P. Colminaisuden Sunnuntain Euangeliumin Kirioitta P. Johannes 3. Lugus.

JA oli yxi mies Phariseuxista Nicodemus nimeldä/ se tuli yöllä Jesuxen tygö ja sanoi hänelle: Mestari/ me tiedäme/ että sinä olet opettaiaxi Jumalasta tul-

luc. Sillä eij kengän taida näitä
tunnustehtiä tehdä / iotca sinä teet /
ellei Jumala olisi hänen cansans.
Jesus wastaisi ia sanoi hänelle:
Totisesta totisesta minä sanon si-
nulle / ellei iocu wastudesta synny
ei hän taida nähdä Jumalan wal-
dacunda. Sanoi hänelle Nicode-
mus: Quinga taita inhiminē syn-
dy cosca hän wanha ombi? Woi-
pico hän Äitins cohtun jällens si-
sälle mennä ia syndy? Jesus was-
taisi: Totisesta totisesta sanon mi-
nä sinulle: Ellei iocu synny we-
destä ia Hengestä / niin eij hän woij
Jumalā waldacundan sisälle tul-
la. Mitä Lihasta syndynyt on / se

ombi liha. Ja mitä Hengestä syndynyt on/se ombi Hengi.

Älä ihmettele/että minä sanoin sinulle/että teidän pitä wdesta syndymän. Twli puhalda cussa hän tahto/ia sinä cwlet hänē hwmuns/ ia ett sinä tiedä custa hän tule/taicka cuhunga hän menepi: Nijn on jocainen/cuin Hengestä syndynyt on. Nicodemus wastais ia sanoi hänelle: Cuinga se taita tapahtu? Jesus wastaisi/ ia sanoi hänelle: oletco sinä se Mestari Israelis/ ja ett näitä tiedä? Totisesta totisesta sanon minä sinulle/ me puhume mitä me tiedäm/ ja todistam/ mitä me näim/ja ette te was=

tan ota meidän todiſtoſtam. Jos
minä mailmaliſia teille ſanoin/ ia
ette te vſconuet/ cuinga te vſcoiſit/
ios minä teille taiwaliſia ſanoiſin?

Ja ei kengän ylös aſtu Tai=
waſen/ mutta ſe joca taiwaſta alas
aſtui/ Inhimiſen poica joca ombi
Taivahas. Ja ninquin Moſes
ylönſi kärmen corweſa/ nijn pitä
mös Inhimiſen poica ylöttämän/
Senpäle/ että caicki jotca hänen
päälens vſcovat/ eij pidä hucku=
man/ mutta ijancaickiſen elämän
ſaaman.

Exordium ab appellatione, hujus diei Dominici.

Ämä Sunnuntai on wanhaſta cutzuttu ja wielä nyt cutzutan Pyhän Colminaiſuden Sunnuntai / joſta mös caicki muut jälken ſeuravaiſet Sunnuntait / haman Adventi Sunnuntain aſti / owat ſaanet nimen. Ja

owat

owat wanhat Christiliset Kircon Esimiehet / nijn säätänet ja asettanet / että tämän päiwän päälle pitä saarnattaman / sijtä P. Colminaisudesta / Isästä / Poiasta ia P. Hengestä / erinomaisesta sen syyn tähden / että monicahdat wäärät opettaiat / jo cohta Apostolitten jälken / owat asettanet itzens / sitä oikiata oppia wastan P. Colminaisudesta / ia sen cautta wietellet monda yxikertaista Inhimistä / nijn että monda cocousta ia Conciliumita owat sentähden pidetyt / cussa he ynnä heidän wärän oppins cansa owat Jumalan sanan cansa tacaperin aietut ia ylitzen woitetut / ia senpäälle / että cansa tulisi oikein opetetuxi sijtä P. Colminaisudesta / owat he säätänet / että yxikerta ajastaiasa piti sijtä saarnattaman. Ja owat erinomaisesta sijhen vlgoswalinet tämän Sunnuntai päiwän / että ninquin tähänasti nijnä colmena Juhla päiwänä / cuin on / Joulu / Pästäis ia Heluntai / on saarnattu Isän Jumalan caickiwaldian swresta rackaudesta / joca on vlgosandanut hänen ainoan Poicans / ia saman Jumalan Poian armosta ia laupiudesta Inhimistä wastan / että hän on tullut Inhimisexi / ia kärsinyt Pijnan ia cuoleman caiken Mailman syndein edestä. Samallamuoto P. Hengestä / joca on tullut Apostolitten päälle näkywäisellä muodolla / ioca mös meitä ia coco Christicunda ylöswalgaise ia pyhittä / ia iocapäiwä sanan ia Sacramentin cautta synnit andexi anda. Nijn mös nyt tänäpäiwänä pitä saarnattaman sijtä P. Colminaisudesta / Isästä / Poiasta ia P. Hengestä. Sentähden mös tämä Euangeliumi on asetettu tämän päiwän päälle saarnatta / että tässä caicki colmet Per-

sonat nimitetän. Ensimäinen Isän persona nimitetän/ näissä sanoisa: Sinä olet tullut opettaiaxi Jumalalda. Ja cohta tämän täxtin iälken/ cussa näin seiso: Nijn Jumala racasti Mailma/ että hän vlgosannoi hänen ainoan Poicans. Toinen persona nimitetän näissä sanoissa: Eij yxikän ylös astu Taiwasen/ mutta Jnhimisen poica/ joca on Taiwaisa. Se colmas persona nimitetän näissä sanoissa: Ellei yxi tule syndynexi Wedestä ia Hengestä/ eij hän taida tulla Jumalan Waldacundan sisälle.

Mutta tähän saman corkian asian/ tarwitan yxi erinomainen Saarna ia pidembi aica/ että sanan cwliat tulisit oikein opetetuxi Jumalasta caickiwaldiasta/ ia sijtä P. Colminaisudesta/ ia Suomenkielen Catechismuxesa/ seiso sijtä kirioitettu/ josta yxikertaiset taitawat oppia/ että yxi on Jumala caickiwaldias olemisesa/ ia sijnä yhdesä Jumalisuden olemisesa on colme erinomaista persona/ Isä/ Poica ia Pyhä Hengi/ sentähden minä nyt jätän sen toisexi hawaxi. Ja tahdon tälle hetkellä vlgostoimitta tämän Euangeliumin/ cuin te cwlitta ylösluettawan/ ioca on sangen merkilinen Euangeliumi/ cussa meille edespannan yxi corkia oppi/ nimittäin/ Jnhimisen autuudesta/ cuinga yxi köyhä syndinen Jnhiminen/ ioca on sekä sijginyt ia syndynyt synnissä/ ia on luonosta Jumalan wihan lapsi/ vlgos eritetty Jumalan Waldacunnasta/ pitä tuleman Jumalan lapsexi ia ijancaickisen elämän perillisexi. Tästä swresta ia corkiasta asiasta/ meidän HErra Christus Jesus itze puhu ia opetta täsä Euan-

Summa hujus Euangelij

Occasio hujus Euangelij.

geliumissa/

geliumisa / johonga yxi Phariseus ia Judasten ylimäinen on tilan andanut: Sillä hän tuli HErran Christuxen tygö yöllä/senpäälle/ että hän häneldä oppisi sen oikian wanhurscauden/ia waicka HErra Christus osotti hänelle sen oikian tien autuuteen / ia annoi tietä misä se seiso / nimittäin/ wdesa syndymisesä wedestä ia Pyhästä Hengestä: Nijn cuitengin on hän ollut nijn tyhmä ia taitamatoin / ettei hän coco hänen wijsaudhensa cansa ole taitanut ymmärdä ia käsittä HErran Christuxen sana / sillä mitä meidhän HErra Christus puhui Hengelisestä vdhesta syndymisestä/ sen hän ymmärsi Ruumilisesta syndymisestä/ Nijn että meidän HErra Christus on nuhdellut händä sanoden: Oletco sinä mestari Israelis/ ia et ymmärrä näitä.

Ja yhten sopi tämä Ewangeliumi sen toisen rucouxen cansa Isä meidän rucouxesa / cusa me sanoma: Lähestulcon sinun waldacundas. Sentähden että Jumalan waldacunda silloin tule meidän tygöm cosca P. Hengi sanā ia weden cautta meitä vdista. Ja sen neliänen cappalen cansa Catechismuxesa/Sentähden että täsä opetetan Inhimisen wdesta syndymisestä / ioca tapahtu castesa Weden ia Pyhän Hengen cautta.

Conuenit hoc Euangelium cum secunda petitione, & quarta parte Chatechismi de Baptismo.

Tämä Euangelium iaetan cahten osan.

Propositio continens duas partes.

I. On Nicodemuxesta/ia hänen puhestans HErran Christuxen tygö.

II. On HErran Christuxen wastauxesta/ ia sijtä puhesta cuin on ollut heidän wälillläns.

Ensimei-

Ensimäinen Osa.

Analysis Iæ partis, tria membra compræhendens.

NIin palio cuin tähän ensimäisen osan tule Nicodemuxest / on meille täsä colme erinomaista cappaletta.

1. Descriptio Personæ Nicodemi.

I. On Nicodemuxen Personasta

Ja oli yxi mies Phariseuxista Nicodemus nimeldä / yxi Judasten ylimäinen.

Näisä sanoisa Ewangelista neliä asiata edestuotta.

1. A vitæ innocentia.

1. Hän tietä anda / että hän on ollut yxi cunnialinen ia toimelinen mies / ioca ey ole elänyt caickinaisessa synnisä ia saastaisudessa. Mutta hän on käyttänyt hänen elämäns cunnialisesta caickein Inhimisten edesä / sillä se Inhiminen P. ramatusa cutzutan miehexi / ioca on mahdolinen candaman sitä nime / että hän cutzutan yhdexi miehexi eli inhimisexi.

2. A Professione.

2. Että hän on ollut Phariseus.

Sen cansa P. Johannes osotta / ettei hän ollut iocu yxikertainen / mutta yxi erinomainen mies muinen seasa / ia Lain oppettaia ioca muita opetti Laisa / Prophetisä ia Psalmeisa / ia nijstä heidän edesäns vlgostoimitti / ninquin HErra Christus itze hänen cutzu Mestarixi / ionga iälken caicki pitä itzens oiendaman.

3. A dignitate.

3. Että hän oli Judasten ylimäinen.

Eij hän ole ainoast ollut yxi oppettaia / mutta mös Judasten ylimäinen / ilman epäilemätä yxi Raadi Herra / iotca sijhen aican cutzuttin Principes, se on / Ruhtinat ia swret Herrat / iotca sijhen aican Jwtan cansan seasa lakia ia oikiutta pidit / ia on sentähden

ollut

ollut swressa cunniassa hänen swren ia Corkian wircansa tähden/ sekä Hengelisissä että Mäilmalisissa asioisa/ iota caicki owat cumartanet.

4. Että hänen Nimens on ollut Nicodemus.

Ninquin hän on ollut yxi erinomainen Jalo mies/ nijn hänelle on ollut yxi erinomainen Jalo nimi/ sillä Hebrean kielen iälken se merkitze yhtä wigatoinda Werta/ iota wigattomast ia hywän oman tunnon cansa on elänyt/ ionga hän mös osotti todexi / sen cansa ettei hän pitänyt muinen Phariseusten cansa / eikä tahtonut tehdä itzens osalisexi/ heidhän pahasta neuwostansa HErra Christusta wastan/ cosca he tahdoit händä kijniotta ia tappa/ mutta seisoi sitä wastan sanodhen: Eij meidhän Laki duomitze yhtäkän Inhimistä/ ennen cuin hän cwllan / ia saadhan tiettä mitä hän on tehnyt/ mutta Græcan kielen iälken Nicodemus merkitze nijn palion cuin cansan ylidze woittaja. 4. A nomine seu appellatione.

II. On hänen työstänsä ia edesottamisestansa.

Se tuli yöllä Jesuxen tygö.

II. Studium pietatis in Nicodemo.

Täsä Euangelista cahtalaiset asiat edes pane.

1. Että Nicodemus on tullut Jesuxen tygö/ ioca on ollut yxi swri nöyryys sencaltaisesa miehesä/ ioca swresa ia korkiasa Wirgasa ia Cunniasa oli/ että hän meni Jesuxen tygö / iosta silloin hänen alendamisens aicana eij palion pidetty/ mutta ylöncatzottin/wihattin ia wainottin / erinomaisesta nijldä Phariseuxilda. Eij hän pitänyt hänens swrna eikä ylön hywänä sijhen/ mutta nöyrytti itzens ia meni hänen tygöns. Ja waicka hän oli Laista korkiast oppenut Mies / eij hän cuitengan häwenyt sitä / että hän tuli wastawdhesta 1. Humilitas Nicodemi.

opetus lapsexi / meni HErran Christuxen tygö oppiman / cuinga hänen piti autuaxi ia wanhurscaxi tuleman Jumalan tykönä / sillä hän ymmärsi ia tunsi / ettei hän Laista ia lain töistä saanut lohdutusta hänen omasa tunnosans / sentähden hän tahdoi kysyä HErralda Christuxelda / cuca se oikia tie oli autuuteen.

2. Pusillanimitas ejus.

2. Että hän tuli yöllä Jesuxen tygö.

Että Nicodemus on mennyt HErran Christuxen tygö oppiman häneldä / on hän sen oickein tehnyt / ia se on ylistettäpä hänesä: Mutta että hän on yöllä tullut hänen tygöns / cosca lepämisen aica oli / osotti hän sen cansa heickoudens / sillä ninquin Chrisostomus sano / on hän sen tehnyt pelgon tähden. Noctu venit (sano hän) quia interdiu venire formidabat, se on: Hän tuli yöllä / sentähden että hän pelkäisi tulla päiwällä muidhen Phariseusten tähden / iotca wihaisit ia wainosit HErra Christusta. Beda sen näin vlgostoimitta: Noctu ad Christum venit, vel metu suorum collegarum qui oderant Christum, vel ut privato colloquio, secreta Christi cognosceret, & ex eo mysteria fidei disceret. Se on: hän tuli HErran Christuxen tygö yöllä taicka hänen cansa Weliens pelgon tähden / iotca wihasit Christusta / taicka sentähden että salaisesta yxinäns saisi HErra Christusta puhutella / ia häneldä vscon salaisudhen oppia.

III. Alloquium Nicodemi ad Christum.

III. On Nicodemuxen puhesta HErran Christuxen tygö.

Mestari: Me tiedämme / että sinä olet opettajaxi Jumalasta tullut / Sillä eij yxikän tai-

da teh-

da tehdä nijtä tunnustähtiä / cuin sinä teet / ellei Jumala olisi hänen cansans.

Näisä sanoisa meille owat cahtalaiset asiat.

1. Hänen tunnustoxens HErrasta Christuxesta / hän cutzu hänen Mestarixi / eij pahudesta pettäxensä ia wietelläxens händä / ninquin muut Phariseuxet tegit / iotca pahoilla iusnillansa ia makioilla sanoilla pydit pettä händä / mutta hywästä Sydämestä ia mielestä. Cuin hän tahdois sanoa : Minä tunnustan että sinä olet Mestari / ia taidat opetta minua ia caickia muita / ia olet lähätetty Jumalalda opettaiaxi / ia tulen sentähden sinun tygös oppiman sinulda / sen oickian tien Autuuten / sillä minä ymmärrän / etten minä lain töiden cautta taida tulla wanhurscaxi. *Confessio de Christo.*

2. On hänen todistoxestans ia wahwistoxestans sen tunnustoxen päälle cuin hän teki / Sillä sano hän : eij yxikän taida nijtä Tunnustähtiä ia Merckiä tehdä / ellei Jumala olisi hänen cansans / ia auttaisi händä nijtä tekemän. Cusa hän tahdoisi sanoa : Sijtä minä sen tiedän ia tunnen / että olet Jumalasta tullut / Sillä että sinä tegit monet swret ylön luonoliset ia yhmeliset Merckit ia Tunnustähdet / ioita eij yxikän Inhiminen itzestänsä taida tehdä / ilman Jumalan auuta / ia ne kyllä todistawat ia osottawat / että sinä olet Jumalasta tullut opettaiaxi. Ja näin Nicodemus on tahtonut tämän esipuhen cansa / walmista hänellens tien HErran Christuxen tygö / että hän olisi saanut hänellä sitä paremin ilmoitta hänen Asians ia sydämens aiatoxet. *Confirmatio seu ratio confessionis*

Opetuxet ensimäisestä osasta.

Loci communes Iæ Partis.

Monemur, nullum ordinem esse tam impium, ubi Deus non posit suos habere.

I. OPeme tästä / ettei yhtäkän ioucko Inhimisistä ole nijn Jumalatoinda / ettei Jumala möß sijnä hänen omansa ia oikian seuracunnan Jäsenet taidha wariella ia ylhällä pitä / nijn että hänen wihamiestensä seassa / ovat monicahdat Jumaliset ia Vlgosvalitut Inhimiset / ninquin Psalmisa sanotan: HErra hallitze hänen wiholistens seassa. Esimercki sen päälle on meille täsä Ewangeliumisa / cuinga Jumala on tämän Nicodemuxen ylhällä pitänyt nijnen Jumalattomitten Phariseusten seassa / iotca olit HErran Christuxen wihamiehet: Ja waicka hänessä oli swri heickous / cuitengin hänellä oli sydämelinen halu HErran Christuxen tygö. Ja monda muuta sencaldaista esimerckiä on Pyhäsä Raamatusa: 1. Mosexen kiriasa seiso / että cosca se ensimäinen Mailma waelsi wäräll tiellä / ia eij tahtonut käätä hänens Jumalan tygö / nijn Jumala sen pyhän ia wanhurscan Miehen Noch hänen Perhensä cansa ylhälle piti / ia warieli / ettei hän waeltanut heidän retkeillans / eikä tullut osalisexi heidän synnistäns. Nijn se tapahtui möß Elian Prophetan aicana / että cosca Achab Cuningas ia coco Israel palwelit ia cumarsit sitä Epäjumalata Baal / nijn Jumala varieli ia ylhälle piti Seitzemen tuhatta / iotca eij cumartanet Polwiansa Baalin edhesä. Ja waicka Epäjumalan palvelus Israelis oli nijn wallan saanut / että Elias Propheta lwli hänens yxinäns iäänen: Nijn cuitengin oli nijn monda tuhatta / iotca eij saastuttanet itzens hei-

3. Reg. 19.

dän Epä-

dän Epäiumalan palveluxen/ninquin Jumala itze sen todisti / ia sanoi Elian Prophetan tygö. Samallamuoto se tapahtui Cuningas Nebucadnesarin aicana/ että cosca Cuningas annoi yhden swren cullatun Cuwan ylösraketta / ia caicki langesit mahan Cuningan käskyn iälken/ia cumarsit sitä: Nijn löyttin colme nimittäin Zadroch Mesach ia Abednego / iotca eij tahtonet mahanlangeta ia cumarta sitä. Nijn se mös tapahtui meidän Christuxen alendamisen aicana/että cosca caicki olit Phariseusten Hapatoxesa / nijn cuitengin olit monicahdat/ iotca Jumalata oickein palvelit/ waicka ne olit sangen Harvat / cuin oli Zacharias Simeon / Maria / Joseph/ ia monicahdat muut. Cosca Pawin oppi wallan oli saanut iocapaicas / nijn hywin tässä Suomesa meidhän Isänmaalla / cuin mualla / ettei yxikän taitanut tietä ia eroitta / cuca se oickia seuracunnan Jäsenä oli/ nijn Jumala cuitengin monda silloin ylhällä piti. Sillä Jumalan seuracunda eij taida ikänäns huckua eli catoa/ mutta aina pysy/ia waicka eij me nijtä caickia tiedä/cutca ne owat ollet: Nijn cuitengin Jumala ne itze tietä/ ninquin P. Pawali sano: **Se wahwa Jumalan Perustos seisopi / ia on hänelle tämä insigli: HErra tunde hänen omansa.** Ja wielä nyt Jumala hänen seuracundans ylhälle pitä Pacanoitten ia Turckein keskellä / että sijnä pää Caupungisa Constantinopolisa/cusa Turckein Keisari itze asupi/owat monda Christittyä Inhimistä wielä tänä Päiwänä / iotca Jumalata oickein palwelit / ia owat yhdesä Vscosa meidän cansam/ ia Julkisesta pitäuät Jumalan palweluxen

Dan. 3.

2. Tim. 2.

heidän Kircoisans / sillä yxi HErra ia Jumala nijn laitta / ettei Keisari eikä muut taida sitä estä.

Ja Jumala usein nijnen Jumalattomitten ioucosta / ia hänen wihamiestensä / monda otta vlgos / ia teke hänen Palweliaxens / ioinen cautta hän palion matcan saatta / ia monda Maacunda käändä oickian Vscon heidän cauttans. Ninquin hän otti Pyhän Pawalin / ioca oli hänen Wihamiehens / wainoisi hänen Seuracundans / ia meni Damascun sitoman caickia nijtä / iotca HErran Christuxen opetuslapset olit / ia käänsi hänen ia teki yhdexi vlgoswalituxi Apostolixi / ioca sijtte Saarnasi Ewangeliumin monesa paicasa / ia monda Pacanata käänsi oikian Vscon. Nijn mös Jumala teki sen P. Miehen Lutheruxen cansa ioca oli Cluostarisa Munckein seasa / sen Jumala otti sieldä vlgos / ia teki hänen yhdexi erinomaisexi Opettaiaxi ia Saarnamiehexi / ioca sijte asetti itzens Pawi ia hänen Joukoansa wastan / otti sen Jumalan sanan puhtan ia sen oikian Ewangeliumin opin / ia weti sen walkiuten Pawin pimeydestä / nijn että monda Maacunda sen wastan ottit / ia wielä nyt sijnä samasa opisa / Jumalan Armon ia Awun cautta pysywät: Näin Jumala taita ylhällä pitä hänen omans nijnen Jumalattomain seasa / ia hänen wihamiehens käätä ia tehdä hänen palweliaxens.

Discimus summo studio & diligentia, quærendam esse viam Salutis.

II. Opeme että ninquin Nicodemus on etzinyt hänen Autuudens ia Sieluns terveyden iälken / ia sentähden on mennyt meidän HErran Christuxen tygö kysymän / cuinga hänen pidäis tuleman Autuaxi ia ijancaickisen Elämän perilisexi: Nijn pitä mös mei-

dän

dän swren ahkeruden cansa etzimen sen iälken / cuinga
me tulisimma Autuaxi ia Wanhurskaxi Jumalan ty=
könä. Ja se pitä meidän ia caickein Inhimisten sw=
rin Murhe oleman/ ia sen päälle caiken meidän ah=
kerudem paneman/ että me tulisimma Autuaxi/ ia pe=
risimme sen ijancaickisen Elämän/ tämän elämän iäl=
ken. Ja sijtä eij pidä meitä mikän estämän eikä Sw=
ruus/ eikä Corkius/ eij Wäkewys/ eij tämän Mail=
man Cunnia / eij Rickaus / eikä iocu muu. Sillä Ni=
codemus mös oli swresa ia korkiasa Wirgasa / ia pi=
dettin caickilda swresa Cunniasa / hänellä oli tämän
Mailman tawarata ia rickautta kyllä / ia eij cuiten=
gan andanut itzens nijldä estettä/ Ja swrembana piti
hänen Sieluns autwdhen / cuin tämän Mailman
cunnian ia tawaran. Sillä hen kyllä sen tiesi / että ne
caicki owat catowaiset/ eikä ollut hänelle annetut ijan=
caickisexi. Sentähden hän etzi sen ijancaickisen tawa=
ran iälken / ia oli nijn ahkera sijnä/ ettei hän woi yöl=
lä maata / ennen cuin hän saij puhutella meidhän
HErra Jesusta Christusta/ ia häneldä oppia / sen oi=
kian tien Autuuten.

Tämän Nicodemuxen esimerckiä pitä meidän seu=
raman/ia etzimän meidän Sielun autuuden iälken/ ia
sen me opeme Jumalan sanasta ioca meille osotta sen
oickian tien Taiwan Waldacundan. Ja ios me ahke=
rasti käymme Kirkosa / ia Culeme Jumalan sana wi=
susti / nijn me sen löydäme / ia ilman sitä emme taida
löytä / engä tulla sen oickian tien päälle. Sillä se on
ahdas ia caita / ia harvat owat ne iotca sitä waelda=
vat / ninquin HErra itze sano P. Mattheuxen tykö= Matth. 7.

nä/

nä / Mengätte sen ahtan Portin läpitze / sillä se Portti on Awara / ia se tie on Lawia ioca wiepi Cadhotuxen / ia nijtä on monda / iotca sitä waeldavat: Ja se Portti on ahdas / ia se tie onibi caita ioca wiepi Elämähän / ia harwat owat nee iotca sen löytäwät. Jumala Caickiwaldias hänen P. Sanans ia Ewangeliumins Saarnan cautta / on caickein etteen awanut sen Portin ioca wiepi Elämään / ia tahto / että caicki pidäisit sen läpitzen käymen. Mutta Inhimiset owat niin hitaat ia laiscat / ettei he tahdo etziä sitä / eikä käydä sen läpitzen / ylöncadzowat Jumalan sanan / Eläwät caickinaises Synnisä ilman parannoxeta / ia sentähden harwat owat ne / iotca sen oikian Portin läpitze käywät. Tämä olcon sanottu yhdexi manauxexi / että me nyt cosca wielä Armon aica on / cwlisime ia kätkisime Jumalan sanan iosa caicki meidän Autuudem seiso / senpäälle että me mahdaisime käydä sen ahtan Portin läpitze / sijhen ijancaickiseen Elämään.

Monemur de infirmitate naturæ humanæ, metuentis magis homines quam Deum.

III. Että Nicodemus on yöllä mennyt HErran Christuxen tygö / sijtä me opeme / cuinga heicko Inhiminē on luonosta / että hän vssein enämin Inhimistä pelkä cuin Jumalata / ia swrembana pitä tämän Mailman cunnian ia tawaran / cuin hänen Sieluns Terweyden ia Autuuden / ia sen cautta tule estetyxi / ettei hän senealtaisen ahkeruden cansa etzi hänen Autuudens perän / cuin hänen tulisi. Nicodemus ikäwöitzi sen iälken / ia se oli hänen caickein swrin halunsa / että hän oppisi tietämän / cuinga hän tulisi Autuaxi Jumalan tykönä / mutta se oli hänelle estexi / että hän

pelkäisi

pelkäisi sitä/että ios muut Phariseuxet hänen cansa weliens saisit tietä/että hän pidäisi ystäwyttä heidän wihamiestens cansa/ nijn hän tulisi pois hänen Wirgastansa / ia sijtä Cunniasta cuin hän oli/ ia mistaisi hänen Lånins ia Räntyns/ ia sentähden eij hän tohtinut mennä HErran Christuxen tygö iulkisesta Päewällä/ mutta Yöllä sala / Senpäälle ettei yxikän pitänyt näkemän / eikä tietämän sitä. Tämän caltaisia Nicodemuxia monda wielä nyt owat / iotca andavat heidens estä pois heidän Autwdens astasta ia menosta/ ia swrembana pitäwät tämän Mailman ystäwyden/ cunnian ia tawaran / cuin heidän Sieluns autuuden/ erinomaisesta silloin / cosca iocu Tusca / Risti / Wiha ia Waino päälle tule / että heidän pitä iotakin kärsimän HErran Christuxen / ia hänen Ewangeliumins tunnustoxen tähden. Ninquin meille sen päälle on monda esimerckiä/ cuinga monda owat waiwan aicana andanet heitäns estä totuden tunnustoxesta / Inhimisten pelgon eli ystäwyden tähden. Ninquin se tapahtui tässä Rotzin Rijkisä silloin / cosca se Pawin Messukiria eli litturgia tarittin Pappein päälle swren vhkauxen cansa / että iotca eij tahtonet sitä wastan otta/ sen piti mistaman hänen Wircans ia Räntyns/ Sillo in monicahdat ottit sen wastan ennen cuin he tahdoit mistata Esiwallan ystäwyden ia heidän wircansa: Mutta monicahdat taas eij tahtonet otta sitä wastan / sillä he swrembana pidit totuden ia heidän Autuudens/ cuin tämän Mailman ystäwyden ia tawaran.

Cuinga monda wielä nyt on Mailmasa / iotca

Wihan ia Wainon aicana / ennen luopuwat Evangeliumin totudesta / cuin tämän Mailman tawarasta. Ja meidän seasam ilman epälemätä monda sencaldaista löytäisin / cosca Wiha ia Waino pälle tulisi / ennen he ylönannaisit Jumalan P. Sanan / cuin heidän tawarans. Mutta ne iotca oikiat Christityt owat / ia Jumalan sanasa owat perustetut / ne pyhän Hengen Awun cautta siinä wahwana pysywät / ilman mitän pelgota / niinquin me lueme Daniel Prophetasta: Että cosca Darius Cuningas annoi yhden käskyn hänen Radins neuwon iälken / ettei yxikän pitänyt colmen kymmenen Päiwän sisällä / iotakin anoman Jumalalda taicka Inhimisildä / muilda cuin Cuningalda / ioca sitä wastan teki / hänen piti heitettämän Jalopeuran etteen Luolan. Cosca Daniel sen käskyn sai cwlla / meni hän ylös hänen Huonesens / ia awaisi Ackunat ia langesi polwillans colme kerta Päiwäsä Rucoili / Kijtti ia Ylisti Jumalata / ninquin hän oli ennen aina tehnyt / ia eij peliänyt Cuningasta / eikä tehnyt hänen käskyns iälken siinä Asiasa / ia waicka hän sentähden heitettin Jalopeuran Luolan / niin cuitengin Jumala autti händä / ia tukitzi Jalopeuran Swn kiini / ettei se mitäkän wahingota hänen tehnyt. Niin mös ne colme Danielin cumpanit Sadrach / Mesach ia Abednego eij tahtonet cumarta sitä Cuwa cuin Nabucadnezar annoi ylösraketta / ia waicka he sentähden heitettin tulisen Wnihijn: Niin Jumala heitä cuitengin warieli / ettei Tuli heitä taitanut polta / ia monda muta sencaltaista esimerckiä olisi / ios aica myötä annaisi ylösluetella.

Dan. 6.

Toinen Osa.

ENsimäises osasa te cwlitta sanottawan Nicodemuxen personasta ia puhesta HErran Christuxen tygö: Seura nyt se toinen osa/ sijtä wastauxesta ia puhesta/ cuin on ollut heidän wälillänsä/ cusa meille cwsi erinomaista cappaletta edespannan.

I. On sijtä opista ia oienuxesta/ ionga HErra Christus pane täsä Nicodemuxen etteen.

Responsio Christi, regenerationem postulantis.

Jesus wastaisi ia sanoi hänelle: Totisesta totisesta sanon minä sinulle/ Ellei iocu wastawdesta Synny/ eij hän taida nähdä Jumalan Waldacunda.

Meidän HErra Christus suloisesta wastaisi ia puhutteli Nicodemusta/ eikä närkästynyt sijtä että hän tuli Yöllä waiwaman händä / hän olisi kyllä taitanut nuhdella händä ia sano: Mixi sinä tulit Yöllä minua waiwaman/ eikö Päewä kyllä täydy/ Jos sinulla olisi iotakin puhumista minun cansan/ nijn sinun pidäis Päewällä tuleman: Mutta minä ymmärrän/ että sinä pelkät muita Phariseuxia/ ia sentähden ett sinä tohdi iulki tulla minun tygöni/ ia swrembana pidät heidän cuin minun: Sentähden eij ole minun mitäkän sinun cansas tekemist. Waan HErra Christus eij nijn wasta händä / mutta sangen suloisesta opetta hända. Ja ennen cuin Nicodemus hänen Asians vlgospuhui/ nijn hän wastaisi händä/ ia osotti hänelle sen oikian tien Autuutten / ia yhden walan cansa sen todhista / ettei

yxikän taida nähdä Jumalan Waldacunda / ellei hän wastwdhesta Synny. Ja anda sen cansa tietä / että Inhiminen peri synnin cautta / on nijn turmeldu / ettei hän taida tulla Jumalan Waldacundaan. Ninquin HErra Christus tahdoisi sanoa : Nicodeme / minä ymmärrän ia tiedän sinun Asias / että sinä tahdot oppia minulda / cuinga sinun ia caicki muut Inhimiset pitä Autuaxi tuleman Jumalan tykönä / ia Taiwan Waldacunnan perilisexi: Senpälle minä annan sinulle tämän wastauxen / että caicki Inhimiset sekä sinä että muut / iotca tahtowat tulla Jumalan Waldacundaan / pitä wastawdhesta Syndymän : Sillä ninquin Inhiminen on iälken Syndijn langemisen / nijn hän on Jumalan wihan Lapsi / ia ijancaickisen cuoleman alla annettu / ia sentähden tarvitze hän yhden toisen / nimittäin / Hengelisen syndymisen.

Quæstio Nicodemi, de modo regenerationis.

II. On Nicodemuxen kysymisestä / cuinga Inhiminen taita wastawdhesta Syndyä:

Sanoi hänelle Nicodemus: Cuinga taita Inhiminen syndy cosca hän Wanha on / Wo pito hän Aitins cohtun iällens sisälle mennä:

Täsä Nicodemus kysy wastwden syndymisen muodosta / ia tahto tie:ä / cuinga sen pitä tapahtuman / että Inhiminen / cosca hän on Wanha / pitä syndymän: Ja näky hänelle se olewā sangen camala ia mahdotoin / ia osotta sen cansa / hänen heickoudens ia tyhmydens / ettei hän wielä ollut oikein oppenut nijtä Hengelisiä ia Taiwalisia salaisita Asioita ymmärtämän. Sillä

mitä HErra Christus puhui Hengelisestä syndymisestä/ ia sentähden kysypi / ios Inhiminen taidaisi Äitins cohtuun iällens sisälle mennä. Ja tahtopi niin palio sano: Mestari/tämä Asia cuin sinä puhut on minun Silmäin edesä peitetty/ engä taida sitä aiatella/ cuinga Inhiminen pitä wastwdesta syndymän/ pitäkö hänen iällens tuleman nuorexi ia niin pienexi cuin yxi Lapsi on/ että hän iällens taita mennä Äitins cohtun/ ia sieldä toisen kerran Syndy? Sillä en minä tätä taida mutoin ymmärtä/ mutta että se niin pitä tapahtuman. Näin tyhmä hän on ollut Hengelisisä Asioisa/ waan hän muutoin oli oppenut/ ia wissas mies Laissa/ ia Mailmalisissa Asioisa. Chrisostomus sano: Nicodemus hoc loco generationem corporalem intellexit non Spiritualem. Se on: Nicodemus täsä ymmärtä / ei Hengelistä mutta Ruumilista syndymystä.

III. On HErran Christuxen wastauxesta sen päälle/ cusa meille on colme erinomaista cappaletta iotta meidän pitä waarin ottaman: *Responsio Christi.*

1. On wden syndymisen muodosta/ ia sijtä wälicappalesta ionga cautta se tapahtu:

Totisesta totisesta sanon minä sinulle: Ellei locu synny Wedestä ia Hengestä/ ei hän taida Jumalan waldacundaan sisälle tulla. *Modus Regenerationis Spiritualis.*

Täsä nyt HErra Christus opetta ia vienda tämän taitamattoman Nicodemuxen / ia anda tietä / cuinga ia mingä cautta se wdestasyndymys tapahtu/ nimittäin Weden ia Hengen cautta/ ia ymmärtä HErra Chri-

stus täsä Weden cansa sen P. Casten Sacramentin/ Josa se P. Hengi synnyttä yhdexi wdexi Inhimisexi/ Jumalan lapsexi/ ia Taiwan waldacunnan perilisexi. Ninquin meidän HErra Christus tahdoist sano. Eij sinun pidä tätä ymmärtämän Nicodeme Lihalisesta syndymisestä mutta Hengelisestä / sillä ninquin se on mahdotoin / että iocu menepi Äitins cohtun iällens/ ia sijttä wastwdesta syndypi/nijn se mös on mahdotoin/ että iocu sen syndymisen cautta taita Jumalan waldacunnan sisälle tulla / waicka cuinga vsein hän synnyisi/ Sillä se tapahtu synnisä.

2. On lihalisesta syndymisestä:

Mitä Lihasta on syndynyt/ se on Liha/ ia mitä Hengestä syndynyt on/ se on Hengi.

Täsä HErra Christus osotta sen syyn/ mingä tähden eij yxikän taida tulla Jumalan waldacunnan sisälle/ ellei hän synny Wedestä ia Hengestä / sentähden (Sano hän) Mitä lihasta on syndynyt/ se on Liha. Se on/ ne Inhimiset iotca synnisä sikiäwät ia syndywät / ey ole mw cuin Liha / synnin cansa saastaitetut / ia cadotuxen Lapset / ia ne iotca P. Hengestä Casten cautta owat syndynet / ne owat Taiwan waldacunnan ia ijancaickisen Elämän perilliset: P. Lutherus vlgostoimitta nämät sanat / ia sano: Että coco Inhiminen cutzutan Lihaxi/ninquin hän Isästä ia Äitistä on syndynyt caicken hänen Järkens / Mielens/ Aiatoxens / ia coco hänen Elämäns cansa. Mutta Hengexi cutzutan se mitä ylitze Inhimisen luonon ia woiman/ P. Hengi hänesä waicutta/ cuin on Juma-

lan oikia tundo/ wahua Usco hänen päällens/ ia muut Hengeliset Lahiat.

3. On sijtä wertauxesta iolla hän selittä tämän wden syndymisen:

Älä ihmettele/ että minä sanon sinulle/ että teidän pitä wdesta Syndymän: Twli puhalda cussa hän tahto/ ia sinä cwlet hänen humuns/ ia ett sinä tiedä custa hän tule/ taicka cuhunga hän menepi/ nijn on locainen cuin Hengestä syndynyt on.

Declaratio sententiæ Christi similitudine Sumpta à vento.

Näillä sanoilla HErra Christus tietä anda/ että waicka Inhiminen eij taida ymmärtä/ eikä käsittä tätä wdest syndymistä/ cuinga se tapahtu: Sillä se on sen P. Hengen työ ia teco/ ia tapahtu Hengelisellä muoto. Ja wetä tähän sisälle yhden wertauxẽ Twlesta/ että nijnquin twlẽ alcw ia loppu on tutkimatoin/ waicka inhiminen hänen humuns cwle: Nijn on mös Inhimisẽ wdest syndymys Hengelinẽ ia tutkimatoin. Mutta hedelmästä taitã se wdesta syndymys tutta/ cosca P. Hengi sanans ia Sacramentin cautta/ Inhimisen sydämen nijn muuta/ wdista ia ylöswalgaise/ että he Jumalan oikein Tundewat/ Racastawat/ owat hänelle cwliaiset/ eij waiwoin Ristin alla/ mutta mös coco heidän Elämäns cansa/ että he iumalisesta ia cunnialisesta eläwät.

IV. On sijtä toisesta Nicodemuxen kysymisestä:

Alte: quæstio Nicodemi de modo possibilitatis.

Nicodemus wastatsi ia sanoi/ cuinga taita se tapahtu?

Meidän HErran Christuxen puhe on outo ia cas

mala Nicodemuxen mielestä. Ja sitä enämin cuin HErra Christus hänen edesäns puhui siitä Asiasta/ sitä wähemin hän ymmärsi. Ja waicka hän oli wissas corkiast oppenu Mies / niin hän cuitengin on sangen tyhmä/ ia ninquin yxi Lapsi tässä Asiassa. Ja sentähden hän kysyi: **Cuinga se taita tapahtu?** Cuin hän tahdoisi sanoa: Mestari/sinun puhes on niin corkia / että se käypi ylitzen minun aiatoxeni ia ymmärröxeni / ia en taida käsittä/ cuinga Inhimisen pitä wastwdest Syndymän Wedestä ia Hengestä: Sillä en minä ole ikänäns niistä ennein cwlut. Jumalan Laista ia sen vlconaisista töistä / minä iotakin taidan ymmärtä ia puhua/mutta tästä wdesta Syndymisestä/ iosta sinä nyt puhut / en minä mitäkän tiedä / Sillä se on minun Silmäin edestä peitetty. Näin tyhmä ia taitamatoin hän on ollut Hengelisissä Asioisa / ettei hän taitanut niitä käsittä. Mutta siinä hän on tehnyt oikein / ettei hän salanut hänen heickouttans / eikä tehnyt itzens wissamaxi cuin hän oli/ ninquin muut Phariseuxet tegit/ ia tunnusti hänen heickoudens HErran Christuxen edesä / ia tahdoi wielä paremmin häneldä oppia/ ia anda itzens hänen Schouluunsa/ eikä sitä häwennyt / sentähden että hän oli Judasten ylimäinen.

Responsio Christi continens gravem objurgationem, sumtam à dignitate & eminentia offic j Nicodemi.

V. On HErran Christuxen wastauxesta:

Jesus wastaisi ia sanoi hänelle: Oletco sinä Mestari Israelis/ia ett sinä nältä tiedä? Totisesta sanon minä sinulle. Me puhume mitä me tiedäme/ ia todistamme / mitä me nägimme/ ia ett te wastan ota meidän todis-

tostam / ios minä Mailmalisia teille sanoin ia ette te vsconuet / cuinga te vscoisit / ios minä teille Taiwalisia sanoisin?

Näisä sanoisa meidän HErra Christustus colme Asia edespane.

Reprahensio incredulitatis in Nicodemo.

1. Hän nuhtele ia rangaise Nicodemusta / että hän ioca oli Mestari Israelis / eij näitä wielä ollut oppenut / ninquin HErra Christus tahdoist sano: Se mahta olla Ihmelinen ia Camala Asia / että sinä ioca pidät itzes Mestarin edestä Israelis / ett wielä ole oppenut oikiata tietä Autuuten. Ja sekä sinä että muut Phariseuxet / tahdot Lihalisen iärien ia toimen cansa tutkistella ia käsittä / cuinga se wastawdesta Syndymys tapahtu / ioca cuitengin on teille mahdotoin. Teidän pitä vscowan mitä minä sanon / ia sijtä sanasta kijni pitämän ia sihen tytymän.

2. Hän walan cansa täsä todista ia wahwista hänen puhens / että mitä hän on puhunut Inhimisen wastwdesta Syndymisestä / se on tosi / wan Nicodemus eij sitä taitanut ymmärtä / ia tahto HErra Christus nijn palio sano: Joco sinä Nicodeme vscot taicka eij / Cuitengin me puhume totuden / ia todistamma mitä me nägimme.

3. Hän cowilla sanoilla Nicodemust / ia muita hänē cansa Weljeins nuhtele / ettei he tahtonet wastan otta hänen todistostans / eikä tahtonut Vsco enämbi cuin heidän iärkens myötä annoi / cuin HErra Christus tahdoist sano: Te oletta nijn cangiat ia cowat / ettei te tahdo totutta wastan otta / eikä Vsco / Minä

olen selittänyt Inhimisen wdesta Syndymisen/ yhden wertauxen cansa yhdestä Twlesta/ ia ett sinä cuitengan taida sitä ymmärtä: cuingasta sinä ne mwt Uscoisit/ ios minä Taiwalista sanon/ Se on/ ios minä rupen puhuman minun Personastani ia wirgastani/ että minä olen Jumala ia Inhiminen/ ioca olen tullut Mailmaan/ Lunastaman Inhimistä ijancaickisesta Cadotuxesta/ minun Pijnan ia Cuoleman cautta/ cuinga te nijtä uscoisitta. Nämät owat ne Taiwaliset Asiat/ ioita eikä Nicodemus ilman P. Hengen ylöswalistusta taida wastan otta eikä Uscoa.

Causa nostræ salutis.

VI. On meidän ia caickein Inhimistē Autuuden syystä/ cusa meille cahtalaiset Asiat edespannan.

1. Osotta HErra Christus/ että se on/ ioca ylösastui/ nimittäin Inhimisen poica:

Ja eij kengän ylös astu Taiwasen/ mutta se ioca Taiwasta alas astui/ Inhimisen Poica/ ioca ombi Taiwasa.

Näillä sanoilla HErra Christus opetta ia tietä anda/ että caicki Inhimiset peri synnin tähden Taiwan waldacunnasta ulgos sulietudh owat/ ia ios heidän piti sinne iällenstuleman/ nijn piti yxi Taiwasta alastuleman. Mutta Jumalan ainoa poica/ ioca Inhimisen Luonon hänen päällens on ottanut/ (Sentähden hän mös cutzu itzens Inhimisen poiaxi/ ia on nijn Jumala ia Inhiminen/) Hän on meille Taiwan awainut/ ia on mös meille saattanut ia ansainut Autuuden ia ijancaickisen Elämän. Mutta että hän sano: **Inhimisen Poica/ ioca ombi Taiwasa:** Anda hän

sen-

sen cansa tietä / että waicka hän alastuli Taiwasta / ia otti päällens Inhimisen luonō / nijn hän cuitengin aina oli hänen Taiwalisen Isäns tykönä / eij waiwoin Jumaluden / mutta Inhimisen luonon puolesta / nijn että coco Persona Christus on Taiwas / ia oli silloin Taewasa / cosca Nicodemuxen cansa puhui. Sillä cohta cuin HErra Christus otti hänen päällens Inhimisen luonon / nijn se sama luondo oli stellä / cusa Jumaluden luondo oli / ionga cansa se oli yhdistetty Personalisen yhteytten / sekä Taiwas että Maasa / ninquin Augustinus sijtä kirioitta / sanoden: Sic erat filius hominis in cœlo, quemadmodum filius Dei in terra. Filius Dei in terra in suscepta carne. Filius hominis in cœlo in unitate personæ. Se on: Nijn oli Inhimisen poica Taiwasa / cuin Jumalan poica oli maasa. Jumalan poica oli maasa sijnä Lihasa / ionga hän päällens otti: Inhimisen poica oli Taiwasa Personalises yhteydesä.

2. Anda HErra Christus sen muodon tietä / cuinga hän on meille Taiwan awanut:

Ja ninquin Moses ylönsi Kärmen Corwesa: Nijn pitä mös Inhimisen Poian ylöttämän / Ettäpäälle että caicki ne iotca hänen päällens Uscowat / eij pidä huckuman / mutta ijancaickisen Elämän saaman.

Modus, quo Christus paravit viam in cœlum.

Täsä HErra Christus tietä anda / cuinga hänen piti awaman meidän etteen Taiwan / nimittäin / hänen Pijnans ia Cuolemans cautta / ionga piti hänen kärsimän caickein Mailman syndein edestä / ia wetä hän

tähän sisälle yhden wertauxen siitä waski Kärmestä/ ionga Moses Corwesa ylensi/ iosta seiso kirioitettu/ 4. Mosexen kiriasa/ että ninquin Moses HErran käskyn iälken sen ylensi/ niin pitä mös hänen ylettä⸗män Ristin päälle/ sen päälle että iocainen quin Vs⸗copi hänen päällens/ eij pidä huckumā/ mutta saaman ijancaickisen Elämän. Niin että HErra Christus molemat osotta/ sekä sen syyn/ mingä tähden hänen pi⸗ti ylettämän/ että sen wälicappalen/ ionga cansa me omistamma meille hänen Piinansa ia Cuolemansa an⸗sion/ Nimittäin/ yhden oickian ia wahvan Vscon can⸗sa hänen päällens/ iolla me käsitämme/ ia meille omi⸗stamme hänen Piinans ia Cuolemans Ansion/ ia näin tällä muoto meidän HErra Christus opetti Ni⸗codemusta/ ia sen oikian tien Autuuteen hänelle osotti.

Loci Communes IIæ Partis.

Opetuxet toisesta Cappalesta.

Discimus Christum esse paratissimum ad docendū omnes.

I. Opemc/ cuinga walmis meidän HEr⸗ra Christus on caickia opettaman ia oienda⸗man/ iotca hänē oppihins heidäns andawat: Sillä hän on tähän Mailman tullut yhdexi opettaia⸗xi/ ninquin Nicodemus täsä Ewangeliumis sano ia tunnusta/ ia eij ole ketäkän poishyliännyt/ iotca hänen tygöns owat tullet/ ia häneldä opetusta anonet/ ia ninquin meille täsä on yxi merkilinen esimerki Nico⸗demuxesa/ cuinga suloisest HErra Christus händä pu⸗hutteli ia opetti/ ia osotti hänelle sen oikian tien Au⸗tuutten/ sanoden: Ellei iocu tule syndynexi Wedestä ia Hengestä/ eij hän taida Taiwan Waldacundan sisäl⸗le tulla. Ja nuhtele händä hänen heickoudens ia Epä⸗

vscons tähden / wan eij cuitengan sen tähden händä hyliänyt / mutta oiensi ia opetti händä. Nijn hän mös oli walmis opettaman hänen opetuslapsians Rucoileman / cosca yxi heistä anoi sen häneldä sanoden: HErra opeta meitä Rucoileman / ninquin Johannes opetti hänen Opetuslapsians / nijn hän sanoi: Cosca te Rucoiletta / nijn sanocat: **Isä meidän ioca olet Taiwaisa / Pyhitetty olcon sinun Nimes / etc.** Matth. 6.

Samallamuoto hän mös opetti Thomasta ia Philippusta / cosca he kysyit hänelle. Cuinga vsein hän opetti ia neuwoi nijtä Jumalattomita Phariseuxia / ia tahdoi heitä wetä oikialla tiellä? Ja wielä nyt iocapäiwä caickia meitä opetta hänen P. sanans ia Evangeliumin Saarnä cautta / ia osotta sen oikian muodon / cuinga yxi Köyhä syndinen Jnhiminen pitä tuleman Autuaxi ia ijancaickisen Elämän Perilisexi. Sentähden pitä meidän andaman meitäm tämän Taiwalisen opettaian meidän HErran Jesuxen Christuxen Schouluun ia opetuxen / senpäälle että me häneldä oppisimme sen oikian tien ijancaickiseen Elämään. Sarnamiehet pitä mös seuraman meidän HErran Christuxen esimerckiä / ia oleman walmit opettaman ia oiendaman sanan culioitans / ia osottaman heille Jumalan sanasta sen oikian tien Autuutten / ia Vscolisesta heidän wircans tekemän. Sanan cwliat pitä heidän oppinsa Wastanottaman / ia sitä seuraman / ia ios heitä toisinans nuhdellan synnin tähden / nijn eij pidä heidän sitä pahaxi ottaman / mutta Kärsimän ia ottaman hywäxi / ninquin Nicodemus teki / coska HErra Christus händä nuhteli.

Monemur hominem esse depravatum per peccatum, adeo ut ex se ipso propriis viribus Regnum Dei ingredi non possit, Iob. 15.

II. Opeme että Inhiminen on turmeltu nijn swresti Perisynnin cautta / ettei hän itzestäns ia omalla woimallans taida Jumalan Waldacundan tulla / sillä se cuin on syndynyt Lihasta / se on Liha / ninquin HErra Christus itze täsä todista ia sano. Ja P. Raamattu monesa paicasa sen todista / 1. Mosexen kirias seiso: Että Inhimisen sydämen aiatoxet owat pahat hamast nuorudesta. Ja P. Jobin kiriasa seiso: Mikä on Inhiminen / että hän pidäisi puhdas oleman / ioca Waimosta on Syndynyt / catzo että hänen Pyhäins seasa eij ole yhtäkän wigatoinda. Ja Taiwat eij ole Puhtat hänen edesäns / palio enämin on Cauhia ia Paha hänen edesäns Inhiminen / ioca iuopi wäryttä ninquin Wettä. Nijn mös Esaian Prophetan tykönä seiso: **Coco Inhimisen Pää on kipiä / ia coco Sydän on helcko / Inhimisen canda päästä pään laken asti / eij ole hänesä yhtäkän terweyttä.** Samalla muoto mös P. Pawali sano: He owat caicki syndiset / ia eij taida mitäkän kerscata Jumalan edesä. Näin swresta Inhiminen / ioca Algusa oli luotu Jumalan Cuvan iälken / Perisynnin cautta on turmeltu / ettei hän ole muw cuin Liha lihasta syndynyt / ia on luonosta Jumalan wihan Lapsi / ninquin P. Pawali sano: Tämän meidän luonon turmeluxen pitä meidän tundeman / ia tunnustaman Jumalan edesä / ia eij swrembana eikä corkembana meitäm pitämän / cuin me olemma / ei kiluottaman meidän hywyden ia oman wanhurscauden päälle / ninquin Phariseuxet tegit / ia Pawin iouco wielä nyt Kerscawat heidän hywistä töistänsä / ia luottawat nijnen päälle / enämin cuin

Esa. 1. 1.

Rom. 3.

Eph. 2.

meidän

meidän HErran Jesuxen Christuxen ansion päälle/ ia eij sitä taida aiatella/ että Inhimisen hywät työt ei ole täydeliset / eikä taida tehdä Inhimistä wanhurscaxi.

III. Opeme ettei Inhiminen taida tulla Autuaxi / eikä Jumalan waldacunda Periä / iollei hän wastwdesta Synny / ninquin HErra Christus sen itze täsä todista. Sillä se ensimäinen syndymys/cosca Inhiminen Syndy hänen Eitins cohdusta / on saastainen/ ia sekä Eläpi että Syndy synnisä / ia on Jumalan wihan Lapsi / eikä taida tulla Jumalan Waldacundan. Sillä ninquin P. Pawali sano : Liha ia Weri eij taida Jumalan Waldacunda Periä/ sentähden on meidän HErra Christus Jesus sätänyt ia asettanut Casten Sacramentin/ että Inhiminen sijnä wastwdesta syndyisi Wedestä ia Hengestä. Ja tämä wdesta syndymys on caikille Inhimisille tarpelinen/ nijn että ilman sitä eij taida yxikän tulla Taiwan waldacundan: Sillä Castesa Inhiminen puhdistetan caikista hänen synneistäns / nijn ettei ne hänelle soimata/ eikä työ lueta / mutta andexi annetan HErran Christuxen wälimiehen tähden. Sentähden sano P. Pawali: **Jumala on hänen Armons iälken meitä Wapahtanut/sen wden Syndymisen peson cautta/ ia P. Hengen wdistoxen / ionga hän on Runsasti meidän ylitzen vlgos vuodattanut / meidän HERran Jesuxē Christuxē cautta/että me ijancaickisen Elämän Perilisexi tulisim toiwō iälkē.** Ja Epheserein tygö hän sano: **Christus on Racastanut hänen seuracundans/ia vlgosannoi hänens sen edestä / että hän**

Discimus hominem non posse ingredi Regnum Dei *nisi renascatur.*

Eph. 2.
1.Cor. 15.

Tit. 3.

Eph. 5.

sen Pyhitälsi / ia puhdisti sen Weden pesosa Sanan cautta. Ja tämän wdesta Syndymisen P. Hengi Castesa waicutta / että se Inhiminen ioca Castetan / Wastwdesta syndy Jumalan Armon Lapsexi / ia Taiwan waldacunnan Perilisexi. Sijnä Isä Jumala Caickiwaldias omista Inhimisen hänen Lapsexensa / ia Perilisexensä / Poica HErra Jesus Christus otta ia omista hänen Weliexensä ia cansa Perilisexensä / P. Hengi otta händä holhotaxens / tahto olla hänen Edeswastaians ia Lohduttaians / Syndi / Perkelettä ia Cuolemata wastan. Sentähden pitä Christiliset Wanhemat saattaman heidän Lapstans Casten / cohta cuin he syndywät Mailman / senpäälle että he wastwdesta synnyisit Wedestä ia P. Hengestä. Ja ioca sen vnhotta / se teke swren Synnin / ia pitä tekemän rascan lwgun Jumalalle wijmeisnä Päiwänä. Mutta ios Lapsi ennen Cuoleman cautta pois temmatan / cuin hän taita Casten saada / nijn pitä Wanhemat andaman Lapsen heidän Rucouxens cansa Jumalan haltun / ia tietämän että Jumala / ioca eij ole sidottu vlconaisen wälicappalen / hän taita heitä Casta toisella Castella / iota en me ymmärrä / nijn mös lohduttaman itzens näinen sanain cansa: Minä tahdon olla sinun ia sinun Siemenes Jumala ijancaickisesta.

Monemur rationem humanam esse cœcam in rebus Spiritualibus. 1. Cor. 2.

IV. Opeme / cuinga sokia Inhimisen iärki on Hengelisis Asioisa / ia eij taida käsittä nijtä / waicka hän caiken hänen wijsaudens sen päälle panisi. Ninquin P. Pawali sen todista / sanoden: Luonolinen Inhiminen eij taida ymmärtä sitä cuin Jumalä Hengen on / Sillä se on hänelle hulluus / ia eij taida käsittä. Esi-

merki

merkisen päälle on meille täsä Nicodemuxesa/ ioca eij taitanut käsittä meidän HErran Christuxen Jesuxen sanoia caiken hänen wijsaudens cansa. Sillä mitä HErra Christus puhui Hengelisestä Syndymisestä/ sen hän ymmärsi Rwmilisesta syndymisestä/ sanoden: Taitaco iocu sisälle mennä Äitins cohtun ia wastwdesta Syndy: Ja sitä enämin cuin HErra Christus sitä puhui/ sitä wähemin hän ymmärsi/ ia kysyi aina/ cuinga se taita tapahtua. Ja tahdoi hänen oman iärkens cansa tutkistella/ ia eij enämin taitanut Vscoa/ cuin se myötä annoi. Ja on se Inhimisillä swrexi estexi Hengelisisä Asioisa/ cosca hän seura oma iärkens/ ia sillä neuwo kysy/ ia eij ikänäns taida tulla oikian ymmärryxen päälle Jumalan P. Sanasa/ iollei hän sitä ota Fangixi Christuxen cwliaisuden alla/ ia anna sen P. Hengen sta/ ioca hänen Ylöswalgaise/ ia anda oikian ymmärryxen hänen P. Sanans päälle. Ninquin meille on senpäälle yxi merkilinen Esimerki Apostoliten tegois/ yhdestä Ethiopian miehestä/ ioca oli Drotningin Camareeri Ethiopiasta/ cosca hän matcusti Jerosolymasta cotia päin ia istui hänen Wagnuisans/ ia luki Esaian Prophetiasta nämät sanat: Ninquin yxi Lammas hän talutetan teurasta/ ia ninquin yxi Caritza on waissen edesä ioca händä keritze/ nijn eij ole mös hän Swtans awanut. Ja kysyi Philippuxelle ioca Engelin käskyn cautta iuoxi hänen tygöns/ ios hän ymmärsi mitä hän luki. Nijn hän wastaisi ia sanoi/ cuinga minä taidan ymmärtä mwtoin/ eli iocu minulle osota. Ja rucoili että hänen piti astuman Wagnun/ ia istuman hänen wierensä/ ia kysyi hänelle/ ke-

Act. 8.

Esa. 53.

nestä Propheta taita puhua/hänestä itzestäns taicka toisesta/ nijn seiso sijnä/ että Philippus awaist suunsa/ ia rupeisi Saarnaman Euangeliumi hänen edesäns Jesuxesta. Ja istui cohta Wetteen ia annoi hänens Casta. Näin caicki Inhimiset owat sokiat Hengelisisä Asioisa/ ia eij taida nijtä käsittä ilman P. Hengen ylöswalistusta. Ninquin mös nijnen Sacramenterarein ia Calvinisterein Esimerki sen todista/ iotca mös seurawat heidän oma iärkeäns/ ia sen iälken tahtowat Duomita nijtä Hengelisiä Asioita/ eikä tahdo anda Jumalan sia/ mutta aina kysywät Nicodemuxen cansa/ cuinga se taita olla/ ia cuinga se taita tapahtu/ että Wesi taita Inhimisiä synnistä puhdista. Cuinga Christuxen Ruumis ia Weri taita olla Leiwäsä ia Wijnasa. Sentähdē pitä meidän wälttämän ia cartaman ettei me meidän oman iärken cansa näisä Corkeisa ia Taiwalisis Asioisa waella/ mutta otamme Fangixi meidän iärkem/ ia seuramme sen P. Patriarchan Esimerkiä/ ioca eij kysynyt neuwo hänen iärielläns/ cosca Jumala käski hänen Uffrata hänen poicans Isaach/ mutta teki HErran käskyn iälken.

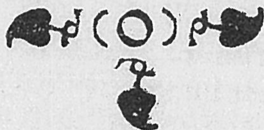

Euan-

Euangeliumin Kirioitta P. Lucas 16. Lugus.

Ia oli yxi rikas Mies/ ioca waatetti hänens Purpuralla ia calleilla Lijnawaatteila/ ia Eli iocapäiuä herculisest. Nijn oli mös yxi keriäiä Nimeldä Lazarus/ ioca macais hänen Portins edes täynäns paiseita/ ia pyst rauitta nijstä Muruista iotca langesit sen Rickan pöydäldä. Mutta quitengin tulit Coirat ia nuolit hänen paiseinsa.

Nijn tapahtui että se keriäiä Cuoli/ ia wietin Engeleildä Abrahamin helmahan. Cuoli mös se Ricas/ ia haudattin.

Cuin hån nyt Helwetis pijnas oli/ ylösnosti hån Silmåns/ ia nåki Abrahamin taambana/ ia Lazaruxen hånen helmasans/ Hwsi hån ia sanoi: Isä Abraham/ Armahda minun pååleni/ ia låhåtå Lazarus castaman hånē Sormens pååWetteen/ ia iåhdytåis minun Kieleni/ sillå että minå Pinatan tåsså Liekisså. Nijn sanoi Abraham: Poican/ muista ettås saidh hywydhes Elåisås/ ia Lazarus samalmuoto sitå wastan Paha. Mutta nyt hån Lohdutosta nautitze/ ia sinå Pinatan. Ja ylitze caicki nåitå/ ombi meidån ia teidån wålillå swri Juopa kijnitetty/ nijn että ne/ iotca tahtovat tååldå mennå sinne teidån tygön/ eivåt he woi/ eikå mös sieldå tånne ylös astua.

Nijn hån sanoi: Minå Rucoelen sis sinua Isä/ ettås låhåtåt hånen minun Isåni Coton/ Sillå minulla ombi wijsi Weliå/ että hån todistaisi heille/ senpååle/ ettei hekin mös tulisi tåhån Pijnā siaan. Sanoi hånelle Abraham: Ombi heillå Moses ia Prophetat/ cwlcan heitå. Mutta hån sanoi:

Eij Isä Abraham / mutta ios iocu Cuolleista menis heidän tygöns / nijn he parannoxen tekisit. Mutta hän sanoi hänelle: Ellei he Mosesta ia Prophetaita cwle / nijn eiwät mös he wsco / ios iocu cuolleista ylösnousis.

TÄSÄ Ewangeliumis meidän HErra Jesus Christus puhu ia Saarna cahdesta wastahacoisesta Inhimisestä / nimittäin / yhdestä Rickasta miehestä ia yhdestä Köyhästä Lazaruxesta / ia molembain heidän Elämästänsä täsä Mailmasa / ia mös heidän lopustansa / nijn mös heidän menostansa tämän Elämän iälken. Se Ricas mies on iocapäiwä elänyt Herculisesta / Ilosa ia Riemusa / ylöncatzonut Mosexen ia Prophetat / ia mös hänen lähimäisens sen Köyhän Lazaruxen / eikä yhtän Laupiuden työtä hänelle osottanut: Waan caicki hänen Ilons ia Riemunsa käättin ijancaickisexi Pijnaxi ia Cuolemaxi. Sillä cosca hän tästä Mailmasta Cuoli / tuli hän Helwettin / ia waicka hän näki Abrahamin taambana ia Rucoili / että hän lähätäisi Lazaruxen iähdyttämän hänen Kielens yhden wesipisaran cansa / nijn eij hän cuitengan yhtäkän lohdutusta saanut. Sitä wastan Lazarus oli täsä swresa köyhydesä / kärsei nälkä ia kipua / mutta ne caiki käättin hänelle ijancaickisexi Iloxi ia Riemuxi: Sillä cosca hän Cuoli / wiettin hänen sieluns Engelleildä Abrahamin helman. Ja on sentähden tämä Euangelium yxi Saar-

Exordium à summa Euangelij.

na/ sekä Köyhille että Rickaille tarpelinen/ ioca osotta/ cuinga heidän moleminpuolin pitä itzens käyttämän/ Rickat pitä Elämän Jumalan pelgosa/ racastaman hänen Sanans/ wälttämän tämän Elämän Hecumata/ Coreutta/ ylönsyömistä ia juomista / ia osottaman lähimäisillens/ nijlle Köyhille ia saattamattomille laupiuden töitä. Ne Köyhät pitä ottaman hywäxi/ mitä Jumala heidän päällens pane / ia oleman kärsiwäiset Ristin ia Tuscan alla / luottaman Jumalan päälle/ ioca caiken heidän Murhens ia Kipuns tahto käätä ijancaickisexi iloxi.

Tähän HErran Christuxen saarnan owat Phariseuxet tilan andanuet/ iotca teit pilca ia nauro HErrasta Christuxesta / sentähden / että hän rangaisi heidän ahneuttans / ia sanoi/ ettei he taitanet palwella cahta HErra/ Jumalata ia Mammona. Ja sentähden tahto HErra Christus heitä tämän Saarnan cansa/ tästä Rickasta miehestä / ioca tuli Helwettin ia ijancaickisen cadotuxen / manata/ että he ottaisit waarin/ ettei he tulisi saman cadotuxen. Mutta ios tämä/ cuin meidän HErra Christus täsä puhu Rickasta miehestä ia Lazaruxesta / on yxi wissi Historia eli iocu wertaus/ eij sijtä caicki yhdellä muodolla kirioita. Monicahdat nijstä wanhoista Kircon opettaista/ cuin on Ireneus, Tertullianus, Augustinus, Ambrosius, Cyrillus, Cyprianus, Lyra, ia monicahdat muut owat sanonet/ että se on yxi Historia/ ioca on nijn tapahtunut. Muutamat taas / cuin on Iustinus Martyr, Athanasius, Hieronymus, Chrysostomus ia Theophilactus owat ollet sijnä luulosa / että se

on yxi wertaus/ cuſa meidän HErra Chriſtus wertauxen cautta puhu / ninquin hän monda muita wertauſta on puhunut/ cuin hän on ottanut Kylwäiäſtä/ pellon Siemeneſtä/ Taikinaſta / Nuotaſta / Sinapiſta/ ſijtä wääräſtä Huonen haldiaſta / kymmeneſtä Neidzeſtä/ ia muiſta ſencaltaiſiſta.

Tämä Euangelium yhtenſopi ſen wijmäiſen Vſcon cappalen canſa/ cuſa me tunnuſtamme / että tämän Elämän iälken / ſeura yxi ijancaickinen Elämä. Ja ſen ſeitzemennen anomiſen iocapäiwäiſeſä Rucouxeſa/cuſa me ſanomma: **O Iſä meidän/päästä meitä Pahaſta.**

I. On täſtä Rickaſta mieheſtä ia Lazaruxeſta/ ia nijnen molembain menoſta täſä Mailmaſa/ia lopuſta. *Propoſitio bimembris.*

II. On ſijtä Puheſta / cuin on ollut Abrahamin ia Rickan miehen wälille.

Enſimäinen Oſa.

Analyſis Primæ partis quatuor membra continens.

NIin palio cuin tähän enſimäiſen oſan tule täſtä Rickaſta mieheſtä ia Lazaruxeſta/ on meille täſä Neliä cappaletta.

I. On täſtä Rickaſta mieheſtä ia hänen Elämä kerraſtanſa:

1. De Divite ejusq; vita ratione.

Ja oli yxi Ricas mies/ ioca waatetti hänens Purpuralla ia calleilla Lijna waatteilla/ ia Eli iocapäiwä herculliſeſta.

Täſä colmella muoto vlgosmalatan ſe Ricas mies.

1. Että hän on ollut Ricas / ia ſen canſa oſotta *1. Ab opibus.*

HErra

HErra Christus / että hänellä täsä Elämäsä on ollut yldäkyllä Rijsta ia Tawarata ilman pwttumata. Mutta eij cuitengan HErra Christus händä nimitä/ sentähden/ ettei hänen nimens ollut kirioitettu Elämän kiriasa. Ja Salomon sano: **Että nijnen Jumalattomitten Nimet pitä huckuman.** Ja wijsauden Kiriasa sentsopi: **Että nijden Jumalattomitten muisto pitä poiscattoman.**

Prov. 10.

Sap. 4.

2. *A vestitu Splendido.*

2. Että hän puetti itzens Purpuralla ia Callilla Lijna waattella.

Täsä me näeme/ että tämä Ricas mies on Corellut hänen Waattensa cansa / ia candanut nijtä waatteita cuin eij hänen sopinut / sillä Purpura on Keisaritten ia Cuningasten waate/ iota he candauat heidän suuren Corkian wircans puolesta / että heille olisi yxi eroitus / muusta yhteisestä Cansasta ia heidän Alamaisistans. Sitälikin on hän mös waattettanut hänens calleilla Lijna Waatteilla/ioca eij ollut iocu yhteinen lijna Waate/ cuin tällä maalla tehdän: Mutta caickein pienin ia callein/ ioca Silkistä oli tehty/ ia cutzutan Byssus / ia on ollut nijn tyris cuin Culda/ ninquin Plinius kirioita / ia ios se walkian heitetän/ nijn eij se pala/ mutta tule kircamaxi. Tämäncaltaisisa calleisa waatteisa tämä Ricas mies on käynyt/ ia nijnen cansa Coreillut ia cohunut ylitze hänen säädyns/ ioca eij ollut misäkän corkiasa Wirgasa/ mutta yxikertainen Mies/iolla oli palio rickautta.

3. *A victu lauto.*

3. Että hän on Elänyt iocapäiwä herculisesta/ eij hän ole säästänyt hänen rickauttans / mutta tehnyt itzellens hywä / ia hywin elänyt / Herculisesta Syö-

nyt

nyt ia Juonut/ sitä caickein parasta cuin hän taisi saa-
da: Eij häneldä Wijna eikä Mesi puuttunut/ eikä
callit iuomat/annoi hänen etteens canda caickien par-
hat Hercut/ eli ylönsyömisesä ia iuomisesa/ Ilosa ia
Riemusa. Græcan Täxtisä seiso se sana εὐφραινόμενος, jo-
ca merkitze yhtä suloista ia iloista Elämätä/ cusa eij
ainoasta ole caickinaiset leikit/ iotca Ilon ia Riemun
taitawat matcansaatta/ ia eij yhden päivän/ cahden
eli colmen/ mutta iocapäiwä/ ia sen cautta on unhot-
tanut Jumalan sekä hänen lähimäisens sen köyhän
Lazaruxen/ ioca macaisi hänen Portins edesä/ eikä
yhtäkän laupiuden työtä hänellä osottanut. Ja on sen
cansa wäärinkäyttänyt sen Lahian ia Tawaran/ cuin
Jumala oli hänelle andanut: Joca hänelle cuitengin
senpäälle oli annettu/ että hänen piti Elämän cohtu-
lisesta Waateisa/ Ruasa ia Juomasa/ ia eij unhotta-
man hänen köyhä lähimäistänsä/ ioca häneldä anoi
nijtä Muruia/ iotca langeisit hänen Poydäldens.

II. On sijtä Köyhästä Miehestä: II.

De Lazaro mendico, eiusq; vitæ ratione.

**Nijn oli yxi Kerjäiä Lazarus nimeldä/
ioca macais hänen Portins edesä/ täynäns
paisumita/ia pyysi rawitta nijstä Muruista/
iotca langeisit sen Rickan pöydäldä/mutta eij
yxiken hänelle andanut/ mutta cuitengin tu-
lit Coirat ia nuolit hänen Paisumensa.**

Näisä sanoisa meille edespannan neliänäiset
Asiat.

1. Että hän on ollut yxi Keriäiä/ iolla eij ole ol-
lut yhtäkän pala Ruoca/ iolla hän taisi samutta näl- 1. Mendicus.

kåns / mutta kåwi ia Keriäisi mualda Ruoca.

2. Nomine Lazarus. 2. Että hänen nimens on ollut Lazarus / ioca merkitze nijn palio / cuin Jumala on hånen auttaians / Sen cansa tietä annetan / että waicka hän on ollut Köyhä ia Inhimisildä ylöncatzottu / on hän cuitengin ollut Jumalalle otolinen ia kelwolinen. Sentähden HErra Christus hänen tåsä nimittä / sillä hånen Nimens on kirioitettu elämänKirian. Ja HErra tietä / ninquin Psalmisa seiso / nijnen Wanhurscasten tien. Ja P. Pawal sano: HErra tundepi ne jotca hånen omans owat.

Psal. 1.

2. Tim. 2.

3. Vlceribus plenus. 3. Että hän macaisi hånen Portins edesä / täynäns paisumita.

Tämän Köyhän miehen meno ombi ollut sangen surkia. Græcan Täxtis seiso / että hän macais ojenuxisa / ioca eij saanut Paisumitten tähden itzens taitta cuhungan päin. Nijn mös se sana πυλῶνος eij merkitze Portia / mutta porstuata eli porstuan Owe. Sillä eij hän ainoast ollut yxi Keriäiä / ioca porti portilda kåwi keriämäs Ruoca / mutta mös oli paisumisa / eij yhdesä ia cahdesa / mutta coco hånen Ruumins oli täynäns paisumita. Græcan Textisä seiso ἡλκωμένος, se on / hän oli paisumisa. Ja cuitengin piti hånen käymän swrella Kiwulla ia waiwalla yhdestä Portista toiseen / ioca hänellä oli swrembi waiwa / cuin iocu taita aiatella.

4. Commiseratio Canum. 4. Että Coirat tulit / ia nuolit hånen Paisumens. Latinan kielen Textisä seiso / ettei yxiken hänellä mitäkän andanut / Tämä on sangen synnelinen / ettei yxikän tämän Rickan perhestä löyty / ioca Armahti

tämän

tämän Köyhän keriäiän päälle. Eij hän anonut swria Hercuia / mutta waiwoin nijstä Muruia / iotca langeisit sen Rickan miehen Pöydäldä / Ja eij mitäkän saanut. Nijn Jumalattomat olit caicki / sekä se Ricas mies / että hänen Palwelians / ettei yxikän ole Armahtanut sen Köyhän päälle. Mutta järiettömät Luondocappalet / nimittäin Coirat tulit ia nuolit hänē Hawans / ia swreman laupiuden osotit sille Köyhälle Lazaruxella / cuin se Jumalatoin Ricas mies ia hänen Palwelians / iotca iocapäiwä elit Herculisesta / Ilosa ia Riemusa. Ninquin Chrysostomus sano: Vulnera & ulcera quæ nullus hominum laxare dignabatur & tractare, feræ lambunt. Se on: Ne Haawat ia Paisumet / ioita eij yxikän Inhiminen tahtonut pestä eikä puhdista / järiettömät Luondocappalet nuolewat.

III. On sen Köyhän miehen Lazaruxen lopusta: *Eventus Lazari.*

Nijn se tapahtui / että se kerjätä Cuoli / ia wietin Engeleildä Abrahamin helman.

Eij täsä mitäkän seiso hänē hautamisestans / waan ainoast että hän Cuoli. Ja on se tapahtunut hänen cansans / ninquin enimäst caickein Waiwaisten ia kerjäitten cansa tapahtu: Että ninquin tämä Jumalatoin Maailma heitä eläisens ylöncatzo / nijn mös cosca he Cuolewat heitä vnhottawat / eikä heidän hautamisestans palio lucua pidä. Mutta eij Jumala händä sentähden ylöncatzonut eikä vnhottanut / mutta hänen Sieluns otti wastan / ia annoi Engeleins wiedä Abrahamin helman / se on / ijancaickiseen Ilon ia Ric-

mun. Sillä Abrahamin helma tässä merkitze sen sian ia paican / cuhunga caickein Wanhurscasten ia Vlgoswalittuin Sielut / cosca he Ruumista ercanewat / tulewat / ioca toisella Nimellä cutzutan Paradisi: Ninquin Augustinus sano: Sinus Abrahæ est credentium sedes & locus, qui paradisus appellatur, se on: **Abrahamin helma ombi ussien Vscolisten sia / ioca toisella nimellä cutzutan Paradisi.** Ja cutzutan Abrahamin helmaxi sentähden / että Abraham / ioca oli caickein Vscolisten Isä / ioca Vscon cautta tuli Autuaxi / niin mös caicki ne / ioilla sama Vsco on / Autuaxi tulewat. Ja että Lazarus on ennen Cuolut cuin se Ricas mies / sen cansa osotetan / että Jumala on händä racastanut / ninquin Wijsauden

Sap. 4. Kiriasa seiso: **Hänen sieluns oli Jumalalla otolinen / sentähden hän kijrutti hänen cansans tästä pahasta Elämästä.** Ja Augustinus sano: Vocantur ante tempus boni, ne diutius vexentur â noxiis. Se on: Ne hywät ia Jumaliset ennen aicans täältä cutzutan / ettei he enämbi nijldä Pahoilda

Syr. 41. waiwataisi. Ja sentähden Sijrach sano: **O Cuolema / cuinga hywin sinä caickein cansa teet / nijstä tarwitziwia wastan / ioca heicko ia wanha on / ia caikesa surusa macapi / ia eij cuitengan taida parainbata toiwo ia odotta.**

Eventus divitis. IIII. On sen Rickan miehen lopusta:

Cuoli mös se Ricas ia Haudattin.

Tässä nyt sen Rickan miehen hywät päiwät / Ilo ia Riemu / moninaiset Hercut cuin hänellä tässä Mailmasa olit / on lopun saanet. Sillä Cuolema eij ke-

täkän säästä/ eikä sen iälken catzo että hän on Ricas/ ia käwi Purpur waatteisa/ mutta otta hänen pois nijn hywin cuin sen Köyhän. Mutta että hän Haudattin/ tapahtui se tämän Mailman tawan iälken/ iotca ne Rickat suuresta ia coriasta Hauttawat/ eikä sitä catzo/ cuinga he owat Jumalalle ollet otolliset/ nijn mös tämä coriasti Haudattin/ sentähden että hän oli Ricas ia eli coriast/ioca cuitengin oli Jumalan edes yxi Cauhistos/ Sentähden ettei hän racastanut Jumalata/ eikä händä palwellut/ mutta hänen oma watzans/ eij cuullut Jumalan P. sana/ eikä auttanut sitä Köyhä Lazarusta/ ioca macaisi hänen Portins edesä täynäns paisumita/ ia pyyti nijstä Muruia/ iotca langesit hänen Pöydäldäns. Sentähden seiso mös hänestä/ että hän Helwetisä ia Pijnas oli/ waicka hän coriasti Haudattin/ eij se cuitengan taitanut händä autta/ eikä Helwetistä päästä/ sillä hän cohta sinne tuli/ iälken hänen Cuolemans. Ja ninquin Lazarus Pyhildä Engeleildä wietin Abrahamin helman/ nijn se Ricas mies wietin Perkeleildä Helwettin/ cusa hän Pijnatan ijancaickisesta. Tämäncaltainen swri muutos on tapahtunut näille molemille/ sekä Rickalle miehellä että Lazaruxella/ että Lazarus on pääsnyt caikesta hänen tuscastans ia waiwastans/ ia hänen Suruns ia Murhens on käätty ijancaickisexi Iloxi ia Riemuxi: Eij sentähden että hän oli Köyhä/ waan että hän Uscalsi Jumalan päälle. Mutta sen Rickan miehen Ilo ia Riemu/ cuin hänellä oli täsä Mailmas/ saij lopun ia käättin ijancaickisexi Pijnaxi Helwetisä: Eij sentähden/ että hän Ricas oli/ sillä että Rickaus on Ju-

malan lahia/ mutta sentähden/ ettei hän sitä oikein käyttänyt/ Jumalan kijtoxexi ia hänen lähimäisens hywäxi/ oli ilman Vscota/ ylöncatzoi Jumalan ia hänen P. Sanans.

Opetuxet ensimäisestä osasta.

Loc. Com. Iæ Partis. *Discimus quomodo dono Dei recte utendum sit.*

I. Opime tästä/ cuinga meidän Jumalan lahia/ cuin hän meille täällä Armostans anda/ pitä oikein käyttämän/ nimittäin/ nijn että se tule ensistä Jumalan Cunniaxi ionga kädestä me olema sen saanet/ sitälikin meidän lähimäisen hywäxi ia tarpexi. Eij meidän pidä sitä wäärin käyttämän coreutteen/ylensyömisen ia iuomisen/haureutten/Elämän hecuman ia muihin syndein/ninquin tämä Jumalatoin Ricas mies on tehnyt/ ioca ylitzen hänen säändöns/ sätyns ia wircans waatetti hänens Purpuralla/ ia eli iocapäiwä Herculisesta. Sillä eij Jumala sentähden anna meille täsä Mailmas hänen lahians/ että meidän pitä coreleman waattein cansa/ ia Elämän Hecumasa/ mutta Jumalata hänen lahians edestä kijttämän/ ia cohtulisesta sitä nautitzeman Ruumin tarpexi ia ylöspitämisexi. Waicka se tosi on/ että Jumala sen salli ia woi kärsitä/ että itzecukin mahta waatetta hänens Cunnialisesta/ hänen säätyns ia wircans iälken/ sillä Isaac/ Joseph/ David/ Salomon/ Esther ia muut owat myös Caunist ia Cunnialisest itzens waatettanet/ ia eij sentähden ole Jumalalda poishyliätyt. Mutta cosca Ihiminen Corelle ia Waatetta hänens muodottomast/ ylitzen sen cuin hä-

nen

nen tule/ ia hänen säätyns myötä anda / nijn hän on tämän Rickan miehen caldainen. Ninquin / sen pahembi/ Mailmasa aina tapahtu / ia nyt meidän aicanam coreus on nijn wallan saanut/ettei Inhimiset tiedä cuinga he käywät / ne cuin ennen käwit Cangaisisa waatteisa/ ne nyt tahtowat wergasa käydä / ne cuin ennen owat wergasa käynet/ ne nyt tahtowat Silkisä ia Sametisa käydä / ia ne cuin owat käynet Silkisä/ ne nyt Cullasa käydä tahtowat / yhdesä Summasa: Senpäälle enimäst nyt caicki itzens lyöwät / cuinga he taidaisit Coriasti käydä. Nijn on mös sencaltainen keweys waatteisa/että se enimäst ioca Wuosi muutetan/ toisinans pidemät / toisinans lyhemät / toisinans lawiamat/toisinans soukemat. Jos ioeu outo tule Idästä eli Lännestä oudolla waaten muodolla / nijn iocainen cohta sitä tahto seurata / ia sillä tawalla hänens waattetta / waicka cuinga Ruma se olist / nijn että Skraatarit pitä wuosi wuodelda wastwdesta oppiman. Samallamuoto mös muodotoin ylönpaldisus on tullut Mailman Ruasa ia Juomasa/ eikä yhtäkän muoto sillen sen cansa pidetä / nyt moninaiset Hercut ia tyyrit Juomat edes cannetan ia nautitan / ettei yhtäkän määrä ole: Cusa ennen iuottin Olutta/sijnä nyt iuodan caickinaiset tyyrit Wijnat. Ja nijn ylönpaldinen syömys ia iuomus nyt on / että yxi Jumalinen Inhiminen Cauhistu sen ylitze. Sillä/ eij yxikän tahdo toinen toisens myötä anda/ mutta se cuin köyhä on/ tahto Elä nijn swrest ia coriast cuin Ricas/ ia sen cansa hänellans teke nijn palio welca / ettei hän/ eikä hänen Waimons ia Lapsens ikänäns woi sitä maxa.

Sentäh-

Sentähden tule caickein tästä oppia / cohtulisesta Elämän täsä Mailmasa waatteen / Ruan ia Juoman cansa / senpäälle / ettei he tämän Rickan miehen cansa tulisi Pijnan.

Discimus egenos & Pauperes non esse negligendos. II. Opeme / ettei meidän pidä ylöncatzoman eikä unhottaman nijtä Köyhiä ia Waiwaista / ninquin tämä Ricas mies ombi tehnyt / mutta andaman heille sijtä cuin Jumala meille on andanut. Sillä Jumala on sen itze käskenyt / ninquin Esaian Prohetan tykönä

Esa. 58. seiso: Murra sille isowalsella sinun Leipäs / ia ne radoliset ota sinun Huonees / ia ios sinä näget iongun Alastoman / nijn waateta händä / ia älä kätke sinus poies sinun Lihas edestä. Ja Salomon sano: Älä kiellä / eikä estele sinuas / tehdä sille tarwitzewalle hywä / ios sinun Kädelles on woima sitä tehdä / äläsano Ystäwälles / mene poies / ia tule huomen sällens. On mös Jumala lupauxen andanut nijlle / iotca sitä köyhä Auttawat / ninquin Psalmisa seiso:

Psal. 41. Autuas on se / ioca Köyhän päälle aiattele / sillä HErra pitä auttaman händä pahana Päiwänä. HErra kätke hänen / ia pitä hänen Eläwänä / että hän menestyisi Maan päälle / ia eij ylönanna händä Wiholisen Kätteen. HErra wirgottapi händä hänen tautiwuotens päälle / ia autta hänen caikista hänen Sairaudestans. Ja Salomon sano:

Prov. 10. Joca armahta Köyhän päälle / hän lainapi HErralle / ia hänen pitä hänel hywin tekemän. Nijn mös meidän HErra Christus itze sano: Joca

Matth. 10. otta wastan yhden Wanhurscan / yhden Wan-

hurscan Nimellä / hänen pitä saaman yhden Wanhurscan palcan / ia ioca anda yhden nijstä pienimistä / yhden malian kylmä Wettä / ainoast yhden opetuslapsen Nimellä / totisest sanon minä teille / eij heidän palcans pidä olemā maxamata. Samalla muotto Augustinus sano: Respice manus vacuas, si tu velis habere plenas, se on: Catzo nijnen tyhiäin kättein päälle / ios sinä tahdot täydet kädet. Sitä wastan taas / vhka Jumala rangaistaxens caickia nijtä / iotca eij tahdo autta nijtä Köyhiä. Ninquin Salomonin sananlaskuisa seiso: Joca tukitze hänen Corwans, sen Köyhän hwdon edestä / hänen pitä mös hwtaman / ia eij pidä händä cuultaman. Nämät Jumalan caickiwaldian Käskyt / Lupauxet ia Vhkauxet pitä meidän mieleen paneman ia muistaman / ia auttaman nijtä Köyhiä / ia andaman heille sen iälken / cuin Jumala itzecullakin on waran ia woiman andanut / tieten että Jumala tahto sen swrella woitolla ia casvolla iällens anda. Ne Köyhät ia Keriäiät mös tästä oppican / että he owat kärsiwäiset Ristin ia tuscan alla / ia ottawat hywäxi sen mitä Christiliset Jnhimiset heille andawat / eij pidä nuriseman eikä napiseman / palio wähemän kiroileman / cosca eij he saa nijn palio cuin he tahtowat / ninquin monicahdat tekewät / heidän pitä tytymän sijhen mitä heille annetan / ninquin se Köyhä Lazarus teki / ioca anoi nijtä Muruia / iotca langeisit Rickan miehen Pöydäldä / ia olisit nijhin tytynyt / ios hän olisi saanut.

Pro. 21.

III. Opeme tästä / että cuolema on caickein Jnhimisten /

Movemur

omnium hominum finem esse mortem in hac vita.

himisten/ Rickain ia Köyhäin/ Ylimäisten ia Alamai-
sten / Nuortein ia Wanhain loppu / ia eij yxikän ole
nijn Swri eli Corkia täsä Mailmasa / ettei hänen yxi-
kerta pidä tästä Cuoleman / cosca hänen märätty ai-
cans tule/ia eij taida sen ylitzen käydä. Ninquin Jo-

Iob. 14.

bin kirjasa seiso : Inhimisellä hänel on hänen
edesmärätty aicans / hänen Cwns owat sinun
tykönäs: Sinä olet pannut hänelle yhdē määrän/
sen ylitze eij hän taida käydä. Ja Syrach sano:

Syr. 14.

Aiattele sen päälle / ettei Cuolema wijwytä / ia
sinä tiedät mingä lijton sinä olet tehnyt. Mutta
cuitengin on swri eroitus / nijnen Pahain ia Hywäin
Cuoleman wälillä: Sillä nijnen Jumalisten ia Wan-
hurscasten Inhimisten Cuolema on callis Jumalan

Psal. 116.

edesä / nijnquin David sano : Hänen Pyhäinsä
Cuolema on callina pidetty HErran edesä/mut-
ta nijnen Jumalattomain Cuolema on Paha.
Sillä/ cosca ne Wanhurscat Cuolewat/ nijn HErran
Pyhät Engelit ottawat heidän Sieluns / ia wiewät
ijancaickiseen Iloon/ninquin täsä on tapahtunut Köy-
hän Lazaruxen cansa/ioca wiettin Engeleildä Abraha-
min helman. Mutta cosca ne Jumalattomat tästä
poistulewat / nijn he wiedän nijldä Saastaisilda
Hengeildä Perkeleildä Helwettin/ ninquin se Ricas
Mies / ioca puetti hänens Purpuralla / ia Eli ioca-
päiwä Herculisesta / ylöncatzoi Jumalan P. Sanan/
ia mös hänen Köyhän Lähimäisens. Ja se on caickein
Jumalisten ia Wanhurscasten swrin Lohdutus täsä
Mailmasa / että waicka he Ristiä/Wastoinkäymistä
ia Waiwa täsä mailmasa kärsiwät / ia wijmäin Cuo-

leman

keman cautta tästä Mailmasta ercanewat / nijn cuitengin heidän Sieluns Engeleildä wiedän Abrahamin helman / ia caicki heidän Murhens käätän Iloxi / ia sencaltaisexi Iloxi / ioca pysypi ijancaickisesta / ia eij yxikän pidä heidän ilons heildä potsottaman. Eij he enä pidä Isoman eikä Ianoman / eikä Auringon pidä heidän päällens langeiman. Ia Jumala pitä pyhkimän caicki Kyynelet heidän Silmistänsä. Ioh. 16. Apoc. 7.

Toinen Osa.

ENsimäisesä Osasa te saitta cwlla / sekä sijtä Rickasta miehestä / että Lazaruxesta / heidän Elämästäns ia Cuolemastansa: Täsä toisesa me saamme cwlla sijtä Puhesta / cuin on ollut Abrahamin ia Rickan miehen wälillä / cusa meille on wijsi cappaletta. Analysis 2a partis, continens quinque membra.

1. On sijtä paicasta / custa hän on nähnyt Abrahamin: I. De loco unde vidit Abrahamum.

Cuin hän nyt Helwetisä Pijnasa olt / ylös nosti hän Silmäns ia näki Abrahamin taambana / ia Lazaruxen hänen helmasans.

Täsä nyt HErra Christus sen paican Nimittä cusa se Ricas mies on ollut / ia cutzu sen Helwetixi / cusa ne Jumalattomat ijancaickisesta Pijnatan ia Waiwatan ynnä Perkeleitten cansa. Mutta cusa se sia ia paicka on / eij P. Raumatusa sijtä cusacan seiso / eikä meidän tule sitä tutkistella. Esaian Prophetan tykönä se cutzutan / Sywäxi ia Lawiaxi Haudaxi Esai. 30.

eli Tuopaxi/cussa on Tulli ia Tulikiwi/ioca on nijn
palawa ninquin Bernhardus sano: Että yxi kipi=
nä sijtä Tulesta enämin ia cowemin polta/cuin caicki
Matth. 25. tämän Mailman walkiat. Meidän HErra Chri=
Matth. 22. stus sen cutzu P. Matheuxen tykönä tjancaicki=
Apoc. 22. sexi Tulexi ia ulconaisexi Pimeydexi. P. Johan=
nexen ilmestys kirjasa se cutzutan yhdexi Merexi/
ioca pala Tulesta ia Tulikiwesta. Item / toisexi
Cuolemaxi. Tästä Helwetistä ia Pijnasta tämä Ri=
cas mies on nähnyt Abrahamin taambana/ia Lazaru=
xen hänen helmasans. Mutta cuinga tämä näkemys/
ia se puhe/ cuin Abrahamin ia Rickan miehen wälillä
on ollut / on tapahtunut / eij meidän tule tutkistella.
P. Lutherus sano hänen Postillasans / ettei se ole ol=
lut iocu Rwmilinen näky ia puhe / sillä / molembain
Rwmit owat mahan pannut ia Haudatut. Ja Au-
gustinus sano: Quomodo intelligenda sit ista
Flamma infernalis, sinus Abrahæ, illa lingua di-
vitis, ille digitus pauperis, illa sitis tormenti, illa
stilla refrigerii, verum à mansuete querentibus &
contentiose certantibus, unquam invenitur, ne-
que enim animæ digitis & oculis præditæ sunt, nec
siti laborant, neque mutua colloquia inter se la-
borant. Se on: Cuinga se Helwetin liecki pitä ym=
märtettämän/ Abrahamin helma / sen Rickan miehen
Kieli/ se Köyhän Lazaruxen Sormi/ se Pijnan Jano/
se jähdytöxen Pisara/ eij yxikän / taicka hilian kysyen
eli cowin campaillen / taida sitä löytä eikä ymmärtä:
Sillä sieluille eij ole Sorme / eikä Silmä / eikä Ja=
no/ eikä yhtäkän puhetta heidän wälillans ole. Mut=

ta mei=

ta meidän HErra Christus wertauxen cautta täsä puhu/ että hän meille osotaist/ sekä ijancaickisen Elämän menon/ Ilon ia Riemun/ että mös Helwetin Pijnan menon tiettäwäxi tekist.

II. On sen Rickan miehen anomisesta ia Rucouxesta hänen itze edestäns:

II. *Petitio divitis.*

Hwsi hän ia sanoi: Isä Abraham / Armada minun päällen / ia lähätä Lazarus castaman hänen sormensa pää Wetteen / ia jähdytäisi minun Kieleni/ sillä että minä Pijnatan täsä Liekisä.

Täsä hän colminaiset Asiat edespane.

1. Että Abraham Armadaist hänen päällens: Ia cutzu hänen Isäxens/ sanoden / Isä Abraham/ senpäälle / että hän sitä pikemin hänen Rucouxens cwlist. Ia waicka hän Abrahamin siemenestä Lihan puolesta oli syndynyt/ ninquin Iwtat itzensä sijtä kerskaisit/ että Abraham oli heidän Isäns / nijn ei hän cuitengan tahtonut seurata hänen Uscons.

1. *Imploratio misericordiæ.*

2. Että hän lähätäist Lazaruxen castaman hänen sormensa pään Wetteen/ ia jähdytäist hänen Kielensä. Täsä hän osotta sen muodhon/ cuinga Abrahamin pidäist Armahtaman hänen päällens/ ia mitä hänen piti tekemän/ Nimittäin/ että hän lähätäist Lazaruxen iähdyttämän hänen Kielensä. Lazaruxen hän nyt pyytä jähdyttämän hänen Kieltäns / ioca ennen macaist hänen Portins edesä / ia anoi nijtä Muruia/ cuin langeisit hänen Pöydäldäns. Ja ninquin Gregorius sano: Guttulam aquæ petiit, qui micam

2. *Petitio refectionis.*

negavit. Se on/ Joca leiwän Murul ennein kielsi/ se Wesi pisaran anoi. Kieli täsä enimäst Pijnatan sentähden/ että hän sen cansa oli enimäst Syndi tehnyt/ Ylensyömisesä ia Juomisesa/ sen cansa wäärin wannonut/ Jumalā nime Pilcannut ia Häwäisnyt/ ia hänen Lähimäistäns panetellut/ ninquin ne tekewät iocca aina Juowat/ ia caickinaisesa Hecumasa Eläwät.

3. Tormentū divitis. 3. Että hän Pijnatan sijnä Liekisä.

Täsä hän osotta/ mingätähden hän pyytä Lazarusta jähdyttämän hänen Kieldänsä/ sentähden/ sano hän/ että hän Pijnatan Liekisä. Græcan Täxtis seiso/ että hän cowin ia swresti Pijnatan sijnä Liekisä.

III. Responsio Abrahami, ubi duo affert impedimenta. III. On Abrahamin wastauxesta/ tämän Rickan miehen anomisen päälle/ ia wetä tähän Textin caxi estettä/ ettei hän taida cwlla händä.

1. A contraria utriusq; sorte in hac & altera vita. 1. Hän otta molembain sekä hänen/ että Lazaruxen wasthacoisesta Elämästä ia onnesta täsä Mailmasa:

Nijn sanoi Abraham: Poican/ muista ettäs sait hywydes Eläisäs/ ia Lazaruxella oli Paha sitä wastan/ mutta nyt hänel on Lohdutos/ ia sinä Pijnatan.

Että Abraham hänen täsä cutzu Poiaxens/ sen hän teke Naurain ia Häwäisten händä/ cuin hän tahdoist sano: Sinä cutzut minun Isäxes/ mutta ett sinä tahtonut Eläisäs seurata minun Esimerkiäni eikä Usco. Ja sentähden/ ett sinä ole minun oikia Poicani. Ja muistutta hänelle ne hywät päiwät/ cuin hänellä oli täsä Mailmasa/ ia eij taitanut oikein nijtä käyttä:

Mutta

Mutta Eli coreudesa / Ylönsyömisesä ia Juomisesa ia Hecumasa / ylöncatzoi Jumalan ia hänen P. sanans / nijn mös hänen Lähimäisens / ia sentähden nyt Pijnatan. Lazaruxel sitä wastan olit Pahat Päiwät Näliäsä ia Kiwusa / ia cuitengin kärsei hänen Ristins / oli Jumalalle ewliainen / vscalsi hänen pääklens / ia sentähden hän nyt sai lohdutuxen.

2. Otta hän sijtä swresta juowasta / ioca on Lazaruxen ia hänen wälillans. — 2. *Ab impossibilitate, & perpetua beatorum & damnatorum separatione.*

Ja ylitze caickia näitä / on meidän ia teidän wälillä swri Juopa kijnitetty / nijn että ne / iotca tahtowat täältä sinne mennä teidän tygön / eij he woi / eikä mös siäldä tänne tulla.

Näillä sanoilla hän osotta ia tietä anda / että Taiwan ia Helwetin wälille on nijn swri Juopa ia pitkä wäli / ettei yxikän taida Taiwast tulla Pijnan sian / eikä Taiwasen steldä. Mutta ioca yxikerta tule ijancaickisen Elämän / nijn hän stellä pysy / ia ioca tule Helwettin / se mös siällä pysy / eikä ikänäns steldä pääse. Ja tämä oli se wastaus / ionga Abraham annoi sille Rickalle michelle / ia sen cansa Annoi hänelle tietä / ettei hänen ikänäns sijtä Pijnan siasta cuhunga hän oli tullut / pitänyt pääsemän / mutta ijancaickisesta sijnä oleman.

IV. On sijtä Rucouxesta / ionga hän piti hänen Weljeins edestä: — IV. *Intercessio Divitis pro fratribus suis.*

Nijn hän sanoi: Minä Rucoilen sijs Isä että lähetät hänen minun Isäni cottoon / Sil-

lä mi-

lä minulla on wijsi Welie/ että hän neuwoisi heitä/ senpäälle/ ettei he mös tulisi tähän Pijnan sian.

Cahtalaiset Asiat Ricas mies täsä edes pane:

1. Missio Lazari. 1. Että hän lähätäis Lazaruxen hänen Isäns Maian hänen Welieinsä tygö/ iotca mös nijn Jumalattomast Eläwät cuin hän Eli / että he mahtaisit tietä/ cuinga swresa Pijnasa hän on/ ia tekisit catumuxen.

2. Finis missionis. 2. Että hän neuwoisi heitä senpäälle / ettei he mös tulisi tähän Pijnan sian. Täsä nyt näky että tämä Ricas mies / ioca Helwetisä oli/ on ninquin yhdestä rackaudesta Welieins wastan sen tehnyt / ettei hän suonut hänen Welieins tulewan sijhen pijnan sian cuin hän oli. Mutta totudes/ hän sen enämin teki pelgosta cuin Rackaudesta. Sillä hän tiesi / että hän oli ollut hänen Welieillens pahannoxexi/ia hänen pahalle estmerkillans saattanut heitä Jumalan ia hänen P. Sanans ylöncatzoman / coreileman / Elämän Ylönsyömises ia Juomisesa. Ja sentähden hän pelkäisi/ että ios heidän piti tuleman sijhen Pijnan sian / cusa hän oli/nijn olisit he aina sitä hänelle soimannet/ia heittänet hänen Silmillens/ia kiroillet ia waiwannet händä/ ia sitä swrembi olisi hänen Pijnans ollut. Ja olisi sijtte ioca culmalda/sekä Perkeleildä ia omilda Welieiltänsä waiwattu ia Ahdistettu / ia sen syyn tähden hän tahdoi estä/ ettei heidän pitänyt sinne tuleman/ händä waiwaman ia hänen Pijnans enändämän.

V. On Abrahamin wastauxesta sen anomisen päälle:

Sanoi

Sanoi hänelle Abraham: Heille on Moses ia Prophetat/ cwlcan heitä.

V. Responsio Abrahami negativa.

Ninquin hän tahdoisi sano: Eij Jumala tahdo/ että iocu pitä nijldä Cuolleilda iotakin kysymän ia oppiman/ sillä moni tule sen cautta petetyxi: Mutta käske cwlla hänen P. Sanans/ ioca seiso kirioitettu Mosexen ia Prophetain tykönä/ ioca heidän Synagogisans ioca Sabbatin päiwänä luetan/ sijhen he owat sidotut. Ja cosca se Ricas mies sijhen wastauxen eij wielä tahtonut tytyä/ mutta sano:

Jos iocu Cuolluista menis heidän tygöns/ nijn he parannoxen tekisit.

Nijn hän jällens wastaisi/ Jollei he cwle Mosesta ia Prophetain/ nijn eij he mös Vsco/ ios iocu Cuolluista ylösnouse.

Altera Negativa Abrahami.

Nijnquin hän tahdoisi sano: Joca Jumalan sanan ylöncatzo ia eij sitä tahdo cwlla/ eikä sen jälken hänens oijenda ia parannosta tehdä/ nijn hän tule sijhē saman Pijnan siaan cuin sinä olet. Ja tämä nyt on se puhe/ ioca on ollut Abrahamin ia Rickan miehen wälillä.

Opetuxet toisesta Osasta.

Loci communes IIdæ Partis.

I. OPeme tästä toisesta Osasta/ että ninquin nijlle Wanhurscaille ia Vlgoswalituille pitä oleman yxi sanomatoin Ilo tämän Elämän iälken: Nijn nijlle Jumalattomille pitä sitä wastan oleman yxi catkera sanomatoin Pijna Helwetisä/ cusa he ijancaickisesta pijnatan. Ninquin

tämä Ricas mies walitta / sanoden: Minä swresta
Pijnatan täsä Liekisä: Sillä sijnä on sencaltainen
Pijna / ioca ylitzekäypi caiken tämän Mailman Pij-
nan ia Tuscan. Ja se Lieki ia Tuli / cuin siällä on / on
palawambi cuin caicki tämän Mailman Tulet. Ja
tosin / he ijancackisesta palawat / ia heidän tulens
Esa. 66. eij ikänäns samu / ia heidän Matons eij ikä-
Apoc. 9. näns pidä Cuoleman. Heidän pitä etzimän
Cuolemata / ia eij löytämän / he pytäwät Cuol-
la / mutta Cuolema poispakene heistä. Siellä
Matth. 22. heille pitä oleman Itcu ia hambain Kiristus. Eij heil-
le pidä oleman Lepo / eikä yöllä eikä päiwällä. Tä-
män Pijnan kirioitta Amandus sangen Cauhiasta ia
Surkiasta / että heidän pitä siälä Hwtaman ia sano-
man: O Tusca ia Waiwa / o Pijna ilman Loppu-
mata. Meidän Silmän eij täsä mwta näge cuin Tul-
da ia Sauwu / meidän Corwan eij mwta cwle cuin Wee
Apoc. 6. ia pahasti Kirousta. O te Wuoret ia Cuckulat
langecat meidän päällem. Ach ios meidän Tuscan
ia Waiwan olisi nijn swri cuin yxi Myllyn kiwi / ioca
olisi nijn swri cuin Taiwas ia Maa / ia tulisi yxi Lin-
du sadan tuhannen Aiastaiä perästä / ia cannais Noca-
sans yhden wähän Murun sijtä / ia meidän Pijnan
saisi lopun silloin / cosca se Kiwi olisi caicki poiscannet-
tu / nijn meille olisi toiwo / että me tästä pääsisimme /
ia meidän Pijnan yhden Lopun saisi. Tämän caltai-
nen walitus pitä oleman siellä / nijden cadotettuin sea-
sa / sijnä Catkerasa Pijnasa / cuin heille siellä on. Ja
tule itzecungin Christityn aiatella / ia nijn hänen A-
stans laitta tällä Armon aialla / ettei hän tulis tähän

Pijnan ynnä tämän Rickan miehen cansa / mutta ynna Lazaruxen cansa ijancaickisen Iloon ia Riemuun: Sillä tämän Elämän iälken eij ole yhtäkän Armo. Ninquin Ieronymus sano: Hic vita amittitur, aut tenetur. Se on: Täällä Elämä taica mistatan taica tallella pidetän. Ja Nazianzenus sano: Præsens tempus est operationis, futurum retributionis: Täällä meille on työn aica / mutta tulewaises on Palcan ia maxon aica.

Post hanc vitam duas restare vias altera qua ducit ad vitam æternam, altera qua in infernum ducit.

II. Opeme tästä / että tämän Elämän iälken eij ole muota cuin caxi Tietä / yxi ioca wiepi ijancaickisen Elämän / toinen ioca wiepi ijancaickisen Cadotuxen. Ninquin täsä Euangeliumisa seiso / että Lazarus tuli Abrahamin helman / mutta Ricas mies Helwettin. Ja eij ole yhtäkän colmatta sia / ninquin Paawi ia hänen iouckons sanowat / että cosca Inhiminen tästä Elämästä pois otetan / tulepi hän ensistä Kijras tulehen / cusa hän Pijnatan hetken aica / sen iälken cuin hän täsä on Elänyt ia paha tehnyt / sijhen asti cuin he heidän synneistänsä puhdistetan. Ja sen wäärän oppinsa cansa owat he saattanet palio Raha heidän allans. Sillä he sanowat / että cosca Messu pidetän ia Vigilyxet Cuoluitten edestä Weisatan / nijn he sijtä Kijras tulesta pääsewät / ia nijn pian cuin Raha annetan Cuckaron / eli Arcusa helise / nijn Sielu steldä vlgospääse. Ja sentähden monda Loucko Messu meidängin seasan pidettin Paawin opin aicana / ia wielä nyt pidetän heidän seasans / ia owat ne yxikertaiset sen cansa nijn willittänet / että he sen Vscoit todexi cuin he sanoit / ia sentähden itzecukin annoi pitä Sielu-

Messuia / heidän edesmennein Ystäwittens edestä / ia annoit heille palio Raha sen edestä / senpäälle / että ne cuin edesmennyet olit / sitä pikemin pääsisit Kijras tulesta: Ja täytit coco Mailman sen walhen cansa / ia sen cansa awaisit Portin caickinaisin Syndein. Mutta meiden HErra Christus tacaperin aia heidän walhens P. Mattheuxen tykönä / cusa hän osotta caxi

Matth. 7. tietä olewan tämän Elämän iälken / sanoden: Käy sen ahtan Portin läpitze / sillä se Porti / ioca wiepi Cadotuxen / on Awara / ia tie lewiä / ia nijtä on monda / iotca sitä waeldawat / mutta se Porti on ahdas / ia se tie on Caita / ioca wiepi ijancaickisen Elämän / ia harwat owat ne / iotca sitä wa-

Mar. 16. eltawat. Ja P. Marcuxen tykönä sano hän: Joca Vsco ia tule Castetuxi / se tule Autuaxi / mutta ioca eij Vsco / se tule cadotetuxi. Nijn mös P. Johannexen tykönä sano hän: Joca Vsco / eij se Duomita / mutta ioca eij Vsco / se on io Duomittu / sillä eij hän Vsconut Jumalã ainoan Poiã

Ioh. 3. nimen päälle. Nijn mös Johannes Castaia samasa lugusa sano: Joca Vsco Poian päälle / hänellä on ijancaickinen Elämä / mutta ioca eij Vsco / eij hänen pidä näkemän Elämätä. Nämät todistoxet kyllä osottawat / että caxi tietä on tämän Elämän iälken / ia eij ole yhtäkän colmatta / Sillä Jumalan sanas sijtä colmannesta ei mitäkän seiso.

Impios in hac vita frui lætitia, pios vero premi

III. Opeme / että nijlle Jumalattomille täsä Elämäsä owat hywät päiwät / Ilo ia Riemu / mutta nijlle Jumalisilla sitä wastan täsä on waiwa / wastoinkäymistä ia murhetta: Ninquin Abraham sano Rickan

miehen

miehen tygö: Muista että sinä sait hywä täsä Ma- *cruce & calamitate.*
ilmasa/ mutta Lazarus sitä wastan Paha. Ja nijn se
enimästä tapahtu täsä mailmasa. Ja Jumalan hywä
tahto ia suosio on / että ne Jumaliset pitä täsä Kärsi-
män Risti/ Tusca/ Waiwa ia Wastoinkäymistä/ sen
päälle/ että he Eläisit Jumalan pelgosa / wältäisit ia
Cartaisit Syndiä/ ia eij huckuisi tämän Jumalatto-
man Mailman cansa: Sillä cosca Inhiminen Elä
Hecumasa / Ilosa ia Riemusa / nijn silloin hän pian
combistu ia lange Syndijn.

Ninquin se tapahtui meidän Esiwanhembain A-
damin ia Evan cansa/ cosca he olit Paradijsis Ilosa ia
Riemusa/ langeisit swren ia rascasen Syndin/ ia sen
cautta sekä he / että caicki heidän jälken tulewaisens
tulit ijancaickisen Cadotuxen wicapääxi. Ja David
Cuningan cansa / cosca hänen myöden käwi ia oli
Rauhasa/ nijn hän langeisi cahteen Cuoleuaisen Syn-
din/ Miestappon ia Huoruutten. Sitä wastan Sata-
nas hänen omans/ ne Jumalattomat/ Jumalan salli-
misen cautta pitä Hywillä päiwillä/ Ilosa ia Riemu-
sa/ että he unhotaisit Jumalan ia Eläisit hänen tah-
dons iälken/ caickinaisesa Synnisä / ia sijtte ynnä hä-
nen cansans tulisit Cadotuxen. Ja teke heiden can-
sans ninquin se / ioca tahto Elämitä teuraxi tehdä/
nijn hän nijtä ensistä Syöttä/ että he tulisit lihawam-
maxi: Nijn paha Hengi ne Jumalattomat täsä Ma-
ilmasa lihoitta/ ia sijtte wijmäin saatta heitä ijancai-
ckisest Helwetin Liekin / ninquin hän teki sen Rickan
miehen cansa/ Sentähden pitä meidän oleman Ristin
alla kärsiwäiset/ tieten / että se tule meidän hywäxi.

Sillä/ ioita Jumala Rangaise/ nijtä hän Racasta. Ja parambi on se/ että me täsä Elämäsä Risti ynnä Lazaruxen cansa kärsimme/ cuin Hywiä päiwiä sen Rickan miehen cansa.

Monemur Mosen & Prophetas esse audiendos. *Esa. 8.*

IV. Opeme tästä/ että meidän pitä Cwleman Mosesta ia Prophetait/ sillä sihen Jumala on meitä sitonut/ nimittäin hänen pyhän Sanaans/ninquin Esaias Propheta sano: **Lain ia todistoxen iälken/ iollei he sitä sano/ eij he wdän pidä saaman Huomen ruscoa.** Ja eij meidän pidä sijtä poickeman/ taicka oikialla eli wasemalla puolella/ sillä sijnä seiso caicki meidän Autuuden/ ia se ijancaickinen Elämä/ ninquin HErra Christus itze sano ia todista:

Ioh. 5. Sentähden HErra Christus käske P. Johannexen tykönä tutkistella Raamatuita. Ja Ambrosius sano: Scripturas interrogemus, interrogemus Apostolos Prophetas & Christum ipsum. Se on. Kysykämme Raamatuille/kysykäm Apostoleille/Prophetaille ia itze HErralle Christuxelle. Eij Jumala tahdo/ että meidän pitä odottaman opetusta nijldä

2. Sam.28. edesmenneildä Cuoluilda/ ninquin Saul Cuningas teki/ ia sen cautta tuli petetyxi. Ja ninquin tämä Ricas mies/ ioca Rucoili Abrahami/ että hän lähätäis Lazaruxen hänen Welicins tygö. Sillä ne iotca tääldä poisnuckuwat/eij taida tulla tänne iällens. Ninquin David sanoi hänen Poiastans/ cosca hän

2. Sam. 12. Cuoli: **Eij hän taida tulla tänne/ waan minä menen hänen tygöns.** Mutta Satanas käypi heidän Hahmosans/ että hän sen cautta wiettelist Inhimisiä/ ninquin Paawin aicana tapahtui/ että hän kä-

wi In-

wi Inhimisen Hahmosa / ia käski pitä Messuia niinen Cuoluitten edestä. Mutta nyt / Jumalan kijtos / sijtte cuin Euangeliumi ruvetin Saarnaman / eij ole nijtä nijn Cwlunut / eikä nijn Näkynyt cuin sihen Aican.

II. SVNNVNTAI JÄLKEN P. Colminaisuden Synnuntain.

Euangeliumin Kirioitta P. Lucas 14. Lugus.

JA sanoi JEsus tämän Wertauxen: Yxi mies oli walmistanut swren Ehtolisen / ia cutzui monda. Ja uloslähätti hänen Palwelians Ehtolisen

hetkellä ſanoman nijlle cutzutuille: Tulcat/ ſillä caicki owat walmiſtetut. Ja he rupeiſit järieſtäns caicki heitäns eſtelemän. Se enſimäinen ſanoi hänelle: Minä oſtin Maancartanon/ ia pitä menemän ſitä catzoman/ minä Rucoelen ſinua/ ſano minun eſteni. Ja ſe toinen ſanoi: Minä oſtin wijſi pari Härkiä/ ia menen heitä coetteleman/ minä Rucoelen ſinua/ ſano minun eſteni. Ja ſe colmas ſanoi: Minä olen Emännän nainut/ ia ſentähden en taida minä tulla. Ja Palwelia palaiſi/ ia ſanoi caicki nämät jällens Herrallens.

Nijn wihaſtui Perhen Iſändä/ ia ſanoi Palweliallens: Mene nopiaſt wlos Caupungin catuille ia cujlle/ ia ſaata tänne Waiwaiſet ia Sairat/ Onduvat ia Sokiat. Ja ſanoi Palwelia: Herra/ minä olen tehnyt/ cuin ſinä käſkit/ ia wielä nyt ſija on. Ja ſanoi Herra Palwelialle: Mene wlgos Maanteille ia Aidoille/ ia waadi heitä ſiſältuleman/ että minun Huonen täytetäiſin. Mutta minä ſanon teille: Ettei yxikän nijſ-

tä Mie-

tä Miehistä / ennen cutzuttin / pidä maistaman minun Ehtolistan.

TÄSÄ Euangeliumis meidän HErra Jesus Christus walitta tämän Jumalattoman Mailman swren kijttämättömyden ylidze. Sillä waicka Jumala Caickiwaldias hänen swresta Armostansa / ia sanomattomasta Hywydestänsä / taridze hänelle hänen Armons / ia anda cutzu sillä swrella Taiwalisella Ehtolisella / nijn cuitengin tämä Jumalatoin Mailma / eij tahdo otta Jumalan Armo wastan / mutta ylöncatzo sen / ia aina pysy hänen Synnisäns: Monicahdat andawat itzens estä heidän Pelloistansa ia Taloistansa / monicahdat heidän Caupastansa / mwtamat tämän Elämän Hecumasta. Ja sentähden wihastui tämä Perhen Isändä / ia sano / ettei yxikän nijstä cutzutuista pitänyt Maistaman hänen Atriansa. Ja lähätti sentähden vlgos Palwelians / ia käski cutzua Sairat / Sokiat / Ondut ia Köyhät / Se on / caicki Syndiset / iotca parannoxen tekewät / ia oikeasa Vscosa pakenewat Jumalan Armoon.

Exordium à re ipsa.

Tähän Saarnan cuin HErra Christus täsä wertauxen cautta puhu / oli yxi ylpiä ia ylöspaisunut Phariseus tilan andanut: Sillä cosca HErra Christus oli yhden Phariseusten Pämiehen Huonesa Rualla / ia näki cuinga Phariseuxet itzecukin tahdoit istua Ylimäisnä / nijn hän nuhteeli heitä ia Opetti / että heidän piti ensistä istuman alimaisen sian / sinpäälle / että hän

Occasio huius Parabolæ.

sijtä ylötäisin. Nuhteli mös sitä Phariseuxen Pämiestä/ ioca hänen oli cutzunut/ että hän unhotti ne Köyhät/ ia nijtä Rickaita waiwoin cutzui wieraxens. Ja käski sentähden cutzua Köyhät/ Sairat/ Onduvat ia Sokiat wieraxens/ ia sanoi hänelle: **Autuas olet sinä/ cosca ette he woij sinulle maxa/ mutta sinulle pitä maxettaman nijden Wanhurscasten ylösnousemisesa.** Cosca yxi nijstä/ ioca sijnä Pöydän tykönä istui/ sen cwli/ rupeist hän osotteleman hänen wijsauttans/ ia sanoi: Autuas on se ioca syöpi Leipä Jumalan Waldacunnasa. Mutta meidän HErra Christus ioca ymmärsi ia tiesi/ että hän sen ylpeydestä ia Coreudesta sanoi (waicka ne sanat itzestäns olit todet) ia tahdoi osotta hänen wijsaudens sen cansa. Ja annoi yhden wertauxen cautta tietä hänelle ia nijlle muille Phariseuxille/ cuinga caucana he olit sijtä Autuudesta/ sentähden ettei he tahtonet tulla sillä suurella Ehtolisella/ iohonga Jumala annoi heitä cutzua.

Convenit hoc Evangelium cum nono articulo Symboli Apostolici.

Ja yhtensopi tämä Euangelium sen yhdexännen Vscon cappalen cansa/ cusa me tunnustamme/ **Yhden Christillisen Seuracunnan**/ ionga Jumala cocopi täsä Mailmasa Euangeliumin Saarnan ia Sacramentein cautta. Ja toisen Rucouxen cansa/ iocapäiwäises Rucouxes/ cusa me sanomma: **O Isä meidän lähestulkon sinun Waldacundas.**

Propositio bimembris.

Tämä Euangelium iaetan cahten Osan.

I. On Perhen Isännän cutzumisesta/ tällä suurella Ehtolisella.

II. On nijstä cutzutuista Wieraista/ ia heidän esteistänsä.

Ensimäi-

Ensimäinen Osa.

Analysis I^a Partis continens quatuor membra,

NIin palio cuin tähän ensimäiseen Osan tule/ edespane meidän HErra Christus täsä neliä Cappaletta.

I. On tästä miehestä eli Perhen Isännästä/ ioca on walmistanut Ehtolisen:

Ja sanoi Jesus tämän Wertauxen: Yxi Mies.

I. Homo seu Paterfamilias.

Tämä mies ei ole iocu Mailmalinen Inhiminen/ eli Perhen Isändä/ mutta itze Jumala Caickiwaldias täsä wedetän Miehen eli Inhimisen werraxi/ sentähden että hän meitä Inhimisiä on oman Cuwans jälken luonut/ia vlgoswalinnut ennein cuin Mailma perustettin/ ia on hänen rackan Poicans andanut tulla Inhimisexi meidän tähdē/ionga tähdē hän myös meitä on ottanut ia omistanut hänen Lapsixens/ia meitä Racasta/ ia caicki hywä meille osotta. Sentähden sano Chrisostomus: Cosca Jumala itzens Inhimisen werraxi wetä/ nijn se merkitze hänē Armons ia Laupiudens: Mutta cosca hän Jalopetran eli iongun muun wahingolisen Pedon werraxi hänens wetä/ nijn se merkitze hänen Wihans ia Rangastoxens.

Eph. 1.

II. On sijtä swresta Ehtolisesta:

Oli walmistanut yhden swren Ehtolisen.

II. Apparatus cœna magna.

Ehtolisen cansa meidän HErra Christus täsä ymmärtä Ewangeliumin lohdulisen Saarnan/ syndein andexi saamisesta/ Wanhurscaudesta ia ijancaickisesta

Elämästä / iotca HErra Christus hänen Pijnans ia Cuolemans cautta on meille Ansainut / ia meille Euangeliumin Saarnä cautta taritan iä annetan. Ja tämä Ehtolinen / se on / Euangeliumin Saarna wirgotta ia ilahutta Inhimisen sydämen: Ja ninquin Ruoca wirgotta ia rawitze Inhimisen Rwmin ia sen ylhällä pitä / nijn Jumalan sana / ia se lohdulinen Euangeliumin Saarna / palio enämin Wirgotta ia Lohdutta Inhimisen särietyn Sydämen. Sillä ninquin

Rom. 14. P. Pawali sano: **Jumalan Waldacunda on Wanhurscaus / Rauha ia ilo Pyhäsä Hengesä.**

Ja cutzutan tämä Ehtolinen swrexi colmen syyn tähden:

1. Ratione causæ efficientis Dei ipsius, magni illius Patrisfamiliâs.

1. Tämän swren ia corkian Perhen Isännän tähden / nimittäin / Jumalan Caickiwaldian Taiwan ia Maan HErran.

2. Ratione ferculorum præstantissimorum.

2. Nijnen swrdein Hercuin tähden / iotca sijnä edespannan / sillä eij täsä ole Mailmalinen ia Ruumilinen / mutta Hengelinen ia Taiwalinen Rwoca ia Juoma / nimittäin / itze meidän HErra Christus caickein hänen hywäin töidens cansa. Ja ninquin **Esaias**

Esa. 25. Propheta sano: **Sen pitä oleman yhden lihawan Ehtolisen / selkiästä Wijnasta ia ydymestä / Wijnasta cusa eij yhtäkän hijwa eli Rahca pidä oleman.** Ja HErra Christus itze sano: **Hän on se**

Iohan. 6. **Elämän Leipä / ioca sijtä syöpi / eij hänen pidä Cuoleman.** Item: Minun Lihan on se oikea Ruoca / ia minun Wereni se oikea Jwoma: Joca syö minun Lihani / ia Juopi minun Wereni / se pysy minusa / ia minä hänesä.

3. Tämän

3. Tämän Ehtolisen wijpymisen tähden: Sillä se pidetän eij yhden eli cahden päiwän päälle / mutta se pysypi nijn cauwain cuin Mailma seiso. *3. Ratione durationis.*

III. On näistä wieraista / cuin tällä swrella Ehtolisella owat cutzutut: *III. Convivæ vel hospites ad cænam hanc invitati.*

Ja cutzui monda.

Monen cautta täsä ymmärdetän caicki Inhimiset Maanpällä: Sillä eij Jumala tästä Ehtolisesta ketäkän ulossulle / mutta sijhen cutzu caicki sekä Juttat että Pakanat: Eikä Jumala catzo yhdengän muodon iälken / ninquin P. Petari sano Apostolitten tegoisa. Ja toisesa paicasa sano hän: **Ett Jumala tahdo / että iocu pitäisi tuleman Cadotetuxi / mutta että caicki käännäisit itzens parannoxen.** Ja P. Pawali sano: **Jumala tahto että caicki iocapaicasa heitäns parannaisit.** Tämä tosin on yxi swri ia corkia Wieraspito / cuhunga caicki cutzutan / ia käypi ylitzen caickein Mailmalisten Wieraspitoin. Cuningas Asswerus teki yhden Wieraspidon **Susas** / caickille hänen Ruchtinaillens ia Palwelioillens / Päämiehille ia Maan Herroille Persiasta ia Medistä / sata ia cahdexankymmendä Päiwä. Ja Plinius kirioitta yhdestä Rickasta miehestä Bythiniasta ionga Nimi oli Pythias / että hän on ottanut wieraxens Pärsian Cuningan **Xerxen** caiken hänen Sotawäensä cansa / cusa oli kymmenen sata tuhatta Miestä. Ja Alexander Magnus Cuningas Macedoniasta on tehnyt yhden Wieraspidon / cusa on ollut yhdexen tuhatta hänen Wierasnansa / ninquin Plutarchus kirioitta. Mutta nämät Wieraspidot / waicka cuinga swret he

Act. 10. 2. Pet. 3. Act. 17. Ester. 1.

owat ollut / owat tyhiät tätä ſwrta Ehtoliſta waſtan/ cuhunga caicki Inhimiſet / cuin Maanpijrin päällä Aſuwat/ ioca hetki cutzutan/ rawitan ia wirgotetan.

IV. *Emißio ſervorum.*

IV. On nijſtä Palwelioiſta iotca lähetettin cutzuman:

Ja ulgoslähetti hänen Palwellans Ehtoliſen hetkellä/ ſanoman nijlle cutzutuille: Tulcat/ ſillä että caicki owat walmiſtetut.

Näiſä ſanoiſa meille colminaiſet Aſiat edespannan.

1. *Servus invitans.*

1. On ſijtä Palweliaſta ioca piti cutzuman: Palweliat täſä owat caicki Prophetat/ Apoſtolit/ ia caicki hurſcat Saarnamiehet. Näiden cautta Jumala anda iulgiſta ia tiettäwäxi tehdä caikille tämän ſwren Ehtoliſen / ia anda caicki ſijhen cutzua. Mutta että HErra Chriſtus täſä nimittä yhden Palwelian / ia eij monda/ ſen canſa hän tietä anda/ että ſekä Prophetailla että Apoſtoleilla/ ia muilla vſcoliſilla Saarnamiehillä on yhtäläinen Opetus ia Vſco/ caicki yhdellä muoto Saarnawat/ ia yhden tien oſottawat autuutteen.

2. *Tempus Cœnæ.*

2. On Ehtoliſen hetkeſtä: Ehtoliſen hetki on ſe Armon aica/ coſca Jumala anda Ewangeliumin Saarnan cautta cutzua Inhimiſet ſynnin Catumuxen ia Parannoxen. Ja erinomaiſeſta puhu HErra Chriſtus täſä wertauxeſa ſijtä hetkeſtä/ cuin hän itze ia Johannes Caſtaia tällä Saarnaiſit ia Julgiſtit ſen caikille/ ſekä Judeaſa että Galileaſa / että Meßias oli io Syndynyt Maailman/ ia cutzui heitä tällä Ehtoli-

ſella.

sella. Ja wielä nyt ioca Aica on tämän swren Ehtolisen hetki / nijn usein cuin Jumala anda Saarnawirgan cautta cutzua meitä tällä Taiwalisella Ehtolisella.

3. On tämän cutzumisen muodosta. 3. *Forma & modus invitandi.*

Tämä Perhen Isändä käske sanoa nijlle cutzutuille: **Tulcat.** Ja tällä muoto hän käske caicki ilman eroituxet tulla Ehtolisella. Nijnen cutzuttuin cautta HErra Christus ensistä ymmärtä Jwtan cansan / iotca Jumala oli ulgoswalinnut hänen omaxi cansaxens / ia io wanhasa Testamentis olit saanet lupauxen Messiaxen tulemisesta / ia sijtte Johannexelda Castaialda / HErralda Christuxelda itze ia hänen Apostoleildans cutzuttin tällä swrella ia corkealla Ehtolisella. Ja sijtte caicki Inhimiset ymbäri caiken Maailman / iotca mös cutzutan tällä Ehtolisella. Ja sano HErra Christus täsä wertauxes / että caicki owat walmistetut / mitä tähän swren ia corkean wieraspitoon eli Ehtolisen tarwitan / sekä Rwan että Juoman puolest / ia eij mitäkän sijtä pwtu. Ninquin Jumalan Seuracunnasa tämän päiwän päällä Weisatan: Parata sunt omnia firmiter credentibus, cibaria vitam conferentia, angelica cælicaq; gaudia omnia. Se on: **Caicki Wercat / iotca nijlle Vscowaisille Elämän ia Taiwaliset Ilot andawat / owat walmistetut.** Ja anda HErra Christus sen cansa tietä / että caicki mitä Inhimisen Autuutten tarwitan / cuin on / Syndein andexi andamus / Wanhurscaus ia se ijancaickinen Elämä / ne on hän itze hänen Pijnallans ia Cuolemallans täydelisestä meille Ansainnut ia Walmistanut / eij meildä mwta anota / nijtta että me tu-

lemma tällä Ehtolisella / se on / että me Euangeliumin opin wastanotamme / ia oikean Vscon cansa meille omistamme HErran Christuxen hywät työt. Ja tämä on ulgostoimitus sen Ensimäisen osan päälle.

Opetuxet ensimäisestä osasta.

Loci Communes Iæ Partis. Monemur hic de ineffabili Dei amore & misericordia erga genus humanum.

I. OPeme tästä ensistä / Jumalan Caickiwaldian swresta Rackaudesta ia Laupiudesta Inhimistä wastan / että hän on sulasta Armostans walmistanut tämän swren ia corkean Taiwalisen Ehtolisen / ia anda ioca hetki cutzua sijhen ymbäri caiken Maailman sen Lohdulisen Ewangeliumin Saarnan cautta / ia sen cautta caicki taiwaliset Lahiat / nimittäin / Syndein andexi saamisen / wanhurscauden ia ijancaickisen Elämän caikille tarize ia anda / iotca Vscon cansa sen wastan ottawat. Eij sentähden että hän meitä tarwitze / sillä hän on itzestäns yxi täydelinen Jumala hänen olemisesans ia Caickiwaldias HErra / iolda eij mitäkän pwtu / mutta hänen sulasta Armostans ia hywydestänsä tahto meille iaca ia anda caicki taiwaliset Lahiat / että me ynnä hänen ia Pyhäin Engeleitten cansa ijancaickisesta Eläisimme sijnä. Näin swri ia sanomatoin on Jumalan Caickiwaldian Armo Inhimisen Sucucunda wastan / että hän ilman meidän Ansiotan / omasta hywydestäns tämän swren Ehtolisen on walmistanut. Ja ninquin se Saastainen Hengi meidän Esiwanhemillan Adamille ia Ewalle / Paradijsis walmisti yhden myrkylisen Ehtolisen / ia makioilla sanoilla cutzui ia wietteli

heitä sijhen/ cusa he Söit ia Joit heillens ijancaickisen Cuoleman ia cadotuxen. Nijn Jumala caickiwaldias sitä wastan hänen swresta Armostans/ yhden taiwalisen ia lohdulisen Ehtolisen walmisti / sanoden: **Waimon siemenen pitä ricki musertaman Kärmen pään.** Ja sen cansa lohdutta ia wirgotta eij waiwoin heitä/ mutta caickia heidän iälkin tulewaistansa/ ia wielä nyt iocahetki lohdutta ia wirgotta/ sen lohdulisen Euangeliumin opin cautta / ionga hän ymbäri caiken Maailman anda Saarnatta. Tätä swrta sanomatoinda hywä työtä pitä meidän tundeman ia tunnustaman/ ia sen edestä ylistämän ia kijttämän Jumalata. Sillä iollei Jumala hänen Armostansa ia laupiudestans olisi meille tätä Ehtolista walmistanut/ nijn me ijancaickisesta olisimme huckunet ynnä Sielun ia Rwmin cansa. Pitä myös caicki oleman walmit tuleman tälle Taiwalisella Ehtolisella/ cosca Jumala anda heitä cutzua/ eij sitä ylöncatzoman/ eikä wiswyttämän/ mutta cohta walmit oleman/ senpäälle että he tulisit osalisexi nijstä Lahioista cuin sijnä edespannan ia annetan/ nimittäin/ Syndein andexi saamisesta ia ijancaickisesta Elämästä.

Gen. 3.

II. Opeme tästä/ ettei Jumala tahdo yhdengän Inhimisen Cadotusta eikä Cuolemat / mutta tahto että caicki pidäisit Autuaxi tuleman: Sillä että hän on itze sulasta Armostans walmistanut tämän swren Ehtolisen/ ia caicki sijhen cutzu ilman yhdetäkän eroitusta. Ja sen cansa kyllä osotta / että hän tahto / että Caicki pidäisit Autuaxi tuleman. Ninquin hän sen myös yhden Walan cansa todista Prophetan cautta

II. Monemur Deum non velle alicujus hominis interitum.

Ezech. 33. sanoden: Nijn totta cuin minä Elän/ en minä tahdo yhdengän Syndisen Cuolemata/ mutta että caicki parannaisit heitäns ia Eläisit.
2. Pet. 3. Ja P. Pietari sano: Eij Jumala tahdo että jocu pidäisi tuleman Cadotetuxi/ mutta että caicki käännäisit itzens Parannoxen. Nijn myös P. Pa-
1. Tim. 2. wali sano: Jumala tahto että caicki tulisit Totuden tundon.

Ja tämä Jumalan tahto on totinen/ Wahwa ia Luia/ ia totisesta caickia cutzupi: Eij hän ole ninquin ne Inhimiset/ iotca usein teeskelewät heitäns/ puhuwat waiwoin Suun cansa/ ia Sydän sijtä on caucana. Moni puhu toisen cansa ystäwälisestä/ ia Suun cansa cutzu händä wieraxens/ ia sydämesä hän wiha händä/ ia soisi ettei hän ikänäns tulisi hänen tygöns: Mutta eij Jumala nijn tege/ eikä teeskele ninquin Inhimiset tekewät/ mutta se on hänen totinen tahtons/ että caicki pitä tuleman Autuaxi/ ia perimän sen ijancaickisen Elämän. Ja sentähden sano se wanha Kircon oppettaia Basilius: Ad vitam vocamur, quid fugimus vocationem? Ad bonorum participationem invitamur, quid negligimus invitationem? Regnum cœlorum apertum est, qui vocat non mendax est, via facilis est, non tempore, non sumptibus, non negotio opus est. Quid cunctaris? Quid tergiversaris? Se on: Me cutzutan Elämän/ mitästä me cartame cutzumista? Me cutzutan caiken hywyden osallisuten/ mitästä me unhotamme cutzumista? Taiwan waldacunda on Awoi/ ioca cutzu eij se wil-

piste.

pistele eikä walehtele/ Se tie on kewiä / eij sijhen tarwita palio aicoia / eikä culurosta eikä waiwa/ mitäs wirwyttelet eli epäilet?

III. Opemme täsä nijstä wälicappaleista / ioinen cautta Jumala cutzu tällä suurella Ehtolisella / nimittäin/ hänen Palwelioittens eli Saarnamiesten cautta. Ninquin täsä wertauxes seiso: Että hän lähetti Palwelians ulgos sanomans nijlle cutzutuille: Tulcat. Jumala ioca eij ole sidottu mihingän wälicappalen/ ilman Saarnamiehitä kyllä taidaisi cutzua ia tehdä Autuaxi: Mutta se on hänen hywä tahtons ia suostons / että hän heidän Saarnans cautta tahto cutzua/ ilman sitä eij hän tahdo sitä tehdä. Ninquin P. Pawali sano. Cuinga pitä heidän Vscoman händä/ iosta he eij ole mitäkän cwllet? Ja cuinga pitä heiden cwleman ilman Saarnaiata? Ja cuinga heiden pitä Saarnaman niwtoin ioll'ei he lähetetä. Sentähden myös Jumala on asettanut Saarnawirgan / ia käskenyt heitä Saarnaman Ewangeliumin caikille Luoduille ymbäri caiken Mailman/ ia sen cautta taritze Ihmisille syndein andexi saamisen / Wanhurscauden ia sen ijancaickisen Elämän. Ja ilman sitä eij hän ketäkän tahdo cutzua/ ioca sen wastan otta / se tule osalisexi sijtä Ehtolisesta/ ia saapi hänen Syndins Andexi/ tulepi Wanhurscaxi ia ijancaickisen Elämän perilisexi: Mutta ioca sen ylöncatzo / se eij ikänäns saa maista sitä Ehtolista / waan tulepi ijancaickisen Cadotuxen. Ja Saarnamiehet eij taida parambata ia Jumalalle otolisembata työtä tehdä / cuin on se / että he Vscolisesta Saarnawat ia

III. Discimus per quæ media Deus invitare soleat.

Rom. 10.

opettawat Jumalan sana. Ninquin Lactantius sano: Nihil tam præclarum hominiq; conveniens esse potest, quam erudire homines ad justiciam. Se on: **Eij ole yhtäkän ialombata ia Jnhimisellä sowelíamba työtä / cuin opetta Jnhimisiä Wanhurscautteen.** Ja sentähden myös on caikille Vscollisille Saarnamiehille sangen swri lupaus Danielin Prophetan tykönä / Cusa näin seiso: **Opettaiat pitä paistaman ninquin Taiwan paisten / ia iotca monda owat opettanet wanhurscautten / ninquin Tähdet ijancaickisesta.**

Dan. 12.

Toinen Osa.

Analysis Secundæ Partis contin̄es quinque membra.

SJinä ensimäises osasa sanottin siitä cutzumisesta tällä swrella Ehtolisella: Täsä toisesa me saamme cwlla / nijstä wieraista iotca tähän cutzutan / ia heidän estestänsä. Cusa meille wijsi cappaletta edespannan.

I. On nijnen cutzuttuin kijttämättömydestä:

I. Vocatorum ingratitudo.

Ja he rupeisit iärjestäns caicki heitäns estelemaän.

Se on sangen Cauhia ia Surkia Asia / että he owat ollet nijn kijttämättömät / ettei yxikän nijstä cutzutuista tahtonut tulla tällä Ehtolisella / mutta caicki sen ylöncatzoit / ia rupeisit estelemän heitäns / ia swrembana pidit Mailmaliset menot / cuin tämän Ehtolisen. Nijn se saastainen Hengi Perkele heidän Sydämens teke cowaxi ia cangiaxi / ia heiden mielens socaise / ettei he taida nähdä eikä ymmärtä heidē Sie-

luns

luns terweyttä ia Autuutta. Ja waicka Christus tässä wertauxes erinomaisesta ymmärtä Phariseuxet / ia Jwtan cansan: Nijn hän cuitengin tähän sisällä sulke caicki ne iotca Jumalan sanan ylöncatzowat. Ja ylössluke HErra Christus tässä colme iouco Inhimistä / iotca heitäns owat estellet.

1. Wetä heidän maan Cartanons estexi:

1. Primum genus prætexit emptionem agri.

Se ensimäinen sanoi hänelle: Minä ostin MaanCartanon / ia pitä menemän sitä catzoman / minä Rucoilen sinua / sano minun estent.

Tämän ensimäisen ioucon cansa P. Lutherus ymmärtä sen Hengelisen säädyn / cusa on monda iotca heidhän wircans ei tege Vscolisesta / eikä etzi sen iälkin / cuinga Jumalan cunnia tulisi ymbäri lewitetyxi / ia hänen Seuracundans ylösraketuxi: Mutta owat Laiskan / pitäwät hywiä päiwiä / ninquin Phariseuxet tegit / Paawi Ruomisa hänen Cardinaleins / Pispansa / Munckeins ia Pappeins cansa / ioinen seas monda owat / iotca ei ikänäns ole Saarnastuolin Astunet / eikä yhtäkän Saarna heidän Elinaicanans pitänet. Nijn ymmärtetän tässä myös caicki peldo Miehet / iotca Pellosta wilia pytäwät ia Talon edesseisowat / ia caicki Wircamiehet / ioita HErra Christus eij sentähden tässä nuhtele / että he Wircans Vscolisesta tekewät / sillä Jumala itze on sen nijn säätänyt / että itzecukin pitä hänen Wircans vscolisesta tekemän / ia sen cansa händäns Elättämän: Mutta sentähden / että he sen cautta unhottawat ia ylöncatzowat Jumalan sa-

nan / ia swreman Murhen nijstä pitäwät / cuin heidän steluns Autuudesta.

2. Secundum genus emptione boum se excusat.

2. Joucko nijstä iotca owat heitäns estellet:

Ja se toinen sanoi: Minä ostin wijsi paria Härkiä / ia menen heitä coettelemaan / minä Rucoilen sinua / sano minun esteni.

P. Lutherus taas tämän toisen ioucon cansa ymmärtä ne iotca Esiwallan wirgasa owat / iotca heidhän Mailmalisesta hallitus wirgastansa andawat heitäns estä Jumalan sanan Cwlemisesta: Swrembana pitäwät heidän Corkian wircans cuin Jumalan sanan / ia cosca heidän pidäisi Kirckon menemän / silloin he menewät iahtin ia mualle aica culuttaman. Ja eij wainwoin Esiwalda sen cautta ymmärtetä / mutta myös caickine iotca Caupan wirgasa owat / ia sen cansa heitäns Elättäwät / ia sen päälle nijn swresta heitäns asettawat / että he sen cautta unhottawat Jumalan sanan. Ja cosca muut Kirckon menewät / silloin he iuoxewat ymbärins / custa he saisit swren woiton ia corcorahan ylönpaldisen caswon cansa.

3. Tertium genus apparatu nuptiarum se excusat.

3. Joucko wetä Waimon estexi / ionga hän on Nainut:

Ja se colmas sanoi: Minä olen Waimon nainut / ia sentähden en taida minä tulla.

Tämän colmannen ioucon cansa ymmärtetän ne iotca Eläwät lihalisisa haluisa / haureudesa ia tämän Elämän hecumasa / ia nijnen cautta andawat heitäns estä Jumalan sanan Cwlemisesta. Nijn palio cuin Cunnialisen naimisen ia Awioskäskyn tule / on

Juma-

Jumala itze sen säätänyt ia asettanut/ ia sentähden on se caickille luwalinen. Mutta cosca se swrembana pidetän cuin Jumalan Pyhä sana/ ia sen cautta unhotetan Kirco ia Jumalan sanan cwlemus/ nijn se on swri Syndi/ ioca Inhimisen saatta cadotuxen. Ja nämät owat ne colme iouco Inhimistä/ iotca swrembana pitäwät tämän Maailman menot/ cuin Jumalan sanan ia heidän Autuudensa.

II. Cappale on Palwelian walitoxesta nijnen cutzuttuin ylitze:

II. *Quarela servi de vocatorum contumacia.*

Ja Palwelia palaisi/ ia sanoi caicki nämät iällen HErrallens.

Tämä Palwelia oli Uscolinen hänen HErrallens: Sillä hän cutzui sillä swrella Ehtolisella ne cutzutut hänen HErrans käskyn iälkin/ ia cosca eij he tahtonet tulla/ mutta wedit turhia esteit heidän ettens/ nijn hän sen cohta ilmoitti HErrallens ia sanoi/ mitä he olit wastanet. Ja tämän Palwelian walitos sen matcan saatti/ että ne cutzutut/ iotca ylöncatzoit sen cutzumisen/ peräti ulgossuliettin siitä Ehtolisesta/ nijn ettei he ikänäns pitänyt Maistaman sitä. Ninquin wielä nyt on sanan cwlioille sangen wahingolinen/ cosca Saarnamiehet huocawat ia walittawat heidän cangiudens ia cowacorwaisudens ylitze.

III. On Perhen Isännän wihasta/ ia syndisten cutzumisesta:

III. *Peccatorum invitatio.*

Nijn wihastui PerhenIsändä/ ia sanoi Palweliallens: Mene nopiast ulgos Caupungin Catuille ia Cuijlle/ ia saata tänne

Wal-

Waiwaiset ia Sairat/ Onduvat ia Sokiat.

Näisä sanoisa meille cahtalaiset edespannan.

1. *Indignatio Patrisfamilias.* 1. Että Perhen Isändä on wihastunut nijnen cutzuttuin päälle/ sentähden että he ylöncatzoit hänen Ehtolisens/ ia eij tahtonuet sijhen tulla. Sen Isändä otti sangen swrexi ylöncatzexi/ ettei he tahtonet tulla ia Nautita sitä Ehtolista cuin heille oli walmistettu/ ia sen cansa mistaisit heidän Autuudens: Sillä eij Jumala woi kärsiä sitä/ että hänen Sanans ylöncatzotan/ mutta wihastu sangen sen ylitze.

2. *Mandatum Domini de introducendis ex plateis debilibus, claudis.* 2. Että hän käski Palwelians mennä vlgos Caupungin Catuille ia Cuijlle/ ia saattaman ne Waiwaiset ia Sairat/ Onduvat ia Sokiat tällä Ehtolisella. Waiwaisten/ Onduwitten ia Sokiain cansa HErra Christus täsä ymmärtä syndiset/ Publicanit/ Portot ia muut sencaldaiset/ iotca Tundewat/ Tunnustawat ia Catuwat heidän syndins/ pakenewat Jumalan Armoon oikian ia wahwan Uscon cansa/ ia Rucoelewat syndins Andexi/ näitä Phariseuxet ylöncatzoit: Mutta että he Johannes Castaian/ HErran Christuxen ia Apostolitten Saarnasta paransit heitäns/ ia tegit catumuxen/ ia otit Ewangeliumin Saarnan wastan. Ja sentähden HErra Christus sanoi Phariseuxille: **Publicanit ia Portot pitä teidän edellän käymän Jumalan Waldacundan. Johannes tuli teidän tygön/ ia opetti teille oikian tien/ ia eij te Usconet händä: Mutta Publicanit ia Portot Uscoit hänen.**

IV. *Vocatio gentium.* IV. On Pacanoitten cutzumisesta:

Ja sanoi Palwelia: Minä olen tehnyt/

cuin

cuin sinä käskit/ ia wielä nyt sia on. Ja HErra sanoi Palwelialle: Mene vlgos Maanteille ia Aidoille/ ia waadi heitä sisällä tuleman/ että minun Hwonen täytetäisin.

Näisä sanoisa on meille colminaiset Asiat.

1. Että Palwelia sanoi/ wielä nyt sia olewan. 1. *Causa impulsiva invitationis gentium.* Tämä Palwelia teki caicki / mitä hänen HErrans oli käskenyt/ ia ilmoitti hänellä caicki Asiat / ia on ollut yxi vscolinen Palwelia. Ja olisi toiwottapa että caicki Saarnamiehet taidaisit totudesa sano: Minä olen tehnyt cuin sinä olet käskenyt / ia saisit cwlla ne iloiset Sanat: O sinä hywä Palwelia: Mene sinun HErras ilon.

2. On Perhen Isännän käskystä / että Palwelian piti menemän vlgos Maan Teille ia Aidoille / ia waatiman heitä sisällä tuleman. 2. *Mandatum* Näinen cautta iotca Maan teillä ia Aidoilla owat HErra Christus ymmärtä Pacanat/ ia käske ne waati tuleman. Sillä että Jwtan Cansa/ iotca Jumala oli vlgoswalinut hänen omaxi Cansaxens / ylöncatzoit sen lohdulisen Euangeliumin Saarnan: Sentähden HErra Christus lähetti hänen Apostolins Pacanoitten tygö Saarnaman Euangeliumita. Mutta että Perhen Isändä käske waatia heitä sisälle tuleman / eij meidän pidä nijn ymmärtämän / että Jumala wäellä ulconaisten Aseitten cansa Inhimisiä waati / mutta Lain Saarnan cautta/ ioca heitä saatta Synnin tundon / ia pakeneman ia tuleman meidän HErran Christuxen Jesuxen tygö/ ia heidän syndins andexi anoman.

3. *Finis ablegationis.*

3. On sijtä syystä / mingä tähden Perhen Isändä lähetti Maan teille / nimittäin / että hänen Huonens täytetäisin: Jumala tahto että Taiwas täytetäisin nijllä Wanhurscailla ia Vlgosvalituilla Inhimisillä: Ja sentähden hän myös wijwyttä sen wijmeisen Duomio päiwän cansa / ia odotta että nijnen Vlgoswalittuin lucu tulisi täytetyxi.

V. *Pœna contemptorum*

V. Ja wijmeinen Cappale on nijnen Cutzuttuin Rangastoxesta / iotca ylöncatzoit Perhen Isännän cutzumisen:

Minä sanon teille: Ettei yxikän nijstä Miehistä cuin cutzuttin / pidä maistaman minun Ehtolistani.

Näinen sanain cansa HErra Christus päättä tämän Wertauxen / ia sano / että Jwtan Cansa / iotca ylöncatzoit HErran Christuxen ia hänen P. Euangeliumins / pitä vlgossuliettaman Jumalan Waldacunnasta / ia caikista Christuxen hywistä töistä / nijn ettei heidän pidä ikänäns nijstä osalisexi tuleman: Ja eij waiwoin he / mutta caicki ne iotca ylöncatzowat Jumalan Pyhän sanan. Ja se tapahtu heidän oman syyns tähden / ninquin Augustinus sano: Merito enim à regno Dei excluduntur, qui terrestria cœlestibus præferunt. Se on: **Ne iotca swrembana pitäwät nämät Mailmaliset menot cuin Taiwaliset / ne caiken oikeuden cansa Jumalan waldacunnasta vlgossulietan.**

Opeturet toisesta Cappalesta.

Loci communes II. Partis. Discimus ingratißimum & impijßimum hunc mundum nolle obedire Deo.

I. OPeme täsä/ cuinga kijttämätöin ia Cangia tämä Maailma on Jumalata wastan/ ia eij tahdo cuulla händä/ eikä otta sitä Swrta ia Corkiata Taiwalista Lahia wastan/ ionga hän heille Armostans taritze/ mutta ylöncatzowat sen ia wetäwät monda estettä etteen/ ninquin nämät cutzutut Wierat täsä Euangeliumisa tekewät/ he caicki yxi toisen cansa estelewät heitäns/ yxi meni catzoman hänen MaanCartanotans/ toinen hänen Härkiäns coetteleman/ colmas naiman hänellens Waimon/ ia eij yxikän ollut ioca tahdoi tulla sillä Swrella Ehtolisella/ ioca heille oli walmistettu. Näin se Saastainen Hengi Perkele socaise Inhimisen/ ia cowenda hänen Sydämens/ ettei hän taida ymmärtä eikä tuta Jumalan swrta Armo ia Lahia/ eikä wastan otta hänen pyhä Sanans/ iosa caicki meidän Autuuden seiso/ mutta ylöncatzo sen/ ia surembana pitä tämän Mailman catowaiset menot/ cuin sen. Sillä ninquin hän meidän Esiwanhemban Adamin ia Ewan wietteli/ ia heidän mielens socaisi/ että he Jumalan sanan ia Käskyn ylöncatzoit/ ia swrembana pidit yhden Omenan ia pwn Hedelmän/ cuin Jumalan Pyhän sanan/ ia sen cautta saati heitä/ ia caicki heidän jälkentulewaisens ijancaickisen Cadotuxen: Nijn hän wielä nyt pytä wietellä caickia heidän Lapsians/ ia saatta heitä ylöncatzoman Jumalan Pyhä Sana/ ia monda estettä heidän etteens wetä/ ettei he sitä wastanotaisi/ ia nijn caicki tämän Mailman turhat ia catowaiset me-

 not/

not/ MaanCartanot/ Häriät/ Rahan ia Tawaran/ ia muut sencaltaiset/ niin Suloisexi ia Caunixi heidän edesäns teke/ että he ne swrembana pidäisit / ia niitä enämän racastaisit / cuin Jumalan Pyhä Sana/ ia niin mistaisit Taiwan Waldacunnan perimisen / ia tulisit ijancaickisen Cadotuxen. Sentähden tule meidän Carta ia Wältä sen pahan Hengen myrkylistä menoia / ia racasta Jumalan Sana / ioca meitä wiepi ia iohdatta ijancaickisen Elämän. Ja pitä meidän seuraman **Dawid Psalmistan** neuwo ia manausta/ ioca sano: **Tänäpäiwän ios te cwletta HErran änen/ niin älkätte cowuttaco teidän Sydändän.** Ja tule meidän seiso sen jälkin / että me wältäisimme sitä ijancaickista Cuolemata/ ia tulisimme ijancaickisen Elämän. Ninquin Basilius Sano: O Homo gehennam time, regnum tibi vendica, ne resistas vocationi, nec dicas: Habe me excusatum propter hoc vel illud, nulla n. causa sufficiens est ad excusationem. Se on: **O Ihhiminen pelkä Helwettiä / ia omista sinulles Jumalan Waldacunda/ älä seiso cutzumista wastan/ ia älä sano: Tee minun esteni / sen eli sen syyn tähden / sillä ei ole yhtäkän täydelistä syytä / ionga cansa me taidamma meitän estä.**

Psal. 95.

II. Opeme/ että Jumalan Sana eij ole sidottu iohongun wissin paickan eli Maacundan / mutta anda sen iocapaicas Saarnatta: Niin että caicki iotca sen tahtowat wastan otta / sawat sen cwlla. Ja cosca yxi Cansa ia Maacunda siihen suuttu/ ia sen ylöncatzo/ niin hän sen lähettä toisen Maacundan / ia cosca

Discimus verbum Dei non esse alligatum certo alicui populo vel loco.

ne ſwret Sangarit ſen ylöncatzowat / ia ſwrembana
pitäwät tämän Mailman / cuin Jumalan ia hänen
Pyhän Sanans/ niijn hän anda ſen Saarnatta niijnen
Köyhäin ia yxikerraiſten edeſä / ninquin meille täſä
Euangeliumiſa on yxi merkilinen Eſimercki/ että coſ=
ca Jwtan Canſa/ iotca Jumala oli vlgoswalinut hä=
nellens yhdexi erinomaiſexi Canſaxi/ eij tahtonut tul=
la sillä Swrella ia Corkialla taiwaliſella Ehtoliſella/
mutta ylöncatzoit ſen/ ia ſwrembana pidit heidän
MaanCartanons/ Härkäns ia Naimiſens/ cuin ſen/
niijn Jumala otti hänen Sanans heildä pois/ ia an=
doi cutzua Sokiat / ia Rambat. Ninquin meidän
HErra Christus itze ſijtä puhu P. Mattheuxen ty= Matth. 21.
könä ſanoden: Jumalan Waldacunda pitä teil=
dä pois otettaman / ia annettaman Pacanoille/
iotca tekewät ſen Hedelmän. Ja toiſeſa paicaſa
ſano hän: Minä ſanon teille / että monda pitä tu= Matth. 8.
leman Idästä ia Länneſtä/ ia istuman Abraha=
min/ Jſachin ia Jacobin canſa Taiwan Walda=
cunnaſa/ mutta Waldacunnan Lapſet pitä hei=
tettämän ärimäiſen Pimeytten. Sentähden mös
HErra Christus lähätti hänen Apostolins ymbäri
caiken Mailman/ ia käſki heidän Saarnata Euange=
liumin caikille Luoduille: Sillä Jumala tahto että
caicki pidäiſt Autuaxi tuleman/ ninquin hän ſen todiſ=
ta yhden Walan canſa Prophetan tykönä. Eij hän Ezech. 33.
yhtäkän Maacunda eikä Canſa ſijtä ole eroittanut:
Mutta tahto että caikille pitä Saarnattaman Euan=
gelium/ Senpäälle että caicki pidäiſi ſijtä tulemā oſali=
ſexi ia ijancaickiſen Elämän periliſexi. Mutta ioca

 eij tah=

eij tahdo wastanotta / se itzens sijtä eroitta ia tule Cadotetuxi. Ja Jumala otta hänen Pyhän Sanans / ia wiepi sen toisen Maacundan / cusa se swreman kijtoxen cansa wastanotetan. Sillä hän eij ole sitonut händäns ia hänen Pyhä Sanans yhten paickan: Mutta anda sen Cansan edesä Saarnatta / ioca sitä Racasta / mielelläns cwle ia kätke sen.

Discimus quomodo Deus punire soleat hanc cœnam contemnentes.

III. **Opetme** / cuinga Jumala rangaise nijtä iotca eij tahdo tulla hänen Ehtolisellans / mutta ylöncatzowat sen / nimittäin / ettei heidän pidä maistaman hänen Ehtolistans / ninquin HErra Christus täsä sano: **Minä sanon teille / ettei yxikän nijstä Miehistä cuin cutzutin / pidä maistaman minun Ehtolistan.** Sillä ne iotca Jumalan ia hänen Sanans ylöncatzowat ia hyliäwät / ne Jumala iällens poishyliä / ettei heidän pidä ikänäns tuleman osalisexi sijtä lohdulisesta Euangeliumin Saarnasta ia Taiwan Waldacunnan perimisestä. Ninquin Jumala itze sano Prophetan cautta:

Ose. 4.

Minun cansani on turmeltu / ettei hän tahdo oppia: Sillä ett sinä to[r]tele Jumalan Sana / sentähden en minä myös pidä sinusta lucua. Ninquin meille täsä Euangeliumis on senpäälle Esimercki / cuinga Jumala on Rangaisnut Juutan Cansan / sentähden / ettei he tahtonet tulla sillä swrella Ehtolisella / ionga hän oli heille Walmistanut / mutta ylöncatzoit sen / ia wielä päälisex surmaisit ne / iotca heidän tygöns olit lähetetyt cutzuman heitä: Sentähden myös Jumala hyliäsi heidän / otti heildä pois hänen Pyhän Sanans / ia annoi heidän tylla Turkin ia Pacanoitten Orjuden alla / että he

nyt

nyt saawat cuulla Mahometin wäärä oppia/ia Turkin
Alcoranin sijnä stasa/ cuin he ennein cwlit sen Lohdu=
lisen Euangeliumin opin. Ja ninquin se on tapahtu=
nut Juutain cansa/ nijn se wielä nyt tapahtu muinen
cansa/ iotca hänen Pyhän Sanans ylöncatzowat/ ia
eij tahdo tulla sillä swrella Ehtolisella/ionga hän Ar=
mostans on walmistanut/ että Jumala otta heildä
poijes hänen Pyhän sanans/ ia lähettä heille Näliän
Jumalan Sanan jälken. Ninquin hän sano Amos
Prophetan tykönä: **Minä tahdon lähettä Näliän**
Maanpäälle/ eij Nälkä Rwan jälken: Mutta Amos. 8.
Jumalan Sanan jälken. Nijn että heidän pitä
iuoxeman ymbäri sinne ia tänne/ yhdestä Maan=
ärestä toisen/ Pohiasta Itään etzimän HErran
sana/ ia eij pidä cuitengan löytämän. Ja P. Pa= 2 Theß. 2.
wali sano: **Sentähden ettei he ottanet Racka=**
utta totutteen/että he olisit Autuaxi tullet: Sen=
tähden pitä Jumalan lähettämän heille wäke=
wät willityxet/ että heidän pitä walhet Vsco=
man: Senpäälle että caicki pitä Duomittaman/
iotca eij ole Vsconet Totutta/ mutta himoitze=
wat walhetta ia wääryttä. Tästä nyt itzecukin ot=
tacon Opin ia Manauxen/ että me tämän Armon
Aian cuin nyt wielä käsisä on oikein käytäisim/ ia
etzisimme HErra cosca hän wielä läsnä on/ Racastai=
simme hänen Pyhä sanans/ sitä mielellä Cwlisim=
me ia kätkisimme: Senpäälle ettei Jumala sitä mei=
dän kijttämättömyden tähden meildä pois ottaisi/ ia
lähetäisi meille nälkä hänen Pyhän sanans jälken/
ia sijhen sian wäkewät Willityxet. Ja catzokamme

Iwetain cansan ia muinen Maacundain päälle / cusa HErra Christus ia hänen Apostolins owat Saarnanet / ia nyt owat tullet swren willityxen heidän kijttämättömydens tähden : Sillä ios eij Jumala ole
Rom. 11. säästänyt niitä Luonolista Oxia / ninquin P. Pawali sano / nijn catzo ettei hän mös sinua säästä.

III. SVNNVNTAI IÄLKEN P. Colminaisuden Sunnuntain.

Euangeliumin Kirioitta P. Lucas XV. Lugus.

IA käwit Jesuxen tygö caickinaiset Weronottaiat / ia Julkisynniset cwleman händä. Nijn napisit Phariseuxet ia Kirianoppenect ia sanoit : Tämä syndisitä

wastan rupe / ia syöpi heidän cansans. Nijn hän sanoi heille tämän wertauxen / sanoden: Cuka ombi teistä se Inhiminen / iolla on sata Lammasta / ia ios hän yhden nijstä cadotta / eikö hän iätä yhdexänkymmendä ia yhdexän Corpehen / ia mene sen iälken / ioca ombi cadonnut / sijhenasti että hän sen löytäpi? Ja cuin hän löytäpi sen / nijn hän panepi sen olallens iloiten. Ja cosca hän tulepi Cotians / nijn hän coconcutzu hänen Ystäwäns ia Naaburins / ia sanopi heille: Iloitcat minun cansani / sillä että minä löysin minun Lambani ioca cadonnut oli. Minä sanon teille / että nijn myös pitä ilo oleman Taiwaas yhden synneisen ylitze / ioca hänens paranda / enämin cuin yhdexänkymmenen ia yhdexän Hurscasten ylitze / iotca eij tarwitze parannosta,

Taica cuca Waimo ombi iolla on kymmenen Penningitä / ios hän yhden heistä Cadotta / eikö hän ylössytytä Kyntilätä / ia lacaise Huonetta / ia wisusta etzi / nincauwan cuin hän sen löytä / ia cuin hän sen löy-

tä/ ia cuin hän sen löytänyt on / coconcutzu hän ystäwäns ia kyläns Waimot / ia sanopi: Iloitcat minun cansani/ sillä että minä löysin minun Penningin / ionga minä Cadotin. Nijn myös sanon minä teille / pitä ilo oleman Jumalan Engelitten edes yhden syndisen ylitze/ ioca hänens paranda.

Exordium à dicto Christi. Luc. 19.

MEidän HERra Christus P. Lucan tykönä sano:

Inhimisen poica on tullut etzimän ia wapahtaman sitä cuin oli Cadonnut.

Joilla Sanoilla hän anda tietä sen syyn / mingätähden hän on tullut tähän Mailman/ ia mitä hänen täsä piti tekemän/ nimittäin/ että hänen piti etzimän ia Wapahtaman nijtä Cadonnuita syndistä Inhimistä. Tämän hänen Wircans/ hän täsä Euangeliumisa cahden erinomaisen ia sangen Lohdulisen wertauxen cautta lawiamalda vlgosmaala ia osotta/ iotca hän tähän sisällä wetä. Ensistä yhdestä Inhimisestä / iolla oli sata Lammasta / ia cosca hän nijstä yhden Cadotti/ iätti hän yhdexänkymmendä ia yhdexän Corpehen/ia meni ylösetzimän sitä yhtä cuin oli Cadonnut / ia eij lacanut ennein cuin hän sen löysi: Sitälikin yhdestä Waimosta/ iolla oli kymmenen Penningitä / ia cosca hän yhden nijstä cadotti/ etzei hän sen iälken nijncauvan / cuin hän sen löysi.

Ja mo-

Ja molembain näiden wertausten cansa / hän osotta hänen Armolisen hywän tahtons ia Suosions köyhiä syndistä wastan: Ja anda tietä / että hän on se sama Paimen eli Inhiminen / ioca on tullut Mailman etzimän syndisitä / ninquin Paimen etzi hänen Lambaitans: Ja ninquin yxi Waimo etzi sitä Penningitä cuin hän oli cadottanut / nijn hän etzipi yhtä cadonnutta syndistä Inhimistä.

Ja on tämä Euangelium asetettu Saarnatta tämän Sunnuntain päälle / erinomaisesta sen syyn tähden / että me cwlim edesmennen Sunnuntain / cuinga Jumala cutzu caickia Inhimistä Maanpäälle sillä swrella Ehtolisella / ionga hän caickein etteen on walmistanut: Ja senpäälle / ettei meidän pidäisi andaman meidän syndin sildä swrelda Ehtoliselda meitän poisestä: Nijn osotta tämä Euangelium ia lohdutta meitä / että ne nijlle andexi annetan / iotca catuwat heidän syndiäns / ia parannoxen tekewät oikiasa Vscosa / ia sentähden rohkiasti mahtawat mennä sillä Ehtolisella.

Ratio cur hoc Evangelium hoc die Dominico pro concione explicatur.

Ja yhtensopi tämä Euangelium sen toisen Osan cansa meidän Vscon tunnustoxesa / sentähden että täsä Saarnatan meidän HErran Jesuxen Christuxen Wirgasta / ia hänen Armostans caickia syndisitä wastan. Ja sen wijdennen Rucouxen cansa / iocapäiwäises Rucouxes / cusa me Rucoelem ia sanomma: **O Isä ioca olet Taiwasa / anna meidän synnit Andexi.**

Tämä Euangelium iaetan cahten Osan.

Propositio bimembris.

I. On Publicaneista ia syndeisistä / iotca tulit cw-

leman HErra Christusta: Ja Phariseusten Napistoxesta.

II. On meidän HErran Christuxen wastauxesta/ iolla hän wasta edestäns cahden wertauxen cansa/ iotca hän otta yhdestä Lambasta ia Penningistä.

Ensimäinen Osa.

Analysis Iæ Partis comprehendens quatuor membra.

NIin palio cuin tähän Ensimäisen osan tule/ on meille täsä neliä erinomaista Cappaletta.

I. Personæ Christum accedentes:

I. On nijstä Personaista/ iotca owat tullet HErran Christuxen tygö:

Ja käwit hänen tygöns caickinaiset Weronottaiat ia syndiset:

P. Lucas cahtalaiset Jnhimiset täsä nimittä.

1. Publicani.

1. On Weronottaiat: Näistä usein Saarnatan/ että he owat wanhan Aican ollet erinomaiset ia ylimäiset Borgarit Romisa/ iotca Arenderaisit ia ostit Tullin ia Weron/ yhden wissin summan Rahan edestä/ ia owat ollet Romaritten seasa swresa Cunniasa/ niinquin Cicero heistä kirioitta/ ia cutzu heidän: Flores equitum Romanorum, ornamentum civitatis, & fundamentum Reipublicæ. Se on: Romaritten Adelin ia Riddaritten Cuckaiset/ Caupungin caunistoxet/ ia yhteisen Cansan perustoxet ia wahwistuxet.

Mutta waicka cuinga swresa Cunniasa he owat ollet Romaritten edesä/ nijn cuitengin Jumalan ia caickein Christilisten Jnhimisten edesä/ he owat ollet

pahat

pahat ia Jumalattomat Miehet: Sillå he sen Tullin eli Weron/ ionga he olit ostanet / swren ia ylönpaldisen woiton ia Corcorahan cansa Alimaistilda ylöscannoit/ia palio wäärytta ia wäkiwalda heille tegit/ ninquin sencaldaista Mailmasa wielå nyt monda on/ia nijn ettei he ketåkän sååståneet. Ja ninquin Augustinus sano: Publicani sunt qui sectantur lucra, & exigunt vectigalia per fraudes & furta, scelera & periuria. Se on: **Publicanit owat ne/ iotca seisowat woiton iälken/ Tullin ia Weron ylös candawat Petoxen ia Warcauden/ Synnijn ia wäärän walan cautta.** Ja sentähden olit Jwttan cansalle ninquin yxi Cauhistos / ettei he woinet cwlla heitä mainittawan/ eikå pahembata Nime tainet kenelläkän anda/ cuin Publicanus ia Tullinäri. Ninquin myös meidän HErra Christus P. Mattheuxen tykönä sano: **Että ioca ei tahdo cwlla Seuracunda/ sen pitä pidettämän Publicanuxen ia Pacanan edestä.** *Matth. 18.*

2. **Synneiset**: Nijtten cansa P. Lucas tåsä ymmårtä ne iotca macaisit iulkisynnisä / saastaises ia riettas Elämäsä/ Huorudesa/ Salawotesa/ Murhasa ia warcaudes / ia muisa sencaldaisis. Ne olit ninquin Chrysostomus sano: Exempla summæ nequitiæ. Se on: **Ne olit caickein swriman Pahuden ia coiruden esimerkit.** He owat ollet sencaldaiset syndiset/ että he caikilda olit hyliätyt ia ylöncatzotut/ nijn ettei yxikän tahtonut heidän Seurasans olla eli käydä. *2. Peccatores.*

II. On heidän Ascareistans mitä he owat tehnet: *II.*

He käwit Jesuxen tygö.

Nämät Publicanit ia synneiset tulit Jesuxen tygö/ waicka he olit caikilda Inhimisildä ylöncatzotut/ cuitengin he otit sen Rohkeuden etteens / että he menit HErran Christuxen Jesuxen tygö / ioca eij yhtäkän syndistä wieroinnut eikä ylöncatzonut/ sillä he olit ilman epälemätä cwlet Johannes Castaian Saarnan/ ioca caickia manaist parannoxen / ia wijsaist heitä HErran Christuxen Jesuxen sen wigattoman Jumalan Caritzan tygö/ ioca pois otta Mailman synnit: Ja sentähden he wahwan wscalluxen ia hywän toiwon cansa menit hänen tygöns.

III. Finis accessus. III. On sijtä syystä / mingätähden he menit hänen tygöns:

Cwleman händä.

Anda Euangelista sen cansa tietä/ettei he ole tullet catzoman eli ihmettelemän händä/ taicka Aica culuttaman/ mutta cwleman hänen Saarnans / ia oppeman häneldä tietämän Jumalan tahdon/ Saaman lohdutost heidän omasa tunnosans / ia heidän Syndeiens Andexi. Sillä he tunsit heidän syndins ia Ricoxens / ioca heitä sangen cowin ahdisti ia waiwaist. Ja että he olit cwllet/ että HErra Christus oli syndistä suloisesta wastanut / heitä lohduttanut / ia heidän syndins andexi andanut: Sentähden he myös tulit ylösherätetyxi menemän hänen tygöns/sen uscalluxen ia Rohkiuden cansa/ että heidän piti saaman häneldä Lohdutust/ Armo ia heidän syndins Andexi.

IV. IV. On nijstä Personaista iotca owat Napisnet.

Nijn

Nijn napisit Phariseuxet ia kirianoppenet/ ia sanoit: Tämä syndisiä wastanrupepi ia syöpi heidän cansans.

Personæ murmurantes.

Cosca nämät Vlcocullatut/ iotca pidit itzens ylön pyhänä ia Wanhurscana / näit että Weronottaiat ia syndiset tulit HErran Christuxen tygö / ia hän heitä Armolisesta wastan rupeisi ia Söi heidän cansans/ nijn he cohta nurisit ia napisit sitä. Ja rupeisit wää-rin hänestä aiatteleman ia Duomitzeman / ia tahdoit tehdä hänen heidän werraxens/ia sitä sulke ia päätä/ että hän oli Syndinen ninquin ne muut olit / sentäh-den että hän ystäwälisestä rupeisi heitä wastan / ia Söi heidän cansans / ninquin he olisit tahtonet sano: Tämä piti hänens yhden Prophetan edestä / ia cui-tengin pitä ystäwyttä Weronottaitten ia synneisten cansa/ ia osotta sen cansa / ettei hän ole parembi cuin he owat / on Jumalatoin ia Pahointekiä cuin hekin owat. Ja eij he sitä taitanet aiatella / että HErra Christus oli syndisten cansa / eij sen tähden / että hän itze Jumalatoin oli/mutta että hän heitä käännäisi pa-rannoxen. Ja mitä he täsä HErrasta Christuxesta puhuit ia Duomitzit / sen he tegit sulasta Wihasta ia Wainosta händä wastan: Sillä he aina wihaisit ia wainoisit händä ia cadetit / että hän Köyhiä syndisiä wastan rupeisi ia heidän cansans Söi.

Opetuxet ensimäisestä osasta.

Loci communes Iæ Partis.

I. OPeme näistä Weronottaista ia syndeisistä / kenengä tygö meidän pitä mene-

Discimus exemplo

Publicanorum & peccatorum ad Christum confugiendum esse.

män ia Lohdutusta anoman/ nimittäin/ meidän HErran Jesuxen tygö/ ioca on se paras Läkäri/ ia taita Synnit andexi anda. Ja waicka eij mwt caicki ole Publicanit ia Julkisynniset/ ninquin nämät ovat ollet/ nijn me cuitengin caicki olemme Luonosta wihan Lapset/ ia eij mitäkän taida kerscata Jumalan edesä.

Eph. 2.

Ja sitä enämän cuin me Elämme/ sitä enämän me

Rom. 3.

syndiä tegemme: Ja sitä enämän cuin me syndiä tegemme/ sitä enämän tulemme Jumalan armosta pois eroitetuxi. Sillä syndi on se sama Cauhia ia Myrkylinen cappale/ ioca eroitta Inhimisen poies Jumalasta Caickiwaldiasta/ ninquin Esaias sano.

Esa. 1.

Ja ninquin eij caicki ole Weronottaiat/ nijn myös eij caicki ole yhtäläiset synneiset: Monicahdat waicka he owat syndiset/ nijn he eij cuitengan taida eikä tahdo itzens syndisexi tunnusta/ mutta tekewät itzens wigattomaxi

Gen. 3.

ia puhtaxi: Ninquin Cain teki ioca sanoi: **Pitäkö minun wartioitzeman minun Weliäni.** Ja se Phariseus/ ioca meni ynnä Publicanin cansa Templin/ teki itzens puhtaxi sanoden:

Luc. 18.

En minä ole ninquin mwt Inhimiset/ Röwärit/ Wäärät/ Wworintekiät/ taicka ninquin tämä Weronottaia. Monicahdat taas tundewat ia tunnustawat heidän Syndins/ mutta eij cuitengan tahdo luopua synnistä poies/ eikä parannosta tehdä/ mutta aina Eläwät lihan Himon jälken. Mwtamat langewat epälyxen heidän synnisäns/ ninquin Cain/ Saul/ Achitophel ia Judas Iscarioth: Nämät caicki iotca sencaltaiset owat/ tulewat Cadotuxen. Neliäs osa syndisitä tundewat ia tunnustawat heidän syndins/

catuwat

catuwat caikesta Sydämestä / että he Jumalan mielen owat Rickonet / ia oikeasa Vscosa pakenewat meidän Lunastaiam ia Wapahtaiam HErran Jesuxen Christuxen tygö / Rucolewat heidän syndeiäns andexi / tekewät parannoxen ia lackawat pois syndiä tekemästä. Ja nämät owat ne parhat ia saawat Jumalalda syndins andexi. Ja nijnen esimerkiä pitä meidän seuraman / se on / meiden syndin tundeman / ia tunnustaman Jumalan edesä / catuman caikesta Sydämestä / eij cuitengan epäilemän Jumalan Armosta ia Laupiudesta / mutta pakeneman hänen Armons ia Laupiudens tygö / ia yhdesä oikeasa Vscosa Rucoeleman meidän syndin andexi / nijn me saamma cwlla ne Lohduliset Sanat / cuin HErra Christus sanoi sillä Halwatulla: **Ole hywäsä turwasa minun Poicani / sinun syndis andexi annetan sinulle.** Matth. 9.

II. **Opeme** tästä / cuinga Suloinen / Laupias ia Armolinen meidän HErra Christus on caicki syndisiä Inhimisiä wastan / ia cuinga walmis hän on ottaman heitä wastan / cosca he parannoxen tekewät / ia wahwan Vscon cansa pakenewat hänen tygöns / ia sen cansa osotta / että hän syndisten tähden on tullut Mailman / heitä ylösetzimän ia parannoxen cutzuman / ninquin hän itze todista P. Lucan tykönä: Ja P. Pawali sano **Timotheuxen** tygö: **Se on yxi wahwa Sana / ia caikella muoto mahdolinen / että Christus Jesus on tullut Mailman Wapahtaman syndisitä.** Senpäälle on meille monda Esimerckiä: Ja täsä Euangeliumisa seiso / että caickinaiset Weronottaiat ia syndiset owat käynet HErran

Monemur Deum esse misericordem erga omnes peccatores pænitentiam agentes.

Luc. 19.

1. Tim. 1.

Christuxen tygö/ ia häneldä wastanotetut/ syönyt ia
iuonut heidän cansans/ ia eij yhtäkän ylöncatzonut.
Cuinga suloisesta hän puhutteli sitä Weronottaiata
Luc. 19. Zacheusta/ ia käski hänen Puusta alasastua/ sano-
den: **Tänäpäiwänä pitä minun oleman wieras
Luc. 8. sinun Huonesas.** Cuinga armolinen hän oli Ma-
ria Magdalena wastan/ iosta hän seitzemen Perkelet-
tä ulgosaioi/ ia annoi caicki hänen syndins Andexi.
Cuinga Laupiasti hän catzahti P. Petarin päälle/
Matth. 28. cosca hän colme kerta oli hänen kieldänyt. Ja monda
muuta sencaldaista Esimerckiä on meille/ cuinga Lau-
pias ia Armolinen hän on ollut caickia Köyhi syndisiä
wastan/ iotca owat parannoxen tehnet ia tullet hänen
tygöns. Nijn hän wielä nyt on Armolinen caickia
syndisiä wastan/ ia heitä suloisesta wastan otta/ Loh-
dutta heitä/ ia anda caicki heidän syndins andexi/ ia
cutzu caicki hänen tygöns/ iotca työtä tekewät/ ia syn-
Matth. 11. nillä owat rascautetut. Ja tämä on swrexi Lohdutoxe-
xi caikille Köyhille syndisille Jnhimisille/ ioca pitä
heitä ylösherättämän etzimän tätä oikiata Läkäritä
meidän HErra Jesusta Christusta/ ia wahwan uscal-
luxen cansa hänen tygöns pakeneman/anoman hänel-
dä Lohdutosta/ ia syndein andexi saamista. On myös
täsä caikille Saarnamiehille Esimercki/ iota heidän
pitä seuraman/ia suloisesta wastan ottaman nijtä iotca
iohongun rascan Syndin langennet owat/ ia heitäns
parata tahtowat/ heitä Lohduttaman Jumalan Sa-
nan cansa: Eij Lain saarnan/ mutta Euangeliumin
opin cansa. Ninquin Jumala itze sano Esaian Pro-
Esa. 40. phetan tykönä. **Lohduttacat/ lohduttacat minun**

cansa-

cansani/ Puhucat ystäwällisest Jerusalemin can-
sa/ ia puhucat hänen edesäns/ että hänen sotimi-
sens on lopetettu/ ia hänen syndins on andexi an-
nettu. Ja toises paicas sano Esaias: Wahwista- *Esa. 35.*
cat ne wäsynet kädet/ ia wirgottacat ne waettö-
mät polwet/ sanocat nijlle epälewäisille Sydä-
mille/ olcatta hywäsä turwasa/ älkötte peljätkö.
Ja P. Pawali sano: Ylösoiendaca nijtä iotca *Rom. 14.*
Vscosa owat heicot/ ia älkätte waiwacko oma
tundo. Nijn hän myös sano Galaterein tygö: Jos *Gal. 6.*
iocu Inhiminen osa langeta iohongun Syndijn:
Te iotca Hengeliset oletta/ oiendacat händä si-
weyden Hengen cansa / ia catzo sinun itze pääl-
les/ ettei sinä myös kiusata. Näin meidän HEr-
ra Christus Jesus itze / ia hänen P. Apostolins/ nijn
myös caicki hurscat Saarnamiehet owat tehnet/ ia sen
cansa caickille Jumalan sanan Palwelioille yhden
Caunin esimerkin jättänet.

III. Opeme tästä / että ne Jumalattomat ia *Impios &*
Vlcocullatut aina caickia nijtäkin cuin oikein ia hywin *hypocritas*
owat tehdyt / panettelewat ia pahemin päin käändä- *omnia etiã*
wät: Ninquin nämät Phariseuxet ia Kirianoppenet *optima*
owat tehnet/ iotca meidän HErran Christuxen hywät *quaq; ca-*
Työt toisin käänsit / ia nijtä Panettelit / Napisit ia *lumniari,*
Nurisit sitä/ että hän otti Weronottaita ia syndisitä *& in pejo-*
wastan/ heidän cansans Söij ia Joij. Ja cosca HEr- *rem par-*
ra Christus meni Mattheuxen Weronottaian Huo- *tem inter-*
nesen/ ia monda Publicani ia syndistä istuit Jesuxen *pratari.*
cansa Pöydän tykönä / sanoit Phariseuxet hänen O-
petuslastens tygö: Mixi teidän Mestarin syöpi *Matth. 9.*

Publicanein ia synneisten cansa: Samallamuotto Simon Phariseus napisi sitä / että HErra Christus annoi yhden syndisen Waimon casta hänen Jalcans kynelillans / ia cuiwaisi ne hänen hiuxillans / ia woiteli
Luc. 17. sen woitella / ia sanoi: Jos tämä olisi iocu Propheta / niin hän totisesta tiedäisi / cuca ia mildinen Waimo on ioca händä pitele / sillä hän on yxi Syndinen. Ja cosca HErra Christus PalmaSunnuntain päälle aioi Jerusalemin / ia Lapset hwsit sa-
Matth. 21. noden: Osianna Dawidin Poialle. Niin Phariseuxet Napisit sitä sanoden: Cwletcos mitä nämät sanowat. Niin se wielä nyt tapahtu / että ne Jumalattomat aina napisewat ia panettelewat / ia caicki pahemin päin kändäwät: Ja myös aina cadehtiwat muita / erinomaisesta niitä / iotca swremilla Lahioilla owat Lahioitetut cuin he. Jos he näkewät iongun olewan Jumalisen / niin he sitä cadehtiwat ia panettelewat / ios iocu on Rickambi / niin he myös sitä cadehtiwat / cosca he näkewät / että iollakin on onni ia menestys täsä Mailmasa / niin he sitä cadehtiwat ia napisewat: Ja pian sanottu / he owat niin täynä cateutta / ettei he muilla hywä soisi / cuin heille itzellensä. Ja eij yxikän ikänäns niin hywin tee / ettei he aina siinä wica löydä: Eikä Jumala eikä Jnhimiset taida heidän mielens iälken tehdä. Tämä on swri wica ia Cauhia syndi / iota caicki Christiliset tule wälttä ia carta / Sillä ne cuin muita cadehtiwat / eij he muille mitäkän wahingota tege / mutta itzellens. Ja sentähden seuracan P. Pawalin neuwo ia manausta / ioca sano:
Gal. 5. Palwelcat toinen toistan Rackaudesa / sillä caicki

Caxi tule yhdesä sanasa täytetyxi/ se on/ Racasta sinun lähimäistäs ninquin itziäs.

IIII. Opeme tästä/ cuinga meidän pitä nijnen cansa oleman ia Elämän täsä Mailmasa/ iotca Julkisynnisä aina Eläwät/ ia eij coscan parannosta tege/ eikä tahdo yhtäkän manausta wastanotta/ ios nijnen seurasa on luvalinen olla taica eij? Nijtä iotca sencaltaiset owat/ pitä caicki wältämän nijn palio cuin mahdolinen on/ eikä heidän Seurasans oleman. Ninquin P. Pawali mana ia opetta sanoden: Minä olen kirioittanut teidän tygön/ ettei teidän mitäkän tekemistä pidä oleman/ Salawotesten cansa/ etc. Mutta nyt minä olen teidän tygön kirioittanut/ ettei teiden mitäkän pidä heiden cansans tekemist oleman/ nimittäin/ ios ioca olisi ioca cutzutan Weliexi ioca on Salawotinen/ ahne/ epäiumalan Palwelia/ yxi Pilcari/ yxi Juomari/ taica yxi Röwäri/ nijnen seasa eij teidän pidä syömän. Näillä sanoilla P. Apostoli meitä mana/ ettei meidän pidä nijnen seurasa oleman/ eikä cansakäymistä pitämän/ iotca iulkisynnisä Eläwät lackamata/ ia eij parannosta tege/ eikä meidän heidän cansans pidä syömän eli iuoman/ senpäälle etten me heidän pahalla Esimerkilläns tulisi wietellyxi ia syndijn hukutelluxi. Sillä ninquin Syrach sano: Joca terwan tartupi/ hän saastuttapi itzens sijtä/ ia ioca yhden Corian seurasa on/ se tule Coriaxi. Ja Salomonin sanalascusa seiso: Joca wijsan cansa seura pitäpi/ se tule wijsaxi/ mutta ioca iongun tyhmän cumpani on/ se lange onnettomutten. Mut-

Monemur quomodo debeamus conversari peccatoribus impaenitentibus.

1. Cor. 5.

Syr. 13.

Prov. 13.

ta ne iotca Saarnawirgasa owat ia muita pitä opetta-
man/ ne eij taida heidän seurastans itzens peräti pois
pitä/ senpäälle ettei he poishuckuisi heidän synneisäns/
mutta tulisit käätyxi parannoxen. Sillä ninquin P.
Iac. 5. Jacobus sano: Joca käändäpi yhden Syndisen
parannoxen/ hän wapahta hänen sieluns Cuo-
lemasta/ ia peittä calcki ricoxet. Ja me cwlemme
täsä/ että meidän HErra Jesus on myös ottanut syn-
disitä wastan/ heidän cansans syönyt ia iuonut/ sen-
päälle että hän heitä käännäisi parannoxen. Mutta
cosca he ymmärtäwät/ ettei he tahdo heitäns parata
eikä manausta wastanotta/ mutta aina lackamat syn-
diä tekewät/ nijn he mahtawat ylönanda heitä ia hei-
dän Seurans/ P. Pawalin manauxen iälkin ioca sa-
Tit, 3. no: Carta yhtä erisewraista Jnhimistä/ cosca
hän yhden ia toisen kerran on manattu/ tieten et-
tä sencaltainen on poiskäättty/ ia syndiä teke/ nin-
quin se/ ioca itzens on Duominut.

Analysis IIæ Partis duas parabolas continens.

Toinen Osa.

SJinä Ensimäises osas saitta cuulla nijs-
tä Weronottaista ia Syndisistä/ iotca tulit
HErran Christuxen tygö/ ia Phariseusten na-
pistoxesta: Seura nyt se Toinen Osa/ meidän HEr-
ran Jesuxen Christuxen wastauxesta: Ja wetä tähän
sisälle caxi wertausta/ yhden hän otta yhdestä cadon-
nesta Lambasta/ toisen yhdestä cadonnesta Pennin-
gistä/ ia nijnen cansa tacaperin aia ne Jumalattomat
Phariseuxet ia heidän napistoxens/ ia osotta/ että hän

wircans

Wircans puolesta on sijnä oikein tehnyt / että hän syndistä wastan rupeisi.

Nijn palio cuin sijhen ensimäisen wertauxen sijtä cadonnesta Lambasta tule / on sijnä neliä Cappaletta. 1. Parabola quatuor membra complectitur.

1. On sijtä Inhimisestä / ioca etzi sitä cadonnutta Lammasta:

Cuka on teistä se Inhiminen / iolla on sata Lammasta. 1. Homo quærens ovem perditam.

Tämä Inhiminen on hän itze / nimittäin / meidän HErra Jesus Christus / ioca cutzui itzens Inhimisexi hänen Inhimisellisen luonons tähden / ionga hän otti Neitzestä Mariasta: Nijn myös sen rackauden ia hywän suoston tähden / cuin hänellä meitä Köyhiä Inhimistä wastan on. Mutta Lammasten cautta hän ymmärtä / caicki Christiliset Inhimiset Jumalan Seuracunnasa / iotca caicki hänen Lambans owat.

2. On sijtä muodosta cuinga hän etzipi:

Ja ios hän yhden nijstä cadotta / eikö hän tätä yhdexänkymmendä ia yhdexän Corpehen / ia mene sen tälken ioca ombi cadonnut / sijhen asti että hän sen löytäpi. 2. Modus quærendi.

Tämä Inhiminen / nimittäin / Christus Jesus itze etzipi sitä cadonnutta Lammasta / nijnquin yxi hywä paimen. Ninquin Prophetan **Ezechielin** tykönä sciso: **Näin sano HErra / minä tahdon itze otta minun Lammani minun tygöni / ia etziä heitä / ninquin yxi Paimen etzipi hänen Lambans / cosca he Lammasta pois exywät / nijn minä tahdon aina etziä minun Lambani / ia wapahta heitä iocapai-** Ezech. 34.

casta/ cuhunga he owat halotetut. Nijnen yhdexänkymmenen ia yhdexän cansa hän ymmärtä ne/ iotca oikeasa opisa ia Uscosa/ nijn myös puhtasa Elämäsä wahwana pysywät/ eikä Laumasta eli Lammashuonesta pois eriä: Ja näin se oikea Paimen meidän HErra Christus Jesus nijstäkin murhen pitä/ nijtä caidze ia Ruockipi: Nijn cuitengin eij hän sitä exynyttä ylönanna/ mutta menepi sen iälken/ ia etzi sitä nijncauwain cuin hän sen löytä. Mutta cadonnen Lamban cautta hän ymmärtä caicki Syndiset/ iotca taicka wäärän opin/ taicka iongun synnin cautta owat erittänet itzens Jumalan Seuracunnasta/ ia exyxisä käywät/ ne HErra Christus ylösetzi Euangeliumin saarnan cautta/ ionga hän on käskenyt saarnatta hänen nimens parannoxexi ia syndein andexi saamisexi.

3. Modus domum reducendi ovem inventam.

3. On sitä muodosta/ cuinga hän sen cadonnen Lamban cotia tuopi:

Ja cuin hän sen löytäpi/ nijn hän pane sen olallens iloiten.

Täsä nyt HErra Christus osotta hänen suwren ahkerudens/ nijn myös hänen rackaudens Köyhiä syndisiä Jnhimisiä wastan/ ettei hän ainoasta ylösetzi sitä Köyhä cadonnutta ia exynytä syndistä/ mutta myös pane sen hänen Pyhälle olallens/ ia wiepi sen iloiten Cotians/ se on/ sijhen Christilisen seuracundan/ iosta hän oli poiserehtynyt. Sillä ninquin yxi Paimen cosca hän iongun cadonnen Lamban löytäpi/ panepi hän sen olallens iloiten: Nijn myös meidän HErra Christus Jesus suwren ilon cansa pane sen Köyhän er-

hetty-

hettynen syndisen hänen hywästisitunatulla Olallens/ ia wiepi sen cotians.

4. On sijtä ilosta ioca sen iälkin seura: 4. Gaudium subsequens ovem inventam.

Ja cosca hän tule Cotians/ nijn hän coconcutzu Ystäwäns ia Naaburins/ ia sanopi heille: Iloitca minun cansani/ sillä minä löysin minun Lambani ioca cadonnut oli. Minä sanon teille: Että nijn myös pitä ilo oleman Taiwas yhden syndisen ylitzen/ ioca hänens paranda/ enämin cuin yhdexänkymmenen ia yhdexän hurscasten ylitze/ iotca eij tarwitze parannosta.

Ystäwitten cautta HErra Christus ymmärtä P. Engelit/ iotca iloitzewat Taiwaas sen ylitzen/ että yxi syndinen hänens paranda. Nijn myös hän ymmärtä caicki Christiliset ia Jumaliset Inhimiset / iotca myös sen ylitzen iloitzewat/ sillä sen cautta Jumala tule ylistetyxi/ ia hänen Waldacundans enätyxi: Ja sitä wastan Perkelen waldacunda tule sen cautta wähetyxi. Mutta että HErra Christus täsä sano / Taiwaas olewan Ilon yhden syndisen ylitzen/ ioca hänens paranda/ enämin cuin yhdexänkymmenen ia yhdexän Wanhurscan ylitzen / eij meidän pidä nijn ymmärtämän/ ettei Engelit iloitze Wanhurscasten ylitzen/ iotca eij tarwitze parannosta/ sillä ne owat Jumalalle swresta otoliset/ia Engelit iloitzewat heidän ylitzens: Mutta meidän pitä sen nijn ymmärtämän/ että sitä swreman ahkeruden cansa / cuin HErra Christus etzi yhden Köyhän syndisen Inhimisen iälkin/ia cutzu paran-

noxen sitä ioca on erhettynyt / sitä swrembi Ilo on Taiwas sen ylitze. Ja tahto HErra Christus nijn palio sano: Että ninquin yxi Paimen iättä yhdexänkymmendä ia yhdexän Lammasta Corpeen / ia mene etzimän sitä yhtä cadonnutta Lammasta / nijn cauwain cuin hän sen löytä / ia cosca hän sen löytä / pane hän sen Olallens / ia cuin hän cotia tule / cutzu hän Ystäwäns ia Naaburins iloitzeman hänen cansans: Nijn myös HErra Christus meidän sieluden Paimen / swren Ahkeruden cansa etzi yhden syndisen parannoxen iälken / ia Engelit Taiwasa ia caicki Vlgoswalitut Inhimiset sen ylitzen iloitzewat / cosca yxi syndinen hän käändäpi itzens.

II. *Similitudo de drachma deperdita.*

II. Wertaus on sijtä cadonnesta Penningistä / cusa meidän HErra Christus colminaiset meille edespane.

1. *Mulier quærens.*

1. On sijtä Waimosta / ioca on etzinyt sitä cadonnutta Penningitä:

Taicka cuca ombi Waimo / iolla on kymmenen Penningitä?

Tämän Waimon cansa meidän HErra Christus ymmärtä itze hänens / ia ne iotca hän Saarnawircan on asettanut / iotca etziwät sitä cadonnutta Penningitä: Ja nijnen kymmenen Penningin cansa hän ymmärtä syndiset / iotca synnin cautta owat cadonnet.

2. *Modus quærendi,*

2. On sijtä muodosta cuinga hän etzipi:

Eikö hän ylössytytä kyntilätä / ia lacaise Huonetta / ia wisusta etzi nijn cauwan cuin hän sen löytä.

Ylössytytetyn Kyntilän cansa täsä ymmärretän Jumalan Pyhä sana/ ioca on ninquin Psalmista sano: Yxi Lyhty meidän ialcam edesä/ ia yxi Walkeus meidän teidem päälle. Ja se Lwta iolla hän lacaise on Jumalan Laki/ iolla ne syndiset Rangaistan ia Nuhdellan/ manatan ia neuwotan parannoxen. Psal. 119.

3. On siitä Ilosta ioca seura siitä:

Ja cuin hän sen löytänyt on/ Coconcutzu hän Ystäwäns ia kyläns Waimot/ ia sanopi: Iloitca minun cansani/ sillä että minä löysin minun Penningini/ ionga minä Cadotin. Niin myös sanon minä teille/ pitä Ilo oleman Jumalan Engeliten edes yhden syndisen ylitzen/ ioca hänens paranda. 3. Gaudium Subsequens

Cutca ne ystäwät ia kylän Waimot owat/ cwlitte sen ensimäisen Wertauxen vlgostoimituxesa/ nimitäin/ HErran P. Engelit ia vlgoswalitut Inhimiset/ iotca iloitzewat yhden syndisen Inhimisen ylitze/ ioca hänens paranda. Ja näinen molembain Wertausten cansa meidän HErra Jesus Christus wasta Phariseuxita ia Kirianoppeneita/ iotca napisit sitä/ että hän sydisitä wastan rupeisi/ ia söi heidän cansans/ ia osotta ettei hän sentähden heidän cansans ollut/ että hän piti heidän ia heidän syndins cansa/ mutta sentähden että hän tahdoi cutzu heitä parannoxen. Ninquin hän tahdoisi sano: Teidän oma tundon todista teidän ylitzen/ että te etzittä ylös yhtä cadonnutta Lammasta ia Penningitä/ mitästä te sitä napisetta/ että minä minun Wircani puolesta etzin Köyhä syndistä Inhimis-

tä ylös / ia cutzun händä parannoxen? Waij eikö te Vlcocullatut luule yhden Jnhimisen olewan swremman / cuin yhden iäriettömän Luondocappalen?

Opetuxet toisesta Cappalesta.

Loci communes IIæ Partis. Discimus nos esse in hac vita tanquam oves errantes.

I. OPeme tästä / että me olemma täsä Mailmasa ninquin exynet ia cadonnet Lambat / meidän turmellun Luonon puolesta / ioca eij taida muuta cuin syndiä tehdä. Jumala tosin Algusa loij Jnhimisen hänen oman Cuwans iälken Pyhäxi ia wigattomaxi / mutta sijtte cuin hän Perkelen haucutuxen cautta langeisi syndijn / nijn me cadotimme caiken Pyhyden ia Wanhurscauden / ia tulimma ijancaickisen Cuoleman wicapääxi / ia olemma nyt Luonosta ninquin exywäiset Lambat. Ninquin **Esaias** Propheta sano: **Me käwimme caicki exyxisä ninquin Lambat / iocainen catzoi hänen tiens päälle.** Me käwimme harhalla tiellä syngiäsä Corwesa exyxisä / ia en me itzestäm / ia omalla Wäelläm ia Woimallan taida tulla oikialla tiellä / mutta aina exyxisä käymme: Ja sitä edemmä cuin me käymme / sitä edemmä me exymmä Jumalasta ia hänen Laistans / langemma yhdestä synnistä nijn toiseen. Ja ninquin yxi cadonnut Penningi / eij taida itzens etziä / mutta macapi aina lymyxisä / sijhen asti että hän peräti Ruostupi / ia tule turmelluxi iollei händä ylösetzitä: Nijn myös yxi syndinen Jnhiminen eij taida itze hänens ylösetzi eikä tulla oikealla tiellä / iollei se okia Paimen meidän HErra Christus Jesus händä ylösetzi / hänen

Esa. 53.

Isäli-

Isälisestä Armostans ia laupiudestans. Tämän meidän turmellun Luonon heickouden meidän pitä tundeman/ eikä meitä paremmaxi ia swremmaxi tekemän/ cuin me olemma/ mutta tunnustaman ia sanoman ynnä Dawidin cansa/ ioca sano: Minä olen ninquin yxi exynyt Lammas/ etzi sinun Palwelias ylös/ sillä en minä vnhota sinun Käskys. Ja cosca hän etzipi ia cutzu meitä/ nijn eij pidä meidän wastanseisoman/ eikä tacaperin meitäm wetämän/ mutta oleman cwliaiset ia cohta seuraman. Ninquin Dawid mana sanoden: Tänäpäiwänä ios te cwletta HErran Änen/ nijn älkätte cowuttaco teidän sydämen. Mutta ioca nijn cangia ia tottelematoin on/ ettei hän tahdo cwlla HErran Ändä/ eikä händä seurata/ se myös eij ikänäns taida tulla oikialla tiellä/ eikä ijancaickisen Elämän perilisexi/ mutta tule ijancaickisen Cadotuxen ynnä sen Jumalattoman Pharaonin cansa. Sentähden sano Propheta Oseas: Käännä sinus Israel sinun HErras Jumalas tygö/ sillä sinä olet langennut sinun pahantekos tähden/ ottacat tämä sana teidän tygön/ ia käändäkät teitän HErran tygö/ ia sanocat: Anna meille caicki synnit andexi/ ia tege meille hywä. Ja Jumala itze sano Prophetan cautta: Käändäkät teitän minun tygöni caikesta sydämestän/ Paaston/ Itcun ia Murhē cansa/ ia älkätte rewäiskö teidän Waateitan/ mutta teidän sydämen/ nijn käändäkät teitän nyt HErran teidän Jumalan tygö/ sillä hän on Armolinen/ Laupias/ Kärsiwäinen ia swresta Armosta.

Psal. 119.
Psal. 95.
Ose. 14.
Ioel. 2.

Discimus Christum esse verum Pastorem, qui peccatores quaerit.

Ezech. 34.

II. Opeme tästä/ että meidän HErra Christus Jesus on hywä Paimen / ioca etzi sitä Köyhä syndistä Inhimistä / ioca synnin cautta on pois erhettynyt: Sillä sentähden hän on tullut Mailman / että hänen piti ylösetzimän sitä cuin cadonnut on ia Wapahtaman/ ninquin hän todista P. Lucan tykönä. Ja Ezechiel Prophetan tykönä sano hen: **Minä tahdon itze ruockia minun Lambani/ minä tahdon anda heidän macaella sano HErra / minä tahdon etziä sitä cuin cadonnut on/ ia tuoda tiellä iällens sitä cuin exynyt on/ ia minä tahdon sito sitä / cuin hawoittu on/ ia wahwista sen heicon / ia se quin Lihawa ia wäkewä on tahdon minä tallela pitä ia käckiä/ia tahdon heistä waarin otta.** Tämän HErra Christus todista täsä Euangeliumis cahden erinomaisen ia suloisen wertauxen cansa / yhdestä cadonnesta Lambasta/ia yhdestä Penningistä ioca oli cadonnut. Ja sen cansa tietä anda / että ninquin yxi Inhiminen ioca yhden Lamban iättä Corpeen/ mene cohta sitä etzimän / ia eij laca ennein cuin hän sen löytä / ia cuin hän sen on löytänyt / pane hän sen ilon cansa Olallens ia wiepi cotians. Ja ninquin yxi Waimo ioca cadotta yhden Penningin/ sytyttä Kyntilän ylös/ lacaise Huonen ia wisusta etzi nijn cauwan cuin hän sen löytäpi: Nijn myös hän swren ahkeruden cansa etzi yhtä Köyhä syndistä / ioca Laumasta on cadonnut ia pois exynyt/ ia eij laca ennein cuin hän sen löytäpi ia wiepi cotians. Tämän cansa pitä meidän lohduttaman meitäm/ että meille on yxi Uscolinen Paimen HErra Christus Jesus ioca syndisiä ylös etzipi/ ios me exy-

me pois Laumasta/ia langemme iohongun syndin/ nijn hen cohta ylösetzipi meitä ia cutzupi parannoxen / ios me hawoitetan/ nijn hän meitä sito / ios me tulemma heicoxi/ nijn hän wahwista meitä : Ja yhdesä summas sanottu/ hän teke caicki mitä hänē tule tehdä/ ia eij mitäkän nijstä unhota/ sentähden sano Tertul: Christus est salus hominum ad restituendum quod perierat homo perierat, hominem restitui oportuit. Se on: **Christus on Inhimisten terweys / ioca on tullut etzimän ia iällens saattaman ioca cadonnut oli/ Inhiminen oli cadonnut / Inhiminen myös piti iällens ylösetzittämän ia talleta saatettaman.** Ja Augustinus sano : O homo, cum errares quæsivi te, ut conjungerem te mihi. Se on : **O Inhiminen/ cosca sinä exyit / ylös etzein minä sinua/ että minä sinun yhdistäisin minuun.** Nijn myös Chrysostomus sano : Non aliud quæro, quam ut quiescas à peccato tantum, non pro præterito rationem exigo, si videam resipiscentiam. Se on : **En minä mwta etzi / mutta ettäs lacat pois synnistä / en minä waadi lucua endisistä synneistä/ ios minä sen nägen / ettäs catumuxen ia parannoxen teget.** Näitä meidän pitä mielem paneman ia muistaman/ että me HErran Christuxen ia hänen hywydens oikein oppisimme tundeman : Sillä se saastainen Hengi Perkele pyytä aina maalata meidän etteen hänen ninquin yhden cauhian wihamiehen/ ia ninquin yhden cowan ia angaran Duomarin/ioca tahto meitä cadotta ia upotta ijancaickisen Cadotuxen: Sitä wastan lohduta sinus sen cänsa / että hän on yxi

Ezech. 33. Laupias ia Armolinen HErra ionga laupiuden pääl-
Esa. 65. le eij yhtän loppua ole/ ia anda caicki synnit andexi/ ia
Matth. 11. eij tahdo yhdengän syndisen Cuolemata/ mutta että
hän paranda hänens ia Eläpi. Hän vlgosoienda Kä-
tens caiken päiwän/ ia cutzu Caickia syndisitä hänen
tygönsä/hän tahto heitä sylyn wastanotta ia heitä wir-
gotta. Ole sijs hywäsä toiwos sinä syndinen Inhimi-
nen/ sinulla on Armolinen Jumala/ pakene hänen
tygöns oikean catumuxen ia Elämän parannoxen/ ia
yhden wahwan Vscon cansa/ hän tahto sinua wastan
otta/ ia caicki synnit andexi anda. Ja muista aina nij-
nen sanain päälle / cuin P. Johannes Euangelista ia
1. Ioh. 2. Apostoli sano: **Minun Lapseni/ tätä Kirioitan
minä teidän tygön/ettei te syndiä tege/ia ios iocu
syndi teke/ nijn on meille yxi edeswastaia Isän
tykönä Jesus Christus ioca on Wanhurscas/ ia
hän on sowindo meidän syndin edestä: Ja eij ai-
noast meidän / mutta caiken Mailman syndein
edestä.**

Monemur, Christianos contra calumniatores & obtrectatores debere justa apologia se defendere.

III. **Opeme** / että yxi Christitty Inhiminen on
welcapää wastaman hänen edestäns/ caikesa oikiasa
Asiasa/ ia tacaperin aiaman nijnen Jumalattomitten
Pilcat ia panetuxet. Ninquin **Salomon Sano:**
Prov. 15. **Wasta sitä tyhmä hänen tyhmydens iälken / et-
tei hän näkyisi olewan ylön wijsas.** Ja meille on
täsä yxi merkilinen esimercki/että HErra Jesus Chri-
stus on wastanut hänen edestäns Phariseuxita ia Ki-
rianoppenuita wastan/ iotca händä Pannettelit ia
Napisit händä wastan. Ja cosca he Pilcasit ia Hä-
Luc. 11. wäisit händä sanoden/ että hän **Beelzebubin** woi-

malla

nalla ulgos aioi Perkeleitä / wastaisi hän edestäns ia aioi heitä tacaperin wahwain todistosten cansa. Nijn myös hän silloin / cosca Jwtat Häwäisit ia Pilcaisit händä sanoden / että hänellä oli Perkele / wastaisi puolestans ia tacaperin aioi. Samallamuotto myös Dawid teki / cosca Saul etzi hänen iälkins colmen Tuhannen Miehen cansa / ia seisoi hänen Hengens iälken / wastaisi hän händä ia osotti hänen wigattomudens sanoden: **Catzo ettei yhtäkän Pahutta ole minun Kädesäni / eikä yhtäkän Ricosta. En minä myös ole yhtän syndi sinun wastas tehnyt / ia sinä käyt minun Sieluni iälken / että sinun pidäisi händä pois ottaman / HERran pitä oleman Duomarin minun ia sinun wälilläs.** Ja P. Petari myös on wastanut caickein Apostolitten puolesta / cosca ne Jumalattomat Pilcaisit ia Häwäisit sitä / että Apostolit puhuit mwcalaisilla Kielillä Heluntai päiwän päälle / ia tacaperin aioi nijtä. Samallamuotto P. Pawali on wastanut edestäns / sekä sadan Pämiesten että Cuningas Agrippan edesä / nijtä wastan iotca hänen päällens wärin cannoit. Ja monda mwta sencaltaista Esimerckiä olisi / ios aica myötä annaisi / iotca kyllä osottawat / että itze cukin mahta wastata hänen edestäns / cosca Asia nijn waati / ia osotta heidän wigattomudens / ia heitä tacaperin aia Totuden cansa / iotca heitä wastan sanowat / heitä häwäisewät ia wäärin heidän päällens candawat.

Ioh. 8.

1. Sam. 14.

Act. 2.

Act. 23. 24. 25. 26.

IV. **Opeme** / cuinga swresta se ombi otolinen Jumalalla Caickiwaldialla / että yxi Köyhä syndinen Inhiminen hänens paranda. Sillä että se P. Colmi-

Monemur veram pœnitentiam vehementer

plasere Deo.

naisuus / ia hänen P. Engelins sen ylitze iloitzewat/ ninquin HErra Christus tässä Euangeliumis sano. Ja Nazianzenus sano: Nulla re magis delectatur Deus, quam miseri peccatoris salute ac emendatione. Se on: **Ei ole Jumalalle yhtäkän Asiata niin otolista/cuin Köyhän syndisen Inhimisen parannos ia Autuus.** Ja Chrysostomus sano: Deus gaudet nō de suo lucro, sed de nostra salute: Tristatur non de sua injuria, sed de nostra perditione. Se on: **Jumala iloitze ei hänen woitostans / mutta meidän Autuudestan: Hän murhetti ei hänen wahingons / mutta meidän Cadotuxen tähden.** Ja ninquin Jumala itze ia hänen P. Engelins/ ia caicki Ulgoswalitut Inhimiset murhettiwat sen ylitzen/ cosca yxi Inhiminen lange syndin Jumalan Lakia ia Käskyä wastan: Nijn sitä wastan on swri ia sanomatoin Ilo/ sekä Taiwasa että Maasa ylitzen yhden Köyhän syndisen parannoxen. Sentähden sano yxi Kirckon Opettaia: O beati homines, quorum causa Deus lætatur, Angeli gaudent, justi exultant. Se on: **O caunga Autuat owat ne Inhimiset / ioinen tähden Jumala iloitze / Engelit Taiwasa ia caicki wanhurscat Riemuitzewat.** Sentähden pitä meidän aicanans parandaman meitäm/ ia käändämän meitäm Jumalan tygö: Senpäälle että me saattaisimme Jumalan ia caickein P. Engelein Ilon meidän ylitzem. Sillä cosca me synnisä macamme ilman parannosta / nijn me saatamme sekä Jumalan Caickiwaldian ia caicki P. Engelit murhesen / ia wedämme meidän ylitzem caickinaiset

Nangastoxet sekä nykyiset että ijancaickiset: Mutta cosca me synnistä ylösnousemme ia parannamme meitäm/ nijn sijtä seura swri Ilo ia Riemu. Ja ios me tahdomme oikian parannoxen tehdä/nijn pitä meidän ensistä tundeman ia tunnustaman meidän syndim Jumalan edesä. Ja sanoman ynnä Dawidin cansa: Tibi soli peccavi, & malum coram te feci. Se on: Sinua ainoata wastan olen minä syndiä tehnyt/ ia sinun edesäs pahoin tehnyt. Sitälikin pitä meidän pakeneman meidän HErran ia ainoan wälimiehen Jesuxen Christuxen tygö yhden oikean Uscon cansa/ ia Rucoileman meidän syndim andexi/ ia sanoman: Miserere mei Deus secundum bonitatem tuam, & dele iniquitates meas, secundum magnam misericordiam tuam. Se on: HErra Armada minun päällen sinun hywydes iälken/ ia pois pyhi minun Ricoxeni sinun Armos iälken. *Psal. 51.* Colmannen kerran pitä meidän ottaman meidän eteen yhden wden Elämän/ wältämän ia carttaman syndiä/ nijn ettei me ikänäns enämbi syndi tege/ mutta elämme Pyhydesä ia Wanhurscaudesa. Nämät owat ne colme cappaletta iotca tarwitan oikean parannoxen/ ia cosca me näin parannamme meitäm/ nijn ombi suuri Ilo Taiwaas sen ylitzen/ sekä Jumalan että hänen P. Engeleittens edesä.

Euangeliumin Kirioitta P. Lucas VI. Lugus.

JA sanoi Jesus Opetus-läpsillens: Olcat Laupiat ninquin teidän Isän on Laupias. Elkät Duomitco / nijn eij te Duomita. Andexi andacat / nijn teille andexi annetan. Andacat / nijn teille annetan: Hyvän mitan / ia likistetyn / sullotun ia ylitzewuotavan / he andavat teidän Helmanna. Sillä sammalla mitalla / iolla te mittatte / pitä muut teille mittaman.

Ja hän sanoi heille wertauxen: Woico yxi sokia toista sokiata talutta? Eikö he mo-

lemat hautan lange? Eij ole Opetuslapsi ylitze hänen Mestarins / mutta cosca Opetuslapsi ombi ninquin hänen Mestarins/nijn hän ombi täydelinen. Wai mitäs näet raiscan sinun Welies silmäs / mutta ett sinä hawaitze malca / ioca on omas silmäsäs? Elicuinga sinä taidat sano weliellas/ pidäxi Welien/ minä otan raiscan vlwos silmästes / ia ett sinä itze näe malca omas silmäsäs? Sinä Vlcocullattu/ ota ensin malca omasta silmästäs/ sijttä catzo/ ettäs vlgosotaisit Raiscan/ ioca on sinun Welies silmäs.

TÄSÄ Evangeliumis meidän HErra Christus Jesus mana hänen Opestuslapsians/ ia caickia Christilistä Jnhimistä/ welielisen Rackautteen ia Laupiutteen toinen toistans wastan/ ia otta Esimerkin hänen Taiwalisesta Isästänsä/ ia käske meidän händä seurata/ia olla Laupiat ia Armoliset toinen toistam wastan/ ninquin hän Armolinen on meitä wastan. Ja kieldä ettei meidän pidä ketäkän Duomitzeman/ mutta parammin andexi andaman/ ia laupiuden osottaman meidän lähimäisillem: Lupa myös/ että heille iällens pitä annettaman hywällä/ sullotulla ia ylitzewuotavaisella mitalla heidän Helmaansa. Ja on tämä Euangelium asetettu

Exordium à summa hujus Euangelij.

Ratio cur

Hoc anni tempore pro concione hoc Evangelium explicetur.

Saarnatta tänäpäiwänä sen syyn tähden/ että mennen Sunnuntain Saarnattin/ että Publicanit ia syndiset tulit Jesuxen tygö/ cwleman hänen Saarnans/ ia cuinga Armolisesta hän heitä wastan otti/ ia Söij heidän cansans: Ja ettei yxikän sitä tila otais/ Elämän oman lihalisen tahdon iälken/ ia syndiä tekemän Jumalan Armon päälle (sillä eij Jumala syndisiä Inhimistä ota Armons/ ia anna synnit andexi sen tähden/ että meidän synnisä Elämän pidäis Lihan himon ia tahdon iälken) Mutta että meitin lackaisimma synnistä pois/ ia Eläisimme pyhydesä ia wanhurscaudesa: Sentähden Saarnatan tämä Euangelium tämän Sunnuntain päälle/ cusa HErra Christus opetta ia tietä anda/ cuinga yhden Christilisen Inhimisen/ ioca Jumalä swresta Armosta on saanut synnit Andexi/ pitä hänens käyttämän/ ia mitä hänen pitä tekemän/ nimitäin/ Vscon hedelmät/ racastamã toinen toistans/ osottaman kestenäns laupiuden Töitä lähimäistä wastan/ ia andexi andaman hänelle/ caikisa hywisä Töisä meitäm harioittaman/ ninquin Jumalisten tule/ ia iloisesta odottaman meidän HErran Jesuxen Christuxen tulemista wijmäisnä päiwänä/ ia sitä Ilo ia Riemua/ ioca meille ia caikille Vlgoswalituilla on walmistettu ia luwattu Christuxesa Jesuxesa meidän HERrasan.

Tämä Euangelium yhtensopi sen wijdennen Käskyn cansa/ sentähden/ että se opetta meitä racastaman meidän lähimäistäm/ ia laupiuden töittä hänelle osottaman: Ja sen wijdennen Rucouxen cansa Isä meidän Rucouxes/ cusa me Rucoilem/ että meidän racas

Taiwalinen Isän annaist caicki meidän syndim andexi / lupame myös anda meidän welgolisten andexi.

Ja iactan tämä Euangelium cahten Osan.

I. On meidän HErran Christuxen manauxest Laupiutteen ia Rackautteen meidän Lähimäistän wastan.

Propositio continens duas Partes.

II. On niistä wertauxista / ioilla HErra Christus nuhtele caicki wäärät Duomiot / cuin Inhimiset toinen toisestans Duomitzewat.

Ensimäinen Osa.

NIin palio cuin tähän ensimäisen Osan tule / on täsä Neliä erinomaista Cappaletta eli hywät Työt / iotca meidän HErra Christus täsä ylösluke.

Analysis Iæ Partis, continens 4or. membra.

1. On HErran Christuxen manauxesta Laupiutteen:

1. Hortatio ad misericordiam.

Olcat Laupiat / ninquin teidän Isän Laupias on.

Ja edespane HErra Christus täsä cahtalaiset Astat.

1. Hän mana meitä Laupiutteen meidän lähimäistän wastan / ia tahto sen cansa / että meidän pitä Armahtaman meidän Lähimäisen päälle / ioca iongun Ristin ia Tuscan alla tule / ia candaman toinen toisens Cuorma / ia auttaman händä niin palio cuin me woimma ia taidamma / ninquin Augustinus sen sanan selittä ia ulgostoimitta näillä sanoilla: Misericordia est, alienæ miserię in corde nostro, charitatis compassio,

passio, cui si possumus, subvenire tenemur. se on: **Laupius on meidän lähimäisen Tuscan ia Waiwan sydämelinen cansakärsimys/ iota meidän pitä auttaman ios me woimma eli taidamma.** Ja tahto HErra Christus nijn palio sano: Olcat kärsiwäiset teidän lähimäisen cansa/ cosca hän iongun Ristin ia Waiwaan tule/ ia candacatte Sydämelisestä Rackaudesta Cuorma hänen cansans/ ia auttacatte händä misä te taidatta ia teille mahdolinen on/ ia iollei te muuta taida tehdä/ nijn Huocacat teidän Sydämesän sen ylitzen/ sanoden: Ah cuin swresa waiwasa hän on: HErra auta händä ia päästä händä sijtä waiwasta.

2. Edespane HErra Christus täsä yhden merkilisen Esimerkin/ ionga hän otta hänen Taiwalisesta Isästäns/ ia käske meidän seurata händä/ sanoden:

Olcat laupiat ninquin teidän Isänne laupias on.

Se pacanalinen wissas Mies Cicero sano: Effigies probitatis paternæ filius est. Se on: **Lapset pitä seuraman heidän Isäns hywä esimerkiä.** Nijn mös tahto meidän HErra Christus/ että meidän pitä seuraman meidän Taiwalisen Isän Esimerkiä/ ionga laupiuden päälle eij yhtäkän loppu ole.

II. *Dehortatio à temerario Iudicio.*

II. Kieldä HErra Christus Laittomat Duomiot/ iotca Wihasta ulgoskäywät:

Alkät Duomitco/ nijn eij te Duomita.

Näisä sanoisa cahtalaiset edespannan.

1. Kieldä ettei meidän pidä Duomitzeman/ cusa HErra Christus eij ymmärrä Lailista Duomiota/ ioca

tapahtu

tapahtu Esiwallalda eli Saarnamiehildä / sillä Jumala itze tahto / että Esiwallat pitä Rangaiseman / Duomitzeman ia Miecan cansa Rangaiseman nijtä pahoin tekiöitä / ia Saarnamiehet pitä nuhteleman ia rangaiseman syndiä / ia nijtä iotca syndiä tekewät / sanan cansa / ia wijmein sitoman heitä heidän syndijns / iollei he parannosta tehdä tahdo: Samallamuotto myös Wanhimmat pitä nuhtelemā heidän Lapsians / ia Perhen Wanhimmat heidän Perhettäns. Mutta hän ymmärtä ne Laittomat Duomiot / iotca Wihasta ia coston pyydöstä ulgoskäywät / cosca iocu toista wäärin ia Laittomast Duomitze / puhu wastan Christilistä Rackautta.

2. Hän lupa / että ne iotca eij muita Laittomast / wihasta ia cateudesta Duomitze / eij heiden pidä myös muilda Duomittaman / mutta hywin ia Cunnialisesta heistä puhuttaman: Sillä Jumala sen nijn laitta / että mitä yxi ulgoskylwä / sitä hänen pitä ylösleickaman / ia mitä hän toisella ulgosmitta / se hänelle pitä iällens sisälle mitattaman. *Promißio.*

III. On andexi andamus: *III.*

Andexi andacat / nijn teille andexi annetan. *Hortatio ad remißionem offensionum.*

Täsä HErra Christus taas Cahtalaiset edespane.

1. On Käsky / että meidän pitä andexi andaman meidän lähimäisen Ricoxet / mitä hän on meitä wastan tehnyt / Sanan eli Työn cansa / yhteisen Rauhan ia Sowinnon tähden / ia kärsimän toisen heickoutta. *1. Mandatum*

2. On Lupaus / että nijlle pitä andexi annettaman ne / iotca sydämestä heidän lähimäisens andexi *2. Promißio.*

andawat/ mitä he heitä vastan Rickovat: Nijlle sekä Jumala andexi andapi heidän syndins/ ia Inhimiset pitä myös heille andexi andaman/ mitä he heitä wastan lihalisesta heickoudesta rickowat.

IV. Hortatio ad liberalitatem & beneficentiam.

IV. On Runsaus auttaman nijtä/ iotca tarvitzevat meidän Apuam:

Andacat/ nijn teille annetan/ hyvän mitan/ likistetyn/ sullotun/ ia ylitzevuotavan he andavat teidän helmanna/ sillä samalla mitalla cuin te mittatte/ pitä muut teille mittaman.

Tässä meidän HErra Christus taas Cahtalaiset edeepane.

1. Mandatum.

1. On Käsky/ Andacat sano hän/ ia tahto sencansa/ että meidän pitä auttaman caickia nijtä iotca tarwitzevat/ ia andaman heille siitä hyvydestä/ cuin me Jumalalda olem saanet/ Ensist Jumalan sanan Palwelioille/ iotca meitä Opettawat ia Saarnawat meidän edesäm/ sitälikin nijlle Köyhille Waiwaisille. Sillä eij Jumala meille anna hywyttä senpäälle/ että meidän pitä ainoast itze sitä nautitzeman meidän hyväxem/ mutta myös muille iotca meidän Apuamme tarvitzewat/ mielellän andaman ia ulgos iacaman/ sillä ninquin Ambrosius sano: Pulcritudo divitiarum non in sacculis divitum, sed in alimentis pauperum est, in quibus opes magis lucent. Se on/ Rickauden caunistos eij se maca longun Rickan Cuckaros/ mutta ettnen Köyhäin ia Wai-

waisten

vaisten rawinnosa / iosa se enämmin walista ia paista.

2. On Lupaus / sillä HErra Christus täsä lupa / että nijllä iotca andavat / pitä iällens annettaman. Eij Jumala tahdo anda olla ilman maxamata / ioca nijlle Köyhille anda / mutta lupa että heille pitä iällens annettaman / ia tahto Runsast maxa sen cuin Waivaisille annetan: Ja myös ylösherättä muita Jumalista Inhimisiä / iotca heille pitä iällens hywä tekemän. Tämän lupauxen hän lawiamald selittä ia ulgostoimitta / ia sano / että heidän pitä saaman hywällä / likistetyllä / sullotulla ia ylitzewuotavaisella mitalla iällens / mitä he nijlle Waiwaisille andavat / näin Runsasti Jumala tahto maxa heille iällens. Ja wahvista HErra Christus sen / yhden wahvan sanan cansa / sanoden: Sillä samalla mitalla cuin te mittatta / pitä myös teille mitattaman. Ninquin hän tahdoist sano: Jos te annatta wähällä mitalla / sääståin / nijn teille pitä wähällä mitalla / säståin iällens annetaman: Mutta ios te annatta Runsasti swrella mitalla / nijn teille Runsasti iällens annetan samalla mitalla. Ninquin mös P. Pawali sano: Joca sääståin kylwä / se sääståin ylösleicka / ia ioca hywästisiugnauxesa kylvä / se myös ylösleicka hywästisiugnauxesa: Jocainen cuin hän tahto / eij ylönmielden eikä waatien: Sillä yhtä iloista andaiata Jumala racasta.

2. Promißio.

2. Cor. 9.

Opetuxet ensimäisestä osasta.

I. OPeme tästä / että laupius on sencaltai- nen

Loci Com. Ia. Partis.

Discimus misericordiam esse virtutem Deo placentem.

nen hywä Työ ia awu / että se Jumalalle Caickiwaldialle on swresta otolinen ia kelwolinen / ninquin HErra Christus sano : **Laupiutta minä tahdon ia en Uhria.** Sentähden myös hän sitä meildä ia caikilda Christilisildä Inhimisildä waati / ia täsä Euangeliumisa käske / että meidän pitä oleman Laupiat / ia osottaman laupiuden Töitä meidän lähimäisillem / eij waiwoin Ystäville ia tuttawille / mutta myös caickille Inhimisille / iotca iongun Ristin ia Waiwan alla owat tullet / ia meidän apuamme tarwitzewat / nijnen cansa meidän pitä pitämän cansakärsimistä / heitä Lohduttaman / Holhoman ia Auttaman / nijn palio cuin meille on mahdolinen / ia meidän woimasam seiso.

Zach. 7. Ja Prophetan Zacharian tykönä sano HErra : **Jocainen osottacan Laupiutta hänen Weliellens.** Eij se seiso meidän omasa tahdosam eli ehdosam / sitä tehdä taicka eij tehdä : Mutta se on Jumalan tahto ia Käsky / ioca sano : **Olcat Laupiat.** Ja sitä meidän pitä cwleman / sillä hän on meitä Luonut / me olem hänen Käsialans ia Palwelians. Sentähden myös HErra Christus on asettanut hänen Taiwalisen Isäns meille Esimerkixi / että meidän pitä händä seuraman / ia oleman Laupiat ninquin hän on Laupias / ionga Laupiuden päälle eij ole yhtäkän Loppu.

Psal. 103. Ja ninquin **Dawid** Psalmista sano : **HErra on Laupias ia Armolinen ia Kärsiwäinen / eij hän rijtele eikä wihastu ijancaickisesta / eij hän tege meidän cansan meidän syndim iälkin / eikä costa meidän pahantekom iälken. Nijn corkia cuin Taiwas on Maasta / nijn anda hän Armons**

walista nijnen päälle/iotca händä pelkäwät. Nijn caucana cuin Itä on Lännestä / nijn caucana anda hän meistä meidän pahategom olla: Ninquin Isä lastans Armahta/nijn HErra Armahta nijnen päälle/ iotca händä pelkäwät.

Ja waicka eij me taida olla nijn täydelisestä Laupiat / ninquin Jumala itze on / eikä nijn täydelisestä racasta meidän lähimäistän/ cuin hän meitä racasta/ ioca Vlgosannoi hänen ainoan Poicans Mailman edestä / ia anda hänen Auringons ylöskäydä ylitzen hywäin ia pahain/ia anda sata sekä nijden hywäin että pahain ylitzen. Pahain ylitzen sentähden / että hän ylösherätäisi heitä parannoxen: Mutta nijnen wanhurscasten senpäälle / että hän heitä wahwistais caicken hywytten ia Jumalisutten. On mös andanut nijlle Runsan Lupauxen iotca Laupiat owat / P. Matheuxen tykönä/ sanoden: Autuat owat ne Laupiat/ sillä heidän pitä saaman Laupiuden. Ja sitä wastan tahto Jumala rangaista nijtä/iotca eij Armada heidän Lähimäisens päälle/ nijnquin P. Jacobus sano: Duomio ilman armota pitä käymän hänen ylitzens/ ioca eij ole Armo tehnyt: Ja laupius kerskapi itzens händä wastan. Matth. 5. Iacob. 2.

II. Että HErra Christus täsä sano:

Älkätte Duomitco / nijn eij te Duomita.

Non temere quemquam esse judicandum.

Opemme sijtä/ ettei meidän pidä meidän Lähimäisestäm wihasa pahoin puhuman / eikä händä panetteleman: Eij myös Duomitzeman händä/ eikä hänen puhettans eli työtäns / taicka nijtä pahoin päin käändämän: Sillä meidän HErra Christus itze sen

tåsä kieldä/ ettei meidän pidä ketäkän Duómitzeman. Ja ioca sen teke/ nijn hän teke sitä Cahdexenda Käskyä wastan/ ioca kieldä/ ettei meidän pidä wäärä Todistosta sanoman meidän Lähimäistän wastan. Teke myös sitä Christilistä rackautta vastan/ ioca vaati/ että meidän pitä Racastaman meidän Lähimäistän ninquin meitä itzien. Ja sitä wastan/ tahto ia vaati iocaitzelda HErra Christus tåsä Evangeliumis/ että hänen pitä hyvin lähimäisestäns puhuman/ hänen edestäns vastaman ia caicki parhain päin käändämän/ ia ios hän iotakin cuule hänen lähimäisestäns pahoin päin puhuttawan/ nijn eij hänen cohta pidä sitä Vskoman. Sillä ninquin Syrac sano: Joca nopiast usco/ se on kevikäinen: Ja cosca hän nijn anda hänens pettä/ teke hän itzellens wahingon. Ja Cicero sano: Nervus sapientiæ est, non temere credere, sed difficilem habere aurem ad calumniam. Se on/ Se on wissas Mies/ ioca eij cohta ia kewikäisest usco/ mutta pitä työlän ia paxun Corwan/ ettei hän cwle panetoxia. Eij myös pidä sitä muinen edesä hwtaman ia sanoman mitä hän Cwle/ ninquin Syrac samasa lugusa mana sanoden. Jos sinä iotakin paha cwlet/ älä sano sitä iälkin/ sillä eij sinun mitäkän wahingota ole ios sinä waij olet. Eij sinun pidä sanoman eikä Ystäwällä eikä Wihamiehillä/ ia älä sitä ilmoita/ ios sinä sitä taidat tehdä ilman paha oma tundo/ kyllä sinua cuultan ia sitä waari otetan/ mutta cuitengin sinua Wihatan. Jos sinä iotakin olet Cuullut/ anna se Cuolla sinun cansas/ nijn sinulla on lewolinen

Syr. 19.

Syr. 19.

hywä

hywä oma tundo / sillä ett sinä halke sijtä. Ja meidän HErra Christus Jesus lupa täsä sen / ettei ne pidä Duomittaman/iotca eij muita Duomitze: Mutta sitä wastan/ ioca muita Duomitze / se iällens muilda Duomitan / ioca muita panettele ia pahoin heistä puhu/ nijn se tapahtu Jumalan oikian Duomion iälkin/ että muut hänestä iällens pahoin puhuvat/ia ioca muita panettele/sitä muut panettelevat. Ja sillä mitalla cuin hän toisel ulgosmitta / sillä samalla hänelle mitatan/ ia lange sijhen Hautan/ cuin hen muinen etteen caiva. Ninquin meille on sen päällä monda Esimerkiä : Haaman ioca panetteli **Mardocheusta**/ ia valmisti händä varten yhden Hirsipuun / tuli itze sijhen. Ne iotca **Danielin** päälle wäärin cannoit / ia händä Panettelit / heitettin Jalopeuran Luolan / ia häldä ricki Reväistin ia ylössyötin. Ne wäärät Duomarit/ iotca **Susannan** päälle wäärin cannoit ia händä Panettelit / kivillä Cuoliaxi lyötin. Näin myös Jumala caickia muita rangaise / iotca Lähimäistäns Panettelewat/ händä Duomitzevat/ ia pahoin hänestä puhuvat/ sentähden eij pidä meiden ketäkän Duomitzeman eikä Panetteleman/ eikä pahoin kenestäkän puhuman : Mutta paremin catzoman hänen itze päällens/ nijn hän löytäpi monda Vica itze tykönäns/ioinen cansa hänelle kyllä on tekemistä nijn palio cuin hän ikänäns woipi / ia Duomitcan itzens ensist/ ennein cuin hän muita Duomitze. Ninquin **Salomon** sano: Iustus est accusator sui ipsius. Se on: Yxi **Wanhurscas Ihiminen nuhtele ensist itziäns** / **ia sijtte muita**. Sentähden sano P. **Pavali** Roma-

Ester. 7.

Dan. 6.

Rom. 2.

rein

rein tygö: Sinä ioca muita Duomitzet / sen can-sa itzes Duomitzet / sillä me tiedämme / että Ju-malan Duomio on oikia / nijnen ylitzen cuin sen-caltaisita tekevät. Taicka lwletcos / sinä ioca Duomitzet nijtä iotca nijn tekevät / ia teet sitä sama / että sinä taidat wälttä Jumalan Duo-wion.

3. Monemur proximo ex corde remittenda esse peccata. III. Opeme tästä / että meidän pitä sydämestä andexi andaman meidän Lähimäisellen / mitä hän meitä wastan on rickonut / meidän HErran Christu-xen Käskyn iälken / ia kärsimän toisen heickoutta / ia unhottaman mitä meitä wastan tehty on / Christilisen Rackauden ia yhteisen Rauhan tähden: Ninquin HErra Christus on myös meitä opettanut Rucoile-man sijnä Rucouxes / ionga hän itze meille on anda-nut / ia muistutta sijnä meille / että me olemma Welca-päät andexi andaman meidän Lähimäisen vigat ia

Syr. 28. Ricoxet. Ja Syrac sano: Anna sinun lähimäises andexi / mitä hän sinua wastan on Rickonut / ia

Col. 3. Rucoile / nijn myös sinulle andexi annetan. Ja P. Pavali sano Colosserein tygö: Nijn päällen puke-cat nyt / ninquin Jumalan Wlgoswalitut / Pyhät ia rackat / sydämelinen Laupius Ystäwydes / Jloisudes / Nöyräisudes ia Kärsimises. Ja kär-sikät toinen toistan / ia andexi andacat toinen toi-sellen / ios iollakin on Cannetta toista wastan / ninquin myös Christus teille on andexi anda-nut / nijn te myös tehkät. Esimercki sen päälle on meille / 1. Mosexen Kirias: Että cosca Josephin

Gen. 20. Weliet iotca hänen olit poismyynnet / ia palio händä

wastan

wastan rickonet/ ia pelkäisit että Josephin piti heille sen costaman/ ia Rucoilit händä/ että hänen piti heille sen ricoxen andaman andexi: Nijn Joseph cohta oli walmis andexi andaman heille sen/ ia sanoi: Älkät peliätkö/ Te aiattelitta paha minun ylitzen/ mutta Jumala on sen hywäxi käändänyt/ älkät peliätkö/ minä tahdon edescatzo teidän ia teidän Lapsillen/ ia puhui Ystäwällisestä heidän cansans. Ja Mosexesta seiso Kirioitettu toises Mosexen Kirias/ että hän on usein kärsinyt Israelin cansa/ iotca napisit Jumalata ia händä wastan/ Rucoili heidän edestäns/ ia sanoi: HErra anna heidän andexi heidän syndins. Mutta iollet sinä heille andexi anna: Nijn Pyhi minun nimen pois elämän Kiriasta/ iongas olet kirioittanut. Nijn laupias oli Moses heitä wastan/ ia kärsei heidän heickouttans/ että hän tahdoi anda hänen Nimens elämän Kiriasta poies pyhki heidän tähtens. Nijn myös Dawid teki hänen Wihamiehens Saulin cansa/ ioca aina seisoi hänen Hengens iälken/ kärsei händä. Samallamuotto Elizeus Propheta on tehnyt hänen wiholistens cansa/ iotca tulit ia tahdoit händä kijni otta. Ja cosca Elizeus oli iohdattanut heitä Samarian Caupungijn/ ia Israelin Cuningas tahdoi lyödä heidän päällens/ nijn hän esti sen/ sanoden/ ett sinun pidä lyömän heitä/ anna heille Ruoca/ että he mahtawat syödä ia iuoda/ ia mahtawat mennä Cotians heidän HErrans tygö. Ja meidän HErra Jesus Christus Rucoili hänen Wihamiestens edestä/ sanoden: Isä anna heidän andexi/ sillä ett

Exod. 32.

1. Sam. 24.

2. Reg. 6.

he tiedä mitä he tekewät. Nijn myös Stephanus Rucoili heidän edestäns/ iotca händä kiwillä Tuoliax löit/ sanoden: HErra älä luge heille tätä syndiä. Näinen esimerkiä pitä myös meiden seuraman/ ia unhottaman meidän lähimäisen Ricoxet/ heille sydämestä andexi andaman/ ia heidän edestäns Rucoileman/ ia muistaman sen lupauxen päälle/ cuin täsä Evangeliumisa seiso/ cusa hän sano: Nijn teille andexi annetan. Sillä ios me tahdom/ että Jumala pitä meille andexi andaman/ nijn pitä myös meidän/ meidän Lähimäisellem andaman andexi. Ninquin HErra Christus sano P. Mattheuxen tykönä: Jos te

Matth. 16. Inhimisille heidän Ricoxens andexi annatte/ nijn teidän Taiwalinen Isän myös teille andexi andz. Mutta ellei te Inhimisten anna andexi heidän Ricoxens/ nijn teidän Taiwalinen Isän eij pidä myös teidän andexi andaman Ricoxen. Ja Chrysostomus sano: Frustra misericordiam apud Deum quæris, qui proximo remittere nolis, se on/ Tyhiän sinä Armo Jumalan tykönä etzit/ ioca eij anna Lähimäiselles andexi.

Distinus, nos debere exercere liberalitatem erga pauperes.

IV. Opeme täsä/cuinga meidän pitä täsä käyttämän meitem nijtä Köyhiä ia Waiwaisia wastan/ iotca meidän Apuamme tarwitzevat/ nimittäin/ meidän pitä auttaman ia andaman heille sen waran ia woiman iälken/ cuin Jumala on itzecullakin andanut/ sille se on Jumalan tahto ia oma Käsky/ ninquin meidän HErra Christus täsä sano: Andacat nijn teille annetan Ja P. Raamattu on täynä sencaldaista Käskyiä. Salomon sano: Älä kiellä nijlle tarwitze-

Prov. 3.

waille

waille hywä tehdä / ios sinun Kädellas on Jumalalda woima sitä tehdä / älä sano Ystäwälles / mene pois / ia tule iällens huomena / minä tahdon anda sinulle. Ja Esaian Prophetan tykönä seiso: Murra nijlle Isowaisille sinun Leipäs / ia ne Kodolliset ota sinun Huonesees / ios sinä näet yhden Alaistoman / nijn Vaateta händä / ia älä kätke sinuas sinun Lihas edestä. Nijn myös Tobian Kirias seiso: Auta nijstä Waiwaisia sinun tawarastas / ia älä käännä sinuas heistä pois / että Jumala pitä catzoman laupiasti sinun tygös iällens: Cusa sinä taidat / nijn auta nijtä tarvitziait / ios sinulla palio on / nijn anna Runsasti / ios sinulla on wähä / nijn anna sijtä wähästä hywällä sydämellä / sillä sinä cocot suuren Palcan tuscasa. Item, sinun pitä iacaman Leipä sille Isowaisella / ia peitä nijtä Alastomia sinun Vaatellas. Anna Almusa sinun Leiwästäs / Ja Augustinus sano: Respice ad pauperum manus vacuas, si tu vis habere manus plenas. Se on / Catzo nijnen Köyhäin tyhiäin kätteln päälle / ios sinä tahdot että sinun kätes pitä täynnä oleman. Ja tämän Käskyn Jumala on caikilla Inhimisillä andanut / eij waiwoin Esiwallalla / mutta myös Alamaisille: Eij waiwoin Rickaille ioilla palio on / mutta myös Köyhille ioilla wähembi on / ia tahto että caicki pitä Auttaman nijtä Waiwaista ia saattamattomita / sen voiman iälken cuin heille on. Ja lupapi sen Runsasti iällens maxa / ninquin Psalmisa seiso: Autuas on se ioca aiattele sen Köyhän päälle / händä pitä Jumala auttaman

Esa. 58.

Tob. 4.

Psal. 41.

pahalla Aialla. HErra pitä warieleman hän-
dä/ ia ylhällä händä pitämän/ ia andaman hänel-
le hywin käydä Maan päälle/ ia eij pidä anda-
man händä hänen Wiholisens Käsijn. HErra
pitä wirgottaman händä hänen Tautiwuotel-
lans/ ia auttaman caickesta hänen Kiwustans.
Prov. 19. Ja Salomon sano: Joca Armahta Köyhän
päälle/ hän laina HErralle/ hänen pitä hywäl-
lä tällens costaman. Nijn myös P. Pawali sano:
2. Cor. 9. Joca säästäin Kylwä/ se säästäin ylösleika. Ja
ioca hywästi siugnauxes Kylwä/ se ylösleicka
hywästi siugnauxes. Jocainen cuin hän itze tah-
to/ eij ylönmielden eli waatein. Sillä yhtä iloista
ta Andaiata Jumala Racasta. Ne Wanhat owat
tahtonet selittä tämän Asian yhden wertauxen cansa/
ionga he owat ottanet cahdesta Weliestä/ yhden Ni-
mi on ollut Date, se on/ Andacat/ ia sen toisen Nimi
oli Dabitur, se on/ ia teille annetan: Nämät owat
Asunet yhdesä Cluostarisa/ ia nijn cauwan cuin ne
molemmat sijnä olit/ nijn sijnä hywin seisoi ia caicki
myöden käwit. Nijn se tapahtui/ että yxi ahne Abbot-
ti tuli samaan Cluostarijn/ ia aioi sen yhden Welien/
ionga Nimi oli Date, sijtä ulgos/ nijn eij sijnä kenen-
gän annettu. Nijn se toinen Weliä ioca Nimitettin
Dabitur, sijtä myös ulgosläxi/ nijn eij sijnä mitäkän
andamista ollut. Ja Tyberius Keisari/ se toinen sil-
dä Nimeldä/ on sanonut: Nijn cauwan cuin me an-
namme Waiwaisille/ eij meidän Känttyy Cama-
rista mitäkän puuttu: Ja Jumala on myös hänellä
yldäkyllä andanut. Nijn Jumala wielä nyt tahto

Runsa-

Runsasti maxa caikille nijlle iotca andavat nijlle Waiwaisille. Nijn myös Tijtus Wespasianin poica muisti nijnen Waiwaisten päällä / ia cosca heille iongun päiwän päälle eij mitäkän annettu / sanoi hän: Tämä päiwä on turhan ia ilman Hedelmätä mennyt. Palio enämin tule meiden Christittyin hywä tehdä / ia autta nijtä Köyhiä ia Waiwaisia: Sillä mitä me heille annamme / sen tahto Jumala Runsasti maxa / ninquin nyt sanottu on. Ja Hieronymus sano: Non memini me legisse, mala morte perijsse eum, qui liberaliter opera charitatis exercuit. Se on / En minä muista lukenen / että iocu on Cuollut pahalla Cuolemalla / ioca laupiuden on osottanut.

Toinen Osa.

ENsimäises Osas sanottin / culnga meidän HErra Jesus Christus on mananut hänen Opetulapsians / ia meitä caickia Laupiutteen ia muihin hyvin töihin / iotca laupiudesta Ulgoskäywät: Täsä toises osas me saamma cullanijstä wertauxista / iotca hän tähän sijalle wetä / ioille hän nuhtele caicki wäärät Duomiot / opetta ia mana sekä hänen Opetuslapsians / että muita / että he pysyisit hänen Opisans / ia cawataisit Phariseusten wäärä Oppia / iotca eij oikein Lakia vlgostoimittanet. Ja edespane colme wertausta.

Analysis secundæ Partis continens tres Parabolas.

I. Otta hän cahdesta Sokiasta / iotca toinen toistans taluttawat:

I. Similitudo sumpta à

duobus cæcis.

Wolco yxi sokia toista sokiata talutta/ eikö he molemmat Hautan Lange?

Sokiaitten cansa meidän HErra Christus täsä ymmärtä Phariseuxet ia Kirianoppenet / ia caicki wäärät opettaiat / iotca yxikertaista Cansa heidän wäärän Oppins cansa wiettelewät/ iotca eij ole myös paremmat cuin Sokiat / nijn että sekä ne iotca opettawat/ että ne iotca opetetan / owat molemmat Sokiat/ ia ne eij taida toinen toistans talutta: Sillä sano HERra Christus / että ne langewat molemmat Hautan/ ia anda sen cansa tietä / että ninquin yxi sokia ioca toista sokiata talutta/ ynnä molemmat langewat Hautan: Nijn myös yxikertaiset Inhimiset / iotca Phariseuxilda ia muilda wäärildä Opettailda andawat heitäns opetetta/langewat sijhen Pimiän Hautan ia ijancaickisen Cadotuxen. Nijn myös ne iotca muita tahtowat Duomita / ia itze heille on monda wica/ molemmat Hautan langewat.

2. *A Discipulo & Magistro.* II. Wertauxen HERra Christus otta yhdestä Opetuslapsesta ia Mestarista:

Eij ole Opetuslapsi ylitzen hänen Mestarins/ mutta cosca Opetuslapsi on ninquin hänen Mestarins/ nijn hän on täydelinen.

Tämän Wertauxen cautta HErra Christus tietä anda/ ettei yxikän Opetuslapsi taida tulla oppenummaxi ia wijsammaxi/ cuin Mestari itze on/ ioca händä on opettanut: Sillä eij yxikän Mestari taida toista enä Opetta/ cuin hän itze taita. Ja tahto HErra Christus sen sijtä sulke ia päättä / että ioca nijtä wääriä

Opet-

Opettaita Phariseuxita ia Kirianoppenuita cuule/ ia heildä tahto Oppia / nijn eij he tule wijsammaxi ia oppenummaxi ia parammaxi cuin he owat / mutta he owat nijn tyhmät cuin hekin owat / iotca eij itze wielä ole Oppenut oikiata Autuuden tietä. Ja sentähden HErra Christus tämän wertauxen cautta hänen Opetuslapsians mana/ että he Cartaisit nijnen Phariseusten wäärä oppia/ ia seurasit hänen oppians / ioca se oikia Mestari on/ia totuuden tiellä heitä iohdatta.

III. Wertauxen hän otta yhdestä Raiscasta ia yhdestä Malgasta: 3. A trabe & festuca.

Elt mitäs näet Raisca sinun Welies Silmäsä/ mutta ett sinä huomaitze Malca/ ioca on sinun omasa Silmäsäs: Elt cuinga sinä taidat sano Wellelläs: Pidäxi Welien/ minä otan Raiscan ulgos Silmästäs / ia ett sinä näge Malca omas Silmäsäs. Sinä Vlcocullatu / ota ensist Malca omasta Silmästäs/ ia sijtte catzo / ettäs ulgosotat Raiscan ioca Welies silmäs on.

Näillä sanoilla meidän HERra Christus meille muistutta meidän oman vigam ia heickouden / ia tahto että meidän pitä nijtä catzeleman / ia nijnen päälle aiatteleman/ enämbi cuin meidän Lähimäisen wigan päälle. Sillä Malgan cansa hän täsä ymmärtä meiden oma wicam ia Heickouden / cuin meisä on: Ja Raiscan cansa hän ymmärtä meidän Lähimäisen wigat. Ja tahto meidän HErra Christus täsä nijn palio sano: Ninquin yxi Raisca toisen Silmäs näky / mutta Mal-

ta Malca omas ſilmäs eij nägy: Nijn ne Vlcocul-
latut toiſen ſynnit ia Wigat näkewät / mutta heidän
oma ſyndiäns eij he taida nähdä. Eij meidän HEr-
ra Chriſtus täſä kiellä Lähimäiſtä ſynnin tähden nuh-
telemaſt / ia parannoxen Manamaſt / nijn palio cuin
itzecungin Wirka waati: Mutta ſitä hän kieldä / et-
tei me nijn catzele meidän Lähimäiſen wigan päälle /
että me meidän oman ſyndim unhotamme / ia tahto /
että me meiden ſyndim aina Silmäin edeſä pidäiſim-
me / nijnen päälle catzelem / enämin cuin meidän Lähi-
mäiſen wigan päälle: Nijn me löydämme / että meil-
le on kyllä tekemiſtä meidän oman ſynnin canſa. Ja
ne pitä meidän enſiſtä poiesottaman ia meitäm pa-
randaman / ennein cuin me toiſen wicoia nuhtelemma:
Ja ſijtte coſca me olemma oman Owen edeſtä puh-
taxi tehnet / mahdamme yhdeſtä Chriſtiliſeſtä rackau-
deſta Lähimäiſen Raiſcat poisotta.

Loci Communes ſecundæ Partis.

Monemur, quod Pſeudodoctores ſuos auditores decipiunt.

Opetuxet toiſeſta Oſaſta.

I. OPeme täſä / että ne wäärät Opetta-
iat wiettelewät heidän cwlians Jumalan
Sanan opiſta / ſillä he owat Sokiat ia eij
waella ſitä oikiata Tietä / ioca iohdatta Kutuutten:
Ja iotca heitä ſeuravat / nijn he langewat ynnä hei-
dän canſans ijancaickiſen Cuoleman Hauttaan. Ja
waicka he owat olewanans oikiat Opettaiat / ia kerſka-
wat ſwreſti heidän wijſaudeſtans ia Opiſtans: Nijn
he cuitengin owat Sokiat / ia eij ole itze wielä oikein
oppenet / ia he owat ninquin Prophetan tykönä ſeiſo:

Cansan wietteliat. Ja iotca heitans andavat nijldä Es. 9.
iohdatta / ne owat Cadotetut. Nämät tekevät swren
Wahingon, ia saattavat monda ijancaickiseen Cadotu-
xen. Sillä ninquin Tertullianus sano: Qui lapsus
est, sibi tantum nocuit, qui hæresin vel schisma
serit, multos decipit. Se on: Joca iohongun syn-
din langepi / se itzellans wahingota tekepi / mut-
ta ioca wäärä oppia kylwä / se monda Viettele.
Ja sen tähden sano Augustinus: Væ cœcis ducen-
tibus, & cœcis sequentibus. Item. Qui in hære-
ticorum errorem se tradiderit, ut fugitivus servus
judicabitur, nec ad vitam resurgit, sed ad damna-
tionem. Se on: Wee sokioille taluttaille, ia sokiail-
le seuraille / iotca wääran oppin itzens anda / se Duo-
mitan nijnquin yxi carkuri Palwelia / ia eij ylösnouse
Elämän / mutta Cuoleman ia Cadotuxen. Sentäh-
den pitä meidän carttaman nijtä wääriä Opettaita /
iotca owat Sokiat / ia muita iotca heidän oppiansa
Seurawat iohdattawat ijancaickiseen Cadotuxen.
Ninquin meidän HErra Christus itze mana sanoden:
Cawahtacat nijstä wääristä Prophetaista / iot- Matth. 7.
ca tulewat teidän tygön Lammasten waatteilla /
mutta sisäldä he owat Raatelewaiset Sudet.
Tämän caltaista meidän tule Cartta wisusti ia ahkeras-
ti / ia seuraman sitä oikiata Mestarita meidän HEr- Ioh. 3.
ra Jesusta Christusta / ioca opetta Jumalan tien To-
tudesa / ia eij ketäkän petä eli wiettele. Ja Isä Ju-
mala käske itze / että meidän pitä händä cwleman / sa-
noden: Tämä on minun racas Poicani / iosa mi- Matth. 15.
nulla on hywä suosio / cwlcat Händä. Sillä hän

on Elämä/ Tie/ ia Totuus / ninquin hän itze todista/ ia ioca händä seura / eij se ikänäns tule Cadotuxen/ ia ioca hänen sanans käcke pi/eij pidä maistaman Cuolemata ijancaickisesta. Tätä Mestarita meidän pitä cwleman/ ia hänen oppians seuraman/ senpäälle/ että me mahdaisimma wältä sitä ijancaickista Cuolemata/ ia käsittä sen ijancaickisen Elämän.

Ioh. 8.

II. Opeme täsä / ettei meidän pidä Lähimäisen wicain päälle aina catzeleman/ ia nijtä nuhteleman/ mutta enämin catzeleman meidän omain syndein päälle/ iotca owat kyllä swret ia monet / nijn että ios me rupemme meitäm itze tutkisteleman/ nijn me löydämme meisä monda wica/ ia erinomaisest / cosca me cadzelemma meidän Elämän päälle ia Jumalan Käskyn päälle/ nijn me löydämme meisäm monda epälucuista syndiä/iotca owat swremmat ia rascammat cuin me woimma canda. Ninquin Bernhardus sano: Qui semet ipsum intuetur, non quærit quod in aliis repræhendet, ipse habet quod deploret, Se on / **Joca catzele hänen itze päällens / eij hän palio kysele muinen wicain iälken/ hänellä on itze kyllä murhettimista ia walittamista.** Ja sisälle wetä yhden Historian yhdestä wanhasta Miehestä: Että cosca hän cwli/ että iocu oli langennut iohongun Syndin/ nijn hän rupeist idkemän ia sanoman: Tänäpäiwän se on hänelle tapahtunut / Huomen se taita minulle tapahtu. Ja olisi toiwottapa / että caicki nijn tekisit ia Murhettisit ylitzen toisen langemisen / ia pidäisit cansakärsimistä toinen toisens cansa/ ia itzecukin aiatelkan itzens päälle/nijn wähembi muista puhutaisin/

Discimus propria nostra vitia esse agnoscenda magis quam aliorum.

ia wähem-

ia wähembi panetusta olisi Mailmasa cuin nyt on/ sillä se Christilinen rackaus on Inhimisten sydämestä poiscadonnut/ Wiha ia Waino on sijhen sian tullut: Että cosca iocu cwle / että hänen Lähimäisens on iohongun syndin eli wahingon tullut / nijn hän iloitze ia Sydämestäns naura sitä/ sitä muinen edes juttele/ sijtä Wersyiä/ Saarnoia ia Wirstä teke/mutta mitä hän itze on tehnyt/ sijtä eij hän mitäkän puhu / on olevanans wiatoin ia Pyhä/ ia tohti olla palio pahembi ia swrembi syndinen cuin toinen / iosa hän nijn monda wica näke. Tämän caltainen luondo / sen pahembi/ on Inhimisisä / ettei he taida nähdä heidän oma syndiäns ia wicans/ mutta muinen wiat he näkewät / ia owat kyllä tarcat nijtä catzeleman. Me luemme in vitis Patrum, yhdestä Miehestä / ioca cannoi hänen Olallans caxi Säckiä / ia sijhen cuin edesä oli / pani hän wähän Sanda/ mutta sijhen toisen Säckin/ ioca tacana oli/ pani hän enämän Sanda/ia käwi sen cansa Caupungin läpitzen. Ja cosca hänelle kysyttin mitä hän sen cansa aiatteli/nijn hän wastais ia sanoi: Täsä yhdesä Säkisä cuin on minun edesäni / owat minun Lähimäisen wigat / ne minä aina nägen / ia nijnen päälle catzelen/ waicka ne sangen wähät owat/ Ja sijnä toisesa Säkisä ioca takana on / owat minun omat syndini ia wicani: Ja waicka nijtä on monda ia palio/ enämbi cuin minun Lähimäiseni / en cuitengan minä taida nijtä nähdä/engä nijnen päälle cadzele. Ja sijtä on otettu se sanan lascu: Non video manticæ quod in tergo est. Pitä sentähden itzecukin tästä oppeman tundeman meidän oman wicam ia syndim/ ia

enämin nijnen päälle catzeleman / cuin meidän Lähimäisen wicain päälle / ia ottaman meiden Silmästäm ulgos ensistä sen swren Malgan / cuin sijnä on / ia puhteleman itze meitän ensist / ninquin Syrac sano:
Syr. 8. Rangaise sinus itze ensist / ennein cuin sinä muita Duomitzet / nijn sinun pitä löytämän Armon / coscas muilda rangaistan. Me olemma caicki syndiset ia wicapäät Jumalan edesä / ia yxi Malca on meidän Silmäsäm / iosta meille kyllä on työtä / catzocamme että me sen ulgos saisimme / ia sijtte ottacam sen wähän Raiscan Lähimäisen Silmäst / ia catzocam meidän itze päällen / ninquin P. Pavali sano: Ettei
Gal. 6. me kiusataisi. Sillä ninquin Isiodorus sano: Vitia aliena corripere non potest, qui adhuc vitiorum contagionibus fuerit involutus. Se on / Ei se taida muinen syndiä rangaista / ioca itze wielä synnin saastaisudes sisällä on kieritetty. Sentähden sano Chrysostomus: Vis Iudex esse, cognosce temet ipsum, & tua debita, & emenda te, quod si neglectis vitiis propriis sederis ad judicandum alios, tibi ipsi colligis peccatorum sarcinam. Se on / Jos sinä tahdot olla muinen Duomari / nijn tunne itze sinus ia sinun Syndis / ia paranna sinus: Mutta ios sinä unhotat sinun ricoxes / ia istut muita Duomitzeman / nijn sinä cocot sinun itze päälles synnin Cuorman ia Taacan.

Euangeliumin Kirioitta P. Lucas V. Lugus.

JA se tapahtui/ cosca cansa langeisi Jesuxen tygö / ewleman Jumalan sana. Ja hän seisoi Genezaretin Meren tykön/ ia näki caxi Wenhettä seisouan Meren tykönä/ mutta Calamiehet olit heistä ulgoskäynet/ ia pesit heidän Wercoijans. Nijn hän yhten Wenheen sisälle meni / ioca oli Simonin/ ia käski hänen Wenhens wähä maasta ulgoslastea. Ja hän istuden opetti wenhestä Cansa.

Ja quin hän lackaisi Puhumast / sanoi

hän Simonille / laske sywällä / ia ulgosheit-
täkät teidän Werckona Apaialle. Ja Si-
mon wastaten sanoi hänelle: Mestari / me
olemma caiken Yön työtä tehnet / ia eij mi-
täkän saanet / mutta sinun Kästylles minä
cuitengin ulgosheitän Wercon. Ja quin he
sen tegit / sulgit he swren Calan paliouden / ia
heidän Werckons repeisi. Ja he wijttaisit
cumpaneillens / iotca olit toises wenhes / tule-
man ia auttaman heitäns. Ja he tulit ia täy-
tit molemmat Wenhet / nijn että he rupeisit
waioman.

Cosca Simon Pietari sen näki / lan-
geis hän Jesuxen polwein tygö sanoden:
HErra / poiesmene minun tyköäni / sillä mi-
nä olen Syndinen Ihminen. Sillä että
hämmästys oli hänen käsittänyt / ia caicki iot-
ca hänen cansans olit / Calan saalin ylitzen /
ionga he olit saanet. Samallamuotto myös
Jacobin ia Johannexen Zebedeuxen poiat /
iotca olit Simonin cumpanit. Ja sanoi Je-
sus Simonille / älä pelkä / tästedes sinä saat
Ihmisiä. Ja he wedit wenhens Maalle / ia
ylönannoit caicki / ia seurasit händä.

David

Avid Psalmista sano hänen Psal-
misans: Jollei HErra ylösrakena
Huonetta/ turhan he työtä tekevät/
iotca sitä rakendavat. Jollei HEr-
ra variele Caupungita/ nijn he turhan
walvovat iotc sitä wartioitzewat/ se on turha/
että te warhain ylösnousetta/ ia hiliain lewätä
panetta/ ia syöttä teidän Leipän murhen cansa/
sillä hän anda sen Ystäwillens heidän maate-
sans. Näinen sanain cansa Psalmista osotta ia tietä
anda/ että caicki Inhimisen neuvot/ edesottamiset ia
Työt ovat turhat/ ia eij taida menestyä/ iollei Juma-
la Caickiwaldias anna sijhen hänen hyvästi siugnau-
xens/ nijn että eikä Huonet tule ylösraketuxi/ eikä
Caupungit wartioituxi Inhimisten cautta/ iollei Ju-
mala itze nijtä ylösrakenna ia warttioitze. Nijn myös
warhain ylösnosta ia hiliain maata panna on turha/
ia eij taida menestyä ilman Jumalan avuta ia hywäs-
tisiugnauxeta: Sillä hän anda nijlle iotca händä
pelkäwät ia oikein palvelevat/ heidän maatesans/ mi-
tä he tarwitzewat.

Exordium à dicto Psalmi. 127.

Tämän päälle on meille täsä Evangeliumis/ yxi
caunis merkilinen Esimerki P. Petaris Apostolis ia
hänen cumpaneisans/ iotca caiken Yön olit Työtä teh-
net ia Cala pytänet/ ia eij mitäkän saanet. Mutta
sijtte cosca he HErran Christuxen otit heidän Wen-
hesens/ ia hänen Käskyns iälken Wercons ulgoshei-
tit/ ia myös hänen Apuns ia hywästisiugnauxens sij-
hen tuli/ sulgit he heidän Wercoons suuren Calan pa-
liouden/ nijn että he wijtaisit muille cumpaneillens/

iotca

iotca toisesa Wenhesä olit / että heidän piti tuleman auttaman Heitä / ia täytit molemat wenhet. Ja ninquin se tapahtui heidän cansans / nijn se wielä nyt tapahtu meidän ia caickein cansa / että iollei HErra meitä auta / ia meidän työtäm hywästistugna / nijn se caicki on turha / ia eij taida Menestyä. Sentähden pitä meidän caicki meidän työm ia tecom / sekä Hengelisis että Mailmalisis Asioisa / alcaman HErran Nimeen ia hänen sanans iälken / nijn se Menestypi / **Ja meidän Työn eij pidä oleman tyhiä eikä iouttas HErrasa.** Jonga tähden myös ioca Saarnan Algusa rucoillan / että Jumala annaisi P. Hengens Lahian sekä opettaille että cuuliaille / että hänen P. sanans Hedelmän cansa Saarnataisin ia cuullaisin.

1. Cor. 15.

Ja on tämä Evangelium asetettu Saarnatta erinomaisesta tämän Sunnuntain päälle / sen syyn tähden / että mennen Sunnuntaises Evangeliumisa HERra Christus opetti ia manaisi / että meidän piti osottaman Laupiuden töitä Lähimäisellä / ia andaman nijlle Köyhille ia Waiwaisille mitä he tarwitzewat: Sentähden HErra Christus täsä osotta ia opetta sen oikian muodon / cuinga yxi Christilinen Jnhiminen pitä wilia saaman sekä itzellens sekä anda Waiwaisille / nimittäin / että hän ensistä cwle Jumalan sana / ninquin Pietari ia hänen Cumpanins täsä owat tehnet / ia sijtte menewät työhöns / eij heidän oman wäkens ia uscalluxens päälle / mutta HErran Christuxen Nimen ia hänen Sanans iälkin: Nijn hän anda hänen hywästistugnauxens meidän Työn ylitzen / että me saamme mitä me tarwitzem sekä itze meille / että muille anda.

Ratio cur hoc Evangelium hodie pro concione explicatur.

Tämä Evangelium yhten sopi sen Colmannen Käskyn cansa/ cusa Jumala Käske/ että meidän pitä hänen Sanans cuuleman. Ja sen neliännen Rucouxen cansa iocapäiwäises Rucouxes/ iolla me Ruumilisia tarpeita anomma.

Pertinet hoc Evangelium ad tertium præceptum, & quartam petitionem Orationis Dominicæ.

Ja on täsä Evangeliumisa caxi Cappaletta.

I. On tämän cansan ahkerudesta Jumalan Sana cwleman/ ia HErran Christuxen Saarnasta nijnen edesä/ iotca sen mielelläns cwlit.

II. On sijtä ihmelisestä ia ylönluonolisesta Calan saalista/ iolla HErra Christus on wahvistanut hänen Saarnans ia Opetuxensa.

Propositio continet duas Partes.

Ensimäinen Cappale.

NIin palio cuin tähän Ensimäisen cappalen/ tämän Cansan ahkerudesta ia HERran Christuxen Saarnasta tule/ on meille täsä Neliä Asian haara.

Analysis Iæ Partis, 4r. Circumstantias continens.

I. On tämän Cansan käyttämisestä:

Ja se tapahtui/ että Cansa langeisi Jesuxen tygö cuuleman Jumalan sana.

I. Exprimit gestus hujus populi ad Christum.

Näisä sanoisa cahtalaiset Evangelista edespane.

I. On Cansan tulemisesta/ että he swresa Joucosa langeisit Jesuxen tygö: Græcan Textis seiso se sana ἐπικεῖσθαι, ioca merkitze nijn palio cuin ahdista ia tungia toista/ ia osotta sen cansa Evangelista/ että tämä Cansa on nijn cowin ahdistanut HErra Christusta/ ettei hänelle ollut Rannalla sia seisoa: Sillä cosca he cuulit/ että hän wäkewästi Saarnais/ ia teki

1. Accursus hujus populi ad Christum.

monda Tunnustähtiä / nijn he menit hänen tygöns swresa Joucosa / iotca händä ahdistit ia tungit / ia macaisit hänen päällens / iocainen tahdoi händä likin olla. Näin ahkera tämä Cansa on ollut tuleman HErran Christuxen tygö.

2. *Finis accursus exprimitur.* 2. On se syy / mingätähden he owat tullet hänen tygöns / nimittäin:

Cuuleman Jumalan Sana.

Eij he ole ilman syytä tullet hänen tygöns nijn swresa palioudesa / mutta cwleman Jumalan Sana. Ja waicka se taisi olla / että muutamat tulit cadzeleman ia oudoxuman tätä outto Saarnaiata: Cuitengin enin Joucko on sen halun ia himon cansa hänen tygöns tullet / että he saisit cwlla hänen Saarnans ia Oppinsa. Sillä ninquin P. Mattheus sano / hän

Matth. 8. Saarnaisi Väkewästi / eij ninquin ne Phariseuxet / ioinen Saarnasta eij he saanet yhtäkän Lohdutusta / mutta HErra Christus Saarnaisi sen lohdulisen Evangeliumin Saarnan / iosta caicki syndiset sait Lohdutuxen heidän sydämisäns. Ja sentähden he iuoxit / ia kirutit itzens hänen tygöns cwleman händä.

II. *Circumstantia est loci, ubi hoc accidit.* II. Asian haara on sijtä paicasta / cusa tämä on tapahtunut:

Ja hän seisoi Genezaretin Meren tykönä.

Usein tästä Merestä Saarnatä ymbäri Aiastaiä / waicka eij se ollut suuri Meri eli Ocean⁹ cusa suolainē west on / mutta yxi Järwi eli maan west / ionga Evangelista cutzu Hebræerein tawan iälkē Merexi / iotca caicki wedet Merexi cutzuvat. Ja Genezaretin nimen sai Genezaretin Maacunnasta / ioca sen Meren tykönä oli.

P. Mattheus ia Marcus sen cutzuvat Galilean Merexi. P. Johannes sen cutzu Tyberian Merexi / ia on saanut sen Nimen Tyberian Caupungista / ionga Herodes sen Meren rannalle Tyberius Keisarin Cunniaxi oli ylösrakendanut / ia cutzui sen hänen Nimens iälken / 4. Mosexen Kiriasa se cutzutan Cineret, ioca on nijn palio cuin yxi Candele eli Harpu / sentähden / että se oli ninquin yhden Candelen muotoinen / eli hänellä oli suloinen ääni ninquin Candelen äni / cosca West sijnä lijkui. Monicahdat ninquin Egesippus ia muut Kirioittawat / että se on ollut colme Peniculma pitkä: Monicahdat sanovat että se on ollut puoli colmatta Peniculma pitkä / mutta yxi peniculma Lavia / ia on ollut neliä toista kymmendä Peniculma Jerusalemista pohian päin. Tämä myös on ollut suloinen cala West / cusa monda Caupungita oli ymbärins. Ja meidän HErra Christus on tämän Meren tykönä usein ollut / ia sen ylitzen waeldanut / usein Saarnanut ia tunnustähdeit sijnä tehnyt. Num. 34.

III. On sijtä paicasta / cuhunga HErra Christus on rannasta mennyt. III. Circumstantia est loci, quo Christus ex ripa descendit.

Ja näki caxi Wenhettä seisovan Meren tykönä / mutta Calamiehet olit heistä ulgosmennet / ia pesit heidän Werckoians. Niin hän yhten Wenheen sisälle ment / ioca oli Simonin / ia Käski hänen Maasta wähän ulgoslaskea.

Tämän Cansan tungon tähden meidän HErra Christus astui rannasta Wenhen sisälle / senpäälle /

että hän olisi ilman kenengän ahdistamata taitanut hänen Wircans tehdä ia opetta tätä Cansa/ ioca oli tullut händä cwleman/sillä ne iotca Saarnavat ia Opettavat / eij ne saa olla sijnä cusa tungo ia ahdistos on: Sillä he tulevat estetyxi/ ettei he taida nijn Saarnata ia ulgoskoijmitta Jumalan sana cuin heidän pidäis. Ja että HErra Christus käski / eli ninquin Latinan Textis seiso / rucoili P. Pietarita / että hänen piti Maasta ulgoslaskeman / osotti hän sen cansa hänen nöyrydens / sillä waicka hän oli HErra/ eij waivoin ylitzen Pietarin ia hänen Wenhens/mutta myös ylitze Taiwan ia Maan/ eij olisi tarvinnut hänelle palio hyviä Sanoia andaman/ eli händä rucoileman: Nijn cuitengin eij hän tahtonut hänen Woimans ia oikiudens sijnä osotta/ eikä ilman hänen tahdotans ia luvatans sijnä Astasa mitäkän tehdä / mutta Rucoili händä.

IV. Circumstantia exprimit locum, ubi Christus docuit.

IV. On sijtä paicasta ia Saarnastolista / cusa Christus on opettanut:

Ja hän istuden Opetti Wenhestä Cansa.

P. Lucas cahtalaiset Astat näisä Sanoisa edespane.

1. Situs Christi.

1. Että HErra Christus on istunut / ia istuden Opettanut ia saarnanut/ ninquin hän myös Wuorella istui ia opetti hänen Opetuslapsians. Toisinans hän myös on seisoalda Saarnanut: Ja osotta sen cansa / ettei sen päälle mitäkän seiso / ioco Jumalan sana Opetetan ia Saarnatan istualda eli seisoalda. Ja sijnä ensimäises Seuracunnasa Apostolitten Aicana/ ia sen iälkin istualda Saarnattin: Mutta että

nyt

nyt meidän seasan seisoalda Saarnastolisa / ia muisa Cokouxisa Saarnatan / tehdän se ulconaisen nöyryden ia Cunnian tähden Jumalan P. Sana wastan/ että sanan cwliat tulisit ylösherätetyxi suuren Cunnian cansa vastanottaman / ia tietämän / että se on HErran sana/ ionga he edestuottawat.

2. Että hän on Wenhestä opettanut Cansa/ 2.
täsä HErra Christus wenhen teki hänen Saarnasto- Concio
lixens/ sen tilan jälkin cuin sijnä oli/ eikä sitä catzonut/ Christi è
että se oli yxi häijy ia Saastainen Calapaatti. Hän navigio.
olisi tainut seiso weden päälle cuivin Jalgoin/ninquin
hän myös on toisinans weden päälle käynyt/ mutta eij Math.14.
hän ole tahtonut / sentähden/ että sijnä oli Wenhe läsnä cuhunga hän taisi sisälle Astua / meille Esimerkixi / että meidän pitä Nautitzeman ia meidän tarpexem käyttämän ne wälicappalet cuin sapuilla ovat. Ja on meidän HErra Christus Jesus ahkerasti hänen Wircans tehnyt / ia Saarnanut sekä Maalla että Merellä/ eikä ole coscan händäns säästänyt. Ja cosca hän täsä näki Cansan paliouden tulewan hänen tygöns / swren Halun cansa cwleman hänen Sanans/ nijn hän myös cohta oli walmis heitä opettaman/ ia eij andanut mitäkän hänen puolestans puuttu. Mutta mitä hän on Saarnanut ia Opettanut täsä/ eij Evangelista mitäkän sijtä Kirioita/ wan se taitan kyllä nijstä Saarnoista ymmärdettä/ iotca Evangelistereildä ovat Kirioitetut / että hän on Saarnanut Laista ia Lain oikiasta ymmärröxestä/ionga Phariseuxet ia Kirianoppenuet olit turmelluet ia toisin ulgostoimitta-

net / on opettanut myös heille Evangeliumi syndein andexi saamisesta.

Opetuxet ensimäisestä Cappalesta.

Loci Communes Iæ Partis.

I. Discimus, quæ summa nostra cura esse debeat.

I. OPeme tästä / mikä meidän Suurin murhen ia työm täsä Elämäsä pitä oleman / ia mitä meidän caickein ensistä iä erinomaisesta pitä tekemän / ioca olisi sekä Jumalalle otolinen / ia tulisi meidän hyväxem / Lohdutoxexem ia Autuudexem / Nimittäin se / että me sydämen halun cansa cwlemme ia kätkemme Jumalan Pyhän ia tervelisen Sanan / se on se sama Työ ia Askare / iota meidän ia caickein Christilisten Inhimisten pitä tekemän: Sillä meidän HErra Christus itze sen Käske P. Mattheuxen tykönä sanoden: **Edzikät ensistä Jumalan Waldacunda ia hänen Wanhurskauttans:** Ja tahto sen cansa / että meidän pitä ahkerasti ia wisusti cwleman ia kätkemän hänen P. Sanans / ia Uscoman Evangeliumin HErrasta JEsuxesta Christuxesta / että me Uscon cautta hänen pääliens Autuaxi tulemma. Sillä siinä seiso caicki meidän autuudem ia terveydem / että me cuulemme ia kätkemme Jumalan sanan. Ninquin HErra Christus itze sen todista P. Lucan tykönä / sanoden: **Autuas on se / ioca cwle Jumalan sanan / ia kätke sen.** Niin myös Michæas Propheta tietä anda / mitä Jumala Inhimiseldä waati / cusa hän sano: **Se on sinulle sanottu Inhiminen / mikä hywä on / ia mitä Jumala**

Matth. 6.

Luc. 11.

Miah. 6.

sinulda waati/ nimittäin/ että sinä pidät Juma=
lan Sanan. Item: Cwlcat te Sucucunda mitä
sanotan. Samallamuotto myös Salomon sano: Eccles. 5.
Kätke sinun Jalcas / cosca sinä menet Jumalan
Huonesen. Ja Syrac sano: Pysy Jumalan sa= Syr. 11.
nas/ ia harioita sinus sijnä/ ia seiso sinun Wirga=
sas. Näin tämä Cansa on tehnyt/ ia suuresta halusta
on mennyt HErran Christuxen tygö/ cwleman hänen
P. Sanans/ ia iättävät heiden coto Askarens / suu=
rembana ia corkiambana pitävät sen / cuin heidän co=
tons ia saalins. Ja on heille sencaltainen Halu ollut
hänen ia hänen P. Sanans tygö/ että he owat tunge=
net ia ahdistanet händä/ nijn ettei hänelle ollut ranna=
sa heidän tungoltans sia seiso: Jocainen tahdoi hän=
dä likin olla/ ia cuulla hänen suloisen oppins ia Saar=
nans syndein andexi saamisesta / ioca tapahtu Juma=
lan suuresta Armosta ia Laupiudesta Uscon cautta/
ilman Ihmisen ansiota. Sencaltainen Halu Ju=
malan sanan tygö on Dawid Cuningalla ollut/ nin= Psal. 25.
quin hän itze sen tunnusta sanoden: Yhtä minä anoi=
sin HErralda / ia sen mielelläni otaisin / että mi=
nä HErran Huonesa olla mahdaisin caiken mi=
nun Elinaicanan/ ia catzoa sitä caunista HErran
Palwelusta/ ia etziä hänen Templins. Sencaltai=
nen Halu ia Rackaus meisä pitä myös oleman Juma=
lan sanan tygö / ios me tahdomme olla oikiat Christi=
tyt/ ia caickella ahkerudella sitä cwleman / senpäälle
että me käsitäisimme ia saisimme Autuuden ia ijan=
caickisen Elämän. Mutta sen pahembi/ eij ole meisä
eikä muisa tähän Aican sencaltainen rackaus Juma=

lan

lan sanan tygö / cuin heille on ollut / sillä nyt enin Joucko harvoin käywät Kirckos / monicahdat puolen Aiastaica / monicahdat coco Aiastaian ovat pois Kircosta: Ja cosca he sinne tulevat / laiscasta cuulevat Jumalan sanan / niin ettei se taida heisä tehdä yhtäkän Hedelmätä / mutta suuttuvat siihen / ia sen cansa osottavat / ettei he Himoitze Jumalan sana cwllaxens. Sillä ninquin Chrysostomus sano: Vt stomacus esuriens appetit cibum, ita anima esuriens appetit verbum Dei. Se on / Ninquin yxi isovainen maco Himoitze Ruoca / niin isovainen Sielu himoitze Jumalan sana. Ja ios heille olisi iocu Halu cwlla Jumalan sana / niin he swreman ahkeruden cansa sitä cwlisit / cuin he tekevät / ia mahta itzecukin coetella itzens / ia ios hän sen löytä tykönäns / ettei hänelle ole yhtäkän hyvä Halu Jumalan sanan tygö / eikä mielelläns sitä cuule / niin parantacan hänens aicanans / ia rucoilcan Jumalata / että hän annaisi hänelle Armons racasta hänen P. Sanans / ia sitä mielelläns cuulla / ios hän tahto tulla Jumalan Lapsexi / ia periä Taivan Waldacunnan ilon ia riemun.

Discimus quam diligens ac sedulus fuerit Christus in officiis suæ vocationis.

II. Opeme / cuinga wiriä ia ahkera meidän HErra Jesus Christus on ollut hänen wirgasans / ia Saarnaman Jumalan sana / ia ulconaisten Tunnustähtein cansa hänen oppians wahvistaman / ia eij ole coscan itzens säästänyt. Hän on saarnanut Synagogisa / Huoneisa / Metzän Corwesa / Wuorilla / Merellä ia Rannoilla / cosca ikänäns hänellä tila oli / ia Cansa tuli hänen tygöns / siinä hän saarnaisi ia opetti. Ja osotti sen cansa / että hän oli tullut Mailman yh-

dexi

dexi Opettaiaxi ia Saarnaiaxi. Joca Lain saarna tar-
vitzi/ sen edesä hän Lakia saarnaist: Joca Lohdutusta
tarvitzi/ sen edesä hän saarnaist Evangeliumi: Sillä
hän parhain tiest ia tunst itzecungin Sydämen ia mie-
len/ ia sen iälkin myös hän laitti hänen saarnans. Ja
cosca hän ymmärst/ että Cansa suuren Halun cansa
himoitzit cwlla hänen saarnans/ nijn hän cohta oli wal-
mis saarnaman heidän edesäns/ ia eij he ikänäns ollet
nijn ahkerat händä cwleman/ ettei hän vielä ahkeram-
bi ollut heitä Opettaman: Ninquin caicki Evange-
listerit hänestä Todistavat. Ja pitä caicki saarnamie-
het seuraman meidän HErran Christuxē Esimerkiä/ ia
heidän wircans uscolisesta tekemän/ saarnaman ia opet-
taman Jumalā sana/ caikē ahkeruden cansa/ ia eij coscan
väsymän/ eikä catzoman sen iälken ios hänellä on wähä
taicka palio cuulioita/ mutta nijn hyvin nijnen harvain
cuin swren Cansan edesä saarnamā. Sillä eij sijnä seiso
Evangeliumin woima/ ios wähä taicka palio on/ iot-
ca sanan cuulevat. Ja HErra Christus itze on saar- Luc. 10.
nanut yhden edesä/ nimittäin/ Marian Martan sisa-
ren edesä hänen omas Huonesans: Ja cahden Ope- Luc. 24.
tuslapsen edesä/ iotca matcustit Jerusalemista Emau-
xen. Ja on myös luvannut/ että hän tahto olla/ nijn
hyvin wähäin iotca hänen nimeens yhten tulevat/ cuin
palioin keskellä. Ninquin hän sano P. Matthеuxen Matth. 18.
tykönä: **Cusa caxi eli colme minun Nimeeni yh-
ten tulewat/ sijnä minä tahdon olla heidän kes-
kelläns.** Pitä heidän myös oikein heidän Wircans
tekemän/ Nuhteleman ia Rangaiseman syndiä/ eikä
kenengän mieldä catzoman/ ninquin P. Pavali mana 2. Tim. 4.

sanoden: **Saarna sana/ pidä päälle/ aialla ia aiati/ Rangaise/ Waadi/ Mana/ caiken hilaisuden ia opin cansa.** Ja cosca he owat hetken saarnanet/ pitä heidän taitamā lacata ia lopetta heidän saarnans: Sillä ninquin täsä Evangeliumis seiso/ että HErra Christus on lacannut saarnamasta/ ia ne pitkät saarnat eij palio Hedelmätä tege. Sillä ne cuin cwlevat/ eij taida caickia muista/ ia suuttuwat pitkän Saarnā/ usein myös owat pois Kircosta pitkän Saarnan tähden. Sentähden sano P. Lutherus: **Nouse ylös Saarnastolin/ awa Suus ia lacka aicanans.** Ja Brentius sano: **Minä tahdon yhden neliänen Stundin sisälle enämbi teille saarnata/ cuin ne monicahdat monein stundein sisälle.**

Monemur nemini quidquam auferendū, sine consensu & voluntate possessoris.

III. Että HErra Christus Rucoili P. Pietarita laskemā wenhettäns ulgos/ sijtä me opemme/ ettei meidän pidä kenengän oma wärydellä eikä wäkiwallalla pois ottaman/ ilman sen luvata ia suosiota ionga oma se on. Sillä ios meidän HErra Jesus Christus/ ionga hallusa caicki owat/ ia on HErra ylitzen Taiwan ia Maan/ eij ole tahtonut wäellä/ ilman P. Pietarin suosiota/ otta hänen wenhettäns/ mutta Rucoili händä/ palio wähemin pitä meidän toiselda/ wäellä ia wäkisellä hänen omans poisottaman/ ilman hänen luvatans ia hyvä tahdotans: **Mutta Rucoileman** ia hyvillä sanoilla häneldä anoman. Sillä Jumala Rangaise caickia nijtä iotca wäkivalda tekevät/ ia toisen oman wäärydel poisottawat. Ninquin **Esaias** sijtä kirioitta sanoden: **Wee nijlle/ iotca wetäwät yhden Huonen toisen tygö/ ia yhden Pellon toi-**

Esa. 5.

sen ty-

sen tygö/ sijhen asti ettei enämbi sia ole/ että he yxinäns Maalla asuisit/ se on HErrã Zebaothin Corwisa/ mitä mara/ ioll ei ne monet Huonet pidä Kylmillä toleman/ ia ne suuret ia ialot ilman Asuianda. Ja Micheas sano: Wee nijlle iotca vahingon iälkin seisovat/ ia heidän vuoteisans paha aiattelevat/ että he huomeneltan cosca päiwä walista sen täyttäisit. Sillä he owat Herrat/ he wetäwät Pellot heidän tygöns/ ia ottavat huoneita/ ionga he tahtovat/ ia nijn tekevät wäkivalda iocaitzen Huonen cansa/ ia iocaitzen perimisen cansa/ sentähden sano HErra näin: Minä aiattelen iotakin paha tämän Sucucunnã ylitzen/ iosta te eij pidä teidän Caulan ulgoswetämän/ eikä nijn coriasti käymän/ sillä sen pitä oleman pahan Aian. Nijn myös P. Pavali sano: Röwärit eij pidä Jumalan waldacunda Perimän. Tämän rangastoxen alla ovat caicki Jumalattomat/ iotca wäärydellä ia wäkivallalla toisen oman poisottavat: Ninquin Wespasianus teki/ ioca otti hänen Palwelioildans pois heidän omans/ cosca he rickaxi tulit wäkivallalla. Ja se Jumalatoin Keisari Nero/ ioca käski Palvelians/ että he nijn laitaisit/ että hänelle kyllä olist/ ia muille eij mitäkän iäist. Sentähden pitä meidän seuraman meidä HERran Jesuxen Christuxen Esimerckiä/ ia eij kennengän wäärytä ia wäkiwalda tekemän/ eikä toisen oma wäellä poisottaman. Ja Mosexen Esimerckiä/ ioca eij ketäkän waivannut/ eikä kenengän wäärytta tehnyt. Nijn myös Samuel Prophetan Esimerckiä/ ioca eij kenen-

Mich. 2.

1. Cor. 6.

Gal. 5.

1. Sam. 12.

gän wäärynttä ia wäkivalda ole tehnyt / eikä iongun Härkä eli Aasia ole ottanut.

Monemur Ecclesiam hic Cruci & calamitatibus esse Subjectam.

IV. Opeme täsä / sen Christilisen Seuracunnan menon täsä Mailmasa / että se on monen Tuscan ia Wastoinkäymisen alla annettu. Sillä ninquin yxi Wenhe eli Haaxi / ioca weden päälle on (ninquin myös tämä Wenhe / cusa HErra Christus istui ia saarnaist / oli swresa waarasa ia Aldoin keskellä) ia ioca Tuulispäildä sinne tänne aietan: Nijn myös se Christilinen Seuracunda täsä Maailmasa ioca culmalda ahdistetan: Ja caicki Helvetin Portit / caicki tyrannit ia Jumalattomat / Pacanat / Turkit ia muut sitä wastan itzens caikella woimalla ia wäellä asettavat. Samallamuotto myös he wihavat ia wainovat Saarnamiehiä / erinomaisesta nijtä / iotca heidän Wirkans oikein tekevät / Jumalan sanan Puhtasti opettavat / syndiä / ia nijtä iotca syndiä tekevät Nuhtelewat ia Rangaisewat: Sillä eij tämä Maailma woi kärsiä Jumalisia ia Vscolisia Saarnamiehiä / mutta seisowat heidän Hengens iälkin. Nijn he ovat wihannet Prophetaita / ia itze meidän HErra Jesusta Christusta / hänen Apostoleitansa / ia muita hurscaita opettaita / ia wielä nyt aina yhdellä tavalla wainovat caickia nijtä / iotca Jumalan sanan puhtast ia selkiäst Opettavat / ia sitä parammin / cuin he Opettawat / Manavat ia Neuvovat / sitä enämin he heitä wihavat. Mutta se on heidän Lohdutuxens / että heille on yxi wäkevä Edesvastaia / cuin on HErra Jesus Christus / ioca itze vasta hänen Seuracundans ia Palvelioittens edestä / nijn ettei Helvetin portit / eikä tämä Mailma

Matth. 16. (beside the line "wat heidän Hengens iälkin.")

taida

taida sitä mahan cukista. Ja tahto Saarnamiesten Murhen kääntä Iloxi ja Riemuxi. Ninquin HErra Christus itze sano: Te murhelisexi tuletta/ mutta teidän murhen käätän Iloxi. Item. Teille on nyt murhe/ mutta minä tahdon teitä iällens nähdä/ ja teidän sydämen pitä iloitzeman/ ja eij yxikän teidän Iloan pidä teildä pois ottaman. Ioh. 16.

Toinen Osa.

ENsimäises Cappalesa saarnattin tästä Cansasta/ ioca tuli HErran Christuxen tygö/ cuuleman hänen saarnans ia oppians: Seura nyt toinen Osa tästä Tunnustähdestä/ sijtä Ihmelisestä ia ylönluonolisesta Calan saalista/ iolla meidän HErra Jesus Christus wahvisti hänen saarnans/ ionga hän oli pitänyt tämän Cansan edesä/ cusa meille on seitzemen Cappaletta. *Analysis Secundæ Partis Septem membra continens.*

1. On sijtä Aiasta/ cosca tämä Tunnustähti on tapahtunut: *1. Est circumstantia temporis.*

Ja cuin hän lackaisi Puhumasta.

P. Lucas anda tietä/ että se on tapahtunut cohta sen iälkin/ cuin HErra Christus lacaist saarnamasta ia opettamasta tätä Cansa/ Sillä eij hän ainoasta saarnanut ia opettanut Cansa/ mutta myös wahvisti sen ulconaisten Tunnustähtein cansa/ erinomaisesta nyt cosca hän wielä eij täyttä Aiastaica ollut saarnanut: Senpäälle että se Cansa sitä parammin hänē oppins piti vastan ottaman ia Vscoman. Sillä ninquin Lap-

set/ iotca oppivat ensist käymän / eij cohta taida käydä/ ennein cuin he tottuvat ia wahvistuvat / nijn että he itze taitawat käydä: Nijn myös ne iotca ensistä twlit HErran Christuxen saarnan / eij cohta taitanet oppia ia uscoa/ ennein cuin he sijnä tulit wahvistetuxi ulconaisten merckein cautta.

II. Mandatum Christi de ducenda navicula in altum.

II. On HErran Christuxen Käskystä:

Sanoi hän Simonille: Laske ulgos syvyyteen/ ia heittäkät teidän wercon Apaialle.

Cahtalaisen Käskyn hän täsä anda P. Pietarille ia hänen cumpaneillans.

1. Ductio naviculæ in altum.

1. Että heidän piti wiemen Wenhen ulgos syvän Meren.

Tämä nyt cohta oli Camala ia wastan Luondo/ että HErra Christus käske laske ulgos syvälle/ iota Pietari ia hänen cumpanins taisit Ihmetellä/ iotca kyllä tiesit ettei Caloia saatu syväsä/ mutta matalasa wedesä. Mutta meidän HErra Christus ylönluonolisesta ia wastahacoisesta täsä teke/ senpäälle / että tämä Cansa/ ioca rannalla seisoi ia catzeli sen päälle/ piti sijtä ymmärtämän/ ettei hän ollut iocu palias Inhiminen/ mutta myös Jumala / ionga woimas ia hallusa caicki Cappalet olit / ia taisi anda Caloia nijn hyvin syvisä cuin mataloisa wesisä.

2. Laxatio retis.

2. Että heidän piti heittämän wercons Apaialle.

HERra Christus ioca parhain tiesi cusa Calat olit/ ia taisi hänen Jumalisella woimallans aia ia coota Calat / cuhunga hän tahdoi/ käski heittä heidän wercons syvän/ cusa heidän piti yldäkyllä Caloia saaman.

III. On

III. On Pietarin wastauxesta HErran Christuxen Käskyn päälle: III. Responsio Petri.

Ja Simon wastaten sanoi hänelle: Mestari/ me olemme caiken Yön työtä tehnet/ ia eij mitäkän saanet/ mutta cuitengin sinun Käskys iälken heitän minä Werconi ulgos.

Ninquin HErran Christuxen Käsky oli cahtalainen/ nijn myös Pietarin wastaus on Cahtalainen.

1. Hän walitta/ että hän caiken sen yösen työtä oli tehnyt ia Nuotta wetänyt/ mutta caicki turhan/ sillä eij hän mitäkän saanut. Cuin hän tahdoisi sano: HErra/ sinä Käsket meidän heittä ulgos meidän wercom/ sen me olemma caiken tämän yösen tehnet ia ahkerasti Cala pyytänet: Tiedämme myös caicki luomat täsä Meresä/ ia olemma monda kerta ne kiusannet/ sillä me olemma täsä ylöscaswannet/ ia Calan pyydöllä meitäm Elättänet/ olemme myös sen kiusannet/ että Yöllä paras Calan saalis on: Ja cuitengin caicki meidän työm ia wäkem on turha ollut/ ia turhan olemme Nuotta tänä yönä wetänet. 1. Quærela Petri.

2. Hän osotta hänen cwliaisudens/ että hän HErran Christuxen Käskyn iälken täsä heittä hänen wercons ulgos/ eikä catzo sen iälken/ ettei hän yöllä mitäkän saanut: Mutta seura HErran Christuxen Käsky/ ia hänen sanans iälkin heittä wercons ulgos/ sillä toiwolla/ että waicka cuinga wastahacoinen se hänen mielestäns oli/ että hänen piti Päiwällä ia sywäsä Meresä Cala pyytämän/ iotca ennein olit Yöllä ia matalisa Merisä tottunet Cala pyytämän ia saaman. 2. Obedientia Petri.

IV. IV. On sijtä Tunnustähdestä cuin HErra Chri-
Miraculum stus täsä on tehnyt:
ipsum à **Ja cuin he sen teit/ fulgit he suuren Calan**
Christo **paliouden / ia heidän wercons repeisi / ia he**
editum. **wijtaisit Cumpaneillens / iotca olit toisesa**
Wenhesä/ että he tulisit Auttaman heitä / ia
he tulit ia täytit molemmat Wenhet/nijn että
he rupeisit waioman.

Näisä sanoisa P. Lucas colminaiset Asiat edes-
pane.

1. 1. Että he sait palio Caloia/ ennein eij he mitä-
Copia seu kän caiken yösen saanet / waicka cuinga palio he työtä
multitudo teit/ ninquin Petrus itze tunnusta ia walitta : Mutta
piscium. nyt sijtte cuin he HErran Christuxen Käskyn iälkin
ulgos heitit heidän wercons / cocounsit Calat Meres-
tä heidän wercoins / ia he tulit täytten nijn että he re-
peisit : Sillä HErra Christus ioca heidän Käski wer-
cot ulgos heittä/ tiesi parhain cusa Calat olit / ia taisi
ne coota heidän wercoins.

2. 2. Että he wijttaisit Cumpaneillens tuleman ia
Imploratio Auttaman heitä. Græcan Textisä seiso se sana: συλλαβέσθαι,
auxilij. Joca merkitze nijn palio / että heidän piti ynnä
heidän cansans tartuman ia rupeman / nimittäin/
wercoon ia wetämän ylös Merestä : Sillä se oli täy-
nä Caloia/ ettei he woinet yxinäns sitä ylös wetä.

3. 3. Että he tulit ia täytit molemat Wenhet/ nijn
Impletio että he rupeisit waioman/ ei he sitä cadehtunet / että
navium he nijn palio Caloia sait / mutta ihastuit sen ylitzen/ ia
piscibus. menit cohta Auttaman heitä. Ja näky tästä meidän

HEr-

HErran Jesuxen Christuxen wäki ia woima/ että hän on HErra ylitzen caickein Luondocappalten/ sekä Taiwasa/ Maasa ia Meresä/ ia taita tehdä mitä hän tahto.

V. Cappale on tämän Tunnustähden lopusta: Cusa meille colminaiset Astat edespannan. *V. Eventus hujus miraculi.*

1. On Pietarin nöyryys: *1. Humilitas & subjectio Petri.*

Cosca Simon Pietari sen näki/ langeisi hän Christuxen polvein tygö.

Tämän cansa P. Pietari osotti hänen nöyrydens HErra Christusta vastan: Sillä nijsä Maacunnisa oli se tapa/ että cosca he tahdoit nöyryttä itzens iongun edesä/ nijn he langeisit polvillens. Ninquin wielä nyt tapa on/ että cosca iocu Alamainen tule Corkian Esiwallan tygö iongun Astan cansa/ nijn hän lange polwillens/ ia sen cansa osotta hänen nöyrydens händä wastan.

2. On P. Pietarin puhesta HErran Christuxen tygö: *Alloquium Petri ad Christum, seu deprecatio ejus ex agnitione peccati suborta.*

HErra poismene minun tyköäni: Sillä minä olen syndinen Inhiminen.

Hän tunsi ia ymmärsi tästä Calan paljoudesta cuin hän sai / että HErra Christus Jesus / ioca oli wenhesä hänen cansans/ eij ollut iocu palias Inhiminen/ mutta myös Jumala / ionga hallusa caicki Cappalet ovat sekä Taivasa/ että Maasa ia Meresä / ia taita tehdä mitä hän tahto / ionga myös Woiman ia Käskyn cautta nämät Calat cocounsit hänen Wercoins. Tunsi myös sen/ että hän oli suuri syndinen/

ioca eij ollut mahdolinen sitä swrda Lahia HErralda Christuxelda saaman/ eikä wenhesä hänen cansans oleman. Ja ettei hän taitanut wenhestä ilman hengen waara lähtiä: Sentähden hän rucoili HErra Christusta/ että hänen piti pois menemän hänen tyköäns. Ninquin hän tahdoist sano: HErra/ en ole minä mahdolinen sinun cansas wenhesä oleman/ sillä sinä olet HErra ylitzen Taiwan ia Maan/ caickein Cappalten Luoja ia ylöspitäiä/ mutta minä sitä wastan olen yxi syndinen/ ioca en ole mahdolinen nijtä pienimbitä sinun hyviä Töitäs saaman/ mene sentähden pois minun tyköäni. Että hän tunsi HErran Christuxen olevan Caickiwaldiä Jumalan/ ia hänens swrexi syndisexi Inhimisexi/ sen hän oikein teki/ mutta että hän Käski hänen menemän pois tyköänsä/ sen hän wäärin teki: Sillä hänen piti paremin Rucoeleman HErra Christusta/ että hän pysyisi hänen tykönäns/ hänen hywästisiugnauxens cansa.

3. Metus ac timor Petri & aliorum.

3. On P. Pietarin pelgosta ia wapistoxesta/ ia hänen Cumpaneins iotca hänen cansansolit:

Sillä että hämmästys oli hänen Käsittänyt/ ia caicki iotca hänen cansans olit/ Calan saalin ylitzen ionga he olit saanet.

Petrus ia hänen Cumpanins/ iotca piti iloitzeman sen ylönpaldisen Calan saalin ylitzen/ pelkäwät ia wapisevat. Sillä he näit että se Calan saalis eij ollut Luonolinen/ ionga he sait nijn äkistä/ eikä tullut Inhimisen woiman/ eikä heidän työns cautta/ iotca caiken yösen olit Työtä tehnet/ ia eij mitäkän saanet/ ia

sentäh-

sentähden pelkäist Jumalan wiha / ioca on yxi poltavainen tuli / että hänen pitä heitä Rangaiseman heidän syndins tähden: Nijn ettei ainoast se wenhe/ cusa hän oli sisälle / tullut hänelle ahtaxi / mutta myös Maa ia Taiwas olit hänelle ahdas / eikä cusacan sita löytänyt. Nijn tämä runsas Calan saalis / ioca itzestäns oli suloinen / käättin heille pelgoxi ia wapistoxexi.

VI. Cappale on HERran Christuxen wastauxesta: VI. Responsio Christi consolatoria.

Ja sanoi Jesus Simonille: Älä pelkä/ tästä edes pitä sinun saaman Inhimisiä.

P. Lucas Cahtalaiset näisä sanoisa edespane.

1. On HErran Christuxen Lohdutoxesta: Sillä hän Lohdutta täsä P. Petarita / ia kieldä hänen pelkämästä hänen syndins tähden: Sillä hän sitä warten oli tähän Maailman tullut / että hänen piti syndistä Vapahtaman/ ia eij Cadottaman. 1. Consolatio, qua Christus erigit Petrum.

2. On sijtä Hengelisestä Calan pydyxestä / että Petruxen piti tästä edes sen Hengelisen Wercon/ nimittäin / Jumalan sanan cansa saaman Inhimistä. Ja tahto HErra Christus nijn palio sano: Petre/ älä tätä Calansaalista cuin sinä nyt sait / nijn swresta Ihmettele/ eikä sentähden myös hämmästy/ wielä sinun pitä parembita ia suurembita Caloia saaman/ nimittäin/ Inhimistä: Sillä minä tahdon tehdä sinun Apostolixi ia saarnaiaxi / ioca Evangeliumin saarnan cautta/pitä monda Inhimistä wetämän ulgos tämän Maailman syndisestä menosta/ ninquin sinä tähänasti olet täsä Genezaretin eli Galilean Meresä Maa- 2. Vocatio ad Apostolatū.

ilmalista Caloia pyytänyt: Nijn sinun tästä edespäin pitä Evangeliumin cautta / Inhimistä pyytämän ia wetämän Taivan Waldacundan.

VII. Obedientia Petri & Sociorum ejus. VII. On P. Pietarin ia nijnen muiden cuin hänen cansans olit cuuliaisudest:

Ja he wedit wenhens Maalle / ia ylönannoit caicki / ia seuraisit händä.

Näisä sanoisa meille on colminaiset Asiat.

1. Subductio navium. 1. He wedit wenhens Maalle / ia waicka he aigoit seurata meidän HErra Christusta / eikä enämbi nijtä wenheitä tarvinnet Cala pyytäxens / ninquin ennein: Sillä he tiesit / että se HErra / ioca heille tämän suuren Calan saalin hänen woimans cautta annoi / taisi myös heitä ruockia / ia caicki mitä Rwmis tarvitzi edescatzoa / cuitengin eij he tahtonet wenheitä Meren iättä culgulla / mutta wedit ne Maalle muinen tarpexi / iotca Calan pyydyxellä piti heitäns Elättämän.

2. Relictio omnium. 2. Että he ylönannoit caicki / nimittäin / heidän Calan pydöxens / Wercons / Wenhens / ia mwt mitä heille oli: Sillä he sen kyllä tiesit / ettei he taitanet monda wirca pitä / sekä HErra Christusta seurata / ia Cala pyytä / waicka se toisinans taisi tapahtu / cosca HErra Christus sen Genezaretin Meren puoles waelsi / että he silloin menit muiden cansa wercoille.

3. Promptitudo ad sequendum Christum. 3. Että he seuraisit händä / eij he wyvytellet eikä kysynet heidän omalla järiellans neuwo / mitä heidän piti tekemän / ia millä heidän piti heidäns sijtte elättämän. Mutta olit walmit / ia seurasit händä / olit hänen cansans / cwlit hänen saarnans ia oppians / näit ne Tun-

nustähdet cuin hän teki: Sillä että HErra Christus tahdoi heitä asetta Apostoleixi ia Saarnaiaxi ymbäri caiken Maailman / sentähden piti heidän itze hyvin oppiman HErralda Christuxelda / ionga Schoulusa he olit io puoli neliättä Aiastaica: Sijhen asti / cuin he sait sen P. Hengen Heluntai päiwän päälle iulkisesta näkyväisellä muodolla / ioca iohdatti heitä caicken totutteen / ia opetti heitä puhuman wsilla ia moninaisilla Kielillä.

Opetuxet toisesta Osasta.

Loci Communes Secundæ Partis.

1. OPeme / cuinga yxi Christilinen Ihiminen pitä hänens täsä Maailmasa / Cunnialisesta ia oman hyvän Tunnon cansa Elättämän / ia mitä hänen pitä tekemän / että hänen työns Menestyisi / nimittäin / hänen pitä caickein ensistä Jumalan P. Sana cwleman. Sillä meidän HErra Christus itze on sen muodon meille opettanut ia andanut / P. Mattheuxen tykönä / cusa hän sano: **Etzikät ensistä Jumalan waldacunda ia hänen wanhurscauttans / nijn caicki teidän tygön langeman pitä:** Cusa hän Käske / että meidän pitä ensistä ia päälimäiskein cwleman ia kätkemän hänen P. Sanans / ia uscoman Evangeliumi / että me Vscon cautta hänen päällens tulisimma Wanhurscaxi. Ja lupa sen / että cosca me hänen Käskyns iälken sen teemme / nijn hän tahto meille anda caicki mitä me tarvitzemme / nijn että ne Runsasta pitä meidän tygöm langeman. Esimercki sen päälle on täsä Evangeliumisa P. Pietarisa / että cosca hän meidän HErran Chri-

Discimus quomodo Homo honeste victũ quærere debeat.

Matth. 6.

stuxen JEsuxen saarnan visusti ia ahkerasti cwli / nijn hänen Työns sijtte nijn Menestyi / että hän yhdestä luomasta sai caxi paatin täyttä Caloia: Mutta sitä wastan ennein cuin hän cuuli Jumalan sana / vaicka hän palio Työtä teki / ia caiken yösen Nuotta weti / eij cuitengan mitäkän saanut / ninquin hän itze valitti ia tunnusti. Nijn se wielä nyt tapahtu / että ioca ylöncatzo ia unhotta Jumalā sanan / ia eij sitä tahdo cuulla / nijn hänen työns ia tekons eij taida Menestyä eikä myödön käydä: Sentähden pitä meidän caickein ensistä / ennen cuin me menemme meidän Työhöm / menemän Kirckon cwleman Jumalan sana / senpäälle / että meidän työm Menestyisi / ia saisimme Jumalan
Gen. 2. hywästisiugnauxen. Ja waicka Työ on yxi wälicappale / ionga cautta Jumala tahto meitä ruockia / ia Jumala tahto / että meidän pitä työtä tekemän / ia meidän otzan hiellä meitäm Elättämän / nijn myös HErra
2. Theß. 3. Christus heidän käske werckons ulgos heittä. Ja P. Pavali sano / **ioca eij työtä tee / ei sen pidä myös syömän**: Nijn cuitengin pitä meidän työm alcaman Jumalan sanasta / ia sitä visusti Cuuleman ia Käckemän / ia Rucoileman Jumalan hywästisiugnausta / ia sijtte menemän hänen työhönsä / ia sijtte ahkerasti tekemän itzecukin hänen wirgasans / iohonga hän on säätty ia cutzuttu. Ja vaicka se työläs ia rascas näky olevan / nijn eij hän sitä saa catzo / eikä sentähden ylönanda / sillä Petrus myös on caiken Yön työtä tehnyt / ia ahkerasti Nuotta wetänyt / ia cosca me sen teemme / cuin meidän Wircam waati / nijn Jumala anda sijhen hänen hywästisiugnauxens: Ninquin monet Esimer-

kit / sen

kit sen todistavat: Joseph etzei Weliciåns hånen Isåns Kåskyn iålkin/ ia hån tuli swrexi Herraxi ia Ruhtinax Egyptin Maalle/ waicka hån palio vastoinkåymistå ennein kårsei. Saul etzei Isåns Aasia hånen Kåskyns iålken/ ia tuli Cuningaxi. Dawid meni hånen Weliens tygö Leirin/ ia saij woiton sen swren Goliatin ylitzen/ ia tuli sen cautta swren Cunnian. Ja pitå myös meidån sen tåså oppiman/ etten me meidån oman uscaluxen påålle Työtå tege/ mutta HERran påålle uscaltaman/ ia hånen Kåskyns iålken sitå tekemån: Sillå Inhimisen oma wåki/ ilman Jumalan hywåstisiugnausta/ eij mitån auta. Ja ioca oman wåkens påålle luotta/ sen Työ eij taida Menestyå: Ninquin Homerus ia Sophocles Kirioittavat yhdestå Ruhtinasta Græcan Maalle/ ionga Nimi oli Ajax/ ioca oman wåkens påålle Vscalsi sotan mennesåns: Sillå cosca hånen Isåns Telemon/ neuvoi ia manaisi håndå/ että hånen piti Rucoileman Jumalata. Wastaisi hån: Nee iotca eij itze mitåkån woi ia taida/ ne mahtavat rucoila. Hån tahdoi itze ilman Jumalan awuta omalla wåellåns Sotia ia woiton saada. Ja sentåhden Jumala rangaisi hånen/ että hån tuli mielleldåns pois/ ia rupeisi lyömån Cuoliaxi Luondocappaleita/ Lambaita/ Caritzoita ia Wohia/ lwli ne olevan hånen wiholisens Vlyssexen wåen: Ja cosca hån iållens endisellå mielellåns tuli/ ia nåki Luondocappaleita Cuoliana macawan/ Surmaisi hån itzens håpiån tåhden. Niijn se wielå nyt tapahtu niijnen cansa/ iotca itzens påålle uscaldawat.

II. Opeme tåstå ihmelisestå ia ylönluonolisesta *Ex hoc mi-*

Calan

raculo disci mus, Christum non hominem solum, sed simul Deū esse.

Calan saalista / ionga P. Pietari ia hänen cumpanins olit saanet / että meidän HErra Jesus Christus / ei ole iocu palias Inhiminen / mutta myös Jumala ia totinen Messias Maailman Wapahtaia: Sillä caicki Luondocappalet Taiwaas / Meresä ia Maasa / owat hänelle cwliaiset / Engelit Taiwasa owat hänelle cwliaiset / ia tekewät hänen tahdons ia Käskyns iälken. Hän taita seisotta Auringon hänen woimallans / ninquin se tapahtui Joswan aicana. Hän tulen woiman poisestä / ettei se polta. Hän asetta Twlet ia Ilmat / että ne lackavat pauhamast / ia tule tyvennexi. Hän taita Luonon mwtta / ia mwtta weden luonolisexi Wijnaxi / ia taita käydä weden päälle cuivin Jalgoin. Hän taita puhdista ia terwexi tehdä caicki Taudit. Ja täsä Evangeliumisa seiso / että hän annoi P. Pietarille swren Calan paliouden / nijn että heidän werckons repeisit / ia täytit molemmat wenhet Caloilla. Ja on monda mwta Tunnustähtiä tehnyt / ninquin caicki Evangelisterit hänestä todistawat / iotca caicki osottavat / että hän on se totinen Messias Jumalan poica. Ja näitä on hän tehnyt / ei ainoastans hänen Jumaluden Luonons puolesta / mutta myös Inhimisen Luonon puolesta / ionga hän otti Neitzen Marian Cohdusta / Personan yhteytten Jumalan Luonon cansa: Sillä mitä ikänäns hän on tehnyt / sijtä hetkestä cuin hän otti Inhimisen Luonon hänen päällens / sen hän on tehnyt molembain luondoin / sekä Jumaluden että Inhimisen Luonon puolesta. Ja vielä nyt teke / ninquin hän myös molembain Luondoin puolesta / wijmeisnä Päiwänä pitä Cuolluet ylösherät-

Iof. 10.

Dan. 3.

Matth. 8.

Ioh. 2.

tämän ia Duomitzeman / sekä Eläwät että Cuolluet.

III. Opeme tästä Inhimisen Luonon heickoudesta / ettei se woi eikä taida kärsiä Jumalan Caickiwaldian swrta ia Corkiata Majesteti ia HErrautta / erinomaisesta / cosca syndi Inhimises ylösheräpi ia rupe waiwaman hänen oma tundons / nijn että Taiwas ia Maa tulepi hänelle ahtaxi / ia eij cusacan löydä sia: Mutta pelkä ia pakene Jumalata / ninquin yhtä cowa ia angarata Duomarita / ia eij ole hänelle yhtäkän Rauha eli lepo. Ninquin meidän Eswanhemat Adam ia Eva / sijtte cuin he ylitzenkävit Jumalan Käskyn / ia langeisit syndin / pelkäisit he ia pakenit Jumalan Caswon edestä / ia kätkit heitäns puitten secan / ninquin Chrysostomus sijtä Kirioitta ia puhu Adamin personasa: Timui, quare? Quia peccavi. Abscondi me, quare? Quia nudus eram, & erubui. Se on: Minä pelkäisin / sentähden että minä syndiä tein. Minä kätkin minuni / sentähden että minä olin alaisti ia häpeisin. Nijn myös Israelin Cansa Corwesa pelkäisit ia vapisit / cosca HErra astui Sinain Wuoren päälle / ia Rucoilit Mosest / että hän piti puhuman Jumalan cansa / senpäälle / ettei he Cuolisi. Samallamuotto myös Dawid teki / ninquin hän itze walitta ia tunnusta / sanoden: Sinun Nuoles owat sattunet / ia sinun Kätes paina minua. Eij ole yhtäkän terveyttä minun Ruumisani / sinun Vhkauxes tähden: Ja eij ole yhtäkän Rauha minun luisani / minun syndein tähden: Sillä minun syndiwi käywät ylitzen

Monemur hic de imbecillitate humana, præsentiam Majestatis divinæ non perferente.

Exod. 20.

Psal. 38.

synneisestä Maailman Merestä ulgosauta / iollei ne Hengeliset Calamiehet Jumalan sanan Palweliat / Evangeliumin saarnan cautta heitä siitä ylöswedä: Sillä Inhimiset owat niin luonostans / ettei he tahdo sitä ulgostulla / wagn siinä pyydäisit aina olla ia Elä caickinaisis synneis / ninquin Cala Meresä mielelläns olisit / siinä uiskendelisit ia elätäisit hänens. Sentähden meidän HErra Jesus Christus on asettanut saarna Wirgan / ia käskenyt saarnata Evangeliumi caickille luoduille / ia sen cautta / ioca on se Hengelinen Nuotta / weiä heitä wlgos tästa pahasta syndisestä Maailman Merestä Jumalan Walbacundan. Sentähden myös Saarnamiehet cutzutan Calamiehixi. Ninquin sitä on Prophetan Jeremian tykönä / cusa näin seiso:

Ier. 16. **Catzo minä tahdon ulgoslähettä monda Calamiestä / ne pitä Cala pyytämän.**

Matth. 13. Ja meidän HErra Jesus Christus wetä Evangeliumin saarnan / yhden Nuotan werraxi P. Mattheuxen tykönä. Tätä Hengelistä Nuotta pitä Calamiehet eli Saarnamiehet ahkerasti wetämän / ia uscolisesta työtä tekemän / että he palio caloia saisit: Se on / että he monda Inhimistä käännäisit Jumalan oikian tundon / synnin catumuxen ia Elämän parannoxen / ia wahwan Uscon. Ja waicka se työläs on / ia suuren waiwan cansa tapahtu / ia saattawat monda wihamiestä / ia monen wihan ia wainon heillens / cosca he heidän Wircans tekewät Uscolisesta / eij heidän cuitengan sentähden Wircans pidä unhottaman: Mutta sitä enämin ia ahkeramminn työtä tekemän / Ninquin 2. Tim. 4. P. Pawali mana sanoden: Saarna sana / pidä

påålle / kialla ia kiata / rangaise / waadi / mana caiken hiliaisuden cansa. Sillå ninquin yxi Maailmalinen Calamies / eij lacka Cala pyytåmåstå Saten ia cowan Ilman tåhden / mutta aina pitå påålle ia työtå teke / senpåålle / ettå hån Cala saisi: Nijn myös Saarnamiehet eij pidå heidån Wirckans ylönandaman / eikå laiskasti työtå tekemån iongun waiwan ia wastoinkåymisen tåhden: Mutta sitå wiriåmin ia ahkerammasti Saarnaman ia Opettaman / ettå he monda Vscon kåånnåisit. Ninquin Bernhardus sano: Da operam quam possis, ut increduli convertantur ad fidem, conversi non avertantur, aversi revertantur. Se on: Tee sinun ahkerudes nijn palio cuin sinå woit / ettå Epåuscoiset kååttåisin Vscoon / ia ne iotca kååtyt owat sijnå pysyisit / ia ne iotca sistå luopunet ovat / iållens palaisit. Ja cosca he ahkerasti Työtå tekevåt / nijn myös Jumala anda sijhen hånen hyvåsti siugnauxens / ettei heidån Työns ole ioutilas HErras / mutta palio Hedelmåtå tekepi. 1. Cor. 15.

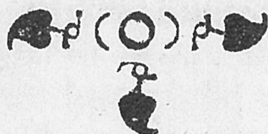

Euangeliumin Kirioitta P. Mattheus 5. Lugus.

JA sanoi JEsus hänen Opetuslapsillens: Ellei teidän wanhurscauden ylitzekäy nijden Kirianoppenuitten ia Phariseusten / nijn ette te taida tulla Taiwan Waldacundan.

Te cwlitta mitä sanottu oli Wanhoille / eij sinun pidä Tappaman. Mutta iocainen cuin Tappa / hänen pitä Duomion wicapään oleman. Mutta minä sanon teille / että iocainen cuin wihastupi hänen Weliens päälle / hänen pitä Duomion wicapään oleman.

man. Mutta iocainen cuin sano Weliellåns Racha/ hånen pitå neuwon alla wicapåån oleman. Mutta iocainen cuin sano/ sinå Tyhmå/ hånen pitå Helwetin tulen wicapåån oleman. Jos sinå vffrat sinun Lahias altarille/ ia sinå siellå muistat/ että sinun Weliellås on iotakin sinua wastan/ nijn iätä sinne sinun Lahias altarin etteen/ ia mene ensin sopiman sinun Welies cansa/ ia sijtte tule vfframan sinun Lahias.

Sowi nopiast sinun Ritawelies cansa/ coscas wielå tiellå olet hånen cansans/ ettei sinun Rijtawelies anna sinua ioskus Duomarille/ ia Duomari andapi sinun Palwelialle/ ia sinå heitetån Tornijn. Totisesta minå sanon sinulle/ettet sinå sieldå vlgospååse sijhenasti/ettås maxat wimeisen Ropoin.

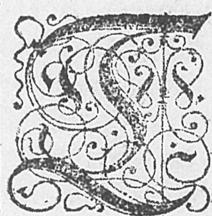

TASA Evangeliumis meidån HErra Jesus Christus opetta hånen Opetuslapsians ia meitå caickia/ ia sano/ että nijllå iotca tahtowat tulla Jumalan Waldacundan/ pitå oleman parambi wanhurscaus/ cuin Kirianoppenuilla ia Phariseuxilla/ iotca Lain wäärin vlgostoimitit/ ia opetit että Inhimisen piti tuleman

Exordium à summa Evangelij.

wanhurscaxi ulconaisten Lain töiden cautta. Ja wetä HErra Christus tähän siaälle sen wijdennen Käskyn ia sen vlgostoimituxen / ia sen cansa osotta / ettei se ainoasta kiellä ulconaista Miestappo / ioca tapahtu Käden taicka iongun muun Äsen cansa: Mutta myös sitä / ioca tapahtu wihan ia wainon / wihaisen sanan ia käyttämisen cansa. Ja käske että meidän pitä racastaman meidän lähimäistäm / sydämen / sanan ia käyttämisen cansa: Sillä iocainen cuin wihastupi hänen Weliensä päälle / pitä Duomion wicapään oleman. Ja ioca sano Racha hänen weliellens / sen pitä neuwon ala wicapään oleman. Ja iocainen cuin sano / sinä Tyhmä / hänen pitä Helwetin tulen wicapään oleman. Ja sen tilan cautta / mana täsä meitä caickia welielisen sowindon ia rackautten keskenän toinen toisen cansa / ia käske nopiast sopiman / senpäälle ettei me heitetäisi ijancaickisen Cadotuxen. Ja on tämä Evangelium vlgosotettu sijtä pitkästä saarnasta / cuin HERra Christus on pitänyt Wuorella / ionga P. Mattheus Wijdennes / Cudennes ia Seitzemennes Lugusa kirioita / cusa hän erinomaisesta nijstä colmesta Catechismuxen pääcappaleista puhu ia saarna / cuin on: Jumalan Käskystä / Vscosta / ia Rucouxesta ia myös Vffrista. Ja opetta täsä Evangeliumisa meidän HErra Christus Jesus erinomaisesta / cuinga yxi syndinen Ihminen pitä tuleman wanhurscaxi Jumalan edesä / nimittäin / eij Lain töiden cautta / mutta Jumalan sulasta Armosta yhden oikean ia wahwan Vscon cautta hänen päällens.

Ja yhtensopi tämä Evangelium Wijdennen

Kästyn cansa/ionga meidän HErra Christus täsä erinomaisesta vlgostoimitta.

Tämä Evangelium iaetan cahten Osan: | Propositio duas continens Partes.

I. On Phariseusten ia Kirianoppenuitten wanhurscaudesta / ia sijtä oikiasta wanhurscaudesta / ioca tule Vscosta HErran Christuxen päälle.

II. On HErran Christuxen manauxesta sowindon ia rackautten.

Ensimäinen Osa.

Analysis Iæ Partis continens tria membra.

NIjn pallo cuin tähän Ensimäisen osan tule/ on meille täsä colme Cappaletta.

I. On sijtä oikiasta wanhurscaudesta/ ia Phariseusten wanhurscaudesta: | I. De justicia vera & Pharisaica.

Ellei teidän Wanhurscauden ylitzen käy nijnen Kirianoppenuitten ia Phariseusten.

Näisä sanoisa meidän HERra Jesus Christus edestuotta colminaiset Asiat.

I. On Phariseusten ia Kirianoppenuitten wanhurscaudesta / ioca seiso ulconaisisa Lain töisä. Ja cutzutan Kirianoppenuitten ia Phariseusten wanhurscaudexi sentähden / että he pidit sitä sen oikean wanhurscauden edestä/ ia lulit sijnä seisowan caiken wanhurscauden/että Inhiminen lain Töitä iollakin muoto teki/ia nijnen wanhain säädyt piti. Ja nijn myös muita opetit / että Inhiminen piti Lain ulconaisten töiden cautta Autuaxi tuleman / cosca hän ulconaisen Työn cansa eij Tappanut/ eij Huoria tehnyt/ eij Warastanut/ eikä wäärä Todistosta sanonut Lähimäistäns | I. Iusticia Pharisaica.

wastan: Mutta niistä cartti ia wälti / ia oli ulconaisella muotto Cunnialisesta. Ja ioca sen teki / se oli wanhurscas Jumalan edesä / waica cuinga saastainen Inhimisen sydän oli: Ja sen wäärän opin cautta wiettelit Inhimiset. Sillä Jumalan Laki eij waadi Inhimiseldä ainoast ulconaista Lain hywiä Töitä / mutta myös sisällistä sydämen cwliaisutta / niin että Inhiminen sekä sisällisellä että ulconaisella tavalla / sekä Aiatoxilla / Puhella ia Töillä / Jumalan Lain täydelisestä pitä täyttämän / ia tahto että Inhimisen sydän pitä oleman Puhdas ia Saastatoin caickista pahoista haluista ia himoista. Joca cuitengin caikilla Inhimisillä maan päälle on mahdotoin / sillä eij yxikän taida Lakia täyttä: Ja sentähden myös eij yxikän taida Lain töiden cautta wanhurscaxi tulla / ninquin Kirianoppenet ia Phariseuxet wäärin opetit. Ja tämän Phariseusten wanhurscauden meidän HErra Christus poishyliä / ia tahto hänen Opetuslapstans siitä poiswetä / ia käske etziä yhtä parembata wanhurscautta hänesä / ionga hän hänen Piinans ia Cuolemans cautta meille on ansainut.

2. Apostolica & Christiana justitia.

2. On Apostolitten ia caickein ulgoswalittuden Christilisten Inhimisten wanhurscaus / ioca on perustettu eij Lain töiden / eikä Inhimisten ansion päälle: Mutta Jumalan Caickiwaldian Armon ia meidän HErran JEsuxen Christuxen Ansion päälle / ia cutzutan Uscon wanhurscaudexi / sentähden / että Inhimiset Uscon cautta sen käsittäwät ia heillens omistawat. Ja tämä wanhurscaus ylitzekäypi niinen Kirianoppenuitten ia Phariseusten wanhurscauden / nin-

quin

quin HErra Christus tåsså Evangeliumissa sano/ia cutzupi sen abundantem justiciam. Se on: Yhdexi täydelisexi Wanhurscaudexi/ ioca ylitzekäypi Phariseusten ia caickein Inhimisten wanhurscauden. Ja tämän wanhurscauden cansa/ cosca Inhiminen Uscon cautta on sen päällens pukenut/ taita hän rohkiasti ia pelkämätä seiso meidän HErran Jesuxen Christuxen Duomiostolin edessä: Sillä eij hän luota hänen hywäin töidens/ eikä oman Ansions/ mutta meidän HErran Jesuxen Christuxen Anston päälle.

3. On molembain Wanhurscauden lopusta:

Eij te taida tulla Jumalan waldacundan.

3. *Eventus utriusque justicia.*

Näinen sanain cansa HErra Christus ulgossulke Jumalan waldacunnasta caicki ne/ ioilla eij ole parembata wanhurscautta/ cuin oli Phariseusten ia Kirianoppenuitten/ ioca Lain töiden ia Inhimisen oman Anston päälle oli perustettu/ ia osotta/ että ne ioilla on se oikia wanhurscaus/ ioca on perustettu HErran Christuxen Jesuxen Anston päälle/ne tulewat Jumalan waldacundan. Ja tätä oikeata Wanhurscautta HErra Christus waati ia tahto caikilda nijldä/ iotca Autuaxi tahtovat tulla.

II. On nijnen Wanhain ulgostoimitus wijdennen Käskyn päälle:

II. *Expositio quinti præcepti, juxta antiquorum sententiam.*

Te cuulitta mitä sanottu oli Wanhoille/ eij sinun pidä Tappaman. Mutta iocainen cuin Tappa/ hänen pitä Duomion wicapään oleman.

Wanhain cansa HErra Christus tässä eij ymmär-

rä Mosesta ia Prophetaita/ mutta nijtä iotca Phariseusten edellä Machabeerein aian iälken olit ollet/ iotca sen wijdennen Käskyn nijn vlgostoimitit/ että se ioca Tappa/ hänen pitä Duomion wicapään oleman ia päiwildä pois otettaman. Ja nijn luit sen waiwoin Miestapoxi/ ioca Käden cansa toisen löij Cuoliaxi: Mutta Wiha/ Waino ia Cateutta eij lukenet synnyxi/ eikä Duomion wicapääxi. Tämän wanhain vlgostoimituxen meidän HErra Christus täsä oijenda/ ia itze selittä sen Käskyn/ ia oikein vlgostoimitta.

III. Expositio Christi vera quinti praecepti.

III. On HErran Christuxen vlgostoimitus sen wijdennen Käskyn päälle/ ia ylösluke täsä colminaiset Miestapot.

1. Iracundia temeraria ejusq; poena.

1. On ioca Tappa wihan ia wainon cansa:

Mutta minä sanon teille: Että iocainen cuin wihastupi hänen Weljens päälle/ hänen pitä Duomion wicapään oleman.

Ja anda HErra Christus sen cansa tietä/ ettei waiwon vlconainen mies Tappo/ ioca tapahtu Käden cansa/ ole Duomion wicapää/ mutta myös wiha ia waino pitä oleman Duomion wicapään ia ijancaickisen Cadotuxen. Eij HErra Christus täsä kiellä luwallista wiha/ cosca Saarnamies taicka Maailmalinen Eswalda heidän wircans puolest wihastupi nijnen päälle/ iotca syndiä tekewät/ taicka Perhenwanhimmat heidän Lastens ia Perhens päälle wihastuwat/ cosca he paha tekewät ia wäärin itzens käyttäwät: Mutta nijn cuitengin ettei se ylönmuodottomasta tapahtu/ ylitze sen cuin heidän wircans waatipi.

2. Gestus irae.

2. On ioca tapahtu wihaisen käyttämisen cansa:

Mutta

Mutta iocainen cuin sano Wellellens Racha / hänen pitä neuwon alla wicapään oleman. cundus ejusq; pœna.

Se sana Racha on yxi Hebræan sana / ia on saanut sen Nimen sylkemisestä : Sillä Racha merkitze sylke / ionga Inhiminen sylke vlgos Suustans. Ja tahto meidän HErra Christus sen cansa teitä anda : Että cosca Inhiminen eij aincast wihastu hänen päällens / mutta myös osotta Wihans vlconaisen käyttämisen cansa : Catzo carsasta hänen päällens / wäändä Päätäns ia kiristä Hambaitans / hänen pitä neuwon alla wicapään oleman. Sillä cosca wiha sydämestä vlgospuhke silmäin ia wihaisen catzomisen cautta / ia muun wihaisen käyttämisen cautta / ia toiwotta hänelle paha / nijn hän on neuwon alla wicapää / se on / hänen ylitzens pitä se swri Radhi / ioca cutzuttin Sanhedrim / cusa oli seitzemenkymmendä Raadhi Herra / neuwo pitämän ia Duomion sanoman / mikä rangastos hänen päällens pitä pandaman. Ja sen piti sekä Maailmalisen että Hengelisen Duomion iälkin Rangaistaman:

3. On iotca wihaisen sanan cansa Tappawat. 3. Convitia earumq; pœna.

Mutta iocainen cuin sano / sinä Tyhmä / hänen pitä Helwetin tulen wicapään oleman.

Sen sanan cansa / **sinä Tyhmä** / HErra Christus ymmärtä caicki wihaiset sanat ia kirouxet / cosca iocu hänen Lähimäistäns kiroele / sadattele / ia caickia paha hänen wastans puhupi / ia ioca sen tekepi hän on

Helwetin tulen wicapää. Ja näin meidän HErra Jesus Christus täsä osotta ia tietä anda/ ettei Miestappo tapahdu ainoast ulconaisen Työn cansa/ mutta myös wihan ia wainon cansa / ioca Sydämestä vlgoskäypi: Nijn myös wihaisen ia cowan sanan cansa/ ioca Suusta vlgoskäypi. Täsä vlgoseritetän Esiwalda/ Saarnamiehet ia Perhen wanhimmat / cosca he wircans puolesta cowan sanan cansa Nuhtelewat nijtä iotca wäärin tekewät: Ninquin meidän HErra Christus nuhteli nijtä cahta Opetuslasta / iotca matcustit Jerosolymasta Emauxen / ia cutzui heitä Tomelixi. Ja P. Pawali cutzui Galaterein Cansa hulluxi/ sanoden: O te hullut Galaterit.

Luc. 24.
Gal. 3.

Opetuxet ensimäisestä Osasta.

Loci Com: 1ᵃ. Partis. *Discimus neminem posse justificari legis operibus.*

I. OPeme/ ettei yxikän Jnhiminen taida tulla Wanhurscaxi Jumalan edesä Lain töiden cautta / eikä hänen oman Ansions cautta: Sillä että caicki owat syndiset / ia eij yxikän taida eikä woi Jumalan Lakia täyttä. Ninquin P. Pawali sano Romarein tygö: Caicki owat syndiset/ ia eij ole mitäkän iosta he taitawat kerskata Jumalan edesä. Ja wähä ennein sano hän: Jocainen Suu pitä tukittaman / ia caicki Maailma pitä Jumalan edesä wicapää oleman / sentähden ettei yxikän Liha taida Lain töistä wanhurscaxi tulla hänen edesäns. Ja Galaterein tygö sano hän: Eij yxikän Liha taida tulla wanhurscaxi Lain töiden cautta. Maailman Duomion iälkin

Rom. 3.

Gal. 2.

ne luetan wanhurscaxi ia Autuaxi / iotca vlconaisella muotto Cunnialisest eläwät / ia harioittawat itzens awuisa ia hywisä töisä / ia tämä cutzutan Iusticia externa & Iusticia rationis, Se on / ulconainen ia iärien wanhurscaus: Ja tämä Inhimisen iärien ia aiatoxen iälken / on se oikia wanhurscaus. Ninquin yxi Mies Athenis, Aristides Nimeldä / hänen vlconaisen puhtan Elämäns tähden cutzuttin Iustus, Se on / wanhurscas. Ja iocainen sanoi hänestä: Hic vir non vult videri, sed esse Iustus. Se on: Tämä Mies eij tahdo näkyä olevan wanhurscas / mutta tahto olla wanhurscas. Ja olisi toiwottapa / että caicki taidaisit nijn Cunnialisesta itzens käyttä täsä Maailmasa / nijn wähembi olisi syndiä ia pahutta Maailmasa: Mutta cuitengin eij se ole se oikia wanhurscaus / ioca Inhimistä saatta ijancaickisen Elämän / sillä sijhen tarwitan yxi toinen swrembi ia parembi wanhurscaus. Ninquin meidän HErra Christus Jesus itze sano: Ellei teidän wanhurscauden ylitze käy nijnnen Kirianoppenuitten ia Phariseusten / nijn eij te taida tulla Taiwan Waldacundan sisälle. Cucasta sijs se oikia ia täydelinen wanhurscaus on? Se cuin tule Jumalan Caickiwaldian sulasta armosta ia laupiudesta / meidän HErran Jesuxen Christuxen ia hänen Anstons tähden Vscon cautta / cosca me vscomma / että HErra Jesus Christus on meidän edestäm kärsinyt Pijnan ia Cuoleman / ia että meille hänen tähdens annetan caicki meidän syndim anderi ia se ijancaickinen Elämä. Tämä on se oikia wanhurscaus / ia luetan Jumalan edesä täydelisexi. Ja P.

Pawali sen cutzu Jumalan wanhurscaudexi sanoden: Mutta nyt ilman Lain awuta ombi se wanhurscaus / ioca Jumalan edes kelpa / iulgistettu / ia Lain ia Prophetain cautta todistettu. Se Jumalan wanhurscaus ioca tule Jesuxen Christuxen vscosta caickein tygö / ia caickein ylitzen iotca uscowat. Ja tästä wanhurscaudesta vlgossuljetan Inhimisen oma ansio / ia tulemma wanhurscaxi ilman ansiota / ninquin P. Pawali samasa lugusa todista sanoden: Ja tulewat ilman Ansiotans wanhurscaxi hänen Armostans / sen lunastuxen cautta cuin ombi Christuxes Jesuxes / ionga Jumala ombi asettanut Armonstolixi / sen Vscon läpitze hänen weresens / toille hän sen wanhurscauden ioca hänen edesäns kelpa osottapi sijnä / että hän ne synnit andexi anda / iotca iänyet olit Jumalan kärsimisen alla / että hän tällä aialla osotais / sen wanhurscauden ioca hänen edesäns kelpa / senpäälle / että hänen piti yxinäns wanhurscan oleman / ia tekemän ne wanhurscaxi iotca owat Jesuxen Christuxen Vscosta. Ja cohta sen iälken sano hän: Nijn me sen todeña pidämme / että Inhiminen tule wanhurscaxi Vscosta / ilman Lain töitä. Ja Galaterein tygö hän sano: Me tiedäm̄e / ettei Inhiminen tule wanhurscaxi Lain töiden cautta / mutta Vscon cautta Jesuxen Christuxen päälle. Nijn me myös uscomma Jesuxen Christuxen päälle / että me tulemma wanhurscaxi Vscon cautta Christuxen päälle / ia eij Lain töiden cautta. Näillä ylösluetuilla Sanoilla P. Pawali

Rom. 3. *Gal. 2.*

Apostoli iulgisesta todista / että Inhiminen tule wanhurscaxi Jumalan sulasta Armosta / Vscon caucta HErran Jesuxen Christuxen päälle. Ja tämä Vscon wanhurscaus on perustettu meidän HErran Jesuxen Christuxen Pijnan ia Cuoleman päälle / ioca meitä hänen Tyyrillä werelläns on Lunastanut. Ja iolla nyt tämä wanhurscaus on / se täsä Maailmasa taita oman hywän tunnon cansa Elä ia iloita HErrasa / ia tästä ilon cansa lähte / ia wijmeisnä päiwänä Rohkiasta ilman pelkämätä seiso meidän HErran Jesuxen Christuxen Duomiostolin edesä / ia käydä ynnä hänen cansans sijhen ijancaickisen Elämän.

II. Opeme / ettei meidän caickia wanha oppia pidä seuraman / eikä caickia totena pitämän / mitä wanhasta on opetettu. Sillä se taita monda pettä ia wietellä / ninquin HErra Christus täsä sano: **Te cuuletta / mitä wanhoilda sanottu oli.** Ja hyliä pois sen wanhan opin / ioca eij Jumalan Pyhän ia puhtan Sanan cansa yhten sowi / ia edespane sen oikian Opin / ionga hän itze hänen sanasans opetta / sanoden: **Mutta minä sanon teille:** Minä / Minä Jumalan ainoa poica Mariasta syndynyt / ioca **olen tie ia Totuus** / sanon teille / ia sitä teidän pitä seuraman / ia sen iälken teidän oijendaman / mitä minä / iolla owat Elämän sanat / opetan ia sanon. Ja tahto että meidän pitä poishyliämän caicki opetuxet / waicka cuinga wanhat he owat / ia eij nijnen päälle perustaman meidän Vscon: Mutta Jumalan P. Sanan päälle / ioca on yxi Lyhty meidän ialcain edesä. Phariseuxet tahdoit wahwista heidän wäärän oppinsa sen cansa / että se oli

Monemur non omnem antiquam doctrinam esse sequendam.

Joh. 14.

Psal. 119.

Wanha/ia ne wanhat iotca heidän edelläns olit ollet/ olit nijn Lain ulgostoimittanet/ ia nijn opetit cuin he. Ninquin Paawin ioucko mös tahtowat wastata heidän wäärän oppins edestä ia sano/ että se ombi Wanha/ ioca io monda sata Aiastaicka on ollut/ ia sen cansa tahtowat osotta ia wahwista/ että heidän oppins on oikia/ ia caicki heidän Epäiumalan Palweluxens/ Uffri-Messunsa Eläwitten ia Cuolluitten edestä/ waieluxet/ Pelagrimin reisut/ moninaiset Paastot/ ia muut sencaldaiset owat nijn wahwat ia oikiat/ ettei yxikän nijtä woi tacaperin aija. Ja sitä wastan Duonitzewat sen oikian Evangeliumin opin/ ia cutzuwat sen udexi ia wääräxi opixi/ ia cutzuwat ne caicki Eripuraisexi ia wääräxi lahcocunnaxi/ iotca sen cansa pitäwät. Ja owat monda yxikertaista Inhimistä sijtä oikiasta Evangeliumin opista sen cautta poishaucutellet/ ia heidän wäärän oppins saattanet. Mutta meidän HERra Jesus Christus sekä Phariseuxet että Pawin ioucon tacaperin aia/ ia sano/ ettei heidän oppins ole oikia waicka cuinga wanha se on: Sillä eij se ole perustettu Jumalan sanan/ mutta Inhimisten sädyin päälle. Ja ios caicki mitä wanhasta owat ollet/ olisit oikiat ia hywät/ nijn se saastainen hengi Perkele/ ioca io Maailman Algusta on ollut/ olisi hywä/ ia caicki ne synnit ia pahudet cuin hän matcan saatta/ olisit myös hywät. Sentähden eij pidä meidän catzoman sen iälkin mitä wanhasta on ollut/ mutta mitä oikia ia hywä on/ ia Jumalan sanan cansa yhtensopi.
Esa. 8. Sillä sijhen me olemma sidotut/ ninquin **Esaias** Propheta sano: **Lain ia todistoxen iälken.** Se on/

Wan-

Wanhan ia Vden Testamentin iälkin: Ellei he sitä sano/ nijn eij pidä heidän huomē ruscoa saaman. Ja Ezechielin Prophetan tykönä Jumala itze sano: Eij teidän pidä Elämän teidän Isäden Käskyn iälkin/ eikä pitämän heidän säätyäns/ eij pidä teidän myös saastuttaman teitän heidän Epäjumalittens päälle/ sillä minä olen teidän Jumalan: Mutta minun Käskyn iälkin pitä teidän Elämän/ ia minun säätyni pitä teidän pitämän/ ia sen iälken tekemän. Ezech. 20.

Nijn myös Isä Jumala Taiwasta on hwtanut hänen Ainoasta poiastansa Jesuxesta Christuxesta/ cosca hän kircastettin Taborin Wuoren päälle/ sanoden: Tämä on minun racas Poicani/ iossa minulle on hywä suosio/ händä Cuulcat. Jos nyt meidän pitä cuuleman händä/ nijn eij meidän tule pitä Inhimisten säädyiä. Ninquin Cyprianus sano: Si solus Christus audiendus est, non debemus attendere, quid aliquis ante nos faciendum putaverit, sed quid prior Christus, qui ante omnes est, fecerit. Neq; enim hominis consvetudinem sequi oportet, sed Dei veritatem. Se on: Jos Christusta yxinäns pitä Cuultaman/ eij meidän pidä catzoman/ mitä iocu ennein meitä on tehnyt/ mutta mitä Christus on ennein tehnyt/ ioca ennein caickia on. Eij myös meidän pidä seuraman Inhimisten tawoia/ mutta Jumalan Totuutta. Math. 17.

III. Opeme tästä/ että Jumalan Laki eij ainoasta waadi Inhimiseldä ulconaista cuuliaisutta/ mutta Discimus legem requirere, nō

solum externam, sed internam simul obedientiam. myös sisällistä/ ia tahto että Inhiminen sekä ulconaisen työn cansa/ että sisällisen Sydämen cansa / pitä hänen Lakins ia Käskyns idlkin Elämän: Ja sitä wastan cartaman eij waiwoin ulconaista syndi/ioca tapahtu Työn cansa / mutta myös sisällistä ioca tapahtu Sydämen cansa. Sillä meidän HErra Christus Jesus täsä Evangeliumisa sano/ että eij waiwoin ne/ iotca Työn cansa Tappawat lähimäisens / ole Duomion wicapäät / mutta myös ne iotca Wihastuvat hänen päällens / Wihawat ia Wainowat / Häwäisewät/ Kiroilewat ia Sadattelewat heidän Lähimäistäns/ owat wicapäät Duomion. Ja P. Johannes sano:
1. Ioh. 3. **Joca wiha hänen Weliens/hän on miehen Tappaia.** Näin swri ia cauhia syndi on Wiha ia Waino Jumalan edesä / ioca Sydämestä vlgoskäypi. Ninquin myös caicki muut synnit sydämestä vlgoskäywät/
Matth. 15. ninquin HErra Christus sen todista P. Mattheuxen tykönä sanoden: **Sydämestä vlgoskäywät caicki pahat aiatoxet/ Murha/ Huoruus/ Haureus/ Warcaus/ wäärä Todistos/ Häwäistös.** Sentähden kieldä Jumala Wihan ia Wainon 3.
Levit. 19. Mosexen Kiriasa/ sanoden: **Eij sinun pidä Wainoman sinun Weliäs sinun sydämesäs.** Ja P.
Ephes. 4. Pawali sano Epheserin tygö: **Älkät andaco Auringon alaslaske teidän Wihan ylitzen.** Ja cohta iälkin sano hän: **Caicki Catkerus / Julmuus/ Wiha iahwto/ ia Häwäistyxet olcon caucana teistä.** Ja eij waiwoin wiha ia waino ole sitä wijdettä Käskyä wastan / mutta myös wihaiset käyttämiset/ cosca ioeu osottaitzens Lähimäistäns wastan / Suun/

Casiwon/

Caswon/ Silmäin / Käden eli iongun muun Jäsenen
cansa: Catzo carsasti hänen päällens / wääristele sw-
tans/ wäändele päätäns/ lyö nyrkiäns yhten/ ia mui-
ta senscaldaista/ iotca caicki sen sanan cansa Racha ym-
märtetän. Ja P. Pawali ne cutzu Corinthereín ty-
könä / napisemisexi/ Item: Ylöspaisumisexi/ cosca 1. Cor. 13.
iocu on nijn wihainen että hänen Caswons mwttupi.
Ninquin Cain teki Abeli wastan. Laban Jacobi Gen. 4.
wastan. Ja Saul Dawidi wastan. Samalla- Gen. 30.
muotto myös caicki wihaiset sanat / Kirouxet/ Pilcat/ 1. Sam. 18.
Häwäistöxet ia Panetoxet/ iotca sen sanan alla/ sinä
Tyhmä / kästetän / ia owat Helwetin tulen wica-
päät. Nämät caicki cuin nyt ylösluetut owat/ osotta-
wat cuinga caukana me olemme Jumalan Lain täyt-
tämisestä/ ia cuinga mahdotoin se on caikille Inhimi-
sille Maanpäälle/ nijn ettei yxikän taida sitä pienin-
dä osa laista täyttä. Ja tule meidän tuta ia tunnusta
meidän heickouden ia mahdottomuden / ia sano: Me
olemma kelwottomat Palweliat. Pitä meidän Luc. 17.
myös wältämän tämäncaltaiset synnit / cuin on Wi-
ha ia Waino/ wihaiset käyttämiset/ Kirouxet / Hä-
wäistöxet/ Panetoxet ia muut sencaltaiset/ ioita Maa-
ilma nyt on täynä/ ia eij lueta synnixi. Sillä wiha ia
waino on nyt wallan saanet / ia rackaus on pois kyl-
mendynyt / ettei yxi woi toista nähdä / ia owat sijnä
nijn ylöspaisunet / ettei he taida ikänäns sydämestäns
andexi anda. Kirouxet/ Pilcat/ Häwäistöxet ia Pa-
netoxet owat nyt tawaxi otetut / ettei yhtäkän loppu
ole nijnen päälle: Eikä yxikän aiattele sen swren ia
cowan Duomion ia rangastoxen päälle / cuin heille

edesä seiso. Cawahtacan sentähden itzecukin/ettei hän Wiha ia Waino hänen Lähimäistäns/ eikä händä Kiroile eli Sadattele ia Häwäise / senpäälle / että he wälttäisit Jumalan Wihan ia Helwetin tulen.

Discimus hic quam horrendum peccatum sit homicidium.

IV. Opeme / cuinga rascas ia cauhia syndi on Murha ia Miestappo Jumalan edesä / nijn että se sekä Maailmalisen Lain iälken on Cuoleman wicapää/ että Jumalan Duomion iälken on Ruumilisen Cuoleman ia ijancaickisen Cadotuxen wicapää. Ninquin Jumala itze sano 1. Mosexen Kirias: Joca

Gen. 9. ylgoswuodatta Inhimisen weren / hänen werens pitä Inhimiseldä ylgoswuodatettaman: Sillä että Jumala on tehnyt Inhimisen hänen Cuwans iälkin. Ja 3. Mosexen Kirias seiso: Jos

Lev. 22. iocu lyöpi yhden Inhimisen / hänen pitä Cuolemalla Cuoleman. Item 4 Mosexen Kirias seiso:

Num. 35. Joca lyöpi yhden Cuoliaxi / hän on Miehentappaia/ ia pitä Cuolemalla Cuoleman. Nijn myös HErra Christus P. Mattheuxen tykönä sano: Cai-

Matth. 26. cki ne iotca mieckan ruppewat / ne pitä miecalla huckuman. Samallamuotto P. Pawali sano:

1. Cor. 6. Murhaiat ia Miehentappaiat ei pidä Jumalan

Gal. 5. Waldacunda periman. Ja on Murha eli Miestappo nijn swri syndi / ettei yxikän taida sitä wastata/ eikä Jumalan eikä Inhimisten edesä. Eikä yxikän taida sitä nijn pitä/ ettei se ilmei tule: Sillä se weri ioca vlgoswuodatettin / hwta maasta Jumalan tygö: Ninquin Jumala sanoi Cainin tygö / silloin cosca hän tahdoi peitä sen Murhan / cuin hän teki hänen Weliens Abelin päälle: Sinun Weljes weren ääni

Gen. 5.

hwota Maasta minun tygöni. Ja meille on monda Esimercki sen päälle / cuinga Jhmelisestä Jumala on ilmoittanut Murhat: Monicahdat Curien äänen cautta / iotca hwdit sen ylitzen ioca oli Tappanut yhden Miehen / ionga Nimi oli Iberus: Monicahdat Coirain äänen cautta / Ninquin Ambrosius sijtä Kirioitta: Monicahdat on Jumala muinen wälicappalitten cautta ihmelisestä andanut ilmei tulla. Ja waicka Inhimiset iotca tahdoisit usein caunistella heidän syndins / ia tehdä heidän estens / nijn cuitengin on se työläs tehdä Inhimisten edesä: Mutta Jumalan edesä mahdotoin. Ninquin Papinianus yxi Ewluisa oppenut Lainpäälinen on sanonut Keisar Antoniuxen Caracallan tygö: Sillä cosca hän oli oma Weliens Cuoliaxi lyönyt / ia hänen Äitins ioca sillä wälillä oli Kädet hawoittanut / ia Rucoeli Papinianusta, että hänen piti ottaman sen Asian wastataxens ia tehdä hänen estens / nijn hän wastaisi ia sanoi: Non tam facile est excusare patricidium, quam facere. Se on: **Welien Murha eij ole nijn pian wastattu ia caunistettu / cuin se on tehty.** Ja on Murhailla ia Miehentappailla aina paha omatundo ia wapistos: Ninquin ne Wanhat opettaiat Kirioittawat sijtä ensimäisestä Weliens Murhaiasta Cainista / että hänen coco Rwmins aina on wapisnut. Sentähden mahtawat caicki Carta sitä cauhiata syndi cuin on Murha ia Miestappo / senpäälle ettei he saisi Cainin merki heidän päällens / ia Rucoilla Jumalata / että hän warielisi heitä / ia estäisi ettei he langeisi sijhen hirmuisen Syndijn.

Toinen Osa.

Analysis 2 Partis duo membra continens.

SEurapi nyt toinen Osa / HErran Christuxen manauxesta Christilisen ia Welielisen sowindon toinen toisens cansa / iohonga manauxen hän otta tilan siitä wisdennestä Käskystä / ionga hän oli ulgostoimittanut heidän edesäns.

Ja on meille täsä caxi Cappaletta.

I. *Circumstantia est persona lædentis.*

I. On siitä personasta ioca toista wastan on rickonut / mitä hänen pitä tekemän:

Jos sinä uffrat Lahias Altarille / ia sinä siellä muistat / että sinun Weliellas on iotakin sinua wastan / tätä sinne sinun Lahias Altarin etteen.

Cahtalaiset Asiat meidän HErra Christus täsä edespane.

1. *Hortatio Christi ad reconciliationem.*

1. On hänen Käskyns sopimaan.

Täsä HErra Christus puhu sen aian tawan iälken / cuin hän Saarnaisi / cosca Uffrit Jerusalemin Templisä wielä olit woimasa / ia sano ettei yxikän Uffri cuin Jumalalle tehdän / eli iocu muu Jumalan Palwelus / ole otolinen eikä kelwolinen / ioca eij tapahdu yhdestä Christilisestä rackaudesta ia ystäwydestä Lähimäisens tygö / mutta on yxi cauhistos Jumalan edesä. Sentähden hän opetta täsä / mitä hänen pitä tekemän cosca hän tahto Uffrata / että hänen uffrins olisi Jumalalle otolinen / nimittäin / cosca hän Altarin tygö tule Ufframan hänen Lahians / ia hän muista ia tietä / että hänen Weliellans on iotakin händä wastan / ion-

ga mie-

ga mielen hän on rickonut / nijn laskecan Vffrins sin= ne Altarin etteen / ia mengän sopiman ensistä Rista= weliens cansa. Sillä se Vffri cuin hän teke wihasa ia wainosa Weliens cansa / ennein cuin hän tule sowite= tuxi Weliensä cansa / eij ole Jumalalle kelwolinen.

2. On sowinnon muoto sen puolesta / ioca toista wastan on rickonut :

2. Modus & forma reconciliationis à parte lædentis.

Ja mene ensin sopiman sinun Welies cansa / ia sitte tule Vfframan sinun Lahias.

Græcan Textis seiso se sana διαλλάγηθι, ia on nijn palio cuin tege sowindo / eli pyydä sopia Welies can= sa. Tämän caltaisen muodon meidän HErra Chri= stus Jesus pane sen etteen / ioca hänen Lähimäistäns wastan on Rickonut / että hänen pitä menemän sen ty= gö / iota wastan hän on tehnyt / ia tunnustaman hänen Ricoxens / ia anoman häneldä andexi / mitä hän on händä wastan tehnyt Puhella eli Työllä / sen iälken cuin Ricos on / ninquin Chrysostomus sano: Qualis præcessit offensio, talis sequatur reconciliatio. Si cogitatione offendisti, cogitatione reconciliare. Si verbis offendisti, verbis reconciliare. Si factis offendisti, factis reconciliare. Se on: Ninquin Ricos on ollut / nijn pitä myös sowin= do oleman. Jos sinä aiatoxella Welies wastan olet Rickonut / nijn sowi aiatoxella: Jos sinä sanalla olet Rickonut / nijn sowi sanalla: Jos si= nä työllä olet Rickonut / nijn pydä työllä sopia. Josta eij yxikän ole eroitettu / mutta on sanottu nijn hywin Swrella cuin Pienellä / nijn Rickalla cuin Köyhällä / Ylimäisellä ninquin Alimaisella. Sillä

caicki he owat yhtäläiset ia Weliexet Jumalan edesä/ ia caicki yhden Lain alla annetut. Ja sijtte cuin hän HErran Christuxen Käskyn iälkin on sopinut hänen Weliens cansa/ tulcan ia Vffracan hänen Lahians Altarilla/ se on/ tehkän Jumalalle sen Palweluxen cuin hän on aiconut tehdä hänen Sanans ia Käskyns iälken/ tieten että se Palwelus cuin hän nijn teke puhtasta Sydämestä Jumalata ia Lähimäistäns wastan/ on Jumalalle kelwolinen ia otolinen.

II. Circumstantia personæ læsæ.

II. On sijtä personasta iota wastan on wäärin tehty.

Sowi nopiast sinun Rijtawelies cansa.

Ninquin meidän HErra Christus annoi Käskyn sille/ ioca Weliens wastan on Rickonut/ mitä hänen pitä tekemän/ ia osotti sen muodon cuinga hänen pitä hänens käyttämän: Nijn hän nyt taas anda Käskyn hänelle/ iota wastan Ricottu on/ ia osotta hänelle muodon/ cuinga hänen pitä asettaman itzens hänen Rijtaweliens wastan/ nimittäin/ eij hänen pidä oleman työlän sopiman ia andexi andaman hänelle/ lyckämän toisexi aiaxi/ eikä myös pidä andaman cauwain händäns Rucoelda ia Palwelda/ mutta cohta andexi andaman sen/ mitä hän on Rickonut händä wastan/ ia unhottaman sen mitä händä wastan tehty on/ ia caiken Wihan ia Wainon sydämestäns poispaneman: Ja eij pidä sen cansa wiwyttämän/ mutta nopiasti sopiman hänen cansans. Ja wetä HErra Christus tähän sisälle Neliä erinomaista syytä/ mingätähden hänen pitä nopiasti sopiman.

1. On aian ia tämän elämän tärkeys:

Coscas wielä tiellä olet hänen cansas. 1. *Brevitas vitæ.*

Se on: Eläises/ coscas wielä täsä Maailmas Elät/ nijn sowi Rijtawelies cansa/ coscas wielä Elät ia sinulla tila on sopia: Sillä ett sinä tiedä cuinga cauwain sinä Elät/ Cuolema tohti tulla pikemin cuin sinä lulet/ ia otta sinun poies/ ia sijtte sinun hiliaisexi tule sopia. Sentähden älä wijwytä/ eikä lyckä toisen ia colmanden päiwän/ mutta sowi nopiasti hänen cansans/ cosca Armon aica wielä käsisä on: Sillä cosca Armon aica vlcona on/ nijn eij sijtte mitäkän auta.

2. Syy on/ Rijtawelien walitus Jumalan edes: 2. *Quærela adversarij apud Deū.*

Ettei sinun Rijtawelies annaisi sinua toscus Duomarille.

Duomarin cautta hän täsä ymmärtä itze Jumalan Caickiwaldian/ ionga edesä se ioca sowindo pyytä walitta ia canda hänen päällens. Sillä cosca hän näke ia ymmärtä/ että hänen Rijtaweliens on cowa/ ia eij tahdo sopia hänen cansans/ eikä hänen andexi anda/ nijn hän Huoka ia walitta Jumalan edesä/ ia canda hänen päällens/ että hän nijn cowa on ia työläs sopiman/ ia sen iälken sijtte seura cowa Duomio ia Rangastus.

3. On Duomarin oikia Duomio Rijtawelie wastan: 3. *Iusta sententia judicis tortori tradentis adversarium.*

Ja Duomari andapi sinun Palwelialle/ ia sinä heitetän Tornijn.

Tämä Palwelia eij ole muu/ cuin se ruma Hengi Perkele/ ioca hänen heittä Tornijn/ se on/ Helwetin tulen/ cusa hänen pitä rangaistettaman ia pijnatta-

man/ sentähden ettei hän ole tahtonut sopia Lähimäisens cansa ia hänellä andexi anda. Sillä Armon aica silloin vlcon on/ eikä sijtte mitäkän auta/ ninquin Augustinus sano: Iudex nec ad misericordiam flectitur, nec pecunia corrumpitur, nec satisfactione vel pœnitentia mitigatur. Se on: Duomari eikä armoon taita käättä/ eikä Rahalla wäättä/ eikä maxolla taicka catumuxella ia parannoxella lepytettä. Mutta andapi hänen sen Ruman Hengen käsijn/ ioca händä hirmulisesta waiwa Helwetisä/ sentähden ettei hän Eläisäns/ cosca wielä Armon aica oli/ tahtonut parata händäns ia sopia Rijtaweliens cansa.

4. *Duratio pœnarum perpetua.* 4. On pysywäinen ia ijancaickinen Rangastus:

Totisesta minä sanon sinulle/ ettet sinä sieldä vlgospääse sijhenasti/ ettäs maxat wijmeisen Ropoin.

Täsä HErra Christus puhu Maailmalisen oikiuden tawan iälkin/ cusa se ioca toisen welca on/ ia eij tahdo mutoin maxa/ pannan kijni/ sijhenasti cuin hän sen maxa. Tämän cansa Paawi ia hänen Jouckons tahtowat wahwista heidän wäärän oppinsa Kijrastulesta/ ia sanowat/ että cosca Sielu erkane Ruumista/ nijn hän tule Kijrastulen/ ia sijnä on sijhenasti/ cuin hän SieluMessuin ia Wigilysten cautta sieldä vlgospääse/ cusa he swresta erhettywät ia wäärinmenewät: Sillä eij HErra Christus täsä puhu Kijrastulesta/ eikä sijtä yhtäkän sana P. Raamatusa seiso. Ja se sana Sijhenasti/ eij merkitze täsä wisst aialista Aica/ nin-

quin

quin he sen wäärin vlgostoimittawat / mutta ijancaickista Aica. Ja on nijn palio sanottu: Ett sinä sieldä ikänäns vlgospääse / sillä eij ole Helwetistä yhtäkän pääsemystä. Ja nämät owat ne syyt / ioinen cansa HERra Christus tahto ylösherättä meitä sopiman meidän Rijtawelien cansa / ia toinen toisellem sydämestä andexi andaman.

Opetuxet toisesta Cappalesta.

Loci Com: Secunda Partis.

I. Opeme / ettei yhdengän Inhimisen Palwelus taida Jumalalle kelwata / ellei hän ensistä sowi hänen Rijtaweliens cansa: Sillä se ioca tapahtu wihasa ia wainosa / se ombi yxi Cauhistos Jumalan edesä. Ninquin meidän HErra Christus JEsus täsä sen osotta vffrāmisen cansa / ettei yxikän Vffri taida olla Jumalalle otolinen / ennein cuin se ioca Vffra / sopi weliens cansa: Sillä Jumala tahto että caicki pitä vscosta ia puhtasta sydämestä vlgoskäymän. Sentähden sano hän täsä: Cosca sinä Vffrat sinun Lahias Altarille / ia siellä muistat / että sinun Weliellas on iotakin sinua wastan: Nijn iätä sinne sinun Lahias / ia mene ensin sopiman Welies cansa / ia tule sijtte Vfframan sinun Lahias. Ja osotta sen cansa / ettei Jumala ota sitä Palwelusta otolisexi ioca wihaisen Sydämen cansa / ia pahan oman tunnon cansa tehdän / mutta sitä ioca puhtasta Sydämestä vlgoskäypi. Ja tule meidän täsä se oppia / että ios meidän Palweluxen pitä Jumalal-

Discimus nullum cultum placere Deo, nisi prius facta cum adversario reconciliatione.

malalle kelpaman / nijn sijnä pitä oleman yxi oikia Vsco. Sillä ninquin P. Pawali sano Romarein tygö:
Rom. 14. Joca eij tule Vscosta se on syndi. Ja sijnä Epistolas Hebræerein tygö seiso: Ilman Vscota eij taida Jumalalle mitäkän kelwata.
Heb. 1. Ja cusa yxi oikia Vsco on / sijnä myös on Rackaus lähimäistä wastan / ia sijnä eij ole wihan ia wainon sia. Ja sentähden waati HErra Christus meildä sowindo Lähimäisen cansa / ioca on Vscon hedelmä. Ja cosca Vsco ia Rackaus owat Inhimisesä / nijn se Palwelus cuin hän Jumalalle teke / on hänelle kelwolinen: Ja coco se Inhiminen on Jumalalle otolinen. Sentähden myös Jumala Abelin Vffrin otti otolisexi / sillä hän itze oli Jumalalle otolinen / ia Vffraisi yhdesä oikiasa Vscosa: Mutta Cainin Vffri eij kelwannut / sillä eij hän itze ollut Jumalalle otolinen / ninquin sijnä 1. Mosexen Kiriasa seiso:
Gen. 4. Ja HErra catzoi laupiasti Abelin Vffrin päällen: Mutta Cainin ia hänen Vffrins päällen eij hän catzonut laupiasti / sillä hän Vffraisi ilman Vscota ia rackautta: Mutta Abeli Vffraisi oikeasa Vscosa ia Rackaudesa. Ja nijn se on caicken muitten hywäin töiden cansa / iotca Inhiminen teke ilman Vscota ia Rackautta / ulconaisen tawan tähden / ne eij taida Jumalalle kelwata. Jos iocu mene Kirckon ia cwle Jumalan sana / käypi HErran Ehtolisella / Rucoele / Weisa / anda Almusa / ia eij ole hänelle yhtä oikiata Vsco ia Rackautta Lähimäisen tygö / nijn eij se taida Jumalalle kelwata: Sillä caicki pitä tapahtuman Vscosa ia Rackaudesa. Tämä on yxi sangen tarpelinen Opetus cai-

kille Inhimisille/ että he mahtawat tietä/ cuinga heidän Palweluxens pitä oleman Jumalalle otolinen.

II. Opeme tästä/ että yxi Christilinen Rackaus/ yximielisys ia sowindo on Jumalalle otolinen/ ia Inhimiselle swresta tarpelinen: Sillä meidän HErra Jesus Christus itze täsä sen waati caikilda Christityildä Inhimisildä/ ia käske sopiman Rijtaweliens cansa. Ja P. Johannexen tykönä sano hän: **Se on minun Käskyn/ että te racastatte toinen toistan/ ninquin minä olen teitä Racastanut.** Nijn myös P. Pawali mana Epheserein tygö sanoden: **Kärsikät toinen toistan rackaudesa/ ahkeroiten pitämän Hengen yhteyttä/ rauhan siten cansa.** Ja Colosserein tygö sano hän: **Kärsikät toinen toistan/ ia andacat toinen toisen andexi.** Ja opetta myös HErra Christus täsä/ että cosca Rijta ia waino tule Inhimisten wälille/ custa sowinnon alcu pitä oleman/ ia cuca sowindo ensin pitä anoman/ nimittäin/ se ioca rijdan on alcanut ia toisen wääryttä tehnyt. Sillä hän sano täsä/ **mene ensist sopiman/ se on/ sinä ioca Welies wastan olet wäärin tehnyt ia rijdan alcanut/ mene sopiman sinun Welies cansa/ ia ano häneldä andexi mitäs händä wastan olet tehnyt.** Ja Augustinus sano: Qui primus dissentionis materiam præbuit, is primus quoq; ut ad gratiam redeat, viam sternat, culpamq; depræcetur, & damni offerat compensationem quæ par est. Se on: **Joca ensin Rijdan on alcanut/ se myös ensin pyytäkön Sowindo/ walmistacan tien/ rucoelcan andexi/ ia taritcan maxo wahingon edestä**

Monemur mutuam charitatem & reconciliationem, & Deo esse gratam & hominibus necessariã.

Ioh. 15.

Eph. 4.

Colos. 3.

cuin

Gen. 50. cuin hän on tehnyt. Nijn Josephin Weliet owat tehnet ia langennet mahan hänen etteensä/ia Rucoilit andexi häneldä/ sen cuin he olit händä wastan rickonet hänen Nuorudesans/ silloin cosca he myit hänen pois.
Gen. 32. & 33. Nijn myös Jacob etzei caicki tilat sowindon Esaun hänen Weliens cansa/ lähetti edellans lahioia hänelle/ nöyrytti itzens händä wastan ia cutzui hänen Herraxi.
Luc. 19. Samallamuotto myös Zacheus lupaisi maxa neliäkertaisesta hänen ionga hän oli pettänyt. Ja ninquin se ioca Rijdan alcanut on piti pyytämän sowindo/ nijn myös se ioca wastan on ricottu/ pitä oleman walmis sopiman ia andexi andaman. Ninquin HErra Christus täsä sano: **Sowi nopiast sinun Rijtawelles cansa.** Eij hänen pidä työlän oleman/ eikä wiwyttämän taicka lyckämän toisexi hetkexi/ mutta nopiast sopiman ia andexi andaman HErran Christuxen Käskyn iälkin. Ja Bernhardus sano: Sit ille humilis ad petendam veniam qui injurius fuit, alius facilis ad dandam, & sic membra erunt in pace. Se on: **Olcon se ioca wäärin on tehnyt/ nöyrä andexi anoman: Ja taas toinen walmis andexi andaman/ ia nijn caicki Jäsenet owat Rauhasa.** Esimercki sen päälle on meille 1. Mosexen Kiriasa: Jo-
Gen. 40. sephisa Jacob Patriarchan poiasa/ cuinga walmis hän oli sopiman hänen Welieins cansa/ ia annoi heille andexi. Hän olisi kyllä taitanut maxa ia costa heille sen wäärynden cuin he olit hänen tehnet/ silloin cosca he myit hänen Ismaelitereille/ia saatit hänen maan Culkiaxi: Mutta eij hän tahtonut costa paha pahalla mutta annoi heille andexi puhutteli heitä suloisesta

sano-

sanoden: Älkät peliätkö / sillä minä olen Jumalan alla. Te aiattelitta paha minun ylitzen: Mutta Jumala on sen hywäxi käändänyt / ia teki ninquin silmänne edesä on / Wapahtaman palio Cansa. Nijn älkät siis nyt peliätkö / minä tahdon murhetti teidän ia teidän lasten edestä. Moses / iota wastan Israelin Cansa usein napisit / ia palio wääryttä hänen tegit / cuitengin otti hän sen hywäxi ia Rucoili heidän edestäns. David olisi kyllä taitanut costa Saulin sen wääryden cuin hän teki hänen / mutta eij hän tahtonut / waan otti caicki hywäxi. Näinen pyhäin Inhimisten esimerkiä / pitä caicki Christiliset Inhimiset seuraman / ia sydämestä toinen toisens andexi andaman / elämän rackaudes ia sowinnos toinen toisens cansa / se cuin häärin on tehnyt / anocan toiselda andexi: Se toinen myös olcan walmis sopiman / senpääle / että heille olisi lewolinen ia hywä oma tundo / ia heidän Palweluxens olisi Jumalalle otolinen. Mutta sen pahembi / monda Inhimistä on nyt Maailmasa täynäns wiha ia waino / ettei he ikänäns tahdo sopia / eikä toinen toisens andexi anda: Mutta aina Eläwät wihasa ia wainosa. Ne cuin toista wastan owat rickonet / pitäwät itzens swrna / ettei he tahdo tunnusta itzens häärin tehnens / eikä andexi ano / mutta seiso hänen pahudesans ia sydämens cowudesa: Se taas ioca wääryden on kärsinyt / eij tahdo andexi anda / luke wääryden ia wahingon nijn swrexi ia corkiaxi / ettei hän ikänäns taida sitä unhotta / eikä wiha Sydämestäns poispanna. Ninquin Thraso sano / iosta Terentius Kirioitta: Hanccine contumeliam in

me accipiam, mori me satius est: Se on: Pidäisikö minun sitä ylöncatzet kärsimän/ ennein minä Cuoleman nägen. Näin se saastainen hengi Perkele Inhimisen Sydämen cowenda/ ettei hän taida sopia Rijtawelienså cansa. Mutta me iotca Christityt Inhimiset tahdomma olla/ pitä caiken Wihan ia Wainon sydämestän poispaneman/ Racastaman ia kärsimän toinen toistanna/ ia ricoxet andexi andaman: Senpäälle että he mahdaisit wältä sitä rangastusta/ cuin tåså Evangeliumis seiso/ nimittäin/ Helvetin ia ijancaickista Cadotusta.

Discimus in hac vita esse locum & occasionem reconciliationis.

III. Opeme/ että tåså Elämås meille on tila tehdä parannosta/ tåså meille on aica sopia toinen toisen cansa/ia muita hywiä Töitä tehdä/iotca owat Uscon hedelmät: Sillä tåså syndi ia pahus on tehty/tåså myös parannos pitä tehtämän: Tåså wäärys toinen toista wastan on tehty/tåså myös pitä sowittaman: Tämän Elämän iälkin eij ole parannoxen eikä sowinnon sia. Ninquin Cyprianus sano: Quando hinc discessum fuerit, nullus iam locus pœnitentiæ est, nullus satisfactionis effectus. Hic vita aut amittitur, aut tenetur. Se on: Cosca Inhiminen tåstä Maailmasta poislähte/ eikä parannoxen/ eikä maxon sia yhtäkän sijtte ole. Tåså Elämä eli cadotetan/ taicka tallella pidetän. Ja Augustinus sano: Hic dum tempus habet, agat anima pro se pœnitentiam, quamdiu locus est misericordiæ, quia ibi erit locus tristiciæ. Se on: Tåså Elämås cosca wielä aica on/ tehkän seilu parannoxen/ nijn cauwain cuin Armon sia on/ sillä siellä

oikiuden sia on. Sentähden myös tämä Elämä cutzutan Armon aiaxi/ sillä täsä Inhiminen taita Jumalalda armon ia laupiuden saada / ios hän catumuxen ia parannoxen teke/ ia oikian Vscon cansa pakene hänen tygöns / Rucoellen syndins andexi. Mutta cosca Inhiminen täsä lähte pois/ niin Armon aica on vlcona/ ia Jumalan cowa oikius ia Duomio edes seiso. Ja meidän HErra Christus cutzu tämän Elämän meidän aiaxen / ninquin P. Lucan tykönä seiso: **O ios sinäkin tiedäisit / nijn sinä aiattelisit tällä tosin sinun aiallas / mitkä sinun Rauhas sopi.** Luc. 19. Ja sen cansa tietä anda / että se aica cuin itzecukin Elä täsä Maailmasa / se hänen aicans on / ios hän sen hywin taicka pahoin käyttä. Ne cuin meidän edellän owat ollet / se oli heidän aicans / cuin he Elit: Tämä aica cuin me nyt Elämme / on meidän aican. Mutta cosca me täsä Maailmasta lähdemme / nijn meidän aican on ulcona: Ja eij yhtäkän Armo sijtte ole. Sentähden myös Jumala suopi tämän aian Inhimisille/ monicahdalle pidemmän / monicahdalle lyhemmän / että hänen sen oikein käyttämän pitä/ ia nijn laittaman / että hän täsä aicanans tekisi parannoxen/ nijn cauwain cuin Armon aica on / sopisi Jumalan ia Lähimäisens cansa / ia oikeasa Vscosa täsä Maailmasta ercanisi. Ja Autuas on se/ ioca sen aian oikein ia Jumalan pelgosa käyttä / cuin se aica ulcona on/ nijn caicki toiwo ulcona on. Ninquin Augustinus sano: Frustra sibi homo post hoc corpus promittit, quod in hoc corpore comparari nequit. Se on: **Tyhiä Inhiminen toiwo tämän**

Rwmin iälkin/ iota eij hän täsä rwmisans taida saada. Sentähden meidän HErra Christus sano täsä/ Sowi nopiast hänen cansans/ coscas wielä tiellä olet/ Se on/ niin cauwain cuin sinä Elät/ ia
Gal. 6. Armon aica on. Ja P. Pawali Galaterein tygö sano: Cosca meille wielä Armo on/ nijn tehkäm hywä iocaista wastan. Jos Pharao/ Saul/ Achitophel ia muut sencaltaiset/ olisit tätä aiatellet/ ia heidän aicans/ ionga Jumala oli heille suonut/ oikein käyttänet/ eij he olisi pahoin mennet/ eikä Cadotuxen tullet. Jumala sen tekisi/ että me iotca nyt Elämmä/ tundisimme meidän etzikon aicam/ ia meidän aican oikein käytäisimme/ ia täsä synnin ia pahuden meistäm pois eritäisimme/ ia Eläisimme Jumalan pelgos ia oikiasa Vscosa/ että me wältäisim sen ijancaickisen Rangastuxen/ ia perisimme Taiwan Waldacunnan/ ionga Jumala on walmistanut hänen Engeleilläns ia caikille Vlgoswalituille.

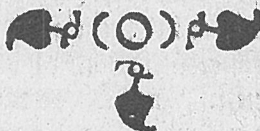

Euangeliumin Kirioitta P. Mattheus 17. Lugus.

IA cwden Päiwän peräst/ otti Jesus Pietarin/ Jacobin ia Johannexen hänen Celiens tygöns/ ia weij heidän erinäns corckian Wuoren päälle/ ia Kircastettin heidän edesäns. Ja hänen Caswons paisti ninquin Auringo / ia hänen waattens tulit kijldäwäxi ninquin yxi Walkeus. Ja catzo/ heille ilmestyi Moses ia Elias puhuden hänen cansans. Nijn wastaisi Petrus ia sanoi Jesuxelle: HErra / hywä on meidän täsä olla/ ios sinä tahdot/nijn me

tegemme tähän colme Majaa/ sinulle yhden/ Mosexelle yhden/ ia Elialle yhden. Wielä heidän puhuisans/ Catzo/ walkia pilwi ymbäri warioi heitä. Ja catzo/ Äni pilwestä sanoi: Tämä on minun racas Poican/ iosa minulle on hywä suosio/ Cuulcat händä. Ja cuin Opetuslapset sen Cuulit/ langeisit he Caswoillens/ ia peliästyit sangen cowin. Ja Jesus edeskäwi/ ia rupeis heihin ia sanoi: Noscat ia älkät peliätkö. Cosca he nyt silmäns ylösnostit/ eij he ketäkän nähnet/ mutta Jesuxen yxinäns.

Exordium à summa Evangelij.

TÄsä Evangeliumis P. Mattheus yhden erinomaisen ia sangen merkilisen Historian edespane/ cuinga meidän HErra Jesus Christus on kircastettu yhden corkian Wuoren päällä/ hänen colmen Opetuslastens edesä/ nimittäin P. Pietarin/ Jacobin ia Johannexen/ sencaltaisella swrella Kircaudella ia Walkeudella/ että hänen Caswons paistit ninquin Auringo/ ia hänen Waattens tulit walkiaxi. Ja että Moses ia Elias/ iotca owat ollet HErran swret ia corkiat Prophetat/ ovat myös sijnä näkynet/ ia HErran Christuxen cansa puhetta pitänet. Josta P. Pietari nijn ihastui ia sencaltaisella ilolla täytettin/ että hän un-

hotti

hotti tämän Maailman ia sanoi: HErra täsä on
meille hywä olla/ ios sinä tahdot/ nijn me tegemme tä-
hän colme Maja / sinulle yhden / Mosexelle yhden/
ia Elialle yhden. Anda myös Evangelista täsä tietä/
että yxi walkia Pilvi on ymbäriwarioittanut heitä/ ia
yxi ääni Pilwestä sanonut: Tämä on minun Racas
Poicani/iossa minulle on hywä suosio/ Cuulcat händä.
Nijn että nämät Opetuslapset tästä Änestä cuin he
Cuulit/ swresta peliästyit ia langesit Caswoillens:
Mutta meidän HErra Christus itze heitä ylösnosti ia
Lohdutti.

Tämä Evangelium yhtensopi sen toisen osan can-
sa Uscon tunnustoxes / semähden että täsä meidän
HErran Jesuxen Christuxen personasta / ia hänen
corkiasta wirgastans Saarnatan.

Ja on meille täsä Evangeliumis caxi Cappaletta.

I. On meidän HErran Jesuxen Kircastamisesta. *Propositio bimembris.*

II. On sijtä todistoxesta / ionga hän silloin sai
hänen Taiwaliselda Isäldäns / yhden äänen cautta
Taiwasta.

Ensimäinen Cappale.

Analysis Iæ Partis, Sex circumstantias continens.

NIin palio cuin tähän Ensimäisen Cap-
paleen tule/ on meille täsä cwsi Asian haara.

I. On sijtä Aiasta/ cosca tämä on tapah-
tunut.

I. Circumstantia Temporis, quando facta est hac transfiguratio.

Ja Cwden päiwän perästä.

Nämät päiwät P. Mattheus luke sijtä Aiasta/
cuin HErra Christus oli puhunut hänen Walda-
cunnastans / ia sen menosta Opetuslastensa cansa/

cuinga hänen piti kärsimän Pijna ia Cuolemata / ia nijn hänen Waldacundans sisälle käymän. Ja anda tietä / että sijtte cuin hän puhui sijtä Opetuslastens cansa / on tämä Historia tapahtunut cwden Päiwän
Mar. 9. perästä sen iälken. Nijn myös P. Marcus kirioitta/ että se on tapahtunut cwden Päiwän perästä / sen iäl-
Luc. 9. ken. Mutta P. Lucas sano/että se tapahtui cahdexan Päiwän perästä sen iälken. Ja cuitengan eij ole yhtäkän eroitusta heidän wälillens. Sillä P. Lucas luke sen ensimäisen Päiwän / cuin HErra Christus puhui Opetuslastens cansa / ia wijmäisen ionga Päiwän päälle Kircastettin. Mutta P. Mattheus ia Marcus lukewat waiwoin ne cwsi Päiwä cuin sen ensimäisen ia cahdexannen Päiwän wälillä on ollut. Eikä ole sentähden wastahacoiset Keskenäns toinen toisens cansa.

II. Circumstantia congtinens personas tanquam spectatores & testes suæ glorificationis.

II. Astan haara on nijstä personaista eli Opetuslapsista / iotca HErra Christus on ottanut hänen tygöns.

Otti Jesus Pietarin / Jacobin ia Johannexen hänen Weltensä tygöns.

Nämät colme hänen Opetuslastans HErra Christus on ottanut tygöns/ia eij yhtäkän muta. Ninquin hän myös nämät samat Opetuslapset on pitänyt tykönäns silloin/ cosca hän ylösherätti Synagogan Päämiehen Tyttären. Ja silloin cosca hän Yrtitarhas Rucoili ia Cuoleman cansa Campaili / nijn että Weri hiki hänestä vlgoskäwi. Että ninquin hee ennein olit nähnet HErran Christuxen Kircastoxen / ia piti sen Todistaiat oleman: Nijn heidän piti myös näkemän

Matth. 9. Matth. 26.

hänen

hänen campauxens Cuoleman cansa / ia sijtä todistaman. Sillä ninquin 5. Mosexen Kirias seiso: Että cahden eli colmen Suun todistoxes seisopi Totuus. Ninquin he myös owat sijtä todistanet sanoden: Mitä me meidän Silmäin cansa olemma nähnet / sitä me Todistamma. 2. Pet. 1. Ioh. 1.

III. On sijtä paicasta / cusa tämä Kircastus on tapahtunut. III. Circumstantia continet Locũ, ubi Christus est transfiguratus.

Ja weij heitä erinäns corckian Wuoren päälle / ia Kircastettin heidän edesäns.

Eij HErra Christus wienyt heitä iohongun louckon / mutta yhden corkian Wuoren päälle / ia eij cuitengan Evangelista nimitä sitä Wuorta / cuca se on ollut. Mutta enimäst caicki Kirconopettaiat ovat sijnä lwlos / että se on ollut Thaborin Wuori / ioca on keskellä Galilean Maacunda Zabulonin ia Isascharin Sucucunnasa / neliätoistakymmendä peniculma Jerosolymast pohian päin. Ja on ollut liki yhden peniculman corkia / ninquin Egesippus sijtä Kirioitta / ia sen Cuckulalla on ollut yxi caunis tasainen Keto / neliännes peniculma lawiä. Ja on ollut sangen iloinen Wuori / cusa Hedelmäliset puut owat caswanut / P. Pietari cutzu sen pyhäxi Wuorexi / sentähden että HErra Christus on sen Wuoren päällä Kircastettu. 2. Pet. 1.
Ja P. Lucas sano / että hän on mennyt sinne Rucoeleman / ia hänen Rucoelesans hän Kircastettin. Luc. 9.

IV. Astan haara on sijtä muodosta / cuinga HErra Christus on Kircastettu. IV. Circumstan ia comprahen-

Ja hänen Caswons paisti ninquin Aurin-

dit formam seu modum transfigurationis.

go / ia hänen Waatens tulit kijldäwäxi ninquin yxi Walkeus.

Täsä P. Mattheus cahtalaiset edespane:

1. Että HErran Christuxen Caswo paisti ninquin Auringo/ P. Lucas sano/ että hänen Caswons mwtettin. Ja andavat molemmat Evangelisterit sen cansa tietä / että HErran Christuxen Caswo otti yhden toisen muodon päällens/ cuin hänelle ennein oli/ ia tuli nijn Kircaxi/ että hän paisti cuin Auringo.

2. Että hänen Waatens tulit Kijldäwäxi ninquin Walkeus/ P. Marcus sano / että hänen waattens tulit Kircaxi/ ia sangen Walkiaxi ninqnin Lumi/ ettei yxikän waatten painaia Maan päällä taida tehdä nijtä nijn walkiaxi. P. Lucas sano/ että hänen waattens olit walkiat ia kijldäwäiset. Tämän caldaisen kircauden meidän HErra Christus Jesus on tahtonut otta hänen päällens/ sekä hänen Caswoinsa että Waatteinsa / hänen Opetuslastens edesä / että hän osotaist sen/ mingäcaltainen Kircaus meille sijnä tulewaises Elämäs pitä oleman/ ionga hän on meille andava/ ia pitä tekemän meidän Rwmin hänen Kircan Rwmins caltaisexi.

Phil. 3.

V. Asian haara on Mosexen ia Elian Personasta/ iotca heille ovat näkynet.

Apparitio Mosis & Eliæ.

Ja catzo/ heille ilmestyi Moses ia Elias/ puhuden hänen cansans.

Näistä cahdesta Miehestä P. Mattheus Kirioitta/ ninquin hän itze ihmettele sen ylitzen/ ia sentähden hän on pannut sen sanan (Catzo) tähän sanoden:

Catzo

Tatzo heille ilmestyi Moses ia Elias/ninquin hän tahdoisi sano: Merkitze ia ota wisusti waari/ mitä minä sanon/ ettei ainoast ne colme Opetuslasta Petrus/ Jacobus ia Johannes ole ollet siinä HERran Christuxen cansa/ cosca hän Kircastettin/ mutta myös ne Swret ia Corkiat HERran Prophetat/ Moses ia Elias owat siinä ilmestynet/ ia hänen cansans Puhunet. Näistä molemista seiso kirioitettu Wanhas Testamentis.

Mosexesta seiso 5. Mosexen Kirias kirioitettu/ Deut. 34. että hän on Cuollut/ia Jumala itze on hänen Haudannut Moabiterein Maacunnas/ ia eij yxikän ole saanut tietä hänen Hautans tähän päiwän asti. Ja se on tapahtunut 2489 Wuonna iälken Maailman Luomisen/ Se on/ 1491 Wuotta ennein Christuxen Syndymätä.

Elias Prophetasta on kirioitettu/ 2. Cuningan 2.Reg. 2. Kiriasa/ että hän on Tulisesa Wagnusa Eläwänä Taiwasen otettu/ 3000 Wuonna iälken Maailman Luomisen/ Se on/929 Wuonna ennein Christuxen Syndymätä. Nämät Pyhät Jumalan Miehet/ iotca niin monda sata Wuotta ennein owat tästä Elämästä poisollet/ ilmestywät täsä ia puhuwat HErran Christuxen cansa/ näinen colmen Opetuslasten cuulden. Mutta mitä he ovat puhunet/ sen P. Lucas an- Luc. 9. da tietä sanoden/ että he puhuit HErran Christuxen poislähtemästä/ ionga hänen piti täyttämän Jerusalemis/ Se on/ hänen Piinastans ia Cuolemastans/ ionga hänen piti kärsimän caiken Maailman syndein edestä.

VI. Exultatio Petri in monte.

VI. On P. Pietarin Ilosta ia Riemusta Wuorella.

Nijn wastaisi Petrus ia sanoi Jesuxelle: HErra/ hywä on meidän tässä olla/ ios sinä tahdot/ nijn me tegemme tähän colme Maja/ sinulle yhden/ ia Mosexelle yhden/ ia Elialle yhden.

P. Marcus sano: Että Petrus ia ne iotca hänen cansans olit/ rascautettin unesta/ ia cosca he heräisit/ nägit he hänen Kirckaudens/ ia ne caxi Miestä seisowan hänen tykönäns. Ja se tapahtui/ cosca he menit hänen tyköäns/ sanoi Petrus: Mestari/ täsä on meille hywä ollaxen/ &c. Sillä cosca Petrus näki ia cuuli tämän suuren ihmen tällä Wuorella/ nijn hän tuli sencaltaisen Ilon ia Riemun/ että hän unhotti caicki tämän Maailman menot/ ia tahdoi olla sijnä ilosa aina. Ja sentähden sanoi: HErra täsä on meille hywä ollaxen. Cuin hän olisi tahtonut sano: HErra/ en ole minä ikänäns cuullut engä nähnyt tämäncaltaista suloista meno/ ilo ia riemu/ cuin täsä on/ täsä meidän hywä on olla/ en minä pidä lucua Galileasta/ en Judeasta/ en Isän Maasta/ en Waimostan eikä lapsistä/ täsä ilosa meidän on hywä ollaxem/ tehkämme tähän colme Maja/ sinulle HErra yhden/ Mosexelle yhden/ ia Elialle yhden/ ia olcame täsä aina yhdesä/ parambi meidän täsä on ollaxen/ cuin Jerusalemisa caicka Judeasa/ cusa caicki meitä wihawat: Ja sinä tiedät cuinga he sinun Henges iälken seisowat: Annane Jumalattomat olla heillens/ olcamme täsä. Catzo

niin P. Pietari täsä täytettin ilolla ia riemulla/ ettei hän tietänyt itzeckän cusa hän oli. Sillä hän oli saanut yhden maiston siitä iiancaickisesta Elämästä/ ia siitä Ilosta cuin siellä on. Ja P. Marcus ia Lucas sanowat: Ettei hän tietänyt mitä hän sanoi. Että hän tahdoi olla ynnä HErran cansa/ eij hän siinä wäärin mennyt: Mutta että niin cohta ilman ristitä ia rwmilista Cuolemata/tahdoi tulla siihen Taiwalisen Iloon/ siinä hän swresta erhetyi.

Opetuxet ensimäisestä Cappalesta.

Loci Com: Ia. Partis.

I. OPeme/ että tämän Elämän iälken/ seura yxi iiancaickinen Elämä: Jonga päälle eij pidä yhtäkän loppu tuleman/cusa caicki Ulgoswalitut pitä iiancaickisesta oleman/ iotca Maailman Algusta owat poisnuckunet/ ia wielä nyt Maailman Loppun asti täsä poisnuckuwat. Sillä sen todistawat täsä sekä Mosexen että Elian esimercki/ iotca io monda sata Aiastaica ennein/olit tästä Maailmasta poisercannet/ ia täsä nyt swresa Taiwalisesa Cunniasa ilmestywät / ia puhuwat meidän HERran Christuxen cansa / ia sen cansa osotetan ia todistetan/ että he tästä Elämästä lähteisäns / owat tullet yhten toisen ia paramban Elämän/ custa he myös tähän Taborin Wuorella tulit ia ilmestyit. Tämän cansa pitä meidän wahwistaman meidän Uscon/ ia tietämän/ että tämän Elämän iälken pitä seuraman yxi iiancaickinen Elämä/ ionga Jumala tahto anda caikille niil-

Monemur post hanc vitam, restare æternam vitam.

le/iotca oikeasa Vscosa tästä Maailmasta ercanewat. Ninquin me myös meidän Vscon tunnustoxes sen tunnustamme sanoden: Minä Vscon ijancaickisen Elämän. Ja tule meidän lohdutta meitän täsä surkias Elämäsä sen cansa/ että waicka me täsä monen ristin ia wastoinkäymisen alla olemma/ ia wijmäin Cuoleman cautta tästä poisercanem: Nijn cuitengin me tulemma yhten paramban ia ijancaickisen Elämän / cusa eij yhtäkän Risti/ Tusca eli wastoinkäymistä pidä oleman/ mutta ilo ia riemu ijancaickisesta. Ja ninquin Moses ia Elias iotca ovat täsä Maailmasa myös Kärsinet Risti/ Waiwa ia wastoinkäymistä/ täsä ovat näkynet taiwalises kircaudesa ia cunniasa: Nijn pitä mös mei-
Philip. 3. dän Rwmin tuleman Kircaxi / ia Taiwalisella Cunnialla kircastetuxi/ ia nijn tuleman meidän HErran Jesuxen kircastetun Rwmin caltaisexi. Pitä meidän sentähden aina aiatteleman / cuinga me sijhen ijancaickisen Elämän Mosexen ia Eliaxen cansa mahdaisimme tulla / ia sen iälkin aina seiso. Sillä täsä meille eij ole yhtäkän wahwa Asuma sia/ eij me sentähden ole Isäldä Jumalalda luodut / ia Poialda HErralda Jesuxelda lunastetut/ ia sildä Lohdutaialda P. Hengeldä pyhitetyt/ että meidän täsä Elämäsä aina pitä oleman: Mutta olemma Vlgoswalitut ia cutzutut ijancaickisehen Elämän/ ia siellä händä ijancaickisesta ylistämän ia Cunnioittaman. Ja caicki ne iotca ovat meidän HErran Jesuxen weren cautta Puhdistetut heidän synneistänsä/ ia uscowat hänen päällens/ eij pidä
Ioh. 3. huckuman ijancaickisesta / mutta tuleman tähän ijancaickisehen Elämän.

II. Ope-

II. Opeme tästä/ että me siinä ijancaickises Elämäs taidamme tuta toinen toisen iällens / ia eij waiwoin ne cuin me täsä Maailmasa olemme tundenet/ia cansakäymistä pitänyt/ mutta myös ne ioita me täsä eij ole tundenet. Ja iotca ennein monda sata Aiastaica ovat Cuollet/ ia en me ikänäns ennein ole nähnet. Ninquin meille täsä on Esimercki / että Petrus tunsi Mosexen ia Elian cohta cuin hän näki heidän/ iotca monda sata Aiastaica ennein olit Elänet: Ja eij Petrus ikänäns ennein ollut heitä nähnyt. Niin myös Adam tunsi hänen waimons Evan iällens/ cohta cuin hän näki hänen / ia sanoi: **Tämä on Lw minun luistan/ia Liha minun lihastani.** Samallamuotto ne Waimot/iotca menit HErran Christuxen Haudan tygö Päästäis päiwän huomeneldan/ woitteleman hänen Pyhä Rwmistans/ tunsit HErran Christuxen iällens / sijtte cuin hän oli Cuoluista ylösnosnut. Näin mös me eij waiwoin tunne toinen toistam/ mutta myös itze Jumalan Caickiwaldian me tunnemme/ia näemme ninqnin hän ombi. Ninquin P. Johannes sen todista sanoden: **Minun rackani/ me olemma Jumalan Lapset / waan eij ole se wielä ilmei / mitkä meidän pitä oleman/ mutta sen me tiedämme/ että cosca hän ilmestypi/niin me tulemma hänen caldaisexens/ sillä me saamma hänen nähdä ninquin hän on.** Ja pitä meidän silloin caicki iloitzeman Jumalasa meidän HErrasan/ toinen toisen cansa ijancaickisesta. Ja Jumala pitä Pyhkimän caicki Kyynälet pois meidän Silmistän. Tämä on meille Suurexi Lohdutoxexi täsä Surkias Elämäs / että me täl-

Monemur in vita æterna nos mutuo agnituros.

Gen. 2.

1. Ioh. 3.

Apoc. 7.

dä lähteisäm tulemme sijhen Elämän/ cusa me saamme nähdä Jumalan ninquin hän on/ ia hänen Pyhät Engelins/ saamma myös nähdä meidän ystäwän/ meidän Wanhiman/ Waimon ia Lapset/ ia caicki Vlgoswalitut/ eij yxi/ caxi eli colme kerta/ mutta aina ia alati ijancaickisesta. Silloin me sanomma ynnä P. Pietarin cansa: HErra täsä on meille hywä olla sinun tykönäs/ sanomattomas Ilosa ia Riemusa.

Homines in hac vita esse valde securos & bardos in rebus spiritualibus.

III. Opeme tästä/ cuinga suruttomat ia hitaat Inhimiset ovat täsä Maailmasa/ nijsä Asioisa cuin tule meidän Sielun autuutteen/ ia ettei me ota nijstä nijn waari/ eikä harioita itzen nijsä/ mutta annamme usein meitäm nijstä estä/ tämän Maailman turhan menon cautta. Ninquin meille täsä on Esimerki näisä colmes Opetuslapses/ cuinga hitaat ia suruttomat he ovat ollet. Sillä cosca meidän HErra Christus wähä ennein cuin hänen piti kärsimän Pijnan ia Cuoleman/ meni Wuoren päälle rucoleman/ nijn he macaisit/ olit surutomat ia annoit itzens unen waldan/ eikä aiatellet sen waaran ia wahingon päälle/ cuin heille edesseisoi/ että heidän Mestarins piti kijniotettaman/ Pijnattaman ia Tapettaman. Heidän olisi pitänyt Rucoleman ynnä HErran Christuxen cansa/ ia eij macaman. Nijn he myös silloin teit/ cosca HErra Christus campaili Cuoleman cansa Yrttitarhas/ ia Rucoeli/ nijn että Weripisarat hänestä wuodit. Silloin he macaisit sywäsä unesa/ nijn että HErra Christus heitä nuhteli sanoden: **Nijn maatcat nyt/ eikä te woinet yhtä hetke walwo minun cansani: Walwocat ia Rucoelcat/ ettei te Kiusauxen lan-**

Matth. 26.

geist. Tämän caltaiset owat Inhimiset luonosta/ että cosca Risti ia Tusca on swrin/ silloin he owat Suruttomat/ ninquin eij yhtäkän waara ia wahingota olist. Samalmuotto myös he Jumalan Palweluxes ovat sangen hitaat/ cosca Jumalan sana Opetetan ia Saarnatan/ silloin he macawat taicka mwta aiattelewat/ eikä tahdo cwlla sitä mitä heidän edesäns Saarnatan. Mutta ylöncatzowat sen/ eikä taida sitä aiatella/ että caicki heidän Autudens sijnä seiso. Tämän hitauden ia laiscuden pitä meidän poispaneman/ ia oleman walpat ia ahkerat Rucouxes/ Jumalan sanan cwlemises ia muisa Jumalisis harioituxisa/ senpäälle että me mahdaisimma käsittä sen ijancaickisen Ilon ia Riemun.

Toinen Cappale.

Analysis IIæ. Partis, continens Quinque membra.

ENsimälses osas te saitte cwlla/ meidän HErran Jesuxen Christuxen kircastamisesta Thaborin Wuorella: Seura nyt toinen Osa sijtä todistoxesta/ ionga hän silloin saij hänen Taiwaliselda Isäldäns yhden Änen cautta Taiwast/ cusa meille on wijsi Cappaletta.

I. On yhden walkian Pilwen ymbäriwarioitus: *I. Obumbratio nubis nitidæ.*

Wielä heidän puhuisans/ catzo/ Walkia pilwi ymbäri warjois heitä.

Ninquin Jumala Wanhas Testamentis on osottanut hänens Pilwesä/ ia sijtä on puhunut. Nijn hän myös täsä osotta hänens Pilwesä/ ia Pilwestä puhu. Sillä Jumala on yxi Hengi/ ia eij yxikän taida händä *Exod. 13. 16. Levit. 16. Num. 9. 1. Reg. 8.*

nähdä täsä Elämäs Ihmisten silmäin cansa. Ja että se Pilwi oli walkia ia eij musta/ ninquin hän Sinain Wuoren päälle tuli mustasa ia syngiäs Pilwesä/ silloin cosca hän Lain annoi/ sen cansa tietä annetan/ että tämä ääni cuin täsä cwlui/ eij ollut Lain mutta Evangeliumin suloinen ääni.

II. Vox patris de cœlo, qua Christus declaratur filius Dei.

II. On Isän Jumalan ääni Taiwast:

Ja catzo/ Äni Pilwestä sanoi: Tämä on minun racas Poicani/ iosa minulle on hywä suosio/ Cuulcat händä.

Tämä nyt on se swrin ia erinomainen Cappale/ ionga tähden P. Mattheus tämän Historian niin wisusti caickein Asian haarain cansa kirioitta. Sillä tämän äänen cansa HErra Christus todistetan ia iulkisesta vlgoshuutan olewan Jumalan poica: Senpäälle/ että caicki Ihmiset Maan päälle mahdaisit tietä/ että hän on se totinen Messias Maailman Wapahtaia. Ja on näisä sanoisa/ ionga Isän Jumalan ääni puhui pilwestä/ colminaiset Asiat.

I. Quod sit filius Dei.

I. On HErran Christuxen personasta/ että hän on Jumalan ainoa poica. Sillä Isä Jumala itze sen täsä tunnusta ia todista sanoden: Tämä on minun Racas Poicani. Ja waicka HErra Christus oli totinen Ihminen/ Neitzestä Mariasta Syndynyt. Niin cuitengin eij hän ole iocu palias Ihminen/ mutta myös totinen Jumala/ ia Isän Jumalan ainoa Poica. Ja niin on sekä Jumala että Ihminen. Sencaltaisen todistoxen myös HErra Christus saij hänen Taiwaliselda Isäldäns/ cosca hän Castettin

Jorda-

Jordanin wirrasa: Cusa Jumala sanoi Taiwast: Tämä on minun Racas Poicani. Matth. 3.

2. Että Isällä Jumalalla on hänesä hywä suosio / ioca on hänen Racas Poicans / nijn että hän meitä racasta / ia hywänä pitä hänen tähdens / ia caicki hywä meille suopi / ia me olemma Jumalalla otoliset hänen tähdens.

2. Quod in Christo Deo Patri sit complacitum.

3. Että meidän pitä händä cwleman: Sillä hän on meille asetettu yhdexi Opettaiaxi / ioca meitä hänen pyhän Sanans ia Evangeliumin cautta opetta / ia Jumalan Waldacundan oikean tien osotta. Ja sentähden Isä Jumala Käske / että meidän pitä händä ainoata cwleman / ia hänen Oppins wastan ottaman.

3. Quod ipsum debemus audire.

Ja tämä on nyt se Isän Jumalan Caickiwaldian ääni Taiwast / ioca sano ia todista: Että meidän HErra Jesus Christus on hänen ainoa poicans / ionga hän on lähettänyt tähän Maailman / Lunastaman meitä ijancaickisesta Cuolemasta ia Cadotuxesta; Ja Käske että meidän pitä händä Cuuleman.

III. On Opetuslasten pelgosta:

III. Terror Discipulorum.

Ja cuin Opetuslapset cuulit / langeisit he Caswoillens / ia peljästyit sangen cowin.

Tämä pelco tuli heidän päällens Inhimisen Luonon heickoudesta / ioca eij woi kärsiä HErran äändä: Sillä Inhimisen Luondo on perisynnin tähden nijn turmeldu / ettei hän taida eikä woij cwlla eikä kärsiä HErran Jumalan äändä ilman suurta pelco ia wapistosta. Ninquin meille on monda Esimerckiä sen päälle / eij waiwoin näisä Opetuslapsisa: Mutta myös

Exod. 20. Israelin Cansasa / iotca pelkäisit ia wapisit / cosca Jumala annoi Lain Sinain Wuorella / ia sentähden rucoelit Mosesta / että hänen piti puhuman Jumalan cansa / senpäälle ettei heidän pitänyt Cuoleman.

IV. Consolatio Christi.

IV. On HErran Christuxen Lohdutoxesta ia wahwistoxesta:

Ja Jesus edeskäwi / ia rupeisi heihin ia sanoi / noscat ia älkät peliätkö.

Näisä sanoisa meille colminaiset Astat edespannan.

1. Accessus Christi.

1. Että Jesus edeskäwi. Sillä cosca hän näki että Opetuslapset langeisit Caswoillens ia peliästyit / nijn hän edeskäwi heidän tygöns / ia sen cansa osotti / että hän oli se Ylimäinen ia paras Autaia tuscas ia hädäsä / eikä tahdo ylönanda hänen omians.

2. Attactus Christi.

2. Että hän rupeisi heihin / nimittäin hänen Jumalisen ia woimalisen Kädensä cansa / että hän heitä maasta ylösoiensi ia autti / sillä he olit sangen cowin peliästynet / ettei he tainet itzens maasta ylösoienda.

3. Erectio Christi.

3. Että hän sanoi: Noscat ia älkätte peliätkö: HErra Christus eij waiwon heitä woimalisella Kädellåns ylösoiendanut / mutta myös hänen P. Sanallans heitä Lohdutti / ia Käski poispanna caiken pelgon / ia olla hywäsä turwasa. Ja osotta sen cansa / että se ääni eij tapahtunut heidän / eikä yhdengän Inhimisen wahingoxi / mutta hywäxi ia hyödytyxexi.

V. Exitus huius Historiæ

V. On tämän Historian lopusta:

Cosca he nyt Silmäns ylösnostit / eij he

ketä-

ketäkän nähnet / mutta Jesuxen yxinäns.

Nämät Opetuslapset HErran Christuxen awun cautta tulit nijn ylössietuxi / että he Silmäns ylösnostit ia nousit ylös. Mutta eij ketäkän muta nähnet cuin Jesuxen. Sillä Moses ia Elias olit heidän silmäins edestä pois cadonnet. Sillä kircastetut Rumit taitawat osotta heitäns / taitawat myös Silmäin edestä poiscadota: Ninquin myös ne iotca Haudoista ylösnousit / silloin cosca HErra Christus Ristin päällä oli / monelle näkyit / nimittäin nijlle / ioille Jumala Silmät awaist / että he taisit heitä nähdä.

Opetuxet toisesta Cappalesta.

Loci Com: IIæ. Partis.

I. OPime / että meidän HErra JEsus Christus on totinen Jumalan poica / Isästä ijancaickisesta Syndynyt. Sillä Isä Jumala Caickiwaldias Taiwast yhden äänen cautta sen todista sanoden: Tämä on minun Racas Poicani / ioca todistos on nijn wahwa ia luia / ettei caiki Helwetin Portit woij / eikä taida sitä tacaperin aja. Ja waicka HErra Christus otti hänen päällens Inhimisen Luonon / ia on totinen Inhiminen: Nijn cuitengin Jumala tunnusta hänen poiaxens / ionga hän on synnytänyt hänellens ijancaickisesta. Ninquin Psalmisa seiso: Sinä olet minun Poicani / Tänäpäiwänä minä sinun synnytin. Ja sentähden myös hän eij ole palias Inhiminen / mutta myös Jumala Jumalasta ijancaickisesta syndynyt. Ninquin me sen

Discimus Christum esse verum Dei filium, à Patre ab æterno genitum.

Psal. 2.

myös meidän Vscon tunnustoxes/ tunnustamme ia sanomme: Minä vscon Jesuxen Christuxen päälle/ hänen Ainoan Poicans meidän HErran. Ja cohta iälkin sanomma/ että tämä sama Jesus Christus Jumalan poica/ on syndnyt Pyhästä Hengestä/ ia syndynyt Neitzest Mariasta. Ja sen cansa tunnustamme/ että HErra Christus on ottanut hänen päällens Inhimisen Luonon/ personan yhteytteen ynnä Jumalan Luonon cansa. Niin että se yxi Christus on nyt sekä Jumala että Inhiminen: Jumalasta ijancaikisesta syndynyt Jumalan Luonon puolesta: Mutta Inhimisen Luonon puolesta Neitzestä Mariasta. Ja sentähden Isä Jumala Taiwast hwta sanoden: Tämä on minun Racas poican/ silloin cosca HErra kircastettin Thaborin Wuorella. Josta myös P.

2. Pet. 1. Petrus Apostoli/ ioca silloin oli sillä Wuorella ynnä HErran Christuxen cansa/ kirioitta sanoden: Rackat Weliet/ emme ole cawaloita juttuia tuonet/ cosca me teille tietäwäxi tegimme meidän Herran Jesuxen Christuxen woiman ia tygötulemisen: Mutta me olemma itze nähnet hänen Cunnians/ cosca hän sai Isäldä Jumalalda Cunnian ia Ylistöxen/ yhden änen cautta/ ioca hänelle tapahtui sildä ylönwäkewäldä HErraudelda/ tällä muodolla: Tämä on minun Racas Poicani/ iosa minulle on hywä suosio. Ja tämän änen me cwlimma Taiwasta tulewan/ cosca me hänen cansans ynnä olimma sen Pyhän Wuoren päällä.

Monemur II. Opeme tästä/ ettei täsä Maailmasa ole yh-

täkän wahwa ia pysywätä ilo ia riemu / onni ia myötäkäymistä / sillä se pian ia nopiast taita mwttua / ia kändyä Murhexi ia Suruxi. Ninquin meille täsä on yxi erinomainen Esimerkki näisä HErran Christuxen Opetuslapsisa / iotca meidän HErran Christuxen kircastuxesta / ia sijtä puhesta cuin Moses ia Elias pidit hänen cansans / sangen swresta ihastuit ia riemuitzit / nijn että Petrus sanoi: HErra täsä meille on hywä olla: Mutta se ilo eij ollut cauwaxi. Sillä cosca pilwi heitä ymbärijwarioitti / ia he cwlit äänen Taiwasta / nijn he cohta langeisit Caswoillens ia peliästyit sangen cowin. Ja nijn se ilo heille oli wähäxi aiaxi / ia cohta käättin swrexi pelgoxi ia wapistoxexi. Ja monda mwta sencaltaista Esimerkkiä meille on P. Raamatusa. Cosca Israelin Cansa olit ilosa ia riemusa Corwesa / Söit ia Joit / ia nousit ylös leikitzemän / nijn heidän ilons käättin pian Murhexi / nijn että he keskenäns löit toinen toisens Cuoliaxi: Ja langeisi yhtenä päiwänä colme tuhatta Miestä / iotca miecalla hacattin / sentähden että he olit tehnet heillens Epäiumalan / ia sitä Palwelit. Cosca Jobin Lapset tegit Wieraspidon keskenäns / ia olit iloiset / nijn heidän ilons äkistä käättin Murhexi: Sillä Hwone cusa he olit sisällä / langeisi heidän päällens / ia tapoi heidän. Cosca Belsazar teki swren Wieraspidon hänen Päämiehillens / ioij ia oli iloinen heidän cansans / nijn se ilo pian käättin Murhexi / ia lyötin sinä yönä Cuoliaxi. Samallamuotto se ricas Mies iosta P. Lucas kirioitta / ioca Eli iocapäiwä Herculisesta / ia puetti itzens Purpura Waatteln, hänen ilons ia riemuns käättin

in hac vita nullū gaudium esse durabile nec diuturnum.

Exod. 32.

Iob. 1.

Dan. 5.

Mur-

Murhexi / Itcuxi ia Hambain kiristoxexi Helwetisä. Nijn wielä nyt Lycky / Onni ia Myötäkäymys täsä Maailmas usein käätän Ristixi ia Tuscaxi. Ninquin meille myös senpäälle on monda Esimercki Maailmalisisa Historiais / nijn hywin cuin P. Raamatusa. Alcibiades yxi Ruhtinas Athenis oli sangen onnelinen Algusa / mutta wijmäin tuli Maanculkiaxi. Iustinianus Keisari Romisa oli Algusa kyllä onnelinen / mutta wijmein otettin Fangixi. Polycrates on ollut cauwain onnelinen / mutta wijmein surkian Lopun sanut. Sillä Oretes Dariuxen Päämies annoi hänen ripusta corkialla yhden pwn päälle ajasti. Bellisarius yxi wäkewä Sodanpäämies / ioca woitti monda Maacunda / Linna ia Caupungita Keisari Iustinianuxen alla / ia hän oli nijn ylöscorgotettu hänen Herraldans Keisarilda / että hän annoi lyödä erinomaista Myntti hänen Cunniaxens / ionga päälle oli Keisarin Cuwa toisella puolella / ia toisella Bellisariuxen, tämän caltaisen päälle kirioituxen cansa : Bellisarius Romanorum Decus, Se on / Bellisarius on Romarein Cunnia ia Cauwistus. Tämän Bellisariuxen onni tuli wijmäin toisin käätyxi / nijn että hänen Herrans ia Keisarins annoi pistä molemmat hänen Silmäns ulgos / otti häneldä caicki hänen saatuns / ia teki hänen nijn Köyhäxi ia radolisexi / että hän käwi ia Keriäist hänen ruocans / sanoden : Date Bellisario Panem, quem virtus extulit, invidia depressit : Se on: Andacat Bellisariuxen Leipä / ionga Awu ia Miehus on ylöscorgottanut / mutta Wiha ia Cateus alascukistanut. Iulius Keisari ia Pompejus

Magnus olit sangen onneliset / nijn että coco Maa-
ilma tiesi sano heidän Miehulisista Töistäns ia Woi-
tostans / Ja cuitengin wijmein cosca onni käänsi hä-
nens ymbärins / tulit swren onnettomutten. Sillä Iu-
lius Romisa lyötin Cuoliaxi monicahdoilda / iotca olit
heidäns yhtenwannonet händä wastan / ioinen Pää-
miehet olit Brutus ia Cassius. Ja Pompejuxen
Caula leicattin. Jos me rupema catzeleman Sam-
sonin, Holofernin, Hannibalin, Ciceronin ia
muinen sencaltaisten Historiat / nijn me löydämme cuin-
ga swresta heidän onnens on käändynyt ia tacaperin
käynyt. Ja erinomaisesta se tapahtu nijlle Christilisil-
le ia Jumalisille Inhimisille täsä Maailmas / ettei
heille ole täsä ilo ia myötäkäymistä cauwaxi / mutta
nopiasti käätän Murhexi ia Ristixi. Ninquin Chry-
sostomus sano: Deus sanctis suis, neq; tribulatio-
nes, neq; iucunditates sinit habere continuas. Se
on: Eij Jumala salli oleman nijlle pyhille aina
eikä waiwa ia itku / eikä myös aina myötäkäy-
mistä. Sentähden sano Salomon ia mana: Cosca Eccles. 7.
hywät päiwät ovat / nijn ole iloisas. Pahat päi-
wät ota myös hywäxi / sillä Jumala on ne Luo-
nut eritäin / ettei Inhiminen tiedäisi mikä tulewa
on. Sentähden eij yxikän mahda luotta tämän Maa-
ilman ilon ia riemun päälle / iotca owat ajaliset ia wä-
hän hetken pysywät / mutta wijmein käändäwät hei-
däns ymbärins.

III. Opeme tästä / että ninquin Jumala racasta Discimus
hänen poicans meidän HErra Jesusta Christusta / ios- Deum pro-
sa hänellä on hywä suosio / nijn hän myös hänen täh- pter Chri-
stum nos

diligere tanquam filios suos.

dens meitä racasta ninquin Lapsians / ia hänen Armoons meitä on ottanut. Sillä HErra Christus on meitä sowittanut hänen cansans Pijnans ia Cuolemans cautta / ia tehnyt meitä Jumalan Lapsixi ia hänen cansaperilisexens. Ja sentähden Jumala omista heitä hänen Lapsixens / ioisa hänelle on hywä suosio / hänen rackan ainoan poicans tähden. Ninquin P.

Eph. 1. Pawali Epheserein tygö sitä kiriotta / Sanoden: Jumala on meitä vlgoswalinut HErran Christuxes / ennein cuin Maailman perustos oli lasketty / että meidän piti oleman Pyhät ia nuhtettomat hänen edesäns rackaudesa. Ja on ottanut meitä itzellens Lapsixi / Jesuxen Christuxen cautta / hänen tahdons hywän suosion iälken / hänen Cunnialisen armons kijtoxexi / ionga cautta hän on meitä osalisexi tehnyt / hänessä ioca racas on / Joca meitä on Lunastanut hänen Werens cautta. Ja tästä me nyt ymmärräm meidän HErran Jesuxen Wirgan / ia opemme mingä tähden hän on tähän Maailman tullut / ninrittäin sentähden / että hän meitä sowitaisi hänen Taiwalisen Isäns cansa / saattaisi meitä hänē armoons / iosta me synnin cautta olimme poislangennet. Ja tosin hänen tähdens Isä Jumala meitä on ottanut ia omistanut hänen Lapsixens / racasta meitä / ia caicki hywä meille suopi / suoiele ia wariele meitä / holho ia ylhälläpitä: Sen saman rackan poicans tähdē anda caicki meidän syndimandexi / ia wijmein tämän surkian Elämän iälken / otta meitä hänen tygöns ijancaickisehen Ilon ia Riemun.

VIII. Sun-

Euangeliumin Kirioitta P. Mattheus 7. Lugus.

IA sanoi Iesus Opetuslapsillens: Cawahtacat teitän nijstä Falskeista Prophetaista/ iotca tulewat teidän tygönne Lammasten waatteilla/ mutta sisäldä he owat raatelewaiset Sudet. Heidän Hedelmistäns pitä teidän tundeman heidän. Hakeco iocu wijnamarioia Oriantappuroist? Taicka Fikunita Ohdakeista? Nijn iocainen hywä Pw / teke hywän Hedelmän/ mutta paha Pw teke häjyn Hedelmän/ yxi hywä Pw/ ei se taida häjyiä He-

delmit tehdä / eikö myös häjy Puw hywiä hedelmitä. Jocainen Puw / cuin eij tege hywä Hedelmätä / se pois hacatan / ia heitetän tuleen. Sentähden pitä teidän tundeman heitä heidän Hedelmistäns.

Eij iocainen cuin sano minulle / HErra HErra / pidä sisälle tuleman Taiwan waldacundan: Mutta se ioca teke minun Isäni tahdon / cuin on Taiwas. Monda sanowat minulle sinä päiwänä : HErra / HErra / emmekö me sinun Nimes cautta Propheterannut / ia sinun nimelläs Perkelet wlgosaiannet / ia sinun Nimes cautta me olemma monda wäkewät Awu tehnyet ? Ja silloin minun pitä tunnustaman heille: En ikänäns minä teitä tundenut / mengät pois minun tyköäni / te wäärin tekiät.

Exordium à summa Evangelij

Täsä Evangeliumis / ioca on ulgosotettu sijtä pitkästä Saarnasta / cuin meidän HERra Jesus Christus piti Wuorella cohta hänen Castens iälken / ennusta / että wijmeisellä aialla pitä wäärät Opettaiat ylösnouseman. Ja mana hänen Opetuslapstas ia caickia Christilisiä Inhimisiä / että heidän pitä heitä Cawahtaman /

man/ ia hänen P. Sanasans wahwana pysymän. Ja että iocainen pidäisi heitä sitä paremin tundeman nijstä: Nijn hän wlgosmala heitä täsä / ia sano: Että he tulewat Lammasten waateilla / mutta sisäldä he owat Raatelewaiset Sudet / iotca Murhawat sekä Sielun että Rwmin. Ja osotta ne oikiat merkit/iotca eroittavat heitä nijstä oikeista opettaista ia sano: Että heidän hedelmistäns pitä he tuttaman/ninquin yxi Pw tutan hänen hedelmästäns/ios se on hywä taicka paha: Ja uhka täsä caicki wääri opetaita sangen covalla rangastoxella/että heidän pitä pois hacattaman/ ia heitettämän ijancaickisehen tuleen. Wijmein anda HErra Christus tietä täsä: Cutca ne owat/iotca taiwä waldacundā pitä tuleman/nimittäin/ ne iotca tekewät hänen Isänsä tahdon cuin on taiwas. Ja on tämä Evangeliū asetettu saarnatta tämän Sunnuntain päiwän päälle/ sentähden/että te mennē Sunnuntain cwlitta saarnattawā/ cuinga Jumala caickiwaldias yhdē äänen cautta taiwast hwsi ia manaisi/ että meidän pitä cwlemā hänē ainoata racasta Poicans/meidän HErra Jesusta Christusta / ia hänen oppins / ionga hän Evangeliumin saarnan cautta meille edespane / ia tahto että meidän pitä wälttämän ia cartaman caickia Falskia Prophetaita ia wääriä opettaita/ iotca toisin opettawat.

Ratio cur hoc Evangelium hoc tempore pro concione proponatur.

Tämä Evangelium yhtensopi sen ensimäisen rucouxen cansa/ Isä meidän rucouxen/ cusa me näin rucoilem ia sanomme: **Pyhitetty olcon sinun Nimes.** Sentähden että täsä saarnatan ia opetetan/ että meidän pitä cawahtaman ne Falskit Prophetat / iotca wäärin opettawat Jumalan sanan/ ia pysymän hänen

P. Sanasans ia tekemän meidän Taiwalisen Isän tahdon.

Propositio bimembris.

Ja iaetan tämä Evangelium cahteen osan.

I. On niistä Falskeista Prophetaista.

Analysis Iæ Partis quinque membra continens.

II. On niistä Falskeista Christityistä ia wlcocullatuista Inhimisistä.

Ensimäinen Osa.

NIin palio cuin tähän ensimäiseen Osan tule / edespane P. Mattheus täsä wijsi Cappaletta.

I. Hortatio Christi de cavendis Pseudoprophetis.

I. On HErran Christuxen Käskystä.

Cawahtacat teitän niistä Falskeista Prophetaista.

Græcan Textis seiso se sana προσέχετε, ioca merkitze ei yxikertaista Cawahtamista / mutta sitä ioca tapahtu swren ahkeruden cansa / ia tahto HErra Christus niin palio sano: Cawahtakat teitän wisusti ia ahkerasti niistä Falskeista Prophetaista: Ja niinen cansa hän ymmärtä caicki wäärät opettaiat. Sillä Prophetat ei ole ne ainoast / iotca Propheterawat ia Ennustawat tulewaisista asioista ia menoista / iotca edespäin tapahtuman pitä: Mutta myös caicki opettaiat / iotca Jumalan sana opettawat ia wlgostoimittawat. Ja sentähden Vdes Testamentis saarnamiehet ia opettaiat cutzutan Prophetaixi. Ninquin P. Mattheuxen tykönä seiso: Joca yhden Prophetan wastan otta Prophetan Nimeen / se saapi Prophetan palcan. Ja P. Lucan tykönä seiso. Ett

Matth. 10.

Luc. 4.

ole yxikän Propheta otolinen hänen Isäns Maalla. Mutta Falskit Prophetat owat ne / iotca wäärin Jumalan sanan opettawat / wäärin ia toisin wlgostoimittawat / oman mielens iälkin käändäwät ia wäändäwät sen sinne ia tänne / wääri oppia ylösajattelewat wastan Jumalan P. Sana / ia nijtä edespanewat / ia Cansa nijnen cansa wiettelewät / ia owat Walhetteliat. Sillä se sana ψεῦδος on nijn palio cuin yxi Walhe. Ja sijtä he owat sen Nimen saanet / että he cutzutan Pseudopropheta, se on / Falskit eli walhen Prophetat. Hebræan Textis seiso se sana / Scheker / ioca on nijn palio / cuin yxi Wietteliä ia Pettäiä / ioca Inhimiset walhen ia wäärän opin cautta wiettele. Ja tämän caltaisia käske meidän HErra Christus Jesus / ninquin yxi hywä ia Vscolinen Paimen Carta ia Wältä.

II. On sijtä muodosta / cuinga ia millä muoto he tulewat meidän tygöm: II. *Modus & Forma quæ ad nos veniunt.*

Jotca tulewat teidän tygön Lammasten waatteilla / mutta sisäldä he owat Raatelewaiset Sudet.

Näisä sanoisa P. Mattheus colminaiset Asiat meille edespane.

1. Että he tulewat itze / ilman kenengän lähättämät: Joista Jumala itze sano Jeremian tykönä: 1. *Veniunt nō vocati. Ier. 23.* **En minä lähättänyt heitä / ia cuitengin he juoxit / en minä Puhunut heidän cansans / ia he cuitengin Propheteraisit.** Ja HErra Christus sano P. Mattheuxen tykönä: **Että Falskit Prophetat pitä ylösnoußeman itzestäns.** Ja näin caicki wäärät *Matth. 24.*

rät Opettaiat tekewät / että he itze ylösnousewat.

2. In vestimentis ovium.

2. Että he tulewat Lammasten Waatteilla.

Lammasten waattein çansa HErra Christus täsä ymmärtä wlconaisen Pyhyden / makiat ia suloiset sanat myrkylisestä Sydämestä. Ja tahto hän nijn palio sano: Ne Falskit ia Wäärät opettaiat he teeskelewät itzens wlconaisella muoto heidän Elämäsäns ia käyttämisesäns / ninquin he olisit erinomaiset Pyhät Miehet: Puhuwat makeilla sanoilla / tekewät itzens walkiudē Lapsexi: He kerskawat itzens oikein opettawans/iotca eij mwta etzist/muuta cuin Jumalā cunniata ia Inhimisten autuutta / tekewät monda wala senpäälle/ että he sitä pikemin wiettelisit nijtä yxikertaista. Ja ninquin Satanas teke itzens walkiuden
2. Cor. 11. Engelixi: Nijn myös hänen Palwelians tekewät heitäns oikiaxi Opettaiaxi.

3. Sunt Lupi Rapaces.

3. Että he owat sisäldä Raatelewaiset Swdet.

Tämä on nijnen Falskein Prophetain omaisus/ että he owat ninquin Raatelewaiset Swdet / iotca Murhawat Inhimisten Sielun / waicka he tekewät heidäns Pyhäxi ia oikiaxi Opettaiaxi / iotca etziwät Jumalan Cunnian ia Inhimisten autuuden iälkin: Cuitengin he owat Raatelewaiset Swdet ia Sielun Murhaiat/ iotca eij mwta taida tehdä / cuin Raadella ia Murhata heidän wäärän oppins cansa. Sentähden sano Bernhardus. Hi oves sunt habitu, astu vulpes, & crudelitate lupi. Se on. Nämät

owat

owat waateisa Lambat/Cawaluxisa Ketut: Mutta työsä ia iulmudesa Sudet. Sillä coska Susi tule Lammas Huonesen/ niin hän tule hiliaxens ia cawalasta Ketun tawalla/ mutta cuin hän sisälle tule/ niin hän Raatele ia turmele caicki yhden toisen iälken: Niin myös wäärät opettaiat tekewät/ Raatelewat ia Murhawat Inhimisten Sielut.

III. On niistä merkeistä/ ioista ne Falskit Prophetat tutan:

III. *Nota Pseudodoctorũ, quod ex fructu eorum sint cognoscendi.*

Heidän Hedelmistäns pitä teidän tundeman heidän.

Monicahdat wäärät Lahcorunnat/cuin on Anabaptistat, Suenckfeldianit ia muut sencaldaiset sanowat/ että se Hedelmä ioista HErra Christus täsä Puhu/ on Paha ia saastainen Elämä/coska sekä opettaiat että sanan cwliat pahoin Eläwät: Josa he cuitengin swresti erhettywät. Sillä nekin iotca Jumalan sana oikein opettawat ia cwlevat / Lihan heickoudesta wsein langewat syndiin / ia sentähden ei se taida olla oikia mercki / eikä HERra Christus täsä sitä ymmärrä: Mutta hän ymmärtä täsä sen Hedelmän/ ioca tule siitä wäärästä opista/ ionga he edestuottavat / sillä coska he pahoin ia wäärin opettavat / niin sanan cwliat ei taida yhtäkän Lohdutosta siitä saada / eikä yhtäkän parannosta siitä seura: Mutta epäilys / paha omatundo/ Sydämen kipu ia ahdistos / wapistos / ia wiimein iiancaickinen Cadotus. Sillä eij heidän oppins ole wlgosotettu Israelin Lähteistä eli Jumalan P. Sanasta: Mutta taicka Inhimisten säädyistä / eli Lihalisesta iäriestä ia wiisaudesta.

IV. Similitudo, qua Christus confirmationem illustrat.

IV. On nijstä wertauxista / ioilla HErra Christus wahwista ia selittä hänen puhens / että ne Falskit Prophetat tutan heidän Hedelmistäns. Ja wetä tähän colme wertausta.

1. Similitudo sumpta à spinis.

1. On Oriantappuroista:

Hakeco iocu Wijnamarioita Oriantappuroista?

Ja tahto HErra Christus nijn palio sano: Ninquin eij yxikän taida Oriantappuroista hake Wijnamarioia / nijn myös eij taida yhdestä wäärästä opista / yhtäkän hywä Hedelmätä tulla / Jumalan cunniaxi eli Inhimisten autuudexi: Sillä Oriantappurat owat wahingoliset / eikä yhtäkän hywä Hedelmätä tege / nijn myös Falskein Prophetain oppi on wahingolinen / ia eij yhtäkän hywä Hedelmätä matcan saata.

2. Similitudo à tribulis sumpta.

2. On Ohdakeista:

Taitaco iocu hake Fijcunita Ohdakeista.

Ninquin Ficuna / ioca on yxi suloinen ia luonnolinen pwn Hedelmä / eij taida casva Ohdakeista / ioca on sangen wahingolinen ruoho Pellosa / ia eij mihingän kelpa / nijn myös eij taida tulla yhtäkän Lohdutosta wäärästä opista:

3. Similitudo sumpta ab arboribus.

3. On Puista:

Nijn iocainen hywä Pw teke hywän Hedelmän / mutta paha Pw teke häijyt Hedelmät: Yxi hywä Pw eij se taida häijyiä Hedelmitä tehdä / eikä myös häijy Pw hywiä Hedelmitä.

Græcan Textis seiso se sana σαπρὸν, ioca on nijn

Palio

palio cuin yxi mädänny Pw / ionga HErra Christus wetä wäärän opin werraxi. Ja tahto HErra Christus nijn palio sano: Eij yxikän mädänny Pw taida canda hywä Hedelmätä / nijn myös eij yxikän wäärä ia paha oppi taida saatta yhtäkän hywä Hedelmätä / ioca tule Jumalan Cunniaxi eli Inhimisten Lohdutoxexi ia autuudexi. Mutta yxi hywä oppi / ioca on perustettu Jumalan sanasa / se saatta hywän Hedelmän ia Lohdutta Inhimisen wastan Syndi ia Cuolemata / ia saatta ijancaickisen Elämän / ninquin yxi hywä Pw canda hywän Hedelmän.

Ja nämät owat ne colme Wertausta / ioilla meidän HErra Christus wahwista hänen puhens nijstä wääristä Prophetaista ia heidän Hedelmistäns.

V. On nijnen Falskein Prophetain Rangastoxesta: *Pœna Pseudoprophetarum.*

Jocainen Pwu / cuin eij tee hywä Hedelmätä / se poishacatan / ia heitetän tuleen.

Näinen sanain cansa HErra Christus anda tietä / että caicki wäärät opettaiat / Jotca opettavat wastan Jumalan P. Sana / ia sen cansa wiettelewät Inhimistä / ia saattawat Cadotuxen / ne pitä heitettämän Helwetin tuleen. Ja tämä on nijnen Palca / iotca täsä Maailmas wäärin opettavat / ia wäärin wlgostoimittavat Jumalan sanan / ia sen cautta wiettelevät Inhimistä.

Loci Com: I. Partis.

Opetuxet ensimäisestä Cappalesta.

Discimus Sathanam omnib. tempורib. exci-

I. Että meidän HErra Christus Jesus Käske

tare falsos Doctores. täsä cawahta meitän nijstä Falskeista Prophetaista: sijtä me opeme/ että Satanas aina ylösherättä wäärät opettaiat / iotca suuren wahingon tekewät Jumalan seuracunnasa / ia heidän wäärän oppins cautta wiettelewät Jnhimisiä/ia ninquin Raatelewaiset Sudet Murhawat heitä. Ja Kircon Historiat kyllä todistawat: Cuinga monda wäärä opettaiat owat ollet io Maailman Algusta / iotca owat asettanet heitäns nijtä oikeita opettaita wastan/ ia pyytäwät tunge heidän myrkylistä oppiansa Jumalan seuracundan. Ja on se saastainen Hengi Perkele / io cohta Paradijsis wietellyt Evan syömän wijsauden Puusta Jumalan Käsky wastan/ nijn hän aina sijtä hetkestä on pytänyt wietellä ia wetä Jnhimiset pois Jumalan sanasta/ ia on ylösherättänyt hänen Palwelioitans ioca hetki/ iotca asettawat itzens nijtä oikeita oppetaita wastan.
Gen. 4. **Abeli** wastan asetti se Jumalatoin **Cain** hänens:
2. Tim. 3. **Mosesta** wastan asetti itzens **Jannes ia Jambres.**
Num. 16. Item **Chore Datan ia Abyron. Elias** Propheta
1. Reg 18. wastan neliä sata ia wijsikymmendä **Baalin** Pappi.
2. Reg. 22. **Micheas** Propheta wastan nowsit ylös neliä sata wäärä Propheta / ioinen Suusa oli walhen Hengi.
Jer. 27. **Jeremias** Propheta wastan owat väärät Prophetat ylösnosnet / iotca puhuit walhetta. Ja nämät owat tapahtunet Wanhan Testamentin aicana. Mutta Uden Testamentin aicana owat monda wäärä opettaiat ylösnosnet / ia meidän HErra Christusta wastan on monda seisonut sekä Phariseuxet / Kirianoppenet ia Sadducæuxet: Nijn myös hänē Apostoleitans wastan owat monda wäärä opettaiat heitäns asettanut.

Apostoli P. Pietari wastan Simon Magus. Johannesta wastan Ebion ia Cherintus. P. Pawali Act: 8.
wastan Elinas. Item Hymenæus ia Philetus. Sa- Act: 13.
mallamuotto myös iälken Apostolitten aica owat mon- 2. Tim. 2.
da wäärä lahcocunda ollut / iotca nijstä oikeita opettaita wastan owat itzens caikella wäellä asettanet. Ja nyt meidän aicanam / sijtte cuin Jumala sen P. Lutherusen cautta annoi tulla sen oikian Evangeliumin opin Walkiuten / on monda Lahcocunda ylösnosnut / ia wielä nyt alati ylösnousewat / iotca itzens asettawat sitä oikiata Evangeliumin oppia wastan. Sen meidän HERra Jesus Christus itze on ennustanut P. Mattheuxen tykönä sanoden: **Monda Falskit Pro-** Matth. 24.
phetat pitä ylösnouseman / ia tekemän monda Tunnustähtiä / nijn että ios mahdolinen olisi / ne walgoswalitut myös tulisit wietellyxi. Ja sentähden mana hän täsä Evangeliumis hänen Opetuslapsians ia meitä caickia / että meidän pitä Cawahtaman meitäm nijstä Falskeista Prophetaista. Mutta mingätähden Jumala sen salli / että ne wäärät opettaiat ylösnousevat / ia asettavat heitäns hänen P. Sanans ia oikeita opettaita wastan / P. Pawali sen syyn
anda tietä / Thessaloniserein tygö / cusa hän sano: 2. Thess. 2.
Sentähden ettei he ottanet rackautta totuden puolen / että he olisit Autuaxi tullet / pitä Jumala lähettämän heille wäkewät willityxet / että heidän pitä walhetta Uscoman / Senpäälle että caicki pitä Duomittaman / iotca eij Totutta Usconet / mutta pitäwät halunsa wäärytten. Sillä coska Inhimiset suuttuvat Jumalan P. Sanan / ia

sijhen oikian Evangeliumin oppin/ ia himoitzevat cuulla toista oppia: Nijn Jumala otta heildä pois hänen P. Sanansa/anda heidän yldäkyllä saada cuulla walhetta. Ja tämä on se Ensimäinen syy. Toisen syyn P. Pawali myös osotta hänen ensimäises Epistolasans Corintherein tygö / cusa hän sano: Teidän seasan pitä oleman Eripuraisus/ senpäälle/että ne Toimeliset tulisit ilmei teidän keskenän. Tule sentähden meidän seurata meidän HErran Jesuxen Christuxen manausta/ ia caikel ahkerudel cawahta meitäm Falskeista Prophetaista/ ia rucoella Jumalata/ että Jumala warielis meitä ia pidäisi meitä hänen sanans Totudesa/ ettei me costan sijtä poislangeisi.

1. Cor. 11.

II. Opetus on/ että ninquin meidän HErra Christus Jesus on mananut ia Käskenyt hänen Opetuslapstans cawahtaman Falskeista Prophetaista: Nijn myös caicki oikiat ia uscoliset Saarnamiehet pitä manaman heidän Cuulioitans/ että he cawahtawat itzens wääristä opettaista. Sillä eij sijnä kyllä ole/ että he Jumalan sanan oikein opettavat / mutta heidän pitä myös neuvoman ia manaman heitä / että he sijnä oikiasa opisa wahvana pysyisit/ ia cawahtaisit/ettei ne wäärät opettaiat heitä wiettelisi ia haucuttelisi iohongun wäärän oppin. Sentähden Jumala on asettanut heitä wartiaxi ylitzen hänen Seuracundans (ninquin Ezechielin Prophetan tykönä seiso) että heidän pitä wartioitzeman HErran Lauma / ia waarin ottaman/ ettei Sudet / se on Wäärät Opettaiat tulisi ia Haascaisi heitä / ia cosca he näkewät ia ymmärtäwät

Monentur verbi ministri, ut auditores suos admoneant ad cavendos Pseudodoctores.

Ezech. 33.

että

että Falskit Prophetat owat läsnä / ia tahtowat tehdä wahingota / nijn pitä heidän hwtaman ia iulgistaman heidän cuulioillens sen / ia manaman / että he cawahtaisit itzens heistä / ia heidän wääräst opistansa / eikä annaisi heitäns wietellä sijtä oikiasta opista / ionga he owat cuullet heildä. Nijn meidän HErra Jesus Christus on itze tehnyt / sijtte cuin hän oli opettanut hänen Opetus Lapsians Wuorella / ia heidän edesäns piti sen pitkän Saarnan / ioca seiso Kirioitettu P. Mattheuxen tykönä: Nijn hän saarnan lopulla neuwoi ia manaisi heitä / että heidän piti Cawahtaman itzens nijldä Falskeilda Prophetailda / iotca tulewat heidän tygöns Lammasten waateilla / mutta sisäldä he owat Raatelewaiset Sudet. Ja eij waiwoin pidä heidän neuwoman ia manaman cuulioitans / mutta heidän pitä myös itze sanoman heitä wastan / ia Jumalan sanan cansa heitä tacaperin aiaman. Ninquin P. Pawali sano: Että Saarnamiehet pitä oleman woimaliset manaman terwellisen Opin cautta / ia ylitzewoittaman nijtä / iotca sitä wastan sanowat / ia heitä tacaperin aiaman. Ja meille on sen päälle monda Esimerckiä sekä Prophetaista / että Apostoleista / että he owat miehulisesta seisonet nijtä wääriä Opettaita wastan / ia heitä tacaperin aiannet. Elias Propheta on ne Jumalattomat Baalin Papit wäkewästi tacaperin ajanut ia ylitzewoittanut. Micheas Propheta on ne wäärät Prophetat ajannut tacaperin. Meidän HErra Christus itze / ia Johannes Castaia owat sanonet Phariseuxita ia Kirianoppenuita wastan. HErran Christu- Tit. 1.

xen Apostolit ovat ne wäärät Apostolit ylitzewoittanut ia tacaperin aianet: Ja ne iotca Apostolitten jälken owat tullet/ Policarpus, Irenæus, Athanasius, Augustinus ia muut opettaiat ovat itzecukin tacaperin ajanet ne wäärät opettaiat. Ja cuinga P. Lutherus on itzens asettanut Pawia ia coco hänen waldacundans wastan/ ia sekä Saarnalla että Kirioituxella heitä tacaperin ajanut/ on caikille tiettäwä. Näinen Esimerckeiä pitä caicki Christiliset ia Jumaliset Saarnamiehet seuraman/ ia nijn Vscolisesta heidän Wircans tekemän/ cuin he ovat tehnet/ ios he tahtovat olla oikiat Paimenet. Sanan cuuliat pitä myös ottaman HErran Christuxen neuwon ia manauxen wastan/ ia wisusti waarin ottaman/ ettei ne wäärät opettaiat heitä wedäisi pois sijtä oikiasta opista/ mutta sijnä aina loppun asti wahwana pysyisi.

Monemur Impiam & Falsam doctrinam esse Pseudoprophetarum fructũ

III. Että HErra Christus täsä sano: Heidän Hedelmistäns pitä teidän tundeman heitä: Sijtä me opeme/ että yxi wäärä oppi on nijnen Falskein Prophetain erinomainen Hedelmä/ iosta itze cukin Christitty taita heidän tuta/ ia ioca heitä eroitta nijstä oikeista Saarnamiehistä. Sillä ninquin ne Jumaliset ia oikiat Saarnamiehet Jumalan sanan puhtast ia selkiäst opettavat ia wlgostoimittavat: Nijn ne Falskit ia Wäärät Opettaiat sen wäärin ia toisin wlgostoimittavat/ ia ne owat ne joita meidän pitä Cartaman/ ia oppiman heitä oikein tundeman/ eij meidän pidä catzoman heidän makian sanains/ eikä heidän wlconaisen Pyhydens päälle/ mutta meidän pitä catzoman heidän oppins päälle/ ia coetteleman ios se on oikia

taicka eij/ sillä se on heidän Hedelmäns / iosta meidän pitä heidän tundeman. Ja ios hänen oppins eij yhten tule Jumalan sanan cansa / mutta on sitä wastan/ nijn he ovat Falskit Prophetat / ia wäärin opettavat. Ja ios sinä olet yxikertainen Christitty / ia ett taida tutkistella Raamattua/ ninquin HErra Christus sano P. Johannexen tykönä. Nijn ota sinun Catechismuxes sinun ettees / ioca on yxi Summa coco Christilisen opin päälle. Ja ios hän sitä wastan Opetta ia Saarna / nijn hän on yxi Falski Propheta. Ios hän opetta ia sano/ että sinun pitä Rucoeleman ia Palweleman P. Miehiä eli Waimoia/ ninquin Pawin iouckoteke/ nijn hän on yxi Falski Propheta: Sillä hän opetta sitä ensimäistä Käskyä wastan / cusa nijn seiso: Ioh. 5.

Eij sinun pidä pitämän wieraita Jumaloita.

Jos iocu Saarna ia Opetta/ että Inhiminen tule Autuaxi oman töiden ia ansion cautta / ninquin Pawi hänen iouckons cansa myös sano: Nijn hän on yxi Falski Propheta / ia ett taida sinä sijtä yhtän Lohdutosta saada / sillä meidän Uscon tunnustoxes seiso/ Cusa me sanomme ia tunnustamme: Että Christus Jesus Jumalan ia Marian Poica on kärsinyt Pijnan ia Cuoleman meidän edestäm/ ia sen cautta on ansainut meille Autuuden ia ijancaickisen Elämän. Jos iocu sano ia opetta/ ettei Christus taida täsä olla meidän tykönäm hänen Inhimilisen Luonons puolesta / nijn se on Falski Propheta. Sillä sijnä todennes Uscon Tunnostoxes seiso: Että hän istu Isän Jumalan

oikialla Kädellä / ioca on iocapaicas Taiwasa ia Maasa. Ja sentähden HErra Christus myös taita olla iocapaicas sekä Taiwasa että Maasa / molembain luondoin puolesta. Jos hän opetta ia sano / ettei Jumala synnit anna muutoin andexi / iollei Inhiminen itze hywäin töiden cansa sitä ansaitze: Nijn se on yxi Falski Propheta. Sillä se on sitä kymmenettä Uscon cappaletta wastan / cusa me tunnustamme ia sanomme: Minä uscon syndein andexi saamisen / Se on / minä uscon että Jumala hänen sulasta Armostans / ilman meidän Ansiotam / anda meidän syndim andexi. Samallamuotto myös / ios iocu sano ia opetta / että Christuxen totinen Rwmis ia Weri eij ole Altarin Sacramentis / ninquin Sacramenterarit sanowat: Nijn se on yxi Falski Propheta. Sillä Christus itze todista ia sano: Tämä on minun Rwmin / ia tämä on minun Weren. Ja nijn caicki muut wäärät opettaiat taidat sinä tuta sijtä / että ios he saarnawat ia opettawat Catechismuxen oppia wastan / ia nijtä pitä sinun cartaman ia cawahtaman / sillä heidän Hedelmäns owat pahat.

Toinen Osa.

Analysis 2ae. Partis duo membra comprehendens.

SJinä ensimäises Osasa te twlitta meidän HErran Jesuxen Christuxen manauxesta / että meidän pitä Cawahtaman meitäm nijstä Falskeista Prophetaista / iotca tulewat meidän tygöm Lammasten Waatteilla / mutta sisäldä he owat Raatelewaiset Sudet: Seura nyt se Toinen Osa / nijstä

Falskei-

Falskeista Christityistä ia Vlcocullatuista inhimisistä/ cusa meille on caxi Cappaletta.

1. On nijstä Vlcocullatuista:

Eij iocainen cuin sano/ HErra HErra/ pidä sisälle tuleman Taiwan Waldacundan

I. *Hypocritæ & Pseudo-christiani.*

Näinen sanain cansa meidän HErra Christus tiecä anda/ ettei se oikia Jumalan Palwelus seiso ulconaises kerscauxes eikä sanoisa/ eikä ne caicki tule Taiwan Waldacundan/ iotca suullans waiwoin sanowat/ HErra HErra/ sillä ne ovat Vlcocullatut ia Falskit Christityt/ ia ei taida olla otoliset/ iotca suullans kerscavat/ että he Jumalan tundevat ia händä Palwelevat/ ia sydän sijtä on cuitengin caucana/ eikä heillä ole yhtäkän oikiata Vsco. Ja sentähden HErra Christus wlgossulke heitä Jumalan Waldacunnasta/ nijn ettei he taida sinne tulla. Ja waati caikilda Inhimisildä yhtä swrembata Jumalan Palwelusta/ ioca eij seiso sanoisa eli ulconaisisa puheisa, waan Töisä. Mutta että täsä caxi kerta seiso se sana/ HErra HErra/ cuin HErra Christus täsä sano/ on se Hebræan Kielen tälken/ cusa se sana/ionga päälle erinomaisesta Asia seiso/ caxikerta mainitan / ia annetan sen cansa tietä/ että nijnen Vlcocullatuin Jumalan Palwelus sijnä seiso/ että he sanovat/ HErra HErra / ia lwlevat sen cautta tulevans Jumalan Waldacundan.

II. On nijstä oikeista Christityistä Inhimisistä:

Mutta se ioca teke minun Isäni tahdon cuin on Taiwas.

II. *Veri Christiani.*

Täsä nyt meidän HErra Christus wlgosmaala ia osotta/ cutca ne oikiat Christityt Inhimiset owat / ni-

mittäin ne iotca tekewät hänen Isäns tahdon / ioca on Taiwas / se on / iotca Vscovat hänen päällens / ioca on se oikia ia totinen Messias / ia heidän Vscons osottavat ulconaisten töiden cansa. Sillä se on Jumalan tahto ninquin HErra Christus itze sen todista P. Johannexen tykönä. Ja ioca tämän Jumalan tahdon teke / hänen pitä Taiwan Waldacundan sisälle tuleman. Ja näin meidän HErra Christus teke yhden eroituxen niinen Vlcocullatuin / ia oikiain Christittyin wälille / että ne Vlcocullatut Suullans hwtawat / HErra HErra / ia heidän hwlensa cansa Palwelewat Jumalata: Mutta ne oikiat Christityt sydämestäns Jumalata Palwelevat / ia hänen tahtons tekewät. Ja tahto meidän HErra Christus manata caickia / sekä opettaita että sanan cwlioita / että hee wältäwät ia cartawat Vlcocullaisutta: Sillä Jumala näke / tietä ia tutkistele Sydämet ia Munascuut / tietä ia näke cuca suun ia huulten cansa händä palwele / ia cuca Sydämestäns händä Palwele / ia teke hänen tahtons.

Ioh. 6.

Opetuxet toisesta Osasta.

Loci Com: IIæ. Partis. Discimus Hypocritas nō corde, sed ore tantum cultum præstare.

I. OPeme / cuinga ne Vlcocullatut / iotca eij ole oikiat Christityt / Jumalata Palwelevat ainoast Suun cansa / ia lwlewat siinä seisovan oikian Jumalan Palweluxen / että he sanowat / HErra HErra / ia sen cautta tulevans Taiwan Waldacundan / waicka cuinga caucana Sydän siitä poisolist. Ja pitäwät itzens Christittyin Inhi-

misten edestä/ ia sijtä swresta kerscawat heitäns. Mutta meidän HErra Jesus Christus sen kerscauxen aiacaperin/ ia wlgossulke heidän Taiwan Waldacunnasta/ sanoden: Eij iocainen cuin sano/ HERRA HErra/ pitä tuleman Taiwan Waldacundan. Ja Jumala Esaian Prophetan cautta puhu näistä Vlcocullatuista ia heidän Palweluxestans/ cusa hän sano: Tämä Cansa lähestypi minua heidän suuns cansa/ ia Cunnioittawat minua heidän hwltens cansa/ mutta heidän Sydämens on caucana minusta/ ia Palwelewat minua Inhimisten käskyn iälken/ cuin he opettawat. Nijn tahdon minä ihmelisestä tehdä tämän Cansan cansa/ ia caicken ihmelisemäst ia cawalisemast/ nijn että nijnen Wijsasten wijsaus pitä huckuman/ ia Cawaloitten ymmärrys pitä sokiaxi tuleman. Sentähden pitä caicki Christiliset Inhimiset wälttämän ia cartaman Vlcocullaisutta/ ia sydämestäns palweleman Jumalata Caickiwaldiasta: Sillä Jumala catzo sydämin/ ia yxi Vlcocullattu Palwelus eij taida hänelle kelwata. Sentähden sano Syrac: Catzo ettei sinusa Jumalan pelco ole Vlcocullaisus/ ia älä Palwele händä Falskilla Sydämellä/ älä etzi Cunniata Inhimisten edesä Vlcocullaisuden cautta. Ja toises paicka hän sano: Jos sinä tahdot Palwella Jumalata/ nijn ole wahwa ia totinen/ ettei sinä kiusais Jumalata. Ja se ioca Jumalata Palwele Vlcocullatun Palweluxen cansa/ eijse ole mahdolinen candaman Christilisen Inhimisen nimitä. Nijnquin Augustinus sano: Christi nomen ille frustra

Esa. 29.

Syr. 1.

Syr. 8.

sortitur, qui Christum minime imitatur. Quid enim tibi prodest nomen usurpare alienum? Sed si Christianum te esse delectat, quæ Christianitatis sunt facito, & merito tibi Christiani nomen assume. Se on: Turhan se on saanut Christuxesta Nimen/ioca eij Christusta seura: Eij se sinua auta että's toisen Nimen cannat: Mutta los sinä tahdot oikia Christitty olla/niin tee se mitä Christilisen Inhimisen tehdä tule/ niin sinä oikein Christilisen Nimen cannat.

Monemur eos esse veros Christianos, qui faciunt voluntatem Dei.

II. Opeme/ cutca ne oikiat Christiliset Inhimiset owat/iotca Taiwan Waldacundan sisälle pitä tuleman/ nimittäin / ne iotca tekewät Jumalan tahdon. Tämän Jumalan tahdon wlgostoimitta HErra Christus P. Johannexen tykönä sanoden. Tämä on Jumalan tahto/ että iocainen cuin hänen päällens/ionga hän läbätti/Vsco/eij pidä huckuman/ mutta saaman ijancaickisen Elämän. Joilla sanoilla HERra Christus osotta ia tietä anda/ että ne owat oikiat Christityt Inhimiset/ iotca Vscowat/ Luottawat ia Turwavat Jumalan poian meidän HERran Jesuxen Christuxen päälle/ ia ne pitä Jumalan Waldacundan tuleman. Ja tule täsä meidän oppia/ että Jumalan tahto on se/ että ioca oikia Christitty tahto olla / niin pitä hänen 1. Tekemän oikian catumuxen ia parannoxen/ ninquin Jumala itze sano Ezechielin Prophetan tykönä: Niin totta cuin minä Elän/en tahdo minä yhdengän Inhimisen Cuolemata / mutta että hän paranda itzens ia Elä. Ja HErra Christus sano P. Marcuxen tykö-

Ioh. 6.

Ezech. 33.

Mar. 1.

nä/

nä: Tehkätte parannos ia Vscocat Evangeliumi. 2. Pitä hänen Luottaman ia Vscoman/ Jumalan ainoan Poian meidän HErran ia Lunastaian Jesuxen Christuxen päälle: Sillä ilman uscota eij taida Jumalalle mitäkän kelwata/ eikä yxikän taida tulla Autuaxi ilman uscota/ ia mitä eij uscosta tapahdu/ se on syndi. 3. Pitä hänen ottaman etteens yhden wden Elämän/ että hän eläpi Pyhydesä Jumalan edesä. Ninquin P. Pawali sano: Tämä on Jumalan tahto/ teidän Pyhyden/ että te wälttätte Huorutta/ ia iocainen teistä tiedäisi pitä hänen Astians Pyhydesä ia Cunniasa/ eij himosa ninquin Pacanat/ iotca eij Jumalasta mitäkän tiedä. Ja eij yxikän sordaisi eli petäisi hänen Weliens misäkän: Sillä HErra on yxi costaia näinen caickein ylitzen/ ninquin me io ennein sanoimme ia todistimme. Sillä eij Jumala ole teitä cutzunut saastaisutteen/ mutta Pyhyten. Ja Tituxen tygö sano hän: Se terwelinen Jumalan armo on caikille Inhimisille ilmoitettu/ ia opetta meitä/ että meidän pitä poiskieldämän caiken Jumalattomuden ia Mailmaliset halut/ ia Elämän raitista/ hurscasti ia Jumalisesta täsä Mailmasa/ ia odottaman sitä autuasta toiwo/ ia sitä suurta Jumalan ia meidän Lunastaian Jesuxen Christuxen Cunnialista ilmestystä. Mutta ioca aina Elä synnisä/ ia eij coscan tege parannosta/ se eij tege Jumalan tahto/ eikä taida tulla Jumalan Waldacundan/ mutta ijancaickiseen Cadotuxen. 4. Pitä myös oleman HErran Christuxen caltaiset Ristisä.

1. Thess. 4.

Tit. 2.

Rom. 8. Sillä P. Pawali sano Romarein tygö. Että me olemme Jumalan Lapset ia Christuxen cansaperiliset/ ios me waiwoin kärsimme hänen cansans/ että me hänen cansas mahdaisimme tulla cunnian. Ja se on Jumalan tahto / että me täsä Maailmasa kärsimme Risti/ Tusca ia Wastoinkäymistä / ia
Matth. 10. niin käymmä Jumalan Waldacundan. Ja HErra Christus sano P. Mattheuxen tykönä/ Ottacat minun ikeni teidän päällen ia oppicat minusta/ sillä minä olen Laupias ia nöyrä Sydämestä/ ia teidän pitä löytämän Lewon teidän Sielullen / sillä minun iken on suloinen / ia minun cuorman on kewiä. Tästä nyt iocainen mahta ymmärtä/ ios hän on oikia Christitty Inhiminen/ ia ios hän teke Jumalan tahdon/ taicka eij. Ja ioca näin Eläpi ia näin teke Jumalan tahdon/ se on oikia Christitty/ ia tule Jumalan Waldacundan: Mutta ioca eij sitä tege/ eij se ole oikia Christitty/ eikä tule Jumalan Waldacundan/ mutta ijancaickiseen Cadotuxen.

Euangeliumin Kirioitta P. Lucas XVI. Lugus.

JA sanoi Jesus Opetus-Lapsillens tämän wertauxen: Oli yxi ricas Mies / iolla oli yxi Huonenhaldia / ia se cannettin hänen edesäns / että hän oli hucuttanut hänen hywydens. Ja hän cutzui hänen ia sanoi hänelle: Mixi minä sen sinusta cuulen? Tee lucu sinun Hallituswirgastas / sillä ett sinä saa tästedes Hallita. Nijn sanoi se Huonenhaltia itzellens: Mitä minä teen? Sillä minun Herran poisotta minul-

da Wirgan/ en minä woi caiwa/ häpiän minä Kerjätä. Minä tiedän mitä minä teen: Cosca minä nyt wirgasta poispannan/ nijn he corjawat minun heidän Huonesens.

Ja hän cutzui tygöns caicki hänen Herrans welgoliset/ ia sanoi ensimäiselle: Cuinga palio sinä olet minun HErrani welca? Nijn hän sanoi: Sata tynnyritä Ölio. Ja hän sanoi hänelle: Ota sinun Kirjas ia istu nopiast/ ia kirjoita wisikymmendä. Sijtte hän toiselle sanoi: Palioco sinä olet welca? Hän sanoi/ sata punda Nisuia. Ja hän sanoi hänelle: Ota sinun Kirjas/ ia kirjoita cahdexankymmendä. Ja se Herra kijtti sitä wäärä Huonenhaltiat/ että hän toimelisesta teki/ sillä että tämän Maailman Lapset owat toimelisemmat/ cuin walkeuden Lapset/ heidän sugusans. Ja minä myös sanon teille: Tehkät teille ystäwitä sijtä wääräftä Mammonasta/ senpäälle että cosca te tarwitzet/ nijn he corjawat teitä ijancaickisijhin Majohin.

TÄSÄ Evangeliumisa meidän HERra Christus Jesus wlgosmaala caicki Inhimiset Maanpäälle/ yhden wertauxen cansa/ ia osotta/ cuinga pahoin he heidän Wircans edesseisowat/ ia ne tawarat ia lahiat cuin Jumala on heille usconut/ wäärin käyttäwät ia poishucuttawat/ niin ettei ne tule eikä Jumalan cunniaxi/ eikä heidän lähimäisens hywäxi ia tarpexi/ ia sen cautta wetäwät heidän ylitzens monet huocauxet ia walitoxet/ että he tulewat Jumalan edesä suuren candesen. Sentähden Jumala myös cutzupi heitä edes lucua laskeman heidän hallitos Wirgastans/ ia cuin hän eij taida lucua tehdä/ niin hän pane heitä poies Wirgaldans. Mana myös meidän HErra Christus meitä täsä samas wertauxes/ että me iotca olemme walkiuden Lapset/ etzime sitä ijancaickista ia catomatoinda tawarata/ niin suuren ahkeruden cansa/ ia wielä sitä enämin/ cuin tämän Maailman Lapset etziwät sen catowaisen tawaran iälken/ ia käske meidän osotta laupiuden Töitä meidän lähimäisellem/ että se welielinen rackaus meisä aina pysyisi.

Exordium à re ipsa.

Ja on tämä Evangelium asetettu Saarnatta tämän Sunnuntain päälle/ sentähden että tähän aican Wuodesta on enimästä elon aica/ että me oppisimme tietämän/ että Pellon caswot ia Maan Hedelmät/ niin myös caicki hywät lahiat/ eij tule Inhimisen wäestä ia woimasta/ mutta Jumalan kädestä/ iota ne caswatta ia meille anda/ senpäälle että me ne kijtoxen cansa wastanottaisimme/ Jumalata niinen edestä kijttäi-

Ratio cur hoc Evangelium hoc anni tempore soleat pro concione proponi.

stin / ia ne cohtulisesta / meidäm itzem ia meidän lähimäisen hywäxi käyttäisimme.

Convenit hoc Evangelium cum Primo articulo Symboli, & cum quarta petitione orationis Dominica.

Tämä Evangelium yhtensopi sen ensimäisen Vscon cappalen cansa/cusa me tunnustamme ia sanomme: Minä Vscon että Jumala on minun ynnä caickein muiden Luondocappalten cansa Luonut/ andanut minulle Sielun ia Ruumin / ia caicki mwt Jäsenet: Samalmuotto myös Taidon / Toimen ia ymmärryxen: Ja myös Rawinnon ia Werhon/Codon ia Huonet / Waimon ia Lapset / Perhen / Caria ia caickia muita mitä me tarwitzem Hengen rawinnoxi Runsasti anda. Ja sen neliännen Rucouxen cansa / Isä meidän rucouxest / cusa me anomma iocapäiwäistä Leipä/ ia caickia Ruumin tarpeita.

Propositio Trimembris.

Tämä Evangelium iaetan colmen Osaan.

I. On tästä Rickasta Miehestä/ioca tahdoi lucua laske hänen Palwelians cansa.

II. On tästä wäärästä Huonenhaldiasta.

III. On meidän HErran Christuxen Jesuxen manauxesta / iolla hän Käske meidän tehdä ystäwitä wäärästä mammonasta.

Ensimäinen Osa.

Analysis Iæ Partis continens tria membra.

NIin palio cuin tähän ensimäisen Osan/ tästä Rickasta Miehestä ioca lucu laski Palwelioittens cansa tule/edespane HErra Christus sen colmesa Cappalesa.

I. Homo dives.

I. On tästä Rickasta Miehestä:

Ja sanoi Jesus hänen Opetuslapsillens

tämän wertauxen: Oli yxi Ricas Mies/ iolla oli yxi Huonen haltia.

Meidän HErra Christus cahdella musto tämän Miehen täsä wlgosmaala.

1. Että hän oli Ricas/ iolla oli caickinaista Rickta ia Tawarata/ sekä kijndiämäst että waldamast yldäkyllä ilman puuttumata. Ja ymmärtä meidän HErra Christus täsä eij yhtäkän Maailmalista Ricasta Miestä/ mutta itze Jumalan Caickiwaldian/ ia hänen taiwalisen Isäns/ Taiwan ia Maan Luojan/ ionga hallusa ia woimasa on sekä Taiwas ia Maa/ ia caicki mitä nijsä on. Ja ninquin Jobin Kirias seiso: **Hänen on caicki mitä Taiwan alla on.** Ja ninquin Dawid sano: **Hänen owat caicki mitä Taiwasa ia Maasa owat.** Ja toises paicas sano hän: **Maa on hänen/ ia mitä sisnä on/ Maan piiri ia mitä sen päälle Asupi.** Item: **Hän on yxi swri Jumala/ ia swri Cuningas ylitzen caickein/ sillä hänen Kädesäns on mitä Maa canda/ Wuoret ia Cuckulat owat myös hänen.** Iob. 4. Psal. 24. Psal. 95.

2. Että hänelle oli yxi Huonenhaltia/ iolla hän oli usconut hänen hywydens ia tawarans/ ia nijnen ylitzen yhdexi haltiaxi hänen asettanut/ sillä se sana Græcan Textis οἰκονόμος sencaltaista Huonen haltiata merkitze/ ionga haltun hän coco hänen Huonens/ ia caicki hänen tawarans on usconut: Senpäälle että hänen piti uscolisesta nijden edes seisoman/ ia hänen parastans catzoman/ ia ne oikein käyttämän/ ia piti nijnen päälle yhden wissin lucukirian pitämän/ ia sijhen sisälle kirioittaman/ mitä hän sisälle otti/ ia mitä hän wlgosan- Oeconomus seu dispensator.

 gosan-

gosannoi. Tämän Huonenhaltian cansa meidän
HErra Christus ymmärtä caicki Inhimiset Maan
päälle/ misä ikänäns Wirgasa he owat / Ylimäiset ia
Alimaiset / Pienet ia Suuret / Nuoret ia Wanhat/
yxi toisens cansa. Sillä caicki he owat tämän swren
ia corkian HErran Jumalan Caickiwaldian Huonen-
haldiat/ioille hän on andanut ia iacanut hänen tawa-
rans/ yhdellä enämän/toiselle wähemän.

II. Quærela adversus Oeconomum.

II. On sijtä walitoxesta ia candesta / ioca on tul-
lut tämän Huonenhaltian päälle hänen HERrans
edesä:

**Joca on tullut candesen hänen edesäns/et-
tä hän oli hucuttanut hänen hywydens.**

Græcan Textis seiso se sana διασκορπίζων, ioca on
nijn palio cuin tuhlata ia haiota iotakin/ia anda HEr-
ra Christus tietä sen cansa / että tämä Huonenhaltia
on tuhlannut ia hucuttanut hänen HERrans Calun
pois Coreudes / Ylönsyömises ia Juomises/ia Hecu-
malises Elämäsä/ nijn että hänen päällens tulit can-
det hänen HErrans edesä / että hän oli tuhlannut po-
ies hänen hywydens/ ia sencaltainen haascaus eij tai-
tanut sala olla: Sillä cusa tekiä on / sijnä on näkiä
cansa. Ja pienemätkin Asiat usein ilmei tulewat cuin
se oli / että hän nijn runsasti Eli hänen HErrans ta-
waran cansa. Ja tämän Huonenhaltian cansa wl-
gosmaala HErra Christus caicki ne / iotca ne lahiat/
cuin he Jumalalda owat saanet / wäärin käyttäwät
Koreutteen/ Ahneutteen/ Elämän Hecuman ia mui-
hin syndein/ ia saattawat heidän ylitzens walitoxet ia
candet Jumalan edesä. Ja Jumala itze/iolda eij mi-

täkän

täkän ole salattu / caicki näke ia tietä / Engelit iotca myös owat palwelevaiset Henget/ilmoittavat ia walittavat/ niin myös ne ioita he waivawat täsä Maailmasa/ sen ylitzen walittawat ia huocavat. Heb. 14.

III. Nu sijtä cutzumisesta / että tämä Huonenhaltia cutzutan edes/ lucua laskeman hänen hallitus Wirgastans: III. Citatio ad rationem reddendā.

Ja cutzui hän hänen ia sanoi hänelle: Mixi minä sen sinusta cuulen? Tee lucu sinun hallitus Wirgastas/ sillä ett sinä saa enämbi hallita.

Näisä sanoisa colminaiset Asiat meille edespannan.

1. Että hän cutzui hänen ia sanoi/ **mixi minä sinusta sen cuulen?** 1. Vocatio Dispensatoris.

Tämä perhen Isändä eij cohta pane händä Wirgaldans pois/ mutta tahto ensistä cwlla händä / ia kysele/ ios ne candet händä wastan todet olit / ia on sijnä Asiasa oikein tehnyt / caikille nijlle iotca Esiwallan wirgasa ovat esimerkixi/ ettei he caickia candeita cohta usco/ mutta cwldele ia tutkistele ensin hywästi / ios se on tosi taicka eij/ senpäälle / että ne wigattomat nautitzisit heidän wigattomudens hywäxi / ia ne wigaliset tulisit rangastetuxi. Ja ninquin tämä Ricas Mies cutzu tämän Huonen haltian lugulla: Nijn myös Jumala tahto caicki Inhimiset cutzua lugulla / toisinans Ristin ia wastoinkäymisen cautta / toisinans Cuoleman hetkellä / wijmein sijtte sen yhteisen ia wijmäisen Duomio päiwän päälle / coska tosin caicki pitä edeskäymän hywät ia pahat.

2. *Rationis postulatio.* 2. Että hän käske hänen tehdä lucu hänen hallitus Wirgastans/ sen cansa hän osotta / ettei hän tahdo yhtäkän wäärytta eikä wäkiwalda tehdä hänen. Ninquin hän tahdoist sano: Minä olen sinun hywin usconut ia asettanut sinun haltiaxi ylitzen minun Huoneni ia tawarani/ ia käskenyt catzoa minun parastani/ mutta minä cwlen/ että sinä olet ollut uscotoin / ia hucuttanut minun Caluni: Sentähden te lucu sinun hallitus Wirgastas.

3. *Remotio ab officio.* 3. Ettei hän saa sillen tästedes hallita / en minä tarwitze (tahto hän sano) sencaltaista uscomatoinda palweliata/ ioca minun omani haasca ia häwittä/ ninquin sinä olet tehnyt/ eikö myös sinun pidä hallitzeman ylitzen minun Huoneni tästedes: Etzi sinulles toista Isändä custas tahdot / minun palweluxesani eij sinun pidä enämbi oleman.

Loci Com: 1a. Partis.

Opetuxet ensimäisestä Cappalesta.

Monemur nos esse Oeconomos & dispensatores Dei. I. OPeme tästä ensimäisestä Cappalesta/ misä säädysä ia wirgasa me täsä Maailmasa olemme / nimittäin / etten me ole meidän oman Herran eli Isändän / mutta että me olemme Jumalan Caickiwaldian Palweliat ia Huonenhaltiat/ iotca hän on asettanut ylitzen hänen Huonens ia tawarans. Ja mitä meille on / sen me olemme häneldä saanet / hän on andanut meille Sielun ia Ruumin / Tiedon ia Taidon / Codon ia Cartanon/ Ruumin Rawinnon ia Werhon / ninquin me tunnu-

stamme sijnä ensimäises Vscon cappalesa. Ja Dawid sano: Caicki mitä Taiwas ia Maasa owat ne owat caiki sinun/ sinun owat caicki / mitä me sinun Kädestäs olemme saanet. Ja P. Pawali sano: Mitä sinulle on iota sinä ett ole saanut/ ios sinä olet sen saanut / mitä sinä itzes kerscat / ninquin sinä eij olisi saanut. Monicahdat Jumala asetta Maailmaliseen/ monicahdat Hengelisen Wircan/ muutamat hän on asettanut Esiwallaxi / muutamat Keisarixi/ muutamat Cuningaxi ia Ruhtinaxi/ muutamat Saarnaiaxi ia Opettaiaxi / monicahdat Perhen wanhimaxi/ muutamat Palweliaxi / ia caicki cuitengin owat HErran Palweliat / itze cukin wirgasans. Eij yxikän ole hänen oma HErrans/Huonen haltians ia Isändäns. Ja caicki pitä sen tunnustaman / että he owat HErran Palweliat ia hänen Huonens haltiat. Sentähden myös Cuningat ia Herrat Maan päälle tunnustawat/ että he ovat Jumalan armost se cuin he ovat: Sillä ninquin caicki muut säädyt Maan päälle owat Jumalan armosta ia tahdosta / nijn myös Esiwallan säädyt erinomaisesta on Jumalan tahdosta ia armosta/ ninquin wijsauden Kiriasa seiso: Esiwalda teille on annettu Jumalalda/ia Walda caickein Corkemalda / ioca tahto kysyä cuinga te Elätte / ia tutkistele mitä te teettä: Hän anda myös caikille hänen hywän suosions ia tahdons iälken/ yhdellä enämän / toiselle wähemän/ nijn että caicki mitä meille on / sen me oleme HErralda saanet. Sentähden eij yxikän pidä nijtä kerscaman / että hän omalla Työllän s/ Hiellän s ia wäelläns on sen saanut. Ninquin Cuningas Ne-

Psal. 24.

1. Cor. 4.

Sap. 6.

bucadonosor teki sanoden: Tämä on se swri Babel/ ionga minä olen ylösrakendanut Cuningan
Dan. 4. Huonexi/ minun suuren woimani cautta. Mutta meidän pitä tunnustaman/ että mitä meille on/ sen me olemme HErralda saanet/ iota ne meille hänen hywydestäns ia laupiudestans/ ilman meidän Ansiotam on andanut/ ia händä sen edest kijttämän/ ia hänen Cunniaxens ia meidän Lähimäisen hywäxi käyttämän. Mutta/ sen pahembi/ että me pahoin käyttämme ne Lahiat cuin Jumala on meille andanut. Ninquin tämä wäärä ia paha Huonen haltia on tehnyt/ ia sentähden wedämme meidän ylitzem monet candet ia walitoxet Jumalan edesä/ ia meidän oma tundon todista meitä wastan/ että me olemme Vscottomat ia pahat Palweliat. Nijn myös muut Christiliset Inhimiset walittawat meidän ylitzem/ ia candavat meidän päällem/ että me ne Lahiat/ cuin me Jumalalda olemme saanet/ hucuttanet ia pahoin edesseisonet olemme/ ia sanovat: O HErra Jumala/ sinä olet hänen palion hywän päälle haltiaxi asettanut/ mutta hän ne pahoin käyttä. Saarnamiehet iotca sinä olet säännyt opetaiaxi/ laiscasti tekewät heidän Wircans/ eij wijtzi Saarnata/pahoin Elämäns käyttäwät muille pahannoxexi. Esiwalda iongas olet meidän ylitzem asettanut/ pahoin Wircans edesseiso/ eij tege meille oikeutta/ pane meidän päällem monda uutta ulgosteco/ iättä meitä näliällä ia pahoilla päiwillä: Eij rangaise nijtä cuin pahoin tekewät/ Elä caickinaisesa Hecumasa/ Ylönsyömises ia Juomises. Perhen Isännät myös Eläwät tuimasti perhens cansa/ eij anna heille palca eikä ruo-

ca oikialla aialla. Tämäncaldaiset candet tulevat itze-
cungin päälle / iotca eij oikein tege heidän Wircans.
Ja Jumala kyllä itze näke ia tietä / cuinga Inhimiset
Eläwät Maan päälle / ninquin hän itze sen todista/
sanoden: **Minun Silmäni ovat kircammat cuin
Auringo / ia näke caicki mitä Inhimiset tekevät/
ia catzele ne salaiset paicat.** Ja Augustinus sano:
Deus totus oculus est, quia omnia videt. Se on:
Coco Jumala on Silmä / sillä hän caicki näke.

II. Täsä on caikille nijlle / iotca Esiwallan
Wirgasa owat / Ylimäiselle ia Alimaiselle / yxi opetus
ia manaus / ettei he ole nopiat ia picaiset uscoman/
mutta että he ensistä hywin culdelewat ia tutkistelewat
Asian / ia anda sen edestulla / ionga päälle cannetan/
wastaman. Sillä ninquin Syrach sano: **Joca
cohta usco hän on kewikäinen.** Ja Tertullianus
sano: Si satis est accusare, quis innocens erit, Se
on. **Jos sijnä kyllä on / että yxi toisen päälle can-
da / cuca sijtte on wigatoin?** Näin tämä Ricas
Mies on tehnyt / että coska hänen Huonen haldians
päälle cannetin / että hän oli hucuttanut hänen o-
mans / nijn eij hän cohta händä rangaisnut / eikä wi-
ralda poispannut / mutta cutzu hänen etteens / ia puhu
hänen tygöns ensistä / ia sano / **mixi minä sinusta sen
cuulen?** Nijn myös Alexander Magnus Cuningas
Macedonias on tehnyt / että cosca iocu tuli hänen ty-
göns toisen päälle candaman / nijn hän tukitzi sen toi-
sen Corwans kijnni / ia toisella Corwalla cwli sitä / io-
ca toisen päälle cannoi / ia sanoi / tällä yhdellä Corwal-
la minä cwlen sinun candes / mutta tällä toisella minä

Discimus Magistratũ non temere & facile debere credere accusationibus.

Syr 19.

tahdon cuulla hänen wastauxens / ionga päälle sijnä cannat. Ja näinen Esimerckiä caicki ne iotca Esiwallan wirgasa owat pitä seuraman / ia eij cohta uscoman wääriä candeita / mutta cuuleman myös toisen wastauxen / ia ios he sen tekisit / nijn wähembi wääriä candeita tulisit heidän etteensä / ia se ioca wigatoin on / saisi nautita hänen wigattomudensa hywäxi / sillä cosca molemmat puolet wisusti cuullan ia tutkistellan / nijn oikeus itzecullakin tapahtu / mutta cosca se / ioca toisen päälle canda / yxipuolisesta cuullan / ia hänen puhens cohta uscotan / taicka Lahian taicka Ystäwyden eli muun syyn tähden / nijn wäärys ia walda käypi Oikiuden ylitzen / ia se wigatoin kärsi wäkiwalda / wastoin Laki ia Oikeutta. Catzocan sijs ne iotca Esiwallan wirgasa eli sijnä siasa owat / Lain päälliset / Duomarit / Foudit / nijn myös Borgmestarit ia Raadi / ettei he ole nopiat uscoman / eikä pidä catzoman kenengän mielen iälken / mutta wisusti cwldeleman molemmat puolet / ia caicki Asiat wisusti tutkisteleman / senpäälle että oikeus itzecullakin tapahtuisi.

Monemur Deum velle exigere à nobis rationem villicationis nostræ.

III. Opeme / että Jumala tahto waati meildä lugun meidän hallitus wirgastam / ia tahto tietä / cuinga me olemme meidän wircam edesseisonet / ia ne Lahiat / cuin me olemme Jumalalda saanet / käyttänet: Sillä ninquin eij yxikän ole hänen oma Herrans ia Isändäns / mutta caicki owat HErran Palweliat / nijn myös eij yhdelläkän ole walda tehdä hänen oman mielens ia tahdons iälken / mutta hänen pitä lugun tekemän Jumalan edes / cuinga hän on hänen hallitus Wirgans edesä seisonut / ninquin HErra Christus P.

Mattheu-

Matthexen tykönä sano: Minä sanon teille/ että Inhimiset pitä lugun tekemän iocaitzesta tyhiästä sanasta cuin he owat puhunet. Ja P. Pawali sano/ meidän pitä caicki seisoman Jesuxen Christuxen Duomiostolin edes. Ja Corintherein tygö sano hän: Meidän pitä caicki ilmestymän Christuxen Duomiostolin edesä/ senpäälle että iocaitzen pitä saaman sen iälkin/ cuin hän on Eläisäns tehnyt. Ja cutzu Jumala Inhimiset Lugulla ensistä Lain saarnan cautta/ ioca ilmoita Inhimisille heidän syndins/ninquin P. Pawali sano/Lain cautta tule synnin tundo. Sitälikin cutzu hän Lugulle moninaisen Ristin ia wastoinkäymisen cautta/ iotca meille muistuttelevat meidän syndin ia ricoxen/ ioilla me rangaistuxen Ansainnet olemme/ ia että meidän nijstä Lugun tekemän pitä. Samalmuotts myös meidän oman tunnon cautta/ ioca todista meitä wastan/ että me olemme palio syndiä tehnet/ ninquin P. Pawali sano. Ja Quintilianus sano: Conscientia mille testes, Se on/ Inhimisen oma tundo on niin palio/ cuin tuhannen todistosta. Mutta nämät caicki tapahtuwat in foro misericordiæ, cosca wielä armon aica on/ ia Inhiminen taita parata hänens ia käätä itzens Jumalan tygö/ ia saada hänen syndins andexi. Mutta ioca eij näitä cutzumisia tottele/ niin hänen pitä wimein Lugun laskeman edestänsä/ ioca pitä tapahtuman siinä wijmeisnä päiwänä/ cosca se oikia Duomari HErra Jesus Christus itze tule Duomitzeman Eläwitä ia Cuolluita: Ja silloin eij yxikän taida händäns kätke tämän Duomarin ede-

Matth. 12.
Rom. 14.
2. Cor. 5.
Rom. 3.
Rom. 2.

stä/ mutta caicki pitä edeskäymän ia seisoman hänen Duomiostolins edesä/ ia Lucua tekemän/ silloin puhu Duomari itzecungin tygö / tee Lucu sinun hallitus Wirgastas. Esiwallan tygö hän sano: Minä olen sinun asettanut Keisarixi/ Cuningaxi / Ruhtinaxi ia päämiehexi/ tee nyt Lucu sinun wirgastas/ Cuingas sen olet edesseisonut / oletcos etzinyt minun Cunniani iälken / ia minun sanani sinun Alimaistes edesä andanut puhtast opetta/ia oletcos auttanut Kircoia ia Schouluia/ia nijtä cuin owat Köyhät ia Waiwaiset minun Nimeni tähden / oletcos Laki ia oikiutta ylhällä pitänyt/ ia iocaitzelle oikiutta tehnyt. Oletco sinä nijtä pahoia Rangaisnut/ ia nijtten hywäin edestä wastanut/oletco sinä Alamaista suuren ia ylönpaltisen oton cansa waiwannut. Nijn hän myös puhu Saarnamiesten tygö: Minä olen sinun asettanut Saarnawirkan/ että sinun pidäist puhtast ia selkiäst opettaman minun Sanani/ nuhteleman ia rangaiseman syndi/ Lohduttaman nijtä särjettyiä Sydämitä / käymän hywällä Esimerkillä sanan cwliaises edellä / oletcos sen tehnyt/ tee nyt Lucu nijstä. Samallamuotto puhu hän Perhen Isännän ia Emännän tygö / cuinga sinä olet sinun Lastes ia Perhes edesä seisonut/oletcos heitä pitänyt minun Pelgosani/ia andanut heitä Kircosa käydä/ia Christilisest ia Cunnialisest heidän Elämäns käyttä. Ja ioca eij täsä taida oikein Lucua tehdä/nijn hänelle edesseiso ijancaickinen Cadotus. Sentähden mahta itzecukin tällä armon aialla/aina aiatella sen cowan Lugun päälle ioca meille edesseiso/ ia aicanans tehdä oikian synnin catumuxen ia Elämän pa-

ranno-

rannoxen / ia tåsså Elåmåså niin Lugun tehdå / että me wiimeisnå påiwånå mahdaisim rohkiast ilman pelkåmåtå seiso meidån HErran Christuxen Jesuxen Duomiostolin edes / ia saada cuulla sen iloisen ia suloisen sanan: Tulcatte / te minun Isåni hywåstisiugnatut / ia perikåt se Waldacunda / ioca teille on walmistettu Maailman Algusta. Math. 25.

Toinen Osa.

Analysis IIª Partis, tria membra comprahendens.

ENsimåises Osas te cwlitta siitå Rickasta Miehestå / ioca Lucua lasti hånen Huonen haltians cansa: Tåsså toisesa Osasa nyt saatte cuulla tåstå Huonen haltiasta / mitå hån on tehnyt / siitte cuin hån cwli hånen Herrans puhen / että hånen piti wirgalda poispandaman. Ja on tåsså meille colme Cappaletta.

I. On siitå neuvon pitestå / mitå hånen nyt piti etteens ottaman / cosca hån wirgaldans poispandin: I. Consultatio Dispensatoriı.

Niin sanoi Huonen haltia itzellens: Mitå minå tegen / sillå minun HErran poisotta minulda Wirgan.

Tåmå wåårå Huonenhaltia rupe cohta aiattelemaan / ia itzellåns neuwo pitåmån / cuinga hånen piti elåttåmån itzens siitte cuin hån wirgalda piti poispandaman / ettei hån nålkån cuolisi / ia sano: **Mitå minå teen** / cuin hån tahdoist sano: Tåhånasti minulla on ollut yldåkyllå caickinaista Wilia puuttumata / niin cauwan cuin minå kåwin minun Herrani Aitas ia Kellaris / ia eij minulda puuttunut Ruoca eli Juo-

ina/ Wijna eli Mettä/ minä Elin aina hywin toisen omasta/ ia käwin Coreisa waateisa: Mutta nyt toiset päiwät tulewat/ costa minä minun wirgaltan poispannan/ eij sijtte Herran Aitat ia Kellarit ole edesä/ toista neuwo minun nyt pitä ylösaiattelemaṇ ia etteni ottaman.

II. Triplex de liberatio. II. On colminaisesta neuwosta:

En minä woi caiwa/ häpiän minä Keriätä/ minä tiedän mitä minä tegen: Cosca minä Wirgalda poispannan/ nijn he cortiawat minun heidän Huonesans.

Täsä hän ylösluettele colminaiset Astat.

1. Labor. 1. On työ/ ionga hän peräti poiskieldä/ ia sano ettei hän woi työtä tehdä ia caiwa. Ja se cuitengin olisi ollut Cunnialinen/ että hän olisi Työtä tehnyt: Sillä nijn Jumala on sen säätänyt/ että Inhiminen sen cautta pitä hänens Elättämän/ninquin Mosexen

Gen. 3. Kirias seiso/ cusa Jumala sano: **Sinun otzas hiellä pitä sinun syömän sinun Leipäs.** Ja Psalmisa

Psal. 128. seiso: **Sinun pitä elättämän itzes sinun Kätes wäellä.** Mutta sen wälicappalen hän peräti pois kieldä sanoden: **En minä woi caiwa**/ cuin hän tahdoisi sano: Minä olen tähän asti käynyt ioutilas/ ia muita käskenyt/ pidäiskö minun nyt rupeman Työtä tekemän/ pois se/ ioca tahto Työtä tehdä/ tehkön/ en minä ikänäns Työtä rupe tekemän.

2. Mendicatio. 2. On Keriäys/ ia sano/ häpiän minä Keriätä/ eij hän sitäkän tahdo tehdä/ luke sen häpiäxi ios hänen pidäis Keriämän/ cuin hän tahdoisi sano: Se olisi

minul-

minulle suuri häpiä / ios minä nyt rupeisin Keriämän / tähänasti minä olen ollut Isännän stasa / caicki minua owat cumartanet ia lakita minun edesäni seisonet / ios minä nyt rupeisin Keriämän / nijn caicki minua nauraisit ia pilcaisit / ia sanoisit: Catzo nyt meidän Foudiam mikä mies hän nyt on / ioco nyt täyty Keriätä: Eij Isändäs Aitta la Kellari aina edesäs ole / nijn hän wijmen käyppi / ios wähemän olisit täärännyt / nijn parambi Kätes olisi.

3. On petos ia warcaus / ia sen hän parhaxi neuwoxi hänen mielestäns aiatteli / että ninquin hän tähänasti oli tottunut pettämän hänen Herrans / nijn hän wielä nyt tahto tehdä / ia sen cansa hänens Elättä / ia tahto nijn palio sano: Wielä minä nyt neuwon löydän / ios minä tähänasti olen wähän pettänyt minun Herran / nijn minä wielä enämin tahdon pettä / ia nijn laitan / että minun Herrani welcamiehet coriawat minun heidän Huonesens / ia ruockiwat minun sijtte / cosca minä Wirgalda poispannan: Mitä minä lucua pidän / että minä waiwoin saan hywin Elä / kyllä minun Herralleni sijttekin iää hywyttä. Catzo näin tämä paha ia uscotoin Palwelia / ne luwaliset ia lailiset wälicappalet poishylkä / ia rupe wargastaman hänen Herrans oma.

3. Fraus & Impostura.

III. On welgolisten cocon cutzumisesta:

III. Convocatio debitorum & cautionum mutatio.

Ja hän cutzui hänen HErrans welgoliset / ia sanoi sillä ensimäiselle: Cuinga palio sinä olet minun HErrani welca? Nijn hän sanoi: Sata tynnyri Öliy. Ja hän sanoi hä-

nelle: Ota sinun Kirias ia istu pian/ ia kirioi-ta wijsikymmendä. Sitte hän sanoi toiselle: Palioco sinä olet welca? Hän sanoi/ sata punda Nisuia. Ja hän sanoi hänelle: Ota si-nun Kirias/ ia kirioita cahdexankymmendä.

Täsä tämä wäärä Huonenhaltia osotta hänen wieckaudens ia cavaluxens/ että hän wielä nyt enä-män tahdoi pettä hänen Herrans/ ia wargasta hänen omans. Sillä hän sen newon oli ylösaiatellut/ että sijtte cuin hän ne caxi wälicappaletta/ cuin on Työ ia Keriämys/ oli poishyliännyt/ otti sen colmannen wir-gan etteens/ ioca oli caickein pahin/ Nimittäin War-caus/ ia rupe wargastaman hänen Herrans oman. Ja sentähden cutzu cocon hänen Herrans welcamiehet ia kysele itzecullakin/ cuinga palio heillä oli Welca hi-dän Herrallens. Eij sentähden/ että hän tahdoi hä-nen Herrallens wahwan ia oikian lugun tehdä/ mutta sentähden/ että hän tahdoi warasta ia salata hänen omans. Ja että hän täsä kysy heille cuinga palio he owat Welca/ sen cansa hän osotta/ cuinga uscolinen Huonenhaltia/ ia cuinga ahkera hän hänen Wirga-sans on ollut/ cosca hän eij kirioittanut ylös hänen Herrans welgat/ eikä tietänyt/ cuinga palio cullakin Welca oli: Mutta kysyi heille cuinga palio he olit Welca/ ia sentähden hän kysy sillä ensimäiselle ia toi-selle/ palioco sinä olet Welca/ mutta caicki hänen kysymisens käwi ulgos senpäälle/ että hän tahdoi sala-ta suuren osan sijtä welgasta hänen hywäxens/ ioca oli sangen suuri Petos ia Warcaus/ ia tahdoi tehdä hä-

nellens ystäwitä toisen omalla. Sillä ensimäiselle annoi hän andexi puolen welca/ nimittäin 50 Tynnyri Öliy/ ia toiselle wijdennen osan/ nimittäin caxikymmendä punda Nisuia/ ioca teki suuren summan Raha/ ionga hän Wargasti hänen Herraldans/ ia olisi hän kyllä Hirsipuun ansainut sentähden/ ios hän olisi Lain ia oikeuden iälken tehnyt hänen cansans: Tämän caltainen häwytöin Palwelia tämä Huonenhaltia oli/ ettei hän häwennyt eikä peliännyt Jumalata eli Inhimistä.

Opetuxet toisesta Cappalesta.

Loci Com: IIa. Partis.

I. ETtei tämä Huonenhaltia ylöncatzonut hänen Herrans sana eikä unhottanut/ mutta pane mielens ia aiattele senpäälle/ cuinga hänen itzens pitä Elättämän sijtte cuin hän wirgalda pois tulisi/ ettei hän nälkä kärseisi: Sijtä me opeme/ etten me Jumalan sana ylöncatzoisi/ mutta muistaisimme ia mielem panisimme/ sillä Jumala Caickiwaldias hänen sanans cautta meille tietä anda/ ettei meille täsä Maailmas ole wahwa Asuinsia/ mutta pitä yxikerta tästä lähtemän ia tämän Maailman iättämän. Sentähden pidäisi meidän aiatteleman/ cuinga me tulisimme meidän omalle Isänmaalle Taiwan Waldacundan/ cosca me tästä surkiasta Elämästä pitä pois lähtemän/ ia pitä sanoman tämän Huonen haltian cansa: **Mitä minun pitä tekemän minun Herran otta minulda pois hallitus wirgan/ en minä saa enämbi täsä Elämäs olla/ cuhunga minä sijtte tien otan.** Ne Jumalattomat ia

Discimus verbum Dei non esse contemnendum vel negligendum.

Vlcocullatut eij sitä taida aiatella / mutta ovat surut-
tomat / Eläwät täsä Maailmas ninquin se olisi heille
ijäxi annettu / Eläwät ilos ia riemus. Mutta me iot-
ca olemme Christityt Ihmiset / ia Jumalan sanal-
la ylöswalgaistut / meidän pitä usein aiatteleman mei-
Syr. 7. dän loppun päälle / ninquin Syrach mana / Ja etzi-
män sitä ylitzecaickista. Ja tähän tarwitan oikia syn-
nin catumus ia parannos / että me lacamme syndi te-
kemäst / ia tulemme sowitetuxi Jumalan cansa / sen-
päälle että cosca meidän Cuoleman hetki tule / mah-
daisimme hywän oman tunnon cansa tästä lähte : Ja
sanoa ynnä P. Simeonin cansa : HErra laske si-
Luc. 2. nun Palwelias nyt rauhan menemän : Sillä mi-
nun Silmän owat nähnet sinun terweydes. Tä-
sä on nyt meille armon aica / ia täsä me taidamme saa-
da synnit andexi / ia sen oikian Wanhurscauden / ion-
ga meidän HERra Christus Jesus Pijnans ia Cuo-
lemans cautta meille on ansainut / ios me Vscomme
hänen päällens / täsä me taidamme sano P. Pawalin
2. Cor. 5. cansa : Me tiedämme / että ios tämän meidän
Maian Maailmalinen Huone mahan särietän /
että meille ombi yxi rakenos Jumalalda ylös-
rakettu / yxi Huone / ei käsille tehty / ioca ijan-
caickinen on Taiwahisa. Mutta cosca tämä armon
aica ulcona on / nijn myös Jumalan armo on ulcona /
Luc. 16. eikä ole yhtäkän armo sijtte / ninquin P. Lucas kir-
ioitta sijtä Rickasta Miehestä / ioca macaisi Helweti-
sä / ia rucoili että Abrahamin pitäis lähettämän La-
zaruxen yhdellä wesipisaralla iähdyttämän hänen
Kielens. Mutta hänen oli caicki turha / sillä armon
aica oli häneldä io ulcona.

II. Opeme/ cuinga pahat ia uscottomat Palweliat itzens käyttäwät heidän Herrans wastan/ erinomaisest ne iotca ovat iongun Calun/ Rahan eli Rijstain päälle/ nimittäin/ että he ensistä Haascawat ia Tuhlavat heidän Herrans ia Isändäns Calun/ ia sijtte wielä päälisexi salandawat ia warastavat häneldä/ ia tekewät heitäns nijnen cansa Rickaxi. Ninquin tämä wäärä Huonenhaltia teki/ ioca hucutti hänen Herrans oman/ ia wäärin käytti/ ia sijtte cosca hän eij taitanut laske Lucua hänen hallitus wirgastans/ ia häneldä wirca poisotettin/ nijn hän rupeisi salandaman ia wargastaman hänen Herrans Calun/ ia teki hänellens sen cansa ystäwitä/ iotca händä piti ruockiman ia elättämän. Sencaltaisita Palwelioita wielä nyt monda löytän Maailmas/ iotca owat tämän wäärän Huonenhaltian Weliet/ ia heidän Herrans Calun salandavat ia warastavat/ erinomaisesta ne iotca ovat uscotut heidän Herraldans ylöscandaman heidän Alimaisildans ulgostegot: Sillä he usein etziwät heidän oma parastans/ enämbi cuin heidän Herrans parasta/ ia nijn laittavat heidän Astans/ että he tulisit Rickaxi. Ja sentähden ylösaiattelevat monda wälicappaletta/ wäärät Mitat/ wäärät Pundarit ia Wacat/ ia suuremalla mitalla sisälle ottavat/ ia wähemällä ulgos andavat/ ia se cuin sijtä iääpi lijaxi/ se heidän omans on/ ia sen cansa nylkewät Köyhiä Alimaista/ ia wäärydellä ottavat heidän Hikens ia wäkens/ ia eij lue sitä ensingän synnixi/ ioca cuitengin on yxi Petos ia Warcaus/ iota Jumala eij anna olla ilman rangaisematta. Cawahtacan sentähden Jumalan wiha ia rangastosta/

Discimus indolem infidelium servorum.

iotca nijtä tekewät: Sillä waicka he owat nijtä sala tekewänäns/ nijn Jumala cuitengin ne caicki tietä ia näke/ ia rangaise sekä nykyisellä ia ijancaickisella rangastoxella.

Colmas Osa.

Analysis IIIa. Partis quatuor membris constans.

SEura nyt colmas Osa täsä Evangeliumisa/ cuinga meidän HErra Christus Jesus ylistä tätä Huonen haltiat/ ia mana meitä caickia/ että meidän myös pitä tekemän meille Ystäwitä wäärästä Mammonasta / ia on meille täsä Neliä cappaletta.

I. *Commendatio iniqui hujus Dispensatoris.*

I. On sijtä ylistöxestä/ cuin HErra Christus anda tällä wäärälle Huonen haltialle:

Ja HErra ylisti sitä wäärä Huonenhalttiata/ että hän nijn toimelisesta teki.

Täsä meidän tule tietä/ ettei Herra kijttänyt händä warcaudens tähden: Sillä hän kieldä wargastamasta/ mutta hänen wijsaudens/toimens ia hänen ahkerudens tähden. Non speciem, sed genus laudat: Se on/ **Eij hän kijtä hänen warcauttans** / **mutta hänen wijsauttans ia toimians**/ **että hän nijn toimelisesta laitta taisi hänen Asians** / ia teki hänellens ystäwitä iotca händä piti ruockiman / sijtte cuin hän wirgaldans poistulisi. Ja waicka hän sijnä wäärin teki / että hän salaisi ia wargasti hänen HErrans oman/ nijn hän cuitengin sijnä teki wijsasti / että hän taisi catzo hänellens iotakin wara/iolla hän piti ruockiman tulewaisella aialla/ettei hän nälkä kärseisi.

II. On HErran Christuxen walitoxesta ylitzen walkeuden Lasten hitauden:

II. Quarela Christi de socordia & oscitantia filiorum lucis.

Sillä että tämän Maailman Lapset owat toimelisemmat / cuin Walkeuden Lapset heidän Sugusans.

Täsä HErra Christus tietä anda / että Maailman Lapset suuremman ahkeruden cansa etziwät Maailmalista ia Ruumilista tawarata / cuin Walkeuden Lapset ijancaickista hywyttä. Tämän Maailman Lasten cansa HErra Christus täsä ymmärtä caicki ne / iotca tämän Maailman päälle heidän Sydämens ia aiatoxens panewat / cuinga he täsä tulisit suuren Cunnian / corkian Wircan / ia saisit palio Rickautta / Raha ia Rijsta wieckaudella ia wäärydellä / ia pidäisit hywiä päiwiä / olisit aina Ilosa ia Riemusa: Ja cutzutan Sentähden tämän Maailman Lapsixi / että he tämän Maailman iälken caiken heidän ahkerudens panewat. Walkeuden Lasten cansa hän ymmärtä caicki Jumaliset ia Wanhurscat Inhimiset / iotca tahtowat tulla Jumalan Lapsixi / ia periä sen ijancaickisen Elämän / ia sen iälken seisowat: Ja cutzutan Walkeuden Lapsixi sentähden / että heille on Jumalan P. Sanan walkeus / ionga walkeudesa he waeldawat / ia se oikia Walkeus ia wanhurscauden Auringo Christus Jesus walista heidän seasans / ia osotta tien sijhen ijancaickisehen Elämän. Näistä molemista meidän HErra Christus täsä puhu / ia walitta sen ylitzen / että Walkeuden Lapset eij ole nijn ahkerat etzimän Taiwan Waldacunnan ia ijancaickisen Elämän iälken /

Filij hujus seculi.

Filij lucis.

cuin

cuin tämän Maailman Lapset sen turhan ia catowaisen Maailman menon iälken. Ja tahto sen cansa ylösherättä caickia Jumalista Inhimistä ahkerutteen heidän menoisans: Sillä ios tämän Maailman Lapset niin ahkerat owat etzimän sen catowaisen iälken/ palio enämin pitä ne Jumaliset etzimän ijancaickisen Elämän iälken.

III. Mandatum Christi, de comparandis amicis.

III. On HErran Christuxen Käskystä:

Ja minä sanon teille: Tehkätte teille ystäwitä sijtä wäärästä Mammonasta.

Meidän HErra Christus tämän wertauxen sowitta/ laitta ia käändä hänen Opetuslastens ia caickein Christilisten Inhimisten puolen/ ia käske heidän myös tehdä ystäwitä heillens wäärästä Mammonasta/ ninquin tämä häärä Huonenhaldia on tehnyt hänellens ystäwitä. Ja tule meidän täsä tietä/ mitä hän täsä wäärän Mammonan cansa/ ia ystäwitten cautta ymmärtä: Mammō on Syriacan kielen sana/ ia tulepi sijtä Hebræan sanasta Hamon/ioca merkitze paliouttä/ nimittäin/ Rahan/ Rijstan ia Calun paliouttä. Ja cutzutan wääräxi/ eij sentähden että rickaus on itzestäns wäärä eli paha/ sillä se on Jumalan Lahia/ ia tule Jumalan Kädestä: Mutta sentähden/ että rickaudet enimäst wäärin coconpannan/ ia myös wäärin käytetän Coreutten/ Ylönsyömisen ia Juomisen ia elämän Hecuman. Ja sentähden mana HErra Christus/ että me oikein käytämme Rickaudet/ hänen Cunniaxens ia meidän Lähimäisem tarpexi. Mutta ystäwitten cautta HErra Christus ymmärtä täsä Köyhät Waiwaiset ia saattamattomat/

ia muut iotca meidän apuam tarwitzewat / nämät ne owat/ iotca hän Käske tehdä meidän ystäwäxen.

IV. On sijtä syystä / mingä tähden meidän pitä tekemän waiwaista ystäwäxen: IV. *Finis cur pauperum amicitia nobis comparanda.*

Senpäälle / että cosca te tarwitzette / niin he coriawat teitä ijancaickisijn Majoihin.

Näillä sanoilla HErra Christus osotta sen syyn/ mingätähden meidän pitä tekemän ystäwitä Wammonasta / nimittäin sentähden / että he coriaisit meitä ijancaickisijn Majoihin. Täsä nyt meidän tule tietä / cuinga Waiwaiset taitawat meitä toota ijancaickisijn Majoihin. Taitavatco he heidän hywäin töidens cansa meille ansaita sen ijancaickisen Elämän? Eij taida he sitä tehdä / sillä meidän HErra Christus Jesus yxinäns hänen Pijnans ia Cuolemans cautta on meille sen ansainut / ia on armosta meille annettu: Mutta HErra Christus sano / että Waiwaiset ia Köyhät coriawat teitä ijancaickisijn Majoihin. 1. Sentähden / että he rucoelewat nijnen edestä / iotca heille Laupiuden töitä owat osottanet / että Jumala anda heille yhden hywän lopun tästä Maailmasta / ia palcan Taiwas. Ja tosin heidän rucouxens eij tyhjän raukia. Sentähden sano se wanha Kirkon Opettaia. Hieronymus: Non memini me legisse, mala morte eum perijsse, qui liberalitatem exercuit erga egenos & pauperes, Se on / **En minä muista lukeneni / että se on pahalla Cuolemalla Cuollut / ioca laupiuden töitä on osottanut Köyhille ja waiwaisille.** 2. Sentähden että he todistavat heidän uscostans / että heillä on yxi oikia ia wahva Us-

co / ionga he osottavat heidän hyvillä töilläns Köyhiä ia Waiwaisia wastan / iotca uskosta wlgoskäywät.

Loci Com: 3ª. Partis.

Opetuxet colmanesta Osasta.

Discimus quam sint negligentes filij lucis in quærenda vita æterna.

I. OPeme / cuinga hitaat ia laiscat owat walkeuden Lapset etzimän sen ijancaickisen Elämän iälken / ia palio hitamat cuin tämän Mailman Lapset heidän menoisans / ninquin HErra Christus itze sen täsä Evangeliumisa todista. Ja me itze sen todexi näemme / cuinga swren ahkeruden cansa tämän Maailman Inhimiset catowaisen Calun / Rickauden ia Rahan iälkin seisowat / cosca he warhain huomeneltain ia hiliain Ehtona iuoxewat ymbäri sinne ia tänne / että he Rickaxi tulisit. Cauppamies puriehti ylitzen Meren / iättä Waimons ia Lapsens cotia / on Aaldoin keskellä usein Hengen waarasa / senpäälle että hän täsä Maailmasa Rickaxi tulisi. Sotamies Rahan tähden mene Sotan / woga hänen Hengens / kärsi monda paha Päiwä sateisa ia wiluisa / ia usein kylmisä tuulisa ia tuiscuisa / ia usein lyödän Cuoliaxi / usein myös nijn lyödän ia hawoitetan / ettei hän ikänäns tule terwexi. Möni swren Maailmalisen Cunnian / ia tämän Maailman wijsauden tähden / waelda pitki matcoia / ninquin meille on monda Esimerckiä sen päälle: Pythagoras, Plato ia muut Philosophuxet, Wijsat ia oppenet Michet owat matcustanet cauwas / että he olisit tullet wijsaxi. Anthistenes on iocapäiwä käynyt yhden Peniculman matca cwleman Socratem ia hänen oppians: Eucli-

des

des on Waimon waatteisa yön aican mennyt hänen tygöns cwleman händä / sentähden ettei hän tohtinut päiwällä mennä hänen tygöns. Cosca Demosthenes cwli cuinga Sepät warhain huomeneltain noust ylös tacoman / on hän ninquin hämmästynyt ia itzens nuhdellut / ettei hän nijn warhain ylösnosnut Wissautta etzimän. Ja monda muuta sencaltaista Esimerckiä olist / ios aica myötä annaist / cuinga ahkerasti tämän Maailmaliset Inhimiset etziwät sen catowaisen tawaran iälken. Näistä meidän pitä oppeman / että ninquin he suuren ahkeruden cansa etziwät sen catowaisen tawaran iälken / nijn pitä myös meidän sencaltaisen / ia wielä swreman ahkeruden cansa etzimän sen ijancaickisen Elämän iälkin / ia poispaneman tykoäns sen hitauden ia laiscuden / cuin meisä sen pahembi on. Sillä me olemme walkeuden Lapset / iotca Jumalan P. Sanan walkeudesa Elämme / ninquin P. Pawali sano: Caicki te oletta walkeuden Lapset / en me ole yön eikä pimeyden Lapset. Nijn tule meidän myös täsä nijn waelda ninquin walkeuden Lapset / ia etziä sen ijancaickisen autuuden iälken. 1. Teß. 5.

II. Opeme / että meidän pitä osottaman laupiuden töitä nijlle Köyhille waiwaisille / ia auttaman heitä sijtä osasta / cuin Jumala meille on andanut: Sillä meidän HErra Christus Jesus itze mana täsä Evangeliumisa meitä sijhen. Ja Esaian Prophetan tykönä seiso: Murra sillä isowaiselle sinun Leipäs / ia ne Raadoliset ota sinun Duoneses / ios sinä näet iongun Alaistoman / nijn waateta händä / ia älä wedä sinus sinun Lihas edestä pois. Nijn Opera misericordiæ esse præstanda pauperibus.

pitä myös meidän sen tietämän / ettei Jumala meille ole sentähden iotakin andanut / että meidän pitä sitä käyttämän ainoast meidän hywäxen / eli Maan alakätkemän / mutta myös muille andaman ia iacaman / nimittäin / jotca meidän apuam tarwitzwat. Ja sitä enämin cuin Jumala meille anda / sitä enämin pitä meidän andaman nijlle Köyhille ia Waiwaisille / ia mitä me heille annamme / sen tahto Jumala Runsasti maxa. Ninquin meille on senpäälle monda Lupausta / Psalmisa seiso: Joca anda nijlle Waiwaisille / hänen Wanhurscaudes Pysy ijancaickisesta.

Psal. 112.

Psal. 141. Item. Autuas on se joca asatrele sen Köyhän päälle / HErra pitä hänen Pahana Päiwänä Wapahtaman. Nijn myös HErra Christus todista P. Mattheuxen tykönä. Että mitä Waiwaisille annetan / se hänelle annetan / Cusa hän sano: Minä isoisin / ia te ruokitta minun / Minä ianoisin / ia te annoitta minun juoda. Minä olin Outo / ia te otitta minun Huoneseen. Minä olin Alaiskoin / ia te Waatetitta minun / Sairas / ia te opitta minua / Fangina / ia te tulitta minun tygöni. Ja sentähden pitä heidän silloin saaman cuulla ne suloiset ia lohdulliset Sanat hänen Suustans: Tulcatte minun Isäni hywästisiugnatut / ia perikät se Waldacunda / ioca teille on walmistettu Maailman Algusta.

Matth. 35.

Euangeliumin Kirioitta P. Lucas XIX. Lugus.

JA cosca Jesus lähestyi ia näki Jerusalemin Caupungin/itki hän sen ylitzen ia sanoi: O ios sinäkin tiedäisit / nijn sinä Aiattelisit tällä cosin sinun Aiallas/ mitkä sinun rauhas sopis: Mutta nyt ne owat kätketyt sinun Silmäis edestä. Sillä että ne Päiwät pitä tuleman sinun ylitzes/ että sinun Wiholises ymbärinscantzawat sinun / ia pijrittäwät ia ahdistawat sinun ioca Culmalda/ ia maahan tasoittavat sinun / ia sinun Lapses iotca sinus owat: Ja eiwät

jätä sinus kive kiwen päälle / sentähden ettet sinä tundenut sinun etzicos aica.

Ja Jesus Templin sisälkäwi / rupeis ulgosajaman hänestä Ostawia ia Myyppiä / sanoden heille? Kirioitettu ombi: Minun Huonen ombi yxi Rucoushuone / mutta te oletta sen tehnyet Ryöwäritten Luolaxi. Ja hän opetti jocapäiwä Templis.

Exordium à summa Evangelij.

TÄSSÄ Evangeliumis meidän HErra Jesus Christus Ennusta ia Saarna Jerusalemin häwitöxestä / ia sijtä rangaistoxesta / ioca sen ylitzen piti käymän / ia sano / että wiholiset pitä sen ymbäri piirittämän / ia ioca culmalda ahdistaman ia maahan tasoittaman / nijn ettei kiwe kiwen päälle pitänyt jämän / sentähden ettei he tundenut heidän etzicons aica. Joca on sangen cowa ia cauhia Saarna / ettei yhtäkän cowenbata Evangeliumita ole ymbäri Aiastaian. Ja HErra Christus itze surcuttele ia itke / sen swren ia cowan Rangaistoxen ylitzen / cuin sen Caupungin päälle piti tuleman.

Ratio cur hoc Evangelium pro concione hoc anni tempore

Ja on tämä Evangelium asetettu nyt Saarnatta tämän Sunnuntain päälle / sen syyn tähden / että mitä meidän HErra Christus täsä Saarna ia ennusta / se on tapahtunut tähän aican Wuodesta / nimittäin / S. Lauritzan Päiwänä / ioca on se kymmenes

päiwä

päiwä tällä Twlla / ionga päiwän päälle se myös oli ylösrakettu. Ja on se sangen Ihmelinen / että se swri ia callis Jerusalemin Tempel / caxi kerta sen päiwän päälle on häwitetty. Sillä ninquin Josephus kirioitta / on se ensimäinen Tempel / ionga Cuningas Salomon ylösrakensi / Nebucadnezarilda Cuningalda sen päiwän päälle ylöspoltettu. Ja sen saman päiwän päälle se toinen Jerusalemin Tempel / ioca iälken Babylonian Fangiuden oli ylösrakettu / 40 Wuoden iälken sijtte cuin HErra Christus oli ylösastunut Taiwaisen / on ylöspoltettu. Ja oli 617 Aiastaicka sillä wälille cuin se ensistä / ia sijtte toisen kerdan Titus Wespasianuxen cautta häwitettin. Ja tahdoi Jumala sen cansa osotta hänen swren ia angaran Wihans / eij waiwoin Jwttä cansa / mutta myös caickia nijtä wastan / iotca hänen Pyhän sanans ylöncatzowat / ia eij tahdo tuta heidän etzicons Aica.

explicetur.

Tämä Evangelium yhtensopi sen colmannen Käskyn cansa / cusa Jumala kieldä / ettei meidän pidä hänen Sanans ylöncatzoman / eikä laiscast cwleman / mutta mielelläm sitä cwleman ia oppeman.

Ja on meille täsä Evangeliumis caxi Cappaletta:

I. Saamme cwlla / cuinga meidän HERRA Christus ennusta Jerusalemin Caupungin häwitöxestä.

Propositio bimembris.

II. Meille edespannan / cuinga HErra Christus on vlgosaianut Jerusalemin Templistä ne / iotca sijnä ostit ia myit.

Ensi.

Ensimäinen Cappale.

Analysis Iæ. Partis continens quatuor circumstantias.

NIin paljo cuin tähän ensimäiseen Cappalen tule Jerusalemin häwitöxest / on meille täsä neliä Asian haara.

I. Circumstantia est temporis.

I. On sijtä ajasta / cosca tämä Historia on tapahtunut:

Ja cosca Jesus lähestyi / ia näki Jerusalemin.

Täsä P. Lucas tietä anda / cosca ia millä ajalla se on tapahtunut / nimittäin / sillä wijmeisellä matcustoxella / cosca HErra Christus waelsi Galileasta Judæan ia Jerusalemin. Ja tapahtui Palma Sunnuntain päälle / silloin cosca hän ajoi Jerusalemin yhden Asin ia iken alaisen Warsan päälle. Ja cosca hän tuli Caupungi lähes ia näki sen / rupeisi hän itkemän sen Rangastoxen tähden / ioca sen ylitzen piti käymän. Ja tosin tämä Itcu ia ne pisarat / cuin HErra Christus on Silmistäns wuodattanut / owat sydämen pohiasta vlgoskäynet / osottaden sen cansa hänen Rackaudens sitä Caupungita wastan / ionga Jumala oli Vlgoswalinnut hänen Templins siaxi / cusa se oikia Jumalan Palwelus piti pidettämän.

II. Ratio cur fleverit Christus.

II. On sijtä syystä / mingätähden hän on Itkenyt:

Ja sanoi: Jos sinäkin tiedäisit / niin sinä ajattelisit / tällä sinun ajallas / mikä sinun Rauhas sopisi / mutta nyt owat ne kätketyt sinun Silmäis edestä.

Näisä

Näisä sanoisa meille cahtalaiset Asiat edespannan.

1\. Meidän HErran Christuxen puhesta Jerusalemin Caupungin / ia sen Asuvaisten tygö / ia tahto nijn palio sano: Jos sinä Jerusalemin Caupungi sen tiedäisit / ninquin minä sen tiedän ia näen / mitä sinun ylitzes pitä tuleman. Ja eij cuitengan sanonut Jecun tähden / mikä se oli cuin heidän piti tietämän / sillä Jtcu saij wallan / ia esti ettei hän saanut vlgospuhua. Ja tule meidän täsä tietä / ettei HErra Christus täsä Itkenyt eikä Murhettinut sitä / että hänen piti Pijnattaman / ia Ristinnaulittaman ia Tapettaman: Sillä hän omalla hywällä mielelläns swresta Rackaudesta ia Laupiudesta Inhimisē Sucucunda wastan / otti sen päällens / senpäällä / että hän Lunastaisi heitä ijancaickisesta Cuolemasta. Mutta hän Itki Jerusalemin Caupungin ylitzen / sen suuren ia cauhian Rangastoxen tähden / ioca sen ylitzen piti tuleman. Ninquin HErra Christus tahdois sano: Jos sinä Waiwainen Jerusalemin Caupungi tiedäisit mikä Rangaistus sinulle edesseiso / sinun Jumalattoman menos tähden / nijn sinä tosin aiattelisit wielä nyt tänäpäiwänä / cosca wielä armon aica on / cuinga suloisesta Jumala cutzu sinua parannoxen / ioca lähetti minun hänen poicans Mailman / ia minä olen tahtonut sinun Lapses coota / ninquin Cana cocos hänen poicans sijpeins ala: Jos sinä sen tiedäisit / nijn sinä wielä nyt aiattelisit / cuinga sinä taidaisit wältä sitä tulewaista Rangastosta / ia lepyttä Jumalan Wihan. Ja cutzu meidän HErra Christus sen ajan cuin Jerusalemin Caupun-

1\. *Alloquium Christi ad Urbem sermone figurato.*

gin Asuvaiset wielä täsä Maailmasa olit / heidän aiaxens / sentähden / että he nyt sillä armon aialla / cuin he wielä elit / olisit taitanuet parannoxen tehdä / ia saada heidän syndins andexi / ia tulla Jumalan armoon.

II. *Cæcitas urbis Ierosolymitanæ.* II. On Jerusalemin ia sen Asuvaisten sokeudesta ia tyhmydestä / että ne olit heidän Silmäns edestä peitetyt / eij sentähden / ettei he olisi taitanet oppi nijstä tietämän / sillä he olisit kyllä taitanet sekä Prophetain / ia Johannes Castaian saarnasta sen ymmärtä / ios he olisit tahtonet / eikä tehnet parannosta : Mutta ylöncatzoit Jumalan sanan ia caicki manauxet. Ja sentähden sano HErra Christus / että ne olit peitetyt heidän Silmäins edestä. Ja tapahtui se heidän cansans / ninquin Augustinus sano: Medicus visitat & monet, sed non curat egrotus. Se on: Yxi Läkäri etzipi ia opetta / ia mana Sairasta / mutta Sairas eij tottele.

III. *Modus desolationis.* III. On sen Rangastoxen ia häwitöxen muodosta / cuin Jerusalemin ylitzen piti käymän.

Sillä ne Päiwät pitä tuleman sinun ylitzes / että sinun Wiholises panewat Scantzin sinun ymbärilles / ia ymbäri pijrittäwät sinun / ia ahdistawat sinun ioca Culmalda / ia Maahä tasoittavat sinun / ia sinun Lapses iotca sinusa ovat / ia eiwät iätä sinus kiwe kiwen päälle.

Näisä sanoisa HErra Christus osotta sen muodon / cuinga se Caupungi Jerusalem pitä Rangaistettaman / ia edespane täsä colminaisen muodon.

1. Että Wiholiset/ nimittäin/ Titus Wespasianus ia hänen Sotawäkens/ pitä paneman Scantzin sen ymbärille Maanpäälle/ he panevat heidän Skutinsa ambuaxens Caupungin päälle/ ia he ambuesans seisovat nijnen tacana ilman vahingota.

1. Circumdatio vallo.

2. Että he ymbäri pijrittäwät sen/ ia ahdistavat ioca Culmalda/ ettei yxikän pääse sisälle eikä vlgos: Mutta pitä sijnä nälkän Cuoleman/ taicka Caupungin Portit wiholisten etten awaman/ ia heitä sisälle päästämän/ ia caickinaista wäkiwalda heildä sijtte kärsimän.

2. Coangustatio indignatioque.

3. Että heidän piti sen mahan tasoittaman/ia eij iättämän kiwiä kiwen päälle/ se on/ heidän pitä sen Caupungin Mwrit särkemän/ ia Templin hänen Mwreins ia Torneins cansa maahan cukistaman/ ia tasoittaman/ ettei kiwiä pitänyt iämän kiwen päälle. Näin swresti ia hirmuilisesti piti Wiholiset sen Caupungin cansa menemän Jumalan sallimisen cautta/ ia hänen oikian Duomions iälken/ ioca cuitengin oli Jumalan oma Caupungi/ cusa HErran Templi oli/ ia Jumalan Palwelus ylöspidettin. Josta Plinius kirjoitta; Että se on ollut caickein Ylimäinen ia paras Caupungi/ caickein Caupungein seasa Idäisellä Maalla.

3. Solo aequatio.

IV. On sen Caupungin häwitöxen syystä:

IV. Causa desolationis.

Sentähden ettet sinä tundenut sinun etziscos aica.

Täsä HErra Christus osotta sen oikian syyn/ mingätähden tämä Caupungi piti nijn Rangaistettaman ia häwitettämän/ nimittäin/ sentähden ettei se tunde-

nut hänen etzicons aica. Sillä Jumala oli lähettänyt hänen tygöns Prophetat/ iotca heille julgistit ia tiettäwäxi tegit Jumalan tahdon ia Rangastoxen synnin tähden/ manaisit heitä synnin catumuxen ia Elämän parannoxen. Ja erinomaisesta Jumala lähetti heidän tygöns hänen ainoan Poicans meidän HErran Jesuxen Christuxen/ ioca heitä opetti ia manaisi/ että heidän piti tekemän catumuxen/ ia uscoman Evangeliumi/ mutta eij he tahtonet cuulla eikä Prophetait/ eikä itze HErra Christusta/ waan ylöncatzoit hänen ia wielä päälisexi Ristinnaulitzit/ Surmaisit ia Tapoit hänen. Ja tämän heidän kijttämättömydens tähden/ Jumala annoi tulla heidän ylitzens caicki nämät rangastoxet/ neliänkymmenen Wuoden iälkin/ sijtte cuin HErra Christus oli tämän ennustanut/ ninquin me cohta saamme cwlla.

Loci Communes Primæ Partis.

Opetuxet ensimäisestä Cappalesta.

Monemur Deum nolle mortem peccatoris.

I. Että meidän HErra Christus Jesus itke Jerusalmin ia sen Rangastoxen ylitzen/ sijtä me opeme/ ettei Jumala tahdo yhdengän Inhimisen Cadotusta/ mutta että caicki itzens parannaisit/ ia käändäisit heitäns Jumalan tygö/ wälttäisit rangostosta ia tulisit Autuaxi. Ninquin hän itze sen todista yhden wahwan walan cansa Prophetan tykönä/ sanoden: Nijn totta cuin minä Elän/ en

Ezech. 33.

tahdo minä syndisen Cuolemata/ mutta että hän paranda itzens ia Elä. Sen saman myös P. Pe-

2. Pet. 3.

tari Apostoli todista / sanoden: Eij Jumala tahdo / että iocu Inhiminen pitä huckuman / mutta että caicki käännäisit itzens hänen tygöns. Ja Nazianzenus sano: Nihil enim hic vult Dominus, quam ut non moriatur pecator, sed ut convertatur & vivat. Se on: Eij Jumala täsä mwta tahdo / mutta että yxi syndinen Inhiminen eij Cuolisi eikä huckuisi / mutta että hän parannaisi itzens ia Eläisi. Sentähden myös Jumala ioca hetki anda Saarnatta parannosta / manatta ia neuvoa caickia parannoxen / sekä rohkiast hwtta Wanhasa että Wdesa Testamentis / ia ninquin Prophetan Esaian tykönä seiso: Hwda rohkiasta / ylös corgota sinun Änes ninquin yxi Basuna / ia iulgista minun Cansalleni heidän syndins / ia Jacobin Huonella heidän ricoxens. Ja Esaias on myös uscolisesta HErran Käskyn iälken / manannut ia nuhdellut Jerusalmin Caupungin asuvaista / hwtaden We sen ylitzen / ia uhca että Pacanat pitä sen ahdistaman ia woittaman. Nijn myös mwt Prophetat owat heitä uscolisesta mananuet ia neuvonet parannoxen. Samallamuotto myös itze HErra Christus / Johannes Castaia ia P. Apostolit ovat tehnet. Osotta myös Jumala Caickiwaldias hänen armons ia laupiudens Köyhiä syndistä wastan / ettei hän cohta heitä Rangaise heidän Anstons iälken / mutta odotta heidän parannoxens iälken / ia anda heille monda Wuotta aica tehdä parannosta. Ninquin hän teki sen ensimäisen Maailman cansa / ia annoi heille swren aigan / nimittäin / sata ia caxikymmendä Ajastaica / ia Niniwitercin Cau-

Esa. 58.

Esa. 29.

pungin asuwille neliäkymmendä Päiwä / Jerusalemilla neliäkymmendä Wuotta / että heidän piti parannosta tekemän : Ja wielä sijttekin annoi sillä wälille Saarnatta ioca hetki. Se wanhurscas Saarnaia Noah saarnaist sen ensimäisen Maailman edhesä / Jonas Propheta Niniwitercin edesä : HERran Christuxen Apostolit Jerusalemin Caupungin ia coco Jwttan Cansan edesä / iotca heitä manaisit parannoxen / ia Jumalan cowan ia angaran Wihan ia rangaistoxen heille ilmoitit ia iulgistit : Jotca caicki kyllä Todistawat ettei Jumala tahdo yhdengän syndisen Cuolemata / mutta että caicki parannaisit heitäns ia Eläisit. Sillä ninquin Chrysostomus sano : Si hostis esset, & nostro delectaretur interitu, Securos invaderet. Se on : Jos Jumala olis meidän Wihamiehen / ia tahdoisi meidän Cadotustam / nijn hän äkistä ia tapaturmaisesta rangaistoxen cansa tulisi medän päällem. Ja toises paicas sano hän : Deus omnia prædicit, differt, terret, & nihil non facit, ut quæ minatur, non inferat. Se on : Jumala jo ennein caicki ilmoitta / ia tietä anda / wiwyttä / peliättä ia caicki teke / ettei hän rangaisis ninquin hän uhca. Tätä Jumalan swrta armo ia Laupiutta / kärsimistä ia pitkämielisyttä / eij pidä meidän wäärin käyttämän / eikä sentähden wiwyttämän parannoxen cansa / eikä senpäälle syndi tekemän : Sillä joca Jumalan Armon wäärin käyttä ia senpäälle syndi teke / nijn Jumala sitä cowemin händä rangaise / ninquin hän sen ensimäisen Maailman / ia Jerusalmin Caupungin asuvaiset on rangaisnut.

nut. Mutta ioca sen oikein käyttä ia parannoxen teke/ sen Jumala säästä/ ia eij Rangaise hänen uhcauxens jälkin.

II. Opeme tästä / että sitä likemän cuin Rangaistos on / sitä suruttomat Inhimiset owat / ia sitä enämin he syndi tekewät / eikä taida aiatella sen rangastoxen pällä/cuin heille heidän syndins tähden edes seiso/eikä anna heitäns käättä parannoxen/sitä enämbi cuin heitä manatan / sitä pahemmaxi he tulewat. Sillä syndi iosa he Elävät/ ia ioca hetki tekevät / socaise heidän Silmäns / ettei he taida nähdä / eikä cwlla/eikä aiattele sitä Rangaistosta cuin heidän edesäns seiso / luulewat aina Rauhasa ia Lewosa olewan. Ninquin se P. Mies Job sistä sano: Nisnen Jumalattomain siemen on surutoin heidän ymbärillens / ia heidän tulewaisens owat heidän edesäns/ heidän Huonens on Rauha ilman pelgota/ ia eij ole Jumalan Rauha eikä tahto heisä: Heille owat hywät päiwät ia eij pelkä Helwettiä. Ja meidän HErra Christus sano täsä Evangeliumis: Että ne owat kätketyt heidän Silmäins edestä/ ettei he taida nähdä sitä / mitä heidän ylitzens tuleman pitä. Ninquin meille Esimerki on senpäälle Jwttan Canssasta ia Jerusalmin Caupungin asuwaisista/ cuinga suruttomat he ovat ollet/ eikä ole peliännet yhtäkän Rangastosta. He luotit sen päälle / että heidän keskelläns oli HErran Templi / sitä he aina kerskaisit ia sanoit: HErran Tempel/ HErran Tempel. Ja sentähden waiwaisit ia pilcaisit Prophetait/ cosca he manaisit ia uhcaisit heitä. Ninquin Jeremian

Discimus, ut quo propius pœna imminet, tanto esse homines securiores.

Iob. 21.

Ierem. 5. mian Prophetan tykönä seiso: Eij meidän pidä nijn pahoin tapahtuman/ Miecka ia Nälkä eij tule meidän ylitzem/ Prophetat puhuvat palio Tuulen/ ia eij ole heille Jumalan sana: Tapahtucon heille nijn. Ja nijn se wielä nyt tapahtu/ että Jumalan sana ia manauxet ylöncatzotan: Saarnamiehiä pilcatan ia häwäistän/ ia sitä selkiämin ia paramin cuin se saarnatan/ opetetan ia manatan/ sitä enämin tämä Jumalatoin Maailma sitä ylöncatzo ia häwäise/ ia sitä likembi cuin rangastus heitä on/ sitä suruttomat he owat/ sijhen asti että rangastus tule heidän päällens. Ninquin HErra Christus puhu sen ensimäisen Maailman suruttomudesta/ sanoden: He

Math. 24. Söit ia Joit/ huolit ia nait/ sijhen asti cuin Noe Archin sisälle meni/ ia eij tietänet ennein/ cuin Wedenpaisumus tuli/ ia otti caicki pois. Ja

1. Thess. 5. P. Pawali sano: Cosca he sanowat Rauha ia suruttomus/ silloin pitä äkistä Cadotus tuleman heidän ylitzens/ ninquin synnytöxen waiva yhden rascan Waimon ylitzen/ ia eij taida sitä wälttä. Pitä meidän sentähden pois paneman caiken suruttomuden meidän tyköän/ ia sen rascan synnin wonen/ ia Elämän Jumalan pelgos/ racastaman ia cwleman hänen P. Sanans/ tekemän oikian synnin catumuxen ia Elämän parannoxen/ cosca wielä armon aica on/ senpäälle ettei rangastos äkistä tulisi meidän päällem/ ninquin sen ensimäisen Maailman/ Sodoman ia Gomorran/ Pharaonin Cuningan päälle äkistä tuli rangastus.

Discimus non arma III. Opeme täsä/ ettei swri Sotawäen joucko/

ia mo-

ia monet sytta Aset / corckiat Mwrit / wahwat Scantzit ia Wallit / palio Ruoca ia Raha sowi meidän Rauham / eikä se oikia Rauha nijssä seiso: Mutta sijnä seiso meidän Rauham / että me tunnemme meidän etzicon aican / ia tällä armon aialla oikian catumuxen ia parannoxen tegemme. Sillä oikia synnin parannos on se wahwa Mwri ia Linna / iosa me rauhasa olemme / nijn ettei tämä Maailma / eikä caicki Helwetin Portit taida wahingoita yhtä Jumalista Inhimistä / ioca hänens paranda / ia oikian Vscon cansa pakene Jumalan tygö. Jerusalemis olit kyllä wahwat ia corkiat Mwrit ia paxut Wallit / sen ymbärille oli neliä ringimwri / ia cahdexan kymmendä wahwa Torni / iotca olit tehdyt Marmorkiweistä / oli myös sijnä sata ia neliäkymmendä Huonetta täynäns Jywiä. Ja sentähden he aiattelit / ettei yxikän pitänyt heitä ylitzen woittaman / ninquin heidän Päämiehens Johannes sanoi: Jos Romin Sotawäellä olisit sijwet / eij he cuitengan woisi eikä taidaisi tulla Jerusalemin Mwrin ylitzen / ia heille oli nijn palio caickinaista wilia / että he / ios Wiholinen wielä caxikymmendä Aiastaica sen alla macaisi / eij sitä woitaisi. Ja Titus Wespasianus itze sanoi / sijtte cuin hän oli sen Caupungin ylitzen woittanut / että se olis mahdotoin ollut / että iocu Inhiminen piti sen ylitze woittaman / iollei Jumala olisi tahtonut sitä rangaista. **Tyrus ia Sidon** myös olit swret ia wahvat Caupungit / monella Mwrilla ia Tornilla wahvistetut / ia olit ylösraketut Carein päälle Meresä / ioinen ymbäri wesi käwi / olit sangen Rickat Caupungit ia määrätöin wäki oli nissä. Nijn myös Baby-

bellica, nec munitiones pertinere ad pacem nostram, sed veram pœnitentiā & agnitionem temporis & visitationis nostræ.

lon oli swri ia wäkewä Caupungi monella Mwrilla wahwistettu/ia Mwri oli nijn paxu/että cahdella wagnulla sai rinnan aija. Romi/ Cartago/ Corinthus ia mwt sencaltaiset swret Caupungit olit wahwistetut Mwrein cansa / ia caicki heidän Mwrins ia Tornit eij taitanut heitä autta eikä wariella / mutta tulit rangastetuxi ia wiholisilda ylitzen woitetuxi heidän syndeins tähden. Monicahdat Jumalan sanan ylöncatzomisen tähden / ninquin Jerusalem / monicahdat swren coreuden tähden/ ninquin Tyrus ia Sidon/ monicahdat muiden syndein tähden / ninquin Jumala itze uhka Esaian tykönä sanoden: Minä tahdon rangaista Maailman pijrin hänen pahudens tähden/ ia ne Jumalattomat heidän syndeins tähden/ ia tahdon tehdä yhden lopun nijnen coriaiden ylpeyden päälle. Sentähden eij yxikän mahda luotta Mwrein ia Tornein päällä / eij swren Sotawäen/ eikä sota Asein päälle/ eikä Inhimisen wäen ia woiman päälle: Sillä eij ne sowi Inhimisen Rauhan/ eikä taida ketäkän wariella wastan Jumalan wiha/ mutta paremin tehkän itzecukin ajallans Synnin catumuxen ia parannoxen / ia käändäkän hänens Jumalan tygö/ cosca hän sen teke / nijn hän on Turwasa ia Lewosa/ ia Jumala wariele händä wiholisia ia caickia waaroia ia wahingoita wastan / enämin cuin caicki Linnat/ Tornit ia sota Aset.

Discimus quam horribilis sit ira Dei adversus peccata.

IV. Opeme / cuinga angara ia cowa on Jumalan wiha syndiä wastan/ sillä Jumala/ ioca on ninquin yxi poltawainen tuli / eij taida eikä woi kärsiä syndiä/ mutta wiha ia waino sitä / ia nijtä iotca syndiä tekewät/

wät/ ninquin Psalmisa seiso: Etteis Jumalalle tai-da kelwata iocu Jumalatoin meno/ ia ioca paha on/ eij taida olla pysywäinen hänen edesäns. Ja Jumala rangaise syndi: Ninquin 2. Mosexen Kirias seiso/ cusa Jumala itze sano/ että hän tahto etziä heidän syndins/ etzicon päiwänä heidän ylitzens. Ja on meille sen päälle monda Esimerckiä sekä Wanhas että Wdesa Testamentisä. Sen ensimäisen Maailman Jumala rangaisi weden paisumisen cansa synnin tähden/ ettei enämbi jäänyt cuin cahdexan Inhimistä: Sodoman ia Gomorrhan Jumala rangaisi Tulen ia tulikiwen cansa. Chore/ Dathan ia Abiron on Maa ylösniellyt. Pharao Cuningas upotettin Mereen. Se Jumalatoin Drotning Jesabella Coirilda ylös syötin/ niin ettei muta jäänyt cuin Pää callo/ Jalat ia Kädet. Se suuri Babylon on hänen syndins tähden häwitetty. Tyrus ia Sidon ne Rickat Caupungit owat myös Wiholisilda synnin tähden häwitetyt. Nämät tosin owat sangen swret ia cauhiat rangastoxet/ cuin näinen ylitzen ombi käynyt. Mutta Jerusalemin rangaistus palio cauhiambi ia surkiambi on ollut/ ninquin Josephus ia Egesippus owat siitä kirioittanet. Sillä cosca se aica oli/ että Jumala tahdoi rangaista tämän Caupungin Asuvaisia/ heidän syndins ia Jumalattoman menonsa tähden: Niin Flavius Wespasianus ioca Neronin cuoleman jälkin Keisarixi ulgoswalittin/ lähetti hänen poicans Titus Wespasianuxen Jerusalemin swren sotawäen cansa/ioca sen ymbäri piirit ti Pääsiäis Juhlan aicana/ cosca palio cansa ioca pai-

Psal. 5.
Exod. 20.
Gen. 7.
Gen. 19.
Num. 16.
2. Reg. 9.
Ioseph. lib. 5.

casta oli sijhen tullut. Nijn että sijnä on ollut sisällä/ ninquin Josephus kirjoitta/ seitzemen ia colme kymmendä sata tuhatta Inhimistä. Ja se tapahtui 68 Ajastaicana iälken HErran Christuxen syndymän
Ioseph. lib. 6. 14. Aprilis, ionga me cutzume Huhti Cuuri. Ja macaisit Jerusalemin Caupungin alla Sykyseen asti/ ia sillä wälillä cuin Romarein Sotawäki sen alla macaisit/ noust sijnä Caupungis capina ia metelys / nijn että he keskenäns tappelit Caupungin sisälle / ia että heille olisi sitä enämbi sia ollut tapella ia sotia / nijn poltit he ylös ne Huonet / ioisa heidän Jywänsä sisällä olit. Ja sencaltainen sota ia tappelus on sijnä ollut/ että Weri iuoxi catuia myöden alas. Ja cosca wilia ioca sijhen oli coottu cahdenkymmenen Wuoden waraxi oli ylös palanut / nijn sijtte seuraisi swri nälkä Caupungisa/ että Inhimiset iuoxit ymbäri Caupungita/ninquin iäriettömät Luondocappalet etzien Ruoca. Monda on caiwannet heilläns hawdat / ia sijhen sisälle eläwänä mennet nällän tähden. Monicahdat owat iusnet vlgos Caupungista wiholisten tygö/ senpäälle että he olisit heildä Tapetut: Mutta wiholiset pistit heidän Silmäns ulgos / ia aioit heitä Caupungin täällens. Lapset Wanhemitten suusta/ Wanhemat Lasten/ Miehet Waimoin / Waimot Miesten/ Weliet Sisarten/ Sisaret Welicin suusta owat Ruan poisottanet nälän tähden. Moni on syönyt sonda ia Mettisen loca. Monicahdat owat syönet Miecan tupet ia Satulan hihnat. Mutta se wielä caickein surkiambi on / cuin Josephus kirjoitta yhdestä Waimosta / ioca oli yxi Adelista Eleazarin Ty-

tär/

tär/ ioca oli tullut toiselda puolelda Jordania Lastens cansa Jerusalemin/ tämä näliän tähden oli Tappanut oman Lapsens/ ia keitti sen syödäxens/ ia ennein quin hän sen Tappoi/ puhui surkiasti Lapsen tygö/ sanoden: Cui te servabo, in bello, fame & seditione sis mihi cibus, & huic seculo fabula. Se on: Kenellä minä sinun säästän/ täsä surkeudesa ia näliäsä ole minulle Ruaxi/ ia tällä Maailmalle yhdexi sutuxi. Ja cosca hän sen oli keittänyt/ söij hän sitä/ nijn Sotawäki iotca sen näit cauhistuit sen ylitzen. Ja cosca nälkä nijn swri oli Jerusalemisa/ tuli myös sithen Rutto tauti/ ioca Tapoi Inhimisiä/ että ioca Huonesa ia Catuilla macaisi Cuolluita. Ja Josephus kirioitta/ että cwsi sata tuhatta Ruumista on heitetty Caupungin Portista ulgos/ ilman nijtä cuin swrin Huoneisin sisälle tieldä pois cannetin. Wijmein on myös Jerusalemin Tempel/ ia caicki sen rakennus/ ioca neliäkymmendä ia cwsi Ajastaicka oli ylös rakettu/ on häwitetty. Ja on HErran Christuxen ennustos tullut täytetyxi/ ettei ole kiwiä kiwen päälle jäänyt. Näin swresti ia surkiasti on tämä Caupungi Jumalalda Rangaistu/ sentähden/ ettei he tundenet heidän etzicons aica. Ja Josephus kirioita/ sanoden: Si Romani venire tardassent, aut hiatus terræ civitatem devorasset, aut aquæ diluvium delevisset, vel fulmine periisset. Se on: Jos Romarin Sotawäki olis wiwyttänyt tullesans/ nijn Maa olis sen Caupungin ylösniellyt/ taicka weden Paisumisen cautta häwitetty/ eli pitkäisen tulella poltettu/ heidän Jumalattoman menons täh-

den. Ja on Jumala tahtonut / tämän Jerusalemin Caupungin surkian rangastoxen ia häwitöxen cansa/ osotta hänen cauhian wihans caickia nijtä wastan/ iotca ylöncatzovat Jumalan P. Sanan ia Evangeliumin Saarnan/ nijn myös hänen P. Sacramentins: Ja mana / että he mahdaisit oppia tundeman heidän etzicons aian/ ia tällä armon aialla parannoxen tehdä. Ja uhka myös / että hän tahto rangaista wielä nyt/ caickia nijtä/ iotca eij aicanans parannosta tahdo tehdä. Ninquin HErra Christus sano / P. Lucan tykönä/ nijstä Galilealaisist/ ioinen weren Pilatus secoitti Uffrin weren cansa. Ja myös nijstä ioinen päälle

Luc. 13. Torni Siloas langeist ia tappoi ne: Ewlettaco että nämät Galilealaiset olit synniset caickein Galileusten ylitzen/ että he sen muotoisi kerseit: Eij/ sanon minä / waan ellei te paranna teitän / nijn te caicki samallamuotto huckan tuletta. Taicka lwlettaco / että ne cahdexantoistakymmendä ioinenga päälle Torni Silohas langeisi/ ia Tappoi heidän / olit wigaliset caickein Ihmisten ylitzen/ iotca Jerusalemis asuit: Eij/ sanon minä/ waan ellei te paranna teitän/ nijn te caicki samalmuotto huckan tuletta. Sentähden myös tämä Evangelium / ioca Wuosi meidän edesäm Saarnatan yhdexi todistoxexi Jumalan angarasta Wihasta syndiä wastan / ia manauxexi / että mekin tundisim meidän etzicon aican / ia tällä armon aialla cuin nyt meidän Käsisäm on/ cwlistimme ia kätkeisimme Jumalan sanan/ tekisimme oikian synnin catumuxen ia Elämän parannoxen/ senpäälle että me wältäisimme Ju-

malan

malan Wihan ia rangastoxen. Sillä ninquin P. Pawali sano: **Jos Jumala eij ole säästänyt nijtä luonolista oxia/ nijn eij hän myös meitä säästä.** Rom. 11.

Toinen Cappale.

Sijnä ensimäises Cappalesa saitta ewla sijtä ennustoxesta/ cuinga Jerusalemin Caupungi piti häwitettämän/ ioca myös on täytetty/ nijn että se on surkiasti rangaistu ia häwitetty/ sentähden ettei he tundenet heidän etzicons aica: Seura nyt toinen Cappale/ cuinga meidän HErra Christus Jesus on Jerusalemin Templistä ulgosajanut nijtä/ iotca sijnä Ostit ia Myit/ ia sen pudistanut/ cusa meille on neliä Asian haara.

Analysis IIæ Partis, quatuor Circumstantias comprahendens.

I. Asian haara on sijtä paicasta/ cusa tämä on tapahtunut:

I. Circumstantia est, est Loci.

Ja Jesus Templin sisälle meni.

Cosca HErra Christus oli tullut asain Jerusalemin Caupungin/ yhden Asin ia Warsan päälle/ nijn eij hän mennyt Linnan ioca **Sionin** Wuorella oli/ mutta hän meni Templin sisälle/ ioca oli ylös rakettu senpäälle/ että sijnä piti Jumalan Palwelus ylös pidettämän/ ia piti oleman yxi rucous Huone/ ninquin HERra Christus itze sen täsä cutzu/ cusa Jumalata piti rucoiltaman ia auxihwtaman. Täsä samasa Templisä on se tapahtunut/ mitä P. **Lucas** täsä kirioitta. Ja osotta sen cansa/ ettei hän ollut ioeu Maailmalinen Cuningas/ ioca Linnoisa piti Asuman/ mutta yxi Hengelinen/ ioca Templisä piti Saarnaman ia Opettaman.

II. Modus repurgationis.

II. On sijtä muodosta / cuinga HErra Christus on puhdistanut tämän Templin:

Ja rupeisi ulgosajaman ostaiat ia myiät.

Cosca nyt HErra Christus tuli Templin sisälle/ näki hän cuinga siellä cauppa tehtin/ ostettin ia mytin Härkiä/ Lambaita ia mettisiä. Sillä pappein Päämiehet olit sen nijn säätänet/ että sijhen piti tuotaman caickinaista Caria / Härkiä / Lehmiä / Wasicoita/ Lambaita ia Mettisiä / joita HErran Lain jälkin piti Vffrataman/ ia nijtä he myit nijlle iotca caucka sijhen tulit pitkän matcan taca/ ia eij saanet tuoda nijtä myötäns / ia olit sen tekewänäns Jumalan Palweluxen tähden: Mutta cuitengin enimästä he tegit sen ahneudesta turhan woiton tähden / ia tegit cauppa HErran Templin sisälle / cusa heidän eij olisi pitänyt tekemän/ mutta muisa paicoisa ia Huoneisa Caupungisa. Ja tätä eij woinut HErra Christus kärsiä / mutta aioi ulgos Templistä heitä/ ninquin P. Mattheus sano:

Matth. 21. **Että hän ulgos ajoi caicki myiät ia ostaiat Templistä/ ia nijnen walhettaiaden Pöydät/ ia Mettisten caupitziain Istuimet hän cukisti.**

Ja on tämä sangen ihmelinen/ ia muiden tunnustähdein seasa luettapa/ että HErra Christus yxinäns on ulgosajanut tämän Cansan paliouden / ia eij yxikän rohgennut händä wastan sano / ionga cansa hän osotta hänen Jumaluden woimans ia wäkens: Sillä eij iocu palias Inhiminen olisi sitä taitanut eikä woinut tehdä. Sentähden Jeronymus tämän Työn/ cuin HErra Christus täsä teki/ luke swremmaxi ia corkiammaxi/ cuin mwt hänen Tunnustähdens: Sillä/

sano

sano hän / että hänen Caswostans on sencaltainen Majesteti ulgoskäynyt / että caicki cuin sijnä olit hänen edesäns owat paennet.

III. On sijtä syystä / mingätähden HErra Christus on heitä vlgosajannut : — III. Causa ejectionis Duplici testimonio confirmata.

Ja sanoi heille : Kirioitettu ombi / Minun Huonen on yxi rucous Huone : Mutta te oletta sen tehnet Ryöwäritten Luolaxi.

Tämän syyn hän edestuotta / ia wahwista cahtalaisen todistoxen cansa.

1. Hän otta Esaian kirioituxesta / cusa näin sano Jumala : **Minun Huonen pitä cutzuttaman rucous Huonexi caikille Cansoille.** Ja cutzutan Jerusalemin Tempel / että caicki muut Kirckot rucous Huonexi / sentähden että Inhimiset / iotca nijhin cokon tulewat / pitä rucoileman Jumalata Caickiwaldiasta / yxi toisensa cansa / yhdestä Sydämestä ia suusta. — 1. Testimoniū Esa. 56.

2. Todistoxen hän otta Jeremian Prophetiasta / cusa näin seiso : **Ongosta tämä Huone tehty Ryöwärein Luolaxi / cusa minun Nimen on auxi huuttu teidän silmisän.** Ja nuhtele HErra Christus täsä ylimäisiä Papeia ia Kirianoppenuita / iotca turmelit HErran Templin heidän wäärän oppins / ahneudens ia wäärän cauppans cansa / ia tegit sen Ryöwäritten Luolaxi. — 2. Testimonio Ieremiæ Ierem. 7.

IV. On sijtä oikiasta Jumalan Palweluxesta HErran Templisä : — IV. Verus cultus Dei.

Ja hän opetti Jocapäiwä Templis.

Sitte cuin meidän HErra Christus oli puhdista- — Christum

aßiduo docere in Templo.

nut Jerusalemin Templin / nijn hän asetti sen oikian Jumalan palweluxen sijhen scan jällens / ia opetti jocapäiwä Templis / ia osotta sen cansa / ettei se Tempel ollut tehty ia ylösrakettu caupan tähden: Mutta Jumalan palweluxen tähden / että Jumalan sana sijnä opetettaisin / sekä oikein Jumalan Palwelus sijnä ylöspidetäisin. Osotta myös HErra Christus sen cansa / että ninquin hän on caiken sen ajan / cuin hän on Saarnan wirgasa ollut / ahkerasti ia uscolisesta hänen wircans tehnyt: Nijn hän myös nyt hänen wijmeisellä hetkelläns / ennein hänen Cuolematans / on saarnanut ia opettanut ioca päiwä Templis / senpäälle / että hän monda käännäist Parannoxen ia oikian Uscoon.

Opetuxet toisesta Cappalesta.

Loci Com: IIæ. Partis.

Templa nö esse Prophananda, sed in vero usu conservanda.

I. OPeme / ettei meidän pidä salliman eikä kärsimän / että HErran Tempel / cusa Jumalan sana pitä saarnattaman / ia Sacramentit ulgos jaettan / iongun cautta pidäist turmeltaman / ia wäärin käytettämän: Mutta caicki sekä Maailmaliset että Hengeliset pitä sijhen ahkerudens paneman / että ne oikein käytetäisin. Sillä Templit että Kirkot / owat sitä warten ylösraketut / että Jumalan oikia Palwelus pitä nijsä ylöspidettämän / hänen P. Sanans ia oikia Evangelium nijsä Julkisesta saarnattaman / Sacramentit HErran Christuxen sädyn iälkin ulgos jacttaman / Jumalan Nimi avxihuuttaman / Kijtos wirsia weisattaman. Ja cosca se

toisin tapahtu / nijn pitä sekä Esiwalda / että sanan Palweliat nijtä rangaiseman. Esiwalda ulconaisen Rangastoxen cansa / ia sanan Palweliat Jumalan sanan cansa / ia eij salliman iongun pahan menon cansa turmella HErran Templi: Mutta caiken ahkeruden cansa nijtä puhdistaman / ia oikian käyttämisen jällens saattaman sillä. Nijn HErra Christus Jesus on puhdistanut Jerusalemin Templin / eikä sallinut sijnä cauppa tehdä / mutta ulgosajoi ne iotca sijnä ostit ia myit. Mutta cuitengin ei ole luvalinen / että sanan Palwelian ulconaisella muodolla pitä ulgosajaman ia rangaiseman: Sillä HErra Christus ninquin yxi Caickiwaldias HErra / teki hänen Jumalisen tahdonsa iälken / iota Saarnamiehen eij sowi seurata. Ja monda muta sencaltaista Esimerckiä on P. Kirioituxes / ioita eij meidän sowi seurata. 2. Cuningan Kirias seiso / että Elias Propheta on lyönyt Cuoliaxi neliä sata ia wijsikymmendä Baalin Pappia / epä Jumalan Palweluxē tähden. Ja Cuningas Diskias särki ia rickilöi sen waski Kärmen / Epä Jumalan Palweluxen tähden / ionga Moses Jumalan Käskyn jälkin ylönsi Corwesa. Nijn myös Matthias Tappoi yhden Juttan ioca Uffraisi epä Jumalalle. Näitä eij ole sanan Palwelian luvalinen seurata / eikä ulconaisella wäkiwallalla rangaista: Mutta Jumalan sanan cansa / ioca on nijnquin yxi caxiteräinen Miecka / ia käypi ydymen ia Sielun läpitze / ia sen cansa percaman ia puhdistaman HErran Templit ia Kirkot. Meidän pitä Jumalan sana sijnä puhtast opettaman: Ninquin meidän HERra Christus on Jerusalemis

2. Reg. 20.

2. Reg 18.

1. Macab. 2.

iocapäiwä opettanut sijnä stasa / cuin ennein ostettin ia myytin. Nijn myös se P. Mies Marthinus Lutherus / ioca oli Jumalan Ulgoswalittu wälicappale / on Jumalan P. Sanan puhtast ia selkiäst opettanut / ia HErran Templin Pawin hapatoxest ia Epä-Jumalan palweluxesta puhdistanut. Ninquin myös meidän aicanam Jumalan awun ia woiman cautta / ne Pawin Tähtet / cuin meidän Seuracunnisa pidettin / cuin on ylöndäminen Messusa / Kläppäyxet Messusa ylöndämisen aicana / Kyntilät ia Suolat Castesa owat poispannnut ia maahanlasketut.

Templa esse domus Dei, destinata ad publicū cultum Dei. II. Että HErra Christus täsä sano: **Minun Huonen on yxi Rucous Huone** / sijtä me opeme / että Templit ia Kirkot ne owat Jumalan Huonet / cusa hänen sanans puhtast pitä opetettaman / Prophetain ia Apostolitten kirioituxet selkiäst ulgostoimitettaman / ia händä oikiasa Uscosa Henges ia Totudes Rucoeltaman / ia händä oikein Palweltaman / Ylistettämän ia Cunnioitettaman. Ja waicka se tosi on / että Inhiminen ioca paicasa / cusa hän on / taita Jumalata Rucoella / ninquin HErra Christus sano:

Iob. 4.

Matth. 6. **Cosca sinä Rucoilet nijn mene sinun Cammios / ia pane owi kijni / ia rucoile sinun Isäs salaisesta.** Ja P. Pawali sano: **Minä tahdon että te iocapaicas rucoeletta.** Ja Chrysostomus sano: Ubicunque fueris poteris Orare: Nec te aut locus aut tempus impedit. Se on: **Cusa ikänäns sinä olet / nijn sinä taidat rucoilla / eli sinua paicka eikä aica estä.** Ja se P. Mies Job on tuhgasa istuisans rucoillut. **Jeremias Propheta** on rucoillut Fangiudesa /

Iob. 2.
Ierem. 28.

cusa

cusa hän logasa macaist. Jonas rucoili Walascalan watzasa: Nijn cuitengin pitä myös meidän Kirkosa ia Christilisisä cocouxisa Jumalata rucoileman yxi toisen cansa. Ja se cuin sijnä tapahtu Hengesä ia Totudesa/ on Jumalalle swresta otolinen. Ja tahto sen cwlla/ ninquin HErra Christus itze sen lupa/ sanoden: Cusa caxi eli colme cocō tulewat minun Nimeeni/ sijnä minä olē heidän keskelläns. Ja cosca Kirkosa oikein Jumalan Palwelus pidetän/ Jumalan sana saarnatan ia opetetan/ händä oikein Palwellan/ Rucoillan/ Kijtetän ia Cunnioitetan/ ia sanan cwliat Jumalan sana Sydämestäns racastawat/ wisusti cwlewat/ Eläwäns sen jälkin käyttäwät/ nijn ne oikein käytetän. Mutta cosca Jumalan P. Sana wäärin opetetan ia ulgos toimitetan/ Sacramentit eij oikein HErran Christuxen säädyn jälken ulgos jaeta: Nijn ne owat Ryöwärin luolat/ Samalmuoto/ cosca sanan cwliat eij racasta Jumalan sana/ eikä sitä Sydämens kätke: Cosca sijnä maatan/ ia toinen toisens cansa puhellan ia huiscutellan/ ymbäri Kirkon catzellan/ ia mualle aiatellan/ silloin Templit ia Kirkot tehdän Ryöwärieten luolaxi. Sentähden pitä itzecungin Christityn nijn laittaman/ että HErran Templit oikein käytettäisin/ senpäälle/ ettei ne tulisi Ryöwäritten luolaxi. Jon. 2. Matth. 18.

Euangeliumin Kirioitta P. Lucas 18. Lugus.

SAnoi Iesus monicahdoille / iotca uscalsit itze päällens / ninquin he olisit Wanhurscat / ia ylöncatzoit muita / tämän wertauxen: Caxi Inhimistä ylös astuit Templin Rucoileman / yxi Phariseus ia toinen Weronottaia. Phariseus seisoi / ia Rucoili näin itzellens: Minä kijtän sinua Jumala / etten minä ole ninquin muut Inhimiset / Ryöwärit / wäärät / Huorintekiät / taicka myös cuin tämä Weronottaia. Cahdesta wijcos minä paaston / ia annan tiunnin caikista cuin minulla on. Ja se Weronottaia taambana seisoi/

eikä tahtonut silmiäns ylös nosta Taiwasen päin/ mutta löi rindoijans ia sanoi: Jumala armada minun syndisen päällen. Minä sanon teille: Tämä meni Cotians hurscambana/ cuin se toinen. Sillä iocainen cuin itzens ylöndä/ hän aletan/ ia ioca hänens alenda/ se yletän.

TÄSSÄ Evangeliumis meldän HErra Christus edespane meille wertauxen cautta caxi wastahacoista Inhimistä/ nimittäin/ yhden Ulcocullatun Phariseuxen / ioca caickein Inhimisten edes oli olewanans Pyhä ia Wanhurscas / ninquin hän myös itze swresta kerscaisi hänen hywistä Töistäns: Ja yhdestä Köyhästä syndisestä Inhimisestä ia Weronottaiasta / ioca eij tohtinut nosta silmiens ylös/ mutta löij Rindoins sanoden/ Jumala armada minun syndisen päällen. Ja sano HErra Christus näinen molembain ylitzen tämäncaltaisen Duomion: Että tämä Köyhä weronottaia meni Cotians wanhurscambana / cuin se ylpiä ia Ulcocullattu Phariseus. Sillä (sano hän) ioca itzens ylendä se aletan/ ia ioca itzens alenda se yletän. Ja wahwista sen cansa todexi ne sanat / cuin Salamon hänen sanalascusans sano: Nijnen Jumalattomiten Uffri on Jumalalle yxi cauhistus / mutta nijnen Jumalisten rucous on hänelle otolinen. Sillä waic-

Exordium à re ipsa.

Proverb. 15.

ka he

ka he molemat tekewät Jumalalle heidän Uffrins/ ia rucoelewat Jumalata / nijn cuitengin eij ole molemat otoliset / sentähden ettei ne tapahtu molemilda oikias uscos: Mutta waiwoin nijnen Jumalisten/ iotca rucoilewat yhdes oikias uscos/ sillä että Rucous ioca uscosta ulgoskäypi / se on Jumalalle otolinen. Ja sentähden on myös swri eroitus nijnen wälille. Ja että mekin mahdaisimme oikein taita Jumalata rucoella/ nijn että meidän rucouxen olisi hänelle otolinen/ sentähden tule meidän wisusti ia ahkerasti cwlla tämän Evangeliumin ia sen ulgostoimituxen.

Ja yhtensopi tämä Evangelium sen toisen Käskyn cansa/ sentähden että täsä puhutan rucouxesta sekä nijnen Jumalattomiten ia Jumalisten / ia sen widennen rucouxen cansa syndein andexi saamisesta.

Tämä Evangelium jaetan cahten Cappaleen:

Propositio bimembris. I. On tästä Phariseuxesta ia hänen rucouxestans.
II. On Publicanuxesta ia hänen rucouxestans.

Analysis Iæ. Partis tres circumstantias continet.

Ensimäinen Cappale.

NIin palio cuin tähän ensimäisen Cappalen tästä Phariseuxesta tule/ edespane meidän HErra Christus sen colmen Asian haaran cansa.

I. Occasio hujus Parabolæ. I. On sijtä tilasta josta HErra Christus ot[illegible]tanut tämän wertauxen:

Ja sanoi Jesus monicahdoille/ iotca uscalsit itze päällens / ninquin he olisit wanhurscat/ ia ylönc[illegible]tzoit muita/ tämän wertauxen.

Näillä

Näillä sanoilla P. Lucas osotta / että HErra Christus on puhunut tämän wertauxen / nijtä Ylöspaisunita ia Vlcocullatuita Phariseuxia wastan / ia ylösluke täsä caxi erinomaista wica / cuin heille on ollut.

1. Että he uscalsit itze päällens / että he olit wanhurscat / se on / he olit nijn ylöspaisunet coreudesta ia ulconaisista hywistä töistä / että he luulit itzens olewan Wanhurscan heidän ulconaisten hywäin töidens tähden / nijn ettei he Jumalan armo tarwinnet / ia olit nijn ylöspaisunet / että he luulit tulewans Jumalan Waldacundan heidän omasta ansiostans / sentähden että he ulconaisella muodolla Lain töitä iollakin muoto tegit: Mutta sijtä sisälisestä cwliaisudesta cuin Laki waati / eij he mitäkän tienet eikä ymmärtänet. *Confidentia Pharisaorũ in seipsum.*

2. Että he muita ylöncatzoit / iotca eij ollet ulconaisesta nijn Pyhät cuin he. Ninquin tämä ylöspaisunut Phariseus ylöncatzoi Publicanuxen eli Weronottaian hänen Sydämesäns. *Contemptus aliorum.*

II. On näistä personaista / ioista HErra Christus täsä puhu: *II. Circumstantia est personarũ.*

Caxi Inhimistä ylös astuit Templin rucoileman / yxi Phariseus / toinen Weronottaia.

Näisä sanoisa HErra Christus colminaiset Asiat edespane:

1. Että caxi Inhimistä on mennyt Templin: Eij nijn aiatellen ettei Jerusalemis ollut enämbi cuin caxi Inhimistä / iotca HErran Templin menit Jumalalle palwelusta tekemän. Sillä caicki eij waiwoin Jerusa- *1. Ascensus in templum.*

lemin asuvaiset / mutta coco Jwttan Cansa colme kerta ioca Wuosi menit Jerusalemin Templin / Jumalalle palweluista tekemän. Ja että HErra Christus sano heidän mennen ylös Templin / sen cansa hän osotta / että Jerusalemin Templi macaisi ylhällä / sillä se oli raketttu yhden mäen päälle / ionga Nimi oli Mo-
2. Cron. 3. riah / ninquin Cronican Kirias sijtä seiso. Nijn että sinne trapuia myöden ylöskäytin. Tämän mäen päälle Abraham meni poicans Isakin cansa händä Ufframan / HErran Käskyn iälkin.

2. Finis itionis in Templũ. 2. Että he menit rucoileman: Eij he Templin mennet ilman syytä taicka iongun turhan Asian cähden / eli käyskendelemän / taicka muita juttuia pitämän toinen toisens cansa / mutta he menit rucoeleman Jumalata.

3. Pharisæus & Publicanus. 3. Että toinen nijstä oli Phariseus / toinen Publicanus: Joilla sanoilla osotetan / missä sädysä nämät caxi Inhimistä owat ollet / yxi nijstä oli Phariseus / iotca owat ollet Lain oppenet / ia opetit muita / ia Laki vlgostoimitit muiden edesä. Ninquin se Nimi Phariseus osotta / ioca tule sijtä Hebraican sanasta Paras, ioca merkitze nijn palio / cuin yxi ulgostoimittaia eli selittäiä: Owat myös ulconaisella muodolla pitänet Pyhä Elämä kerta / nijn ettei yxikän tietänyt heidän cansans yhtäkän ulconaista syndi / ia sentähden pidettin caikilda swresa Cunniasa. Mutta cuitengin olit Vlcocullatut / iotca nägyit ulconaisella muoto Inhimisten edesä olewan wanhurscat / mutta sisällisestä he olit täynäns syndi ia saastaisutta / ninquin
Matth. 23. HErra Christus itze heistä todista P. Mattheuxen

tykönä.

tykönä. Tämä Phariseusten joucko oli ylösnullut Sata ia wijsikymmendä Wuotta ennein HERran Christuxen syndymätä / ninquin Josephus kirioitta / ia oli heille olewanans tämä syy ia tila sijhen / että sijhen aican olit monda / iotca langeisit nijnen wanhain sädyistä poies / ia sentähden he eroitit itzens poies heidän joucostans / ia eij elänet sen iälkin.

Mutta Publicanuxet olit Weronottaiat / iotca Romin Keisarilda olit arrenderanet Tullin / yhden wissin Summan rahan edestä / ionga he ioca Wuosi heille maxoit / ia sen saman caxikertaisesta jällens Jwtailda ylöscannoit / palio wääryttä ia wäkiwalda tegit / ia petit muita / ia pian sanottu / he otit nijn palio cuin he tahdoit / ia elit ninquin Ryöwärit / ia sentähden caikilda pidettin julkisyndisten edestä / iotca eij mahdoliset ollet Cunnialisten Miesten seurasa oleman.

III. On Phariseuxen rucouxen muodosta: III. *Modus & forma pracationis Pharisæi.*

Phariseus seisoi ia rucoili näin itzellens: Minä kijtän sinua Jumala / etten minä ole ninquin muut Jnhimiset Ryöwärit / wäärät / Huorintekiät / taicka myös ninquin tämä Weronottaia: Minä paaston caxikerta wijcos / ia annan Tiunnin caikista mitä minulle on.

Täsä Phariseuxen rucouxes on meille cahtalaiset Asiat: Sijnä Ensimäises hän kerscapi hänen wigatomudestans / cusa colminaiset Asiat edespannan: *Gloriatio sanctitatis & vitæ innocentiæ.*

1. Että hän seisoi ia rucoili / ia sen cansa osotti

Situs expreßio. hän coreudens ia ylpeydens/ sijnä ettei hän polwiansa cumartanut/ eikä yhtäkän mwta nöyryden merckiä osottanut: Mutta hän piti itzens ylön hywän sijhen/ että hänen piti itzens nöyryttämän/ joca piti hänens Pyhänä ia ilman synnitä.

2. Että hän kijtä Jumalata/ ia sijnä hän oikein teke/ eij hän kijttänyt yhtäkän Luondocappaletta Taiwasa eli Maasa/ mutta yhtä totista Jumalata/ iolla caicki Cunnia/ Kijtos ia Ylistös tulepi.

3. Että hän teke hänens puhtaxi synnistä ia wigattomaxi sanoden: En minä ole ninquin mwt Inhimiset/ Ryöwäri/ wäärä/ Huorintekiä/ eli ninquin tämä Weronottaia. Ja on sijnäkin oikein tehnyt/ että hän nijtä synneiä on cartanut ia wälttänyt/ ia Jumalan Lakia wastan hänen cwliaisudens osottanut/ ia olisi toiwottapa/ että caicki Inhimiset Maan päällä taidaisit nijn heidän Elämäns käyttä. Mutta että hän luke hänens olewan Wanhurscan/ Pyhän ia puhtan synneistä/ sijnä hän swresta erhetty ia wäärin mene.

Psal. 142. Sillä ninquin Dawid sano: Eij ole yxikän Wanhurscas Jumalan edesä. Ja waicka hän ulconaisen Työn cansa eij ole nijtä syndiä tehnyt: Nijn cuitengin hän oli sisälisest caicki saastainen/ täynäns syndi ninquin muutkin syndiset Inhimiset: Ja eij cuitengan taitanut nijtä tuta/ eikä syndejäns andexi ano.

II. Gloriatio bonorum operum. Toises hän kerscapi hänen hywistä Töistäns/ että hän on paastonut caxi kerta wijcos/ ia andanut Tiunnin caikista cuin hänelle oli. Nämät Työt ia Awut olit itzestäns hywät ia Jumalalle kelwoliset: Sillä hän itze on Käskenyt/ että Inhimiset pitä Elämän rai-

ciudes/

tiudes / ia andaman Tiunnit: Mutta että hän on kerscanut ia luottanut hänen hywäin Töidens päälle / ia tahdoi nijnen cautta tulla Wanhurscaxi ia ansaita Jumalan Waldacunnan / sen hän wäärin teki. Sillä eij yhdengän Inhimisen työt ole nijn täydeliset / että he nijnen cautta taitavat tulla Wanhurscaxi Jumalan edes / palio wähemin tämä Ulcocullattu Phariseus / ioca syndiä oli täynäns / ia ylöncatzoi hänen Lähimäisens. Ja sentähden eij ollut hänen rucouxens Jumalalle otolinen: Mutta oli yxi cauhistus hänen edesäns / ninquin se myös eij ollut oikia Rucous / mutta yxi turha kerscaus / cusa eij hän etzi Jumalan Cunniata / mutta oma cunniatans / iolla hän ylösluettele hänen hywät Työns / ia nijstä hänens kerscapi / eij hänelle ollut yhtäkän usco ia rackautta Lähimäistäns wastan / ia eij yhtäkän kerta mainitze sitä ainoata wälimiestä meidän HErra Jesusta Christusta / ionga cautta meille on wahwa tygökäymys Isän Jumalan tygö / mutta sen peräti pois unhotti ia poishyliäist.

Opetuxet ensimäisestä Cappalesta.

Loci Com: 1æ. Partis.

I. OPeme täsä / cuinga Jumalan Sanan Palweliat pitä heidän Saarnans laittaman / nimittäin / nijn että se tulisi sanan cuuliaiden hywäxi ia parannoxexi. Sillä eij sijnä kyllä ole / että he puhuvat ia saarnawat / senpäälle / että he waiwoin näkyisit iollakin muoto Wircans tekewän / ia saisit heidän elatoxens: Mutta heidän pitä etzi-

Monentur Ecclesiæ ministri, ut forment conciones suas ad adificationem & salutem auditorum.

 män

män heidän cwliaittens Sielun autuuden jälken / ia pitä caicki heidän saarnans ia oppins laittaman sen jälkin cuin sanan culiat owat / nijstä Jumalattomita ia Vlcocullatuita pitä heidän nuhteleman ia rangaiseman / ia nijstä Murhelista ia Heickomielistä Lohduttaman. Sillä nijn meidän HErra Christus on tehnyt / että cosca hän ymmärsi nijnen Vlcocullattuin Phariseusten coreuden / että he uscalsit heidän itze päällens / ninquin he olisit heidän ansions ia hywäin töidens tähden ollet wanhurscat / nijn hän nuhtele heitä yhden wertauxen cautta / ionga hän otti cahdesta wastahacoisesta Inhimisestä / iotca ylös menit Templin Rucoeleman / ia tahdoi sen cautta heitä saatta heidän syndins tundon / että he panisit pois sen sydämen coreuden / ia tyhiän Kerscamisen heidän hywistä töistäns / ia nöyrytäisit itzens Jumalan edesä / ia rucoilisit syndiäns andexi. Ja cosca HErra Christus oli Simonin Phariseuxen huonesa / ia hän napisi itzelläns sitä / että hän sallei yhden syndisen Waimon pesewän Kyneleillans hänen Jalcoians / ia cuiwavan ne hänen Hiuxillans: Nijn hän cohta oiensi ia pani yhden wertauxen hänen ettens cahdesta welcamiehestä / yxi ioca oli welca wijsi sata penningitä / toinen wijsi kymmendä. Ja sen cautta tahdoi wetä tätä ylös paisunutta Phariseusta tundeman hänen heickouttans. Nijn hän myös teki yhden Lain oppenen cansa / ioca myös tahdoi tehdä itzens wanhurscaxi / opetti händä yhden wertauxen cautta / ionga hän otti yhdestä Inhimisestä / ioca alasmeni Jerusalemista nijn Jerichoon / ia tuli Ryöwäreiten Käsijn / ia sen cautta tahdoi saatta hän-

Luc. 7.

dä oikialla tiellä. Samalmuotto myös Propheta Nathan teki David Cuningan cansa / ioca oli langenut cahten cauhian ia Cuolewaisen syndin / nuhteli händä yhden wertauxen cautta cahdesta Miehestä / iotca Asuit yhdesä Caupungisa / yxi Ricas ia toinen Köyhä. Sillä Rickalle oli palio Lambaita / mutta sillä Köyhälle yxi ainoa : Jonga se Ricas Mies Tapoi ia pani hänen wierastens etteen / ia säästi omi Lambaitans : Ja sen cautta saatti Dawidin hänen syndins tundon. Sillä cosca David wihastui sen Rickan ylitzen ioca sen Köyhän ainoan Lamban oli Tappanut / sanoden / että hän on Cuoleman Lapsi / wastaisi Nathan / sinä olet se sama Mies. Nämen Esimerckiä pitä caicki oikiat ia hurscat Saarnamiehet seuraman / ia laittaman heidän Saarnans että se tulisi ylös rakennoxexi / ia heidän cwliaittens terweydexi ia Autuudexi. Sillä ninquin Ieronymus sano: Quicquid non ædificat audientes, vertitur in periculum loquentis, Se on: Se cuin eij tule cwliaitten ylös rakenoxexi ia hywäxi / se käändypi sen wahingoxi ioca Puhu. 2. Sam. 12.

II. Opeme näistä cahdesta Inhimisestä / iotca ylös menit Templin rucoeleman / että meidän pitä oleman ahkerat oikiasa Jumalan Palweluxesa / ia wisusti käymän Kircosa / ynnä muiden Christilisten Inhimisten cansa / ia sijnä yximielisestä toinen toisens cansa Jumalata palweleman / hänen P. Sanans cwleman / händä rucoileman ia auxihwtaman / händä ylistämän ia kijttämän caickein hänen hywäin töidens edest : Sillä sen palweluxen Jumala meildä caikilda Monemur ad sedulam ac diligentem frequentationem templi.

tahto/

tahto/ sijnä myös seiso caicki meidän autuuden / että
me hänen P. Sanans cwlemme ia kätkemme/ninquin
Luc. 11. HErra Christus itze sen todista P. Lucan tykönä / ia
Coll. 4. P. Pawali käske ia mana / että meidan pitä aina ru-
coeleman ia Jumalata kijtämän. Ja cosca me Juma-
lalle palweluxen tegemme/ nijn pitä sijtä pois oleman
caicki Vlcocullaisus/ ia meidän pitä Sydämestä Ju-
malata Palweleman: Sillä Vlcocullaisus on yxi
Cauhistus Jumalan edes/ ia eij taida olla hänelle oto-
linen. Ninquin Jumala itze sano Prophetan cautta:
Esa. 29. Tämä Cansa lähestypi minua huultē cansa/ mut-
ta heidän Sydämens on caucana minusta. Nin-
quin ne Vlcocullatut Phariseuxet owat tehnet/ he
teeskelit palwelewans Jumalata/ mutta heidän Sy-
dämens caucana oli sijtä. Cosca he cutzuit HERran
Christuxen wieraxens/ nijn eij he sitä tehnet Sydä-
mestä/ että he tahdoit oppia häneldä iotakin: Mut-
ta että he olisit saanet händä wiettellä ia iohongun wa-
Psal. 41. hingon saatta. Ninquin Psalmisa seiso: He tule-
wat catzeleman/ ia eij cuitengan aiattele Sydä-
mestä/ mutta etziwät iotakin cuin he taidaisit hä-
wäistä/ menevät poies ia vlgos lewittäwät si-
tä. Ja Prophetan tykönä seiso: He sanowat ke-
skenäns toinen toiselle / tulcam ia käykäm cwle-
man/ mikä se HErran sana on cuin he puhuvat/
ia pitä tuleman Seuracundan sinun tyges / ia
istuman sinun ettees / ia pitä cwleman sinun sa-
nas / ia eij tege sew iälken / mutta pitä willitze-
män sinua/ia heidän pitä Elämän heidän ahneu-
dens iälkin. Ja catzo sinun pitä oleman heidän

Cau-

Laulunsia Wirtens / Jota he mielellans weisawat ia leikitzewät / ia näin piti heidän cwleman sinun sanas / ia eij tekemän sen iälkin. Joca nyt näin tällä muoto tulepi Kirckon cwleman Jumalan sana / ne Jumala pitä Duomitzeman. Mutta meidän pitä cawahtaman / ettei me löytäist heidän joucostans / iotca niijn Jumalata palwelewat / ia hänen P. Sanans cwlewat: Waan meidän pitä Sydämestä händä palweleman / ia hänen sanans mielellans cwleman / händä Kijttämän ia Cunnioittaman. Ninquin Hanna Elcanan Waimo on tehnyt / että cosca hän oli Jumalan palweluxes ia rucoili Jumalata / niijn hän on sen Sydämestä tehnyt / ninquin hän itze tunnusta / sanoden: Minä olen ulgos wuodattanut minun Sydämeni HErran edesä. 1. Sam. 1.

III. Opeme tästä Phariseuxesta / cuinga meidän pitä täsä meidän Elämän käyttämän / nimittäin / meidän pitä wältämän ia cartaman syndi / ia harioittaman meitäm caikisa hywisä töisä / ninquin tämä Phariseus on tehnyt. Sillä ninquin P. Pawali sanopi: Me oleme Jumalan teko eli käsialat / luodut Christuxesa Jesuxesa hywijn tekoin / ioihin Jumala meitä io ennein ombi walmistanut / että meidän niisä waeldaman pitä. Ja Tituxen tygö sano hän: Se terwelinen Jumalan armo on caikille Ihmisille ilmestynyt. Ja opetta meitä / että meidän pitä poiskieldämän caicki Jumalattomat menot / ia Maailmaliset halut / ia Elämän Cunnialisesta / wanhurscasta ia Jumalisesta täsä Maailmasa. Sillä niijn tämä Phariseus on tehnyt ia Elänyt Cunnialisesta:

Discimus peccata esse vitanda, & bona opera facienda. Ephe. 2.

Tit. 2.

Eij hän ole keneldäkän mitän Ryöwännyt eli wäkiwallalla ottanut: Eij kenelläkän wäärytta tehnyt: Eikä myös ollut Huorintekiä. Nijn pitä meidän myös itzeme käyttämän / että me taidaisim totudes sano ynnä hänen cansans: En minä ole Ryöwäri / wäärä / eikä Huorintekiä. Sillä Jumala on ne synnit poiskieldänyt / ia tahto rangaista caickia / iotca nijtä tekewät. Ninquin Prophetan Esaian tykönä seiso: We
Esa. 33. sinulle ioca Ryöwät / sillä sinun pitä Ryöwättämän. Item: We nijlle iotca wetäwät yhden
Esa. 5. Huonen toisen tygö / ia wetäwät yhden Pellon toisen tygö: Sijhenasti ettei enämbi sia ole / että he yxinäns Maalla asuisit. Ja nijstä iotca wäärytta tekewät sano hän: Wee nijlle iotca sitovat heitäns yhten turhan siteen cansa / wärytta tekemän. Nijn myös erinomaisesta tahto Rangaista caickia nijtä iotca Eläwät Huorudesa ia Salawuotedesa. Ninquin P. Pawali sano: Huorin tekiät ia
1. Cor: 6. Salawuoteiset / eij pidä Jumalan Waldacunda perimän. Ja P. Johannexen ilmestys Kirias seiso: Että heidän osans pitä oleman sijnä Järwesä / ioca pala Tulesta ia Tulikiwestä / ioca on se
Apocal. 2. toinen Cuolema. Ja meille on monda Esimerckiä sen päälle / cuinga Jumala on Rangaisnut tämän synnin tähden Sodoman ia Gomorrhan. Ja coco Israelin Sucucunnasta Tapettin 24000 saman Synnin tähden. Nijn myös Duomarin Kirias seiso / että coco Beniamin Sucucunda on häwitetty sentähden. Cuinga Troja ia muut Caupungit owat Rangaistut Huoruden tähden / osottawat Historiat. Ja Ju-

Gen. 19. Num. 25. Iud. 20.

mala

mala tekist / että se syndi olist heisä loppunut / ia eij
meidän secame ioutunut / ninquin sen pahembi enimäst
ioca paicas meidän seasam nijstä tehdän: Sillä eij o-
le pian sanottu yhtäkän Caupungita eikä pitäiätä ym-
bäri coco Ruotzin Rijkin / cusa Huorintekiät ia Sala-
wuoteista eij ole / eij yxi / mutta monda / nijn ettei cusacä
enämbi ole cuin tällä Maalle. Ja sentähden Juma-
la Rangaise meitä pitkälisen Sodan / moninaisten
Tautein ia swren ulgostegon cansa. Sillä cosca Esi-
walda / ia ne iotca Esiwallan siasa owat / eij rangaise
syndi / nijn Jumala itze rangaise sekä Esiwalda että
Alimaista. Ja ios me tahdomme päästä näistä ran-
gaistoxista / nijn pitä itzecukin tekemän catumuxen ia
Elämän parannoxen / ia ylönandaman ne synnit aica-
nans: Ja sijnä stasa harioittaman hänens caikisa
Jumalisisa hywisä Töisä / Rackaudesa Lähimäistä
wastan / Puhtaudesa / Raitiudesa / caickisa awuisa ia
hywisä töisä. Mutta cuitengin eij meidän pidä uscal-
taman nijnen päälle / että me nijnen cautta tulemma
wanhurscaxi ia autuaxi Jumalan tykönä: Sillä eij
yxikän Inhiminen taida hänen hywäin Töidensä caut-
ta tulla wanhurscaxi. Ninquin P. Pawali sen todista
Ruomarein tygö sanoden: Eij yxikän Liha taida Rom. 3.
tulla Lain töiden cautta wanhurscaxi Jumalan
edesä: Mutta Jumalan armosta me tulemme
autuaxi Uscon cautta / ilman meidän ansiotan.
Item: Eij ole yhtäkän eroitusta / caicki owat syn-
diset / ia eij taida mitäkän kerscata Jumalan ede-
sä. Ja tulewat wanhurscaxi ilman ansiota hänen
Armostans / sen Lunastoxen cautta ioca on ta-

pahtunut Christuxes Jesuxes. Item. Me sen todexi tiedämme / että Inhiminen tulepi wanhurscaxi uscosta ilman Lain töitä.

Neminem debere se exaltare, nec alios contemnere. IV. Opeme/ettei yxikän pidä itzens ylöscorgottaman / ia muita ylöncatzoman / ninquin tämä ylpiä Phariseus teki / ioca swresta itzens ylöscorgotti ylitzen muita Inhimisiä / ia ylitzen sen Köyhän Publicanuxen / ia ylöncatzoi caicki muita / sanoden: **En minä ole ninquin muut Inhimiset / ia ninquin tämä Publicanus.** Ja sen cansa osotta / että hän tahto olla swrembi ia pyhembi / cuin caicki muut Inhimiset.

Iud. 9. Nijn myös Gaal Ebedin poica ylöncatzoi Abimelech

1.Sam.17. Sichimiterein Cuningan. Samalmuotto Goliath ylöncatzoi Dawidin / sentähden että hän oli Nuori ia wähäinen / ia sanoi: **Minä tahdon anda sinun Lihas Linduin Taiwan alla / ia Petoin**

Luc. 7. **Maan päälle.** Simon Phariseus ylöncatzoi sen syndisen Waimon / ioca tuli hänen Huonesens HErran Christuxen tygö: Mutta meidän pitä sitä wastan alendaman ia nöyryttämän meitäm / eikä ketäkän ylöncatzoman: Sillä ne owat pahat ia syndiset Inhimiset / iotca ylöncatzowat hänen Lähimäisens / ninquin

Prov. 14. Salomon sano. Ja Jumala eij woi kärsiä nijtä iotca itzens ylöscorgottawat / ia ylöncatzowat muita / mutta

Luc. 1. alenda ne / ia alascukista istuimelda. Ninquin tapahtui tämän Phariseuxen cansa / ioca ylöncatzoi muita / ia myös sitä Köyhä syndistä Publicanusta. Ja Goliathin ioca ylöncatzoi Dawidin / nijn että Dawid löi hänen Cuoliaxi: Älkän sijs kengän toista ylöncatzoco / waicka cuinga nöyrä hän on / mutta

pare-

paremin candacan toinen toisens Cuorma ia ylösoiendacan händä. Ninquin P. Pawali sano Galaterein tygö: Rackat Weliet / ios iocu osa langeta iohongun syndin / niin te iotca oket Hengeliset ylösottendacat händä hiliaisuden Hengen cansa / ia catzo sinun itze päälles / ettei sinä myös tule kiusatuxi / candacat keskenän toinen toisens Cuorma / ia niin te täytätte Christuxen Lain. Ja muistacan itzecukin meidän HErran Jesuxen Christuxen manauxen päälle / ioca seiso P. Lucan tykönä / cusa hän näin sano: Sinä Vlcocullattu / ota pois Malca omasta Silmästäs / ia sijtte catzo / ettäs taidaisit ulgos otta Raiscan / ioca on sinun Welies Silmäsä. Galat. 6.

Toinen Osa.

Ensimäises Osas sanottin Vlcocullatusta ia Ylöspaisunesta Phariseuxesta / ia hänen Rucouxestans: Täsä toises me saamme cuulla / sijtä Weron ottaiasta ia hänen rucouxestans / niin myös meidän HErran Christuxen Duomiosta näistä molemista. Ja on meille täsä wijsi Cappaletta: *Analysis IIæ. Partis, quinq; continens membra.*

I. On tämän Publicanuxen nöyrydestä:

Ja se Weronottaia seisoi taambana.

Täsä hän osotta hänen nöyrydens: Ei hän mennyt seisoman sen ylpiän Phariseuxen wiereen / mutta seisoi taambana hänestä / sillä hän tunsi / ettei hän ollut mahdolinen seisoman pyhän Miehen wieresä / ioca oli hywistä töistä ylöspaisunut: Ja hän sitä wastan oli *I. Humilitas Publicani Procul stantis.*

swri syndinen / ioca hänen Lähimäisens usein oli pettänyt swrella woitolla / caswolla ia Corcorahalla / ia eij coscan ollut parannosta tehnyt / mutta nyt äskein johdatta mielens hänen syndins / ia catu sitä / että hän nijn palio paha ia wääryttä oli tehnyt / Jumalata ia hänen lähimäistäns wastan. Meni sentähden ulgos Tulli Huonesta / cusa hän Tulli ia Wero oli Laittomast ylöscandanut / astui ylös Templin rucoeleman Jumalalda andexi hänen syndiäns / ioca händä waiwaisi ia ahdisti. Ja cosca hän tuli Templin sisälle / eij hän walinnut hänelläns ylimäistä sia / ninquin tämä corea ia ylpiä Phariseus teki : Mutta meni taamma yhten louckasen / ad locum peccatorum cusa synniset Inhimiset seisoit / eikä tohtinut muiden näkywin tulla. Ja tiesi / että Jumalan piti sielä kyllä hänen rucouxens cwleman. Ninquin Augustinus sano: Stabat à longe, sed Deus in propinquo attendit. Se on: Hän seiso taambana / mutta Jumala läsnä olewa cwle hänen.

II. *Gestus Publicani, nolentis oculos ad cœlum levare.*

II. On hänen käyttämisestäns:

Eij tahtonut Silmiäns ylösnosta Taiwasen päin.

Tämä toinen nöyryden mercki on / ettei hän rohgennut ylösnosta hänen Silmiäns Taiwasen päin / ninquin Phariseus / ioca hänen ulconaisen Pyhän Elämäns tähden / eij lyönyt Silmiäns alas / mutta seisoi kyllä coriast / catzeli ylös / eikä peliännyt ketäkän / eikä Jumalata eikä Inhimistä : Sillä hän piti itzens wanhurscana ulconaisten hywäin töidens tähden / ia nijnen päälle hän uscalsi enämin cuin Juma-

lan

lan päälle. Mutta tämä Weronottaia catzo alaspäin/ tunsi että hän oli swri syndinen Inhiminen/ iocä hänen pahan elämäns cansa oli Jumalan mielen rickonut/ ettei hän tohtinut catzo ylös Taiwasen päin/ ninquin Augustinus siitä sano: Cœlum non intuebatur, quia seipsum considerabat, ut primum sibi displiceret, & sic Deo placeret. Se on: Ei catzonut Taiwasen / sillä hän catzoi hänen itze päällens ensistä / että hän Jumalalle kelpaisi: Mutta seisoi allapäin ia rucoili / ia aiatteli / minä häpiän minun syndin tähden Jumalan ia Inhimisten edes/ ia en ole mahdolinen minun Silmiän ylösnostaman Taiwasen päin: Sillä minä olen swri syndinen / ia usein wäärin tehnyt Jumalata ia minun Lähimäistän wastan: Toiwon cuitengin ettei Jumala minua peräti hyliä/ mutta anda ne minun andexi / hänen sulasta armostans ia Laupiudestans.

III. On Weronottaian rucouxesta: III. Oratio Publicani.

Mutta löij Rindoijans ia sanoi: Jumala armada minun syndisen päällent.

Näisä sanoisa meille owat cahtalaiset.

1. Että hän löij Rindoijans: Sen cansa hän tunnusti/ että sydämestä / ioca maca rinnan alla / ulgoskäywät ninquin yhdestä Lähtestä caicki synnit: Ninquin HErra Christus sano P. Mattheuxen tykönä: Sydämestä ulgoskäywät pahat aiatoxet/ Murha / Huorus / Haureus / Warcaus/ wäärät Todistoxet. Ia Augustinus sano: Tundere pectus quid est aliud, nisi arguere, quod latet in pectore, & evidenti pulsu occultum ca- Percußio Pectoris. Matth. 15.

stiga-

stigare peccatum. Se on: Lyödä Rindoija / mikä se mwta on / cuin nuhdella sitä cuin Sydämes on / ia wahwan lyömisen cansa rangaista salaista syndi.

Petitio Publicani.

2. Että hän rucoili syndiäns andexi / sanoden: **Jumala armada minun syndisen päälleni.** Eij hän kerska hywistä Töistä / Ninquin Phariseus teki: Mutta rucoili Jumalalda armo / ia syndiäns andexi. Ja tahto nijn palio sano: O HErra / minä tunnustan minun syndin sinun edesäs / sillä minä olen yxi swri syndinen Ihhiminen / ioca olen monella muoto ylitzen käynyt sinun P. Käskysanas / ia palion wääryttä tehnyt minun Lähimäisellen / ia händä pettänyt swren Caswon ia Corcorahan cansa: Tulen nyt sentähden sinun eygös / yhden Murhelisen ia Surulisen Sydämen cansa / ia rucoilen sinua: **Armada minun syndisen päälleni / ia anna caicki minun syndini andexi / sinun swren Laupiudes tähden:** Tällä muoto tämä Weronottaia rucoili Jumalata / tunnusti hänen syndins ia anoi ne andexi / uscoi myös että Jumala annoi hänen syndins andexi / mutoin hän eij olisi ne saanut andexi / eikä HERra Christus olisi ylistänyt händä / iollei hän olisi rucoillut oikiasa uscosa.

IV. Iudicium Christi de utroque.

IV. On HErran Christuxen Duomiost näistä molemista:

Minä sanon teille: Tämä meni Cotians wanhurscambana cuin se toinen.

Meidän HErra Christus Jesus / ioca on se oikia Duomari / sano näistä molemista / nimittäin / sijtä ylöspaisunesta Phariseuxesta ia tästä Köyhästä Weronottaiasta / että hän meni wanhurscambana Cotians

cuin

cuin Phariseus. Jos ioku Inhiminen olisi Duominut hänen järkens jälken / nijn hän olis sanonut / että Phariseus ioca oli Pyhä Mies / ia palio hywiä Töitä tehnyt / oli palio wanhurscambi cuin se Weronottaia / ioca oli suuri syndinen ia palio wäärytta tehnyt: Mutta HErra Christus täsä toisin Duomitze. Sillä hän näke ia tietä mitä Inhimisen Sydämes on: Ja tiesi että Phariseus oli yxi Vlcocullattu Inhiminen / ia uscalsi hänen Anstons ia hywäin Tecoins päälle / ia teki itzens wanhurscaxi nijnen tähden. Eij HErra Christus händä Duomitze hänen hywäin Töidens tähden / mutta sentähden / ettei hän tundenut hänen syndiäns ia heickouttans / eij semmengän anonut syndiäns andexi: Mutta uscalsi hänen ulconaisten hywäin töidens päälle / ia ylöncatzoi hänē lähimäisens. Wijmein myös sen syyn tähden / ettei hänellä ollut yhtäkän oikia Vsco / eikä Messiaxesta HErrasta Christuxesta mitäkän tienyt eikä händä oikein tundenut. Ja P. Pawali sano: **Mitä eij tapahtu uscosta se on syndi.** Ja Epistolas Hebræerin tygö seiso: **Että ilman uscota eij taida mitäkän Jumalalle kelwata.** Ja sen syyn tähden HErra Christus Duomitze tämän Phariseuxen. Mutta Weronottaian hän lukepi Wanhurscaxi sentähden / että hän tunsi ia tunnusti hänen syndins / cadui nijtä / ia oikian Vscon cansa pakeni Jumalan armoon / ia rucoili syndiäns andexi. *Rom. 14.*

V. On sijtä syystä / mingätähden HErra Christus näin Duomitze: *V. Ratio judicij seu censura Christi.*

Sillä iocainen cuin itzens ylendä / se aletan / ia ioca hänens alenda / se yletän.

Meidän HErra Christus wahwisti hänen Duomions ia puhens yhden sanan kaseun cansan/ sanoden: Jocainen cuin itzens ylendä / se aletan/ ioca hänens alenda/ se yletän/ Ja sen cansa tietä anda/ että ne Vlcocullatut / iotca kerscavat heidän omasta ansiostans ia hywistä Töistäns / ia nijnen cautta lwlewat tulewans wanhurscaxi / ne Jumalalda pois hyliätän ia Duomitan : Mutta syndiset iotca tundewat ia tunnustawat heidän syndins/ pakenevat Jumalan armon oikias Vscos / ne otetan Jumalan Armon ia saawat syndins andexi/ia luetan wanhurscaxi Jumalan edesä.

Opetuxet toisesta Cappalesta.

L. C. IIæ. Partis.

Discimus, etsi Peccatum interdum dormiat tanquam gravi immersum somno, tamen evigilat tandem. Sap. 17.

I. HOpeme / että walcka Jnhimisen oma tundo hetken macapi ia on lymysä : Nijn cuitengin hän wijmein ylösheräpi ninquin unesta/ ia saattapi Jnhimisen swren Sydämen kivun/ pelgon ia wapistoxen / nijn ettei hän cusacan löydä sia eikä lepo. Ninquin wijsauden Kirias sijtä seiso kirioitettu : Cosca he aiattelevat että heidän syndins pitä oleman salattu / ia yhden pimiän peitoxen alla unhotettu / tule hirmuisest haiotetuxi / ia Kyöpelildä peliätetyxi. Ja se luola cusa he sisällä olit / ei taitanut heitä kätkiä ilman pelgota. Silloin oli yxi pauhina heidän ymbärilläns/ iosta he peliästyit / ia he nägit hirmuisita nägyiä/ iosta he wapisit : Yö tuli ia ei taitanut heitä walista / eikä myös tosin walkeus ei taitanut sitä pimiätä yötä tehdä walkiaxi. Sillä nägyi yxi

Palawainen tuli täynä pelco. Ja cohta perästä
seiso sijnä: Cosca iocu epäile ia pelkä/ sen teke hä-
nen oma pahudens/ ioca todista hänen ylitzens/
ia Duomitze hänen/ ia yxi pelkäwäinen oma tun-
do aiattele pahoin päin. Senpäälle on meille Esi-
mercki sekä Wanhas että Wdes Testamentis: Cosca
se Jumalatoin Cain löi hänen Weliens sen wanhurs- Gen. 4.
can Abelin Cuoliaxi/ oli surutoin ninquin hän eij olisi
mitäkän paha tehnyt: Sillä hänen syndins macaisi
ninquin rascasa wnesa. Sentähden hän myös/ cosca
HErra kysyi hänelle/ sanoden: Cusa sinun Welies
Abel on? Wastaisi kyllä röykiästi ia rohkiasti/ ia sanoi:
En minä tiedä/ pitäkö minun wartioitzeman mi-
nun Welieni. Mutta cosca HErra sanoi hänelle:
Sinun Welies weren Äni hwta Maasta minun
tygöni: Nijn hänen syndins ylösheräisi hänen omas
tunnosans/ ia hän tuli sencaltaisen Sydämen ahdi-
stoxen/ että hän langeisi epälyxen ia sanoi: Minun
syndin on swrembi/ cuin se taitan minulle andexi
annetta. Mutta Augustinus wasta sijhen ia sano:
Mentiris Cain, sinä walhettelet Cain: Sillä Ju-
malan armo on swrembi/ cuin caiken Maailman
synnit. Nijn myös Dawid Cuningas/ cosca hän
langeisi Huorutten ia Miestappon/ oli hän surutoin.
Sillä cosca Nathan Propheta puhui hänen tygöns 2. Sam. 12.
wertauxen cautta yhdest Rickast Inhimisestä/ iolla oli
sangen palio Lambaita/ ia cuitengin otti yhden Köy-
hän Miehen ainoan Lamban ia Tapoi sen: Cosca
Dawid sen cwli/ wihastui hän sangen sen Inhimisen
päälle/ ioca sen oli tehnyt/ ia sanoi: Nijn totta cuin

HErra elä/ hän on cuoleman Lapsi/ eij tundenut wielä hänen syndiäns. Mutta cosca Propheta sanoi/ Sinä olet se sama Mies: Ja ilmoitti hänen syndins/ niin hänen syndins äskein heräisi/ ia hän sanoi: Minä olen syndiä tehnyt HErra wastan. Samalmuoto se tapahtui P. Petarin Apostolin cansa/ ennein cuin HErra Christus astui hänen Paattijns

Luc. 5.

Saarnaman/ oli hän surutoin: Mutta sijtte cuin hän näki ia ymmärsi HErran Christuxen Jumalisen woiman/ HERrauden ia Majestetin/ sijtä suuresta Calan saalista cuin hän oli saanut hänen hywästisiugnauxens cautta/ nijn pelco ia wapistus tuli hänen päällens nijn suuresta/ että hän sanoi: HERra/ mene pois minun tyköäni sillä minä olen syndinen Ihminen. Ja täsä Evangeliumis on meille myös yxi Esimercki täsä Weronottaiasa/ ioca Tulli Huonesa oli surutoina/ eij tundenut hänen syndiäns: Mutta cosca hänen syndins ylösheräisi/ meni hän ylös Templin/ rucoili Jumalalda syndiäns andexi/ sanoden: HErra armada minun syndisen päälleni. Näistä Esimerkeistä me nyt ymmärdämme/ cuinga Cauhia ia Myrkylinen cappale syndi on/ cuinga se waiwa ia ahdista Ihmisen omatundo cosca se ylösheräpi/ ia usein saatta epälyxen/ iollei Jumala händä Lohdutta ia ylösoienna. Ja waicka hän hetken macapi/ ia teke Ihimisen suruttomaxi/ cuitengin hän wijmein ylösheräpi/ ia waiva Ihimistä hirmulisesta. Cawahtacan ia wältäkän sentähden itzecukin syndiä/ senpäälle/ ettei omatundo händä waiwaisi/ ia wedäisi Jumalan armosta ijancaickiseen Cadotuxen.

II. Opeme / cuinga yxi syndinen Inhiminen / ioca on siginnyt ia syndynyt synnisä / ia itze aina synnistä Elämätä on pitänyt / pitä tuleman wanhurscaxi Jumalan edesä / ia custa se wanhurscaus hänelle tulepi. Eij se hänestä itzestäns eikä meidän Ansiostan tule: Sillä me olemme caicki luonosta wihan Lapset ia syndiset: Mutta hän tulepi wanhurscaxi Jumalan sulasta Armosta ia Laupiudesta / ilman ansiota Uscon cautta Jesuxen Christuxen meidän HErran ia ainoan wälimiehē päälle. Ninquin P. Pawali sen todista Romarein tygö / cusa hän sano: **Me owat caicki syndiset / ia eij ole mitäkän kerscamista Jumalan edes. Ja tulewat wanhurscaxi ilman ansiota Jumalan armosta / sen Lunastoxen cautta joca on tapahtunut Christuxes Jesuxes.** Ja Epheserein tygö sano hän: **Armosta te oletta Wapadetut / Uscon cautta / Ja eij se ole itze teistän / Jumalan lahia se on / eij töistä.** Nijn myös hän sano Tituxen tygö: **Sijtte cuin Jumalan meidän Lunastaian hywys ia Rackaus Inhimisten tygö ilmestyi / eij Wanhurscauden Töiden tähden / cuin me olemme tehnet: Mutta hänen Armons jälken teki hän meitä Autuaxi.** Ja cohta jälkin sano hän: **Että me tulemme Wanhurscaxi Jumalan armon cautta / ia perilisexi ijancaickisen Elämän.** Sen todistawat myös nämät jälkin seurawaiset Esimerckit: **Dawid** cuinga hän sai syndins andexi / ia tuli wanhurscaxi Jumalan sulasta Armosta. **Manasses** ioca oli suuri syndinen / ia palio paha oli tehnyt / tuli Jumalan suuresta Armosta wanhurscaxi.

Discimus quomodo homo peccator justificatur coram Deo.

Rom. 3.

Eph. 2.

Tit. 3.

P. Petrus Apostoli / ioca kielsi HErran Christuxen / sai hänen syndins andexi Jumalan sulasta Armosta. P. Pawali ioca wainoisi HErra Christusta / ia caickia nijtä iotca händä tunnustit / sai syndins andexi. Maria Magdalena yxi syndinen Waimo myös Jumalan sulasta armosta tuli wanhurscaxi. Ja tämä Publicanus myös sai hänen syndins andexi / ia tuli Wanhurscaxi Jumalan sulast Armost. Näistä sekä muista P. Raamatun todistoxista ia Esimerckeistä me nyt cwlemma / ettei yxikän Jnhiminen hänen ansions ia hywäin töidens tähden tule wanhurscaxi: (Sillä hywät Työt vlgossulietan Jnhimisen wanhurscauxesta) Mutta Jumalan Caickiwaldian sulasta ia sanomattomasta Laupiudesta me tulemme Wanhurscaxi HErran Jesuxen Christuxen pijnan ia Ansion tähden / Vscon cautta hänen päällens. Näinen cansa pitä caicki syndiset itzens Lohduttaman / ia tietämän sen / että ninquin nämät Jumalan sulasta armosta / ilman heidän Ansiotans owat tullet wanhurscaxi: Nijn wielä nyt caicki tulewat wanhurscaxi ia autuaxi Jumalan sulasta armosta ilman heidän Ansiotans: Sillä yxi tie on Autuutten / ia yhdellä muodolla caicki tulewat autuaxi / nimittäin / uscon cautta.

Monemur judicia Dei esse diversa â judiciis hominum. Esa. 11.

III. Opeme / että Jumalan Duomiot owat paljo toisin cuin Jnhimisen Duomiot: Sillä eij hän Duomitze Jnhimisten mielen eli aiatoxen jälken: Mutta hänen Jumalisen wijsaudens jälken. Ninquin Esaias Propheta sen todista sanoden: Ej hänen pidä Duomitzeman sen jälken / cuin silmät näkewät / eikä rangaiseman sen iälken / cuin corwat

cwle /

cwlewat / mutta pitä Duomitzeman oikiuden cansa. Jos Maailmaliset Inhimiset / Aristides, Cicero, ia muud sencaltaiset olisi pitänyt Duomitzeman näistä cahdesta Miehestä / Phariseuxesta ia Weronottaiasta: Niin he palio toisin olisit Duominnet / Nimittäin / tämän Phariseuxen wanhurscaxi hänen ulconaisen pyhän Elämäns tähden. Jos Pawi ynnä hänen iouckons cansa olisit siinä ollet läsnä ia cwllet Christuxen Duomion / niin he olisit sanonet sitä wastan / ia Duominnet Phariseuxen Pyhäxi ia Wanhurscaxi / ia olisit asettanet hänen Pyhäin secan Taiwas / ia tämän Köyhän Publicanuxen olisit Duominet Cadotuxen: Sillä tämä Maailma catzo sen iälkin cuin Silmät näkewät ia Corwat cwlewat / mutta mitä Sydämes on / sijtä eij he mitäkän tiedä / ia sentähden eij ole tämän Maailman Duomio oikia. Ninquin Samuelin kiriasa seiso: Eij se käy sen iälkin cuin Inhiminen näke / sillä Inhiminen catzo sen iälkin cuin Silmäin edesä on: Mutta HErra catzo Sydämen ia Aiatoxen iälken / ia hän tutkistele Inhimisen Sydämet. Ja ninquin Jeremian Prophetan tykönä seiso: Inhimisten Sydän on paha ylitzen caiken / cuca taita tutkistella sitä: Minä HErra tutkistelen Sydämet ia Munascwt / ia annan iocaitzelle hänen töidens iälken. Ja tätä Duomarita eij yxikän taida pettä / sillä caicki Inhimisten Aiatoxet / Puhet ia Työt / sekä Hywät ia Pahat / owat hänen edesäns / ia eij mitäkän ole häneldä peitetty: Mutta Inhimisen Duomiot ne owat wäärät / ia taitawat monda pettä. Ja

1.Sam.16.

Ierem.27.

usein

usein Duomitzevat yhden Asian ioca on oikia / wääräxi / ia wäärän oikiaxi. Sentähden eij pidä yxikän Ihminen langeman Jumalan Duomion / eikä nijtä salaista Asioita Duomitzeman ennein cuin Jumala anda ne tulla walkeutten. Ninquin P. Pawali neuwo ia mana / sanoden: Älkät Duomitco ennein cuin aica on / sijhenasti cuin HErra tule / ioca pitä myös andaman sen tulla walkeutteen / ioca pimeydes on peitetty / ia ilmoittaman Sydämen aiatoxet / ia silloin pitä itzecullakin oleman kijtos Jumalalda.

1. Cor. 4.

Discimus arrogantiã & superbiam maximum esse Peccatum.

IV. Että HErra Christus täsä sano: Jocainen cuin itzens ylendä / se aletan: Sijtä me opeme / että Coreus ia Ylpeys on suuri syndi / että cosca iocu taicka ulconaisen Elämän tähden / taicka opin / wijsauden / rickauden eli iongun muun Lahian tähden hänens ylöscorgotta / ia muita ylöncatzo / nijn se on yxi Cauhistos Jumalan edesä. Ja ninquin Augustinus sano: Se on yxi Cauhia syndi / ia caickein muitten syndein Alcu ia Loppu / eikä yxikän syndi taida olla suurembi cuin Ylpeys ia Coreus / iosta caicki Pahus / Wahingo ia Cadotus caickein Ihmisten päälle on tullut. Sillä tämän synnin cautta Satanas wietteli Ewan syömän sijtä puun Hedelmästä / cuin Jumala oli hänen kieldänyt. Sen cautta Cuningas Pharao on langennut. Sen cautta Chore, Dathan ia Abiron, Saul, Absalon, Adonias, Haaman, Herodes, Alexander Magnus, Xerxes, Ja muut sencaltaiset iotca caicki owat Rangaistut Jumalalda. Pharaon Jumala Rangaisi / ia upotti punaisen Mereen.

Gen. 3.

Chore,

Chore, Dathan ia Abiron Maa sisällens nieli. Saul surmaist itzens hänen omalla Miecallans. Absalon pwn oxan jäij rippuman ia sijnä pistettin Cuoliaxi. Adonias lyötin Cuoliaxi. Haaman Hirtettin ylös sijhen Hirsipwhun / cuin hän itze oli andanut tehdä Mardocheusta wastan. Herodexen HErran Engeli löij / ia Madoilda ylös syötin. Alexander Magnus ioca oli yxi swri Monarcha ia Keisari löij Cassander Cuoliaxi. Xerxes Persiā Cuningas / ioca kerscaisi hänens olewan yhden Herran ylitzen Idästä nijn Landen / Grækeildä ynnä caiken hänē Sotawäkens cansa lyötin tacaperin / nijn että hän yhdesä wähäsä Wenhesä pääsi pacoon. Bellisarius ioca oli yxi wäkewä sodan Päämies / puhgaistin molemmat Silmät ulgos / ia tuli Kerjäjäxi / ia cohta istui Portisa / anoi Ruoca sanoden: Date Bellisario panem, quem virtus extulit, invidia depressit. Nämät Esimerckit kyllä osottavat / cuinga swri syndi on Ylpeys ia Coreus / ia cuinga Jumala Rangaise nijtä / iotca itzens ylöscorgottawat ia muita ylöncatzovat / ia manavat meitä / etten me palio itzestäm pidä / mutta nöyrytämme meitäm Jumalan ia Inhimisten edes / muistaden nijden päälle / joita Jumala on rangaisnut Ylpeyden ia Corenden tähden / ia wielä nyt tahto Rangaista caickia nijtä / iotca itzens ylöscorgottawat ia muita ylöncatzowat. Tule meidän sentähden wältä ia carta sitä syndiä / nimittäin Coreutta / senpäälle ettei Jumala meitä alendaisi ia rangaisisi. Ja paremin sitä wastan oppicam meitäm nöyryttämän ia alendaman / senpäälle / että Jumala meitä ylös corgotaisi. Ja seuraman P.

Exod. 14.
Num. 16.
1. Sam. 31.
2. Sam. 18.
Esth. 7.
Act. 12.

1. Pet. 5. Petarin Apostolin manausta/ ioca sanopi: Jumala
seiso nijtä Coreita wastan/ mutta nijlle nöyrille
anda hän armons: Nijn nöyryttäkät teitän Ju-
malan woimalisen käden alla/ senpäälle/ että
hän teitä ylöscorgotaisi oikialla aialla. Mutta
ios me tahdomme kerscata/ nijn me kerscacam HErra-
Ierem. 9. sa. Ninquin P. Pawali Apostoli sano: Ja Jere-
mian Prophetan tykönä seiso: Joca tahto kerscata
hänens/ nijn kerscacan sijtä/ että hän tunde mi-
nun/ että minä olen HErra/ ioca teke Laupiu-
den/ oikiuden ia wanhurscauden Maan päälle.
Älkän yxikän itzens kerscatko/ eikä myös ylendäkö/
mutta odottacan sitä aina/ että Jumala meitä ylendä:
Hän kyllä löytä meidän ia ylendä cosca hän tahto.
Gen. 40. Ninquin hän ylensi Josephin/ ioca oli Fangiudes/
2. Sam. 16. ia teki hänen Ruchtinaxi ylitzen Egyptin Maan. Ja
Dan. 6. Dawidin/ ioca wartioitzi hänen Isäns Lambaita/
teki hän Cuningaxi. Danielin Jumala otti Jalopeu-
ran luolasta ulgos/ ia teki hänen swrexi Herraxi. Mo-
sexen Jumala ylensi ia teki yhdexi Ruchtinaxi Isra-
elin Cansan ylitzen/ että hänen piti johdattaman hei-
tä ulgos Egyptin Maalda. Elizeuxen Jumala otti
Pellolda/ cusa hän Kyndi cahdella toistakymmenellä
parilla Härkiä/ ia teki hänen Prophetaxi. Ja monda
mwta Jumala on ylöscorgottanut/ ia wielä nyt ioca
hetki ylöscorgotta hänen hywän tahdons ia suosions
jälken. Ja sijhen pitä itzecungin tytymän/ mitä
Jumala teke/ ia eij ylemmä lendämän/
cuin Jumala tahto.

Euangeliumin Kirioitta P. Marcus 7. Lugus.

IA cosca Jesus ulgosläxi Tyrin ia Sidonin Maan äristä / tuli hän Galilean Meren tygö / nijden kymmenen Caupungein maan ärten keskitze. Ja nijn he toit hänen tygöns Cwroin / ioca myös Myckä oli / ia rucoilit händä paneman kättäns hänen päällens. Ja hän otti hänen erinäns Cansasta / pisti Sormens hänen Corwijns / Sylki ia rupeisi hänen Kielehens / ylös catzahti Taiwasen / huocaisi ia sanoi hänelle / Hephetah / se on / aukene. Ja

cohta aukeisit hänen Corwans / ia hänen Kielens side tuli wallallens / ia puhui selkiäst. Ja hän haastoi heitä kelläkän sanomast. Mutta iota enämin quin hän haastoi / sitä enämin he ilmoitit. Ja ylitzen määrän he hämmästyit / sanoden / hywästi hän Caicki teki / Cwroit hän teki cuuleman / ia Myykät puhuman.

Exordium à Summa Evangelij.

Täsä Evangeliumis P. Marcus Evangelista meille edespane yhden merkilisen Historian yhdestä Cwroista ia Mykästä Inhimisestä / ionga meidän HErra Jesus Christus on parandanut ia terwexi tehnyt yhden palian Sanan cansa / ia sen cansa osottanut hänen Jumalisen wäkens ia woimans / ia caikille tiettäwäxi teki / että hän oli se totinen Mestas Jumalan poica Maailman Wapahtaia / iosta Esaias Propheta oli ennustanut. Anda myös tietä / ettei hän sen cansa etzi hänen cunniatans: Ja sentähden kieldä / ettei tämä Cansa pitänyt kellekän sanoman / mutta sala pitämän / sijhenasti että hän täytäis Lunastoxen työn / ia ylösnousis Cuolluista. Ja ulgosmaalatan täsä Evangeliumis / meidän HErran Jesuxen Christuxen hywä suosio ia lupaus Caickia syndisiä Inhimisiä wastan / iotca iosakin taudisa ia waiwasa owat / että hän tahto autta caickia nijtä / iotca hänen päällens uscaltawat /

Esa. 26 35.

ia häneldä apua anowat. Sentähden tule meidän wisusti ia ahkerasti cuulla tätä Evangeliumi/ senpäälle/ että me myös mahdaisimme oikein tuta meidän HErran Jesuxen Christuxen/ ia hänen hywän tahtons meitä wastan/ ia caiken rohkeuden cansa paeta hänen tygöns caikesa tuscasa ia hädäsä. Ja on tämä Evangelium ia monicahdat muut iälken seurawaiset Evangeliumit/ sekä nijstä kymmenestä Spitalisesta Miehestä/ että sijtä Lesken poiasta/ ioca Nain Caupungista Cuolluna ulgoscannettin/ yhdestä wesitautisesta Inhimisestä/ halwatusta Miehestä/ ia Cuningan Miehen poiasta/ ioca sairasti Capernaumisa/ asetettu Saarnatta nyt Sykysen aialla: Sentähden/ että tähän Aican wuodesta moninaiset taudit lijkuwat/ iotca Inhimistä waiwawat/ sentähden että he oppisit tietämän/ cuinga heidän pitä itzens käyttämän/ cosca ne päälle tulevat/ ia cusa meidän pitä apua etzimän.

Ratio cur hoc tempore anni, hoc Evangeliũ pro concione proponi soleat.

Tämä Evangelium yhtensopi sen colmannen Uscon cappalen cansa/ cusa me tunnustamme/ että Jesus Christus on tullut Maailman syndistä Wapahtaman/ ia auttaman caikista sekä Sielun ia Ruumin waarasta.

Convenientia hujus Evangelij cum tertio articulo Symboli.

Ja on meille täsä Evangeliumis caxi Cappaletta.

Propositio bimembris.

I. On tästä Twroista ia Mykästä/ ioca on tuotu HErran Christuxen tygö.

II. On sijtä Tunnustähdestä/ cuin meidän HErra Christus Jesus on täsä tehnyt/ yhden palian Sanan cansa.

Ensimäinen Cappale.

Analysis Iæ Partis, continēs quatuor Circumstantias.

NIin pallo cuin tähän Ensimäisen cappalen tästä Ewroista ia Mykästä tule/edespäne P. Marcus sen neliän Asian haaran cansa.

I. On sijtä aiasta cosca tämä Historia on tapahtanut:

I. Circumstantia est temporis.

Cosca Jesus ulgosläxi Tyrin ia Sidonin Maan äristä.

Näinen sanain cansa P. Marcus osotta/että tämä on tapahtunut silloin/ cosca Jesus ulgosläxi Tyrin ia Sidonin Maan äristä/ cusa hän oli ulgosaianut

Math. 15.

Perkelen yhdestä Cananean Waimon Tyttärestä/ioca händä hirmuisesta rijwaisi: Näistä cahdesta Caupungista Tyristä ia Sidonista io ennein on Saarnattu/ nimittäin toisen Sunnuntain päiwän päälle paastos. Nämät molemat olit Rickat ia wäkewät Caupungit/ cuhunga monelda haaralda Cauppahahdet owat tullet: Mutta wijmein heidän ylönpaldisen Coreudens ia Epä Jumalan Palweluxen tähden owat häwitetyt. Näinen Caupungein Maan äristä HERra Christus ulgosläxi matcustaman Galilean päin/ sillä eij hän cauvain yhdesä paicasa ollut/ mutta waelsi ymbärins yhdestä paicasta toiseen saarnaman Evangeliumi ia Tunnustehtiä tekemän/ eij hän itzens coscan säästänyt/ mutta aina waelsi/ ia ahkerasti saarnaisi Evangeliumi ioca paicasa cusa hän oli/ senpäälle/ että hän monda saattaisi Jumalan oikean tundon ia Uscon.

II. On sijtä paicasta cusa se on tapahtunut:

Tuli hän Galilean Meren tygö / nijden kymmenen Caupungin maan ärten keskitze.

Tästä Galilean Merestä oletta myös saanet cuulla / sekä Talwella että Suwella / ennein seitzeme wisco. Ja on tällä Merellä monda Nime / toisinans se cutzutan Tyberian Merexi / toistnans Genezaretin Merexi / toistnans Galilean Merexi / sentähden että se oli Galilean Maacunnasa. Ja nijn palio cuin tähän kymmenen Caupungin Maan ären tule / iosta P. Marcus täsä kirioitta / tule meidän tietä / että se Maacunda on saanut Nimen nijstä kymmenestä Caupungista / iotca owat Galilean Meren tykönä / toisella puolella Jordanin wirta maanet. Tämä Maacunda on cutzuttu ensistä Galilea / ia sijttä kymmenen Caupungin Maacunnaxi / cusa ne kymmenen Caupungit owat ollet / ia nämät owat ne kymmenen Caupungin Nimet / cuin sijnä Maacunnasa owat maanet / cuin on: Chorazim, Gamala, Iulia, Gadara, Astaroth, Gabes, Mitzba, Ramoth, Edrei, ia Arbela. Nämät owat ne kymmenen Caupungi / iotca sijnä Maasa owat ollet / ionga keskitze HErra Christus on waeldanut ia tämän Tunnustähden tehnyt.

II. Circumstantia loci, in quo hoc miraculum est editum.

III. On nijstä personaista / iotca owat tämän Cwroin tuonet HErran Christuxen tygö:

Ja nijn he toit hänen tygöns yhden Cwroin / ioca myös Myckä oli.

Eij Evangelista täsä nimitä näitä / iotca tämän Cwroin ia Mykän owat tuonet Jesuxen tygö. Mutta

III. Circumstantia est Personarū adducentium surdū & mutum ad Christū.

cuiten-

cuitengin owat he ollet Jumaliset / ia racastanet heiden Lähimäistäns / ia owat armahtanet tämän Köyhän Inhimisen päälle / ia yhdestä Christilisest rackaudesta ottanet hänen/ia iohdattanet sen oikian Lääkärin HErran Christuxen tygö / senpäälle että hänen piti auttaman händä. Sillä hän oli sekä Cwroi ia Myckä/ ia oli tämä sangen wiheliäinen Inhiminen: Sillä eij hän taitanut cwlla Jumalan sana/ ioca on yxi wälicappale/ ionga cautta Inhiminen tule Jumalan tundon/ ia saapi yhden oikian Vscon Jumalan päälle/ ninquin P. Pawali sano: **Vsco tule cwlosta/ ia cwlo Jumalan sanasta.** Eij myös taitanut puhu / eij Jumalata hänen Swns cansa kijttä ia cunnioitta / eikä myös muinen cansa puhua ia hänen Asians ulgostoimitta. Græcan Textis seiso se sana μογιλάλος, ioca on nijn palio ettei hän taitanut selkiäst puhua/ mutta soperst/ ettei yxikän taitanut händä ymmärtä. Sen myös P. Marcus anda tietä / että cosca HErra Christus oli hänen parandanut / nijn hän puhui selkiäst ia oikein / että caicki taisit hänen ymmärtä.

Rom. 10.

IV. Petitio adducentium surdum & mutum.

IV. On nijnen anomisest/ iotca toit tämän Cwroin ia Mykän Jesuxen tygö:

Ja he rucoilit händä paneman kättäns hänen päällens.

Nämät Inhimiset olit cwllet taicka itze nähnet/ että HErra Christus pani kätens sairasten päälle: Ninquin hän teki sen Spitalisen Miehen cansa/ionga hän puhdisti/ cosca hän Wuorelda alastuli. Sillä ninquin P. Mattheus siitä kirioitta / **Hän oiensi**

Matth. 8.

Kätens ia rupeisi hänen / sanoden / minä tahdon ole puhdas. Ja sen Waimon päälle ioca oli cahdexantoistakymmendä wuotta sairastanut / pani HErra Christus myös Kätens. Sentähden myös se Päämies iosta P. Mattheus kirioitta / Rucoili että hänen piti tuleman ia paneman Kätens hänen Tyttärens päälle / niin hän cohta tulisi terwexi. Ja sen cansa tietä andavat / että HErran Christuxen Käsi oli niin woimalinen / että hän taisi autta ia tehdä händä terwexi. Ja tämäncaldaisen woiman ia uscaluxen cansa he toit tämän Cwroin ia Mykän hänen tygöns / että hän hänen woimalisella ia wäkewällä Kädelläns taisi händä terwexi tehdä. Ja näin he osottawat ensistä heidän rackaudens heidän Lähimäistäns wastan / että he auttawat ia holhowat händä hänen tuscasans / ia wiewät hänen HErran Christuxen tygö / rucoilewat hänen edestäns. Sitälikin osottawat he myös heidän uscons / että he tiesit ia uscoit / että HErra Christus hänen woimallans woi ia taisi autta / ia eij mitäkän sijtä epäillet / sillä ios he olisit epäillet / eij he olisi ottanet sitä waiwa etteens / ia wienet händä HErran Christuxen tygö.

Luc. 13.
Matth. 9.

Opetuxet ensimäisestä Cappalesta.

Loci com: Ia. Partis.

I. Opeme tästä / cuinga ahkera ia wiriä meidän HErra Christus Jesus on ollut hänen wirgasans / eij hän ole säästänyt itzens / eikä etzinyt hywiä päiwiä täsä Maailmas / mutta on

Discimus Christum sedulo ac diligenter suum fecisse officium

waeldanut ymbäri Judean / Galilean / Samarian / Tyrin ia Sidonin Maacunnasa / ia on saarnanut Evangeliumi ioca paicas / Caupungeisa / Kylisä / Wuortein ia Merenpäälle / Merein rannoisa / Corwisa ia Metzisä / ia cusa ikänäns hänellä tila oli / ia hänen oppins ulconaisten merckein ia Tunnustähtein cansa wahwistanut / on myös caickia auttanut / ia taudista parandanut / sekä Juttaita että Pacanoita / ia caickia opettanut / ia sen cansa osottanut / ettei hän ole sidottu iohongun wissin Maacundan eli Cansaan / mutta ninquin hän on caickein tähden tullut Maailman / niin hän tahto caickia opetta / caickia terwexi
Act. 10. tehdä / ilman mitäkän eroitusta. Ninquin P. Petari Apostoli sano: Nyt minä sen todexi ymmärrän / ettei Jumala catzo yhdengän Inhimisen muodon iälken / mutta caikes Cansas ioca händä pelkä / ia teke wanhurscauden / se on hänelle otolinen.
Gal. 3. Ja P. Pawali sano: Eij täsä ole Judeus eli Greki / eij täsä ole oma eli wieras / eij täsä ole Mies eli Waimo: Caicki te oletta yxi Christuxes Jesuxes. Sentähden myös HErra Christus annoi Käskyn hänen Apostoleillens / että heidän piti menemän ymbäri caiken Maailman saarnaman Evangeliumi caikille luoduille. Jotca myös owat HErran Christuxen Käskyn iälken uscolisest saarnanet Evangeliumi caickein Cansain edesä / caiken ahkeruden cansa. Ja on sekä itze HErra Christus että hänen Apostolins iättänet caikille Saarnamiehille yhden Esimerkin / että ninquin he owat wisusti ia ahkerasti tehnet heidän Wircans / niin pitä myös caicki Saar-

namiehet

namiehet ia opettaiat / uscolisest heidän Wircans tekemän / ia Saarnaman Evangeliumi / ia eij iongun syyn tähdē siitä poiswäsymän / eli Maailman wihan ia wainon tähden / eli iongū waaran tähden / mutta caicki kärsimän mitä heidän päällēs tule. Ninquin P. Pawali Apostoli on tehnyt / Joca usein on ollut Cuoleman ia Hengen waarasa / palio haawoia saanut / usein ollut fangina / kiwitetty / witzoilla lyöty / hän on monesa waarasa ollut / waiwasa ia työsä / paliosa walwomises / Näliäs ia Janos / Paastosa / wilusa ia Alastomudes. Ja wackia hän on niin palio kärsinyt / eij hän cuitengan ole sentähden wäsynyt / eikä Wircans ylönandanut. Ja pitä caicki Saarnamiehet aiatteleman niinen sanain päälle / cuin seiso Prophetan Jeremian tykönä: Pahasti kirottu ol con se / ioca HErran työn laiskasti teke. 2. Cor. 11. Ierem 48.

II. Opeme / cuinga surkia meno caikille Inhimisille täsä Elämäsä on / ia cuinga monen taudin ia kiwun he owat täsä Maailmasa ala annetut / cuinga monen ristin / tuscan ia wastoinkäymisen / suren murhen heidän pitä täsä kärsimän / cusa yxi risti toiselle kättä taritze / ninquin yxi aaldo Meresä toista taca aia / ia ennein cuin toinen loppu / is toinen päälle tule. Ja waicka toisinans tule yxi suloinen päiwä / niin eij se cuitengan täydy cauwaxi / eikä ole pysywäinen / mutta cohta poisraukene / ia ninquin Clasi pian ricki käy. Ninquin sanotan: Fortuna vitrea est, cum maximè splendet frangitur, Se on: Meidän onnen on ninquin yxi Clasi / cosca hän enimän paista / niin hän rickoundu. Ja caicki meidän Elämän on ninquin

Monemur quantis calamitatibus homines in hac vita sint expositi.

neulan tuccain/ tänäpänä terwe / huomen sairas ia Cuollut. Ja sentähden tämä Elämä cutzutan murhen laxoxi. Ja Euripides sano: Vita humana est calamitas. Se on/ Coco Inhimisen Elämä on wihelidisys. Jos me rupeme aiatteleman nijnen menoin päälle / cuin meidän Esiwanhemillan on algusa Paradijsis ollut ennen syndijn langemista/ nijn me löydämme / ettei silloin olle ollut yhtäkän Risti eli Murhetta/ mutta Iloia Riemu / ia ios he olisit pysynet sijnä wigattomudes/ cuin Jumala heidhän loij/ nijn eij olist ollut yhtäkän Tauti / eikä wilutauti / eli poltetauti / eij Ruttotauti eikä mwta/ eij Cwroi eli Myckä / eikä yhtäkän Cuolemata/ mutta olisit Elänet ilman mitäkän Tauti/Risti ia wastoinkäymistä/ sijhen asti/ cuin he olisit tääldä tullet ijancaickisen Elämän. Mutta sijttä cuin syndi tuli Mailman/meidän Esiwanhembain langemisen cautta/ nijn myös ynnä synnin cansa tuli Cuolema ia caickinaiset Ristit / Tuscat ia wastoinkäymiset / sentähden ettei he HERran käskylle ollet cwliaiset. Sen cautta myös se Ruma ia saastainen Hengi Perkele on saanut wallan ia woiman Inhimisten ylitzen / ioca caiken pahuden Alcu on/ ia caicki Ristit ia Tuscat matcan saatta/ eij hän sijhen tytynyt/ että hän Adamin ia Ewan ynnä caickein heidän Lastens cansa saatti Jumalan wihan / Cuolemahā ia caickinaisen tuscan ia waiwan: Mutta wielä nyt ioca hetki ia aica / wiha ia waino caickia Adamin iälkentulewaista / nijn että hän ios taidaist ia hänen wallasans seisoist / ia eij Jumala händä estäis / nijn hän caicki Inhimiset yhdes Silmän räpäyxes mur-

Rom. 5. Psal. 107.

haisi ia surmaisi. Vsein hän turmele Inhimisen nijn ettei hänesä ole yhtäkän terwetta paica. Ninquin hän teki sen wanhurscan Miehen Jobin cansa / löij hänen paisumia täyten / Pään laesta nijn Candapäähänasti / ettei hänesä ollut yhtäkän terwettä paicka. Nijn hän wielä nyt teke / waiwa Inhimisiä monella muoto / saatta heidän päällens caickinaiset waarat ia wahingot / sodat ia tappeluxet / ruttotaudit / tulipalot / waaraliset ilmat / moninaiset taudit / ia monet wahingot. Hän käypi cuin yxi kiliuva Jalopeura Inhimisen ymbäri / pyytä aina wahingoita. Sentähden tule meidän rucoilla Jumalata / että hän särkisi hänen woimans / ia estäisi / ettei hän saisi meille tehdä wahingoita / ia cartaman syndiä: Sillä synnin cautta hän on woimalinen / ia saapi wallan Inhimisten ylitzen.

Iob. 2.

1. Pet. 5.

III. Opeme / cusa meidän apua etzimän / ia kenen tygö meidän pitä pakeneman tuscan ia hädän aicana / nimittäin / meidän HErran Jesuxen Christuxen tygö: Sillä hän on se / ioca taita ia tahto meitä autta / ia käske että meidän händä pitä rucoileman / on myös luvannut meidän rucouxen cwlla / ia autta meitä / ninquin Psalmisa seiso. Ja P. Mattheuxen tykönä sano hän: Anocat nijn te saatte / etzikät nijn te löydätte / colcuttacat / nijn teille awatan. Senpäälle on meille monda Esimerckiä / sekä täsä Cwroisa ia Mykäsä / että muisa / ioita hän on auttanut ia terwexi tehnyt. Mutta cuitengin pitä meidän anoman Jumalalda terweyttä ia raitiutta / ia muita Rwmilisia tarpeita ehdon cansa / nijn että me annamme meidän

Discimus ad quem debemus fugere in omnibus neceßitatibus.

Matth. 7.

hänen hywän tahdons ia suostons alla/ että hän teke
meidän cansan hänen mielens ia suostons iälken / sillä
hän parhain tietä meidän tarpen. Ja pitä lohduttaman meitän sen cansa / ettei meille mitäkän taida tapahtu ilman Jumalan tahdota. Ninquin HErra
Matth. 10. Christus itze sano P. Mattheuxen tykönä/ ettei yhtäkän hiuscarwa puto maahan ilman hänen tahdotans / ia mitä ne Jumaliset täsä kärsiwät / ne caicki käändywät heille hywäxi / iotca Jumalata racastawat. Ninquin P. Pawali sano : Eij tämän Elä-
Rom. 8. mäntuscat ia waiwat taida olla heille wahin-
Iob. 1. goxi/ eikä poisestä Jumalan armosta. Job mistaisi caicki hänen saatuns/ Lapsens/ Carians ia hänen terweydens/ia oli cuitengin armosa Jumalan tykönä.
Gen. 39. Ja Joseph tuli Maanculkiaxi / ia oli swren hecken Fangiudes/ ia oli cuitengin Jumalan armosa/ eikä ollut hänelle wahingoxi. Nijn Risti / Taudit ia mwt/ mitä nijnen Jumalisten Ihimisten päälle täsä Elämäsä tulewat / eij taida olla heille wahingoxi / mutta caicki käätän heille hywäxi. Sentähden pitä meidän ottaman hywäxi / mitä Jumala meidän päällen pa ne/ ia oleman kärsiwäiset Ristin ia Wastoinkäymisen alla / ia andaman Jumalan haldun caicki meidän Asian/ ioca caicki parhain tietä/ia palio paremin cuin me itze/ ia rucoileman / että hän annaisi hywän lopun sen päälle.

Monemur, eos qui in necessitate aliqua sunt constituti. IV. Opeme tästä/ että meidän pitä auttaman ia holhoman nijtä/iotca iosakin tuscas ia waiwas eli taudin alla owat/ Christilisestä rackaudesta / ninquin näemät owat tehnet / iotca tämän Ewroin ia Mykän

toit Jesuxen tygö / ia rucoilit hänen edestäns. Sen= esse juvandos.
päälle on meille Jumalan Käsky / sillä wisdhennes
Käskysä seiso / että meidän pitä auttaman meidän lä=
himäistän caikesa tuscasa. Ja Syrac mana: Dien= Syr. 7.
na sinun Kätes sen Köyhän puolen / senpäälle /
että sinä tulisit runsasti hywästisiunatuxi / ia si=
nun hywät Työs tekisit sinun otolisexi caickein
Inhimisten edesä: Osota myös sinun hywät
Työs nijnen Cuolluitten päälle / älä sitä ioca itke
anna olla ilman lohdutosta / mutta murhedi nij=
nen murhettiwaisten cansa / älä anna sinulles
rascas olla / etziä Sairaita. Ja P. Pawali sano: Gal. 6.
Candacat kestenän toinen toisen Cuorma / nijn
te täytätte Christuxen Lain. Nijn myös Chry-
sostomus sano: Si videris pauperem, ne pertran-
seas, sed statim cogita quis sis, & si tu eius loco
esses, quidnam velles alios facere, Se on: Jos
sinä näget iongun Köyhän / älä käy hänen ohit=
zens / mutta aiattele cohta mikä sinä olet / ia ios
sinä olisit hänen siasans / mitäs tahdoisit että
muut pidäisi sinulle tekemän. Mutta sen pahem=
bi / rackaus on Inhimisten sydämestä nijn pois kylmet=
tynyt ettei he Lähimäisellens palio hywä suo / palio
wähemän auta nijtä iotca iosacusa Tuscas / Ristis
ia waiwas owat / mutta enämin naurawat ia Pilcawat
heitä / eij aiattele sen päälle / cuin Jumala sano sijnä
colmannes Mosexen Kirias / cusa näin seiso: Eij si= Levit. 19.
nun pidä kiroileman sitä Cwroia / eij sinun pidä
paneman Sokian eteen iotakin / iohonga hän
taita loucata hänens: Mutta sinun pitä pelkä-

Deut. 17. män sinun Jumalatas. Ja wijdennes Mosexen
Kirias seiso: Pahasti kirottu olcon se ioca anda
yhden Sokian käydä exyxis / ia caicki Cansa sa-
Syr. 4. nocan Amen. Nijn myös Syrac sano: Älä anna
sen Köyhän kärsiä tusca / ia älä ole cowa sitä
wastan ioca tarwitze / älä ylöncatzo sitä isowai-
sta / ia älä saata murhesen sitä Köyhä tarwitze-
pa hänen Köyhydesäns / yhtä murhelista Sy-
dändä älä saata murhelisexi / ia älä wijwytä autta
ta sitä Köyhä. Nijn yxi Pacanan Mies Menan-
der Nimeldä myös sano: Homo existens recorda-
re communis sortis, Se on / Että sinä olet yxi In-
himinen / nijn aiattele sen yhteisen onnen päälle.
Nijn myös Chilon sano: Infortunatum non irri-
dendum esse, fortuna cum inconstans sit, & no-
stræ etiam fælicitati invideat, Se on: Eij yxikän
pidä sitä onnetoinda nauraman / sentähden että
onni eij ole pysywäinen / ia cadehti myös meidän
omian. Ja sentähden eij pidä meidän nijtä Köyhiä
ylöncatzoman eikä nauraman / mutta holhoman ia
auttaman heitä.

Toinen Osa.

Analysis IIæ. Partis quinque membra compræhendit.

ENsimäises Cappales te cuulitta sitä
Mykästä ia Cwroista / ia nijstä iotca hänen toit
HErran Christuxen tygö: Seura nyt sitä
Tunnustähdestä / cuin HErra Christus täsä on tehnyt;
Cusa meille on wijsi Cappaletta.

I. I. On HErran Christuxen hywydest:

Ja

Ja Jesus otti hänen.

Tästä me nyt näemme meidän HErran Jesuxen Christuxen hywyden / cuinga walmis hän oli auttaman tätä Köyhä Inhimistä : Sillä cosca nämät Inhimiset olit tuonet tämän wiheliäisen Inhimisen hänen tygöns / ia rucoilit händä / että hänen piti paneman Kätens hänen päällens / nijn hän cohta oli walmis auttaman händä / eij hän andanut cauwain händäns rucoilda eikä palwelda tämän Maailman Inhimisten tawalla / mutta cwli heidän rucouxens ia oli walmis auttaman. *Promptitudo Christi.*

II. On sijtä muodosta / cuinga hän on hänen terwexi tehnyt : *II. Modus sanationis.*

Otti hänen erinäns Cansasta / ia pisti Sormens hänen Corwins / sylki ia rupeisi hänen Kielens / ylöscatzahti Taiwaisen / huocaisi / ia sanoi hänelle / Hephetah / se on aukene.

Täsä P. Marcus wijsi Asiat ylösluke.

I. Että HErra Christus otti hänen erinäns Cansasta / ia sen cansa osotta ensistä / ettei yxikän Inhiminen Maanpäälle taida autta ia terwexi tehdä / mutta hän yxinäns / sitälikin että ioca Jumalalda tahto apua saada / pitä erittämän hänens tämän Jumalattoman Maailman ioucosta ia pahudesta / ioca aina synnisä ia pahudesa Eläpi. *I. Sejunctio à populo.*

2. Että hän pisti Sormens hänen Corwins / sen cansa hän tietä anda / että hänen Pyhät Kätens ia Sormens owat woimaliset caickia auttaman ia teke- *2. Immißio digiti in aures.*

män mitä hän tahto. Hän awapi Inhimisen Corwat cwleman/ Silmät näkemän/ ia Huulet puhuman.

3. Attactus linguæ. 3. Että hän sylki ia rupeist hänen Kielens. Theophilactus nämät Sanat näin ulgostoimitta: Ideo factum, ut ostenderet omnes partes carnis suæ esse sanctas, adeo ut sputum solveret lingvæ vinculum. Se on: Tämä on tapahtunut sentähden/ että hän osotaisi caicki cappalet hänen Lihasans Pyhät olevan/ niin että hänen sylkens taisi päästä Kielen siten. Beda sano: Sputum Evangelij verbum denotat, quod per aures in cor missum, linguam solvit, Se on: Sylki merkitze Evangeliumin Sana/ ioca Corwain läpitze Sydämen lähetetän/ Kielen ylöspästä.

4. Intuitus cœli, & gemitus. 4. Että hän ylöscatzoi Taiwas ia huocaist/ sen cansa hän tahdoi osotta/ että caicki hywät Lahiat tulewat ylhäldä Taiwasta Jumalalda Caickiwaldialda/ ia huocapi Inhimisten wiheliäisyden ylitzen/ ionga alla hän täsä Maailmasa synnin tähden on annettu. Græcan Textis seiso se sana ἐστέναξε, ioca merkitze cowin ia sydämen pohiasta huocata.

5. Enunciatio vocis Ephета. 5. Että hän sano Ephета, se on aukene/ sen cansa hän osotta hänen Jumaluden woimans/ että hän palian Sanan cansa paranda caicki taudit/ Cuolluet ylösherättä/ ia teke mitä hän tahto. Ja mitä HErra Christus täsä muta on tehnyt / ulconaisten Ceremoniain ia tegoin cansa / eij hän ole sentähden tehnyt/ ettei hän ilman nijtä olisi taitanut tehdä terweri tätä Cwroia: Mutta hän on tahtonut hänen omasta hywästä tahdostans ia wapaudesta nijtä tehdä.

III. On tästä Tunnustähdestä / cuin HErra Christus täsä on tehnyt:

III. Miraculum à Christo editum.

Ja cohta aukeisit hänen Corwans / ia hänen Kielens side tuli wallallens / ia puhui selkiäst.

Näillä sanoilla Evangelista tietä anda / että HErra Christus on hänen sanans cansa cahtalaiset matcan saattanut.

I. Että hänen Corwans cohta aukenit / iotca olit niin kijnni tukitut / ettei hän mitäkän cwllut: Sillä cosca HErra Christus sanoi sen sanan Epheta eli aukene / niin cohta aukenit hänen Corwans / ia hän taisi cwlla caicki puhet / niin woimalinen oli HErran Christuxen sana / että tämä cwroi cohta sai hänen cwlons iällens.

Apertio aurium.

2. Että hänen Kielens side tuli wallallens / ia puhui selkiäst: Tämän meidän HErrä Christuxen sanan cautta myös hänen Kielens tuli wallallens / ioca ennein oli kijnni sidottu / ia eij taitanut puhua / mutta cosca meidän HErra Jesus Christus rupeist hänen Kielens / niin hän cohta puhui selkiäst. Eij meidän HErra Christus tarwitze palio aica paratesans / ninquin Lääkärit tekewät cosca he parandawat / mutta hän cohta Silmän räpäyxen aicana täydelisestä paranda ia terwexi teke: Ninquin hän teki tämän Cwroin ia Mykän cansa / että hän cohta sekä cwli täydelisest / ia puhui selkiäst.

Solutio linguæ.

IV. On siitä lopusta cuin tätä Tunnustähte on seurannut:

IV. Eventus hujus miraculi.

Ja hän haastoi heitä kellengän sanomasta/ mutta sitä enämin cuin hän haastoi/ sitä enämin he ilmoitit.

Näisä sanoisa meille taas owat cahtalaiset Asiat.

1. Probibitio Christi, ne cui dicerent.

1. Että HErra Christus haasti kelläkän sanomast. Ja waicka tämä Tunnustähti itzestäns oli suuri ia corkia / ia olisi mahdolinen / että caicki Inhimiset olisit sitä ylistänet/ ia Jumalata sen edestä kijttänet ia cunnioittanet / cuitengin haastapi tämän cansan sitä kelläkän sanomast: Ensistä sentähden/ ettei hän tahtonut heidän cauttans / iotca eij händä wielä oikein tundenet/ ilmoitta hänen cunniatans: Sillä hänen työns ia tekons itzens kyllä ilmoitit: Sitälikin / ettei hän tahtonut etzi hänen oman Cunnians iälkin.

2. Prædicatio Populi contra prohibitionem.

2. Että he sitä enämin ilmoitit/ iota enämin hän kielsi: Sillä se Tunnustähti oli heille nijn swri / ettei he taitanet sitä kätkeä / mutta ilmoitit sen swresta ilosta ia riemusta sen hywän Työn edestä / cuin hän teki tämän Köyhän Inhimisen cohtan.

V. Forma prædicationis.

V. On sen ilmoituxen muodosta:

Ja ylitzen määrän hämmästyit / sanoden: Hywästi hän caicki Teki / Cwroit hän teki cwleman/ ia Mykät puhuman.

Tämä Cansa ioca silloin sijnä läsnä oli / ia nägit sen Tunnustähden / hämmästyit / ia ninquin Græcan Textis seiso ἐξεπλήσσοντο, Se on / cowin ylitzen muodon ylönpaltisesta hämmästyit / ia olit ninquin peliästyxes/ ettei he tietänet mitä heidän piti aiatteleman/ ia swresti sitä ylistit sanoden / caicki hän hywin Teki.

Nin-

Ninquin he olisit tahtonet sano: Caicki mitä tämä HErra on tehnyt / sekä ne mitä me itze olemme nähnet / ia muilda cwllet / on hän hywin tehnyt / ia ne tulewat Jumalan kijtoxexi ia Inhimisten hywäxi / caicki hän autta / paranda ne iotca häneldä apua anowat / ne cuin eij Cwle / ne hän teke cwleman / ne cuin eij taida Puhua / ne hän teke puhuman.

Opetuxet toisesta Cappalesta.

Loci Com: IIæ Partis.

I. OPeme täsä meidän HErran Jesuxen Christuxen swresta hywydestä ia laupiudesta caickia Köyhiä syndisiä wastan / iotca iosakin tuscas ia waiwas owat / ia hänen tygöns turwawat ia apua häneldä anowat: Sillä hän on se ainoa ia paras auttaia / ioca taita ia tahto autta caikes tuscas ia hädäsä. Ninquin Psalmisa seisoi: Jumala on meidän auttaian / ia yxi auttaia swresa tuscasa / iotca meidän päällen tulewat. Item. Ja niin walmis caickia auttaman / ettei hän ketäkän pois hyliä / mutta caickia wastan otta / suloisesta wasta / heidän rucouxens Cwle / ia anda heille mitä he tarwitzewat. Ninquin meille on täsä Esimercki senpäälle / cuinga walmis hän oli auttaman tätä Köyhä Inhimistä / ioca oli sekä Cwroi että Myckä / että cohta cuin hän tuotin hänen tygöns / ia ne iotca toit hänen / rucoilit händä / että hänen pitipaneman Kätens hänen päällens / niin hän cohta rupeis auttaman händä / awaisi hänen Corwans / että hän Cwli / ia päästi hänen Kielens siteen wallallens / että hän

Monemur de clementia & bonitate Christi erga omnes afflictos.

Psal. 64.

selkiäst puhui. Nijn hän myös teki sen spitalisen mie-
hen cansa / ioca tuli hänen tygöns / cosca hän Wuo-
Matth. 8. relda alastuli / ia rucoili händä sanoden: HErra / ios
sinä tahdot / nijn sijnä wois minun puhdista: Nijn
Jesus cohta oijensi Kätens / ia rupeisi hänen sano-
den: Minä tahdon ole puhdas / ia cohta hän
puhdistui spitalista. Samallamuotto hän autta si-
tä Sokiata / ioca istui tien wieresä keriäten / ia hwsi
Luc. 18. sanoden / Dawidin poica / armada minun pääl-
wi / Käske talutta händä tygöns / ia cuin hän lähestyi /
kysyi Jesus mitä hän tahdoi / ia hän wastaisi / HEr-
ra / että minä näkyni iällens saisin. Nijn hän cohta
wastaisi / ole näkewä. Ja cosca yxi Päämies tuli
Matth. 9. Jesuxen tygö / ia rucoili händä sanoden: Minun Tyt-
tären nyt Cuoli / mutta tule ia pane sinun Kätes
hänen päällens / nijn hän tulepi Eläwäxi. Nijn Je-
sus cohta ylösnousi ia seuraisi händä. Ja monda muw-
ta sencaldaista Esimerckiä owat / iotca osottawat cuin-
ga walmis HErra Christus on ollut caickia auttaman /
iotca owat tullet hänen tygöns / ia apua häneldä ano-
net. Ja Ninquin hän on heitä auttanut / nijn hän
myös wielä nyt autta meitä / cosca me pakenemme hä-
nen tygöns / ia oikias Uscos händä rucoileme. Sen-
tähden mahdamme rohkiast paeta tämän ylimäisen ia
parhan Lääkärin meidän HErran Jesuxen Christu-
xen tygö / caikesa tuscasa ia hädäsä / sekä Ruumin että
Sielun puolesta / hän tahto wissistä meitä auta / nin-
Psal. 50. quin hän sen on luwannut sanoden: Auxi huwda mi-
nua tusca aicana / ia minä tahdon autta sinua / Ja
sinun pitä minua Kijttämän.

II. Opeme tästä Tunnustähdestä / cuin HErra
Christus täsä on tehnyt / että hän on se totinen Mes-
sias ia Maailman Wapahtaia / ioca piti tuleman
Maailman: Sillä hän on tehnyt ne Työt / cuin
Messiaxen piti tekemän / ia Prophetat olit hänestä
ennustanet. Ninquin Esaian tykönä siitä seiso kirioi-
tettu: Silloin pitä sokiain Silmät awattaman /
ia niinen cwroin Corwat aukeneman. Silloin
pitä ne onduwat hyppämän ninquin Peurat / ia
niinen Myckäin Kieli pitä Kiitoxen weisaman.
Nämät caicki on meidän HErra Christus tehnyt / ia
eij yxikän mw / ia on sen cansa osottanut hänens ole-
wan sen totisen Messiaxen / ninquin hän myös itzens
lyckäisi hänen töihins / cosca Jwttat sanoit hänelle:
Cuinga cauwan sinä wiettelet meidän Cansa?
Sanos meille se / ios sinä olet Christus taicka
eij? Niin hän wastaten sanoi heille: Minä olen
sen sanonut teille / ia eij te Vsco minua: Työt
iotca minä tegen minun Isäni Nimen / ne minu-
sta todistawat. Näitä tehdä eij yxikän Ihiminen
Maan päällä taida / mutta itze HErra Jesus Chri-
stus Jumalan ainoa poica niitä taita tehdä ia matcan
saatta omalla wäelläns / eij waiwoin Jumaluden /
mutta Ihimilisen luonon puolest / Personalisen yh-
distyxen tähden Jumalan luonon cansa. Sillä mitä
HErra Christus on tehnyt siitä hetkestä / cuin hän
sikisi ia syndyi Neitzest Maariasta / ne caicki hän on
tehnyt molembain luondoin puolesta: Ja näinen
cansa hän on tahtonut wahwista hänen oppins ia sen
oikian Evangeliumin Saarnan / senpäälle että Cansa

Discimus Christum esse verum Meßiam & mundi salvatorem.

Esa. 35.

piti

piti hänen sanans wastan ottaman ia Vscoman/ että hän oli Jumalasta ulgoslähetetty. Ja caicki ne Tunnustähdet cuin hän teki / olit terweliset ia tulit Inhimisten hywäxi/ ninquin tämä Cansa täsä todista sanoden: **Caicki hän on hywästi tehnyt/ Cwroit cwleman / ia Mykät puhuman.** Ja P. Petari Apostoli sijnä Saarnasa/cuin hän piti Corneliuxen Huonesa/ sanoi/ että HErra Christus waelsi ymbärins/ ia teki hywin/ ia autti caickia nijtä iotca rijwatut olit Perkeleldä/sillä Jumala oli hänen cansans: Ja me olemme todistaiat caickin nijhin cuin hän on tehnyt Judeasa ia Jerusalemisa. Ja sentähden myös HErra Christus on tullut tähän Maailman/ että hänen piti särkemän Perkelen töitä/ ninquin P. Johannes Apostoli sano.

Act. 10.

1. Ioh. 3.

Monemur ambitionē esse fugiendam.

III. Että HErra Christus täsä kieldä sanomast ia ilmoittamast tätä Tunnustähte / cuin hän teki täsä hänen woimalisella sanallans: Sijtä me opeme/ettei meidän pidä seisoman turhan cunnian iälken/ eikä etzimän meidän oma cunniatam: Sillä se on Cauhia syndi iota Jumala eij woij kärsiä. Ja sentähden HErra Christus hänen omalla Esimerkilläns tahto wetä muita pois sijtä synnistä/nimittäin/turhā cunniā pyydöstä/ sentähden että hän kieldä kelläkän sanomast/ ia tahto että iocainen pitä tundeman hänen heickoudens/ ia eij kerscaman händäns / eikä palio pitämän hänestäns/ enämbi cuin hänen tule. Ninquin P. Pawali Galaterein tygö mana sanoden: **Alkäme seisoco turhan cunnian iälken.** Nijn hän myös mana hänen Epistolasans **Phillipperein** tygö / ettei mitä-

Gal. 6.

Phil. 2.

kån pidå tapahtuman turhan cunnian cansa / mutta nöyrydes pitåkån toinen toisens swrembana cuin hånen itzens. Ja Jumala myös rangaise nijtå / iotca seisowat turhan cunnian iälken ia kerscawat heitåns. Ninquin meille on Esimercki / cuinga hirmulisesta Jumala rangaist Cuningas Nebucadnesarin sen synnin tähden. Sillå cosca hån kåwi hånen Cuningalises Linnasans Babelis sanoi hån: Tåmå on se swri Babel, ionga minå olen ylös rakendanut Cuningan Huonexi / minun swren wokman cautta / minun Herraudeni Cunniaxi. Nijn tuli yxi ååni Taiwasta / ioca sanoi: Sinulle Cuningas Nebucadnesar olcon sanottu / sinun Kiskis pitå sinulda pois otettaman / ia sinun pitå aiettaman pois Inhimisten seasta / ia pitå kåymån Petoin seasa / iotca kedolla kåywåt / sinun pitå syömån ruoho ninquin Häriät / sijhenasti cuin seitzemån aica sinun ylitzes owat edesioutunet / Senpäälle / että sinun pitå ymmårtåmån / että sillå caickein corkeimalla on Walda ylitzen Inhimisten waldacunnan / ia anda ne kenellå hån tahto. Ja samalla hetkellå tuli se sana täytetyxi Nebucadnesarin ylitze / nijn että hån aiettin pois Inhimisten seasta: Ja hån söij Ruoho ninquin Häriät / ia hånen Rwmins macaisi Taiwan casten alla / ia tuli måriäxi / sijhenasti cuin hånen hiuxens caswoit ninquin Cotcan höyhömet / ia hånen kyndens ninquin Linnun kynnet. Tåmå cauhia Esimercki pitå meitå caickia manaman nöyrytten / ia kieltå meidån turhan cunnian pyydöstå ia kerscauxesta / senpäälle / ettei me langeisi Jumalã wihan ia rangastoxen.

Dan. 4.

IV. Opeme tästä Cansasta/kijttämän ia ylistämän Jumalata Caickiwaldiasta hänen hywäin tecoins edestä/ cuin hän sekä meitä että muita wastan/ iocapäiwä armolisesta teke ia osotta. Sillä ios tämä Cansa on tämän yhden hywän työn edestä/ cuin hän teki tätä Köyhä Ewroi ia Myckä wastan/ iosta eij heillä cuitengan mitäkän ollut/ Jumalata ylistänyt: Palio enämin tule meidän kijttä ia cunnioitta Jumalata nijn monen hywäin Töiden edestä/ cuin hän aina ia ioca hetki teke/ eij waiwoin muita/ mutta myös meitä itze wastan/ sekä Sielun että Rwmin puolesta. Ja P.
Pawali mana meitä: Että meidän pitä aina kijttämän Jumalata ia Isä/ caickein edestä HErran Jesuxen Christuxen Nimeen: Ja olcam keskenän alamaiset toinen toisellen Jumalan pelgosa. Ja Colosserein tygö sano hän: Caicki mitä te teettä Sanalla eli Työllä/ se tehkätte caicki HErran Jesuxen Nimeen/ ia kijttäkät Jumalata ia Isä hänen cauttans. Samallamuoto myös Thessaloniserein tygö: Olcat kijtoliset caikisa Asioisa/ Sillä se on Jumalan tahto teistä/ Jesuxen Christuxen cautta. Ja meille on monda Esimerckiä/ cuinga Jumalan Pyhät owat kijttänet Jumalata. Cuinga usein Dawid Cuningas on ylistänyt ia kijttänyt Jumalata/ osottavat hänen Psalmins: Minun Sielun kijttä HErra/ sano hän/ ia mitä minun sisälläni on hänen Pyhä Nimens/ kijttä HErra minun Sieluni/ ia älä unhota mitä hywä hän minun on tehnyt/ ioca sinun syndis sinulle andexi anda/ ia teke hywäxi caicki sinun

Monemur ad gratiarum actionem pro acceptis beneficiis.

Eph. 5.

Col. 3.

1. Thess. 5.

Psal. 103.

wicas / Joca sinun Denges päästä waarasta: Ja crwona sinun armolla ia laupiudella. Item. Minä kijtän HErra caikesta Sydämestä. Ja muisa Psalmeisa sekä itze kijttä Jumalata/ että muita caickia mana kijttämän HErra. Nijn myös Maria on kijttänyt Jumalata sanoden: Minun Sielun ylistäpi HErra/ ia minun Dengen iloitzepi Jumalasa minun Wapahtaiasani. Samallamuotto se wanhurscas Mies Zacharias hänen kijtos wirresäns sano: Kijtetty olcon HErra Israelin Jumala/ sillä että hän on etzinyt ia Lunastanut hänen Cansans. Ja P. Pawali Corintherein tygö sano: Jumalan olcon kijtos hänen sanomattoman lahians edestä. Näinen Pyhäin Inhimisten Esimerckiä pitä myös meidän seuraman / ia sekä Suulla että Sydämellä kijttämän Jumalata/ caickein hänen hywäin tecoins edestä/ sekä luomisen / että hän meitä on Luonut hänen oman Cuwans iälken / ia että me olem Lunastetut ijancaickisesta cadotuxesta: Ja Pyhittämisen edestä / että hän meitä ioca hetki Pyhittä hänen P. Sanans ia Sacramentein cautta: Nijn myös caickein muiden Lahiain edestä / cuin hän meille anda/ suoiele ia wariele meitä caikista Sielun ia Ruumin waarasta.

Psal. 111.
Luc. 1.
2. Cor. 9.

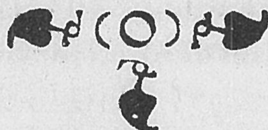

Euangeliumin Kirioitta P. Lucas 10. Lugus.

JA Jesus käänsi hänens Opetuslastens puolen erinäns ia sanoi: Autuat owat ne Silmät / iotca näkewät nijtä cuin te näettä / Sillä minä sanon teille / että monda Prophetat ia Cuningast tahdoit nähdä ioita te näettä / ia eiwät saanet nähdä / ia cuulla ioita te cuuletta / ia eiwät saanet cuulla.

Ja catzo / nijn yxi Lainoppenu ylösnousi / kiusaisi händä sanoden: Mestari / mitä minun pitä tekemän / että minä saisin ijancaickisen Elämän? Nijn hän sanoi hänelle?

le: Mitä Lais kirioitettu on? Quingas luet? Hän wastaisi ia sanoi: Racasta sinun HErras Jumalas caikesta sinun Sydämestås/ ia caikesta sinun Sielustas / ia caikesta sinun Woimastas / ia caikesta sinun Mielestås: Ja sinun Lähimäistås ninquin itziäs. Nijn sanoi hän hänelle: Oikein sinä wastaisit/ tege se / nijn sinä saat Elä. Mutta hän tahdoi itzens wanhurscaxi tehdä / ia sanoi Jesuxelle: Ja cuka sijs ombi minun lähimäisen.

Nijn wastaisi Jesus ia sanoi: Yxi Inhiminen alasmeni Jerusalemista Jerichoon/ ia tuli Röwäritten Käsijn / iotca myös hänen alaistirijsuit/ ia haawoitit hänen/ ia poismenit/ ia iätit hänen puoli Cuoluna. Nijn se tapahtui/ että yxi Pappi sama tietä alastuli/ ia cuin hän hänē näki/ meni hän ähitzen. Samallamuotto mös yxi Lewita/ cuin hän tuli sillä paicalle / edeskäwi hän / ia näki hänen / ia meni ähitzen. Mutta yxi Samaritanus waelsi sama tietä/ tuli hänen tygöns/ ia cuin hän näki hänen / armahti hän hänen

påållens/ ia edeskäyden sidoi hänen Haawans/ ia sisällewuodatti Öljo ia Wijna/ ia pani hänen Juhtans päälle/ wei hänen Majahan/ ia coriaisi händä. Ja toisna päiwänä wäelsi hän/ ia edeswetti caxi Penningitä/ ia annoi Isännälle ia sanoi hänelle/ Coria händä/ ia ios sinä iotakin sen ylitzen culutat/ minä palatesan maxan sinulle. Cuca näistä colmesta sinun nähdäxes oli hänen Lähimäisens / ioca Röwärein käsijn oli tullut? Nijn hän sanoi: Joca laupiuden teki hänen cohtans. Nijn sanoi sijs Jesus hänelle/ mene ia tege samallamuoto.

Exordium à re ipsa.

TÄSÄ Evangeliumis meidän HErra Jesus Christus osotta ia tietä anda/ cuca se oikia tie on Autuuteen/ ia misä se seiso/ nimittäin/ sijnä että me yhden wahwan Uscon cautta/ meidän Sydämen silmillä näemme hänen/ hänen P. Sanans cwlemme ia kätkemme. Ja sentähden ylistä hän täsä hänen Opetus Lapstans/ iotca nägit hänen/ eij waiwoin Rumilisten Silmäin/ mutta myös sisälisten Uscon silmäin cansa/ ia sen suloisen Evangeliumin opin häneldä cwlit. Mutta inquin tämä Jumalatoin Maailma eij woi kärsiä otuutta/ eikä sitä wastan otta/ waan enämin seiso sitä

wastan: Nijn myös täsä tämä ylpiä ia ylöspaisunut Kirian oppenut nousi ylös ia kiusaisi händä / eikä tahtonut sijtä HErralle Christuxelle myötä anda / mutta sanoi sitä wastan / ia rupe campaileman hänen canssans Laista ia Laintöistä / ia tahto osotta / että nissä seiso Inhimisten autuus / ia eij Evangeliumin opisa. Ja pane sentähden yhden kysymisen HErran Christuxen etteen / sanoden: Mestari / mitä minun pitä tekemän / että minä saisin ijancaickisen Elämän. Ja lwle sen cansa taitawans HErran Christuxen tacaperin aia ia ylitzenwoitta hänen. Mutta HErra Christus hänelle sencaltaisen wastauxen annoi / että hän häpiän cansa tacaperin meni: Sillä cosca hän ewli että tämä ylpiä Kirianoppenu tahdoi tulla autuaxi Lain töistä / nijn hän lyckäisi hänē Lakijn ia lain töihin / ia osotti yhden caunin wertauxen cautta / ettei hän wielä ollut Lain töitä tehnyt eikä Lakia täyttänyt / ia sentähden eij taitanut laista tulla Autuax.

Tämä Evangelium yhten sopi molembain Tauluin cansa Jumalan Kymmenen Käsky sanoisa / sentähden että täsä edes pannan / cuinga meidän pitä racastaman Jumalata ia meidän Lähimäistän: Ja sen toisen ia colmanen uscon cappalen cansa / sentähden että tämä Samaritanus / meidän HErra Jesus Christus on parandanut ia terwexi tehnyt tämän hawoitetun Inhimisen.

Ja iaetan tämä Evangelium colmen osan.

I. On HErran Christuxen opetuslasten autuudesta / misä se seiso.

II. On tämän Kirianoppenen kysymisestä / ia HErran Christuxen wastauxest.

III. On sijtä wertauxesta / ionga HErra Christus tähän sisälle wetä / yhdestä Inhimisestä ioca tuli Röwärein Käsijn.

Ensimäinen Osa.

Analysis Iæ. Partis continens 3 membra.

NIin paljo cuin tähän ensimäisen Osan OpetusLasten autuudesta tule / on meille täsä colme erinomaista cappaletta.

I. On tilasta tähän Evangeliumihin:

Occasio hujus Evangelij.

Ja Jesus käänsi hänens OpetusLastens päin.

P. Lucas kirioitta wähä ennein näitä sanoia / että cosca meidän HErra Christus Jesus oli lähettänyt ulgos seitzemenkymmendä OpetusLastans caxi ia caxi edelläns / cuhunga hän tahdoi mennä. Ja he tulit iloiten tacaperin ia sanoit / että Perkelet olit heille cwliaiset ollet hänen Nimeens: Nijn HErra Christus iloitzi Hengesä / ia kijtti hänen Taiwalista Isäns Evangeliumin menestyxen tähden / ia muistutta Opetuslapsillens sen onnelisen aian iosa he Elit / että he nyt sait nähdä ia cwlla sitä / iota Pyhät Inhimiset Wanhas Testamentis eij saanet nähdä eikä cwlla.

Cõmendatio fælicitatis Apostolorum.

II. On opetuslasten onnelisen aian ylistöxestä.

Ja sanoi: Autuat owat ne Silmät / iotca näkewät nijtä cuin te näette.

Täsä meidän tule tietä / mitä Opetuslapset owat silmäinsä cansa nähnet / ionga tähden he autuat olit: He owat nähnet sen ulgosluwatun Messiaxen Jumalan poian / meidän HErran Jesuxen Christuxen

Maail-

Maailman Wapahtaian / ionga Jumala oli luvannut lähettä io Paradisis / cosca Adam ia Eva olit syndisin langennet / ia iota caicki Prophetat Wanhas Testamentis ia monda sata Aiastaika olit ennustanet. Ja että hänen Opetus Lapsens nägit silmäinsä cansa tämän saman ulgosluvatun Messiaxen / sentähden ylistä hän heitä sanodē: **Autuat owat ne Silmät iotca näkewät sitä / cuin te näette.** Ninquin hän tahdois sano: O te minun rackat Opetuslapseni / cuinga onneliset te oletta / iotca Elätte tällä autualla ia onnelisella aialla / että te saatte nähdä minun sen totisen Messiaxen / cwlla minun saarnani ia oppiani / saatte myös nähdä Silmäin cansa ne Tunnustähdet cuin minä tegen: Ja oletta minun saarnoistani saanet sen oikian Uscon minun päälleni / ionga cautta te tuletta ijancaickisen Elämän perilisexi.

III. On sijtä syystä / mingätähden HErra Christus ylistä Opetuslapsians. Ratio Commendationis.

Sillä minä sanon teille: Että monda Prophetat ia Cuningast tahdoit nähdä iotta te näette / ia eij saanet nähdä / ia cwlla iotta te cwletta / ia eij saanet cwlla.

Näillä sanoilla meidän HErra Christus osotta ia tietä anda sen syyn / mingä tähden hänen Opetuslapsens olit autuat / nimittäin / sentähden että he nyt heidän silmäins cansa nägit sitä cuin Prophetat ia Cuningat Wanhas Testamentis eij saanet nähdä / iotca toiwoit ia huocaisit sen iälken / että Messias piti syndymän Maailman / ia se Waimon siemen / ioca piti ric-

ki musertaman Kärmen pään / piti tuleman / ninquin Jumala oli luvanut / ia eij cuitengan heidän Eläisäns tullu eikä syndyny / ia sentähden ylistä HErra Christus Opetuslapsians / että heille se armo ia autuus tapahtui / että he sijhen aican Elit / että he silmäins cansa nägit hänen sen totisen Messiaxen / ia heidän corwainsa cansa ewlit hänen oppins / ia sen lohdulisen Evangeliumin saarnan / iota caicki Prophetat eikä Cuningat / eikä muut Wanhas Testamentis saanet nähdä eikä cwlla / waan cuinga palio he toiwoit ia ikäwöitzit / ia Apostolit itze lukewat sen swrexi onnexi ia autuudexi / että he näit HErran Christuxen.

Ioh. 1. Ninquin P. Johannes Evangelista ia Apostoli sen tunnusta: We näimmä hänen cunnians / ninquin ainoan poian cunnian / Isästä täynäns armo ia

2. Pet. 1. totuutta. Ja P. Petari sano: We oleme itze nähnet hänen cunnians / cosca hän sai Isäldä Jumalalda cunnian ia ylistöxen / yhden Änen cautta / ioca tapahtui sijtä swresta cunniasta / sanoden: Tämä on minun racas poicani / iosa minulla on hywä suosio. Item: Apostolitten tegois sano hän:

Act. 10. We söimme ia ioimme hänen cansans / sijtte cuin hän oli ylösnosnut Cuolluista. Nijn myös Simeon oli iloinen sijtä / että hän näki HErran Christuxen hänen rwmilisten silmäins cansa / ia sanoi: HErra / laske nyt sinun palwelias menemän rauhan: Sillä minun silmän owat nähnet sinun terweydes. Ja tosin se oli swri onnelisus / että he nägit HErran Jesuxen Christuxen / olit aina hänen cansans / ia seuraisit händä. Mutta cuitengin eij sij-

nä ſeiſo ſe oikia autuus ia wanhurſcaus/ eikä he ſentäh=
den tullet autuaxi/ mutta ſentähden että he Vſcoit
hänen päällens. Sillä Herodes/ Pilatus ia ylimäi
ſet Papit/ Phariſeuxet ia Kirianoppenet myös nägit
Silmäins canſa hänen/ ia eij cuitengan tullet autua=
xi: Sillä eij he uſconet hänen päällens/ mutta wihai=
ſit händä haman Cuoleman aſti. Samallamuotto
myös Prophetat/ Cuningat ia muut Pyhät Inhimiſet
Wanhas Teſtamentis/ waicka eij he Rwmiliſten ſil=
mäins canſa ſaanet nähdä HERra Chriſtuſta/ eij
cuitengan ſe ollu heille wahingoxi: Sillä he nägit
hänen Hengeliſten Vſcon ſilmäin canſa/ ia tulit au=
tuaxi. Ninquin HERra Chriſtus ſano Abrahami=
ſta: Abraham teidän Iſän iloitzi että hänen pi= *Ioh. 8.*
ti näkemän minun päiwäni/ hän näki ia ihaſtui.
Ninquin myös eij ſe taida olla meille wahingoxi/ ettei
me Rwmiliſten ſilmäin canſa näe händä/ ios me wai=
woin uſcomme hänen päällens/ ninquin HErra Chri=
ſtus itze ſen todiſta ſanoden. Autuat owat ne iotca *Ioh. 20.*
eij näe/ ia cuitengin Vſcowat.

Opetuxet enſimäiſeſtä Oſaſta.

I. OPeme miſtä meidän ia caickein Inhi=
miſten autuus ſeiſo/ ia cuinga meidän pitä
tuleman autuaxi ia wanhurſcaxi Jumalan
edes. Philoſophi tämän Maailman wiſſat ia oppe=
net Miehet owat ſijtä palio kirioittanet/ ia ſen iälken
etzinet/ ia eij ole cuitengan taitanet löytä ſitä oikeata
autuutta caiken heidän wiſſaudens canſa/ ne Juma=

Diſcimus qua in re ſalus vera hominum facilime conſiſtit.

lattomat Inhimiset Epicurerit ia muut / iotca heidän watzans palwelewat / luulevat / että tämän Maailman hecumalisesa Elämäsä seiso autuus. Ja ne iotca aina täsä Maailmasa ilosa ia riemusa Eläwät / ne he autuaxi cutzuwat / ninquin wissauden Kirias seiso nijsä kirioitettu / cusa ne Jumalattomat näin sanowat:
Sap. 2. Eläkäm hywin / nijn cauwan cuin me saamme / ia nautitcam nijn cauwan cuin me nuoret olem / me tahdom meitäm täyttä parhalla wijnalla ia woitella / älkäm unhottaco aian cuckaisita. Monicahdat etziwät autuutta swresa woimasa ia wallasa / monicahdat swresa Rickaudesa / ia sanowat / että ne owat autuat ioilla yldäkyllä on caickinaista wilia / ninquin
Psal. 144. Psalmisa nijstä seiso kirioitettu / cusa he sanowat: Että meidän Poicam mahdaisit caswata ylös ninquin Plantut / Ja meidän Tyttärem ninquin caunistetut Palatzit: Ja meidän Aittam täynä olisit Calu / ia wilia kyllä ulgosannaisit yhden toisen iälken / että meidän Camban poikisit tuhannen / ia sata tuhatta meidän Maancartanosan / että meidän Wärkäin mahdaisit palio työtä tehdä / ettei meidän Catuilla yhtäkän walitosta eikä yhtäkän onnettomutta cwluisi: Autuas on se Cansa ionga nijn käypi. Mutta Dawid aia tämän heidän Jumalattoman aiatoxens ia puhens tacaperin sanoden: Autuas on se Cansa / ionga Jumala HErra on: Ja toises paicas sano hän: Tämä heidän menons on caicki hulluus / ia cuitengin ylistäwät he heidän iälkin tulewaisians heidän suuns cansa. Muutamat sanowat autuu-

den olewan swresa wissaudesa ia opisa/ ia ne lukewat autuaxi ia onnelisexi/ iotca owat wissat ia ialost oppenet Miehet. Mwtamat Rwmin cauneudes ia terweydes/ Item. Swresa ia corkiasa Sugusa/ swresa Cunniasa/ caunista ylösraketuisa Huoneisa lwlewat olewan autuuden. Mwtamat taas lwlewat autuuden seisowan awusa ia hywisä töisä/ iosa aiatoxes Aristoteles, Cicero ia mwt wissat pacanaliset Miehet owat ollet. Mutta meidän HErra Jesus Christus täsä Evangeliumisa caicki nämät tacaperin aia/ ia osotta cuca se oikia autuus on ioca Jumalalle kelpa/ ia misä se seiso/ nimittäin sijnä että me näemme hänen ia cwlemme händä/ ioca on meidän oikea autuudem ia wanhurscaudem. Cuingasta me taidamme hänen täsä nähdä/ nimittäin eij Rwmillisten Silmäin cansa/ mutta yhden oikian Vscon cansa/ cosca me uscome hänen pällens/ ionga cautta hän asupi meidän sydämisäm. Me cwleme hänen pyhäsä sanasans/ ionga hän meille on ilmoittanut ia andanut/ ioca on Elämän sana/ ia se cuolematoin ia catomatoin siemen/ ionga cautta me wastaudesta synnymme/ ia ionga cautta me tulemme autuaxi ia Jumalan Lapsixi. Joca nyt tahto käsittä sen oikian autuuden ia wanhurscauden/ Nijn pitä hänen näkemän uscon silmäin cansa hänen/ ia cwleman hänen P. Sanans ia kätkemän sen.

II. Opeme cuinga swresta Patriarchat/ Cunningat ia mwt Jumaliset Ihmiset Wanhas Testamentis/ owat toiwonet ia odottanet sitä Ylgosluvattua Messiasta/ ia meidän HErran Jesuxen tulemista tähän Maailman. Sillä he sen tiesit että hänesä aino-

Monemur hic, quantopere desideraverunt Patriarchæ Reges &

alij pij in Veteri Testamento adventum Meßiæ in Mundum. as seiso caickein Inhimisten terweys / autuus ia ijancaickinen Elämä. Ninquin Apostolitten tegois seiso: Eij ole yhtäkän muta nime Taiwasa eikä Maasa annettu Inhimisille / iosa meidän pitä autuaxi tuleman. Sentähden Eva cosca hän synnytti
Act. 4. Cain hänen ensimäisen poicans / iloitzi hän ia toiwoi
Gen. 4. sen olewan Messiaxen / ioca piti Kärmen pään ricki nusertaman ia sanoi: Minä olen saanut HErran
Gen. 5. Miehen. Ja Lamech cosca hänen poicans Noah synnyi / luuli sen olewan Messiaxen ia sanoi: Tämän pitä lohduttaman meitä meidän waiwasam ia työsäm Maan päälle / ionga HErra on pahasti
Ioh. 8. kiroinut. Cuinga swresta Abraham on toiwonut Messiaxen tulemista / todista meidän HErra Christus itze sanoden: Abraham teidän Isän iloitzi / että hänen piti näkemän minun päiwäni / hän näki sen ia ihastui. Sencaltainen halu on myös Jacob Patriarchalla ollut / ioca sanoi hänen tauti wuotesans: HErra minä odotan sinun terweyttäs. Samallamuotto Dawid on osottanut hänen haluns HEr-
Psal. 14. ran Christuxen iälken cusa hän sano: Ah että apu sinusta Israelin ylitze tulisi / ia HErra hänen
Psal. 144. Fangitun Cansans wapahtaisi: Ja toises paicas sano hän: HErra paina alas Taiwas / ia astu tänne alas.

Esaias Propheta osotta myös / cuinga hän on toiwonut nähdä sitä päiwä / että Messiaxen piti syndy-
Esa. 45. män Maailman / cusa hän sano: Tinckucat te Taiwat ylhäldä / ia pilwet satacan wanhurscautta / Maa auwetcan ia andacon terweyden. Tästä me

cwleme/ cuinga swresta caicki pyhät Inhimiset Wanhas Testamentis owat odottanet meidän HErran Jesuxen tulemista/ ia toiwonet että hänen piti syndymän Maailman: Cuinga palio enämin pitä meidän iloitzeman iotca tiedämme / että hän on io tullut Maailman / ia täyttänyt lunastoxen Työn / ia ylösastunut Taiwasen Isäns oikialle Kädelle/ ia hallitze caicki cappalet Taiwasa ia Maasa.

Toinen Osa.

Analysis IIa Partis, continens Sex membra.

SEura nyt se toinen Osa/ tämän Kirianoppenen kysymisestä ia HErran Christuxen wastauxesta/ cusa meille on cwsi cappaletta.

I. On tästä Lain oppenesta:

Ja catzo/ nijn yxi Lain oppenut nousi ylös.

Græcan Textis hän cutzutan νόμικος, ioca on nijn palio cuin Lain oppenut/ ioca eij waiwoin itze laisa ollu oppenut / mutta myös muita opetti/ ia Lakia muiden edesä ulgostoimitti. Ja olit lainoppenet Jwttain Canssan seasa sencaltaiset Miehet / iotca Mosexen/ Prophetat/ ia coco Wanhan Testamentin jwri tyyni olit lukenet / ia muille sen ulgostoimitit. Ja ios iocu kysymys tuli laista / nijn piti heidän sijhen wastaman ia selkiäst ulgostoimittaman. Sillä ne owat ollet corkiast oppenet Miehet Jwttan Canssan seasa: Ja cuitengin eij lakia wielä oikein ymmärtänet/ he luulit lain sijnä seisowan / että ios Inhiminen ulconaiset työt iollakin muodolla teki / mutta sijtä sisällisestä cwliaisudesta eij he mitäkän tienet.

Legis peritus.

II. On sen Lain oppenen kiusauxesta:

Ja hän kiusaisi händä.

Græcan Textis seiso se sana ἐκπειράζων, ioca on niin palio cuin sanoisa kijniotta. Sillä cosca tämä Lain oppenu sen cwli / että HErra Christus cutzui ne autuaxi / iotca händä ia hänen oppins cwlit / ia eij laista ia laintöistä mitäkän puhunut / eij sitä woinut kärsiä / eikä tahtonut hänelle sitä myötä anda / ia sentähden nousi ylös campaileman hänen cansans laista / ia kyselemän hänelle / eij senpäälle / että hän tahdoi häneldä iotakin oppia / mutta että hän olisi sanoisa kijniottanut ia solminut hänen / ia ninquin häpiän saattanut: Ninquin te usein oletta sitä cwllet saarnattawan / cuinga ne Vlcocullatut Phariseuxet ia kirianoppenet owat kiusanet händä / pytänet händä sanoisa kijniotta / ia eij cuitengan mitäkän hänestä woittanet / mutta owat itze häpiän ala tullet.

Quæstio legisperiti de modo consequenda vita æterna.

III. On tämän lain oppenen kysymisestä.

Mestari / mitä minun pitä tekemän / että minä saisin ijancaickisen Elämän.

Näisä sanoisa owat cahtalaiset Asiat / ioista meidän tule waari otta.

Status quæstionis Christo proposita.

1. On kysymys mitä hänen piti tekemän. Tämä kysymys olisi itzestäns ollut tarpelinen ia ylistettäpä / ios se olisi tapahtunut hywästä iä yxikertaisesta sydämestä: Sillä itze cukin Inhiminen on welcapää sen iälken kysymän / cuinga hän autuaxi taita tulla Jumalan tykönä. Mutta eij hän sitä kysynyt hywäst sydämestä oppiaxens sitä / sillä hän lwli sen kyllä tietäwäns ilman kysymätä / waan hän kysy yhdestä pahasta

sydämes=

sydämestä / ioca oli täynäns wiha ia petosta. Hän cutzu HErran Christuxen Mestarixi / ionga Mestarina hän cuitengin itzens piti / ia palio parembana ia corkiambana opisa cuin hän oli. Sij hän myös kysy sitä / cuinga hänen piti ijancaickisen Elämän saaman / mutta kysy mitä hänen piti tekemän / ia sen cansa osotta / että hän töiden cansa tahdoi ansaita sen ijancaickisen Elämän / ioca cuitengin hänelle ia caikille Inhimisille oli mahdotoin. Ninquin P. Pawali sen todista / **Ettei yxikän Inhiminen taida Lain töiden cautta autuaxi tulla.** *Rom. 3.*

2. On se syy / mingätähden hän sitä kysyypi / nimittäin että hän saisi sen ijancaickisen Elämän. Ninquin hän tahdoisi sano: Mestari / en minä ilman syytä sitä sinulle kysy / mutta sentähden / että minä saisin sen ijancaickisen Elämän / sen minä tahdoisin sinulda oppia ia tietä / sillä minä myös olen yxi Cuolewainen Inhiminen ninquin muckin / ia tahdoisin tietä / mingä työn cautta minä tulisin ijancaickiseen Elämän tästä lähteisän. *Finis quæstionis.*

IV. On HERran Christuxen wastauxesta: *Responsio Christi ad propositam quæstionem*

Nijn hän sanoi / mitä Lais kirioitettu on / cuingas luet?

Meidän HErra Christus wasta tätä ylpiätä Lain oppenutta / sen iälken cuin hänen kysymisens oli: Sillä hän kysyi mitä hänen piti tekemän / että hän hänen töidens tähden saisi ijancaickisen Elämän. Ja HErra Christus tiesi / että hän tahdoi kiusata händä / sentähden hän lyckäis hänen Mosexen lakijn / ia sanoi: **Mitä Laisa seiso kirioitettu** / ninquin hän tahdoisi

sano: Sinä ioca olet Lain oppenut tulet ia kysyt minulle/ mitä sinun pitä tekemän että tulisit autuaxi/ etkö sinä tiedä mitä laisa seiso kirioitettu/ ia mitkä työt sinun pitä tekemän: Lue Jumalan Käsky sanat/ ia catzo mitä sijnä seiso. Ja tahto meidän HErra Christus sen cansa tietä anda/ ettei hän eikä yxikän Inhiminen taida tulla autuaxi lain töiden cautta.

Legisperiti Resp. comprahendens Summam totius legis de dilectione Dei & proximi.

V. On tämän lain oppenen wastauxesta:

Mutta hän wastaten sanoi: Racasta sinun HErras Jumalas/ caikesta sinun sydämestäs/ caikesta sinun sielustas/ caikesta sinun woimastas/ ia sinun lähimäistäs ninquin itziäs.

Tämä Lain oppenut/ waicka hän kiusa meidän HErra Christusta ia campaile hänen cansans: Nijn cuitengin hän sijnä on ylistettäpä/ että hän taisi oikein wastata meidän HErra Christus/ ia taisi lain Summan nijn selkiäst ulgossano. Sillä sijnä seiso coko Mosexen laki/ että me racastamme Jumalata ylitzen caickia/ ia meidän lähimäistäm ninquin itzen/ mutta eij cuitengan hän ymmär tänyt wielä oikein lakia/ ia otta

Deut. 6. hänen wastauxens Raamatusta: Nimittäin 5 Mosexi kiriasta/ cusa seiso sijtä rackaudesta cuin meidän pitä

Levit. 11. Jumalata wastan osottaman. Ja 3 Mosexen kiriasa/ cusa seiso kirioitettu sijtä rackaudesta/ cuin meidän pitä lähimäisellem osottaman. Ja on täsä Lain Summas colminaiset Ajat.

1. Dilectio Dei. 1. Ketä meidän pitä racastaman/ nimittäin HErra Jumalata caickiwaldiasta/ ioca meitä on luonut/

nut/ lunastanut ia pyhittänyt / andanut meille Sielun ia Rwmin/ järken ia taidon/ rwmin rawinnon/ ia meitä aina suoiele / wariele ia ylhällä pitä : Händä meidän pitä racastaman ylitzen caickia.

2. Cuinga meidän pitä racastaman Jumalata/ nimittäin caikesta meidän sydämestäm / caikesta meidän stelustam/ caikesta meidän woimastam / ia caikesta meidän mielestäm/ se on/coco meidän sydämen halut ia himot / caicki meidän aiatoxem / ymmärryxem/ puhem / työm ia tecom / ia coco meidän Elämäm pitä oleman täynnä rackautta / ilman wilpitä/ Jumalata wastan. 2. Modus dilectionis Deum.

3. Meidän pitä racastaman meidän lähimäistäm ninquin itziän/ se on / meidän rackauden pitä oleman niin täydelinen meidän lähimäistäm wastan/ cuin meitä itze wastan. Ja caicki se cuin me suomme ia toiwotamme itzellem / pitä meidän myös suoman meidän lähimäisellem/ ia caicki sen pahan/ cuin en me soisi meille itzellem/ eij pidä myös meidän lähimäisellem suoman. Tämä on nyt se coco summa lain päälle/ iosa seiso coco Laki. 3. Dilectio proximi.

VI. HErran Christuxen wahwistos sen wastauxen päälle : VI. Approbatio responsionis hujus legisperiti.

Niin sanoi Jesus hänelle : Oikein sinä wastaisit/ Tee se/ niin sinä saat Elä.

Tämän wastauxen meidän HErra Christus wahwista ia sano / että hän oikein wastaisi/ ia käske hän sentähden tehdä sitä mitä Laki waati/ninquin hän olisi tahtonut sano : Eij sijnä ole kyllä / ettäs tiedät Lain Summan / ia taidat sano mitä laki waati : Mutta

sinun pitä myös tekemän täydelisest Lain työt. Sillä senpäälle Jumala on Lain andanut/ että sinun ia muut Inhimiset pitä sen iälken Elämän / ia ne caicki tekemän mitä laisa seiso. Ja ne iotca sen täydelisestä tekewät/ ne saawat Elä/ ia ios sinä sen taidat tehdä/nijn sinä myös saat Elä/ ioca cuitengin on sinulle ia caikille Inhimisille mahdotoin. Sillä eij yxikän taida lakia täyttä/ ia sentähden tule sinun tuta sinun heickoudes/ ia tietä/ että ninquin se ombi sinulle mahdotoin/ ettäs Lain täytät: Nijn on se myös sinulle mahdotoin/ ettäs lain töiden cautta taidat autuaxi tulla. Mutta sinun pitä etzimän yhtä toista ia corckiamba wanhurscautta/ nimittäin/ sitä cuin tule ylscosta.

Opetuxet toisesta Cappalesta.

Loc. Com: Ia. Partis. Discimus veram viā salutis in verbo Dei quærendā. Ioh. 5.

I. ETtä meidän HErra Christus lyckä tämän lain oppenen Raamattun/ ia kysy mitä Laisa on kirioitettu/ sijtä me opemme/ että meidän pitä Jumalan sanasa etzimän ia tutkisteleman sen oikiā tien autuutten ia ijancaickisen Elämän. Sillä sijnä Jumala on sen ilmoittanut / ia sijnä me sen löydämme / ia eij cusacan mualla. Sentähden meidän HErra Christus käske tutkistella Raamattua. Ja Chrysostomus sano: Quicquid quæritur ad salutem, totum id impletum est in scripturis, qui ignarus est, invenit ibi quod discat, Se on/ Mitä tule tietä autuutten/ se caicki on täytetty Pyhäsä Raamatusa: Joca eij tiedä / sielä hän löytä mitä hän tahto tietä. Eij meidän pidä seuraman oma

iärkiän/aiatoxia/eikä Inhimisten säädyiä/mutta Ju=
malan P. Sana/ ioca on yxi lyhty meidän Jalcain
edesä/ sillä Inhimisten iärki ia lihalinen wijsaus/nijn
myös Inhimisten säädyt ia päälle panot pettäwät/ ia
eij mitäkän tiedä sijtä cuin Jumalan on. Ninquin 1. Cor. 2.
me näemme/cuinga swresta Sacramenterarit/Cal=
winisterit/ Swinglianit ia muut sijtä Lahcocunnasta
erhettywät sijnä oikeasa opisa/ cuin Jumalan P. Sa=
nasa seiso/ eij waiwoin Altarin Sacramentistä/ mut=
ta myös muisa Christilisen opin Päacappaleisa/ sen=
tähden että he seurawat oma iärkens ia eij edemmä
tahdo usco/ cuin se myötä anda. Nijn myös Paawin
joucko seura Inhimisten sädyiä ia päälle panoia/ ia sen
iälken opettawat/ ia sanowat että Inhimiset tulewat
autuaxi/ ios he nijstä pitäwät/ ia sen iälken Elämäns
käyttäwät/ cwlewat loucas Messuia/rucoilewat Py=
hiä Miehiä ia Waimoia/ matcustawat Pelagrimein
reisuia sinne tänne/ Paastowat ia eij syö Liha kieltyin
päiwäin päälle/ ia muita sencaltaisia Pawin turhia
päälle panoia pitäwät/ ia andawat nijlle sencaltaisen
woiman/ että Inhimiset nijnen cautta piti ansaitze=
man ijancaickisen Elämän. Joca oppi on yxi wäärä
oppi wastan Jumalan Sana: Sillä eij ne ole Juma=
lalda päälle pannut/ mutta Paawilda ia Munkeil=
da/ ia se palwelus/ ioca tehdän ilman Jumalan sana=
ta ia käskytä/ on caicki turha/ ia eij taida Jumalalle
kelwata/ ninquin HErra Christus itze sen todista P.
Mattheuxen tykönä/ sanoden: Turhan he minua Matth. 15.
palwelewat/opettaden sitä oppia cuin on Inhi=
misten käsky. Sentähden tule meidän etziä sitä oi=

kiata

kiata tietä autuutten/ eij Inhimisten iäriesä eikä säädyisä/ mutta Jumalan sanasa. Sijnä me löydämme sen oikian tien autuutten / nimittäin että me tulemme autuaxi ia wanhurscaxi eij hywäin töiden eikä oman ansion tähden/ mutta yhden oikian Vscon cautta Jesuxen Christuxen päälle / Ninquin coco P. Raamattu sen todista. Ja P. Petari sano Apostolitten tegois: Caicki Prophetat hänestä todistawat / että iocainen quin Vsco hänen päällens / pitä saaman hänen Nimens cautta syndein andexi saamisen.

Act. 10.

II. Opeme että meidän pitä oleman walmit wastaman iocaista / ioca meille kysy meidän uscostam. Ninquin P. Petari Apostoli mana sanoden: Olcat aina walmit wastaman ioca anopi tieto sijhen toiwon ioca teisä on / hiliaisuden ia pelgon cansa. Ja sijhen tarwitan Jumalan sanan hywä tieto ia tundo: Sillä ioca pitä puhuman eli wastaman Vscosta ia Inhimisten wanhurscaudesta / sen pitä wiriästi lukeman / eli ahkerasti cwleman Jumalan sana: Senpäälle että hän olisi walmis oikein wastaman / ia eij erhetyisi. Nijn tämä lain oppettaia on tehnyt: Ja waicka hän on kiusanut meidän HErra Christusta Jesusta / ia ylpeydestä campaillut hänen cansans / nijn cuitengin on hän P. Raamatusta wastanut meidän HErra Christusta / ia sen cansa osotta / että hän ahkerasti oli lukenut Mosexen Lain. Nijn pitä myös meidän Jumalan sanasta waarin ottaman / että me sekä itze taidaisimme ia ymmärräisimme sen / ia muille iotca meille kysywät sijtä wastauxen annaisimme. Sen ahkeruden meildä

Monemur nos debere esse paratos ad respondendũ. 1. Pet. 3.

Iuma-

Jumala caikilda Christilisildä tahto / sekä opettailda että sanan cwliailda: Ja ne iotca eij taida Kiria lukia pitä sitä ahkeramman cwleman Saarna / ia oppiman heidän Catechismuxens / cusa erinomaiset Christilisen opin pää Cappalet seisowat / ia sijtä wastaman / cosca heille kysytän heidän uscostans: Sillä sijnä caicki seiso mitä heidän tule tietä autuutten / sijtä myös he taitawat wastata cosca heille kysytän. Mutta ne iotca sen owat laiscasta oppenet / ne eikä itze mitäkän tiedä / eikä taida wastata / ia owat ninquin järiettömät Luondocappalet.

Colmas Osa.

Seura nyt se colmas Osa sijtä wertauxesta yhdestä Inhimisestä ioca tuli Ryöwärein käsijn / cwsa meille on cwsi Cappaletta. — Analysis IIIæ Partis Sex membris constans.

I. On sijtä tilasta tähän wertauxen.

Mutta hän tahdoi tehdä itzens wanhurscaxi / ia sanoi Jesuxelle: Cuca sijs ombi minun Lähimäisen? — Occasio hujus parabolæ.

Me cwlimma toises Osas / cuinga meidän HErra Christus tätä coriata ia ylöspaisunutta Lain oppenutta / ioca tahdoi tulla wanhurscaxi Lain töistä / wijsaisi Mosexen Lakijn sanoden: Tee se / nijn sinä saat Elä / ia sen cansa hänelle tietä annoi / ettei hän taitanut Lakia täyttä / eikä myös sijtä tulla wanhurscaxi. Mutta tämä ulcocullattu Lainoppenut eij sijhen tytynyt / mutta tahdoi tehdä itzens wanhurscaxi / ia sentähden kysyi sanoden: Cuca on minun lähimäisen.

Ja tahto nijn palio sano. Minä tahdon ia taidan racasta Jumalata täydelisestä / ia minun lähimäistän ninquin itziän: Mutta minä tahdon tietä / cuca minun lähimäisen on. Ja sen cansa osotta ia tunnusta hänen tyhmydens ia epätaitons / että waicka cuinga hän händäns kerscaist / nijn eij hän wielä ole racastanut lähimäistäns / cosca eij hän tietänyt / cuca hänen lähimäisens oli / ia saatta itzens sen häpiän ala iohonga hän pyyti meidän HErra Christusta. Ja tästä hänen kysymisestäns HErra Christus sai tilan puhua tästä wertauxesta / ia waicka hän kyllä sen tiesi / että tämä ylpiä lainoppenut / hänen oppins eij wastanottanut: Cuitengin tahdoi hän tehdä hänen wircans / eikä andanut hänen puoleldans mitäkän puutua.

Descriptio hominis sauciati. II. On tästä Inhimisestä ioca tuli Ryöwäritten käsijn:

Yxi Inhiminen alasmeni Jerusalemist Jerichoon / ia tuli Ryöwäritten käsijn.

Tämän Inhimisen cansa meidän HErra Christus ymmärtä Adamin / ia caicki hänen iälken tulewaisens: Sillä Jumala Loi Inhimisen hänen oman Cuwans iälken / täydelisest wanhurscaxi ia Cuolemattomaxi: Mutta hän meni Jerusalemist Jerichoon / ia Söij sijtä wijsauden Puusta / ionga Jumala oli heille kieldänyt / ia langeisi Ryöwäritten käsijn. Sillä ninquin Jerusalemin ia Jerichoon wälillä oli yxi Mäki Chrit nimeldä / ia yxi suuri metzä Corpi / ionga nimi oli Querentene, cusa palio Ryöwäritä oli / iotca Ryöwäisit / haawoitit ia surmaisit nijtä iotca sijtä waelsit / ia oli nijnen molembain Caupungein wäli wijsi

peni-

penicwlma: Nijn myös meidän Esiwanhemat owat langennet Ryöwäriten käsijn / cosca he ylitzen käwit Jumalan Käskyn / ia Söit wijsauden puun Hedelmästä. Ryöwäritten cansa HErra Christus ymmärtä sen saastaisen hengen Perkelen / ioca on ollut io algusta Murhaia.

III. On Ryöwäritten julmudesta: Latronum sævitia.

Jotca hänen alaisti rijsuit / ia haawoitit hänen / ia poismenit / ia jätit hänen puoli Cuolluna.

Colmella muoto owat Ryöwärit pahoin hänen cansans mennet:

1. Että he rijsuit hänen alaisti / se on / se ruma hengi Perkele pois rijsui synnin cautta Inhimisen pääldä sen Jumalan Cuwan ionga jälkin hän oli Luotu / että hän mistaisi sen wanhurscauden / wijsauden / cuolemattomuden / ia yhdesä Summas sanottu / caiken sen hywyden ia cauneuden / iohonga hän oli Luotu / Perkele hänen pääldäns pois rijsui: Ja puki hänen päällens synnin saastaisen waatten / wiheliäisyden / Cuoleman ia cadotuxen waatet / nijn että hän oli sen saastaisen hengen muotoinen. 1. Spoliatio.

2. Että he haawoitit hänen / se on / Perkele turmeli Inhimisen Sielun ia Rwmin / Järien ia ymmärryxen / tiedon ia taidon / caiken wäen ia woiman hengelisis Asioisa / ia löi hänen sokeuden cansa / caickinaiset tuscat / waiwan ia wastoinkäymisen saatti heidän päällens / Cuoleman ia ijancaickisen cadotuxen. 2. Vulneratio.

3. Että he menit pois / jätit hänen puoli Cuoluna. 3. Abitus la-

Itenum relicto sauciato semimortuo.

Näistä sanoista ne wäärät opettaiat Pelagianit owat ottanet tilan heidän wäärän oppinsa / ia wäärin ulgostoimittawat nämät sanat / ia sanowat / että Inhimisen woima ia wäki hengelisisä Asioisa synnin cautta eij peräti ole turmeltu / waan Inhiminen taita iotakin omalla woimallans autta händäns: Joca on yxi myrkylinen ia wäärä oppi: Sillä waicka Inhiminen ulconaisisa Asioisa langemisen iälken iotakin woipi / että hän taita iollakin muoto tietä hywän hywäxi / ia pahan pahaxi. Eij cuitengan hän hengelisisä Asioisa mitäkän tiedä / waan on peräti sokia ia woimatoin. Ninquin P. Pawali sen todista sanoden:

1. Cor. 2. Se luonolinen Inhiminen eij taida ymmärtä sitä cuin Jumalan on / se on hänelle yxi hullus ia eij

Eph. 2. taida käsittä. Ja Epheserein tygö sano hän: Että Inhiminen on Cuollut ylitzen käymisen ia synnin cautta.

Præterit'o Sacerdo. ie ac Levita.

IV. On Papista ia Lewitasta / iotca käwit tämän haawoitun ohitze:

Niin se tapahtui / että yxi Pappi sama tietä alastuli / ia cuin hän näki hänen / meni hän ohitzen. Samallamuotto myös yxi Lewita / cuin hän tuli sille paicalle / edeskäwi hän ia näki hänen / ia käwi ohitze.

Papin ia Lewitan cansa HErra Christus ymmärtä Lain ia coco Lewiterein Ceremoniat, ia Kirconmenot Wanhas Testamentis / ia osotta sen cansa / ettei ne taida autta sitä haawoittu Inhimistä. Papit Wanhas Testamentis olit asetetut uhraman. Mut-

ta Lewitat olit säätyt teurastaman nijtä Eläimitä cuin piti uhrattaman / ia muita mitä sijhen tarwittin walmistaman. Ne molemat käwit ohitze ia eij taitanet autta caiken heidän uhreinsa cansa sitä ioca macaisi puoli Cuolluna / sentähden sano Augustinus. Lex jubet, sed non juvat, Se on / Laki käske / mutta eij taida ketäkän autta.

V. On Samaritanuxen laupiuden töistä:

Beneficentia & misericordia Samaritani erga hunc sauciatum.

Mutta yxi Samaritanus waelsi samatietä / tuli hän hänen tygöns / ia cuin hän näki hänen / armahti hän hänen pääällens / ia edeskäyden sidoi hänen Haawans / ia sisälle wuodatti Öljo ia Wijna / ia pani hänen juhtans päälle / ia wei hänen Majan / ia coriasi händä. Ja toisna päiwänä waelsi hän / ia edesweti caxi Penningitä / ia annoi Perhen Isännälle / ia sanoi hänelle / coria händä / ia ios sinä sen ylitzen iotakin culutat / minä palatesan maxan sinulle.

Samaritanuxen cansa meidän HErra Christus Jesus ymmärtä itze hänens: Sillä että hän on se oikia Samaritanus / ioca meitä on auttanut ia päästänyt ijancaickisesta Cadotuxesta.

Ja ylösluetan täsä neliä laupiuden Työtä / cuin Samaritanus on osottanut tälle Haawoitulle Ihmiselle.

1. Että hän tuli hänen tygöns / eij hän menny ohitze ninquin Pappi ia Lewita tegit / iotca käwit hä-

1. Accessus ad eum.

nen ohitzens/ mutta meni hänen tygöns / ia cuin hän näki hänen/cuinga Ryöwärit olit rijsunet hänen alaisti / ia haawoitanet hänen / ia iättänet hänen puoli Cuolluna/ armahti hän hänen päällens.

2. Obligatio vulneris. 2. Että hän sidoi hänen haawans ia wuodatti sijhen sisälle Oliu ia Wijna / Wijnan cansa hän ymmärtä Lain saarnan/ ioca meille ilmoitta meidän syndim: Mutta Oliun cansa hän ymmärtä sen lohdulisen Evangeliumin saarnan/ ioca lohdutta ne särietyt sydämet.

3. Impositio in jumentum. 3. Pane hänen juhtans päälle/ weij hänen Maiahan ia coriaisi händä. Maian cautta HErra Christus täsä ymmärtä sen Christilisen Seuracunnan/ioca Psal. 8. Psalmisa cutzutan HErran huonexi. Tähän Maiahä caicki cutzutan/ia sijnä owat caicki ulgoswalitut. Ninquin Gregorius sano: Omnes electi intra mensuram Ecclesiæ continentur, Se on/ Caicki ulgoswalitut Seuracunnan piirin sisällä owat. Ja tähän saman Maiahan HErra Christus wiepi tämän haawoitetun Jnhimisen / cuhunga hän istutetan casten Sacramentin cautta / ia wihitän yhdexi Christilisexi Jnhimisexi.

4. Donatio denariorũ. 4. Että hän toisna päiwänä waelsi / ia edeswetti caxi Penningitä/annoi Perhen Isännälle/ ia käski coriata händä. Sen waelluxen cansa eij muuta ymmärdetä/cuin meidän HErran Jesuxen Christuxen Taiwasen Astumus: Sillä cosca hän oli täyttänyt Jnhimisten lunastoxen Työn / meni hän iällens ylös Taiwasen. Ja Perhen Isännän cansa hän ymmärtä caicki Jumaliset ia hurscat Saarnamiehet / Apostolit ia

muut. Ninquin myös P. Pawali cutzu heitä Jumalan salaisuden haldiaxi ia ulgosiacaiaxi / heille hän annoi caxi Penningitä / se on / hänen Pyhän sanans ia Sacramentins ia käske coriata / autta ia holhota händä / ia lupa palatesans maxa sen / mitä hän enämin culutta hänen päällens / Se on / cosca HErra Christus tule iällens wijmeisnä päiwänä Duomitzeman Eläwitä ia Cuolluita / tahto hän sen waiwan ia työn cuin he saarna wirgasa ulgosseisowat ia kärstwät / ijancaickises Elämäs maxa / cusa heidän pitä paistaman ninquin tähdet Taiwasa / ia saawat sen catomattoman Crwnun. 1.Cor. 4.

VI. On tämän wertauxen sowittamisesta: *Applicatio Parabolæ.*

Cuca näistä colmesta sinun nähdäxes / oli hänen lähimäisens / ioca tuli Ryöwäritten käsijn? Nijn hän sanoi: Joca laupiuden teki hänen cohtans. Nijn sanoi Jesus hänelle / mene / ia tege sinä samallamuoto.

Näisä sanoisa meille on colminaiset Asiat.

1. HErran Christuxen kysymys: Cuca sen lähimäinen oli / ioca tuli Ryöwäritten käsijn / ninquin hän tahdoisi sano: Sinä tahdot tietä / cuca sinun lähimäises on / ia kysyt minulle sitä / mutta aiattele nyt itze / cuca näistä colmesta / Pappi eli Lewita taicka Samaritanus / oli tämän haawoitetun lähimäinen. *Quæstio Christi de proximo.*

2. On tämän Kirianoppenen wastaus senpäälle: Nimittäin / että se ioca osotti hänelle laupiuden Työn oli hänen lähimäisens / ia tahto nijn palio sano: En minä taida muuta sijhen wastata eli sanoa / mutta *Responsio Legisperiti ad eandem quæstionem.*

että Samaritanus ioca armahti hänen päällens / ia sidoi hänen haawans ia coriaisi händä / oli hänen lähimäisens.

Mandatum Christi.

3. On HERran Christuxen Käsky / iolla hän päättä tämän wertauxen / mene / ia tege sinä samallamuoto / ia osota laupiuden Töitä sinun lähimäises wastan / ninquin tämä Samaritanus teki. Ja näin HErra Christus osotta tällä ulcocullatulle ia corkialle Lainoppenelle / cuca hänen lähimäisens on / nimittäin se ioca hänen apuans tarwitze / ioco se on tuttu taicka tundematoin / Ystäwä eli Wihamies / ia että me caicki olemme welcapäät osottaman iocaitzelle rackauden ia laupiuden töitä. Sillä ninquin tämä Samaritanus oli hänen lähimäisens / ioca oli tullut Ryöwäritten käsijn / ia iolla hän osotta laupiuden Työn / ia taas se haawoitettu oli Samaritanuxen lähimäinen / sentähden että hän tarwitzi hänen apuans: Nijn caicki ne owat meidän lähimäisen / iolla me laupiuden työn osotamme / ia taas me olemme nijden lähimäiset / iotca meidän apuam tarwitzewat. Ja tämän cansa meidän HErra Jesus Christus anda tietä tälle Lainoppenelle / ettei hän ollut wielä oikein racastanut Jumalata ia hänen lähimäistäns. Ja sentähden eij täyttänyt lakia / eikä taitanut tulla wanhurscaxi laista / ninquin hän aiatteli / ia nijn itze tuli sijhen häpiän / iohonga hän pyysi wiedä meidän HErra Christusta.

Opetuxet colmanesta Cappalesta.

Loci Com: 3æ. Partis. Discimus hominem

I. OPeme tästä Inhimisestä / ioca tuli Ryöwärit-

wäritten kästijn/alaisti rijsuttin ia iätettin puoli Cuolluna: Cuinga swresti Inhiminen perisynnin cautta on turmeltu/ nijn että hän mistaisi ia poiscadotti sen Jumalan Cuwan/ ionga tälkin hän ensistä oli luotu/ ia on caickijn hywin töihin Cuollut/ia peräti sokia hengelisisä Asioisa. Ninquin P. Pawali sen todista hänen Epistolasans Epheserein tygö ia Colosserein tygö. Sillä ninquin 1. Mosexen kirias seiso: Että caicki Inhimisen sydämen aiatoxet owat walmit pahutten/ ia eij taida itzestäns ia omasta woimastans mitäkän hywä hengelisis Asioisa matcan saatta. Ja ninquin yxi Inhimisen Ruumis ioca Cuollut on/ eij taida itzens autta eikä Cuolluista ylösherättä: Nijn myös Inhiminen tälken langemisen/ eij taida eikä woi itzens käätä Jumalan tygö ilman sen Pyhän Hengen awuta ia woimata. Mailmalisis asioisa Inhiminen iollakin muoto taita hättens käyttä ia sowitta: Mutta hengelisis Asioisa hän on Cuollut/ ia eij taida mitäkän eikä woi. Ninquin Augustinus sano: In homine per peccatum Spiritualia perdita, naturalia vero corrupta, Se on: Ne Hengeliset Lahiat owat Inhimisis synnin cautta pois cadonnet/ mutta ne luonoliset ovat turmellut. Tämän meidän luonon turmeluxen pitä meidän tundeman ia eij suurembana meitäm pitämän quin me olemme/ sillä ninquin se P. Mies Lutherus sano: Vere magna sapientia est, scire nos nihil aliud esse quam peccatum, Se on: Totisesta on se suuri wijsaus/ tuta ia tietä/ ettei me ole muu quin syndi. Eij nijn ymmärtäin/ että coco Inhimisen ole-

per peccatum totum esse corruptũ & depravatum.

Eph. 2.
Col. 7.

mus/

mus/ Sielu ia Rwmis on syndi/ ninquin Manicheerit ia Flacianit owat sanonet/ mutta P. Lutherus tahto sen cansa tietä anda/ että coco Inhimisen luondo on synnein cautta turmeltu.

Discimus quis sit noster proximus.

II. Opeme tästä/ cutca meidän lähimäisen owat/ iotca meidän pitä racastaman. Jwtan Cansa lwlit ne ainoast olewan heidän lähimäisens/ iotca heidän tuttawans ia ystäwäns olit/ ia sentähden he myös niitä ainoast racastit/ ia wihaisit niitä iotca olit heidän wihamiehens. Ja tämän caltaista/ sen pahembi/ löytän wielä nyt niitä/ iotca pitäwät ne heidän lähimäisens edestä/ ia niitä waiwoin racastawat/ iotca owat heidän Sucuns eli Heimons ia Langons/ eli mwtoin heidän ystäwäns ia tuttawans/ ia niille hywä tekewät. Mutta tämä wertaus Samaritanuxesta ia siitä Inhimisestä ioca tuli Ryöwäritten käsiin/ osotta että ne owat meidän lähimäisen/ iotca meidän apuame tarwitzewat/ ystäwät taicka wihamiehet/ tuttawat eli tundemattomat. Ja meidän HErra Christus sano

Matth. 5.

P. Mattheuxen tykönä: Te oletta cwllet sanottawan/ racasta sinun Lähimäistäs/ ia wiha sinun Wihawelies. Mutta minä sanon teille: Racastaca teidän wihaweliän/ hywästisiunatca sitä ioca teitä kiroille. Tehkät hywä niitä wastan iotca teitä wihawat. Rucoelcat niinen edestä/ iotca teille wahingota tekewät/ ia wainowat teitä/ senpäälle että te olisitta teidän Isän Lapset ioca on Taiwasa. Sillä hän anda Auringon käydä ylitzen hywäin ia pahain. Niin myös Augustinus sano: Omnes proximi sumus conditione terrenæ

nativi-

nativitatis, & etiam spe cœlestis hæreditatis, Se on: Me oleme caicki lähimäiset kestenäm / sekä Maailmalisen syndymisen puolesta / että Taiwallisen perimisen toiwon puolesta. Näistä me nyt ewleme / ettei waiwoin ne ole meidän lähimäisen / totca Ystäwät ia Sugut owat / mutta myös caicki ne / iotca meidän apuame tarwitzewat / olcon se tuttawa eli tundematoin / Ystäwä taicka Wihamies / Hywä taicka Paha / ia niistä pitä meidän racastaman ia hywä heille tekemän. Ninquin Jumala itze Käske 2. Mosexen kiriasa sanoden: Cosca sinä löydät sinun wihamiehes Härjän eli Asin exyxisä / nijn sinun pitä taluttaman händä Cotia hänen tygöns iälkens. Cosca sinä löydät sinun wihamiehes Asin macawan cuorman eli taacan alla / nijn auta händä ylös. Näitä pitä meidän mielen paneman ia muistaman nijnen sanain päälle / cuin HErra Christus sano tälle Lainoppenelle / mene ia tee sinä samallamuotto / että mekin mahdaisimme osotta laupiuden töitä meidän lähimäisellem / ia holhota händä / ninquin tämä Samaritanus on tehnyt. Exod. 23.

Euangelíumin Kirioitta P. Lucas 17. Lugus.

JA se tapahtui/ cosca Jesus meni Jerusalemin/ waelsi hän kesteldä Samarian ia Galilean. Ja cuin hän tuli yhten Kylän/ cohtaisit händä kymmenen spitalista Miestä/ iotca taambana seisoit/ ia corgotit änens/ ia sanoit: Jesu racas Mestari armada meidän päällen.

Ja cosca hän ne näki/ sanoi hän heille: Mengät/ ia osottacat teitän Papeille. Ja se tapahtui/ että he mennesäns tulit puhtaxi. Nijn yxi heistä/ cosca hän näki että hän puhdistettu oli/ Palaisi hän iällens/ ia cunnioitti Jumalata suurella änellä/ ia langeisi Cas-

si Caswoillens hänen Jalcains juuren / ia kijtti händä: Ja se oli yxi Samaritanus. Mutta Jesus wastaisi ia sanoi: Eikö kymmenen puhdistettu? Cusa sijs ne yhdexän owat? Eij ole löytty iotca palaisit ia annoit Jumalalle Cunnian / mutta tämä Muucalainen. Ja hän sanoi hänelle: Nouse ylös ia mene / sinun Uscos ombi sinun wapahtanut.

TÄSSÄ Evangeliumis P Lucas edespane meille yhden merkilisen Historian / kymmenest spitalisest Miehestä / iotca meidän HErra Jesus Christus on puhdistanut / waelteisans Jerusalemijn sillä wijmeisellä Pääsiäis juhlalle. Ja sen cansa on osottanut hänen Jumaluden wäkens ia woimans / ia todistanut / että hän on se Ulgosluwattu Messias / Jumalan poica Maailman Wapahtaia. Anda myös Evangelista sitälikin tietä / cuinga kijttämättömät nämät spitaliset Miehet owat ollet HErra Christusta wastan / sen suuren hywän työn edestä / cuin hän heidän cohtans on tehnyt / että hän armahti heidän päällens / ia puhdisti heitä sijtä cauhiast ia myrkylisest spitali taudista / ia eij yxikän palainut hänen tygöns kijttämän händä / mutta yxiwaiwoin heistä tuli kijtti ia cunnioitti Jumalata suurella Änellä / langeten Caswoillens hänen Jalcains juu-

Exordium à summa Evangelij.

Ratio cur hodie pro concione hoc Evangelium proponatur.

ren. Ja on tämä Evangelium asetettu tämän Sunnuntain päälle saarnattawaxi sen syyn tähden / että mennen Sunnuntain saarnattin ia opetettin / cuca meidän lähimäisen ombi / nimittäin caicki ne iotca meidän apuame tarwitzewat. Ja ninquin meidän HErra Christus Jesus yhden wertauxen cansa sen osotti / ionga hän otti yhdestä Samaritanuxesta / ioca osotti laupiuden töitä sitä Köyhä Inhimistä wastan / ioca oli tullut Ryöwäritten käsijn: Nijn hän nyt tämän päiwäises Evangeliumis osotta hänen Esimerkilläns / että nämät spitaliset Miehet olit hänen lähimäisens / iotca hän puhdisti heidän taudistans. Ja sen jätti meille myös Esimerkixi / että meidän myös pitä caickia nijtä holhoman ia auttaman / iotca ioscusa tuscas ia waiwas owat / ia tarwitzewat meidän apuame: Eij waiwoin meidän ystäwitän eli tuttawitan / mutta myös tundemattomia / ninquin hän on tehnyt.

Convenit hoc Evangeliũ cum tertio articulo fidei, nec nõ tertio praecepto Decalogi.

Tämä Evangelium yhtensopi sen toisen ia colmannen Vscon cappalen cansa / sentähden / että täsä saarnatan meidän HErran Jesuxen wirgasta / hänen Jumalisesta woimastans ia wäestäns / ia myös hänen laupiudestans caickia syndistä wastan / iotca hänen tygöns turwawat / ia oikiasa uscosa händä auxi hwtawat. Ja sen colmannen Käskyn cansa / sentähden / että HErra Christus Käske nämät spitaliset Miehet mennä ia osotta heitäns Papeille.

Propositio duas partes continens.

Ja on meille täsä Evangeliumis caxi Cappaletta.

I. On näistä kymmenestä Spitali Miehistä / ia heidän puhdistoxestans.

II. Näi-

II. Näinen spitali Miesten kijttämättömydestä HErra Christusta wastan.

Ensimäinen Osa.

Analysis Iæ. Partis continens 5. Circumstantias.

NIin palio cuin tähän ensimäisen Osan tule/ edespäne Evangelista sen wijden Cappalen cansa.

I. On sijtä aiasta/ cosca tämä Historia on tapahtunut:

I. Iter Christi Ierosolymã per Samariam & Galilæam.

Ja se tapahtui/ cosca Jesus waelsi Jerusalemin/ waelsi hän keskeldä Samarian ja Galilean.

P. Lucas erittäin muista Evangelistereistä on kirjoittanut/ ej waiwoin meidän HERran Jesuxen Christuxen tunnustähdeste cuin hän ombi tehnyt/ mutta myös hänen matkustoxestans/ cosca ia cuhunga hän on waeldanut. Ja anda tietä cosca HErra Christus matkusti Galileast Jerusalemin/sillä wijmeisellä Pääsiäis Juhlalle/ wähä ennein hänen Cuolematans/ nijn ej hän mennyt cohdastans Jerusalemin / mutta waelsi ymbärins keskeldä Samarian ia Galilean / ej sentähden/ että hän Cuolemata pelkäisi / mutta että hän wielä nyt / ennein hänen Cuolematans saarnaisi sekä Juuttain/että pacanoitten edes / ia tunnustähti tekisi/ että he tulisit wahwistetuxi sijnä oikias Evangeliumin opisa / ionga hän oli heidän edesäns Saarnanut.

II. On sijtä paicasta cusa se on tapahtunut:

II. Occursus leprosorũ.

Ja cuin hän tuli yhteen Kylän / cohtat-

sit hänen kymmenen Spitalista Miestä.

Mikä Kylä se on ollut / eij Evangelista sitä nimitä / mutta cutzu yhdexi Kyläxi / ionga läpitze HErra Christus on waeltanut / ia sijnä Kyläsä se on tapahtunut / että nämät spitaliset händä cohtaisit / ia sano P. Lucas / että heitä on ollut kymmenen / ia on se sangen surkia meno ollut / että nijn monda yhdesä paickacunnasa on ollut / iotca sencaltaisen cauhian ia myrkylisen taudin cansa owat saastutetut ollet / iota eij yxikän taida parata / sillä se turmele coco Inhimisen Ruumin / Lihan ia Weren / ettei sijnä yhtäkän terwettä paicka ole. Ja on nijn myrkylinen / että se monda saastautta cansans / sentähden myös Jumala oli andanut sen

Levit. 13. Lain 3. Mosexen kirias / että ne iotca spitali taudisa owat / piti Asuman erinäns muista Inhimisistä / heidän waatens piti oleman ricki rewäistyt / ia heidän piti käymän awoiman pään cansa / mutta heidän suuns piti oleman peitetty / senpäälle että heidän piti tuttaman / ia muista eritettämän: Ja caicki taidaisit heitä sitä paremin carta.

III. Gestus horum leprosorum.

III. On näinen spitali Miesten käyttämisest:

Jotca taambana seisoit ia corgotit Änens / ia sanoit: Jesu racas Mestari / armada meidän päällem.

Colminaiset Asiat P. Lucas täsä edespane näistä spitali Miehistä.

8. 1. Että he seisoit taambana tundeden heidän saastaisudens / eikä rohgennet tulla liki / sentähden että Jumala oli sen laissa kieldänyt / senpäälle / ettei he

muita

muita cansans saastutaist / nijlle caikille Esimerkixi / että ne iotca iosacusa saastaises ia waaralisesa taudisa owat / pitä taambana itzens muista pitämän / senpäälle / ettei he muita cansans saastutaist / wastan Jumalan Käskyä ia Christilistä rackautta.

2. Että he corgotit Änens / nimittäin nijn palio cuin he woit ia taisit huuta / waicka heidän äänens oli langennut / nijn ettei he saanet palio huuta / (ninquin caicki spitaliset enimmäst ovat / sentähden että heidän täwyns olit caicki turmeldu) nijn cuitengin sano P. Lucas / että he corgotit heidän äänens / ia huusit nijn palio quin he woit. 2. Vocis elevatio.

3. Että he rucoilit HErra Christusta sanoden: Jesu racas Mestari / armada meidän päällem. Tämä rucous on sangen lyhykäinen sanoisa / mutta cuitengin täynä Usco ia oikea tunnustosta / sillä he tunnustit hänen olewan sen HErran / ioca taita autta ia parata caicki taudit / ia sentähden cutzuvat hänen Mestarixi / ia rucoilevat myös häneldä armo ia lauppiutta sanoden: Armada meidän päällen / cuin he olisit tahtonet sanoa: O HErra Jesu racas Mestari / sinä näet ia tiedät meidän ristin ia tuscam / ia sen rascan taudin ionga alla me Waiwaiset meidän syndein tähden oleme tullet / ia että sinä olet monda muuta auttanut / ia monda tautia parandanut / sentähden me myös pakenem sinun tygös / ia rucoilem sinua nöyrästä Sydämestä / armada meidän päällem / eij meillä ole mitäkän hywä työtä / ionga päälle me taidam luotta / mutta ainoast luotamme sinun armos ia lauppiudes päälle: Ja sen saman sinun armos tähden au- 3. Petitio auxilij à Christo.

ta meitä / ia puhdista meitä tästä saastaisesta ia rascasta taudista.

IV. Mandatum Christi.

IV. On HErran Christuxen Käskystä.

Ja cosca hän näki heidän / sanoi hän heille: Mengät ia osottacat teitän Papeille.

Ratio missionis ad Sacerdotes

1. Vt explorarent fidē eorum.

2. Vt testarentur eos sanatos esse.

3. Vt offerrent.

Eij HERra Christus heitä cohta tee terwexi / mutta Käske heidän mennä Pappein tygö ia heille osotta itzens / eij sentähden että Papit piti heitä puhdistaman / sillä eij se seisonut heidän eli iongun Inhimisen woimasa parata Spitali tauti: Mutta yhden toisen syyn tähden / nimittäin: 1. Sentähden että hän tahdoi coetella heidän Vscons / ia heidän cuuliaisuttans. 2. Että Papit todistaisit / että he olit puhdistetut heidän taudistans. Sillä he olit Wanhas Testamentis sijhen asetetut Jumalalda / että heidän piti oleman ninquin Duomarit ylitzen Spitali taudin / ia tutkisteleman / cuca oli saastainen cuca puhdas / ia sijtä todistaman. 3. Että heidän piti Vhraman Lain iälken. 4. Että Papit sijtä puhdistoxesta ymmärräisit ia näkisit / että HErra Christus oli se totinen Messias / ioca spitaliset ia muut taudit paransi. Ninquin Esaias Propheta oli hänestä ennustanut.

Modus sanationis.

V. On sijtä puhdistoxen muodosta:

Ja se tapahtui / että he tiellä mennesäns tulit puhtaxi.

Nämät spitaliset Miehet olit HErralle Christuxelle cuuliaiset / ia tegit ninquin hän Käski / eij he kysynet neuwo omalle iäriellens / eikä epäillet mitäkän / mutta uscoit HERran Christuxen sanan / ia menit

Pap-

Pappein tygö/ ninquin he olisit taudista puhtat ollet/ näin wahwat nämät Miehet owat ollet uscos HErran Christuxen päälle. Ja sentähden he myös HErran Christuxen sanan woimalla tulit puhtaxi Spitalista tiellä mennesäns/ ennein cuin he tulit Pappein tygö. Nijn he tunsit caiken sen taudin poismennen heidän Ruumistans/ ia tulit puhtaxi ia terwexi.

Opetuxet ensimäisestä Osasta.

Loci Com: Ie. Partis.

1. ETtä meidän HErra Jesus Christus waelda ymbärins/ läpitzen Samarian ia Galilean/ sijtä me opeme/ ettei hän coscan itzens ole säästänyt/ mutta aina nijn hywin wimeisellä hetkelläns/ cuin muilla aigoilla on waeldanut ymbärins/ ia saarnanut Evangeliumi/ ia caickia auttanut. Ninquin hän myös tälläkin matcalle on tehnyt ia andanut yhdel sokial Miehel/ ioca istui tien wieresä keriäten/ hänen nägynsä iällens/ ia nämät kymmenen spitalista miestä on puhdistanut heidän taudistans. Nijn hän myös Zacheuxen yhden Weronottaian päämiehen käänsi sillä matcalle parannoxen/ wijmein ylös herätti Lazaruxen cuolluista/ ioca neliä yötä oli maanut haudasa. Ja sen cansa osotti/ että hän oli yxi armolinen ia laupias HErra/ ioca tahdoi caickia palwella/ sekä Pacanoita että Juuttaita/ ia tahdoi että caicki piti autetuxi tuleman. Tätä meidän HErran Jesuxen Christuxen Esimerckiä pitä caicki Saarnamiehet seuraman/ ia caiken ahkeruden cansa tekemän heidän wircans/ saarnamisen/ opetuxen ia

Monemur de indefesso studio Christi in docendo Evangelio Luc. 18.

Luc. 19. Ioh. 11.

1. Tim. 2.

manauxen cansa. Eij heidän pidä itzens säästämän eikä coscan wäsymän / mutta aina päälle pitämän/ senpäälle että he monda käännäisit Jumalan tundon/ parannoxen ia yhten oikian Vscon. Ja yhdes summas/ caicki Inhimiset sekä sanan opettaiat että cuuliat pitä nijn laittaman heidän Astans/ että he taidaisit caickia palwella/ ia tehdä heille hywä yhdestä Christilisestä rackaudesta/ ia nijn etzeisit Jumalan Cunniata/ ia heidän lähimäisens parasta.

Discimus Deum peccata variis modis punire.

II. Opeme/ cuinga Jumala monella muoto rangaise synnit täsä Maailmasa / ia ilman muita rangostoxia cuin Inhimisten päälle tulewat / cuin on moninaiset Taudit / Sodat / Hallawuodet / Näliät/ Tulipalot/ Rutto ia muut sencaltaista/ rangaise hän myös

Deut. 28.

Spitali taudin cansa. Ninquin sijtä seiso 5 Mosexen kirias/ cusa Jumala uhka rangaista caickia nijtä/ iotca händä eij tahdo cuulla / caickinaisella rangastoxella. Ja on tämä Spitali tauti yxi erinomainen rangastus/ iolla Jumala rangaise Inhimistä/ ninquin meille on senpäälle monda Esimerckiä sekä Wdesa että Wanhasa Testamentisä: Mirian Mosexen Si-

Num. 12.

saren Jumala rangaisi Spitali taudin cansa ylpeyden tähden/ että hän ylöncatzoi hänen Weliens Mosexen/ ia asetti itzens händä wastan. Elizeus Prophetan Palwelia Giezi myös rangaistin Spitali taudin

4. Reg. 5.

cansa ahneuden tähden / että hän ilman hänen Herrans Prophetan tietämätä otti Naamanild lahioia. Samalmuoto Cuningas Vsian rangaisi Jumala Spitali taudin cansa sentähden/ että hän HERran Templin meni / ia sauvuitti sillä wastan hänen wir-

cans / ia oli sijnä taudisa Cuoleman asti. Ja täsä Evangeliumis seiso / että kymmenen Spitalista owat yhdesä ioucosa tullet HErran Christuxen tygö / iotca hän hänen Jumalisella woimallans terwexi teke. Ja meidän seasam wielä nyt owat monda sijnä taudisa / sen pahembi / iotca kyllä osottawat / cuinga Cauhia tauti se on / cuinga heidän coco Ruumins on turmeltu / Caswot / Silmät / Äni / ia caicki heidän Lihans ia Werens / nijn ettei yhtäkän terwettä paicka heidän Ruumisans ole. Ja tämän caltainen on myös se Hengellinen Spitali tauti / cuin on syndi. Sillä ninquin tämä Ruumilinen Spitali coco Inhimisen Ruumin / Lihan ia Weren turmele: Nijn myös perisyndi / ioca meidän päällen meidän Esiwanhembain langemisen cautta on tullut / ionga me meidän oman iocapäiwäisen synnin cansa avaroitamme ia suuremmaxi tegem / on eij waiwoin Ruumin / mutta myös Sielun / Sydämen / Järien / Mielen ia taiden turmellut / ettei meisä yhtäkän paicka terwettä ole / mutta ninquin Esaias Prophetta sano: Coco Pää on kipiä / coco Sydän ombi heicko / Candapäästä haman Päthän asti eij ole yhtän terweyttä / mutta haawat ia Paisumet. Ja P. Pawali sano Romarein tygö. Minä tiedän että minusa / se on / minun Lihasan / eij mitäkän hywä ole. Ja ninquin eij yxikän Inhiminen Maan päälle / eij woi parata ia puhdista Spitali tautia: Nijn myös eij yxikän taida autta meitä synnistä / mutta Jumala ne meille sulasta armostans andexi anda / hänen rackan poicans meidän HERran Jesuxen Christuxen tähden / ioca meidän syndein ede-

Esai. 1.

Rom. 7.

stä on kärsinyt Pijnan ia Cuoleman/ ia meitä lunastanut ijancaickisesta Cuolemasta. Tämän meidän Luonon turmeluxen pitä meidän tundeman / ia rucoileman/ että Jumala parannaist caicki meidän Sietun haawat/ ia annaisi caicki meidän syndin andexi. Tule meidän myös wältä ia carta syndi/ ninquin yhtä myrkylistä cappaletta / ioca saatta Inhimisen ijancaickisen Cuoleman ia Cadotuxen.

Discimus, quomodo Deus solet reconciliare contentiosos & odio inter se ardentes.

III. Opeme / cuinga Jumala taita sowitta nijstä / iotca rijtaiset owat/ ia nijn wihaiset keskenäns/ ettei he woi eikä taida kärsiä eikä nähdä toinen toistans: Nijnen cansa Jumala nijn laitta / että he mielelläns owat yhdesä / ia hywin sopiwat toinen toisens cansa/ waicka se usein tapahtu yhden cowan wälicappalen cautta/ Ristin/ Waiwan/ Taudin ia muun wastoinkäymisen cautta. Ninquin se tapahtui näinen kymmenen Spitalisten Miesten cansa / iotca myös olit ollet eripuraiset keskenäns / ia wihanet toinen toistans. Sillä sijnä oli yhdexän Juttan Cansasta / ia yxi Samaritanus: Ja nijnen wälillä oli aina swri wiha ia waino / nijn että Juuttat wihaisit Samaritanuxia/ ia ne taas Juuttaita / eikä woinet kärsiä toinen toistans. Ninquin se Samaritanin waimo sanoi HErralle Christuxella yhden lähten tykönä / cosca HErra anoi häneldä Wettä juodaxens: Cuinga sinä ioca olet Juuttain sugusta anot minulda juoda / ioca olen yxi Samaritanin Waimo/ sillä Juuttain ia Samaritanein wälillä ei ole mitäkän ystäwyttä. Mutta Jumala laitti heidän cansans nijn/ että he taisit hywin yhten sopi/ ia kärstä toinen toistans:

Iob. 4.

Pani Spitali taudin heidän päällens/ nijn että yhtäläiset olit he Ristin ia taudin alla/ ia heidän täydyi olla yhdesä ilman Rijdata/ Wihata ia Wainota. Ja cosca he näit HERran Christuxen/ huusit he yhdestä suusta ia sydämestä/ sanoden: **Jesu racas Mestari/ armada meidän päällem.** Eij he huutanet erittäin Juuttat ia Samaritani/ eikä sanonet **armada minun päällen**/ mutta rucoilit yhten sanoden: **Armada meidän päällen.** Cosca he wielä terwenä olit/ eij he kärsinet toinen toistans/ mutta nyt sijtte cuin he tulit Spitali tautin/ olit he yhdesä/ ia owat yhdestä suusta ia sydämestä huutanet/ **Armada meidän päällem.** Näin Jumala wielä nyt taita sowitta nijtä/ iotca owat rijtaiset/ ia eij taida sopia keskenäns. Ninquin aina sencaltaisia eripuraista on Maailmas/ iotca eij taida sopia keskenäns/ wihawat ia wainowat toinen toistans/ ios he tulewat toinen toistans wastan/ eij he tahdo catzoa toinen toisens päälle/ eij terwettä/ eikä puhuttele toinen toistans/ käywät ohitzen ia nijn wihaisest catzowat päästäns ulgos. Jos yxi näke toisen tulewan händä wastan/ nijn hän mene toista tietä/ ia sano/ en minä woi händä nähdä. Mutta nijtä cuin sencaltaiset owat/ ne taita Jumala ihmelisest yhten sowitta/ iollei he muutoin taida sopia/ nijn hän pane heidän päällens Spitaliset taudit/ taicka muut hirmuliset ia myrkyliset taudit/ nijn että he tulewat waiwaisten Huonesen cusa heidän pitä yhdesä oleman/ yhden Ristin ia Taudin alla/ ia sitelä Elämän sowinnos ilman rijdata ia wainota. Täsä nyt ottacan opetuxen ia manauxen ne/ cuin sencaltaiset owat/ ia eij

taida sopia yhten / eli toinen toisens hywä suoda / ia poispangan wihan ia wainon / ia olcan ystäwäliset / ia welielises rackaudes toinen toisens cansa: Senpäälle ettei Jumala rangaists heitä Spitalin eli iongun muun waaralisen taudin cansa / ia nijn tulist sowitetuxi iongun cowan wälicappalen cautta.

Monemur Deo obediendum esse in ijs etiam rebus, quæ nostra ratione videntur absurda.

IV. Että nämät spitaliset Miehet olit cuuliaiset / ia cohta menit Pappein tygö HErran Christuxen Käskyn iälken: Sijtä me opeme / että meidän myös pitä oleman Jumalalle cuuliaiset / ia tekemän meidän mielellämme hänen Käskyns iälken / waicka cuinga camala ia wastahacoinen se olist. Eij meidän pidä kysymän neuwo omalle Järiellä ia wijsaudella / ninquin Naeman Syrian sodan Päämies teki / ioca oli spitali taudisa / cosca hän tuli Elizeus Prophetan tygö / että hänen piti puhtahxi tuleman hänen taudistans. Ja Propheta lähetti hänelle sanan / ia käski hänen mennä pesemän händäns seidzemän kerta Jordanin wirras. Nijn hän wihastui ia sanoi: Minä luulin tulewan hänen minun tygöni / ia rucoileman HErra hänen Jumalans Nime / ia hänen Kätens cansa rupeeman sen paican päälle / ia nijn puhdistaman spitalin:

4. Reg. 5.

Eikö Abanan Pharpharin wedet Damascus ole parammat cuin caicki wedet Israelis / että minä sijnä itzeni mahdaisin pestä / ia tulla puhtaxi. Ja nijn tämä sodan Päämies seuraist oma tyhmä järkiens / eikä tahtonut Prophetan käskyn iälken tehdä / ioca hänelle näggyi olewan turha ia sangen camala. Mutta hänen Palwelians sanoit hänelle: Minun Isän / ios Propheta olist sanonut iotakin surembata sinulle / eikö si-

nun olisi pitänyt sitä tekemän: Ja nijn hän astui alas/ ia castoi hänens seidzemen kerta/ ia tuli cohta puhtaxi ia terwexi.

Nijn myös caicki Sacramenterarit tekewät: Eij he tahdo edemän usco cuin heidän oma järkens myötä anda/ ia kyselewät cuinga Wesi ioca **Casten Sacramentis on**/taita puhdista Jnhimistä synnistä/ ia wastawdesta synnyttä. Item: Cuinga HErran Christuxen Ruumis ia Weri taita olla Leiwäs ia Wijnas. Ja nijn aina tahtowat seurata heidän oma järkeäns. Mutta eij nämät spitaliset Miehet nijn tehnet/ mutta uscoit HErran sanan/ ia hänen Käskyns iälken menit osottaman heitäns Papeille. He olisit myös taitanet epäillä/ ios he olisit seurannet oma iärkeäns/ ia sano: Mitä hän käske meitä menemän Pappein tygö/ eij he taida puhdista Spitali tauti. Me luulimma hänen parandawan meitä/ Papit meitä wähän auttawat: Waan eij he sitä tehneet/ Mutta olit HErralle Christuxelle cuuliaiset/uscoit hänen sanans/menit Pappein tygö/ ia osotit itzens heille/ ninquin HERra Christus oli heidän Käskenyt. Nijn pitä myös meidän tekemän/ oleman HErran käskylle cuuliaiset/ ia ottaman meidän järken fangixi Christuxen cuuliaisudhen alla: Ninquin Apostoli sano 1. Cor. 10. 1. Cor. 18.

Toinen Osa.

SEura nyt se toinen Osa/ näinen spitalisten Miesten kijttämättömydestä HErra Christusta wastan/ cusa meille on colme Cappaletta.

De Samaritano post receptam valetudinem ad Christum redeunte.

I. On sijtä yhdestä muucalaisesta / ioca tuli ia kijtti HErra Christusta.

Nijn yxi heistä / cosca hän näki että hän parattu oli / palaisi hän jällens / ia cunnioitti Jumalata suurella Änellä / ia langeis Caswoillens hänen Jalcains juuren ia kijtti händä / ia se oli Samaritanus.

Reversio ad Christũ.

Täsä P. Lucas colminaiset Asiat edespane:

1. Että yxi heistä palaisi jällens / cosca hän oli parattu. Caikista näistä kymmenestä Spitalisesta Miehestä / iotca olit puhdistetut heidän taudistans / yxi waiwoin oli ioca palaisi HErran Christuxen tygö / hänelle kijtoxen andaman. Cosca he olit heidän taudisans / nijn he caicki olit yhdes joucos / yxi mielisest ia caicki yhdestä suusta huusit: **Jesu Mestari armada meidän päällen.** Ja eij yxikän heistä ollut ioca eij sydämestäns sitä rucoillut / mutta sijtte cosca he tulit terwexi / nijn he erisit toinen toisestans / yxi palaisi HErran Christuxen tygö / ne muut caicki toiselle haaralla menit.

Glorificatio.

2. Että hän cunnioitti Jumalata suurella Änellä / sillä hän tunsi ia ymmärsi tästä ihmelisestä tunnustähdestä / cuin HErra Christus teki heidän cansans / ettei hän ollut palias Ihiminē / mutta myös Jumala se ulgosluvattu Messias / ioca taisi ilman ulconaista wälicappaleita / nijn nopiast ia äkistä puhdista heitä sijtä saastaisesta taudista / ioca caikille Lääkäreille Maan päälle olisi mahdotoin ollut / ia sentähden cunnioitti hän Jumalata / sekä hänen suuren woimans ia wäkens edestä /

stå/ että hänen armons ia laupiudens edestä: Ja että hän cunnioitti suurella äänellä / sen cansa Evangelista osotta/ että hän oli täydelisestä puhdistettu. Sillä ennein hän eij saanut äändä ulgos/ mutta nyt hän puhui swrella ia Corkialla äänellä kijttäden Jumalata.

3. Että hän langeisi Caswoillens Jesuxen jalcain juuren / ia kijtti händä / osotti sen cansa hänen nöyrydens HErra Christusta wastan / ia kijtti händä sen suuren ia sanomattoman hywän Työn edestä/ cuin hän oli händä wastan tehnyt / ia puhdistanut händä sijtä saastaisesta ia cauhiasta taudista / ia cuitengin oli muucalainen/ioca eij ollut Juuttan cansan Sugusta/ mutta yxi Samaritanus pacanaitten Sugusta. *Projectio ad pedes Iesu.*

II. On nijstä yhdexästä kijttämättömistä Juuttaista: *De novem ingratis à lepra mundatis:*

Mutta Jesus wastaisi ia sanoi: Eikö kymmenen puhdistettu / cusa sijs ne yhdexän owat? Eij ole löytty / ioca palaisi ia annois Jumalan cunnian / mutta tämä Muucalainen.

Tåsä meidän HERra Christus walitta näiden yhdexän kijttämättömäin ylitzen/ iotca eij tundenet sitä suurta hywä työtä / että hän puhdisti heitä Spitali taudista/ eikä tullet händä kijttämän sen edestä / mutta menit pois/ ia olit sangen kijttämättömät/ ninquin he eij olisit yhtäkän hywä työtä häneldä saanet/ia sentähden sano: **Eikö kymmenen puhdistettu / cusa sijs ne yhdexän owat?** Eij meidän HErra Christus

stus sitä sentähden kysynyt ettei hän tietänyt cusa he olit / sillä eij häneldä mitäkän taida olla salattu: Mutta hän walitta sen ylitzen / että he nijn piain unhotit pois sen suuren hywän Työn / cuin heidän cohtansa oli tapahtunut / eikä yhtäkän kijtosta sen edestä hänelle andanet. Ja tosin se oli myös walitettapa Asia / ettei heidän pitänyt enämbi muistaman sen hywän työn päälle / mutta nijn piain sitä unhottaman. Mutta ilman epäilemätä owat ne Papit / ioinen tygö HErra Christus oli Käskenyt heidän mennä / sen estänet ia kieldänet / ettei heidän pitänyt hänelle sitä cunniata andaman / että hän heitä puhdisti. Mutta että 9. puhtaxi tulit / oli sentähden tapahtunut että se Aica oli / että se tauti piti heistä luopuman / ia nijn itzestäns lacaisi se tauti / ia nijstä muita esteitä he taisit heidän etteens wetä / senpäälle / ettei heidän pitänyt sitä aiatteleman / että HErra Christus heitä oli terwexi tehnyt / eikä händä sen edestä cunnioittaman. Ja sen he teit wihasta ia wainosta händä wastan: Ja owat myös Papit ilman epäelemätä uhgannet heitä / että heidän piti pannan pandaman / ios heidän piti sen sanoman / että hän oli heitä puhdistanut / ia hänelle sen cunnian andaman. Ja tämä nyt ilman epäilemät taisi olla sijhen syy / ettei nämät yhdexän palainut HERran Christuxen tygö kijttämän händä.

III. *Commendatio fidei Samaritani.*

III. On tämän Samaritanuxen uscosta:

Ja hän sanoi hänelle: Nouse ylös ia mene / sinun Uscos ombi sinun wapahtanut.

Täsä HErra Christus ylistä tämän Samaritanuxen usco / ia sano / että hänen uscons on händä auttanut /

nut / eij waiwoin tästä Ruumilisesta Spitali taudista / mutta myös sisälisestä synnin saastaisudesta / ia tuli puhdistetuxi ia autetuxi sekä Ruumin että Sielun puolesta. Sillä hän uscoi sen / että HErran Christuxen sanat cuin hän sanoi. **Mengät ia osottacat teitän Papeille** / olit wahwat ia woimaliset. Ja waicka eij hän wielä nähnyt yhtäkän terwettä paicka hänen Jhosans: Cuitengin hän uscoi / että hänen piti tuleman terwexi HErran Christuxen woiman cautta / ia se sama usco on ollut nijn woimalinen / että hän sen cautta on saanut awun / ia on puhdistettu meidän HErrald Jesuxelda Christuxelda sekä Ruumin että Sielun puolesta / ninquin HERra Christus sen itze täsä todista sanoden: **Sinun uscos on sinun wapahtanut.**

Opetuxet toisesta Osasta.

Loci Com: IIæ. Partis.

1. OPeme tästä / ettei sijnä ole kyllä / että Inhiminen hywin alca Jumalan palweluxet: Mutta että hän hywin myös lopetta ia sijnä wahwana pysy loppun asti: Sillä se ioca loppun asti pysy / se on autuas. Ninquin P. Johannexen ilmestys kirias seiso: **Ole uscolinen Cuoleman asti / nijn minä tahdon anda sinulle Elämän Crwnun.** Nämät spitaliset Miehet rupeisit caicki hywin / caicki he HERra Christusta etzeit / caicki he turwaisit hänen tygöns / caicki he yhdestä suusta huudit hänē tygöns: **Jesu Mestari / armada meidän päällē.** Caicki myös puhdistettin heidän taudistans / mutta yxi

Discimus non satis esse bene inchoandum, sed in bono ad finem usq; perseverandum.

waiwoin loppun asti pysyi / ia yxi palaisi HErran Christuxen tygö / Yxi händä kijtti ia cunnioitti: Mutta ne muut eij ollet pysywäiset / eikä palainet iällens HErran Christuxen tygö. Sencaltaista Esimerckiä wielä enämbi kyllä löytän: Lothin Waimo hywin rupeisi / ia meni hänen Miehens Lothin ia Tyttärittens cansa ulgos Sodomasta / mutta eij ollu pysywäinen / sillä cosca hän tuli ulgos Caupungista / catzoi hän HErran Käskyn wastan taans / ia muuttui suola wahaxi. Saul myös hywin rupeis / Jumala annoi woidella hänen Cuningaxi / ia HErran Hengi tuli hänen ylitzens ia Propheterais Prophetain cansa / mutta eij hän pysynyt loppun asti / eikä ollut HErralle ia hänen käskyllens cuuliainen. Ja HErran hengi pakeni pois hänestä sentähden / ia paha hengi waiwaisi händä / ia wijmein surmaisi hänens omalla Miecallans. Samallannuotto Salomon Cuningas hywin rupeisi /
1. Sam. 16. Jumala annoi hänen erinomaisen corkian wijsauden / hän rakensi HErran Templin ylös / ia wijmein hänen Sydämens käänsi pois Israelin Jumalasta / ia teki sitä cuin paha oli HErran edesä / ia eij tehnyt sen iälken cuin HErra oli hänelle sanonut. Judas Iscariot hän mös hywin rupeisi / oli yxi nijstä HErrä Christuxen Apostoleista / saarnaisi ynnä muiden cansa / ia teki tunnustähdeiä / mutta eij ollut pysywäinen / waan langeis pois / ia petti hänen Mestarins HErran Christuxen. Galaterit owat hywin alcanet / mutta he langeisit iällens pois / ninquin P. Pawali todista sanoden: Te hywin iuoxitte / cuca teitä on estänyt / ettei teidän pitänyt uscoman totutta: Sen-

caltainen ylistös / eij ole hänestä ioca teitä on cutzunut. Ja cuka taita caickia nijtä ylösluetella. Ja wielä nyt monda owat nijtä / iotca hywin alcawat / käynät wisusti Kircos / usein Sacramentil / owat Jumaliset / mutta eij ole sijnä pysywäiset loppun asti / ia meidän seasan sen pahembi / löytän sencaltaista / iotca sen ahkeruden ia Jumalisuden owat peräti poisheittänet / ia ne owat caicki näinen yhdexän Spitali miesten caltaiset / iotca eij palainet HErran Christuxen tygö. Sentähden ottacan itzecukin Christitty Inhiminen waarin / ia catzocan ettei hän ainoast hywin alga / mutta myös hywin lopetta / sillä ninquin **Lothin** Waimoa / **Sauli** Cuningasta / **Iudas** Iscarioti eij taitanut se autta / että he hywin rupeisit: Nijn myös eij mitäkän heitä taida autta se / että he hywin alcawat / mutta myös pitä aina loppun asti sijnä pysymän / sillä ne tulewat autuaxi / ia saawat elämän Crunun.

II. Opeme / että Risti ia wastoinkäymys ombi usein Inhimisille terwelisembi ia parembi / cuin myötäkäymys / sillä Ristin ia Tuscan alla owat Inhimiset Jumaliset / rucoilewat HErra Christusta / että hän armadaist heidän päällens: Mutta sijtte cuin he terwexi tulit / sait he cohta toisen mielen / ia se endinen Jumalisus raukeist pois / Ja nijn pyhä Raamattu on täynäns sencaltaista Esimerkeiä: Cosca meidän Esiwanhemban **Adam** ia **Ewa** olit Paradisin ilos ia riemus / nijn he langeisit syndin / ia synnin cautta Jumalan wihan ia Cuolemhan / ia caicki heidän iälken tulewaisens ynnä heidän cansans. Cosca **Sodoman** ia **Gomorran** Asuvaiset olit rauhasa ia hywillä päi-

Monemur crucem & calamitates sæpe hominibus magis quã res secundas prodesse.

Gen. 18.

willä/ langeisit he hirmuisen syndin. Cosca Israelin Canssa olit Corwesa ilman murheta / langeisit he epä-
Exodi. 32. Jumalan Palweluxen ia olit ilosa/ninquin 2. Mosexen kiriasa seiso: Cansa istui maahan syömän ia iuoman / ia nousi ylös leikitzemän. Nijn myös se tapahtui Dawid Cuningan cansa: Että cosca hän oli pelgosa wiholisten tähden/ iotca Sodeit händä wastan/ nijn hän oli Jumalinen / ia oli aina rucouxisa: Mutta cosca hänellä oli rauha/ langeisi hän cahten cuolewaisen syndin/ sekä Miestappon että Huorutten. Nijn se wielä nyt tapahtu/ että cosca Inhiminen iongun ristin/ taudin eli muun tuscan ia wastoinkäymisen alla tule/ nijn hän on Jumalinen: Mutta cosca hän nijstä pääse/ nijn hän cohta tule pahemaxi ia Jumalattomaxi. Sentähden Jumala/ cuin caicki parhain tietä mikä meidän hywäxen tule / pane Inhimisen päälle iongun ristin/ senpäälle / etten me langeisi iohungun syndin. Ja cosca se nijn tapahtu / pitä meidän ottaman sen hywäxen ia kijttämän Jumalata. Ja sanoman ynnä Dawidin cansa: Bonum est mihi Do-
Psal. 50. mine, quod humiliasti me. Se on: HErra se on minulle hywäxi / ettäs minun oler alendanut ia curittanut. Item: Calicem salutaris accipiam, &
Psal. 116. nomen Domini invocabo. Se on: Minä tahdon otta sen terwellisen Calkin/ ia HErran Nimen auxihuta.

Deo pro acceptis beneficijs gratiæ agendæ. III. Opeme tästä Samaritanuxesta / että cosca Jumala meitä autta/ ia päästä waarasta ia wahingosta/ rascasta Taudista / Näliästä eli muista sencaltaisista waiwoist / nijn eij pidä meidän unhottaman sitä

eikä oleman kijttämättömät sen edestä / ninquin nämät yhdexän spitalista Miestä: Mutta Jumalata Caickiwaldiasta kijttämän ia cunnioittamã sen edestä / ia tundeman sen hywän työn / cuin hän on meille tehnyt: Sillä ninquin Jumala on Käskenyt händä rucoilla ia auxi huutta Tuscan ia Hädän aican / nijn hän myös on käskenyt / että meidän pitä kijttämän händä. Ninquin Psalmisa seiso / Cusa hän sano: Auxi huuda minua tuscan aican / minä tahdon autta sinua / ia sinun pitä kijttämän minua. Item: Vfra HErralle kijtos vfria / ia maxa sillä Caickeincorkeimalle sinun lupauxes. Ja P. Pawali sano: Olcat kijtoliset caikisa / sillä se on Jumalan tahto teistä Jesuxen Christuxen cautta. Ja cosca me kijtämme Jumalata / nijn me tunnustamme sen cansa / että me häneldä caicki hywät Lahiat olemme saanet. Me luemme myös P. Raamatusa / cuinga Jumaliset Inhimiset owat ylistänet Jumalata ia weisanet hänelle kijtos wirsiä. Cosca Jumala oli Johdattanut Israelin Cansan Egyptin Fangiudesta / wäkewän Käden cansa punaisen Meren läpitze / nijn he weisaisit sanoden: Minä tahdon weisata HErralle / sillä hän on tehnyt yhden ialon Työn / Hewoiset ia Wagnut on hän cukistanut Mereen. Hän on minun Jumalan / ia minä tahdon cunnioitta händä / hän on minun Isäden Jumala / ia minä tahdon ylöscorgotta hänen. Cosca Jael Hebræan Waimo oli lyönyt Sisaran Cuoliaxi / weisaist Debora Prophetissa ia Barach kijtos wirsiä sanoden: Kijttäkät HErra / että Israel on taas

Psal. 50.
Ps. eodem.
1. Thess. 5.
Exod. 15.
2. Sam. 2.

wapaaxi tullut eec. Cuinga Dawid Cuningas on kijttänyt Jumalata hänen hywäin töidens edestä/ sen on hän osottanut hänen Psalmeisans/ iotca täynä owat kijtos wirsiä. Cosca Judith sen Sodan
Judith.16. päämiehen Holofernexen oli Tappanut/ nijn hän myös on weisanut kijtos wirsiä/ sanoden: Weisatcat HErralle yxi wsi wirsi. Zacharian ia Marian kijtos wirdet owat caikille tietäwät/ sillä ne usein weisatan Seuracunnasa. Näinen pyhäin Esimerkiä pitä meidän seuraman/ kijttämän ia ylistämän Jumalata/ hänen monen ia suurten hywäin tekoins edestä/ iotca me runsasti iocapäiwä häneldä saamme. Ja sitä wastan pitä meidän cartaman sitä Cauhiata syndi/ cuin on kijttämättömys. Jota eikä Jumala eikä Inhimiset taida eikä woi kärsiä. Ninquin Bernhardus sano. Nihil tam displicet Deo, quam ingratitudo. Se on: Eij ole mitäkän nijn kelwotoinda cappaletta/ cuin on kijttämättömys. Ja Nasonius sano: Ingrato homine, terra nihil pejus sustinet, se on: Maa eij taida pahembata cappaletta päällens canda/ cuin on yxi kijttämätöin Inhiminen. Cœlius kirioitta yhden Historian yhdestä Macedonian Cuningan Philippuxen Palweliasta/ ionga Cuningas oli lähettänyt hänen Astoillens. Tämä sama Palwelia tuli sille Maalle haaxirickon/ mutta yxi haaximies tuli ia autti händä/ ia otti hänen Wenhesens/ ia wei hänen Cotians/ ia meni hywästi hänen cansans colmekymmendä päiwä/ ia cosca hän läxi hänen tykäns poies/ annoi hän hänelle wielä pääiisexi lahioia/ cosca hän nyt palais/ ia tuli Cuningan

tygö/ sanoi hän cuinga suuresa waarasa hän oli ollut/ ia palio wahingota saanut/ Cuningas lupaisi hänelle waiwans ia wahingons caikelle hywällä muista ia maxa. Mutta tämä Jumalatoin ia kijttämätöin Palwelia eij hän sijhen tytynyt/ mutta anoi Cuningalda sen Haaximiehen Cartano/ ioca hänen oli Haaxi ricosta ia Meren hädästä auttanut/ hänen Huonesens coriannut ia palio hywin tehnyt. Cuningas ioca eij Asiasta mitäkän tiennyt/ oli cohta walmis sijhen/ ia käske sodan Päämiehen hänelle nijn toimitta/ että hänen piti saaman sen. Cosca se Haaximies saij sen cuulla/ meni hän Cuningan tygö/ ia sanoi hänelle caiken Astan/ cuinga hän oli auttanut sitä Palweliata Meren hädästä/ ottanut hänen Huonesens/ ruockinut händä ia hywin hänen cansans mennyt/ iohdattanut händä ulgos hänen Maiastans. Cosca Cuningas sen cuuli/ wihastui hän sen Palwelian päälle/ käski otta hänen kijnni/ ia annoi polta hänen otzans nämät sanat/ Ingratus hospes, Se on: Yxi kijttämätöin wieras/ muille pelgoxi/ ettei he olisi kijttämättömät/ cuin tämä Jumalatoin Palwelia on ollut.

IV. Opeme/ että Usco on se ainoa wälicappale/ iolla me sekä Hengeliset että Ruumiliset Lahiat/ cuin Jumala meille armostans anda/ wastan otamme/ ia meille omistamme. Ninquin HErra Christus täsä sano sillä Spitaliselle/ **sinun Uscos on sinun auttanut.** Joca tahto Jumalalda iotakin saada/ nijn pitä hänel oleman yxi oikia Usco. Sillä ninquin **Jeremian** Prophetan tykönä seiso. **HErran silmät**

Fidem esse organum seu mediũ, quo beneficia à Deo oblata suscipimus nobisq; applicamus.

Ierem. 5.

Hebr. 11. catzowat uscon iälken. Ja P. Pawali sano: Että ilman uscota eij taida Jumalalle mitäkän kelwata. Sentähden HErra Christus sano täsä/ Sinun Vscos on sinua auttanut. Ja sillä sokialle: Sinun Vscos on sinun wapahtanut. Jotca sanat todistawat/ että Vsco on ninquin yxi Käsi iolla me Jumalan hywät Työt wastan otamme/ ia meille omistamme: Vsco on se ionga cautta me tulemme autuaxi ilman ansiota: Vsco on se ionga cautta me Perkelen ylitze woitamme: Vsco ombi se ioca meille luetan Wanhurscaudexi. Vscon cautta HErra Christus asupi meidän sydämisän: Vscon cautta me taidamme Wuoret stastans lijcutta: Vscon cautta owat caicki pyhät tehnet mitä he owat tehnet/ ia sen cautta owat autuaxi tullet. Mutta täsä eij puhuta sijtä Cuolesta/ mutta Eläwästä uscosta/ iolla on uscon Hedelmät: Sillä se oikia usco eij taida olla ilman Hedelmätä. Sentähden pitä Saarnamiehet oikein opettaman Cansa uscosta/ ia nijn usein cuin he puhuwat uscosta/ nijn pitä myös heidän osottaman ia opettaman/ että se usco ionga cautta Inhiminen tule autuaxi/ eij taida olla ilman Hedelmätä/ Se on/ Ilman hywiä töitä/ sillä ne aina seurawat Vsco. Eij nijn että ne autuaxi ketäkän taitawat tehdä/ Sillä Vscon cautta me autuaxi tulemme Jumalan sulasta Armosta ia Laupiudesta ilman Ansiota: Mutta ne owat Hedelmät iotca Vscosta ulgos käywät.

Luc. 18.

Ephes. 2.

2. Pet. 5.

Rom. 4.

Ephes. 3.

Luc. 8.

Euangeliumin Kirioitta P. Mattheus 6. Lugus.

JA Jesus sanoi hänen Opetuslapsillens: Eij yxikän taida palwella cahta HErra/ sillä taicka hän sitä yhtä wiha/ ia toista racasta / taicka hän yhden tygö idzens pitä/ia toisen ylöncatzo. Eij te taida palwella Jumalata ia Mammon. Sentähden minä sanon teille: Älkät murhettico teidän Hengen edestä / mitä teidän pitä syömän ia juoman / eikä myös teidän Ruumin edestä / millä teidän pitä Waatettaman itzen. Eikö Hengi enämbi ole cuin

Ruoca? Ja Ruumis parambi cuin Waatte? Catzocat taiwan Linduin päälle / Sillä eij he kylwä / eikä nijtä / eikä myös coco Rijhen / ia teidän taiwalinen Isän ruocki heitä. Eikö te ole palio enämbi cuin he? Eli cuca on teistä / ioca hänen surunsa cansa woi lisätä hänen pitudellens yhden Kynärän? Ja mingä tähden te suretta waateista? Catzocat cuckaista kedholla / cuinga caunista he caswawat / eij he Työtä tege / eikä kehrä: Cuitengin sanon minä teille / ettei Salomon caikesa hänen Cunniasans ollut nijn waateittu / cuin yxi heistä. Jos nyt Jumala waateitta näin Pellon ruohon / ioca tänäpäiwän seiso / ia Huomen heitetän Vgnijn / eikö hän palio enämin teille sitä tege / O te wähä uscoiset? Älkät sijs suretco sanoden: Mitä meidän pitä syömän eli juoman? Taicka millä me meitäm werhoitamme? Sillä caickia nijtä Pacanat etziwät. Teidän taiwalinen Isän kyllä tietä / että te caickia näitä tarwitzette. Edzikät ensistä Jumalan Waldacunnan iälken / ia hänen

Wan-

Wanhurscauttans / ia nijn nämät caicki teidän tygön langewat. Älkät sentähden surecko Huomenesta päiwästä / sillä huomenisella päiwällä on suru itzestäns. Tytykän itzecukin päiwä omalla Surullans.

TÄMÄ Evangelium on otettu sijtä pitkästä Saarnasta / ionga meidän HErra Jesus Christus on pitänyt Wuorella hänen Opetuslastens edes / toisna Wuona sitte cuin hän rupeisi Saarnaman / cusa hän mana / ettei meidän pidä murhettiman meidän Hengen edestä / mitä meidän pitä syömän ia juoman / eikä myös meidän Ruumin eli werhan edestä. Ja wetä tähän sisälle wertauxia sekä taiwan Linnuista / iotca eij Kylwä eikä Nijtä / eikä Rijhen coco / ia Jumala heitä cuitengin ruocki: Sekä cuckaisista Kedolla / iotca eij työtä tege eikä kehrä / ia Jumala cuitengin heitä nijn waatetta / ettei Salomon caikesa hänen Cunniasans ollut nijn waateitettu / cuin yxi heistä. Ja opetta HErra Christus meitä caickia / cuinga meidän pitä tekemän / että me oikein täsä Maailmas meitäm ruockisim ia waatettaisim / ia mikä meidän suurin murhen pitä oleman / nimittäin / että me ensistä etzim Jumalan Waldacunnan iälken / ia hänen Wanhurscaudens. Ja cosca me sen tegemme / nijn hän lupa / että caiken mitä me täsä tarwitzem Ruan ia waaten puolesta / pi-

Exordium à summa Evangelij.

tä ilman meidän ylönpyltista murhettan meidän tygön langeman.

Ratio cur hoc Evangelium pro concione hoc anni tempore explicatur.

Ja on tämä Evangelium asetettu tähän aican saarnatta/ sentähden/ että laiho enimäst tähän aican Wuodest on Huonesen coottu/ ia me mahdaisimme tietä/ että mitä me olemme ylösleicannet ia coonet/ se caicki on tullut Jumalan Kädestä ia hänen hywästi Siunauxens cautta/ ia händä sen edestä kijtäisimme ia cunnioitaisimme/ ia sen oikein käyttäisimme hänen P. Nimens kijtoxexi ia cunniaxi/ meidän ia meidän lähimäisen hywäxi ia tarpexi. Jos myös wuodentulo eij olisi nijn runsasti cuin me toiwoisimme/ eij sentähden pidäisi epäilemän/ mutta Jumalan tygö turwaman/ ioca sen wähän ninquin swrengin taita ikäwäxi tehdä: Sillä ninquin Dawid sano: HErran

Psal. 33.

silmät catzowat nijnen päälle/ iotca händä pelkäwät/ nijnen iotca hänen laupiudens päälle uscaltawat: Että hänen pitä Wapahtaman heidän Sieluns Cuolemasta/ ia ruockiman heitä cowalla aialla. Ja käypi tämä Evangelium caicki sen päälle/ ettei meidän pidä uscaltaman Rickauden päälle/ mutta HErran päälle. Jos myös taas on Köyhys/ nijn eij pidä meidän sentähden ylön palion murhestiman: Mutta luottaman HErran päälle/ ioca taita sen wähän cuin meille on hywestisiunata ia ikäwäxi tehdä/ nijn että me tulemma rawituxi. Ja yhtensopi tämä Evangelium sen ensimaisen Uscon cappalē cansa/ cusa me tunnustamme/ että Jumala on minun luonut/ ynnä caickein muinen Luondocappalten cansa/ andanut minun Ruumin ia Sielun/ corwat ia

caicki

caicki Jäsenet/ Järien ia Mielen/ ia wielä nyt pitä woimasa/ ia wielä sijttekin pitä minun ylhällä/ ia anda minulle runsasti werhon ia rawinnon. Ja sen neliännen rucouxen cansa/ cusa me rucoilemme iocapäiwäistä Leipä.

Tämä Evangelium iaetan colmen Osan.

I. On Christuxen manauxesta/ ettei meidän pidä ylönpalio murehtiman Ruumin rawinnon ia werhon edestä: Propositio trimembris.

II. On nijstä todistoxista/ ioilla hän wahwista saman manauxen.

III. On meidän HErran Christuxen Käskystä/ että meidän ensistä pitä etzimän Jumalan Waldacunda/ ia hänen wanhurscauttans.

Ensimäinen Osa.

TÄsä ensimäises Osas HErran Christuxen manauxesta/ on meille neliä Cappaleta/ ioista meidän tule waari otta. Analysis Ie. Partis quatuor membra continens.

I. On tilasta tähän Evangeliumijn cuin P. Mattheus täsä kirioitta: I. Occasio hujus Evangelij.

Eij yxikän taida palwella cahta HErra.

P. Mattheus anda tietä wähä ennen näitä sanoia/ että HErra Christus on mananut hänen opetuslapsians/ ettei heidän pitänyt cocoman Riksautta Maan päälle/ cusa Ruoste ia Coi sen turmele/ ia cusa Warcat caiwawat ia warastawat: Mutta että heidän piti cocoman tawaroita Taiwasa/ cusa eikä Ruoste eikä Coi turmele sitä/ eikä myös Warcat cai-

wa ia warasta. Joilla sanoilla hän eij sitä kiellä/ ettei yxikän pidä cokoman hänellens/ iolla hän itzens/
Gen. 40. Waimons ia Lapsens taita elättä. Sillä Joseph myös on cogonnut Egyptis jywiä/ nijnen seitzemen
1. Tim. 5. seurawaisen cowan Wuoden waraxi. Ja P. Pawali sano: Jos iocu hänen omans/ lisatekin hänen Perhens edestä eij murheti/ se ombi uscon poiskieldänyt/ ia on pahembi cuin Pacana.

Mutta HErra Christus kieldä täsä ahneutta/ ia mana/ etten me ylitze muodon seiso tämän Maailman Rikstan iälken. Ja senpäälle seura nyt tämä Evangelium/ cusa HErra Christus sano: Eij yxikän taida palwella cahta HErra. Täsä HErra Christus puhu nijste Herroista/ iotca owat toinen toistans wastan/ ioilla owat wastahakoiset menot/ tahdot ia Käskyt. Niquin Theophilactus sano: Duos Dominos intelligit contraria præcipientes. Se on: Hän ymmärtä sencaltaiset caxi HErra/ ioilla owat wastahacoiset käskyt/ ia toinen toistans wastan käskewät: Mitä se yxi käske/ sen toinen kieldä/ ia mitä yxi kieldä/ sen toinen käske. Sencaltaista cahta Herra eij yxikän taida palwella: Mutta nijtä Herroia/ ioilla on yxi Mieli/ yxi tahto ia yhtäläinen käsky/ taita yxi palwella. Sillä niquin Chrysostomus sano: Plures idem præcipientes, non sunt plures sed unus: Nam concordia multos facit unum. Se on: Waikka nijtä monda on ioilla yhtäläiset käskyt owat/ nijn cuitengin eij ne monda ole waan yxi: Sillä yximielisys teke sen/ että monda yxi on. Ja että HERra Christus täsä sano:

Ett taida yxikän toista palwella: Sen cansa hän tietä anda / ettei yxikän taida toisen mielen ia tahdon iälken tehdä. Sillä sitä cuin yxi palwele / sen hän tunde hänen Herraxens / sille hän on cuuliainen ia teke hänen käskyns iälken / ia asetta caicki hänen menons hänen Herrans tahdon iälken / ia eij coscan tahdo hänen mieldäns ricko. Græcan Textis seiso se Sana δουλεύειν, ioca merkitze nijn palio cuin aina olla caikella palweluxella nöyrä ia notkia / ia sen tahdon ia mielen iälken tehdä / iota hän palwele.

II. On sijtä syystä / mingätähden eij yxikän taida cahta Herra palwella: II. Ratio cur duobus Dominis inservire sit impoßibile.

Sillä hän sitä yhtä wiha / ia toista racasta / taicka hän yhden tygö itzens pitä / ia toisen hän ylöncatzo.

Näillä sanoilla meidän HErra Christus osotta sen syyn / mingätähden on mahdotoin palwella cahta wastahacoista Herra / nimittäin / sentähden että hän toista wiha / ia toista racasta / toisen tygö itzens pitä / toisen ylöncatzo. Ninquin hän tahdoist sano: Eij ole mahdollinen / että iocu taita palwella cahta Herra / iotca kestenäns owat eripuraiset ia wastahacoiset / sentähden / ettei hän taida molembain mielen iälken tehdä / mitä yxi Käske / sen toinen kieldä / mitä yxi tahto edes / sitä toinen estyttä. Ja waicka iocu teeskele itzens / että hän tahto molembia palwella / ia molembain mielen iälken tehdä / nijn ei se cuitengan taida tapahtua: Sillä toisen taicka toisen mielen hänen pitä rickoman. Ja näin HErra Christus osotta sen toden olewan cuin hän sano: Ettei yxikän taida

HErran Christuxen sanoia: Eij te taida palwella Jumalata ia Mammon. Sillä ios eij me taida palwella Mammona: Niin siitä seura/ ettei meidän pidä murhettiman meidän Hengen edestä/ mitä meidän pitä syömän ia iuoman/ eikä meidän Ruumin edestä/ millä meidän pitä waatettaman itzen. Mutta turwaman Jumalan tygö ia hänen päällens uscaldaman/ että hän tahto meille anda mitä me tarwitzem/ hänen Isälisestä hywästä suosiostans ia tahdostans. Eij meidän HErra Christus täsä kieldä caickinaiset murhet/ mutta ainoast kieldä sen ylönpaltisen luvattoman murhen/ ioca epäluxestä ulgoskäypi. Eij myös hän kieldä työtä tekemästä/ mutta tahto että itzecukin pitä ahkerasti työtä tekemän hänen wirgasans/ iohonga hän Jumalalda on cutzuttu/ ia siitä murhen pitämän/ että hän oikein hänen Wircans tekisi. Ja sentähden sano yxi Wanhoista Kirkon opettaista. Solliciti esse vetamur, laborare autem jubemur. Se on: Jumala kieldä ettei meidän ylönpaltisesta pidä murhettiman/ waan työtä hän käske tekemän.

Opetuxet ensimäisestä Osasta.

Loci Com: Ia. Partis. Discimus avaros non posse ex corde Deū diligere.

I. OPeme/ että se ioca racasta Raha ia Riista/ ia sen iälken seiso yötä ia päiwä että hän Rickaxi tulisi/ eij hän taida racasta Jumalata: Sillä caicki hänen Sydämens ia aiatoxens senpäälle seiso/ että hän palion tämän Maailman hywyttä cocon saisi. Ja sen cansa unhotta Jumalan Caickiwaldian/ ia hänen Käskyns. Ja sen-

tähden sano HErra Christus täsä Evangeliumis: Eij te taida palwella Jumalata ia Mammon. Sillä he owat toinen toistans wastan / ia eij taida yhtensopi / sillä Jumalan palwelus se ulgoskäypi Pyhästä Hengestä ia oikiasta Uscosta / mutta Mammonan palwelus tule sildä saastaiselda Hengeldä Perkeleldä / ia ulgoskäypi epäuscosta ia Lihasta / ioca on wiha Jumalata wastan. Nijn heillä myös owat wastahacoiset Työt ia waicutoxet. Jumala tahto / että meidän pitä händä ainoata pelkämän ia racastaman / hänen päällens uscaltaman ia luottaman / hänen nimens auxem huutaman / kijttämän ia ylistämän / ia hänen pyhä Sanans racastaman / ia mielelläns cuuleman ia käckemän / ia sen iälken elämän / Kirckoia ia Scholuia auttaman / palweleman meidän Lähimäistäm / nijte Köyhiä holhoman ia auttaman. Mammona sitä wastan tahto / että meidän pitä händä pelkämän ia racastaman / eij händä lijcuttaman eikä wähendämän / mutta paramin händä enändämän ia caswattaman / hänen päällens uscaltaman ia Sydämens paneman / Jumalata pilcaman ia häwäisemän / hänen nimens wäärin wannoman / walhetteleman ia pettämän / elämän coreudesa / ylönsyömises ia juomises / ia caickinaises hecumas / Jumalata ia hänen P. Sanans ylöncatzoman / eij Kircosa käymän / eij HERran Ehtolista nautitzeman / eij kellään mitäkän andaman / eij Waiwaist auttaman / senpäälle ettei hän tulisi wähetyxi / mutta aina lisätyxi ia enätyxi / ia hwta alati hänē palwelians corwisa: Noli me tangere, Se on: Älä rupe minuhū. Ja ninquin he anowat wastahacoisia pal-

weluxia heidän palwelioildans: Nijn he myös andawat wastahakoisen Palcan heille. Mammona anda hänen Palwelioillens Helwetin ia ijancaickisen Cuoleman: Mutta Jumala anda nijlle iotca händä oikiauscos palwelewat/ autuuden ia ijancaickisen Elämän. Tämäncaltaiset wastahakoiset owat nämät caxi/ Jumala caickiwaldias ia Mammona/ nijn ettei yxikän taida heitä molembita palwella. Sillä hän yhtä racasta ia toista wihapi/ yhden tygö itzens pitäpi/ ia toisen ylöncatzo. Sentähden pitä meidän wältämän ia cartaman Mammonan palwelusta/ ia cawahtaman/ etten me Rickauden/ Rahan ia Rijstan päälle

Psal. 62. meidän Sydändän pane/ ninquin Psalmis seiso: Jos Rickaudet teidän tygön langewat/ älkät teidän Sydämē nijnen päälle pango. Sillä Mammona ia Rickaudet eij taida itzens autta/ eikä wariella Warcailda/ tulelda ia muulda waaralda ia wahingolda/ pako wähemin nijtä iotca heitä palwelewat. Ja

Psal. 119. pitä meidän sanoman ynnä Dawidin cansa: Derra taita minun Sydämen sinun todistoxes ia eij ahneuten.

Monemur Deum velle nobis prospicere victum & amictum sine nostra anxia solicitudine.

II. Että HErra Christus sano täsä:

Älkät murhettico teidän Hengen edestä/ mitä teidän pitä syömän eli juoman/ eikä teidän Ruumin edestä/ millä teidän pitä waatettaman teitän.

Sijtä me opeme/ että Jumala itze tahto murhetti meidän Ruumin rawinnon/ waatten ia werhon edestä: Sillä cosca hän kieldä/ ettei meidän pidä mur-

heetti-

hettiman nijnen edestä / nijn hän tahto itze ninquin meidän racas Isän / meille ne anda ilman meidän swreta murhetam. Ja ioca ylönpaltisesta murhetti ruan ia werhan edestä / se lange Jumalan wircan / ia tahto itze omalla wäelläns ia murhellans nijtä hänellens saatta. Waicka HErra Christus eij täsä kiellä cohtulista ia Christilistä murhetta / cuin itzecungin pitä hänen wirgastans pitämän / sillä Jumala tahto ia waati caikilda sen / ia ninquin P. Pawali sano: Jos iollakin on iocu Wirca / nijn pitäkän sijtä waarin. 1. Cor. 12.
Ja tahto että iocainen pitä Elämän hänen otzans hiestä: Nijn cuitengin eij hän tahdo / että Inhimisen pitä ylönpaltisesta murhettiman nijden edestä. Mutta cosca hän teke hänen Wircans iohonga hän on cutzuttu / nijn pitä hänen anoman Jumalalda hywästi sunausta / ia heittämän hänen päällens caicki hänen murhens. Ninquin P. Pietari Apostoli käske ia mana / että meidän pitä heittämän caicki meidän murhen HErran päälle / sille hän tahto murhetti meidän edestäm. Ja pitä itzecungin tytymän sijhen quin Jumala hänelle anda / ia kijttämän händä sen edestä / ioco se on wähä taicka palio. Mutta ioca eij sijhen tahdo tytyä / mutta seisowat swremman Rickauden tälken / ia ahnettivat yöt ia päiwät / ne owat Mammonan palweliat ia langewan swren Syndin. Ja ninquin P. Pawali sano: Ne owat epäjumalan palweliat. Ja Syrach sano: Joca racasta Raha eij ole ilman synnitä / ia tulewat usein swren waaran ia wahingon. Ja Augustinus sano: Ubi lucrum ibi damnum, lucrum in arca, damnum in conscientia.

Gen. 3. (margin, beside "Ja tahto että iocainen...")
Eph. 5. (margin, beside "ia ninquin P. Pawali sano")
Syr. 31. (margin, beside "Syrach sano")

tia. Se on: Cusa woitto on sijnä myös on wahingo/ woitto on Arcusa/ mutta wahingo Inhimisen omasa tunnosa. Me luemme yhdestä Rickasta Miehestä/ iolla palio Rickautta oli/ että cosca hänen Naaburins tuli hänen tygöns ia anoi häneldä lainan: Nijn eij hän tahtonut anda/ ia wannoi ettei hänellä ollut yhtäkän Raha hänen Huonesans. Sillä hän oli cawaluxella kätkenyt hänen Rahans Metzän ia pannut yhden swren kiwen sen päälle. Nijn se tapahtui/ että hänen Naaburins epälyxis meni Metzän/ sen päälle että hänen piti hirtämän itzens/ ia osaisi tulla sen paican päälle cusa sen Rickan Miehen Raha macaisi/ ia otti sen kiwen ionga alla Raha oli kätketty/ ia tahdoi wierittä sitä puuta liki cuhunga hän tahdoi itzens hirtä/ että hän sen päälle seisoisi/ nijn cauwan cuin hän sidoisi köyden pään puhun kijnni. Mutta cosca hän kiwen oli poiswierittänyt/ näki että sijhen oli iotakin kätketty/ rupeisi cohta caiwaman ia etzimän/ ia cuin hän löyti sijnä Raha/ otti hän sijtä ia pani köyden iolla hän aicoi itzens hirtä sijhen sian/ ia meni cotians. Cosca nyt se Ricas Mies tuli Rahans catzoman/ ia löyti että Raha oli poisotettu/ otti hän saman köyden ia hirti hänens. Ja tämä hänen loppuns oli ia se woitto cuin hän hänen Rahastans sai/ ionga hän oli cocon pannut. Ja sencaltainen rangastos tule nijnen päälle Jumalan oikian Duomion iälken/ iotca Rahan ia Rijstan iälken nijn palio seisowat/ ia eij tahdo hänen Lähimäistäns autta.

Toinen Osa.

Analysis IIæ. Partis. Sex Argu-

SEura nyt se toinen Osa/ nijstä todistoxista

iotlla

ioilla HErra Christus wahwistane sanat: Ettei meidän pidä murhettiman meidän Hengen rawinnon eikä Ruumin werhan edestä. Ja wetä tähän Cuust todistosta / ioinen cansa hän tahto estä meitä pois sijtä ylönpaltisesta ia laittomasta murhesta rawinnon ia werhan edestä. menta eqm-prehendens

I. Todistoxen HErra Christus otta Isän Jumalan caickiwaldian edescatzomisesta ia surusta meidän edestäm. I. Argumentum à providentia divina.

Eikö Hengi ole enämbi cuin Ruoca / ia Ruumis parambi cuin Waate?

Tämän ensimäisen todistoxen hän edespane kysymisen cansa: Sillä se ombi caikille kyllä tietäwä / että Hengi on enämbi cuin Ruoca / ia Ruumis on parambi cuin waate / ia eij yxikän iolla Jumala täyden mielen on andanut / taida sitä kieldä. Ja sijtä tahto päättä ia sulke sen: Että Jumala ioca on meille andanut ilman meidän murhetam sen cuin siwrembi ia parambi on / nimittäin Hengen ia Ruumin: Hän taica ia woipi myös meille anda sen cuin on wähembi / nimittäin Ruan ia Juoman / ia Ruumin werhan. Jumala ioca Hengen andanut ia nijn säätänyt on / että Hengi pitä ylöspidettämän ruan ia rawinnon cansa / hän tahto myös meille edescatzo nijtä ilman meidän siwrta ia ylönpaltista murhetan. Hän on myös andanut Ruumin / taita myös anda Waatet iolla me sen werhome / ioca on andanut pään Inhimiselle / se anda myös Lakin iolla me sen peitämme / ioca on andanut Kädet / se woij myös wantut anda / ia ioca on Jalgat andanut / se taita myös sijhen Kengät anda. Sentäh-

den sano Augustinus sangen caunista: Qui habuit tui curam antequam esses, quomodo non habebit curam, cum hoc esses, quod voluit ut esses. Se on: Joca murhetta sinusta piti ennein quin sinä tulit Inhimisexi ia synnyit Maailman/ cuinga eij hän pidäisi murhetta pitämän sijtte cuin sinä tulit Inhimisexi. Mutta eij HErra Christus kiellä työtä tekemäst/ waan hän tahto/ että itzecukin pitä työtä tekemän hänen wirgasans/ ia sijtä murhen pitämän. Ja tahto että meidän pitä heittämän caicki meidän murhen HErran päälle/ ia häneldä anoman hywästisitänausta.

II. II. Todistoxen hän otta Taiwan Linnuista:

Argumentum ab avibus.

Catzocat Taiwan Linduin päälle/ Sillä eij he Kylwä/ eikä Nistä/ eikä myös coco Rishen/ ia teidän Taiwallinen Isän ruocki heitä/ eikö te ole palio enämbi cuin he?

Täsä meidän HErra Christus wetä meidän etteen Linnut/ iotca Taiwan alla lendäwät/ ia Käske meidän catzo nijnen päälle/ cuinga ihmelisestä Jumala ne ruocki ia rawitze/ iotca cuitengin eikä Kylwä/ eikä Nistä/ eikä myös coco Rishen. Eij HErra Christus täsä pane meidän etteen Esimerki Israelin cansasta/ cuinga hän ruockei heitä Metzän Corwesa neliäkymmendä Wuota Mannan cansa/ ia annoi heille

1. Reg. 11. wettä Calliosta. Eij myös **Elias** Prophetan Esi-

1. Reg. 18. merckí/ ionga Jumala ihmelisestä ruockei ia annoi Engelin wiedä hänelle Wettä ia Leipä/ ia yhden Corpin annoi canda hänelle Liha ia Leipä. Eli myös

Daniel Prophetan Esimercki / ionga Jumala ihmelisestä ruockei Jalopeuran Luolas: Senpäälle ettei yxikän aiattelis / että ne olit Pyhät ia Wanhurscat Inhimiset / ia me sitä wastan syndiset Inhimiset / iotca eij ole Jumalan tykönä nijn ylösotetut cuin he olit. Mutta parammin järiettömät Luondocappalet ia Taiwan Linnut / iotca eij mitäkän työtä tege: Ja sen cansa tahto osotta: Että ios Jumala heitä ruocki / iotca eij Kylwä / eikä Nijtä / palio enämin hän tahto meitä ruockia iotca Kylwäme / Nijtäme ia Nijhen come.

III. Todistoxen otta HERra Christus yhdestä mahdottomasta Asiasta ia turhasta surusta. III. Argumentum ab impoßibili & inutili.

Eli cuca on teistä / ioca hänen surunsa cansa woi lisätä hänen pitudellans yhden Kynärän.

Tämän cansa meidän HERra Christus tahto meitä ia caickia Christilistä Inhimistä estä ia pois wetä ylönpaltisesta murhesta / ionga cansa me en cuitengan taida mitäkän matcan saatta: Sillä ninquin eij yxikän hänen murhens cansa eij taida lisätä hänen pitudellens yhden kynärän / waicka cuinga ia palio hän murhetuisi: Nijn myös eij yxikän hänen turhan murhens cansa taida matcan saatta Hengen elätystä eli Ruumin werha / ilman Jumalan avuta ia hywästistugnausta. Ninquin Psalmisa seiso: Se on turha että te warhain ylösnousetta / ia hilian maata panetta / ia syöttä teidän Leipän murhen cansa / Sillä Jumala anda sen hänen ystäwillens maatesa. Se seiso caicki Jumalan Kädes meidän pitu- Psal. 127.

den/ meidän Elämän ia Cuoleman/ ia caicki meidän menon/ meidän surun ia murhen eij sijhen mitäkän auta.

IV. Argumentum à liliis & floribus in campo.

IV. Todistoxen ottapi HErra Christus kedon Cuckaisista.

Ja mingätähden te suretta Waateista? Catzocat Cuckaisia kedolla/ cuinga caunista he caswawat/ eij he työtä tege/ eikä kehrä: Cuitengin sanon minä teille/ ettei Salomon caikes hänen Cunniasans ollut nijn Waatetettu/ cuin yxi heistä. Jos nyt Jumala waatetta näin Pellon Ruohon/ iota tänäpäiwän seiso/ ia huomena heitetän Vgnijn/ eikö hän palio enämin teille sitä tege/ O te wähä Uscoiset?

Tämän todistoxen HErra Christus asetta sitä murhetta wastan/ cuin Jnhiminen pitä Ruumin werhoista ia waatteista. Ja ninquin hän nijnen endisten todistosten ia Esimerkein cansa/ sekä Jumalan edescatzomisesta/ että Taiwan Linnuista/ ia Jnhimisen turhasta murhesta/ iolla eij hän mitäkän taida matcan saatta/ tahdoi Jnhimisen poiswetä ylenpaltisesta murhesta Ruan edestä: Nijn hän meitä tahto estä ia poiswetä ylenpaltisesta murhesta Ruumin werhasta/ käske meidän catzo Cuckaisen päälle Kedolla/ cuinga caunista ne caswawat/ iotca cuitengin eij työtä tege/ eikä kehrä/ ia lupa että hän tahto palio enämin meitä waatetta. Eij meidän HErra Christus täsä

puhu nijstä Ruohoista cuin Yrttitarhasta ia Krydimaasta caswawat / mutta hän puhu nijstä Cuckaisista iotca Pellolla ilman iongun Inhimisen istuttamata caswawat / iotca hän itze ne caswatta ia caunista / että he ylitzekäywät Salomonin Cunnian. Ja otta sijtä sencaltaisen päätöxen: Että ios Jumala Kedon cuckaiset ia ruohon iotca tänäpäiwän seiso / ia huomen heitetän Vgnijn / ia eij cuitengan työtä tege / eikä kehrä waatteita / palio enämin tahto hän meitä / iotca olemma luodut Jumalan oman Cuvan iälken / waatetta.

V. Otta HErra Christus pacanoista ia heidän epäuscoisesta murhestans: V. *A gentium præpostera cura.*

Älkät sijs surulliset olco sanoden: Mitä meidän pitä syömän eli juoman / taicka millä me meitäm werhotame: Sillä caickia nijtä pacanat etziwät.

Tässä nyt HERra Christus Pacanoista / iotca Jumalasta eij mitäkän tiedä / ia heidän surustans iotca epälyxestä ia epäuscosta ulgoskäypi / otta Esimerkin. Ja tietä anda / että Pacanat murhettiwat ia surewat sen edestä / mitä heidän pitä syömän ia juoman. Sillä eij he tiedä eikä usco / että Jumala taita eli tahto heitä ruockia ia waatettta. Mutta me Christityt ioilla Jumala on hänens / ia hänen P. tahdons ilmoittanut ia tiettäwäxi tehnyt / uscomme ia tiedämme / että hän tahto murhetti meidän edestäm / ia anda meille Hengen ravinnon ia Ruumin werhan / cosca me meidän wircam oikein tegemme / iohonga me olemma cutzutut /

ia anomma häneldä hywästisiunauxen meidän työsäm
ia edesottamisesam. Ja sentähden eij pidä meidän
nijn swresti murhettiman sitä / mitä meidän pitä syö-
män eli iuoman / taicka millä me meitäm pitä werho-
man.

VI. Argumentum ab affectu Dei Paterno erga nos.

VI. Todistoxen otta Jumalan Isälisesta tahdo-
sta meitä wastan:

**Sillä teidän Taiwalinen Isän kyllä tie-
tä / että te caickia näitä tarwitzetta.**

Tämä on se wijmeinen todistos / iolla hän wahwi-
sta hänen manauxens: Ettei meidän pidä murhetti-
man meidän Hengen edestä / mitä meidän pitä syö-
män ia iuoman / eikä myös meidän Ruumin edestä /
millä meidän pitä waatettaman meitäm / ia sano / et-
tä meidän Taiwalinen Isän kyllä tietä että me caickia
niitä tarwitzemme / ia lohdutta meitä sen cansa / ia tahto
ettei meidän pidä nijn palio murhettiman Ruan eikä
Waatten edestä / sillä meidän Taiwalinen Isäm tie-
tä että me nijtä tarwitzem / ia tahto myös meille anda
mitä me tarwitzem. Nämät HErran Christuxen sa-
nat pitä meidän todexi Uscoman ia eij mitäkän sijtä
epäilemän. Sillä ninquin Ignatius sano: Christo
non obedire, est præsentissimum exitium. Se on:
Joca eij Christusta cuule / se on Cadotettu ijancaic-
kisesta.

Opetuxet toisesta Osasta.

Loci Com: IIæ. Partis. Quod Christus dicit, Animam & corpus plu-

I. ETtä meidän HErra Jesus Christus
sano täsä: Eikö Hengi ole enämbi cuin
Ruoca / ia Ruumis swrembi cuin waate:

Sijtä

Sijtä me opeme. Että Jumala caickiwaldias ioca on meille andanut sen cuin enämbi ia swrembi on / nimittäin Hengen ia Ruumin / ilman meidän murhetam. Hän taita ia tahto myös anda meille sen cuin on wähembi / nimittäin Ruan ia Waaten ilman meidän ylenpaltista murhetam / cosca me meidän wirgasam / iohonga Jumala on meitä cutzunut ia sätänyt / uscolisesta työtä tegeme ia uscallame hänen pääliens. Ninquin Psalmisa seiso: Nijlle iotca HErran päälle uscaldawat / eij pidä mitäkän puuttuman. Item. HErra tunde nijnen Vurscasten päiwät / ia heidän perimisens pitä ijancaickisesta pysymän / eij heidän pidä häpiän tuleman Pahalla aialla / ia callilla aialla pitä heillä kyllä oleman. Senpäälle on meille monda Esimerkiä P. Ramatusa: Cosca Jumala oli Luonut Adamin / nijn hän io ennein oli edescatzonut hänelle elatoxen / ia käski hänen syödä caickinaisesta puun Hedelmästä / cuin oli Paradisis / paitzi sijtä yhdestä Wijsauden puun Hedelmästä. Cosca Israelin Cansa oli Corwesa / nijn Jumala heidän siellä ruockei neliäkymmendä Ajastaicka taiwalisen Leiwän cansa / ia annoi heille Wettä Calliosta: Annoi heille myös siellä metzä Canoia coco cwcauden syödäxens: Ja ylöspiti heitä / nijn ettei heidän waattes culunut caikella sillä aialla cuin he Corwesa olit. Cosca Elias Propheta pakeni sen Jumalattoman Drotningin Jesabellan edestä / ioca uhcaisi händä Tapparens / ia tuli Corpeen / nijn lähetti Jumala hänen Engelins / ioca cannoi hänelle Leipä ia Wettä. Ja cuin hän sijtä Söij ia Joij / käwi hän sen

ris esse quã victum & amictum, monemur Deũ à quo habemus animam & corpus, posse nobis suppeditare victum & amictum.

Psal. 34.

Psal. 3.

Genes. 2.

Exod. 6.

Exod. 17.

Num. 11.

Deut. 8.

3. Reg. 19.

3. Reg. 17. Ruan wäesä neliäkymmendä päiwä. Annoi myös Corpein canda hänelle Liha ia Leipä. Cosca Daniel Propheta oli heitetty Jalopeuran Luolan / nijn Jumala lähetti Prophetan Habacuc sen Ruan cansa / ionga hän oli walmistanut elomiehillen Danielin tygö / että hänen sijtä piti syömän / sillä HErran Engeli otti Prophetan Habacuc niscasta ia weij hänen Babylonin ynnä sen Ruan cansa / sen luolan tygö cusa Daniel oli. Ja monda muuta Esimerckiä on / iotca osottawat cuinga ihmelisestä Jumala ruockipi hänen omans / iotca hänen päällens uscaltawat.

Discimus avaritiam tanquã rem perniciosam esse fugiendam. II. Opeme / että meidän pitä wälttämän ia carttaman ahneutta / iosta HErra Christus täsä Evangeliumis puhu / ia caickia sijtä poies kieldä / ninquin yhdestä wahingolisesta Cappalesta. Sillä ninquin

Syr. 31. Syrach sano: Joca Raha racasta / eij hän ole ilman synnitä / ia ioca catowaista etzipi / hänen pitä myös catoman. Moni Rahan tähden tule wahingon / ia turmellan sen ylitzen hänen silmäins edesä. Joca sitä palwele / sen hän alas cukista / ia ne toimeliset hän käsittä. Autuas on se Ricas ioca nuhtetoin löytän / ia eij seiso Rahan iälken. Ja meidän HErra Jesus Christus itze sano P. Lucan tykönä:

Luc. 12. Cawahtacat teitän ahneudesta / sillä eij Inhimisen Elämä sijnä seiso / että hänellä on pa-

Ebr. 13. lio Rickautta. Nijn myös Epistolas Ebreerein tygö seiso: Teidän menon olcon ilman ahneutta / ia tytykät sijhen mitä teillä on / Sillä hän on sanonut: En minä sinua ylönanna engä unhota. Näistä P. Raamatun todistoxista me ymmärrämme /

cuin-

cuinga wahingolinen cappale ahneus on / ia cuinga palio pahutta se matcan saatta / nijn myös se on caiken pahuden alcu ia juuri. Ninquin Salomon sano. Mutta sitä wastan taas: Joca ahneutta wiha / hänen pitä cauwain Elämän. Ja sentähden tule meidän cawahta ia carta ahneutta / ia sitä enämbi että Inhiminen luonasta on sijhen walmis / ia sitä enämän cuin hän Elä / sitä ahnemaxi hän tulepi / ia cosca caicki muut cappalet wanhenewat / nijn se aina nuorendu. Ninquin Augustinus sano: Omnia senescunt, sola avaritia juvenescit. Se on: Caicki wanhenduvat / mutta ahneus ainoast tule aina nuoremaxi. Ja Cicero sano: Quanto minor senibus restat vita, tanto magis quærunt victum. Se on: Sitä wähembi cuin nijlle wanhoille on ikä tacaperin / sitä enämin he etziwät elatosta. *Prover. 28.*

Colmas Osa.

Analysis IIIæ. Partis duobus membris constans.

TÄises osas saarnattin nijstä todistoxista / ioilla HErra Christus tahto meitä pois wetä ylönpalttisesta murhesta: Seura nyt sijtä Käskystä / iolla hän mana meitä etzimän Jumalan Waldacunda. Ja on meille täsä caxi Cappaletta.

I. On HErran Christuxen Käskystä:

Etzikät ensistä Jumalan Waldacunnan tälken / ia hänen wanhurscauttans.

I. Mandatum Christi, de quærendo regno Dei.

Jumalan Waldacunnan cautta HErra Christus täsä ymmärtä armon Waldacunnan / ioca seiso Jumalan P. Sanasa ia Evangeliumin saarnasa / ia

sen cuulemises/ nijn myös Sacramentein nautitzemises. Sillä sanan/ Evangeliumin / Saarnan ia Sacramentein cautta Jumala meille taritze hänen waldacundans / ia lupa meille syndein andexi saamisen/ sen Pyhän Hengen/ wanhurscauden ia sen ijancaickisen Elämän. Ja sentähden käske HErra täsä/ että meidän pitä etzimän hänen waldacundans / se on / cuuleman hänen P. Sanans ia Sacramenti nautitzeman. Ja tämän waldacunnan wanhurscauden cansa hän ymmärtä hänen ansions / ia caicki tämän waldacunnan Hengeliset Lahiat/ cuin on / Jumalan armo ia syndein andexi andamus / iotca me Uscon cautta wastanotamme ia meillem omistamme. Ja tahto HErra Christus nijn palio sano: Jos te tahdotte murhetti ia etziä täsä Maailmasa / nijn minä sanon teille/ mitä teidän pitä etzimän: Eij teidän pidä etzimän tämän Maailman tawaran iälken / mutta teidän pitä etzimän Jumalan waldacunda/ cuuleman hänen P. Sanans/ uscoman Evangeliumin/ että te uscon cautta hänen päällens tulisitte autuaxi / ia Sacramentin nautitzemisen cansa teidän uscon wahwistaisitte / Jumalisesta ia puhtasta täsä elämäsä eläisitte.

II. *Promissio Christi quærentib' regnum Dei data.*

II. On sijtä lupauxesta / cuin HErra Christus täsä nijlle iotca etziwät hänen waldacundans lupa.

Ja nijn nämät caicki teidän tygön langewat.

Tämä on se lupaus / ionga hän täsä anda nijlle iotca sydämestä hänen P. Sanans cuulewat/ että hän tahto murhetti heidän edestäns / ia edescatzo heille caicki Ruumin tarpet / ilman meidän suurta ia ylön-

paltista

paltista murhettam. Ja sen toiwon cansa käske HErra Christus meidän caickein ensistä ia erinomaisesta etziä hänen waldacundans iälken/ se on/ käydä Kirkon ia cuulla Jumalan sana. Ninquin hän tahdoisi sano: Mutta etzikät Jumalan waldacunda/ se on/ cuulcat Jumalā sana: Sillä sijnä seiso caicki teidän autuudē/ syndein andexi saamus/ wanhurscaus ia se ijancaickinen Elämä. Ja cosca te sen teette/ nijn ne mitä te Ruumin rawindon ia werhan tarwitzette/ Jumalan hywästisiunauxesta pitä teidän tygön langeman/ ilman teidän sydä ia ylönpaltista surutan.

Opetuxet colmanesta Osasta.

Discimus veram rationē quaerendi victū & amictū.

1. OPeme tästä/ culnga Inhiminen hänens pitä oikein ia Christilisestä täsä Maailmas elättämän/ nimittäin/ hänen pitä seuraman meidän HErran Jesuxen Christuxen neuwo ia käskyä/ ia etzimän ensistä Jumalan waldacunnan iälken/ se on/ hänen pitä caickein ensistä menemän Kirkon cuuleman Jumalan sana/ iosa Inhimisen autuus seiso/ ia Jumalata rucoileman/ ia sijtte hänen töihins ia askarihins menemän. Ja cosca hän sen teke/ nijn Jumala tahto hywästisiunata hänen työns ia käsialans/ nijn että caicki pitä menestymän ia hywin käymän/ ninquin HErra Christus itze täsä sano ia lupa. Ja Esaian tykönä sano Jumala: **Jos te tahdotte cuulla minua/ nijn teidän pitä nautitzeman minun hywyden.** Ja widennes Mosexen kiriasa Jumala lupa/ että caicki hywestisiunauxet pitä tule- *Esai. 1.* *Deut. 23.*

man nijnen ylitzen / iotca owat Jumalan Änellä cuuliaiset / nijn että heidän Ruumins Hedelmä / Maan ia Carian Hedelmä / heidän sisälle ia ulgoskäymisens pitä oleman hywästisiunattu. Mutta ioca ylöncatzo Jumalan sanan ia sen cuulemisen / sen työ ia teko eij caida menesty / eikä saada hywästisiunausta Jumalalda / sentähden että hän unhotti sen / ionga hänen ensistä piti tekemän / nimittäin / Jumalan sanan cuulemisen. Ja sentähden myös pahasti kirous pitä tuleman hänen ylitzens. Ninquin sijnä samasa lugusa 5. Mosexen kirias seiso / että pahasti kiroittu pitä oleman hänen Ruumins Hedelmä / hänen Maans Hedelmä / Hedelmä hänen Cariastans ia Lambaistans / pahasti kiroittu pitä oleman hänen sisällekäymisens ia ulgoskäymisens. Tämä nyt on se oikia neuwo / iota caicki ne pitä seuraman / iotca täsä Maailmas tahtowat oikein ia Christilisestä itzens Elättä / ia saada Jumalan hywästisiunauxen / nimittäin / että he caickein ensistä cuulewat Jumalan sana. Mutta / sen pahembi / harwat owat ne iotca sen tekewät: Sillä tämän Maailman murhe ia suru on Jnhimisten sydämet nijn sisälle ottanut / että he tämän elämän catowaiset tawarat suurembana pitäwät / cuin Jumalan sanan: Ja pelkäwät tulewans Köyhäxi ios he Kirkon menewät: Ja sen cansa osottawat / että he tahtowat olla wissamat cuin Jumala on / ia enämän luottawat heidän oman wäkens cuin Jumalan päälle. Mutta Jumala tahto sitä wastä osotta / cuinga wähä hywä ia hyödytyst heille sijtä on / cosca he hänen P. Sanans unhottawat ia ylöncatzo-

wat / nijn että caicki heidän edesottamisens ia työns turhan langepi. Ninquin meille on P. Petarista Apostolista ia hänen cumpanistans esimerki / että cosca he oman uscalluxens päälle Cala pyit / nijn he eij mitäkän saanet: Mutta sijtte cosca he HErran Christuxen Käskyn iälken heitit wercons ulgos / nijn heidän wercons repeisit / ia he täytit caxi Wenhettä Caloilla. Ja wielä nyt nijn tapahtu / että ne iotca eij tahdo seurata meidän HErran Jesuxen Käskyä / eikä sitä muoto cuin hän on edespannut / eij käy Kirkosa / eikä cuule Jumalan sana / mutta ylöncatzo sen / mene Maailmalisin töihin ia luottawat sen päälle / ia tahtowat oman woimans ia wäkens cautta tulla Rickaxi / ne eij ikänäns taida caxi cocon saada: Eij sentähden että he työtä tekewät / Mutta sentähden että he ylöncatzowat Jumalan sanan ia sen unhottawat / ia luottawat heidän oman wäkens ia työns päälle. Ja ymmärtäwät nijn sen toderi cuin Psalmisa seiso: Jollei HErra ylösrakenna Huonetta / nijn he turhan työtä tekewät iotca sitä rakendawat. Jollei HErra Caupungita warielle / nijn wartioitziat turhan walwowat. Se on Turha / warhain ylösnosta ia hiliain lewätä panna / ia swrella työllä elatosta walmista: Sillä Jumala anda sen ystäwillens maatesa. Ja taas sitä wastan / iotca Jumalan sana racastawat / menewät ensistä Kirkon / nijmen työn Jumala hywestistuna / nijn että se menestyypi / ia runsasti saawat heidän elatoxens. Ja sentähden pitä meidän seuraman HErran Christuxen Käsky / ioca käske ensistä cuulla hänen sanans / ia lupa

Luc. 5.

Psal. 127.

että caicki mitä me täsä elämäsä tarwitzemme pitä meidän tygöne langeman: Senpäälle että me mahdaisimme saada Jumalalda sen cautta caickinaisen hywästisiunauxen ylitzen meidän työm / ia meidän tekomme sitä paramin menestyisi HErrasa.

Euangeliumin Kirioitta P. Lucas 7. Lugus.

JA se tapahtui / että Jesus waelsi yhten Caupungin ioca cutzuttin Nain / ia hänen cansans käwi monda hänen Opetuslapsistans / ia mös ylönpaltinē wäki. Cosca hän nyt Caupungin portia lähestyi / catzo / Cuollut ulgoscannettin / ioca oli Aitins ainoa Poica / ia se Leski oli.

Ja palio Caupungin wäkiä käwi hänen cansans. Ja cosca Jesus sen näki / armahti hän hänen päällens / ia sanoi hänelle / älä itke. Ja edeskäwi ia rupeist Paarijn. Ja candaiat seisatit. Ja hän sanoi: Nuorucainen / Minä sanon sinulle / nouse ylös. Ja se cohta ylösistui / ia rupeist puhuman. Ja hän annoi sen Äitillens. Ja pelco tuli caickein päälle / ia cunnioitzit Jumalata sanoden: Swri Propheta on ylösnosnut meidän secaam / ia Jumala ombi hänen Canssans etzinyt / ia tämä sanoma hänestä wlgoskäwi ymbäri caiken Judean / ia caiken likimacunnan.

TÄSSÄ Evangeliumis P. Lucas edespane yhden erinomaisen ia merkilisen Historian / yhdestä köyhän Lesken Cuoluesta Poiasta / ionga meidän HErra Jesus Christus on hänen Jumalisella woimallans yhden palian sanan cansa ylösherättänyt cuolluista / ia annoi hänen Äitillens iällens / ioca swren murhen ia itkun cansa seuraist händä Nain Caupungin portin läpitze hautaan / ynnä muiden cansa. Ja sen cansa osotti ia todisti / että hän oli se totinen Messias Jumalan Poica / Exordium & summa Evangelij.

ia yxi woimalinen ia Caickiwaldias HErra ylitzen elämän ia cuolemã/ ionga hallusa owat caicki cappalet sekä Taiwasa että Maasa / ia taita tehdä mitä hän tahto. Sentähden myös tämä Cansa / ioca täsä läsnä oli/ swresta on ihmetellyt tätä corkiata ia swrta Tunnustähtiä ia peliästynet / ia owat ylistänet ia kijttänet Jumalata sanoden: Yxi swri Propheta on ylösnosnut meidän seasam, ia Jumala on etzinyt hänen cansans. Ja on tämä Evangeliumi ninquin monicahdat mwt Evangeliumit / tähän aican Wodest asetettu Saarnatta/ sentähden että tähän aican caickinaiset taudit enimäst lijkuwat / ia Inhimistä waiwawat/ että he oppisit tietämän / cuinga heidän pitä itzens lohduttaman sekä taudin alla / sekä Cuolemata wastan/ ia Christilisestä itzens walmistaman tästä surkiasta elämästä pois lähtemän / meidän oikialle Isän maalle Taiwasen.

Ratio cur hac Evangelium hoc anni tempore proponi soleat.

Tämä Evangelium yhtensopi sen colmannen Vscon cappalen cansa/ sillä täsä todistetan / että Jesus Christus on se totinen ulgosluvattu Messias / ioca piti tuleman Maailman. Ja sen yhden toistakymmenennen Vscon cappalen cansa Cuoluitten ylösnousemisesta.

Convenit cum 3o. articulo Symboli.

Ja on meille täsä caxi Cappaletta.

Propositio bimembris

I. On tästä Lesken cuoluesta Poiasta.

II. On tästä swresta ia ihmelisestä Tunnustähdestä/ ionga meidän HErra Christus on täsä tehnyt.

Analysis Iæ Partis quinque circumstantias continens.

Ensimäinen Cappale.

NIin paljo cuin tähän ensimäisen cappalen tule/on meille täsä wijsi asian haara.

I. On sijtä aigasta / cosca tämä Historia on tapahtunut / nimittäin / cohta sen iälken / cuin meidän HErra Jesus Christus oli parandanut sen Päämiehen palwelian / ioca sairasti Capernaumis / ia oli puoli Cuoluna. Sillä P. Lucas kirioitta tämän Historian cohta sen perästä: Ja sano: Sen iälkin meni Christus sijhen Caupungin.

I. Circumstantia est temporis.

II. On sijtä paicasta / cusa tämä on tapahtunut:

Waelsi Jesus yhten Caupungin / ioca cutzutan Nain.

II. Circumstantia Loci.

Tämä Caupungi on ollut wähäinen / mutta cuitengin yhdesä iloisesa paicasa Isascharin Sucucunnasa / caxitoistakymmendä peniculma Jerusalemista Itään päin / ia Capernaumista oli sijhen saman Nain Caupungin yhden päiwäcunnan matka / iohonga HErra Jesus oli silloin waeldanut. Ja Ieronymus todista / että se Caupungi on wielä hänen aicanans seisonut / ia on maanut caxi peniculma Taborin Wuoresta.

III. Astan haara on nijstä personaista / iotca seuraisit HErra Christusta:

Ja monda hänen Opetuslastans / ia palio wäke käwi hänen cansans.

III. Circumstantia est personarũ Christum comitantiũ

P. Lucas nimittä täsä cahtalaiset personat eli Inhimiset / iotca HErra Christusta owat seuranet.

1. Owat HErran Christuxen Opetuslapset / iotca hän lähetti saarnaman Evangeliumita. Nämät owat hänen cansans aina ollet / cwlleet hänen saarnans ia oppins / nähnet hänen suria ia woimalisia tecoians /

Discipuli Christi.

ians/ ia ihmelistä Tunnustähteiäns. Sillä heidän piti oleman hänen todistaiansa/ iotca ymbäri caiken Maailman hänestä todistaman piti. Ninquin HErra Christus itze sijtä sano: **Teidän pitä minusta myös Todistaman.**

Ioh. 15.

Turba sequens Christum.

2. On Cansan palious/ ioca myös on seurannut HErra Christusta/ että he myös cuulisit hänen oppins ia saarnans. Sillä hän saarnaisi wäkewästi/ nijn että Cansa ioca cuuli hänen saarnans hämmästyi ylitzen hänen oppins/ ninquin P. Mattheus sijtä kirioitta: Owat myös silmäinsä cansa nähnet ne swret ia corkiat Tunnustähdet/ cuin hän teki. Ja sentähden owat seurannet händä swrisa joucoisa/ ninquin P. Johannes sijtä Todista.

Matth. 7.

Ioh. 6.

IV. Occasio miraculi,

IV. On tämän Tunnustähden tilasta:

Cosca hän nyt Caupungin portta lähestyi/ catzo/ Cuollut ulgoscannettin/ ioca oli Äitins ainoa Poica/ ia se oli Leski.

Colminaiset Asiat P. Lucas täsä edespane.

1. Funeris deportatio.

1. Että yxi Cuollut ulgoscannettin Caupungin portista meidän HErra Christusta wastan/ ioca ilman epäilemätä on tapahtunut Jumalan ihmelisestä neuwosta ia edescatzomisesta: Senpäälle/ että HErralla Christuxella olisi ollut tila tehdä tätä Tunnustähtiä/ ia sen cansa osotta hänen Jumalisen wäkens ia woimans/ että hän HErra oli ylitzen Elämän ia Cuoleman.

2. Unicus filius Matris.

2. Että se oli hänen Äitins ainoa Poica/ ioca on sangen surulinen/ että hän mistaisi hänen ainoan poi-

cans/

cans / ioca oli hänen ainoa ilons ia lohdutoxens täsä Maailmasa iälkin Jumalan. Ninquin Tobian waimo Anna sanoi hänen poiastans / sijtä nuoresta Tobiaxesta / cosca hän cauwain oli poies: Ah minun Poican / mixi me olemme andanet sinun poismennä / meidän ainoa ilon ia turwa meidän wanhalla ijällem / meidän sydämen ia perllisem. Tob. 10.

3. Että se oli Leski. Sangen wiheliäinen on tämä köyhä Waimo ollut: Sillä ensistä oli hän mistanut hänen rackan Miehens / ioca oli hänen holhoians ia edeswastaians. Sitälikin mistaisi hän Poicans ioca oli hänelle ainoa. Jos hänellä olisi muita poikia ollut Elämäs / nijn hänen suruns eij olisi ollut nijn swri: Mutta tämä oli hänelle ainoa / ioca piti oleman hänen turwans täsä Maailmas / ia sengin ainoan Cuolema häneldä poisotti hänen nuorella ijällåns / cosca hän parallans cuccistui. Wijmein oli hän yxi köyhä Leski / iolla eij yhtäkän turwa ia edeswastaiata ollut täsä Maailmas / paitzi yhtä Jumalata. Ja yxi köyhä Leski täsä Maailmas on ninquin yxi ymbäri hacattu pw / iosta iocainen pytä lastuia ulgos poimia / ia ninquin yxi matala aita / iosta iocainen tahto ylitzen astua. Vidua.

V. On sijtä Cansasta / ioca on saattanut tätä Nwmista hautaan ulgos Caupungista: V. Est circumstantia personarum con itantiū Funus.

Ja palio Caupungin wäke käwi hänen cansans.

Tämä Cansa osotti hänen Christilisen rackaudens ia haluns / sekä tätä köyhä Leske / että Poica wastan.

1. Tätä köyhä Leske wastan / ioca oli swresa sy-

dämen kiwusa ia murhesa/ että he pidäisit cansakärsimistä hänen cansans/ ia händä lohdutaisit hänen murhesans.

2. Hänen poicans wastan/ ioca nyt Cuolluna hauttaan cannettin/ että he tekisit hänelle sen wijmeisen Palweluxen/ cuin caicki Christiliset owat toinen toisellens welcapäät tekemän/ ia sen cansa osotaisit heidän uscons Cuolluitten ylösnousemisesta wimeisnä päiwänä. Ja että he seuraisit händä ulgos Caupungin portista/ sen cansa tietä annetan/ että heidän hautamisens siat owat ollet ulcona Caupungista/ senpäälle/ ettei nijnen Cuolluitten Inhimisten Ruumin haisu myrkytäisi nijtä/ iotca Caupungin sisällä asuvat/ ia olisi toiwottapa/ että myös meidän Caupungeisa tällä Maalla se tapa olisi/ senpäälle/ ettei se rascas löyhkä/ ioca on Kircko aidoisa/ tekisi Inhimisille iotca sijnä käywät iotakuta wahingota.

Opetuxet ensimäisestä Cappalesta.

Monemur de calamitatibus vitæ humanæ.

I. OPeme tästä/ Inhimisen surkiasta Elämästä ia menosta täsä Maailmasa/ että se on täynäns risti ia wastoinkäymistä/ surua ia murhetta/ Algusta nijn haman Loppun asti/ ninquin Jobin kirias seiso. Ja on meille Esimercki sen päälle täsä Evangeliumis tästä Köyhästä Waimosta/ ioca on mistannut sekä hänen Michens että hänen Poicans/ ia swresa murhesa hänen Elämäns culuttanut. Ja coco P. Ramattu on täynä sencaltaisi

Esimerckeiä iotca sen todistawat. Sillä hamast Adamista ia Evasta meidän Esiwanhemistan/ owat caicki kiusannet tämän Elämän risti ia tusca ia caickinaista murhetta. Jos me otamme etteem sen P. Patriarchan Jacobin Historian/ ia rupeme sitä catzeleman/ nijn me löydäme/ että hänen Elämäns täsä Maailmas on ollut täynnäns risti ia murhetta. Sillä ensistä hän pakeni hänen Weliens Esaun edestä/ iota seisoi hänen Hengens iälkin/ ia tuli wieralla Maalla cowan palweluxen/ cusa hän kärsei palio wastoinkäymistä. Sitälikin sai hän swren murhen hänen omista Lapsistans: Dina hänen Tyttärens häwäistin ia maattin Sichemildä sen Maan Ruhtinalda/ iosta ylösnousi swri Murha ia Weren wuodatus: Sillä Dinan Weliet Simeon ia Lewi löit Miecalla Tuoliaxi caicki miehen puolet Caupungisa/ ia ynnä muiden cansa Sichemin ia hänen Isäns Hemorin. Sijtte Jacobin poiat myit heidän Weliens Josephin poies/ ia sanoit: Että metzän Pedot olit syönet hänen ylös/ iota Jacop cauwain itki ia murhetti/ ia ei tahtonut anda itzens lohdutta. Ruben hänen poicans macaist hänen oman Äitipuolens Jacobin Waimon Bilhan cansa/ ia hieroi hänen Isäns wusten. Cuinga palio wastoinkäymistä Joseph hänen poicans on kärsinyt/ sijtte cuin hän myytin omilda Welieildäns ia heitettin wäärän canden ia walhen cautta Tornijn/ cusa hän swren hetken oli/ sijhen asti/ cuin hänen Jumala ihmelisestä sieldä ulgosautti/ ia ylöscorgotti hänen yhdexi Ruhtinaxi Egyptin Maalla. Nijn myös Dawid Cuningas on kärsinyt tämän

Gen. 27.
Gen. 34.
Gen. 37.
Gen. 35.
Gen. 37.
Gen. 39.
Gen. 41.

Maailman wastoin käymistä/ suru ia murhetta/ cosca
2. Sam. 15. hänen oma poicans Absolon nosti Sodan händä wastan/ ia ulgosaioi hänen Rijkistä/ ilman monda muuta wastoinkäymistä cuin hän on kärsinyt. Mutta ylitzen näitä caickia on se Pyhä ia Wanhurscas Mies Job/ yldäkyllä kärsinyt täsä Maailmasa Tusca/ Waiwa
Iob. 2. ia Wastoinkäymistä: Sillä hän yhtenä päiwänä mistaisi caicki hänen Lapsens/ caicki hänen Camelins/ Asins/ Härkäns ia Lambans/ ia myös itze sijtte lyötin haawoin/ ettei coco hänen Rumisans ollut terwettä paica/ laelda pätä nijn candapähän asti. Ja wielä päälisexi pilcattin ia häwäistin hänē omalda Waimoldans ia ystäwildäns. Ja monda muuta sencaldaista Esimerckiä sen päälle olisi/ iotca aian tärckeyden tähden eij taita caickia ylösluetelta. Ja ninquin he owat kärsinet waiwa ia wastoinkäymistä/ nijn myös caicki muut kärstwät täsä Mailmas/ sen mitan iälkin cuin
Psal. 75. Jumala itzecullakin anda. Ninquin Psalmisa seiso: HErran kädes on yxi picari eli malia/ täynä wäkewätä Wijna/ ia pane täyten iocaitzelle sijtä/ mutta ne Jumalattomat pitä ylösiuoman rahgan. Ja tule meidän näitä muista ia aina aiatella/ ia walmistaman meitän tämän Maailman ristiä wastan/ ia tietämän/ että ne pitä käättämän meille ijancaickisexi iloxi ia riemuxi tämän elämän iälkin.

Discimus nos morti subjectos esse. II. Opeme/ että me oleme myös Cuoleman alla annetut täsä Maailmas/ eikä meille muuta loppua täsä ole cuin Cuolema. Sillä ninquin tämä nuorucainen/ ioca oli hänen Äitins ainoa poica/ on Cuoleman cautta tästä poistemmattu: Nijn myös meidän

ia caickein Inhimisten tästä Cuoleman cautta lähtemän pitä / Jumalan caickiwaldian oman sanan ia Duomion iälkin / ioca sano: Maasta olet sinä tullut / ia maaxi pitä sinun iällens tuleman. Ja P. Job sano: Inhiminen Waimosta syndynyt eläpi wähän aica / ia on täynä lewottomutta / caswa ylös ninquin Cuckainen / lange maahan / pakene pois ninquin wario / ia eij ole pysywäinen. Nijn myös Psalmisa seiso: Sinä annat Inhimisen Cuolla / ia sanot / tulcatte iällens te Inhimisten Lapset. Sillä tuhatta Aiastaicka on sinun edesäs / ninquin se päiwä cuin eilein oli / ia ninquin yxi yö walwo. Sinä annat heidän pois mennä ninquin yhden wirdhan / ia owat ninquin uni / ia ninquin Ruoho ioca piain cuiwapi / ioca warhain cucostui / pian cuiwa / ia ehtona poicki hacatan. Samallamuotto myös Syrach sano: Yxi wiheliäisys ia surkia meno on caickein Inhimisten Elämän cansa / hamast Äitin cohdusta sijhen asti cuin se maahan / ioca caickein meidän Äitim ombi / haudatan. Täsä on aina murhe / pelco / odotus / ia wijmein Cuolema / nijn hywin sillä cuin swresa cunniasa istupi / cuin silläkin ioca wähin on maanpäällä / nijn hywin sillä ioca Silki ia Cruunua canda / cuin sillä ioca rohtimella on waateittu. Ja sano wijmein / että se tapahtu caikille Inhimisille: Eij täsä ole yhtäkän eroitusta. Mutta ninquin Wijsauden kirias seiso: Caickilla on yhtäläinen sisälläkäymys Elämän / ia yhtäläinen ulgoskäymys. Täsä Cuole nijn pian swri cuin pieni / Ri-

Gen. 3.
Iob. 13.
Psal. 90.
Syr. 40.
Sap. 7.

ni/ Ricas cuin Köyhä/ Nuori cuin Wanha/ caicki Inhimiset pitä waeldaman caiken Maailman yhteistä tietä: Eij täsä auta corkia Sucu/ eij Wijsaus eli
1. Reg. 11. Oppi/ eij Wäkewys eij Cauneus. Sillä Salomon
Iud. 16. oli wijsas ia ricas/ ia cuitengin Cuoli. Samson
2. Sam. 18. oli wäkewä/ ia Absolon oli Caunis/ ia owat cuitengin Cuollet. Caicki P. Patriarchat ia Prophetat owat Cuollet. Ja caikista nijstä seiso näin kirioitettu. **Hän Cuoli ia coottin Isädens tygö.** Ja tule Cuolema usein äkistä ia nopiasti Inhimisen päälle.
Exod. 14. Ninquin Pharao Cuningas äkistä upotettin punai-
Levit. 10. sen Meren caiken hänen Sotawäkensä cansa. Nijn
2. Sam. 18. myös Aronin poiat Nabad ia Abihu äkistä tuleldа ylös poltettin. Absolon ioca nosti Sota hänen Isäns Dawidi wastan/ äkistä iäij hiuxista pwn oxan
Dan. 5. rippuman/ ia sijnä pistettin Keihällä läpitzen. Bal-
Dan. 6. sazar lyötin Caldeerilda yhtenä yönä äkistä Cuoliaxi. Dariuxen neuwon andaiat eli Raadi ynnä Waimoin ia Lasten cansa heitettin äkistä Jalopeurain luolan/ iotca cohta heidän Lwns ricki muserssit.
Jonae 1. Jonas äkistä heitettin Meren ia ylös nieltin Walascalalda. Ja monda muuta sencaldaista Esimerckiä ovat/ iotca todistawat/ että Inhimisten päälle tule äkistä Cuolema/ ioca heidän poistemma. Me myös itze näemme silmänne cansa ioca hetki/ cuinga Inhimiset äkistä poistemmatan/ nijn ettei me mahda mualda cauka Esimerckiä etziä: Sillä meidän seasam ioca aica tapahtu nijtä. Mutta mistä tämä tule/ ia mikä tähän syy on/ että Inhiminen näin surkiasti pitä Cuoleman. Philosophi ia muut wijsat pacanaliset Mie-

het owat sitä tuckistellet: Mutta eij ole taitanet lyödä sitä oikiata syytä / waan sanowat / että Inhiminen nijn oli luotu. Ja swresti sijnä erhettywät: Sillä Jumala loij Inhimisen hänen oman Cuwans iälkin / ia eij yhteäkän Cuolemata silloin ollut. Mutta sijtte cosca Inhiminen langeisi syndin / tuli hän Cuoleman wicapääxi. Ninquin P. Pawali sijtä kirioitta sanoden: Ninquin yhden Inhimisen cautta syndi on Maailman tullut / ia synnin tähden Cuolema / ia nijn Cuolema caickein Inhimisten ylitzen ombi ylöynyt / senwuoxi että caicki owat syndiä tehnet. Rom. 5.

III. Opeme / cuinga meidän pitä hauttaman nijnen Cuoluitten Inhimisten Rwmit / iotca tääldä nuckuwat / nimittäin / meidän pitä heitä Cunnialisesta hauttaman. Ninquin Syrach sano: Kääri hänen Ruumins ninquin cohtuus on / ia anna hänen Cunnialisesta hauttaan tulla. Ja me luheme / cuinga P. Patriarchat owat Cunnialisest haudannet heidän Cuolluens. Abraham on hänen Waimons Saaran Cunnialisesta haudannut sijhen Peldon ionga Ephron hänelle myi. Jacob hautaisi hänen Waimons Rachelin Cunnialisest. Joseph ia hänen Weliens owat woidellet heidän Isäns Jacobin Ruumin / ia swren Cunnian cansa sen haudannet. Se Wanha Tobias on Niniwen Caupungijn Cunnialisesta haudattu. Ja Jumala itze on haudannut Mosexen Moabiterein Maacunnas Nebo wuorelle. Ja wdesa Testamentis on myös Esimercki senpäälle: Martha ia Maria owat Cunnialisesta hau-

Monemur mortuos honeste sepeliendos esse.
Syr. 34.
Gen. 23.
Gen. 35.
Gen. 50.
Tob. 14.
Deutr. 34.

Ioh. 11. dannet heidän Weliens Lazaruxen / ionga meidän
HErra Christus ylösherätti iällens / ia sen cansa o-
sotti hänen Cunnians. Nijn myös Joseph Ari-
Ioh. 19. mathiast ia Nicodemus owat meidän HErran Chri-
stuxen Jesuxen Pyhän Ruumin Cunnialisest hau-
dannuet. Ja Stephanus sijtte cuin hän kiwitettin
Cuoliaxi on haudattu. Näin pitä myös meidän haut-
taman Cunnialisesta meidän edesmenneitä Cuolui-
ta. Ja waicka eij se tule nijnen Cuolluitten hywäxi ei-
kä autuudexi/eikä myös wahingoxi cuinga he haudatã.
Ninquin myös eij se ollut Pyhäin Martyritten wa-
hingoxi / että heidän Ruumins poltettin tuhgaxi / ia
mwlla häpiälisellä Cuolemalla HErran Christuxen
tunnustoxen tähden owat surmatut: Nijn cuitengin
pitä meidän cosca meille tila on / Cunnialisesta mei-
dän Weliem ia Sisarem hauttaman/sen syyn tähden/
1. Cor. 3. että he owat ollet P. Hengen asuma siat/ ia Jumalan
Seuracunnan Jäsenet / Casten cautta sijhen istute-
tut. Ja myös wijmein pitä ylösnouseman cuolluista/
ia Christuxen kircastetun Rwmin caltaisexi tuleman.
Phil. 3. Ja sen toiwon cansa me Cunnialisesta nijtä hautan
panemme iotca edesnuckunet owat. Mutta ne ioilla
eij se toiwo ole/ ninquin Pacanat/ Epicurit/ ia mwt
sencaldaiset hautamisest eij lucua pidä. Ninquin Ci-
cero kirioitta / että Diogenes on tehnyt / ioca käski
heittä hänen Rwmins pois ilman hautamata / ia pa-
neman yhden sauwan hänen vierens / iolla hän taisi
Coirat pääldäns pois carcotta. Massagetit (ninquin
Ieronymus kirioitta) owat Tappanet Inhimiset cos-
ca he wanhaxi tulit / ia sijtte keittänet ia heitä ylös-

syönet. Tebarenit owat ripustanet ylös heidän cuollens. Hircanit owat cuolluitten Rwmit taiwan Linduin ia Coirain etteen heittäneet. Caspyt metzän Petoin etteen owat heittänet. Grækit ia Romarit ylöspoltit nijden cuolluittin Rwmit. Ninquin wielä nyt Indias se tapa sanotan olewan / että cosca iocu Cuole / nijn se poltetan. Nämät ninquin he owat pacanat / iotca Jumalasta eij mitäkän tiedä / nijn he myös tekewät pacanan tawalla / ioista me Christityt olem cauwas eritetyt.

Toinen Osa.

Analysis 2æ. Partis quinque membra comprahendens.

TÄsä toises Cappales / tämän Cuollen ylösherättämisestä / on meille wijsi Cappaletta.

I. On HERran Christuxen swresta armosta tästä Köyhä Leske wastan:

Ja cosca Jesus sen näki / armahti hän hänen päällens.

P. Lucas cahtalaiset näisä sanoisa edespane.

Aspectus Christi.

1. Että HErra näki ia ymmärsi tämän Köyhän Lesken swren murhen / sydämen kiwun ia itkun / eij waiwoin ulconaisten silmäin cansa / ninquin yxi Inhiminen näke toisen / mutta hän näki tämän Köyhän Waimon sydämē pohian / ia sen murhen ia kiwun cuin sijnä oli / ia catzoi hänen päällens laupiasti ia armolisesta. Ja on se Hebræan kielen luondo ia tapa / että ne sanat / iotca merkitzewät tundo / cuin on / Näkeminen / Tundeminen / Tietäminen / ia muut sencaltaiset /

set/ merkitzewät eij yhtä paliasta ia yxikertaista näkemistä ia tundemista: Mutta yhtä laupiata / armolista/ ia lohdulista näkyä/ niin että hän tahto auta meitä meidän tuscasam ia hädäsäm. Ja näin tällä muoto meidän HErra Christus on nähnyt tämän Köyhän Lesken Waimon/ ioca oli mistanut hänen ainoan poicans/ ia sangen swresa murhesa seuraisi händä hautaan.

2. Miseratio Christi.

2. Että hän armahti hänen päällens. Græcan Textis seiso se sana ἐσπλαγχνίσθη ioca on niin palio sanottu/ Että HErra Christus caikesta sydämestä armahti hänen päällens. Ja niin annoi hänk sydämeens käydä sen Köyhän Lesken surulisen menon/ että hän sydämen pohiasta armahti hänen päällens.

II. Alloquium Christi dicentis: Noli flere.

II. On HErran Christuxen puhesta tämän Lesken tygö:

Ja sanoi hänelle: Alä itke.

Meidän HErra Christus eij ainoast armahtanut hänen päällens/ mutta myös puhui suloisest hänen tygöns/ ia lohdutti händä sanoden/ Alä itke/ ninquin hän tahdoisi sano: Minä näen ia ymmärrän sinun surus ia itkus sinun poicas tähden/ iongas olet cuoleman cautta mistannut: Mutta ole hywäsä turwasa/ sinun itkus ia murhes pitä cohta käättämän ilotxi/ ia sinun pitä näkemän Jumalan ihmelisen woiman ia wäen. Nämät tosin olit sangen suloiset sanat tätä köyhä Waimo cohtan/ ia myös niin woimaliset/ että hän saij cohta lohdutoxen hänen sydämesäns.

3. Accessus Christi.

III. **Ja edeskäwi ia rupeisi paarijn. Ja candaiat seisatit.**

Tässä meille owat cahtalaiset Asiat.

1. Että HErra Christus rupeisi paarijn: Theophilactus kirioitta näinen sanain päälle tämän caltaisen ulgostoimitoxen. Loculum tangit, ut discamus quod corpus ejus sit vivificum, quoniam enim caro facta est propria verbi omnia vivificantis, propterea vivifica est & ipsa, tollitq; mortem & corruptionem. Se on: Hän rupeisi paarijn/ että me oppisim hänen Rumins olewan eläwäxi tekiän: Sillä että hänen Lihans on tullut Sanan omaxi/ joca caicki eläwäxi teke/ sentähden on myös Liha eläwäxi tekiä/ ia poisotta Cuoleman ia turmelluxen. Ja Cyrillus sano: Communes facit cum sua carne divinæ suæ majestatis operationes, ut possit etjam vivificare mortuum, & sanare infirmos. Se on: Hän teke hänen Jumalisuden Maijestetins tegot hänen Lihans cansa yhteisexi/ että se taita Cuolluet ylösherättä/ ia taudit parata. 1. Tactus loculi.

2. Että candaiat seisatit: Sen cansa HErra Christus osotti hänen woimans/ että cosca hän rupeisi paarijn/nijn ne iotca cannoit seisatit: Sillä hän nijn wäkewästi rupeisi/ että ne iotca Ruumista cannoit seisatit/ ia eij saanet edemmä käydä. Näin wäkewät ia woimaliset ovat hänen pyhät Kätensä. Subsistentia bajulorum.

IV. On tästä Tunnustähdestä/ ionga HErra Christus täsä teki: 4. Miraculum ipsum.

Ja hän sanoi: Nuorucainen/ Minä sanon sinulle/ nouse ylös. Ja se cohta ylösnousi/ ia rupeisi puhuman. Ja hän annoi sen Äitillens.

Täsä tunnustähdes meille owat neliä Asiata/ ioista meidän pitä waarin ottaman.

1. Sermo Christi ad mortuum. 1. Että hän puhui tämän Cuolluen tygö ia sanoi: **Minä sanon sinulle:** Minä ioca olen se ulgostähetetty Messias Jumalan poica/ ionga hallusa ia woimasa on Elämä ia Cuolema/ Minä minä sanon sinulle nuorucainen/ ioca Cuolluna macat pareilla.

2. Modus resuscitandi. 2. Että hän käski nosta hänen ylös sanoden: **Nouse ylös:** Meidän HErra Christus puhuttele tätä Cuollutta ninquin hän Eläist ia macaist unesa. Ja osotti sen cansa/ että waicka hän totisesta oli Cuollut Inhimisten silmäin edesä/ niin cuitengin hänen edesäns/ ioca taist hänen palialla sanalla ylösherättä/ eij hän ollu Cuollut/ mutta Eli ia ninquin unesa macaist.

3. Erectio mortui & locutio. 3. Että Cuollut ylösistui ia rupeist puhuman/ nimittäin/ meidän HErran Christuxen Jesuxen sanan ia käskyn iälkin. Sillä niin wäkewä on hänen sanans/ että Cuollut ylösnousewat hänen sanans ia käskyns iälkin/ ioca on sangen ihmelinen ia swri Tunnustähti/ ionga cansa HErra Christus osotti hänen Jumaluden woimans/ ia todista että hän on se totinen ulgostuwattu Messias/ ioca piti tuleman Maailman. Ja että Cuollut rupeist cohta puhuman/ sen cansa Evangelista todista/ että hän oli totisesta Cuolluista ylösherätetty: Sillä ne Eläwät puhuwat ia eij Cuolluet. Mutta mitä hän on puhunut/ eij Evangelista siitä mitäkän kirioita/ senpäälle/ ettei meidän pidä niildä cuolluilda kysymän eikä oppiman/ mutta Prophetailda ia Apostoleilda. Waan ilman epäilemätä on hän

puhu-

puhunut sen ijancaickisen Elämän menosta / ia sijtä ilosta ia riemusta ioca siellä on.

4. Ja hän annoi sen hänen Äitillens / senpäälle / että hänen piti näkemän ia tietämän / että hänen poicans oli ylösherätetty Cuolluista / ia ottaman lohdutosta hänen tygöns / eikä enämbi itkemän ia sureman hänen iälkins. Ja tosin tämä oli wahwa ia totinen lohdutos / että hän saij poicans iällens eläwänä / ioca ennein oli cuollut / että sitä swrembi cuin hänen murhens ennen oli / cosca hänen poicans cuolluna paarein päällä macaist / sitä swrembi oli hänē ilons ia riemuns / että hän hänen elävänä iällens saij. 4. Restitutio sua matri.

V. On tämän Tunnustähden lopusta. 5. Eventus hujus miraculi.

Ja pelco tuli caickein päälle / ia cunnioitzit Jumalata sanoden: Swri Propheta on ylösnosnut meidän secaam / ia Jumala ombi hänen cansans etzinyt. Ja tämä sanoma hänestä ulgoskäwi ymbäri caiken Judean / ia caiken liki Maacunnan.

Tämän Tunnustähden lopun P. Lucas Kirioitta colmella muodolla. Triplex enarratio.

1. Että pelco tuli caickein päälle: Sillä cosca he näit sen swren Tunnustähden cuin täsä tapahtui / että HErra Christus yhden palian sanan cansa ylösherätti tämän cuoliuen nuorucaisen: Niijn pelco ia hämmästys tuli caickein nijnen päälle / iotca sijnä läsnä olit ia sen nägit. 1. Timor.

2. Että he cunnioitit Jumalata hänen swren armons edestä / että hän oli etzinyt / ia lähettänyt hei- 2. Glorificatio.

dän

Deut. 18. hän tygöns Messiaxen / ionga he cutzuit swrexi Prophetaxi / iosta seiso kirioitettu 5. Mosexen kirias.

3. Divulgatio 3. Että se sanoma hänestä käwi ulgos ymbärt caiken Maacunnä / eij ainoast Nain Caupungisa cusa tämä Tunnustähti tapahtui / Mutta myös ymbärt caiken Judean ia caiken liki Maacunnan: Cuinga HErra Christus oli yhden palian sanan cansa ylösherättänyt yhden Cuolluen / ia sen cansa osottanut hänens olewan sen totisen Messiaxen Maailman Wapahtaian.

Opetuxet toisesta Osasta.

Loci Com. 2ª Partis. Monemur de immensa misericordia Dei erga afflictos homines.

I. OPeme täsä meidän HErran Jesuxen Christuxen hywydestä / swresta armosta ia laupiudesta caickia nijtä wastan / iotca swresa murhesa ia surusa owat / ia cuinga laupiasti hän catzo heidän puolens / ninquin Dawid Psalmista swresta ia corkiasta ylistä hänen armons / caickia Köyhiä syndistä wastan / cusa hän näin sano: Laupias ia

Psal. 103. armolinen on HErra / kärsiwäinen ia swresta hywydestä. Sillä nijn corkia cuin Taiwas ombi Maan ylitzen / andapi hän armons walista nijnen päälle / iotca händä pelkäwät. Nijn caucana cuin Itä ombi Lännestä / poissijrsi hän meistä meidän pahat tecona. Ninquin yxi Isä armahta hänen Lastens päälle / nijn HErra armahta nijnen päälle cuin händä pelkäwät: Sillä hän kyllä tietä / mingäcaltainen teko me olemma / ia aiattele senpäälle että me tomu olemma. Ja toises

paicas sano hän: Cuca ombi ninquin HErra meidän Jumalan? Joca nijn corkialla istupi/ Ja cuitengin alimaisten päälle catzopi Taiwas ia Maasa. Joca sen Köyhän tomusta ylendä/ ia sen Waiwaisen logasta ylöscorgotta. Esimercki sen päälle on meille täsä Evangeliumis/ täsä köyhäs Waimos/ ioca oli swresa surusa ia murhesa/ cuinga meidän HErra Christus catzoi laupiasti hänen päällens/ Lohdutti/ ia sangen suloisten sanain cansa händä puhutteli sanoden: Älä itke. Tämän cansa pitä caicki surulliset ia murhelliset Inhimiset itzens lohduttaman tuscasa ia hädäsä/ ia tietämän sen wissixi ia todexi/ että hän myös heitä tahto lohdutta/ ia laupiudens heille osotta/ cosca he oikias Uscosa luottawat hänen päällens. Sillä hän on wielä nyt nijn laupias cuin hän silloin oli/ ia nijn näke meidän tuscan ia waiwan/ murhen ia ahdistoxen/ cuin hän näki hänen murhens ia tuscans/ ia tahto lohdutta ia autta meitä. Psal. 113.

II. Opeme tästä Tunnustähdestä/ että meidän HErra Jesus Christus on se totinen ulgosluvattu Messias Maailman Wapahtaia. Sillä hän itze sen todista ia osotta tämän swren ihmelisen Tunnustähden cansa/ ionga hän on tehnyt täsä Nain Caupungin portisa/ että hän ylösherätti yhden Cuolluen palian sanan cansa/ ioca sana oli nijn wäkewä ia woimalinen/ että se nuorucainen/ ioca macaisi paarein päällä Cuolluna/ cohta ylösnousi/ ioca oli yxi swri ia corkia Tunnustähti/ ia yxi ihmelinen työ ia teko/ nijn että caicki peliästyit sen ylitzen/ iotca sijnä läsnä olit ia sen näit. Ja tosin hän osotti sen cansa/ että hän oli ylös-

Ex hoc miraculo Discim⁹, Christum esse Meßiam & verũ mundi salvatorem.

nousemus ia elämä/ iosa caicki pitä elämän. Ninquin
hän cutzupi itzens P. Johannexen tykönä sanoden:
Ioh. 11. **Minä olen ylösnousemus ia Elämä / ioca Usco
minun pääleni / hänen pitä elämän waika hän**
cuolut olis. Sen myös P. Pawali todista Roma-
rein tygö sanoden: Että HErra Christus cutzu ne
cappalet iotca eij ole / ninquin he olisit. Ja ninquin
hän on algusa luonut Maan ia Taiwan tyhiästä/ ia
andanut seiso Auringon coco päiwän yhdesä paicas:
Ja tulen estänyt/ ettei hän taitanut polta nijtä colme
Miestä: **Sadrach/Misach/** ia Abednego/ tulise-
sa Unisa: Nijn hän wielä nyt taita tehdä mitä hän
tahto/ ia eij hänellä ole mitäkän mahdotoinda. Hän
on myös Lazaruxen ylösherättänyt/ ioca io colme
yötä oli haudasa maanut/ ia cutzui hänen haudasta ul-
Ioh. 11. gos sanoden: **Lazare tule ulgos.** Nijn myös sen
Piscan/ yhden Päämiehen Tyttären ylösherätti yh-
den palian sanan cansa sanoden: **Pisca nouse ylös.**
Ja pitä hänen wijmeisnä päiwänä ylösherättämän
caicki Cuollet/ iotca haudoisa macawat/ hänen änel-
lens sanoden: **Te Cuollet noscat ylös.** Ja waicka
he owat poismädännet/ tullet mullaxi ia tuhgaxi/ nijn
cuitengin Sielu ia Rumis pitä iällens yhdistettämän
ia tuleman eläwäxi. Ninquin hän itze sano P. Jo-
Ioh. 11. hannexen tykönä: **Se hetki pitä tuleman / ia io
ombi / että ne Cuollet pitä cwleman Jumalan
poian änen / ia ne iotca sen cwlewat / pitä Elä-
män.** Silloin HErra Christus itzecullakin anda hä-
nen omans iällens / Wanhemille heidän Lapsens/
Lapsille Wanhemans/Waimoille Miehen/ia Mie-

hille

hille Waimon/ etc. Jotca Cuolema on heildä poisottanut/ ninquin hän tälle Waimolle annoi hänen Poicans iällens.

III. Opeme/ että meidän pitä Jumalan töitä ia tegoia tundeman/ ia sanoman ynnä Dawidin cansa: Swret owat HErrän tegot/ ioca niistä waarinotta/ hänelle on ilo siitä/ mitä hän asetta/ se on ylistettäpä ia caunis. Ja cosca me niinen päälle catzelemme ia oikein tunnemme/ niin me ylösherätämme meitäm niinen edest Jumalata kijttämän ia cunnioittaman/ ninquin Dawid on tehnyt ioca sano: HErra minun Jumalan/ swret owat sinun ihmes/ ia sinun aiatoxes/ iotcas meille osotat/ eij ole yhtäkän sinun caldaistas/ minä tahdon niistä ilmoita/ ia niistä puhua/ waicka eij yxikän taida niistä ylöslukia. Näin tämä Cansa on tehnyt/ ioca täsä oli/ cosca HErra Christus ylösherätti sen Lesken Poian cuolluista. He tunsit sen swren Jumalan työn ia tegon cuin hän täsä teki/ ia cunnioitit Jumalata sen edest sanoden: Swri Propheta on ylösnosnut meidän seasam/ ia Jumala on etzinyt hänen Cansans. Näin myös meidän pitä ylistämän/ kijttämän ia cunnioittaman Jumalata/ että hän on lähettänyt hänen poicans Jesuxen Christuxen tähän Maailman/ ia andanut hänen yhdexi Uffrixi/ Hinnaxi ia maxoxi meidän ia caiken Maailman syndein edestä. Hän on andanut meille hänen pyhät sanans ia Evangeliumins/ ia ioca hetki ia aica anda sen saarnatta meidän edesäm/ ia autta ia suoiele meitä caikesta waarasta ia wahingosta/ anda meille Rau-

Discimus opera divina esse contemplanda & agnoscenda.

Psal. 111.

Psal. 40.

han ia Terweyden. Näiden ia muiden Lahiain edestä/ tule meidän ylistä ia kijttä Jumalata / ia seurata tämän Cansan Esimerckiä.

Euangelium Kirioitta P. Lucas 14. Lugus.

JA se tapahtui/ että Jesus tuli yhden Miehen huonesen/ joca oli ylimäinen Phariseusten seasa / Sabbatina rualle/ ia he wartioitzit händä. Ja catzo/ sijnä oli yxi wesitautinen Jnhiminen hänen edesäns. Ja Jesus wastaist Lainoppenuille ia Phariseuxille ia sanoi: Sopico Sabbatina paranda? Nijn he waikenit. Mutta hän rupeist hänen/ ia paranst hänen/

ia lasti menemän. Ja hän wastaten sanoi heille: Kenengä teidän Nauta eli Asi caiwon putopi / ia eij cohta händä ylöswedä Sabbatin päiwänä? Ja eiwät he taitanet händä tähän wastata.

Mutta hän sanoi wieraille wertauxen/ cosca hän merkitzi/ cuinga he walitzit ylimäisiä Istuimita/ ia sanoi heille: Coscas cutzutan ioldaculda Häihin/ nijn älä ylimäisexi istu/ ettei lähes iocu cunnialisembi sinua ole häneldä cutzuttu/ ia nijn tule se / ioca sekä sinun että hänen ombi cutzunut / ia sanopi sinulle: Anna tälle sija. Ja nijn sinä häpiän cansa rupiat alambana istuman. Mutta paramin coscas cutzuttu olet / nijn mene ia istu alamäisen sijaan: Senpäälle / että cosca se tule/ ioca sinun cutzunut on sanois sinulle/ Ystäwän/ nouse ylemmä. Silloin sinulle on Cunnia nijnen edes / iotca ynnä Atrioitzewat: Sillä että ioca itzens ylendä/ hän aletan/ ia ioca itzens alenda/ se yletän.

PYhä Lucas edespane meille täsä yhden Historian/ cuinga meidän HErra Christus Jesus on mennyt Rualle yhden Phariseusten *Exordium & summa Evangelij.*

Päämiehen tygö / ioca hänen oli cutzunut wieraxens yhden Sabbatin päiwän päälle / ia siellä parandanut yhden wesitautisen Inhimisen. Mutta ennein cuin hän paransi sen / kyseli hän Phariseuxilla / iotca sijhen olit cansa cutzutut / ios se olisi sowelias parata Sabbatina / waan ettei yxikän heistä sijhen mitäkän wastanut / nijn hän teki hänen wircans / ia paransi sen wesitautisen Inhimisen / eij catzonut heidän mieldäns / eikä totellut heidän nurinatans. Ja puhui heidän tygöns yhden wertauxen cautta / yhdestä Asista eli Naudasta / ioca putopi caiwoon / ia he cohta sen sijtä ylöswetäwät Sabbatina / ia sen cansa hän wasta hänen edestäns / ia osotta / että hänen palio enämin oli sowelias ia luwallinen autta Sabbatina yhtä Köyhä sairasta Inhimistä ia händä parata. Ja wijmein manna hän nijtä ylpeitä ia coreita Phariseuxia / iotca täsä coosa olit / että heidän piti poispaneman heidän corendens ia ylpeydens / ia nöyryttämän heitäns / sekä Jumalan että Inhimisten edesä.

Conuenit hoc Euangeliũ cum 3o Præcepto Decalogi. Item cum articulo, 2o & 4a Petitione.

Tämä Evangelium yhtensopi sen colmannen Käskyn cansa / sentähden että täsä opetetan cuinga Sabbatin päiwä oikein pyhitetän. Ja sen toisen Uscon cappalen cansa / sentähden että se Tunnustähti ionga HErra Christus täsä teki tämän wesitautisen Inhimisen cansa / todista että hän on se totinen Messias / Jumalan poica ia Maailman Wapahtaia. Nijn myös sen neliännen rucouxen cansa meidän iocapäiwäises rucouxes / cusa me rucoilem Jumalalda iocapäiwäistä Leipä / ionga alla myös Ruumin terweys ymmärtetän.

Ja on meille täsä Evangeliumis caxi Osa:

I. On sijtä Tunnustähdestä / cuin Christus täsä teki / että hän paransi sen wesitautisen Ihmisen. *Propositio bimembris.*

II. On sijtä wertauxesta / ionga hän puhui wierasten tygö / manaten heitä nöyryteen.

Ensimäinen Osa.

NIin paljo cuin tähän ensimäiseen Osan tule / nijn on meille täsä cahdexan Asian haara eli Cappaletta. *Analysis Iæ Partis Octo circumstantias comprehendens.*

I. On sijtä paicasta / cusa tämä Tunnustähti on tapahtunut: *I. Circumstantia est loci.*

Ja se tapahtui / että Jesus tuli yhden Phariseusten Päämiehen huonesen.

Näillä sanoilla P. Lucas tietä anda / että se on tapahtunut yhden Phariseusten Päämiehen huonesa. Phariseusten ioucosa eij ole caicki ollet yhtäläiset / monicahdat owat ollet ylembänä / monicahdat alambana. Muutamat owat ollet ninquin Päämiehet heidän seasans / ioita muut piti cunleman / ninquin Evangelisterit todistavat. Näinen Phariseusten Päämiehen huonesen on HErra Christus mennyt. Ja waicka hän kyllä tiesi / että Phariseuxet olit hänen wihamiehens / iotca wihaisit ia wainoisit händä / ia seisoit hänen Hengens iälken / meni hän cuitengin sinne / eij sentähden / että hän piti heidän wäärän oppins cansa / mutta että hän saattaisi heitä oikialle tielle.

II. Asian haara on sijtä aiasta / cosca se on tapahtunut. *II. Circum-*

stantia est temporis.

Sabbatin päiwänä.

Sabbatin päiwä oli Juttain seasa Seitzemes päiwä wijcosa / ioca langepi meidän Lauantain päiwän päälle. Silloin he cocontulit heidän Synagogans Jumalan sana cwleman. Ja ioca Caupungisa olit heille Synagogat / cusa Prophetain kirioituxet luettin ia ulgostoimitettin. Ja että meidän HErra Christus on myös ulgostoimittanut ia lukenut Prophetiat Synagogasa. Mutta yxi Tempel heille waiwoin oli Jerusalemin Caupungisa / cuhunga caicki colme kerta Aiastaiasa HErran Lain iälken piti cocontuleman / nimittäin / Pääsiäis Juhlalle / wijko juhlalle / ia lehtimaian juhlalle. Mutta ioca wijko Sabbatin päiwänä tulit he cocon heidän Synagogisans. Ja tämän Sabbatin päiwän päälle tämä on tapahtunut / että meidän HErra Christus on tullut Phariseuxen Päämiehen huonesen.

III. Circumstantia exprimit finẽ seu causam ingressus Christi in domum principis Phariseorũ

III. On sijtä syystä / mingä tähden HErra Christus on tullut Phariseusten Päämiehen huonesen.

Rualle eli ruoka ottaman.

Græcan Textis seiso / että hän tuli Leipä syömän: Sillä sijtte cuin he olit ollet Synagogisa / ia Jumalan sana cwllet / cutzui tämä Phariseusten Päämies HErran Christuxen wieraxens: Ja HErra Christus meni hänen Huonesens Leipä syömän. Sillä hän ninquin muut Ihmiset tarwitzi ruoka / sentähden että hän on ottanut hänen päällens täyden ia totisen Ihmisen luonon / ia caicki sen luonon omaisudet ia heickoudet paitzi syndi. Sentähden hän myös tarwitzi ruoka hänen Hengens ia Ruumins ylöspitämisexi.

Sillä

Sillä ninquin Aristoteles sano: Cibus naturam conservat. Se on: Ruoca ruonon ylöspitä.

IV. On sijtä / cuinga he owat wartioinet HErra Christusta: IV. *Observatio Pharisæorū*

Ja he wartioitzit händä.

Täsä Evangelista osotta / mingäcaltainen halu ia sydän Phariseuxilla on ollut HErra Christusta wastan / nimittäin / yxi myrkylinen aiatus ia halu: Sillä he catzelit ia cwldelit / mitä hänen piti puhuman ia tekemän / senpäälle että he saisit iongun tilan ia syyn händä panetella ia iohongun wahingon saatta. Ulconaisen puhen ia käyttämisen cansa he teeskelit / ninquin he olisit hänen ystäwäns / mutta sydämesäns he wihaisit ia wainoisit händä / ninquin te usein sijtä cwletta Saarnattawan.

V. On sen Tunnustähden tilasta / cuin HErra Christus on täsä tehnyt: V. *Occasio hujus miraculi.*

Ja catzo / sijnä oli yxi wesitautinen Inhiminen hänen edesäns.

P. Lucas sen sanan cansa Catzo / tahto meitä ylösherättä wisusti waarin ottaman täst mitä hän täsä kirioitta / että me sekä Silmäin että Corwain cansa nijtä catzomma ia cwlemma. Ja sano / että yxi wesitautinen Inhiminen seisoi sijnä Phariseusten Päämiehen huonesa. Ja eij sijtä mitäkän kirioita / ios hän Phariseusten neuwosta / taicka itzestäns on sijhen tullut. Mutta cuitengin on se kyllä ymmärtettäwä / että hän on sijhen tullut heidän neuwostans / mutoin eij olisi hän rohgenut itze mennä sencaltaisten swrten Herrain huonesen ia cocouxen. Ja Phari-

seuxet eij olisi sitä kärsinet/ että iocu erinomaisest se ioca taudisa oli/ ilman luvata olisi tullut heidän seurans. Ja nijn palio cuin tähän westautisen Inhimisen tule/ on hän sangen rascan taudin alla ollut / ioca tauti tule ylönpa.tis.:sta iuomisesta/ ia coco Rwmin ylöscohista/ ettei hänesä ollut yhtäkän terwettä paika.

VI. Interrogatio Christi Pharisæis proposita.

VI. On meidän HErran Christuxen kysymisestä:

Ja Jesus wastaten sanoi Lainoppenuille ia Phariseux-lle: Sopico Sabbatina paranda? Nijn he waikenit.

P. Lucas Evangelista cahtalaiset täsä edespane.

1. Että meidän HErra Christus kysy ios sopi Sabbatina paranda: Eij sentähden/ ettei hän itze ilman heidän neuwotans kyllä tietänyt mitä hänen piti tekemän: Mutta sentähen/ että hän saattaisi ilmei Phariseusten ia Lainpäälisten pahat ia myrkyliset aiatoxet/ iotca wartioitzit händä.

2. Obmutescentia Pharisæorum.

2. Että he waikenit ia eij tainet mitäkän sijhen wastata. Sillä HErra Christus oli sen kysymisen nijn edespannut/ että waicka cuinga he olisit sijhen wastanet/ nijn he olisit woitetut ia solmitut. Jos he olisit sanonet/ ettei Sabbatina sopinut paranda: Nijn he olisit osottanet sen cansa / ettei heille yhtän laupiutta ollut lähimäistä vastan. Jos he olisit sanonet/ että se oli luvalinen / nijn he olisit puhunet omatundons wastan/ iotca lw.t sen swrexi synnixi / ios Sabbatina iotakin piti tehtämän: Ja sentähden olit waij / ia eij mitäkän tohtinet wastata.

VII. On tämän wesitautisen Inhimisen ihmelisestä parannoxesta: | VII. Est miraculosa sanatio hydropici.

Mutta hän rupeisi häneen/ ia paransi hänen/ ia laski menemän.

Colme muoto P. Lucas täsä edespane / iotca HErra Christus täsä on pitänyt paratesansa tätä wesitautista Inhimistä.

1. Että hän rupe häneen kädens cansa/ senpäälle että hänen wiholisens piti näkemän / että hän se oli ioca paransi tämän tautisen Inhimisen / ia osotta sen cansa/ että hänen kätens owat wäkewät caickia auttaman/ ia caicki taudit parandaman. Ninquin Psalmisa seiso: Sinulla on woimalinen käsiwarsi/ wäkevä on sinun Kätes/ ia sinun oikia Kätes on corkia. | 1. Attactus hydropici. | Psal. 89.

2. Että hän paransi hänen / ia sen cansa todisti/ että hän on se totinen Messias / ionga hallusa owat caicki cappalet sekä taudit että terweydet/ ia on se oikia Lääkäri/ ioca caicki taudit taita paranda, ninquin Dawid sano: Että hän paranda caicki heickoudet/ ia terwexi teke caicki taudit. | 2. Sanatio hydropici. | Psal. 103.

3. Että hän laski hänen menemän: Senpäälle että Phariseuxet piti silmäins cansa näkemän / että hän oli saanut hänen terweydens täydelisest/ ia HErran Christuxen woiman cautta oli wesitaudista parattu. | 3. Dimißio ejus.

VIII. On Sabbatin työn ia tegon edeswastauxesta: | VIII. Apologia seu facti defensio.

Ja hän wastaten sanoi: Kenengä teidän

Nauta eli Asi caiwon putopi / ia eij cohta händä ylöswedä Sabbatin päiwänä? Ja eiwät he taitanet händä tähän wastata.

Täsä meidän HErra Christus wasta hänen / ia hänen tekons edestä / ia osotta että hän oikein teki sijnä / että hän paransi Sabbatina. Ja selittäpi sen yhden wertauxen cansa / ionga hän otti yhdestä Naudasta eli Asista / että ios se puto caiwon / nijn se cohta Sabbatina ylöswedetän. Ja tahto nijn palio sano: Te Vlcocullatut Phariseuxet / te wartioitzetta minua / ios minun pitä iotakin tekemän Mosexen Lakia wastan / ia erinomaisesta ios minä parannaisin Sabbatina tämän wesitautisen Ihmisen ioca täsä seiso: Ja luuletta sen olevan Lakia wastan / ia Sabbatin sen cautta turmeldavan. Mutta minä sanon teille / että ios teille on luvalinen wetä ylös Sabbatin yhtä Nauta caiwost / palio enämbi on luvalinen auta yhtä köyhä Ihmistä taudista ia parata Sabbatina / ioca on palio callembi cuin yxi järietöin Luondo cappale. Ja sen olen minä oikein tehnyt / että minä paransin tämän Köyhän wesitautisen Ihmisen Sabbatina: Te mahdatta aiatella ia puhua mitä te tahdotta. Näin meidän HErra Christus Jesus wasta hänen edestäns Lainpäälisiä ia Kirianoppenuita wastan / nijn ettei mitäkän he taitanet sijhen wastata / mutta olit äneti / ia sen cansa myötä annoit ia tunnustit / että hän oli oikein sijnä tehnyt / että hän Sabbatina paransi.

Opetuxet ensimäisestä Osasta.

Loci Com: 1. Partis.

Discimus I. OPeme tästä / cuinga meidän pitä can-

sakäymistä pitämän wieraspidoisa eli muolla nijnen Ulcocullacuin/ eripuraisten ia myös epäuscoisten Inhimisten cansa / nimittäin / että meidän pitä wissasti ia toimelisesta heidän seurasans oleman/ ettei me tulisi wietellyxi ia wedetyxi heidän pahuttens/epäuscoons/ ia wäärän oppijns / mutta paramin että me taidaisim saatta heitä oikialle tielle. Sillä meidän HErra Christus Jesus on myös toisinans ollut heidän cansans/ mennyt heidän wieraspitoons / syönyt ia iuonut heidän cansans: Mutta cuitengin senpäälle / että hänen piti saattaman heitä oikialle tielle/ eij hän ole catzonut heidän mieldäns / eikä sen iälken tehnyt / waan on oppettanut ia oijendanut heitä / ninquin hän myös täsä teki/ cosca hän oli Phariseusten cansa Rualla / eij hän heidän mielens ia tahdons iälken tehnyt eikä puhunut / mutta teki sen mitä hänen Wircans wadei/ nuhteli ia manaisi heitä/ ia paransi yhden sairan Inhimisen. Ja waicka se parambi olisi / wälttä ia carta sencaldaisten Inhimisten cansakäymistä/ Sillä ninquin Psalmisa seiso: Nijnen pyhäin cansa olet sinä pyhä / nijnen hywäin cansa olet sinä hywä. Ja nijnen puhtain cansa/ olet sinä puhdas/ia nijnen pahain cansa olet sinä paha. Ja Syrach sano: Joca tartu terwan / se saastutta itzens sijtä. Nijn myös Cyprianus sano: Consortes erunt alienorum delictorum, qui delinquentibus conversantur. Se on: Ne iotca syndisten seuras owat/ ne tulevat synnistä osalisexi. Nijn cuitengin cosca wirca ia asia nijn waati / että meidän pitä oleman heidän seurasans/nijn se on luvalinen: Mutta nijn/

quomodo cum hypocritis conversari debeamus.

Psal. 17.

Syr. 13.

että me wissasti heidän cansans olemma / ia cartamme / ettei me tule heildä wietellyxi / eikä suostu heidän pahuttens / mutta sen päälle panem caiken ahkeruden / että me taidaisimme heitä käätä parannoxen. Ja erinomaisesta Saarnamiehet pitä heidän wircans puolesta opettaman / ia ylösoiendaman nijtä iotca erhettynet owat / mutta cosca eij he tahdo heitä cwlla eikä parata heitäns / nijn heidän pitä cartaman heidän cansakäymistäns.

Discimus indolem Hypocritarum fraudulentam.

II. Että nämät Lainpäälliset ia Phariseuxet iotca täsä wieraspidosa olit / owat wartioinet HERra Christusta / mitä hänen piti puhuman ia tekemän: Sijtä me opeme nijnen Ulcocullatuden luonon ia tawan cuinga cawalat he owat / he cutzuwat wieraxens / puhuttelewat ystäwälisestä toisen cansa / andawat makiat sanat / ia cuitengin myrky ia sappi on sydämesä / ia pytäwät saatta lähimäisens wahingon. Ne iotca

Psal. 28. sencaltaiset owat / Dawid cutzu Jumalattomaxi ia pahan tekiexi / iotca ystäwälisestä puhuwat lähimäisens cansa / ia heidän sydämesäns on pa-

Psal. 54. hus. Ja toises paicas cutzupi hän ne / Ylpiäxi ia wäkiwallan tekiäxi / iotca seisowat toisen Hengen iälken / ia eij pidä Jumalata heidän silmäins

Psal. 55. edesä. Ja sano: Että liuckambi cuin woij on heidän suuns / ia sota on heidän mielesäns / heidän sanans owat pehmiämmät cuin Oliu / ia owat cuitengin teräwä Miecka. Ja wielä enämbi puhu

Psal. 64. heistä sanoden: Ne teroittowat heidän Kielens ninquin Miecan / ia ambuwat heidän myrkylisillä sanoillens / ninquin nuolen cansa. Että he sa-

laisesta

laisesta ambuisit sitä hurscasta/ äkistä he ambuvat hänen päällens ilman pelgota. He ovat rohkiat heidän pahan neuvons cansa/ ia puhuvat keskenäns/ cuinga heidän paulat paneman pitä/ ia sanovat/ cuca heitä taita nähdä? He ylös aiattelevat coirutta/ ia pitävät sala/ he ovat pahanelkiset/ ia pitävät cavalat iuonet. Ja puhu cohta iälken nijnen rängastoxesta sanoden: Mutta Jumala pitä äkistä ambuman heitä/ nijn että heidän pitä kirwistelemän sen iälken/ heidän oma kielens pitä heitä langettaman/ nijn että iocainen cuin heidän näke/ pitä pilcaman heitä. Jos me rupeme etzimän esimerckiä näiden päälle/ nijn me löydämme monda/ sekä wanhasa että wdesa Testamentisä: Ensimäises Samuelin kirias seiso/ cuinga Joab on makiain sanain cansa pettänyt Abnerin ia pistänyt hänen cuoliaxi. Nijn hän myös teki Amasan cansa/ hän terwetti händä ystäwälisest/ cutzui hänen weliexens/ ia sen cautta petti hänen ia pisti miecalla cuoliaxi. Samalmuoto Saul puhutteli Dawidi ystäwälisest/ ia annoi Tyttärens Michalin hänelle Waimoxi/ senpäälle/ että hän Philistereildä olisi tapettu. Judas Iscariot cosca hän tuli pettämän meidän HErra Jesusta Christusta/ terwetti hän suloisest/ annoi hänen suuta/ ia sen cautta petti hänen. Ja täsä Evangeliumis seiso/ että lainpäälliset ia Phariseuxet owat ollet HErran Christuxen cansa/ ninquin he olisit ollet hänen ystäwäns/ ia cuitengin wartioitzit händä/ ia etzeit tila/ cuinga he olisit saanet händä wahingon saatta. Tämäncaldaista wielä nyt

2. Sam. 3.
2. Sam. 20.
1. Sam. 18.
Matth. 26.

owat monda Phariseusta/iotca andavat makiat sanat myrkylisestä Sydämestä/ senpäälle että he ne yxikertaiset sen cautta wietteliste ia wahingon saattaisit: Mutta meidän pitä cartaman nijtä/ ettei he wahingon meitä saattaisi.

Monemur de sanctificando Sabbato. III. Opeme täsä/ cuinga meidän pitä lepopäiwä oikein pyhittämän: Meidän pitä sen päiwän päälle cocon tuleman Jumalalle palwelusta tekemän/ hänen P. Sanans cwleman ia käткemän. Sillä sen syyn tähden Jumala on asettanut ia sätänyt Lepopäiwän/ ia Käskenyt/ että meidän pitä silloin pois pitämän itzen Maailmalisista töistä ia askareista. Ninquin 2. Mosexen kirias seiso/ cusa Jumala näin sano: *Exod. 20.* Cuusi päiwä pitä sinun työtä tekemän/ mutta Seitzemendenä päiwänä on sinun HERras Jumalas Sabbat/ silloin eis pidä sinun Työtä tekemän/ eike sinun Poicas/ eikä Tyttäres/ eikä myös sinun Palwelias/ eikä sinun Palcapiscas/ etc. Tämän Käskyn Jumala itze on pitänyt/ ia rangaisnut nijtä iotca sen ylitzekäwit. *Num. 15.* Ninquin 4. Mosexen kirias seiso: Että Jumala annoi kiwillä Cuoliaxi lyödä yhden Miehen/ ioca Sabbatina puita cannoi. *Ierem. 17.* Ja Jeremian Prophetan tykenä seiso/ että Jumala uhca/ että hän tahto Iwtan Cansa rangaista/ ia caickia nijtä iotca Sabbatin rickovat. Sentähden myös Juutan Cansa on pitänyt heidän Lepopäiwäns cowin ia wisusti/ nijn ettei he mitäkän työtä tehnet sen päälle. Ja eis cuitengan aiatellet/ mingä syyn tähden Jumala oli silloin työtä tekemäst kieldänyt/ nimittäin/ sen tähden/ että heille

olisi

olisi sitä parambi tila ollut cocon tulla cwleman Ju-
malan sana / ia eij iongun Maailmalisen työn cautta
tulisi sijtä estetyxi. Ja sentähden myös Phariseuxet
campailit HErran Christuxen cansa / ia tahdoit hän-
dä sentähden nuhdella / että hänen opetuslapsens nou-
keit päitä Pellolla käydesäns Sabbatina / ia söit nij-
tä. Ja waicka eij me nyt wden Testamentin aicana
ole sidotut Jwtain Sabbatijn: Sillä meidän HEr- Matth. 12.
ra Christus Jesus on meitä sijtä ia muista Lewite-
rein sädyistä wapahtanut. Ninquin P. Pawali sa- Gal. 5.
no Galaterein tygö: Nijn pysykätte nyt wah-
wana sijnä wapaudesa / iolla Christus teitä on
wapahtanut / ia älkätte andaco teitän wastwde-
sta secoitetta oriuden ikeen alla. Ja Colloserein Coloss. 2.
tygö sano hän: Älkätte andaca yhdengän tehdä
teille omatundo ylitzen märätyn pyhän päiwän /
eli wden cwn / eli Sabbatin / ioca on wario sijtä
ioca tulewa oli: Mutta itze Rwmis on Christu-
xesa. Nijn cuitengin / että meille pitä yxi päiwä ole-
man / ionga päälle meidän pitä cocontuleman Juma-
lan palwelusta pitämän / ia haman Apostolitten ai-
gasta on Sunnuntai pyhänä pidetty / yhdestä Chri-
stilisestä wapaudesta / ioca myös HErran päiwäxi
cutzutan / sen tähden että HErra Christus sen päiwän
päälle on Cuolluista ylösnosnut. Sentähden pitä Apoc. 1.
myös meidän ynnä caickein muitein Christilisten Jn-
himisten cansa ymbäri coco Christicunnan / sen päiwän
pyhänä pitämän / silloin cocon tuleman Jumalan pal-
welusta pitämän / hänen P. Sanans cwleman ia
Sacramenti nautitzeman. Ja oleme nyt sidotut sen

päiwän päälle pitämän meidän Sabbatin ia Lepopäiwän/ ia eij iongun ulconaisen eli Maailmalisen työn cansa sitä turmeleman / ioca meitä Jumalan palweluxesta poisestä. Mutta cuitengin cosca meidän oma tarpem/ ia meidän lähimäisen tusca sen waati/ että ios Sabatina tulisi walkia wallallans eli iocu putoisi wetteen : Nijn on meille luwalinen auta / walkiata samutta/ia sitä cuin wetteen on tullut sijtä ulgosautta: Samallamuoto / ios heinän caicka elon aicana tulisit sateet Sabbatina / Nijn on myös luwalinen elo ia heinä sateen edestä Huonesen coriata / senpäälle ettei ne tulisi sateen cautta turmelluxi / ia Inhimiset sijtä saisi swren wahingon. Mutta ioca suotta ehdollans/ ilman tuscata/ ylöncatzesta Lepopäiwänä työtä teke/ iota hän muina päiwinä kyllä saisi tehdä / se turmele Lepopäiwän ia HErran Sabbatin/ia teke sitä colmatta Käskyä wastan. Tästä me nyt ymmärrämme/ cuinga Lepopäiwä oikein pyhitetän / nimittäin/ että me pidämme itzeme pois Maailmalisista töistä/ iotca meitä estäwät Jumalan palweluxesta / käyme Kirkoon Jumalan P. Sana cwleman/ HErran ehtolista nautitzeman/ Jumalata toinen toisen cansa yximielisen swn ia sydämen cansa kijttämän / hengelistä wirsiä weisaman/ Jumalata caickein tarweten edestä yhdestä suusta rucoileman. Ja sijtte cuin cotia tullan/pitä keskenäns toinen toisens cansa nijstä puhuman mitä Kirkosa on saarnattu/ senpäälle / että Jumalan sana sitä paramin iuurtuisi meisä ia tulisi käcketyxi meidän sydämisäm. Ja myös sijtte Waiwaisille almusata andaman. Nämät owat oikiat Sabbatin työt ia tegot/iot-

ca Jumala meildä waati. Ja cosca me näitä oikein teemme/ nijn en me ehdi muita töitä tekemän. Mutta/ sen pahembi/ ne oikiat pyhän päiwän työt nyt unhotetan/ harwoin käydän Kircos/ Jumalan sana laiskasti ewllan/ eikä rucoella / eikä kijtetä Jumalata sydämestä/ ninquin Christilisten Inhimisten tehdä tulisi. Pikemin taika cotona laiscana maatan/ taika Olu pöydille eli muille turhille astoille mennän/ ia ne suurembana pitäwät cuin heidän Sieluns autuuden: Ja nijn wetäwät heidän ylitzens Jumalan wihan ia rangastoxen/ ia mistavat isancaickisen elämän perimisen.

IV. Opeme / että meidän HErra Christus Jesus on nijn wissas/ wäkewä ia woimalinen/ että hän taita särkiä ia tyhiäxi tehdä caickein wiholisten neuwot ia edesottamiset/ ia eij taida yxikän händä wastan seiso. Ninquin Diob sen todista sanoden: Hän teke nijnen cawaloitten neuvot tyhiäxi/ ettei heidän kätens taida mitäkän matcan saatta. Hän käsittä ne wissat heidän cawaluxisans / ia teke nijnen cavalitten neuvot hulluxi / että he päiwällä iuoxevat pimeydesä / ia haparoitzevat puolipäiwästä ninquin yöllä: Ja Salomon sano: Eij yhtäkän wijsautta/ eikä ymmärdöstä/ eikä constia auta HErra wastan. Esimercki senpäälle on meille täsä Evangeliumis/ cuinga HErra Christus lainoppenuitten ia Phariseusten neuvot tyhiäxi teki. He wartioitzit händä/ otit waarin hänen puheistans ia töistäns/ että he olisit saanet iongun tilan händä wastan/ ia saatta händä hengen waaran ia wahingon: Mutta hän teki caicki heidän neuwons ia cawaluxens tyhiäxi/

Discimus hic Christum dißipare consilia hostium, & irritos habere conatus eorũ.

Prov. 21.

nijn että he olit waij hänen edesäns / ia eij taitanet yhtäkän
2.Sam. 17. sana händä wastata. Nijn hän myös teki Achitophelin neuvon Dawidi wastan tyhiäxi: Ja wielä nyt teke caickein wiholisten neuwot ia cawaluxet händä ia hänen Seuracundans wastan tyhiäxi / iosta meille on swri lohdutus / wastan meidän wiholisten pahoia neuwoia ia aigotuxia. Sillä HErra taita heidän neuwons särkiä / estä ia tyhiäxi tehdä / ettei he taida meille mitäkän wahingota tehdä / eikä yhtäkän hiuscarwa lijcutta meidän pään päälle. Sentähden cosca meidän wiholisen meitä wastan itzens asettawat / ia pytäwät meitä heidän pahan neuwons / ia cawaluxens cautta wahingon saatta / nijn turwatkam ia luottacam HErran päälle / hän taita ia woipi heidän neuwons ia edesottamisens särke ia tyhiäxi tehdä. Ninquin
Psal. 27. Psalmisa seiso: Odota HErra / ole hywäsä turwasa ia pelkämätä / ia odota HErra.

Toinen Osa.

Analysis 2æ Partis, continēs quinque membra.

SEura nyt se toinen Osa / siitä wertauxesta ionga hän sanoi wierasten tygö / iotca walitzit ylimäistä istuimita / cusa meille on wijsi Cappaletta.

I. Hospites ad quos dixit Christus similitudinē.

I. On niistä personaista / ioiden tygö hän sanoi sen wertauxen:

Mutta hän sanoi wieraille Wertauxen.

Täsä Evangelista tietä anda / cutka nämät wierat on ollet / nimittäin / Phariseuxet ia Kirianoppenet / iotca sijhen heidän Pämieheldäns olit ynnä HErran

Christuxen cansa cutzutut / ia olit HErran Christuxen swrimat wihamiehet / iotca händä aina wihaisit ia waiwoisit / ia seisoit hänen Hengens iälken / näinen tygö hän sanoi tämän wertauxen / ia tahdoi sen cautta wetä heitä poies coreudesta / ia turhan cunnian pydöstä.

II. On sijtä tilasta tähän wertauxen: II. Occasio hujus parabolæ.

Cosca hän näki / cuinga he walitzit ylimäisiä istuimita.

Tästä Phariseusten ia Lainpääliften coreudesta / ia turhan cunnian pydöstä / meidän HErra Christus on saanut tilan wertauxen cautta manata heitä nöyryteen: Sillä he olit ylöspaisunet coreudesta / ia tahdoit istua ylimäisnä / ia seisoit turhan cunnian iälken / ia muita ylöncatzoit / ioca on swri syndi / ettei Jumala eikä ne oikiat Christiliset Inhimiset woij sitä kärsiä. Tästä heidän coreudestans meidän HErra Christus myös puhupi P. Mattheuxen tykönä sanoden: De istuwat mielelläns ylimäisnä pöydän tykönä ia Synagogisa / ia tahtowat itzens terwetettä Turun Cartanoilla / ia cutzutta Inhimisildä Mestarixi. Matth. 23.

III. On HErran Christuxen manauxesta wierasten tygö / coreutta ia turha cunniata wastan. III. Dehortatio Christi ad hospites, de non eligendo loco superiore.

Coscas cutzutan ioldaculda Häihin / nijn älä ylimäiseri istu / ettei lähes locu cunnialisembi sinua ole häneldä cutzuttu / ia nijn tule se ioca sinun että hänen ombi cutzunut / ia sanopi sinulle: Anna tälle sija. Ja nijn sinä häpiän cansa rupet alembana istumat.

Näisä sanoisa HErra Christus cahtalaiset Asiat edespane.

Mandatum

1. Käskyn anda nijlle cutzutuille Häihin/ eli iohongun mwhun Wieraspitoon/ iotca tahtowat istu ylimäisen siaan. Cuin hän tahdoist sano: Minä näen ia ymmärrän teidän coreuden/ että te seisotta turhan cunnian iälken/ ia tahdotta istu ylimäisnä/ ioca eij seiso hywin/ erinomaisesta teille iotca pidäist muita opettaman. Ja sentähden minä manan teitä/ ettei te istu ylimäisen siaan: Sillä se on coreuden ia ylpeyden merki/ ia muut sitä nauravat ia häwäisewät. Näin HERra Christus heitä manapi/ ia tahto wetä heitä pois turhan cunnian pydöst. Ja ninquin hän oli ennein parandanut sen westautisen Inhimisen: Nijn hän myös tahto nyt parata näitä ylpeitä ia coreita Phariseuxia/ ia puhdista heitä sijtä wigasta cuin heisä oli.

2. Ratio ab honoratioribus convivis.

2. Sen syyn/ mingätähden eij heidän pidä istuman ylimäisen siaan: Senpäälle ettei tule ioca häneldä cutzuttu on/ia on cunnialisembi händä/ia hän häpiän cansa pitä alema istuman. Ja tahto meidän HErra Christus nijn palio sano: Cuinga swri häpiä sinulle sijtä olist/että perhen Isändä käskisi sinua alema istua/ ia toisen istutaisi ylemä sinua. Ja iollei sinua mw taida coreudesta estä ia pois erittä / nijn se häpiä cuin sinun sijtä tapahtu/ mahta sinua sijtä estä.

IV. Hortatio ad humilitatem, & infimæ se-

IV. On manaus nöyryteen:

Mutta paremin coscas cutzuttu olet/nijn mene ia istu alamaisen siaan/ senpäälle / et-

tä cos-

tä cosca se tule ioca sinun cutzunut on / sanoisi sinulle: Ystäwäni / nouse ylemä. Silloin sinulle on Cunnia nijnen edes / iotca ynnä Atrioitzewat. *dis occupationem.*

Täsä HErra Christus edespäne taas cahtalaiset Asiat.

1. Että se ioca cutzuttu on / istu alamaisen siaan ia nöyryttä hänens. Ja ninquin HErra Christus manaisi ia opetti cartaman coreutta / ia turhan cunnian pyndö / nijn hän nyt sitä wastan mana nöyrytten / ia käske istu alamaisen siaan. *Seßio ad locum infimum.*

2. On sijtä syystä / mingä tähden hänen pitä istuman alamaisen siaan / nimittäin sentähden / että hän yletäisin / ia tapahtuis hänelle cunnia nijnen edes iotca ynnä Atrioitzewat. Sillä ninquin nijlle iotca ylimäisen siaan istuwat tapahtu häpiä cosca he aletan / ia toinen istutetan händä ylemä: Nijn nijlle iotca alamaisen siaan istuvat / ia sijtte yletän / tapahtu Cunnia. *Ratio seßionis.*

V. Wisdes ia wijsmeinen cappale on sijtä yhteisestä sananlascusta / iolla HErra Christus wahwista hänen puhens / iä päättä tämän wertauxen: *V. Proverbialis sententia, apud Iudæos tum temporis trita.*

Sillä ioca itzens ylendä / hän aletan / ia ioca itzens alenda / se yletän.

Näillä sanoilla HErra Christus osotta ia tietä andada / sekä nijnein coriain ia ylpiäin / että nijnen nöyräin lopun. Sillä ne coriat iotca itzens ylendäwät / ia pitäwät palio itzestäns / corelewat ia kerscawat heidän wijsauttans / oppians / ia muita lahioia cuin heille on /

se aletan/ ia tulepi häpiän Jumalan ia Ihmisten edes: Mutta sitä wastan/ ne iotca itzens alendavat/ tundevat heidän heickoudens/ eij pidä itzestäns palio/ eikä muita ylöncatzo/ ne yletän ia cunnian satetan Jumalan ia Ihmisten edes.

Opetuxet toisesta Osasta.

Loci Com: IIæ Partis.

Discimus in conviviis civilitatem morum & colloquiorū esse observandam.

I. OPeme tästä/ cuinga meidän pitä käyttämän meitäm/ puhen ia työn cansa wieraspidoisa ia muisa cocouxisa/ nimittäin/ meidän pidä oleman Cunnialiset sekä puhesa että käyttämises. Eij meidän pidä turhi ia häpiälisiä iuttuia ia puheita siinä pitämän/ mutta meidän puhem niin laittaman/ että se tulisi Jumalan Cunniaxi/ ia meidän lähimäisen hywäxi ia ylösrakenoxexi.

1. Cor. 10. Ninquin P. Pawali sano Corinterein tygö: Jos te syötte eli iuotte/ taicka mitä te teette/ nijn tehkätte caicki Jumalan cunniaxi. Ja Epheserein tygö sano hän:

Ephes. 4. Älkän yhtäkän rietasta puhetta käykö teidän suustan ulgos/ mutta se cuin on tarpelinen ia paranoxexi iohonga se tarwitan/ että se olisi nijlle iotca sen cwlewat otolinen/ ia älkätte Jumalan P. Henge saattaco murhelisexi/ iolla te insiglatut olette lunastoxen päiwän asti. Nijn

Coloss. 3. myös hän sano Colosserein tygö: Poispangatte teistän caicki wihs/ hirmusus/ pahus/ häwäistys/ ia häpiäliset sanat teidän suustan. Ja cohta sen iälken sano: Opettacat ia manatcat keskenän toinen toistan/ Psalmein ia Kijroswirttein cansa/ ia

Hen-

Hengelisillä wirsillä armosa/ ia weisatcat Herralle teidän sydämesän. Ja caicki mitä te teette sanalla ia työllä/ se tehkätte caicki HErran Jesuxen Christuxen Nimeen/ ia kijttäkät Jumalata ia Isä hänen cauttans. Näin meidän HErra Jesus Christus on tehnyt/ eij hän ole pitänyt turhia iuttuia pöydän tykönä/ mutta on opettanut ia manannutx ia cosca hän on iongun wigan nähnyt/ nijn hän on nuhdellut ia neuwonut/ eij hän ole yhden ruocan Aterian tähden/ eli iongun syyn tähden waij ollut/ mutta nuhdellut nijn hywin hänen wihamiehiens cuin ystäwitä/ eikä kenengän mieldä catzonut. Nijn pitä myös meidän tekemän/ pitämän cunnialista puheita keskenäm/ sekä Wieraspidoisa että mualla/ opettaman ia manaman toinen toistam/ weisaman Psalmeia ia Hengelistä wirsiä/ ia caicki tekemän Jesuxen Nimeen. Ja sitä wastan wälttämän ia cartaman caicki rietat ia häpiäliset puhet/ eij ketäkän panetteleman/ eli pahoin puhuman/ ninquin sen pahembi nyt tapa on/ että cusa caxi eli colme yhten tulewat/ sijnä puhutan enämbi paha cuin hywä/ turhia ia häpelistä puheita ia iuttuia pidetän/ panetellan ia pariatan lähimäistä/ ioca on yxi häijy ia paha tapa/ ia on sitä Christilistä rackautta/ ia cahdexata Käskyä wastan/ cusa seiso/ ettei meidän pidä walhetteleman meidän lähimäisen päälle/ engä händä panetteleman/ eli paha sanomata hänen päällens saattaman/ mutta wastaman hänen edestäns/ hywin hänest puhuman/ ia caicki parhain päin kändämän.

II. Opeme tästä/ että meidän pitä wälttämän Discimus

ambitionẽ esse fugiendam, & humilitatem sectandam. coreutta ia curha cunniata / eikä sen iälken seisoman / mutta nöyryttämän meitäm Jumalan ia Jnhimisten edesä: Sillä Jumala eij woij kärstä niitä coreita ia ylpeitä / mutta rangaise ia maahan cukista ne / ia sitä
Luc. 1. wastan ylöscorgotta ne nöyrät / ninquin Marian kijs-
1. Pet. 5. toswirresä seise. Ja P. Pietari sano: Jumala seiso niitä coreita wastan / mutta niille nöyrille anda hän armon. Senpäälle on meille monda Esimerckiä: Lucifer oli algusta yxi Pyhä ia wigatoin Engeli / moneilla swreilla ia corkeilla lahioilla lahioitettu / mutta että hän niistä coreili ia tuli ylpiäxi / ia tahdoi wielä corkiamalle letä: Sentähden Jumala alascukisti hänen Taiwasta / ia sidottin pimeyden cah-
Gen. 3. leilla. Nijn se tapahtui myös Adamin ia Ewan cansa / iotca Jumala oli luonut hänen oman Cuwans iälken / wigattomaxi / pyhäxi / wanhurscaxi ia cuolemattomaxi / mutta että he Perkelen neuwon cautta eij tahtonet sijhen tytyä / waan tahdoit tulla Jumalan caldaisexi / ia olla nijn wijsat cuin Jumala itze / ia tietä Hywän ia Pahan / ia sentähden söit wijsauden puusta wastan Jumalan Käskyä / nijn he mistaisit caiken sen pyhyden ia wigattomuden / ia tulit ijancaickisen Cuoleman ia Cadotuxen alla. Nijn myös se tapahtui Cu-
Dan. 4. ningas Nebucadnesarin cansa / ioca hänen coreudens ia ylpeydens tähden rangaistin / nijn että hän aietin Jnhimisten seurasta Petoin secaan metzän / ia siellä söij ruoho ninquin Härkä / ia macaisi Taiwan casten alla / ia hänen hiuxens caswoit ninquin Cotkan höyhemet / ia hänen kyndens tulit ninquin Linnun käpälet.
Exod. 14. Samallamuotto Jumala rangaisi Pharaonin Cu-

ningan / ia upotti hänen punaisen Meren hänen ylpeydens tähden. Haaman hirtettin ylös sijhen hirsipwhun / ionga hän Mardocheusta wastan oli andanut ylösraketa. Cuningas Herodes myös hirmulisesta rangaistin hänen coreudens tähden / sillä cosca hän puetti hänens Cuningalisijn waatteisin / ia istui Domiostolin päälle / ia puhui cansan tygö. Ja he hwsit sanoden: Tämä on Jumalan Äni ia eij Inhimisten. Nijn HErran Engeli löij cohta händä / sentähden / ettei hän andanut Jumalan cunniata / ia hän ylössyötin madoilda ia ylönannoi Hengens. Nijn se wielä nyt tapahtu / että Jumala alenda ia rangaise caicki ylpiät ia coriat: Mutta ne nöyrät hän tahto ylendä ia ylöscorgotta / ninquin hän ylöscorgotti Abrahamin / Isachin / Jacobin / ia hänen poicans Josephin / Mosexen / Dawidin / Mardocheuxen / Esther / Judith etc. Nämät ia mwt sencaltaiset Esimerkit pitä meitä manaman / ia wetämän meitä pois ylpeydestä / ia käändämän meitä nöyryteen / senpäälle / että me wältäisimme Jumalan wihan ia rangastoxen.

Esther. 7.

Act. 12.

III. Opeme / että waicka eij Jumalan edesä ole yhtäkän eroitusta Inhimisten wälillä / eikä Jumala catzo yhdengän Inhimisen personan eli muodon iälken / mutta Caicki owat yhtäläiset hänen edesäns. Ninquin P. Pietari sano Apostolitten tegois: Nyt minä ymmärrän totudesa / ettei Jumala catzo yhdengän personan eli muodon iälken / mutta caikesa Cansas ioca händä pelkä / ia teke wanhurscaudē / se on hänelle otolinen. Ja P. Pawa-

Deum in hac vita nolle discrimina personarū scrutari secundū cujusq; officium & vocationē.

Gal. 3. li Galaterein tygö sano: Te olette caicki Jumalan Lapset/ Jesuxen Christuxen Vscon cautta/ sillä niin monda cuin te olette Castetut/ olette päällen pukenet Christuxen. Eij ole täsä Judæus eli Græki/ eij Oria eli Wapa/ eij täsä ole Mies eli Waimo/ caicki te olette yxi Christuxes Jesuxes. Niin cuitengin on täsä Maailmas Inhimisten edesä eroitus sen iälken/ cuin itzecungin Wirca myötä anda: Sillä eroitus on Esiwallan ia Alimaisten wälillä. Ja sen iälken cuin itzecukin täsä Maailmas on/ sen iälken hän myös istu täsä ylimäises eli alimaisesiasa. Yhden Cuningan ia Ruhtinan tule olla ylembänä cuin yxi Greifwi/ se taas ylembänä yhtä FrijHerra/ FrijHerra ylembänä yhtä Adelis Miestä/ niin BorgMestari on ylembänä yhteistä Caupamiestä/ ia niin toinen toisens iälkē. Ja se ioca swrembi ia corkiambi on Inhimisten edesä/ se on myös Cunniasa swrembi. Sen saman myös meidän HErra Christus wahwista täsä Evangeliumisa cusa hän sano: Coscas cutzutan ioldaculda Häihin/ niin älä ylimäisexi istu/ ettei lähes iocu cunnialisembi sinua ole häneldä cutzuttu/ ia niin tule se/ ioca sekä sinun että hänen ombi cutzunut/ ia sanopi sinulle/ anna tälle sija. Ja niin sinä häpiän cansa rupiat alambana istuman. Ja sentähden mana P. Pawali Rom. 13. Romarein tygö caickia sanoden: Andacat iocaitzelle mitä te olette welcapäät: Sille Wero/ iolla Wero tule: Sille Tulli/ iolla Tulli tule: Sille pelco/ iolla pelco tule: Jolla cunnia tule/ sille cunnia. Niin myös P. Pawali puhu Hengelisistä wir-

goista

goista Epheserein tygö / ia teke eroituxen nijnen wälille cusa hän sano: Hän on asettanut monicahdat Apostoleixi / monicahdat Prophetaixi / monicahdat Evangelistereixi / monicahdat paimenixi ia opettaiaxi. Mutta cuitengin eij yxikän pidä coreleman sijtä / ios hän on swremasa Wirgasa cuin toinen / eikä sentähden pitämän palio itzestäns / ia muita ylöncatzoman: Waan pitä nöyryttämän hänens Jumalan ia Jnhimisten edesä / ia aiatteleman nijnen sanain päälle / cuin meidän HErra Christus tämän Evangeliumin lopulla sano: Jocainen cuin itzens ylendä / se aletan / ia joca hänens alenda / se yletän. Eph. 4.

Euangeliumin Kirioitta P. Mattheus 22. Lugus.

COsca nyt Phariseuxet näğit / että Jesus oli tukinnut Sadduceusten suun / cocounsit heyhten. Ja kysyi hänelle yxi heistä / Lainopettaia / kiusaten händä ia sanoi: Mestari / cuca on swrin Käsky lagisa? Sanoi hänelle Jesus: Racasta sinun HErras Jumalas caikesta sinun Sydämestäs / ia caikesta sinun Sielustas / ia caikesta sinun Mielestäs / tämä on swrin ia ensimäinen Käsky. Se toinen ombi tämän caltainen: Racasta sinun Lähimäistäs ninquin itze sinus. Näisä cahdesa Käskysä caicki Laki ia Prophetat rippuwat.

Cosca nyt Phariseuxet cogos olit / kysyi heille Jesus / sanoden: Mitä teille näky Christuxesta / kenengä poica hän on? He sanoit: Dawidin. Sanoi hän heille: Quinga siis Dawid cutzupi hänen Herraxi / Hengesä? Sanoden: Sanoi HErra minun Herralleni / istu minun oikialle Kädelläni / sijhen asti että minä panen sinun wiholises jalcais astin laudaxi. Jos siis Dawid cutzu hänen Herraxi / quingasta hän on hänen poicans? Ja eij kengän taitanut händä mitän wastata. Ja eikä myös rohgennut yxikän sen päiwän perästä / hänelle enämbätä kysyä.

TÄSÄ Evangeliumis P. Mattheus meille edespane yhden puhen ia campauxen / cuin on ollut meidän HErran Jesuxen Christuxen ia Phariseusten wälillä / wähä ennein cuin HErra Christus kärsei Pijnan ia Cuoleman. Ja on se puhe heidän wälilläns ollut swrista ia corkeista Asioista / nimittäin / Inhimisten autuudesta / misä se autuus seiso / ia mingä cautta hän taita tulla autuaxi Jumalan tykönä / ia ijancaickisen Elämän periä. Phariseuxet he sanoit / että Inhiminen

Exordium à re ipsa.

tule autuaxi Lain töiden cautta / ia sentähden kysyit HErralle Christuxelle / cuca swrin Käsky on laisa / ia lwlit sen cansa ylitzen woittawans HErran Christuxen: Mutta meidän HErra Christus wasta heitä wissasti / ia osotta heille coco Lain summan / ia sen cansa tietä anda / ettei yxikän taida Lain töiden cautta autuaxi tulla. Ja sijtte cuin hän oli wastanut heidän kysymisens / nijn hän pani heidän ettens yhden toisen kysymyxen / nimittäin Christuxesta / kenengä poica hän oli. Ja sen cansa tahto osotta / että hänesä caickein Inhimisten autuus seiso / ioca Pijnallans ia Cuolemallans on Lunastanut meitä cuolemasta ia ijancaickisesta cadotuxesta / senpäälle / että ioca usco hänen päällens / pitä saaman ijancaickisen Elämän. Ja sen kysymisen cansa aioi hän tacaperin / ia ylitze woitti heidän / ettei he mitäkän rohgennut enämbi häneldä kysyä. Ja edes pannan meille täsä molemista cappaleista / sekä Laista että Evangeliumista / iotca owat ne erinomaiset cappalet coco Christilisesä opisa / iohonga caicki muut opincappalet sisälle sulietan. Ja pitä aina Jumalan Seuracunnasa opetettaman ia edespandaman / cuitengin swren eroituxen cansa / nijn ettei molemat / Laki ia Evangelium yhten secoiteta: Sillä swri eroitus on Lain ia Evangeliumin wälillä. Ja sentähden tule meidän tätä Evangeliumi wisusta cwlla / että me mahtaisim oppia sen oikian tien autuutten / ia kästtä ijancaickisen Elämän.

Convenit hoc Evangeliũ cum Decalogo. Ja yhten sopi tämä Evangeliumi Jumalan kymmenen Käskyn cansa / sen tähden / että täsä yxi summa caickein Käskyin päälle seiso. Ja sen toisen Osan

cansa uscon Tunnustoxes / sillä että täsä edespannan yxi oppi HErrasta Christuxesta / hänen personastans ia wirgastans.

Tämä Evangelium iaetan cahten Osan eli pääcappalen.

I. On siitä kysymisestä / siitä swremasta käskystä Laisa / ia meidän HErran Jesuxen Christuxen wastauxesta / sen kysymisen päälle. *Propositio bimembris.*

II. On HERran Christuxen kysymisestä Phariseusten tygö / hänen personastans.

Ensimäinen Osa.

NJin palio cuin tähän ensimäisen Osan tule / on meille täsä neliä Astan haara. *I. Circumstantia est Occasio quæstionis Pharisæorum.*

I. On siitä tilasta / iosta Phariseuxet owat ottanet syyn / campailla meidän HERran Christuxen cansa / ia kysyä Laista.

Cosca Phariseuxet näkit / että Jesus oli tukinnut Sadduceusten swn kiini.

P. Mattheus täsä samasa lugusa kirioitta / cuinga nämät caxi lahcocunda owat yhdestä neuwosta kiusanet ia coetellut meidän HERra Christusta Jesusta. Phariseuxet pidit neuwo yhten / cuinga heidän piti colmeman händä sanoisa / ia lähetit heidän opetuslapsens ynnä Herodianein cansa kysymän / ios se olisi oikein / että Keisarille piti annettaman Wero / taicka eij: Mutta siitte cuin HERra Christus heidän ylitzewoittanut ia tacaperin aianut oli / niin menit Sadduceuxet samana päiwänä hänen tygöns / iotca kysyit hä-

nelle yhdestä Waimosta / iolla olit seitzemen weliestä toinen toisens iälken ollut / kenengä Waimon niistä seitzemestä hänen piti oleman iälken ylösnousemisen. Mutta meidän HErra Christus myös ne tacaperin aioi P. Ramatun todistoxen cansa. Cosca nyt Phariseuxet sen näkit (ninquin täsä Evangeliumis seiso) että Jesus oli tukinnut Sadduceusten suun kijni / nijn taas cocounsit he yhten neuwo pitämän / cuinga he taitasit ylitzen woitta hänen / erinomaisesta sentähden / että he ymmärsit ia tiesit sen / että Cansa ihmettelit hänen oppins ylitze / ia he eij sitä suonet eikä tahtonet / että Cansa piti hänestä ia hänen opistans iotakin pitämän. Ja että täsä Sadduceuxista puhutan / tule meidän tietä / mitkä he owat olluet: Sadduceuxet owat ollet yxi erinomainen lahcocunda / iotca coco Ramatū pois hyliäisit / paitzi Mosexen wijsi Kiria / ne he waiwoin wastan otit ia pidit / he kielsit cuolluitten ylösnousemisen / kielsit myös sen ettei yhtäkän Engelitä pitänyt oleman. Ja olit saanet sen Nimen heidän Esimieheldäns / iotca sen wäärän opin oli ensistä alcanut / ionga Nimi oli Saddoh / ia hänestä sait he sen Nimen / että he cutzuttin Sadduceuxexi. Mutta Phariseuxet olit ulconaisesta pyhät Miehet / ia pidit itzens sen edestä / että he olit Lain opettaiat ia ulgostoimittaiat / iotca Lain oikein opetit: Waicka he sen wäärin ulgostoimitit ia opetit / että Jnhiminen ulconaisten Lain töiden cautta piti tuleman autuaxi. Ja pidit cowa elämän kerta ulconaisella muodolla / ia tahdoit näky olewan pyhät Miehet / iotca olit synnistä puhtat / waicka Sydän oli täynä caickinaista syndi / ia

saastaisutta/ iota eij he synnixi ensingän lukenet. Ja waicka nämät caxi lahcocunda olit keskenäns eripuraiset ia wihamiehet/ ia opisa olit toinen toistans wastan/ cuitengin he olit Christusta wastan yximieliset ia yhdesä neuwosa.

II. On sijtä Personasta/ ioca on kysynyt meidän HErral Christuxelle Jesuxelle: II. Circumstantia est personæ quæstionem proponentis.

Ja kysyi hänelle yxi heistä Lainopettaia kiusaten händä.

P. Mattheus pane täsä cahtalaiset Asiat edes.

1. Että se on ollut yxi Lain opettaia / ioca kysymisen on HErran Christuxen etteen pannut/ ia eij iocu yxikertainen Phariseus ole pandu kysymän / mutta he owat sijhen ulgoswalinet yhden erinomaisen oppenen Miehen/ ioca oli Lain opettaia / sen aiatexen ia toiwon cansa/ että hänen piti ylitzen woittaman HErran Christuxen/ sentähden että hän oli yxi erinomainen wijsas ia oppenut Mies Laisa. 1. Doctor legis.

2. Että hän kysyi kiusaten händä: Eij hän kysynyt sentähden/ että hän tahdoi iotakin oppia häneldä/ mutta sen päälle/ että hän hänen wijsaudens cansa olisi hänen kijni ottanut ia solminut sanoisa ia puheisa/ ia caickein ewlden ylitze woittanut/ ia sijtte iocaitzelda ylön catzottu/ pilcattu ia häwäisty olisi/ ninquin se ioca teke itzens wijsaxi ia oppenuexi/ ia cuitengin Phariseuxelda ylitze woitettin: Senpäälle tämä kysymys caicki käwi. 2. Finis quæstionis propositæ.

Ja P. Marcus sano/ että tämä sama Lain opettaia on ollut sijnä läsnä / ia ewlut päältä / cuinga HErra Christus ia Sadduceuxet yhten campailit/

la oli nähnyt/ että HErra Christus oli heitä wissisti wastanut ia tacaperin aianut.

III. Modus quæstionis propositæ,

III. On sijtä kysymisestä ionga tämä lainoppenut on HErran Christuxen etteen pannut.

Ja sanoi: Mestari/ cuca on se swrin Käskyn Laisa?

Tämä Lain opettaia anda HErralle Christuxelle Cunnialisen nimen/ cutzu hänen Mestarixi/ Senpäälle/ ettei hänen pitänyt ymmärtämän/ että hän kiusaten kysyi hänelle. Ja waicka se tosi on/ että hän se oikia ia totinen Mestari oli/ eij waiwoin tämän lain opettaian/ mutta caickein Ihimisten Maan päällä/ cuitengin eij hän sitä sydämestäns sanonut/ eikä tundenut händä Mestarixens: Mutta hän piti itzens Mestarin ia wissamban/ cuin HErra Christus oli: Näin cawala oli tämä Vlcocullattu Lain opettaia. Ja cosca hän tällä muoto oli nimittänyt hänen Mestarixi/ nijn hän pane kysymyxen hänen etteens/ sanoden: Cuca on se swrin käsky Laisa? Tämän kysymisen hän sentähden edespane/ että sijhen aican oli swri eripuraisus ia kysymys sijtä swremasta Käskystä Laisa/ cuca niistä piti swrin oleman. Monicahdat heistä pidit Vffrin swrembana: Monicahdat pidit Sabbatin pyhittämisen swremban/ mwtamat taas ymbärins leickauxen/ monicahdat pidit Ihimisten säädyt swrna/ yxi yhden/ toinen toisen Käskyn piti swrimmana. Ninquin Pawin joucko nyt teke/ monicahdat pitäwät paaston swrna/ monicahdat louckas messut/ mwtamat pelagrimein reisut/ ia Clostarin elämän. Ja sentähden he sijtä campailit ia kyselit

keske-

keskenäns / ia se oli heille quæstio magistralis, yxi Mestarilinen kysymys. Tämän kysymisen cansa / se Lain opettaia lwli ylitzen woittawans HErran Christuxen.

IV. On meidän HErran Jesuxen Christuxen wastauxesta: IV. Responsio Christi.

Sanoi hänelle Jesus: Racasta sinun HErras Jumalatas caikesta sinun Sydämestäs / ia caikesta sinun Sielustas / ia caikesta sinun Mielestäs: Tämä on swrin ia ensimäinen Käsky. Se toinen ombi tämän caltainen: Racasta sinun Lähimäistäs ninquin itze sinus. Näisä cahdesa Käskysä caicki Laki ia Prophetat rippuwat.

Waicka HErra Christus kyllä tiesi / että hän kiusaten kysyi hänelle / ia tahdoi sen cautta saatta wahingon händä: Nijn cuitengin hän anda hänelle wastauxen hänen kysymisens päälle. Ja wetä tähän sijälle coco Lain Summan / sekä ensimäisen että toisen Taulun päälle / ia osotta mitä Jumala molemis Tauluisa meildä waati / nimittäin / cahtalaisen rackauden. Ja on meille näisä sanoisa cahtalaiset Asiat.

1. On sijtä rackaudesta cuin Jumalalle tule / ia cuinga meidän pitä händä racastaman / nimittäin / caikesta Sydämestä / caikesta Sielusta ia caikesta Mielestä. Ja on meidän HErra Christus ottanut nämät sanat sijtä 5 Mosexen kiriasta / cusa näin seiso: Cwle Israel / HErra meidän Jumalan on yxi 1. Dilectio Dei. Deut. 6.

ainoa Jumala / ia sinun pitä Racastaman sinun HErras Jumalas caikesta Sydämestäs / caikesta Sielustas / ia caikesta woimastas / Se on / sinun pitä swrena ia corkian pitämän sinun HErras Jumalas ylitzen caickia / ia coco sinun aiatoxes / sinun mieles ia taitos / himos ia halus / ia coco sinun Elämäs cansa racastaman HErra Jumalata. Ja cutzu meidän HErra Christus tämän Käskyn swrimaxi ia ensimäisexi / sentähden / että Jumala on caickein swrin ia corkein ylitze caickein Taiwasa ia Maasa / ia tämä Käsky käypi caickein muittein käskyin edellä / sentähden / että tämä Käsky on caickein työlämbi.

2. Dilectio proximi. 2. On sijtä rackaudesta / ioca tule meidän Lähimäisellem / että meidän pitä racastaman händä ninquin itze meitäm. Nämät sanat HErra Christus otta

Levit. 19. 3 Mosexen Kiriasta / cusa Jumala sano: Racasta sinun Lähimäistäs ninquin itze sinuas / Se on / caicki se hywä cuin sinä suot itze sinulles / pitä sinun suoman myös sinun Lähimäiselles / ia mitä sinä ett suo sinulle itzelles / älä myös Lähimäiselles. Ja cutzu HErra Christus tämän käskyn sen ensimäisen Käskyn caltaisexi. 1. Sentähden / että Jumala ioca on andanut sen ensimäisen Käskyn / hän on myös andanut tämän toisen Käskyn. 2. Sentähden / että tämä Käsky sito Ihmiset cwliaisuten / nijn hywin cuin se ensimäinen. 3. Sentähden / että yhtäläinen rangastus käypi molembain ylitze / sekä nijnen iotca tätä wastan tekewät / että nijnen iotca sitä ensimäistä Käsky wastan tekewät. Ja päättä meidän HErra Christus hänen wastauxens näillä sanoilla: Näisä cahdesa Käskysä

caicki Laki ia Prophetat rippuwat / ia osotta sen cansa mitä lawialda ia haialda on kirioitettu Jumalan ia Lähimäisen rackaudesta Mosexen ia Prophetain kirioituxis / ne näihin cahten Käskyn sisälle sulietan / ia ioca nämät Käskyt täyttä / hän täyttä Lain ia Prophetat.

Opetuxet ensimäisestä Osasta.

Loci Com: Ia. Partis.

I. Upeme / euinga monda itzens asettawat täsä Maailmas Jumalan sana / ia sitä Christilistä oppi wastan: Sillä se saastainen hengi Perkele eij woi kärsiä Jumalan sanan walkiutta / mutta wiha ia waino sitä / ia tahto ulgos samutta sen. Ja sentähden ylösherättä ne wäärät opettaiat ia Falskit Prophetat / iotca Jumalan sana wastan itzens asettawat / ia pyytäwät aina estä Evangeliumin oppia heidän myrkylisen ia wäärän oppins cautta / ninquin meidän HErra Christus Jesus itze sitä ennusta P. Mattheuxen tykönä / sanoden: Falskit Prophetat pitä ylösnouseman ia wiettelemän monda. Item: Wäärät Prophetat pitä ylösnouseman / ia pitä tekemän suret merkit ia Tunnustähdet / nijn että (ios mahdolinen olis) ne ulgoswalitut myös wietellyxi tulisit. Catzo minä olen sen teille io edellä sanonut. Ja P. Pawali sano Corintherein tygö: Teidän seasan pitä oleman eriseuraiat / senpäälle / että ne oikiat Christityt ilmei tulisit. Nin myös P. Petari sano: Falskit Prophetat owat olluet Cansan seasa /

Discimus multos opponere se veritati verbi divini & doctrina celestis.

Matth. 24.

1. Cor. 11.

2. Cor. 2.

ninquin myös heidän seasan pitä oleman wäärät opettaiat / iotca myös tuowat wahingoliset eriseurat / ia poiskieldäwät sen HErran / ioca heitä on ostannut / ia saattawat heidän itze ylitzens yhden äkilisen cadotuxen / ia moni seurapi heidän haucutostans. Esimercki sen päälle on meille täsä Evangeliumisa / cuinga ne wäärät opettaiat Phariseuxet ia Sadduceuxet owat yhdestä neuwosta asettanet itzens meidän HErra Jesusta Christusta wastan. Sillä ninquin P. Mattheus sano: Cosca Phariseuxet olit lähettänet heidän Opetuslapsens / Herodianein Cansa kiusaman händä / ia kysymän / ios se oli oikein / ios Keisarille piti annettaman Wero / taicka eij / ia he häpiän cansa tacaperin menit. Nijn cohta samana päiwänä menit Sadduceuxet hänen tygöns campaileman hänen cansans / ia coettelemau / ios he taidaisit hänen ylitzen woitta. Mutta cosca he myös häpiän cansa tacaperin menit: Ja Phariseuxet sen cwlit / että HErra Christus oli tukinnut Sadduceusten swn kijni / tulit he taas cökon / ninquin täsä Evangeliumis seiso / ia yxi Lain opettaia kiusasi händä / kysyden / cuca se swrin Käsky oli Laisa. Ja ninquin se on tapahtunut meidän HErran Christuxen cansa / nijn se myös hänen Apostolittens cansa on käynyt. Sillä monda wäärä opettaiat owat sen saastaisen Hengen yllytämisen cautta / itzens asettanet heitä ia heidän oppians wastan: Samalla muoto myös heidän iälkens owat aina ne wäärät opettaiat ylösnosnet ia asettanet itzens sitä oikiata Evangeliumin oppi / ia sen opettaita wastan / ioinen cansa

Evan-

Evangeliumin saarnaitten oli kyllä tekemistä ia sotimista/ ninquin Kircon Historian kirioittaiat osottawat ia tietä andawat/ cuinga Irenæus on sotinut Ebionin ia Cerinthuxen cansa/ Cyprianus Novatianein cansa/ Cyrillus Nestorianein cansa/ Tertullianus Marcionijtain cansa/ Augustinus Manicherein cansa/ Athanasius Arrianitein cansa. Ja nijn ioca hetki aina owat ollet wäärät opettaiat/ iotca swren pahennuxen ia capinan owat Jumalan Seuracunnasa matkan saattanet/ia sitä oikiata Evangeliumin oppi wastan itzens asettanet. Ja Jumala cuitengin nijnen oikiain opettaitten cautta on heitä tacaperin aianut ia ylitze woittanut. Ninquin myös Jumala tällä wijmeisellä Maailman aigalla ylösherätti sen P. Miehen Martinus Lutheruxen Pawi ia hänen iouckons wastan/ iotca coco Maailman olit willinyet/ ia hänen wäärän oppihins saattanut. Ja waicka coco Pawin waldacunda/ Cardinalit/ Pispat/ Papit ia Mungit/ nijn myös Maailmaltiset Herrat/ Keisarit/ Cuningat ia Ruhtinat sitä oikiata Evangeliumin oppi wastan asetit/ nijn cuitengin eij he caiken heidän woimans cansa/ eikä caicki Helwetin portit taitanet händä ia Jumalan sana ioca hänen Swsans oli wastan seiso. Mutta se oikia Evangeliumin oppi aina enämin ia enämin caswoi/ ia ymbäri monda Maacunda/ Jumalan armon ia awun cautta haioist swren Hedelmän cansa. Näin se wielä nyt ioca hetki tapahtu Maailman lopulla/ HERran Christuxen ennustoxen iälken/ että Satanas aina ylösherättä ne wäärät opettaiat/ Jumalata ia sitä oikiata

Evangeliumita wastan: Eij meidän cuitengan sentähden pidä sijtä pahennosta ottaman/ eikä sentähden mitäkän epäilemän Evangeliumin totudesta/ palio wähemin sijtä poies luopuman: Mutta sitä enämin sen cansa pitämän ia sijnä wahwana pysymän. Sillä se on yxi wahwa merki ia todistos muinen merkein seasa/ että se oppi cuin meille on/ ia meidän edesän saarnatan/ on oikia ia Jumalan sanasa perustettu.

Docemur hic, legem requirere à nobis non solum externă, sed etiam internă cordis obedientiam.

II. Opeme tästä/ cuinga palio laki meildä ia caikilda Inhimisildä waati/ nimittäin/ eij ainoastans ulconaista cwliaisutta/ ninquin Phariseuxet ia kirianoppenuet aiattelit: Mutta Laki myös waati sisällistä cwliaisutta/ sillä täsä Mosexen Laisa seiso/ ia meidän HErra Christus itze sanoi/ että meidän pitä racastaman HErra Jumalata caikesta meidän Sydämestäm/ ia caikesta meidän Sielustam/ ia caikesta meidän woimastam. Ja sen cansa osotta/ ettei meidän ainoasti ulconaisen Rumin ia iäsenitten cansa pidä Jumalata palweleman ia racastaman/ mutta coco Sydämen cansa/ Sielun ia woiman cansa/ nijn että coco Inhiminen caickein hänen iäsenittens ia iocaitzen weri pisaran cansa cuin hänesä on/ pitä racastaman Jumalata/ nijn myös caiken sydämen/ caiken himon ia halun cansa cuin sydämestä ulgoskäypi/ pitä Jumalata racastaman. Samalla muoto caiken hänen elämäns/ puhens ia työns cansa/ ia caiken woimans ia wäens cansa pitä Inhimisen racastaman Jumalata. Yhdesä Summasa/ caicki mitä Inhimises on/ sydän/ caicki woima ia wäki/ himot/ halut/ puhet ia aiatoxet pitä Jumalata racastaman. Ja näemme

tästä/

kästä/ cuinga caucana me ia caicki Inhimiset Maan päällä he owat Lain täyttämisestä / ia cuinga mahdotoin on se caikille Inhimisille / sillä sydän on täynä paha himo ia halu / walhetta / miestappo/ huorutta/ haureutta/ warcautta/ wäärä todistosta ia muita sencaltaista syndiä / iotca sydämestä ulgoskäywät / ninquin meidän HErra Christus sano ia todista P. Mattheuxen tykönä. Ja cuinga Inhiminen pidäisi racastaman caikesta sydämestä Jumalata / ioca racasta Murha/ Huorutta / ia muita syndiä : Ja cuinga yxi ahne Inhiminen/ ioca aina seiso Rahan ia Rickauden iälkin/ taita racasta Jumalata caikesta sydämestä. Ja waicka hän racasta Jumalata / niin eij hän racasta caikesta/ mutta puolella sydämel / ia toisella puolella hän racasta Raha ia Riista. Näin swresti on Inhiminen/ ia coco hänen Luondons turmeldu peri synnin cautta / ettei hän woi/ eikä taida tehdä sitä cuin Laki waati. Ja sentähden owat Phariseuxet ia Kirianoppenet swresta erhettynyt siinä / että he sanoit ia opetit niin / että Inhiminen taita täytä lain / ia lain töistä tulla autuaxi/ ioca cuitengin on heille ia caikille Inhimisille mahdotoin. Tämän meidän luonon turmeluxen ia heickouden pitä meidän tundeman ia tunnustaman/ ia eij tekemän meitäm parammaxi cuin me olemme/ eikä luottaman meidän oman ansiom ia hywäin töiden päällä / mutta meidän HErran Christuxen ansion päällä/ ioca meitä piinallans ia cuolemallans on lunastanut ijancaickisesta cuolemasta: Sillä meidän ansion eij ole mitä cuin ijancaickinen Cuolema ia Cadotus. Sentähden pitä meidän tekemän nin-

Matth. 15.

Luc. 17. quin HErra Christus sano P. Lucan tykönä: Cosca te oletta caicki tehnet / cuin teille on käskētty / nijn sanocat / me olem tehnet sen cuin me olimma welcapäät tekemän.

Nos semper debere paratos esse ad respondendum omnibus.

III. Opeme täsä / että meidän pitä aina oleman walmit wastaman iocaista / iotca meille iotakin kysywät / cuin tule ylösrakennuxexi ia tarpexi / erinomaisesta cosca iocu toiwo on / että se ioca kysy / taicka muut / iotca sijnä läsnä owat ewlemas / tulisit paramaxi / waicka se kysymys kiusaten meille edespannaisin / ninquin

1. Pet. 2. P. Petari Apostoli mana sanoden: Olcat aina walmit wastaman iocaista quin teille kysywät / toiwon perustoxen iälkin / ioca teisä ombi / hiliaisuden ia pelgon cansa. Ninquin meidän HErran Jesus Christus on tehnyt / ia andanut wastauxen Lain oppenulle / ioca kysyi häneltä / cuca se suurin Käsky olisi. Ja waicka hän sen kyllä tiesi / että se lain oppenut kiusasi händä / cuitengin annoi hän oikian wastauxen hänen kysymisens päälle / senpäälle / että hän wedäisi händä ia muita Phariseuxi parannoxen. Nijn pitä myös caicki Christiliset Inhimiset / erinomaisest sanan palweliat walmit oleman wastaman nijtä / iotca heille kysywät / ia opettaman heitä oikein / iotca iosakin erhetyxes owat / ia oikialla tiellä händä saattaman. Ja pitä heidän wastauxens ottaman pyhistä Raamatuista / Jumalan P. Sanasta / ia sijtä opetettaman / ia nijtä / iotca sitä wastan sanowat / sen cansa ylitzen woittaman ia tacaperin aiaman. Ninquin P. Pawa-

Tit. 1. li mana caickia Saarnamiehiä / että heidän pitä manaman sanan ewlioita terwelisen opin cautta / ia ylitzen

zen woittaman ne iotca sitä wastan sanowat. Sillä Jumalan P. Sanan ia kirioitusten todistusten cansa/ ne wäärät opettaiat ia falskit Prophetat ylitzen woitetan. Ja senpäälle että he sen taitaisit sitä paremin tehdä/ pitä heidän wisusti lukeman Prophetain ia Apostolitten kirioituxet/ ia nijsä itzens harioitteleman: Sillä se cuin itze wähän on lukenut ia wähän taita/ eij myös taida muita palion opetta/ eikä wäriä opettaita wastan sano/ palio wähemin heitä ylitzen woitta.

IV. Opeme tästä/ mitkä työt meidän pitä tekemän/ että ne Jumalalle kelpaisit ia olisit otoliset/ nimittäin/ ne iotca Jumala itze on käskenyt hänen P. Sanasans/ ninquin Jumala itze sano Prophetan Ezechielin tykönä: Eij teidän pidä elämän teidän Isäden käskyin iälken/ eikä pitämän heidän oikiuttans/ eikä saastuttaman heidän epäiumalains päälle/ sillä että minä olen HErra teidän Jumalan/ minun käskyn iälken pitä teidän elämän/ ia minun oikiuden pitä teidän pitämän/ ia sen iälken tekemän. Ja meidän HErra Christus täsä Evangeliumisa osotta ne työt/ iotca Jumala on käskenyt meidän tehdä/ sanoden: Racasta sinun HErras Jumalas caikesta sinun Sydämestäs/ caikesta sinun Sielustas/ ia caikesta sinun woimastas: Ja sinũ Lähimäistäs ninquin itze sinuas. Ja ne työt cuin Jumala itze on Käskenyt tehdä/ owat Jumalalle otoliset ia kelwoliset/ cosca ne tehdän oikias uscos: Mutta ne työt cuin Inhiminen itze omasta tahdostans ia ehdostans ylösaiattele ia teke/ ne eij ole Jumalalle otoliset/ eikä myös taida Jumalalle kelwata/

Discimus quæ opera sunt facienda, nimirũ ea quæ Deus in verbo suo præcipit.

Ezech. 20.

Matth. 15. wata / ninquin HErra Christus P. Mattheuxen tykönä sano: Turhan he minua palwelewat opettaden sitä oppi cuin on Inhimisten käsky. Sentähden myös Phariseusten ia Kirianoppenitten Jumalan palwelus / ionga he teit Inhimisten säätyin iälken / ia caicki se cuin he kerscaisit heidän hywistä töistäns / oli myös turha. Ninquin myös Pawin iouckowielä nyt palwelewat Jumalata Inhimisten säädyin iälken / lwlewat sen olewan Jumalalle otolisen mitä Pawi ylösaiattele ia päälle pane / sillä sen he swrna pitäwät / ia sen iälken eläwät ia lwlewat sen cansa tulewans Wanhurscaxi: Cuin on loucas Messut / moninaiset Paastot / pyhäin Miesten ia Waimoin auxihwtamws / Pilagrimein reisut / helmein lugut / ia mwt sencaltaiset. Waan ne cuin Jumala itze on Käskenyt ia päälle pannut poishetit. Mutta meidän pitä oppiman elämän nijnen Käskyin iälken / ia tekemän ne työt cuin hän käske / oikias uscos / eij cuitengan nijnen päälle luottaman / mutta sanoman ninquin Christus opetta P. Lucan tykönä.

Toinen Osa.

SInä ensimäises Osas sanottin yhden Lainoppenen kysymisestä HErran Christuxen tygö / cuca se swrin Käsky oli Laisa / ia HErran Christuxen wastauxesta: Seura nyt se Toinen Osa / meidän HErran Christuxen kysymisestä Phariseusten tygö Christuxesta ia hänen Personastans.

Ja on meille täsä neliä Asian haara.

I. On HErran Christuxen kysymisestä Messiaxesta ia hänen Isästänsä.

I. Quæstio Christi de Meßia eiusque patre.

Cosca nyt Phariseuxet cogosa olit / kysyi heille Jesus / sanoden: Mitä teille näky Christuxesta / kenengä poica hän on?

Sitte cuin Lain oppenu oli kiusannut meidän HErra Christusta / ia kysynyt / cuca swrin Käsky on Laisa / niin tahdoi hän heille iällens kysyä eij laista mutta Evangeliumista / ia erinomaisesta Messiaxesta Christuxesta ia hänen personastans: Ja sen kysymisen hän pane eij yhden eli cahden etteen / mutta caikille Phariseuxilla cosca he olit cogosa hän kysyi. Ja että he olit campailut hänen cansans ia kysellet laista / niin hän tahto kysyä heille iällens Evangeliumista sanoden: **Mitä teille näky Christuxesta / kenengä poica hän on?** Ja tahto cwlla / cuinga oppenet he olit Evangeliumisa. Ninquin hän tahdoist sano: Te Phariseuxet pidätte itzenne niin swrna ia corkiast oppenen / ia kysyitte minulle ia campailitta minun cansan Laista: Nyt minä tahdon panna teidän etteen iällens yhden kysymyxen Evangeliumista / ia cwlla / cuinga oppenet te siinä oletta. Sanocat siis / mitä teille näky Christuxesta ia hänen Personastans / kenengä poian te sanotta hänen olewan / osottacat teidän wijsauden ia oppin / ia wastacat minua sijhen ios te Miehet oletta: Tämän kysymisen meidän HERra Christus pani heidän etteens.

II. On Phariseusten wastauxesta.

II. Responsio Pharisæorũ.

He sanoit: Dawidin.

Täsä

Täsä he osottawat heidän sokeudens eli tyhmydens / että waicka he olit Lainopettaiat / iotca muita piti opettaman / nijn cuitengin eij he HErra Christusta oikein tundenuet / eikä hänen personatans. Sillä he lwlit hänen olewan yhden palian Inhimisen / ioca Dawidin sugusta oli syndynyt / ia piti oleman yxi Maailmalinen Herra ia Cuningas / ia wapahtaman Jwttan Cansan Romin Keisarin oriuden alda / ia saattaman heitä endisen wapauteen. Sijnä lwlosa olit Phariseuxet ia coco Jwttan Cansa: Mutta hänen Jumaluden luonostans eij he mitäkän tietänet / eikä sitä usconet / että hän oli Jumalan poica Isästä ijancaickisesta syndynyt: Ja sentähden cutzuit he hänen Dawidin poiaxi. Ja waicka se tosi oli / että hän oli Dawidin poica / Dawidin siemenestä syndynyt Lihan puolesta / oli hän myös cuitengin totinen Jumola / ioca oli Isästä ijancaickisesta syndynyt Jumaluden luonon puolesta / iosta he eij mitäkän tietänet / ia sentähden he rohkiasti wastaisit ia sanoit / hän on Dawidin poica / ia lwlit oikein wastanens.

III. *Obiectio Christi contra datam responsionẽ.*

III. On sijtä wastauxest / ionga HErra Christus annoi heille iällens sitä wastan:

Sanoi hän heille: Cuinga sijs Dawid cutzupi hänen Herraxi / Hengesä? Sanoden: Sanoi Herra minun Herrallent / istu minun oikial kädellänt / sijhen asti / että minä panen sinun wiholises ialcais astin laudaxi. Jos sijs Dawid cutzu hänen Herraxi / cuingasta hän on hänen poicans?

Ja tah-

Ja tahto HErra Christus niin palio sano: Te Phariseuxet sanotta Christuxen olewan Dawidin poican/ mutta että Dawid cutzu hänen Herraxens/ cuinga hän taita olla hänen poicans/ sillä Inhimisen ymmärröxen ia aiatoxen iälken se näky olewan mahdotoin ia wastan luondo/ että Isä cutzu poicans hänen Herraxens. Eij HErra Christus tätä sentähden sano: Ettei hän ole Dawidin poica Inhimisen luonon puolest/ eikä sitä kiellä: Mutta hän tahto sen cautta wetä heitä yhten syrwemban ia corkiamban HErran Christuxen tundon/ että he tietäisit sen ia oppisit/ ettei hän ainoasta ole Dawidin/ mutta myös Jumalan poica: Se on: Ettei hän ole palias Inhiminen/ mutta myös totinen Jumala. Ja todista Dawidin sanoilla/ ioca cutzu Christuxen hänen Herraxens/ ia sencaldaisexi Herraxi/ ioca on yhdencaldaisesa wäesä/ Woimas ia Cunnias ynnä hänen taiwalisen Isäns cansa. Jä tämän todistoxen Psalmista hän wetä tähän sisälle/ senpäälle/ että he oppisit oikein tundeman händä/ ninquin hän tahdoisi sano: Jos Messias on Dawidin poica/ ia myös hänen Herrans/ niin seura sijtä/ ettei hän ole iocu palias Inhiminen/ mutta myös totinen Jumala.

IV. On sen puhen lopusta/ cuin on ollut Christuxen ia Phariseusten wälillä: *Eventus Colloquij inter Christum & Pharisæos.*

Ja eij yxikän taitanut händä mitäkän wastata/ eikä myös rohgennut sen päiwän perästä häneldä enämbätä kysyä.

Näillä sanoilla P. Mattheus osotta sen lopun/

ioca on seuranut sen campauxen iälkin / cuin on ollut meidän HErran Christuxen ia Phariseusten wälillä. He toiwoit ylitze woittawans HErran Christuxen / ia hänen häpiän saattawans / mutta he itze tulit häpiän / ia langesit sijhen cuopan cuin he caiwoit HERran Christuxen etten / sillä he olit nijn ylitzewoitetut / ettei he taitanet yhtäkän sana sijhen wastata. Ja olit cuitengin nijn paatunet / ia heidän sydämens nijn cowettunut / ettei he tahtonet / eikä tainet anda totuden sia / mutta aina pysyit heidän pahudesans. Sillä ios he olisit tahtonet oppia häneldä / nijn heidän olisi pitänyt kysymän HERralle Christuxelle lawiamalda Messiaxesta / ia hänen wirgastans / ia ano häneldä ulgos toimitusta senpäälle / mutta eij he sitä tahtonet tehdä.

Opetuxet toisesta Osasta.

Loci com: Secundæ Partis. Monemur hic de Christo Meßia ejusq; persona.

I. OPeme tästä Meßiaxen meidän HErran Christuxen Jesuxen Personasta / ioca on caickein swrin ia corkein cappale sijnä Christilises opisa / iosa myös caicki meidän autuuden ia se ijancaickinen elämä seiso / ninquin HERra Christus itze P. Johannexen tykönä sano: Tämä on se ijancaickinen Elämä / että he tundewat sinun totisen Jumalan / ia iongas lähetit Jesuxen Christuxen. Ja nijn palio cuin HERran Christuxen Personan tule / nijn me tiedämme Jumalan P. Sanasta / että hän on Jumala ia Ihminen / ioca Isästä Jumalasta ijancaickisesta on syndynyt / ia on

Isäns

Isäns olemisen Iwri cuwa / ionga cautta caicki owat tehdyt: Mutta Inhimisen luonon puolesta hän on syndynyt neidzestä Mariasta. Ja tämän luonon puolesta hän cutzutan Dawidin poiaxi / sentähden että hän oli Dawidin sugusta syndynyt / ninquin Jumala oli Dawidin luwanut / että hän tahdoi ylösherättä hänen siemenens hänen iälkens / ia tahdoi walmista hänen waldacundans. Ja Messias HErra Christus eij ainoast pitänyt oleman Dawidin poian / mutta myös hänen Herrans / ninquin Dawid itze sen tunnusta ia cutzupi hänen Herraxens / sanoden: Herra sanoi minun Herralleni / istu minun oikialle kädellä̈ni. Jotca sanat meidän HERra Christus wetä tähän sisälle / ia sen cansa todista Phariseuxia wastan / ettei hän ollut iocu palias Inhiminen / ninquin he lwlit hänen olewan / mutta myös totinen Jumala / iolla on caicki woima sekä Taiwasa että Maasa / eij waiwon Jumaluden luonon puolesta / mutta myös Inhimisen / ninquin hän itze sen todista P. Matthewxen tykönä / sanoden: **Minulle on annettu caicki woima Taiwasa ia Maasa** / nimittäin / Inhimisen luonon puolesta: Sillä Jumaluden luonon puolesta hänelle on ollut itzestäns caicki wäki ia woima ijancaickisesta / eikä taita hänelle sen puolesta mitäkän annetta. Sen saman Inhimisen luonon puolesta on hän ylös corgotettu Jumalan oikialle kädelle / nijn että hän nyt molembain luondoin puolesta personalisen yhteyden tähden / hallitze ynnä hänen Taiwalisen Isäns cansa caicki cappalet Taiwasa ia Maasa / yhdencaltaises woimas / Cunnias ia Herraudes.

Heb. 1.
2. Sam. 7.
Psal. 110.
Matth. 28.

Deum hostium consilia & conatus dissipare, eorumq; vires frangere.

II. Opeme/ ettei meidän HErran Jesuxen Christuxen/ ia hänen seuracundans wihamiehet/ caiken heidän neuwons ia edes ottamisens cansa/ taida mitäkän wahingota tehdä/ eikä hänelle eikä hänen Seuracunnallens/ sillä hän särke ia tyhiäxi teke heidän neuwons/ ia tukitze heidän suns kijni. Ja hän käändä heidän pahat neuwons ia aiatoxens hywäxi/ hänen Cunniaxens ia hänen Seuracundans parhaxi ia ylösrakennoxexi/ ninquin P. Pawali sen todista

Rom. 8.

Romarein tygö/ sanoden: **Me tiedämme/ että nijnen iotca Jumalata racastawat/ caicki cappalet parhain auttawat/ nijsmittäin nijlle/ iotca aigotuxen iälken cutzutut owat.** Joca on meille ia caikille Christityille suurexi lohdutoxexi: Sillä hän wielä nyt taita ia woipi caicki meidän wiholisten neuwot käätä hänen Cunniaxens ia meidän hywäxen/ ia heidän suns tukita/ ia wastata meidän edestäm/ ia caicki waarat ia wahingot meildä pois estä. Esimercki senpäälle on meille 1. Mosexen kirias/ cuinga Jumala on käändänyt Jacob Patriarchan poicain neuwot/ ia aigotuxet tyhiäxi tehnyt/ iotca tahdoit surmata heidän Weliens Josephin/ ia wijmein myit hänen pois: Mutta Jumala käänsi sen hywäxi/ nijn että hän sen cautta tuli suurexi Herraxi ia Ruhtinaxi Egyptin Maalle/ ia hän ruokei hänen Isäns caickein

Iud. 14.

hänen Lastens ia Perhens cansa callilla aialla. Ja Duomarein kirias on meille Esimercki Samsonisa/ cuinga yxi kiljuwa Jalopeura tuli händä wastan/ ia HErran henzi langeisi Samsonin päälle/ ia hän rewäisi Jalopeuran ricki ninquin yhden Wuohen/ ia

hän eij mitäkän wahingota saanut tehdä hänelle/ ia cosca hän palaisi sieldä tacaperin/ nijn hän löyti Hunaiata sen Jalopeurä Raadosta/ ia hän söij siitä. Catzo cuinga Jumala laitti/ että se metzän Peto eij taitanut Samsonin tehdä mitän paha. Ja täsä Evangeliumis seiso/ että HErra Christus on Phariseusten neuwot särkenyt/ ia caicki se häpiä cuin he olit hänelle aigonnet tehdä/ tuli heidän itze päällens. Saarnamiehet ia Jumalan sanan Palweliat myös tästä lohdutos ottacan/ wastan caickia Jumalan sanan wihamiehiä/ että waicka he wihawat ia wainowat heitä/ nijn cuitengin Jumala heidän neuwons särke/ ia sen hywäxi käändä: Tehkän he heidän wirkans uscolisesta saarnamisen/ opetuxen ia manauxen cansa ilman pelkämätä/ ia andacan Jumalan haldun heidän menonsa/ ia caicki heidän murhens/ hän kyllä heitä warielee heidän wihamiestens Käsistä.

Euangeliumin Kirioitta P. Mattheus 9. Lugus.

JA JEsus astui Hahteen / meni ylitzen / ia tuli iällens oman Caupungins. Ja catzo / he edestoit yhden halwatun wuotes sairastawan. Cosca nyt Jesus näki heidän uscons / sanoi hän halwatulle: Poican / ole hywäs turwas / sinun syndis andexi annetan sinulle. Ja catzo / muutamat Kirianoppenuist sanoit keskenäns: Tämä pilca Jumalata. Cosca nyt Jesus heidän aiatoxens näki / sanoi hän: Mixi te paha aiatteletta teidän Sydämisän? Cumbi kewiämbi on sanoa / synnit andexi anne-

tan sinulle: Taicka sanoa / nouse ylös ia käy. Mutta että teidän pitä tietämän / että Inhimisen poialla on walda Maasa synnit andexi anda: Sijtte sanoi hän sille halwatulle: Nouse ylös / ia ota sinun wuotes ia mene kotias. Ja hän ylösnousi ia meni kotians. Ja cosca Cansa sen näit / ihmettelit he / ia cunnioitit Jumalata / ioca oli andanut Inhimiselle sencaltaisen woiman.

TäSä Evangeliumis P. Mattheus kirioitta yhden ialon ia sangen merkilisen Historian / yhdestä Köyhästä halwatusta miehestä / ionga meidän HErra Jesus Christus paransi ia terwexi teki / ia myös poisotti sen jwren iosta tämä ia caicki mwt taudit ulgostulewat / ia sen cansa osotti / että hän oli se totinen Messias ia Mailman Wapahtaia / ioca taita caicki taudit parata / ia synnit andexi anda / iosta caicki taudit ia synnin rangaistoxet ulgostulewat / ninquin hän myös tämän halwatun Miehen synnit on andexi andanut / ia sekä Sielun että Rwmin puolesta hänen terwexi tehnyt. Mutta ninquin ne Jumalattomat Phariseuxet ia Kirianoppenet aina asetit itzens meidän HErra Christusta wastan / pilcaisit ia häwäisit händä / ia caicki hänen *Exordium à summa Evangelij.*

puhens ia tekons pahoin päin käänsit: Nijn he myös täsä tekewät/ sanowat hänen häwäisewän Jumalata. Wan yhteinen Cansa iotca hänen suret ia ihmeliset Tunnustähdens näit ia cwlit/ ihmettelit nijtä/ ia cunnioitzit Jumalata/ ioca oli andanut sencaldaisen woiman Inhimisille.

Conuenit hoc Euangelium cum 3o Articulo in Symbolo.

Ja yhtensopi tämä Evangelium sen colmannen Uscon cappalen cansa: Sentähden että tämä osotta meidän HErra Jesuxen Christuxen Personan/ hänen woimans ia wäkens.

Propositio Duas Partes continens.

Tämä Evangelium iaetan cahteen Cappaleen.

I. On tästä halwatusta Miehestä/ ioca HErran Christuxen tygö wuotesa cannetin.

II. On sijtä puhesta/ cuin on ollut HErran Christuxen ia Kirianoppenuitten wälillä/ ia sijtä Tunnustähdestä cuin HErra Christus täsä on tehnyt.

Analysis Iae Partis 4r Circumstantias comprahendens.

Ensimäinen Cappale.

NIin paljo cuin tähän ensimäisen Osan tule/ on tästä halwatusta Miehestä/ iota edespane P. Mattheus neliän Asian haaran cansa.

1. Occasio nauigationis Christi.

I. On HErran Christuxen Hahten astumisesta/ ia sijtä tilasta/ ia syystä mingätähden hän on sen tehnyt.

Ja Jesus astui Hahteen/ ia meni ylitzen.

Matth. 8.

P. Mattheus kirioitta wähä ennein näitä sanoia sijnä edelises lugusa/ että meidän HErra Christus oli ynnä hänen Opetuslastens cansa waeldanut ylitzen

Galilean Meren / ia asettanut sen swren twlispään cuin noust ylös Meresä / ninquin sijtä Talwella ioca Wuost Saarnatan / ia cosca hän tuli toisella puolella Merta Gergeseritten Maacundan / tulit caxi hän. dä wastan iotca Perkeleldä hirmulisesta rijwattin / nijn ettei yxikän taitanut sitä tietä waelda / he hwsit sanoden : Ah Jesu Jumalan poica / mitä meidän on sinun cansas tekemist / oletcos tullut meitä waiwaman ennein cuin aica on / ia rucoilit händä / että ios hän tahdoi ulgosaia heitä / annaist heille luwan mennä Sicain lauman sisälle / iotca sijnä läsnä käwit / ia cuin hän sen oli heille luwannut / nijn coco Sicain lauma juoxi Mereen / ia uppoisi sijhen. Mutta cosca Caupungin asuwaiset sen cwlit / iuoxit he händä wastan / ia rucoilit händä / että hän menis pois heidän Maacunnastans. Ja sen Historian iälken seura nyt tämän Evangeliumin Historia / että Jesus astui Hahteen / ia meni ylitzen Meren / ia sen kijttämättömän cansan tyköä pois / iotca swrembana pidit heidän Sicalaumans / cuin HErran Christuxen Jesuxen.

II. On sijtä paicasta cuhunga hän on mennyt. II. Circumstantia est loci.

Ja tuli iällens omaan Caupungins.

Tuka se Caupungi on ollut / eij P. **Mattheus** sijtä kirioita / mutta P. **Marcus** sen nimittä ia sano / että se oli **Capernaum** / ioca oli Galilean Meren tykönä 14 Peniculma Jerusalemista. Ja P. **Mattheus** cutzu sen hänen omaxi Caupungixens / eij sentähden / että hänellä hänen alendamisens aicana oli yhtän Caupungita eli Kylä / ninquin Maailmalisilla Herroilla. Ninquin hän itze sen todista P. Mat-

Matth. 8. theuxen tykönä sanoden: Ketuilla owat luolat/ ia Linnuilla taiwasalla owat pesät / mutta Ihmisen poialla eij ole/ cuhunga hän taita Pääns callista. Mutta ensistä sen tähden/ että hän sijnä on hänen asumastans pitänyt / ninquin Chrysostomus sano: Bethlehem ipsum tulit, Nazaret educavit, sed Capernaum ipsi perpetuum habitaculum fuit, Se on/ Bethlehemis hän on syndynyt / Nazarethis ylöscaswanut / mutta Capernaumis aina asunut. 2. Että hän sijnä enimät Tunnustähdet on tehnyt / ninquin HErra Christus sano: Sinä Capernaum ioca olet ylös corgotettu haman Taiwasen asti/ sinun pitä alas syöstämän Helwettijn. Sillä ios sencaltaiset awut olisit tehdyt Sodomas cuin sinusa on tehdyt: Niijn hän wielä tänäpäiwän seisosi.

III. Circumstantia est personarũ Paralyticũ adducentium.

III. On niistä Miehistä/ iotca edestoit sen halwatun Miehen:

Ja catzo/ he edestoit yhden halwatun wuotesa sairastawan.

P. Marcus sano/ että heitä oli neliä ollut iotca hänen cannoit/ ia cosca eij he tainnuet tulla hänen tygöns Cansan tähden/ iotca sinne olit tullet/ ettei sellä ollut sia owengan edes / rewäisit he katon ricki sijnä Huonesa cusa HErra Christus oli/ ia weit hänen katon päälle/ ia köyden cansa päästit wuoten alas/ iosa se halwattu macaisi. P. Lucas sano/ että he etzeit sen Luc. 5. iälken/ cuinga heidän piti sisälle tuleman/ ia paneman hänen etteens. Ja cosca eij he löytänet Cansan tähden/ custa puolesta he parhain saisit hänen sisälle/ astuit

he katon päälle/ ia päästit hänen alas wuotesa Jesuxen etteen. Sillä että Jwttan Cansalla eij ollu pysty katot ninquin meille on/ mutta tasaiset/ että he sait käydä nijnen päälle/ ia olit ymbärins raketut/ ettei yxikän pitänyt sijtä maahan putoman/ ninquin Jumala oli sen nijn Käskenyt 5 Mosexen kirias. Nämät Miehet owat ollet Jumaliset/ ia osottanet heidän rackaudens Lähimäistäns wastan/ ia andanut tämän Köyhän halwatun Miehen tuscan ia waiwan käydä heidän sydämijns/ ia yhdestä Christilisestä rackaudesta otit tämän halwatun Miehen/ ioca eij taitanut lijcutta itzens/ ia cannoit hänen HErran Christuxen tygö/ senpäälle/ että hän parannaist hänen. Owat myös osottanet heidän uscons sen cansa/ että he sen uscoit/ että HErra Christus taist ia woi händä autta ia terwexi tehdä/ muutoin iollei heillä se usco olist ollut/ eij he olist nijn swrta waiwa etteens ottanet/ candamã händä/ rijsuman Catto/ ia lasketman händä Jesuxen etteen. Anda myös P. Lucas tietä/ mitä HErra Christus silloin on tehnyt/ nimittäin opettanut/ cusa hän sano: **Ja se tapahtui yhtenä päiwänä/ cosca hän opetti/ ia sijnä olit Phariseuxet ia Kirianoppenet istuden/ iotca olit tullet caikista Caupungeista Galileasta/ Judeasta ia Jerusalemista.** Owat nämät Miehet ollet myös rohkiat/ ettei he ole peliänet näitä Phariseuxita ia Kirianoppeneita/ iotca sijnä olit cogosa/ että heidän piti pannan heitä paneman/ sentähden/ että he HErrasta Christuxesta nijn palio pidit/ ia toit tämän halwatun Miehen hänen tygöns. Nijn palio cuin tähän halwattun Miehen

Deut. 22.

tule / on hän ollut swresa ia rascasa taudisa / eij hän taitanut liicutta Kättä eikä Jalca / eikä itze händäns autta ilman muitten awutta / mwt piti händä syöttämän ia juottaman / candaman ulgos ia sisälle: Sillä caicki hänē jäsenens ia suonens olit ninquin Cuolluet / nijn ettei hänesä mwta ollut cuin Hengi. Tämä tauti / ninquin caicki mwt taudit tulewat Inhimisen päälle synnin tähden / ninquin Syrach sano: **Joca hänen luolans edesä syndiä teke / hänen pitä tuleman Lääkärin käsijn.** Ja Augustinus sano: Sanitatem perdidimus, quia creatorem offendimus, Se on / me olemme terweydem mistanuet / sentähden että me olem Luoian wihoittanet.

IV. Circumstantia est, modus exceptionis Christi bajulatorum & Paralytici.

IV. On sijtä muodosta / cuinga HErra Christus on heitä wastan ruwennut.

Cosca nyt Jesus näki heidän uscons / sanoi hän halwatulle: Poican / ole hywäs turwas / sinun syndis owat sinulle andexi annetut.

Näisä sanoisa P. **Mattheus** colme cappaletta edespane.

1. Fidei contemplatio.

1. On että HErra Christus näki heidän Vscons / anda sen cansa tietä / että hän caicki näke / tietä ia ymmärtä / mitä Inhimisen sydämesä on / ia caicki hänen sydämens aiatuxet owat hänen edesäns. Näki myös sen Vscon / cuin oli sekä näisä Miehisä / iotca tämän halwatun **Miehen** edestoit / sekä sen halwatun oman uscon / ionga he olit saanet hänen saarnastans / ia nijstä Tunnustähdeistä cuin hän teki.

2.

2. Että hän lohdutta tätä halwattua sanoden:

ole

ole hywäsä turwasa poicani/ ia tahto nijn caiken epäilyxen hänen sydämestäns pois otta/ ia wahwista hänen Uscons. Hän näki ia tiesi sen tuscan ia waiwan / cuin hänesä oli/ eij waiwoin Rwmin / mutta myös Sielun puolesta: Sillä hän tiesi/ että hän syndins cansa oli ansainut sen taudin/ ia sentähden murhetti sitä / ia sen syyn tähden Christus lohdutta händä / Käske hänen olla hywäs turwas / ia anda hänelle sen toiwon/ että hänen piti saaman sekä hänen Rwmins terweyden/ sekä hänen syndins andexi. *Consolatio Christi.*

3. Että hän annoi hänen syndins andexi/ia teki ninquin hywä ia oppenu Lääkäri/ ioca taudin jwren ensistä poisotta/ ia sijtte taudin. Nijn myös HErra Christus ensistä synnin pois otti / ioca jwri hänen tautijns oli/ iosta se ulgos tuli ninquin yhdestä lähtestä/ ia sijtte taudin / ioca händä jwresta waiwaist / paransi. *3. Peccatorū condonatio.*

Opetuxet ensimäisestä Cappalesta.

I. EТtä meidän HERra Christus on Wenheen sisälle astunut / ia sen cansa waeldanut Meren ylitzen / sitä me opime / että waicka hän ynnä hänen Taiwalisen Isäns ia sen Pyhän Hengen cansa on luonut Meren ia caicki luondo Cappalet/on myös iohdattanut Israelin Cansan ylitzen punaisen Meren cuiwin Jalgoin ilman wahingota. Nijn myös Elian ia Elisexen ylitzen Jordanin Wirran wienyt on/ ia hän itze käwi weden päälle cui- *Discimus media à Deo ordinata non esse negligenda aut contemnenda.* *Exod. 14. 2.Reg. 2.*

win Jalgoin: Cuitengin hän täsä Wenhesen astui/ ia sen cansa meni ylitzen/ ia sen cansa osotta/ että hän on totinen Jnhiminen/ ia caicki Jnhimisen heickoudet hänen päällens ottanut. Eij hän ole tahtonut käydä wettein päällä/ mutta on andanut hänens Wenhen cansa wiedä ylitzen Meren/ sen päälle/ että hän meitä päästäisi meidän heickoudestam/ on myös cansa tahtonut iättä meille yhden Esimerkin/ että ninquin hän eij ole unhottanut eikä ylöncatzonut nijtä wälicappaleit/ iotca käsillä owat ollet/ mutta nijtä nautinut: Nijn pitä myös meidän Jumalan pelgos/ kijtoxen cansa ne wälicappalet nautitzeman meidän hywäxem ia tarpexem/ cuin Jumala sijhen on säätänyt/ sen päälle/ etten me mihingän wahingon tulisi/ sillä ninquin Syrach sano: Joca racasta waara ia wahingota/ se huckupi sijhen. Ja ios iocu tahdoisi anda itzens Weten ylpeydestä/ ia ylöncatzoisi Sillat/ Portaat ia Wenhet iotca käsillä owat/ eikä nijtä nautia tahdoisi/ nijn se kiusaisi Jumalata ia huckuisi sijnä/ ia olisi nijn oma surmaiansa. Ja on meille ia caikilla Jumalisilla ia Christilisillä Jnhimisillä swri lohdutus/ iotca Meren päällä waeldawat heidän wilians etzimän/ caicka muita Astoita toimittaman/ että hän tahto olla heidän cansans ia tykönäns/ heitä caikesta waarasta ia Meren hädästä wariella/ sillä hän on myös Meren päällä waeldanut swresa ilmasa ia twlispääsä/ että wenhe on tahtonut huckua/ ia tietä ne tuskat ia waiwat cuin Meren päällä owat. Ja sentähden pitä ne/ iotca Meren päällä itzens andawat/ Jumalata rucoileman/ että hän annaisi heille onnelisen ia lakian mat-

can/

can/ ia olisi heidän cansans ia tykönäns/ warielisi heitä caikesta waarasta ia wahingosta/ auttaisi ia iohdatais heitä heidän matcoisans: Niin hän tahto olla heidän tykönäns/ heitä wariella niin ettei aallot/ eikä tuulispäät taida heille wahingota tehdä/ sillä että HErra on heidän cansans ia heidän iohdattaians.

II. Opeme täsä/ että meidän pitä yhdestä Christilisestä rackaudesta auttaman ia holhoman toinen toistam/ erinomaisesta niitä iotca rascasa tuscas ia waiwas owat. Ninquin Syrach mana sanoden: Olenna sillä Köyhälle sinun Kätes/ senpäälle/ että sinä runsasti tulisit hywästi siugnatuxi/ ia sinun hywät työs tulisit otolisexi caickein Inhimisten edesä. Ja P. Pawali sano Galaterein Cansan tygö: Palwelcat keskenän toinen toistan rackauden cautta/ sillä caicki Laki tule täytetyxi yhdesä sanasa/ se on/ racasta sinun Lähimäistäs ninquin itzes. Niin myös Chrysostomus sano: Si videris pauperem ne pertranseas, sed cogita quis sis, si tu eius loco esses, Se on/ Jos sinä näet yhden waiwaisen/ niin älä käy hänen ohitzens/ mutta aiattele mikä sinäkin olisit/ ios sinä hänen siasans olisit. Ja pitä meidän auttaman meidän Lähimäistäm sekä Hengelisellä että Rwmilisella muoto. Hengelisellä muoto pitä meidän Lähimäisen tuskat/ kiwut ia waiwat HERran Christuxen tygö meidän rucouxem cautta oikiasa uscos saattaman. Ninquin P. Jacobus mana sanoden: Rucoilcat toinen toisen edestä/ että te terwet olisitta/ sillä että sen wanhurscan Rucous paljo woipi cosca se totinen on. Ja Ambrosius

Discimus proximos esse juvandos.
Syr. 7.
Gal. 5.
Iac. 5.

brosius sano: Orate pro iis, qui sunt in adversitate varia, ut liberati, Deum collaudent incolumitatis auctorem, Se on / Rucoilcat nijnen edestä iotca moninaises tuscas owat / senpäälle / että cosca he waiwastans päsewät / Jumalata kijttäisit ioca terweyden anda ia saatta. Ja on meille Esimercki sen päälle P. Mattheuxen tykönä:
Mac. 8. **Se Päämies Capernaumis Rucoili HErra Christusta hänen palwelians edestä / ioca macaist Cotona halwattuna / ia hän sai hänen terweydens iällens.**
Matth. 15. **Cananean Waimo rucoili hänen Tyttärens edestä / ioca rijwattin Perkeleldä / ia HErra Christus autti händä.**
Matth. 17. Ja se Mies ionga Poica oli Cwtautinen / rucoili HErra Christusta Poicans edestä / ia hän tuli terwexi samalla hetkellä.
Ioh. 4. Samalmuoto se Cuningan Mies / ionga Poica sairasti Capernaumis wilutautia / rucoili Poicans edestä / ia cohta tuli terwexi. Nwmilisella muoto pitä meidän yhdestä Christilisestä rackaudesta auttaman ia holhoman nijtä / iotca tuscas ia waiwas owat / ia meidän apuam tarwitzewat / cosca me nijtä Isowaisia ruokimme / nijtä Janowaista juotamme / Waatetamme nijtä alaistomia / ne oudot Huonesen otamme / etzime ia opime Sairaita / ia heitä lohdutamme. Ja nämät owat ne laupiuden työt / iotca HErra Christus pitä ylösluetteleman wijmeisnä päiwänä / ia luke ne
Matth. 25. hänellens tehdyxi sanoden: **Mitä te oletta tehnet yhdelle nijstä pieni nijstä minun Welieistäni / sen te oletta minulle tehneet.** Mutta sen pahembi / sangen harwat owat ne iotca nijn tekewät. Enämbi osa wihawat ia cadehtiwat hänen Lähimäistäns / nijn

ettei

ettei hän soisi hänen eläwän Maanpäälle/ palio wähemän he laupiuden töitä heille osottawat. Ja ne pitä saaman cwlla wijmeisnä päiwänä nämät sanat sen ylimäisen Duomarin swsta / ioca on sanowa: Mengätte pahasti kiroitut ijancaickiseben tulen / ioca on walmistettu Perkelellä ia hänen Engeleillens/ sillä minä Isoisin/ia ette te minua syöttänet/ minä Janoisin/ia ette te iuottanet minua/minä olin Outo etc. Totisesta sanon minä teille / mitä ette te ole tehnet yhdellä nijstä pienimistä/ sitä te ei ole minulle tehnet.

III. Opeme/ että yxi oikia usco/ ionga cautta me Wanhurscaxi tulemma Jumalan edesä / eij ole iocu wähä työ ia teko/ ninquin iocu yxikertainen Inhiminen taita aiatella ia lwlla: Mutta on yxi wahwa turwa ia luottamus meidän HErran Christuxen ia hänen armons päälle / ninquin hän itze täsä sano sen halwatun tygö: Ole hywäs turwas poicani. Ja ninquin Hebræerein tygö seiso: Usco on yxi wahwa luottamus senpäälle iota me toiwom / ia eij epäile sitä iota eij me näge. Ja Usco on yxi wahwa ia wilpitöin uscallus meidän Jesuxen Christuxen päälle/ iolla me hänen armons ia lupauxens käsitämme. Ninquin Epistolas Hebræerein tygö seiso: Ja tämä on se oikia Usco ionga cautta caicki Christiliset Inhimiset autuaxi tulewat / ninquin P. Johannes todista sanoden: Caikille nijlle iotca hänen (HErran Christuxen) wastanottawat/annoi hän wolman tulla Jumalan Lapsixi / iotca uscowat hänen nimens päälle. Ja tämä Usco on se ainoa wä-

Monemur fidem non esse rem levem vel facilem.

Heb. 11.

Ioh. 1.

licappale / ionga cautta caicki ulgoswalitut sekä Wanhas että Vdes Testamentis owat autuaxi tullet ia wielä tulewat / nijn monda cuin tulewat autuaxi Jumalan tykönä. Sen HErra Christus itze todista Pyhän
Mar. 16. Marcuxen tykönä sanoden: Joca usco / se tule autuaxi / mutta ioca eij usco / se tule cadotetuxi. Ja
Ioh. 3. P. Johannexen tykönä sano hän: Nijn racasti Jumala Maailma / että hän ulgos annoi hänen ainoan poicans / senpäälle / että iocainen cuin usco hänen päällens eij pidä huckuman / mutta saaman ijancaickisen elämän. Item: Joca usco hänen päällens / eij hän Duomita / mutta ioca eij usco / hän on io Duomittu / sentähden ettei hän usconut Jumalan Ainocaisen poian Nimeen.
Rom. 3. Nijn myös P. Pawali sano Romarein tygö. Nijn me nyt sen totena ia wahwana pidäme / että Inhiminen tule Wanhurscaxi uscosta ilman Lain
Gal. 2. töitä. Ja Galaterein tygö sano hän: Me tiedämme / ettei Inhiminen tule wanhurscaxi Lain töiden / mutta uscon cautta Jesuxē Christuxen päälle. Ja tämän uscon cautta on Abraham caickein uscowaisten cansa wanhurscaxi ia autuaxi tullut / ninquin P. Pawali Romarein tygö sen todista sanoden:
Rom. 4. Abraham uscoi / ia se luettin hänelle wanhurscaudexi. Eij waiwoin Abraham / mutta myös caicki Vlgoswalitut uscon cautta tulewat autuaxi.

Discimus peccata remitti non propter humana me-

IV. Opeme / että syndein andexi andamus eij se tule Inhimisten ansiosta eli woimasta / mutta Jumalan Caickiwaldian sulasta armosta ia laupiudesta / meidän HERran Jesuxen Christuxen ansion tähden /

ioca

ioca Pijnallans ia Cuolemallans meille sen on ansainut: Sillä caicki me oleme syndiset / sekä siginnet että syndynet synnisä. Ja P. Pawali sano Romarein tygö: Caicki he owat syndiset / ia eij taida mistäkän kerskata heitäns Jumalan edesä. Ja sentähden myös caicki owat luonosta Jumalan wihan ia ijancaickisen Cuoleman Lapset / ia olisimme me caicki ijancaickisesta pois cadonnet ia huckunet / iollei Jumala hänen sulasta armostans Inhimisen Sucucunda wastan / olist hänen ainoata racasta poicans HErra Jesusta Christusta ulgos andanut yhdexi Uffrixi / Hinnaxi ia maxoxi caiken Maailman syndein edestä / senpäälle / ettei yxikän pitänyt huckuman ijancaickisesta. Ja myös HErra Christus Jesus asetti itzens wälimiehexi / Jumalan ia Inhimisten wälillä / ninquin P. Pawali sano: Alensi hänens / otti päällens / yhden Orian muodon ia tuli muiden Inhimisten caltaisexi / ia käyttämisis löytin ninquin Inhiminen / nöyrytti itzens / oli cwliainen haman Cuolemā asti / ia ristin Cuoleman asti. Hän tuli meidänstan / ia on andanut itzens Cuolemā meidän edestän / ia meitä Lunastanut ijancaickisesta Cuolemasta hänen Pijnans ia Cuolemans cautta / on myös ansainut meille syndein andexi saamisen / wanhurscauden ia ijancaickisen elämän. Ja caicki ne iotca hänen päällens uscowat / pitä saaman sen saman syndein andexi saamisen hänen Nimens cautta. Ninquin P. Pietari Apostoli sano Apostolitten tegois: Hänestä caicki Prophetat todistawat / että iocainen cuin usco hänen päällens / hänen pitä saaman syndein

rita, sed sola misericordia Dei.
Psal. 50.
Eph. 2.
Phil. 2.
Act. 10.

andexi saamisen hänen Nimens cautta. Ja P.
Eph. 1. Pawali sano: Että HErrasa Christuxesa meille on lunastus / hänen Werens cautta syndein andexi andamus / hänen armons rickauden jälken. Ja ninquin HErra Christus on meille ansainut syndein andexi saamisen / nijn hän myös itze anda synnit andexi / ninquin hän täsä tälle halwatulle hänen syndins andexi anda. Hän myös wielä nyt iocaitzen synnit andexi anda / hänen Pijnans ia Cuolemans tähden: Eij tosin Inhimisten oman ansion tähden / iotca caickein heidän hywäin töidens cansa eij yhtän pienindäkän syndi andexi ansaitze / mutta meidän HErran Christuxen ansion tähden / me saamme Jumalan sulasta armosta synnit andexi. Ninquin P.
Rom. 3. Pawali sen todista Romarein tygö sanoden: Me tulema autuaxi ilman ansiota hänen armostans / sen Lunastuxen cautta / ioca on tapahtunut Christuxes Jesuxes / ionga Jumala on asettanut armon Stolixi uscon cautta hänen Weresäns / iosa hän osotta hänen wanhurscaudens / Siinä / että hän anda synnit andexi.

Analysis 2a Partis Quatuor membra continens.

Toinen Osa.

ENsimäises Cappalesa saitte te cwlla siitä halwatusta Miehestä / ioca wuotesa cannettin HErran Christuxen tygö / ia cuinga suloisesta HErra Christus händä puhutteli ia Lohdutti: Seura nyt se toinen siitä puhesta / cuin on ollu HErran Christuxen ia Phariseusten wälillä. Cusa meidän

neliä-

Neliästä Cappalesta pitä waarin ottaman.

I. On Phariseusten ia Kirianoppenuitten pilcasta/ häwäistöxestä ia panetoxesta: I. Calumnia Pharisæorũ

Ja catzo/ mwtamat Kirianoppenuista sanoit kestenäns: Tämä pilcka Jumalata.

P. Marcus sano/ että he istuden aiattelit heidän sydämisäns/ mitä tämä näin puhu pilca/ cuca taita synnit andexi anda mutta ainoa Jumala. P. Lucas sano/ että Phariseuxet rupeisit aiatteleman sanoden: Cuca on tämä ioca puhu Jumalan pilca. Nämät Jumalattomat Phariseuxet eij oikein tundenet HErra Christusta/ lwlit hänen olewan yhden palian Inhimisen/ eikä sitä tietänet/ että hän oli sekä Jumala että Inhiminen. Ja sentähden ihmettelit he swresta/ että hän otti päällens sen woiman cuin Jumalalle tuli/ ia annoi synnit andexi/ häwäisit myös händä heidän sydämisäns/ ia sanoit hänen pilcawan Jumalata/ sillä eij he tohtinet julkisest ulgospuhua heidän myrkylistä pahoia aiatoxians/ mutta sisällens ia sydämesäns aiattelit/ sentähden että heille oli paha omatundo. He olisit kyllä taitanet händä oppia tundeman hänen opistans ia Tunnustähdeistäns/ ios he olisit tahtonet nijstä waarin otta: Mutta he pidit itzens swrembana ia wisimbänä cuin hän oli/ wihaisit ia häwäisit sekä händä että hänen oppians ia tekoiansa/ ia sentähden he myös eij taitanet tulla hänen tundons. Mar. 2. Luc. 5.

II. On HErran Christuxen cahtalaisesta wastauxesta/ iolla hän heitä wastaisi/ Ensistä hän wastaisi sanain cansa/ sitälikin itze työn cansa. II. Apologia Christi qua verbis eos refutat.

Ensistä sanain cansa:

Cosca nyt Jesus heidän aiatoxens näki/ sanoi hän: Mixi te paha aiatteletta teidän sydämisäne.

P. Mattheus Colminaiset Astat täsä wastauxes/ cuin HErra Christus sanain cansa wastapi/ edespane.

1. *Intuitus cogitationum* 1. Että Jesus näki heidän aiatoxens/ ia sen cansa osotti/ ettei hän ollut iocu palias Inhiminen ninquin he lwlit/ mutta myös totinen Jumala/ ioca tietä ia tutkistele caicki Inhimisen aiatoxet/ ninquin Psal-
Psal. 7. misa seiso: Sinä wanhurscas Jumala tutkistelet Sydämet ia Munaskuut. Ja Jeremian Pro-
Iere. 17. phetan tykönä sano Jumala itze. Minä HErra taidan tutkistella Sydämet / ia coetella Munaskuut.

2. *Objurgatio Christi.* 2. Että hän nuhteli heitä sanoden: Mixi te paha aiattelette teidän Sydämisäne. Ninquin hän tahdoisi sano / te Vlcokullatut Phariseuxet ia Kirianoppenet/ te aina minun töitäni ia tekoiani laitatte/ panettelette ia pahoin päin käänätte/ ninquin myös Sydämesäne nyt aiattelette/ ia keskenän sanotta minun pilcawan Jumalata / sentähden että minä synnit andexi annan. Ja waicka te eij julkisesta tohdi sitä sano minun cwlteni / nijn te Sydämisän cuitengin sitä aiatteletta/ ia teidän aiatoxen eij ole minun edesäni peitetyt/ mutta tiedän ne ia ymmärrän. Ja pitä teidän sen tietämän/ etten minä pilcä Jumalata/ mutta te pilcatte ia häwäisettä minua/ ia tegette minulle wääryttä ia wäkiwalda: Sillä minun wirkani on se/ että minä synnit andexi annan / ia sentähden olen tullu

Maailman/ että/ nimittäin/ syndisiä wapahtaman/ ia heitä synnist päästämän / mutta eij te tahdo sitä tietäeikä oppia.

3. Että HErra Christus asetta Sielun ia Rwmin awun toinen toistans wastan sanoden: Cumbi swrembi on sanoa / synnit andexi annetan sinulle/ taicka sanoa/ nouse ylös ia käy. Ja tahto HErra Christus niin palio sano / te pidätte teidän mielestän swrembana sen/ ios iocu taitaisi ia woisi oman wäkens cansa/ paliaalla sanalla tämän halwatun Miehen terwexi tehdä/ cuin sen että synnit hänelle andexi annetaisin. Mutta ios minä nyt sen tegen / cuin teidän mielestän näky olewan työläsembi/ mixi siis te eij sitä usco/ että minä myös taidan tehdä sen/ iosca ombi huokiambi ia wähembi / nimittäin/ anda synnit andexi: Mutta teidän pitä cohta näkemän/ että minä taidan tehdä molemat. Ja tämä on se wastaus iolla hän wastaisi edestäns sanain cansa. Sitälikin hän työn ia tunnustähden cansa wastais edestäns:

3. *Institutio collationis inter animæ & corporis auxilium.*

Mutta teidän pitä tietämän/ että Inhimisen poialla on woima synnit andexi anda Maan päälle. Niin hän sanoi Halwatulle: Nouse ylös / ota sinun Wuotes/ ia mene cotias.

Apologia, qua ipso opere se defendit.

Meidän HErra Jesus Christus täsä ulconaisen Tunnustähden cansa osotta hänen woimans/ että hän taita ia woipi molemat tehdä / sekä anda synnit andexi/ sekä parata taudit/ ia sentähden sanoi sille Halwatulle/ Nouse ylös/ota sinun wuotes/ ia mene kotias.

Apostrophe

ad ægrotū. tias. Että HErra Christus Käske sen Halwatun canda hänen wuotens kotians / sen hän teki sentähden/ että caicki piti tietämän ia näkemän silmäins cansa/ että tämä halwattu Mies/ioca wuotesa cannettin hänen etehens/ oli täydelisestä saanut hänen terweydens iällens / Cosca he nägit hänen nousewan Wuotestans ialcains päälle/ ia menewän cotians candaden wuodettans.

Effectus verborum Christi. II. On meidän HErran Christuxen sanain woimasta/ mitä ne owat matcan saattanet.

Ja hän ylösnousi/ ia meni Kotians

P. Lucas wähä pidemäldä tästä kirioitta sanoden: **Ja hän nousi ylös heidän silmäins edesä/ otti Wuotens iosa hän maanut oli / ia meni Kotians.** Ja osotta HErra Christus täsä hänen swren ia sanomattoman wäkens ia woimans / että hän palialla sanalla taisi ia woij tämän halwatun Miehen parata ia terwexi tehdä/ niin että tämä halwattu Mies/ ioca eij taitanut ennein liicutta Kättä eikä Jalca/ mutta neliäldä Mieheldä cannettin ia nostettin/ cohta sai hänen terweydens iällens / nousi ylös caickein nähden/ otti Wuotens ia meni Kotians. Ja tämän Tunnustähden cansa todisti hänens olewan sen totisen Messiaxen Jumalan poian/ ioca piti tuleman Maailman/ niin että myös ne Jumalattomat Kirianoppenet ia Phariseuxet olisit tainet ymmärtä ia nähdä siitä Tunnustähdestä / että hän oli Messias: Ninquin Esa. 35. Esaias Propheta oli ennustanut. Mutta he olit niin sokiat/ ettei he taitanet nähdä eikä ymmärtä sitä / ia heidän Sydämens olit niin cowettunet/ettei he tahtonet totutta wastan otta.

III. On tämän Tunnustähden lopusta.

Eventus hujus miraculi.

Ja cosca Cansa sen nägit/ Ihmettelit he/ ia cunnioitit Jumalata/ ioca oli andanut Inhimisille sencaltaisen woiman.

Cahtalaiset asiat Evangelista kirioitta tästä Cansasta.

Admiratio.

I. Että he ihmettelit cosca he sen nägit. P. Lucas sano että he caicki täytettin pelgolla ia sanoit/ me näimme tänäpäiwän camaloita. Tämä Tunnustähti on nijn waikuttanu heidän sydämisäns/ että he caicki peliästyit/ ia swresta ihmettelit/ sanoden: **Me olema nähnet tänäpän camaloita.** P. Marcus sano: Että he caicki hämmästyit/ ia cunnioitit Jumalata sanoden/ **Emme me ikänäns senmuotoista nähnet.** Græcan Textis seiso-se sana παράδοξα, ioca merkitze nijn palio/ hän ylön luonoliset asiat teki/ ioita Inhimisen järki eij taida käsittä eikä uscoa. Näin swresti tämä Tunnustähti waikutti heidän Sydämisens/ että he peliästyit ia sanoit/ eij Inhimiset taida ymmärtä eikä käsittä sitä/ mitä me tänäpäiwänä oleme nähnet.

Glorificatio.

II. Että he cunnioitit Jumalata/ ioca oli andanut Inhimisille sencaldaisen woiman. Cahtalaisen hywän työn edestä he kijtit Jumalata: Ensistä sen edestä/ että hän on andanut tälle Inhimiselle Maanpäälle Jesuxelle Nazarenuxelle Dawidin poialle woiman syndiä andexi anda: Ja woiman sairaita parata ia terwexi tehdä/ ia tunnustawat että ne swret ia corkiat tegot eij ole Inhimisten woimasta ia wäestä/

mutta Jumalan/ ioca sen woiman on andanut Inhimiselle: Ja sentähden caiken Cunnian ia kijtoxen andawat ainoalle Jumalalle. He nyt owat palio paremat cuin Phariseuxet ia Kirianoppenet/ sillä he paremin aiattelit ia puhuit HERrasta Christuxesta ia hänen töistens cuin he/ iotca pilcaisit ia häwäisit HErra Christusta.

Opetuxet toisesta Osasta.

Loci Com: IIæ Partis.

HUpeme tästä caickein wäärän Opetaitten/ ia Evangeliumin wihamiesten luonon sen olewan/ että he caicki nijstä iotca heidän wäärä oppians wastan owat/ panettelewat/ nijstä pahoin aiattelewat ia pahoin puhuwat. Ja waicka he sen tietäwät ia ymmärtäwät olewan oikian/ cuitengin he heidän pahasta luonostans sitä laittawat/ pilckawat ia häwäisewät/ ia eij ole ikänäns nijn hywin tehty eli puhuttu/ iosa he eij aina wica löydä. Ja sen päälle caicki heidän menons seiso/ cuinga he taidaisit sitä oikiata Evangeliumin oppia wastan seiso/ ia heidän wäärä ia myrkylistä oppians ulgoshaiotta/ senjälken cuin heidän HErrans ia Mestarins Perkele/ ioca on walhen Isä/ heitä on oppettanut/ ia heitä aina yllytä ia waati. Ninquin näinen Ulcokullattuin wäärinopettaitten/ Kirianoppenuitten ia Phariseusten esimercki kyllä osotta/ iotca meidän HErran Jesuxen Christuxen hywät työt laittawat ia pahoin päin käändäwät. Sillä mikä taita swrembi hywä työ olla cuin yhtä Köyhä syndistä Inhimistä/ ioca synnin cuorman alla maca/

ia pahalda omalda tunnolda synnin tähden waiwatan / autta ia synnistä päästä / ia caicki andexi anda. Ja wielä päälisexi / anda heidän Rumins terweyden / ninquin täälle ioca macaisi halwattuna / ia eij taitanut lijcutta Kättä eikä Jalka. Nämät hywät työt / owat nijn swret ia corkiat / ettei yxikän taida nijtä täydelisest ulgospuhua / eikä myös nijnen edestä kijttä Jumalata ninquin tulisi. Sencaltaiset owat myös Pawilaiset / Jesuwiterit / ia Sacramenterarit ia muut Lahcocunnat / iotca aina seisowat Jumalan pyhä ia selkiät sana / ia sitä oikiata Evangeliumin oppia wastan. Ja eij tahdo sijhen tytyä / mutta aina sijnä wica etziwät / ia pahoin päin käändäwät ia wändäwät ne todistoxet cuin Jumalan sanasta / heitä ia heidän oppins wastan asetetan. Näitä pitä meidän carttaman ia heidän wäärä oppians / ia pysymän Jumalan puhtas ia selkiäs sanasa / rucoillen Jumalata / että hän meitä pidäis hänen sanans totudes aina loppun asti.

II. Opeme / että meidän HErra Jesus Christus näke ia ymmärtä caickein Inhimisten aiatoxet ia aigotuxet / ioco ne owat hywät taicka pahat / ia häneldä eij mitäkän ole salattu / ninquin Jeremian tykönä seiso / cusa Jumala itze sano: **Minä HErra taidan tutkistella Sydämet ia Munascwt.** Tämän päälle on meillä Esimercki täsä Evangeliumis / että HErra Christus näki ia ymmärsi Kirianoppenuitten ia Phariseusten Sydämen aiatoxet / iotca wäärin hänestä aiattelit ia lwlit / ia pidit hänen Jumalan pilcaian edestä / sanoden. **Tämä pilca Jumalata:** Sentähden / että hän annoi tällä Köyhälle halwatulle

Christum cogitationes hominum scire & scrutari. Iere. 17. Apoc. 2.

Miehelle hänen syndins andexi. Tämän heidän wäärän aiatoxens HErra Christus cohta näki ia ymmärsi. Ja ninquin HErra Christus näki ia tiesi heidän aiatoxens / nijn hän wielä nyt ioca hetki näke caickein Inhimisten aiatoxet / ia tutkistele mitä heidän sydämens pohias on / hän myös tietä mitäs aiatelet ia puhut / hän näke ia tietä caicki sinun menos / työs ia tekos / ia eij ole mitäkän hänelle salattu. Ja sentähden pitä meidän caicki meidän aiatuxem / puhem ia työm nijn laittaman / ettei me hänen mieldäns rickoisi: Sillä ninquin hän on tietänyt ia nähnyt Inhimisten aiatoxet / hänen alendamisens aialla / nijn hän palio enämin nyt sijtte / cuin hän on ylöscorgotettu hänen taiwalisen Isäns oikialla Kädellä / ia on ioca paicas läsnä olewa / caicki catzele ia näke.

Monemur agnoscenda esse dona Dei, & gratias pro iis agendas.

III. Opeme tästä / että meidän pitä tundeman Jumalan hywät työt / cuin hän teke meidän ia muiden wastan / ia ne kijtoxen cansa wastan ottaman / kijttäden händä sekä suulla että sydämellä nijnen edestä. Sillä Jumala itze sen on Käskenyt sanoden: Auxihuuda minua tuscan aicana / minä tahdon autta sinua / ia sinun pitä kijttämän minua. Näin Dawid Kuningas ia Propheta on tehnyt hänen kijtos-

Psal. 50.

Psalmeisans sanoden: Minä kijtän HErra ioca aica / hänen kijtoxens pitä alati oleman minun suusani. Item. Kijtä HErra minun Sielun / ia caicki mitä minusa on / hänen pyhä Nimens / Kijttä HErra minun Sielun / ia älä unhota mitä hywä hän sinun tehnyt on / ioca sinulle caicki syndis andexi anda / ia paranda caicki sinun ricoxes /

Psal. 34.

Psal. 103.

ioca

ioca sinun Henges cuolemasta päästä/ ioca sinun Crwna armolla ia laupiudella. Ja wielä edespäin: Minä kijtän HErra caikesta Sydämestäni nijnen hurscasten Seuracunnasa/ swret owat HErran tegot/ ioca nijstä waarin otta/ hänelle on nijstä sula riemu. Item: Kijtetty olcon HErra minun turwan. Nijn myös tämä Cansa täsä on kijttänyt ia cunnioittanut Jumalata/ sen swren hywän tegon edestä/ cuin hän teki tämän Köyhän halwatun cohtan: Että hän sekä annoi hänen syndins andexi/ että myös teki terwexi hänen taudistans. Ja waicka se hywä työ/ eij heillen eikä heidän cohtans tapahtunut/ cuitengin he cunnioitit Jumalata sen edestä/ ninquin se olisi heidän cohtans tapahtunut. Näinen Esimerckiä pitä myös meidän Seuraman/ ia oleman kijtoliset Jumalalle caickein hänen hywäin töidens edestä/ eij waiwoin meitä/ mutta myös meidän Lähimäistän wastan: Sillä ninquin yxi Christilinen rackaus sen waati/ että meidän pitä caicki hywä suoman meidän Lähimäisellem/ ninquin meille itzellem/ nijn se myös waati meildä/ että me sijtä iloitzem/ cosca hänen hywin käyppi/ ia Jumalata sen edest kijtämme.

Psal. 111.

Psal. 144.

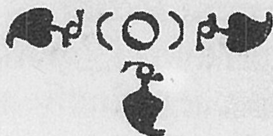

Euangeliumin Kirioitta P. Mattheus XXI ia XXII Lugus.

JA Jesus wastaisi ia puhui taas heidän tygöns wertauxen cautta sanoden: Taiwan waldacunda on yhden Cuningan wertainen/ ioca teki Häitä poiallens. Ja ulgoslähetti hänen Palwelians/ cutzuman nijtä cutzutuita Häihin/ ia eiwät tahtonet tulla. Taas hän ulgoslähetti toiset Palweliat sanoden: Sanocat cutzutuille / catzo minä walmistin minun Atrian/ minun Härkäni ia Syöttiläni owat tapetut/ ia caicki owat walmistetut/ tulcat Häihin. Mutta he sen ylöncatzoit ia poismenit/ yxi hänen Maancartanoons / toinen Caupallens.

pallens. Mutta ne muut kijniotit hänen Palwelians ia pilkaisit heitä / ia tapoit. Cosca nyt Cuningas sen cwli / nijn hän wihastui / ia lähetti Sotawäkens / ia hucutti ne Murhamiehet / ia heidän Caupungins polti.

Silloin hän sanoi Palwelioillens / Häädh tosin owat walmistetut / mutta ne iotca cutzutut olit / eiwät olleet kelwoliset. Mengät sis tieden haaroin / ia caicki iotca te löydätte / cutzucat Häihin. Ja hänen Palwelians tieden päälle ulgosmenit / cocoisit caicki cuin he löysit Pahat ia Hywät / ia Hääähuone täytettin wierahista. Nijn Cuningas sisälkäwi catzoman wierahitans / cosca hän näki sielä yhden Inhimisen eij waatetun Häawatella / nijn hän sanoi hänelle; Ystäwän / cuingas tähän sisälle tulit / ia eij sinulla ole Hääwaatetta? Nijn hän waickeni. Silloin sanoi Cuningas Palwelioillens: Sitocat hänen Kätens ia Jalcans / ia heittäkät händä sijhen ulconaisehen pimeyteen / siellä pitä oleman itku ia hambain

kiristys. Sillä että monda owat cutzutut/ mutta harwat vlgoswalitut.

Exordium à Summa Evangelij.

ÄSÄ Evangeliumis meidän HErra Christus yhden caunin ia suloisen wertauxen cautta vlgosmaala ia osotta Jumalan caickiwaldian sanomattoman armon ia laupiuden/ ionga hän meille sen lohdulisen Evangeliumin saarnan cautta taritze. Ja sitä wastan osotta tämän Mailman kijttämättömyden/ ioca ylöncatzo Jumalan armon / ia sen oikian Evangeliumin opin. Ja sentähden uhca caicki kijtiämättömiä ia cowacorwaista/ia erinomaisesta Jwttain Cansa rangaistaxensa/ sentähden että he ylöncatzoit Jumalan swren armon ia hänen pyhän Sanans/ionga cautta hän taritze hänen armons. Ja tahto meidän HErra Christus sen cansa ilmoitta ia tietä anda sen syyn/ mingätähden eij caicki Inhimiset taida tulla autuaxi Jumalan tykönä/ ia ijancaickisen elämän perilisexi / nimittäin/ Inhimisten oman syyn tähden/ iotca ylöncatzowat sen pyhän ia terwelisen Evangeliumin opin / ia eij tahdo sitä wastan otta / ia sentähden sano HErra Christus tämän wertauxen lopulla / iolla hän päättä tämän Evangeliumin. **Monda owat cutzutut / mutta harwat vlgoswalitut.** Se on: Jumala caickiwaldias hänen sulasta laupiudestans/ taritze hänen armons Evangeliumin saarnan cautta monelle: Mutta harwat owat iotca sen wastan ottawat.

Occasio hu- Tilan ia syyn tähän wertauxen owat ylimäiset Pa-

pit

pit ia Phariseuxet andanet. Sillä cosca HErra Christus oli moninaisten wertausten cansa heitä nuhdellut/ sentähden ettei he tahtonet cwlla händä/ eikä hänen oppians wastan otta/ mutta wihaisit händä / ia seisoit hänen hengens iälken. Ja ninquin P. Mattheus todista/ että HErra Christus oli sanonut/ että Jumalan waldacunda piti heildä poisotettaman / ia annettaman pacanoille / iotca sen Hedelmän tekewät. Cosca ylimäiset Papit ia Phariseuxet sen cwlit ia ymmärsit/ että hän oli heistä puhunut / tahdoit he hänen kijni otta/ mutta he pelkäisit Cansa/ sillä he pidit hänen Prophetan edestä. Tämän iälken seura nyt tämä Evangelium/ cusa P. Mattheus sano: Että Jesus wastaisi ia puhui heidän tygöns yhden wertauxen cautta. *jus concionis.* *Matth. 21.*

Tämä Evangelium yhtensopi sen yhdexännen uscon Cappalen cansa meidän uscon Tunnustoxes / että Jumala cokoa hänellens yhden Christilisen Seuracunnan Evangeliumin saarnan cautta. *Convenit hoc Evangeliũ cum 9 articulo in symbolo.*

Ja iaetan tämä Evangelium cahten Osan. *Propositio constans duabus partibus.*

I. On Jwttain Cansan cuxumisesta/ ia heidän kijttämättömydestäns.

II. On Pacanoitten cuxumisesta.

Ensimäinen Osa.

Nijn paljo cuin tähän ensimäisen Osan tule Jwtan Cansan cuxumisesta/ on meille täsä Cwsi astian haara / ioista meidän tule waari otta. *Analysis I. Partis sex membris constans.*

I. Circumstantia est, persona regias nuptias parantis. I. On tästä Cuningasta ioca Häitä on tehnyt Poiallens.

Ja wastaisi Jesus ia sanoi taas wertauxen cautta: Taiwan waldacunda on yhden Cuningan wertainen.

Täsä meidän HErra Christus cahtalaiset Asiat edespane.

Regnum Cœlorum. I. Taiwan waldacunnasta / ionga hän wetä täsä yhden Cuningan wertaisexi. Taiwan waldacunnan cansa hän eij muuta täsä ymmärrä / cuin sen Christilisen Seuracunnan / ioca täsä cogotan Evangeliumin saarnan ia Sacramentein cautta. Ja cutzutan Taiwan waldacunnaxi sentähden / että Jumala täsä itze asupi / ia caicki Jumaliset lahiat täsä Christin uscolisille iacapi.

Rex quidã Psal. 96. II. Tästä Cuningasta / ioca eij ole iocu Mailmalinen Cuningas eli Herra / mutta Jumala caickiwaldias Taiwan ia Maan luoia / yxi Herra ia Cuningas / ionga waldacunda on nijn leviä cuin coco Maailma. Ja ninquin P. Pawali sano: Hän on 1. Timot. 6. yxi wäkewä Cuningas ylitzen caickein Cuningain: HErra ylitze caickein HErrain / iolla ainoalle on Cuolemattomus / ioca asupi yhdesä walkiudesa / cuhunga eij yxikän taida tulla / iota eij yxikän Inhiminen ole nähnyt / eikä taida nähdä.

II. Circumstantia est persona sponsi. II. On nijstä Häistä / ia Ylkämiehestä tämän Cuningan poiasta.

Joca teki Häitä hänen Poiallens?

Täsä meille cahtalaiset edespannan.

1. Että hän teki häitä: Häiden eli wieraspidon canssa hän täsä ymmärtä sen yhteyden / cuin on hänen poicans HErran Jesuxen Christuxen ia hänen Seuracundans wälille / ionga hän otta hänen cansa perilisexensä / ia teke hänen osalisexi caikista nijstä lahioista / cuin hän Pijnans ia Cuolemans cautta on ansainnut / cuin on Jumalan armo ia ystäwys / syndein andexi saamus / wanhurscaus / ia se ijancaickinen elämä ia autuus / ioca Evangeliumin cautta annetan ia omistetan caikille nijlle / iotca uscon cansa ne wastanottawat. Tästä wieraspidosta Esaias Propheta on ennustanut näin sanoden: Ja HErra Zebaoth pitä tekemän caikille Cansalle yhden Lihawan wieraspidon tämän wuoren päälle / yhden wieraspidon selkiästä Wijnasta ia Ydymestä / Wijnasta cusa eij yhtäkän rahka ole. Nuptiæ. Esa. 25.

2. Että hän teke häitä poiallens: Tämä Ylkä on meidän HErra Jesus Christus / Jumala ia Inhiminen / ionga Isä Jumala caickiwaldias on synnyttänyt hänelläns ijancaickisesta. Ninquin Psalmisa seiso: Sinä olet minun poicani / tänäpän minä olen sinun synnyttänyt: On myös Inhimisen poica / syndynyt Neitzestä Mariasta / ninquin seiso meidän uscon Tunnustoxes. Ja P. Pawali sano Galaterein tygö: Cosca aica tuli täyteryxi lähetti Jumala hänen poicans / syndynen Waimosta. Tämä sama Jumalan ia Marian poica on Ylkä ninquin hän itze cutzupi hänens Ylkämiehexi P. Mattheuxen tykönä cusa hän sano: Cuinga taita Päärwäki Sponsus. Psal. 3. Gal. 4. Math. 9.

murhetti/ nijn cauwain cuin Ylkä on heidän tykönäns: Mutta ne päiwät pitä tuleman/ että Ylkämies pitä heildä poisotettaman ia silloin pitä heidän paastoman. Ja sijnä wertauxes/ iånga HErra Christus otta kymmenestä Neitzestä/ wijdestä wijsasta ia wijdestä tyhmästä/ cutzu myös hänens Ylkämiehexi.

Ephes. 5. Tällä samalla Ylkämiehelle Jumalan poialle meidän HErralle Jesuxelle Christuxelle/ on Isä Jumala Caickiwaldias kihlanut yhden Morsiamen/ nimittäin/ sen Christilisen Seuracunnan/ että se ynnä hänen cansans eläisi ijancaickisesta/ iota HErra Christus on nijn racastanut/ että hän Werens cautta on sen Lunastanut/ senpäälle/ että hän pyhitäisi händä/ ia on puhdistanut hänen Werens pesolla etc. Tästä kihlauxesta myös seiso Prophetan Hosean tykönä: **Minä tahdon sinun kihlata minulleni ijancaickisesta.**

Ose. 2. **Minä tahdon kihlata sinun wanhurscaudes ia Duomios/ armos ia laupiudes/ ia uscosa minä tahdon sinun kihlata minulleni/ ia sinun pitä tundeman Herran.**

III. Circumstantia est personarũ invitatarum, III. On palwelioista/ iotca ulgoslähetettin/ ia sijtä ensimäisestä cutzumisesta.

Ja ulgoslähetti hänen Palwelians cutzuman nijtä cutzutuita Häihin/ ia eij he tahtonet tulla.

Näisä sanoisa meille on colme cappaletta.

1. Missio servorum. I. Että tämä Cuningas lähetti ulgos hänen Palwelians. Palweliat pääldäiskein owat caicki

Saar-

Saarnamiehet ia oppettaiat sekä Wanhasa ia Vdes Testamentis / iotca palwelewat Jumalata ia hänen Seuracundans / P. Pawali cutzu heitä Christuxen palweliaxi sanoden: Me olemma Christuxen Palweliat. Coll. 1.

2. Että ne Palweliat pitä cutzuman niistä cutzutuita häihin: Tämä oli se ensimäinen cutzumus / ioca tapahtui ennen weden paisumista / cosca Jumala lähetti ulgos hänen palwelians / Adamin / Seth / Enos / Jared / Enochin / Ja siitte iälkin Weden-paisumisen / Noah / Sem / Abraham / ia caicki muut Patriarchat niin myös Prophetat. 2. Prima invitatio.

3. Ettei he tahtonet tulla / he owat ollet niin cangiat ia tottelemattomat tätä cutzumista wastan / ettei he ollet tahtonet tulla / eikä wastan otta Jumalan armo ioca tarittin / mutta owat andanet itzens siitä estä epä Jumalan palweluxesta / ia Lihalisesta himosta ioihinga he olit itzens andanet. 3.

IV. On niistä toisista Palwelioist: IV. Circumstantia est aliarum personarū invitantiū.

Taas hän ulgoslähätti toiset Palweliat / sanoden: Sanocat cutzutuille / catzo minä walmistin minun Atriani / minun Härkäni ia Syöttiläni owat Tapetut / ia caicki owat walmistetut / tulcat Häihin.

Täsä iällens HErra Christus cahtalaiset edespane.

1. Että tämä Cuningas lähetti toiset Palweliat cutzuman häihin. Tämä toinen cutzumus on tapahtunut Johannes Castaian / itze meidän HErran Chri-

stuxen ia hänen Apostolittens cautta: Ja wielä nyt ioca hetki caikein uscolisten Saarnamiesten cautta Maailman loppun asti cutzupi häihin. Sillä cosca yxi Cansa ylöncatzopi hänen cutzumisens/ ia eij tahdo tulla: Nijn hän cutzu Toisen/ Colmanen ia Neliänen Cansan häihin loppun asti.

2. On cutzumisen muodosta: Että heidän pitä sanoman cutzutuille/ catzo/ minä walmistin minun Atriani/ minun Härkäni ia Syötilås Eläimeni owat tapetut/ ia caiki owat walmistetut/ Tulcat häihin. Tämän cansa se Taiwalinen Cuningas Jumala caickiwaldias tahto ylösherättä nijtä cutzutuita/ että he olisit walmit tuleman häihin/ Sillä caicki owat walmistetut/ eij heidän pidä mitäkän sijhen tuoman/ Jumala on sen itze heidän eteens walmistanut/ eikä tahdo heildä mitäkän/ wan että he tulewat ia Nautitzewat sen Taiwalisen Atrian/ ionga hän on heille walmistanut.

2. Modus seu forma invitandi.

V. On nijstä cutzutuista Wieraista/ ia heidän kijttämättömydestäns:

V. Circumstätia est de invitatorū, eorumq; ingratitudine.

Mutta he ylöncatzoit/ ia poismenit/ yxi hänen Maancartanons/ toinen Caupallens: Mutta ne muut kijnniotit hänen Palwelians/ ia pilcaisit heitä ia Tapoit.

Colminaiset Wierat täsä ylösluetellan.

1. Ensimäiset peräti ylöncatzoit tämän Taiwalisen Atrian/ ia eij tahtonet tulla. Tämän caltaista sen pahembi ioca aica löytän/ iotca ylöncatzowat Jumalan sanan ia Sacramentit/ ioinen cautta Jumala cu-

tzu ia taritze caicki Taiwaliset Lahiat.

2. Toiset cutzutut wierat pitäwät swrembana ia corkiambana Maancartanot / ia Caupan tegot / cuin sen Taiwalisen Atrian ia Wieraspidon. Ja waicka Maancartanot ia Caupan tegot owat itzestäns luwaliset / cosca ne oikein käytetän / cuitengin eij pidä yxikän nijden tähden unhottaman tätä cutzumista ia Jumalan sana: Mutta caikein ensistä etzimän Jumalan Waldacunnan ia hänen wanhurscaudens iälkin / ninquin HErra Christus itze Käske. Matth. 6.

3. Ne colmanet wierat owat tyrannit / iotca wihawat ia wainowat Jumalata ia hänen pyhä sanans / nijn myös hänen Palwelioitans ia uscolista Saarnamiehiä / iotca heitä cutzuwat / pilcawat ia häwäisewät / ia wijmein Tappawat heitä: Eij muun syyn tähden / mutta että he cutzuwat heitä häihin. Ja erinomaisesta ymmärtä meidän HErra Christus Jwttan Canssan / iotca Tapoit Prophetat / Johannes Castaian / meidän HErran Christuxen Apostolit: Ja myt Tyrannit / iotca ne oikiat Saarnamiehet owat Tappanet ia Surmannet. Tertium genus Tyrannorum.

VI. On nijnen Pilcaiten ia Murhaitten rangastoxesta. Pœna homicidarum.

Cosca nyt Cuningas sen cwlt / nijn hän wihastui / ia lähetti Sotawäkens / ia hucutti ne Murhaiat / ia heidän Caupungins polti.

Colminaiset rangastoxet HErra Christus ylösluettele.

1. *Iracundia.* 1. Että hän wihastui ia lähetti Sotawäkens / ia hucutti ne Murhamiehet. Jumala eij woi kärsiä hänen sanans ylöncatzetta / eikä Saarnamiesten häwäistöstä ia Murha / mutta wihastupi sangen sen ylitzen / ia rangaise heitä Sodan ia Weren wuodatuxen cansa / että heidän pitä oppiman tietämän ia racastaman hänen P. Sanans / ia pitämän hänen Palwelians Cunniasa.

2. *Perditio homicidarum.* 2. Että hän hucutti ne Murhaiat ia annoi lyödä heitä Cuoliaxi / iotca olit Murhanet nijtä / iotca olit ulgoslähetetyt heitä cutzuman häihin: Ja nijn mittaisit heille sisälle samalla mitalla / iolla he olit mitanet ulgos.

Incensio. 3. Että hän polti heidän Caupungins / ia tällä muoto rangaisi hänen Palweliains häwäistyxen ia Murhan / ettei hän ainoasta hucuttanut nijtä iotca sen tekewät / mutta myös polta heidän Caupungins ylös cusa he Asuvat. Nämät rangastoxet caicki tulit täytetyxi silloin / cosca Jumala lähetti Romarein Sotawäen Judean / neliäkymmendä Wuota iälkin HErran Christuxen Taiwasen astumisen / iotca poltit Jerusalemin Caupungin / ia sen asuvaiset monicahdat Tapoit / monicahdat weit Fangixi. Ja silloin Juttat sait heidän rangastoxens / sekä sen murhan edest / cuin he itze olit tehnet / sekä sen cuin heidän Esi Isäns olit tehnet / iotca olit Tappanet Prophetat ia ne wissat / iotca olit lähetetyt heidän tygöns / ninquin HErra Christus oli sijtä ennustanut P. Mattheuxen tykönä.

Opetu-

Opetuxet ensimäisestä Osasta.

Loci Com: Iæ Partis.

Deum velle omnes homines salvos fieri.

I. OPeme/että Jumala tahto/että caicki Inhimiset pitä tuleman autuaxi ia perimän ijancaickisen elämän. Ninquin hän itze sen wannotun walan cansa todista Prophetan Ezechielin tykönä sanoden: Nijn totta cuin minä Elän/en minä tahdo yhdengän syndisen Cuolemata/ mutta että hän käändä itzens parannoxen ia eläpi. Ja P. Pawali Timotheuxen tygö sano: Jumala tahto / että caicki Inhimiset pitä autuaxi ia myös totuden tundon tuleman. Tämän päälle on meille täsä wertauxes yxi wahwa Esimercki ia todistos/ että Jumala caickiwaldias swresta ia sanomattomasta laupiudestans on walmistanut häät hänen poiallens/ ia lähettä ioca hetki hänen Palwelians ulgos/ ia anda cutzua häihin / ia on itze walmistanut meidän etteen yhden Atrian ia Wieraspidon / cusa caickinaiset Taiwaliset Hercut etteen pannan/ ia tahto että caicki pitä sijhen tuleman sitä Nautitzeman / ia sijtä osalisexi tuleman. Ja sentähden anda hän caicki sijhen cutzu/ ia Käske sano / **Tulcat häihin / Sillä caicki owat walmistetut:** Ja sangen wihastupi nijnen päälle/ iotca ylöncatzowat hänen Atrians / ia eij tahdo tulla. Ja iollei hän tahdoisi / ettei heidän pidäisi tuleman/ nijn eij hän nijn ahkerasti annaisi heitä cutzua ia hwtha Prophetan Esaian tykönä sanoden: **Caicki iotca ianotte tulcat wettein tygö / ioilla eij ole Raha/ tulcat ostacat ia syökät / tulcat ia ostacat ilman Rahata.** Samallamuotto meidän HErra

1. Tim. 2.

Esa. 55.

Matth. 11. Jesus Christus cutzu caicki hänen tygöns P. Matheuxen tykönä sanoden: Tulcat caicki minun tygöni/ iotca työtä teette/ ia synnillä oletta rascautetut/ ia minä tahdon teitä wirgotta. Sentähden hän myös lähetti hänen Apostolins ulgos/ sanoden: Mengät ymbäri caicken Maailman/ ia saarnacat Evangelium caikille luoduille. Jotca todistoxet kyllä osottawat/ että Jumala tahto/ että caicki Inhimiset pidäisit autuaxi tuleman/ eikä tahdo yhdengän Cuolemata.

Honesta & moderata convivia esse licita. II. Että meidän HErra Christus täsä wertauxes puhu häistä/ iotca Cuningas walmisti poiallens/ ia sijhen annoi cutzua wieraita/ ia sen cansa hän Taiwan Waldacunnan salaisudet tahto ilmoitta ia tietä anda: Sijtä me opeme/ että häät ia cunnialiset wieraspidot owat luvaliset. Nijn myös sijhen cutzua wierahita/ olla iloinen nijnen cansa/ taita itzecukin Christitty Inhiminen tehdä/ nijn cuitengin/ että se tapahtu Herrasa: Sillä ios se olisi luvatoin/ nijn HErra Christus eij olisi sijtä wertausta ottanut/ eikä myös hän olisi mennyt häihin Canan Galilean/ ia sijnä tehnyt hänen ensimäistä Tunnustähtiäns/ coscа hän muutti Weden Wijnaxi/ eikä myös pyhät Inhimiset Wanhasa Testamentisä olisi häitä ia wieraspidoia pitänet/ eikä nyt Uden Testamentin aicana pidetäisi. Mutta cuitengin/ ninquin caikisa asioisa pitä cohtuus oleman/ ia Christilisten Inhimisten seasa pitä caicki Christilisestä/ cohtulisesta ia Jumalan mielen iälken tapahtumaa: Nijn myös pitä häitä ia wieraspitoia cohtulisesta pidettämän/ cohtulisesta ia cunnia-

lisesta

lisesta nijsä oldaman ia elettämän / ninquin Pyhäin tule / sekä käyttämisen / puhen ia työn cansa: Ja sitä wastan cartaman ia wälttämän ylönsyömistä ia ioumista / ia caicki keweydet poispaneman. Ja pitä seuraman pyhäin Inhimisten esimerkiä Wanhas Testamentis / ia heidän Esicuwans iälken elämän yxikertaisudes Syömises ia Juomises / puhtasa käyttämises ia coco elämän kerrasa / senpäälle / ettei Jumala tulis wihoitetuxi / ia hänen mielens ricotuxi iongun rietan menon cansa. Mutta / sitä pahembi liattekin nyt tähän aican / se yxikertaisus / cuin pyhäin Inhimisten seasa on wanhasta ollut / on nyt lopun saanut / ia on käändynyt ylönsyömisexi ia iuomisexi: Ja ioca nyt woij enämin iuoda / se caickein seasa ylistetän. Ja cuca taita ylösluetella caicki ne laittomat menot ia tawat / cuin nyt sekä häisä että muisa wieraspidoisa ia cocouxisa pidetän hecumalisen elämän / ylönpaldisen iuomisen / ylön muodottoman hyppämisen / turhain iuttuin ia haurian elämän cansa. Näitä ia muita sencaltaista turhia menoia pidäist ne iotca Esiwallan siasa owat / sekä Caupungeisa että Maalla / estämän ia poispaneman / ia nijnen sian Hywät ia Cunnialiset tawat säätämän ia asettaman.

III: Opeme / cuinga kijttämätöin tämä Maailma on Jumalata ia hänen sanans wastan. Ja waicka Jumalan sana on elämän sana / toisa caickein Inhimisten autuus ia terweys seiso / cuitengin tämä Maailma on nijn sokia / cangia ia cowa sitä wastan / ettei hän caida sitä wastan otta / mutta ylöncatzo / ia swrembana pitä tämän Maailman / ia Maailmaliset catowaiset

Monemur hic de mundi ingratitudine erga Deum ejusq; verbum.

menot/ Pellot/ Maancartanot/ Caupans tegot/ ia muut turhat askaret/ cuin Jumalan P. Sanan. Ninquin nämät wierat iotca cutzuttin häihijn owat tehnet/ monicahdat owat peräti ylöncatzonet sen cutzumisen/ monicahdat owat mennet heidän Maancartanons/ monicahdat Caupallens/ muutamat kijniotit hänen Palwelians/ pilcaisit ia Tapoit ne. Tämän caltaisita kijttämättömiä ia Jumalattomia Inhimisiä wielä nyt ioca hetki löytän Mailmas/ iotca eij syrembänä pidä Jumalan sana cuin nämät. Jumala ioca hetki anda saarnatta hänen P. Sanans ia lohdulisen Evangeliumin opin/ anda manata parannoxē/ wan he ylöncatzowat sen/ tukitzewat Corwans ia Sydämens kijni/ ettei Jumalan sana pidäist sithen sisälle tuleman/ ia Hedelmätä tekemän: Ja caicki ne sulkewat kijni Jumalan P. Sanan edestä/ menewät heidän astoillens/ taicka Pellolla ia Nijtulla/ muutamat myös menewät Crouwin iuoman/ ia muihin turhin menoin ia Ascarihin/ ia nijssä aicans culuttawat/ ia himons samuttawat. Ja nämät caicki heidän mielestäns owat suloisemmat cuin Jumalan P. Sana. Eikö tämä ole yxi sokeus Inhimisten seasa/ että he tämän Mailman turhia ia catowaisia menoia nijn racastawat. Sentähden walitta Jumala sen ylitzen

Esa. 65. Prophetan **Esaian** tykönä sanoden: **Minä vlgosojhensin minū Käteni caiken päiwän/ yhden cangiā ia cuwlemattomā Cansan tygö: Joca vaelda heidän omā aiatoxens jälken/ ia sen tien päälle/ ioca eij hywä ole/ yxi Cansa ioca minun mielen ricko/ aina on minun Caswoin edesä.** Ja toises

paicas seiso/ cusa Jumala sano: Minä cutzuin/ ia eij yxikän wastanut minua/ minä puhuin/ ia eij yxikän cwllut/ ia tegit sitä quin oli minun mieldäni wastan/ ia ulgoswalitzit sitä/ ioca eij minulle kelwannut. Tämän caltainen tämä Jumalatoin Mailma aina algusta on ollut/ wielä nyt on/ ia eij coscan tapans paranna/ mutta aina ylöncatzo Jumalan sanan/ wiha ia waino uscolisia Saarnamiehiä/ ia Tappawat heitä/ ninquin he owat Tappanet Prophetat/ Apostolit/ ia myös monicahdat ovat Sahan cansa/ monicahdat Miekalla/ monicahdat Keihällä läpitze pistetyt/ mwtamat Ristinaulitut/ mwtamat Tulella poltetut/ yhden yhdellä/ toisen toisella Cuolemalle ovat surmañet/ sen syyn tähden/ että he owat tahtonet wetä heitä totuden tundon. Ja tämä on se palca/ ionga tämä Jumalatoin Maailma anda nijlle uscolisille Saarnamiehille/ iotca heitä oppettawat/ manawat ia neuowat. *Esa. 66.*

IV. Opeme täsä/ cuinga Jumala wihastu näinen päälle ia rangaise nijtä/ iotca hänen sanans ylöncatzowat/ ia sanan palwelioita wihawat ia wainowat/ häwäisewät ia tappawat/ nimittäin/ että hän lähettä Sotawäkens ia häwittä ne/ ia polta heidän Caupungins/ ia tahto rangaista heitä caickinaisella rangaistoxella/ Näliällä ia Ruttotaudilla/ ia lähettä wihollisiet heidän päällens/ iotca heitä pitä rangaiseman ia häwittämän. Ninquin sijtä seiso 5. Mosexen kirias: HErran pitä andaman tulla sinun päälles Wäkeä caiken Mailman ärestä/ ioca pitä lendämän ninquin yxi Cotcas/ ionga kieldä sinä et tai- *Discimus quomodo Deus soleat punire verbi sui contemptores.* *Deut. 28.*

da ymmärdä / yxi häwytöin Cansa / ioca eij pidä säästämän Wanhoia eikä Nuoria / ia pitä syömän Wedelmän sinun Cariastas / ia sinun maas Wedelmästä / sijhen asti cuin hän häwittäpi sinū / ia pitä ahdistaman sinun caikisa paicoisa / ia eij pidä mitäkän jättämän sinulle. Catzo näin Jumala tahto rangaista caickia nijtä / iotca eij tahdo cwlla händä ia hänen P. Sanans / mutta ylöncatzowat sen / häwäisewät ia Tappawat hänen Palwelians / ninquin hän on myös rangaisnut Jwttan Cansan / ia Jerusalemin Caupungin Asuwaiset mwcalaisen Sotawäen cansa: Älkän yxikän sentähden sitä aiattelco / että Jumala pitä rangaisemata ne Jumalattomat ia Tyrannit / iotca ylöncatzowat Jumalata ia hänen Pyhä sanans / wihawat ia wainowat hänen Palwelioitans / murhawat ia Tappawat heitä. Sillä hän tahto itze olla heidän edeswastaians / Ninquin

Zach. 2. Zacharian Prophetiasa seiso / cusa Jumala sano: Joca ryhty teihin / hän ryhtypi minun Silmän terän. Ja meidän HErra Christus sano P. Lucan tykönä: Joca teitä cwle / hän cwle minua / ia ioca teitä ylöncatzo / hän ylöncatzo minun.

Toinen Osa.

Analysis 2a Partis sex membris constans.

ENsimäises Osas sanottin Jwttan Cansan cutzumisesta / ia heidän kijttämättömydestäns / nijn myös sijtä rangastoxesta / ioca pitä käymän heidän ylitzens: Nyt täsä toises Osas me saamme cuulla pacanoitten cutzumisesta / iotca Juma-

la myös

la myös on andanut cutzu hänen poicans häihin. Ja on meille täsä toises Osas wijsi erinomaista cappaletta.

I. On Jwttain Cansan hengelisest rangastoxest.

Silloin hän sanoi Palwelioillens: Häät tosin ovat walmistetut/ mutta ne iotca olit cutzutut/ eij ollet kelwoliset.

I. *Spiritualis pœna Iudaeorum.*

Täsä meidän HErra Christus puhupi Jwttan Cansasta/ iotca olit nijn kijttämättömät/ että he ylön catzoit sen corkian Atrian ia Wieraspidon/ iohonga hän heitä annoi cutzua: Hucutti ia Tappoi ne Palweliat/ iotca olit ulgoslähetetyt heitä cutzuman häihin. Ja sentähden rangaisi heitä eij ainoast Mailmalisella rangastoxella/ mutta myös Hengelisellä rangastoxella/ ettei he nijn tulleet osalisexi nijstä häistä ia sijtä Atriasta/ ioca oli heille walmistettu/ iohonga he itze teit itzens kelwottomaxi/ sentähden ettei he tahtonet tulla häihin/ mutta ylön catzoit sen. Ja tämä hengelinen rangastus on palio swrembi ia cauhiambi cuin aialinen/ ia waicka sekin on cowa ia hirmuinen rangastus/ cosca Sotawäki tappa Jnhimiset/ ylöspolta Caupungit/ Kylät ia Maacunnat/ nijn cuitengin Hengelinen rangastus on palio swrembi ia cowembi/ cosca Jnhiminen mista autuuden ia ijancaickisen Elämän.

II. On sijtä Käskystä ionga Cuningas annoi Palwelioilla:

II. *Mandatum Regis servis datum, de gentium vocatione.*

Mengät sijs tieden haaroille/ ia caicki ne iotca te löydätte/ cutzucat häihin.

Täsä meidän HErra Christus puhu Pacanoitten cutzumisesta: Sillä cosca Jwttan Cansa ioca ensistä cutzuttin eij tahtonet tulla häihin / mutta ylöncatzoit ne / monicahdat myös häwäisit ia Tapoit ne Palweliat / iotca olit ulgoslähetetyt cutzuman heitä / ia sen cautta tegit itzens kelwottomaxi. Nijn Jumala lähetti Pacanoitten tygö / ia annoi heille saarnatta Evangeliumin / ninquin meidän HErra Christus cohta sen iälken / cuin hän oli Cuoluist ylösnosnut / annoi Käskyn hänen Apostoleillens / että heidän piti Saarnaman caikille Cansoille / cusa hän sano: **Mengät ymbäri caicken Maailman / ia saarnacat Evangelium caikille Cansoille.** Eij hän täsä yhtäkän eroita / mutta Käske caikille saarnatta Evangeliumi ilman yhtäkän eroitusta: Ja tämä on se sama cutzumus / iosta HErra Christus puhu täsä Evangeliumis wertauxen cautta.

Mar. 16.

III. Obedientia servorum.

III. On Palwelioitten cwliaisudest:

Ja hänen Palwelians ulgosmenit tieden päälle / cocoisit caicki cuin he löysit / hywät ia pahat / ia häähuone täytettin wierailla.

Näillä sanoilla HErra Christus osotta / että Apostolit owat ollet cwliaiset / ia hänen Käskyns iälken mennet ulgos ymbäri caiken Maailman / ia saarnanet Evangeliumin. Ninquin P. Marcus Evangelista sen todista sanoden: **He menit ulgos ia saarnaisit ioca paicasa / ia Herra teeckell heidän cansans.** Sillä sijttä cuin HErra Christus oli Taiwasen astunut / menit he cohta ymbärins ulgos caicken Mailman / yxi yhdelle haaralle / toinen toiselle: Yxi yhten

Mar. 16.

Maacun-

Maacundan/toinen toiseen/ ia saarnaisit niin rohkiasti ia wäkewästi Evangeliumi caickein edesä/että monda tulit käätyxi Jumalan tundon ia oikian Uscon / ia Jumala heidän Saarnans cautta cocoisi hänellens Seuracunnan caikista Cansoista.

Mutta että täsä seiso / että he cocoisit caicki cuin he löysit Hywät ia Pahat / sen cansa HErra Christus osotta / ettei caicki yhdellä muotto Jumalan sana ia saarna wastan ota. Sillä ne hywät / Se on/ ne oikiat Christityt sydämestä sen wastan ottawat/ uscowat Evangeliumin/ ia tekewät uscon Hedelmät / ia loppun asti siinä wahwana pysywät: Mutta ne pahat/ Se on/ Ulcocullatut eij sydämestä wastan ota Jumalan sana/ eikä usco Evangeliumit/ eij myös tege uscon Hedelmitä / mutta eläwät caickinaisesa synnisä ia riettaudesa. Ja nämät molemmat/sekä Hywät että Pahat owat yhdesä Jumalan Seuracunnasa / siihen asti cuin niinen ulgoswalittuiden lucu tule täytetyxi / ia HErra Christus tule Duomitzeman Eläwitä ia Cuolluita/ silloin hän eroittapi Wuohet Lambaista / Pahat ia Hywät.

IV. On Hääwaateista:

Niin Cuningas meni catzoman wieraltans/ cosca hän näki siellä yhden Inhimisen/ ioca eij ollut waateittu Hääwaatella / ia sanoi hänellen: Ystäwän / cuingas tähän sisälle tulit/ ia eij ole sinulla Hääwaateta? Niin hän waikeni. IV. *Vestis nuptialis.*

Näisä sanoisa meille colminaiset Asiat edespannan.

1. Että Cuningas mene sisälle catzoman wieraitans/ tämä wijmeisnä Duomio päiwänä pitä tapahtuman ia täytetyxi tuleman / että se ylimäinen ia corkein Duomari meidän HErra Jesus Christus / ioca caicki tietä / näke ia tutkistele / cutca ne Vloswalitut owat/ ioille oikia ia wahwa usco on ollut.

2. Että Cuningas näki yhden/iolla eij ollut Hääwaateita: Hääwaaten cansa täsä ymmärretän yxi oikia Christilinen usco/iolla se totinen wanhurscauden waate HErra Jesus Christus päälle puetan. Ninquin Chrysostomus sijtä puhu sanoden: Nuptiale vestimentum est fides vera, quæ est per Iesum Christum, & justiciam ejus, Se on: Hääwaate on yxi oikia usco ioca on Jesuxen Christuxen cautta/ ia hänen wanhurscaudens. Ja Augustinus sano: Esse sine vestimento nihil aliud est, quam carere fide. Se on: Olla ilman waatetta / eij ole muu cuin olla ilman uscota. Ja caicki ne iotca uscowat HErran Christuxen päälle / ne owat waatetetut Hääwaatella. Nijn myös Lutherus sen ulgostoimitta. Että Hääwaate on yxi oikia usco.

3. Että se Inhiminen iolla eij ollut Hääwaatetta waikeni/sen cansa HErra Christus osotta / että ne Jumalattomat wijmeisnä Duomio päiwänä pitä äneti ia waij oleman: Græcan Textis seiso se sana ἐφιμώθη, ioca on nijn palio cuin suitzi suu/ ionga suu on suitzella eli marhaminnalla kijnilukittu / ettei hän saa puhua mutta on waij.

V. V. On Cuningan Käsky:

Regis mandatum de

Silloin sanoi Cuningas Palweliollens:

Sitocat hänen Kätens ia Jalcans / ia heittäkät händä sijhen ulconaisen pimeytten / siellä pitä oleman itku ia hambain kiristys. ligandis pedibus & manibus.

Täsä cahtalaiset Asiat edespannan.

1. Että Palweliat pitä sitoman hänen Kätens ia Jalcans / ia heittämän sijhen ulconaisen pimeytten. Tämä on yxi cauhia ia hirmuinen rangastus / ioca pitä käymän ylitze caickein Jumalattomain ia Ulcocullatuin / ioille eij ole Häätwaatetit / iotca eij usco Jesuxen Christuxen päälle: Sillä ulconainen pimeys on Helwetti ia ijancaickinen Cuolema / ioca sentähden cutzutan ulconaisexi pimeydexi / että ne Duomitut ia Cadotetut Jnhimiset pitä Jumalan / ioca on se totinen walkeus / Caswoin edestä poisheitettämän / ninquin Augustinus sano.

2. Että siellä pitä oleman itku ia hambain kiristys. Näillä sanoilla HErra Christus osotta ia tietä anda sen swren ia catkeran pijnan / cuin Helwetis pitä oleman / ioca pitä caickein pijnain ia rangastosten ylitze käymän. Siellä pitä oleman itku ia hambain kiristys ijancaickisesta. Bernhardus sano: Fletus ex dolore, stridor ex furore, Se on: Itku pitä oleman sijtä swresta kiwusta cuin siellä on / ia hambain kiristys kiukusta.

VI. On päätös tämän Evangeliumin päälle. VI. Epiphonema.

Sillä että monda owat cutzutut / mutta harwat ulgoswalitut.

Täsä tule meidän ensistä tietä / että se sana Monda eij merkitze monicahdoia Jnhimisiä / eikä nijn aiat-

teleman / että Jumala monicahdat Inhimiset cutzu/ ia monicahdat eij cutzu: Mutta sen sanan cansa täsä ymmärtetän caicki Inhimiset Maan päälle. Ninquin tämä Evangelium sen todista: Sillä Jumala eij andanut ainoastans Jwttan Cansan cutzutta Evangeliumin saarnan cautta / mutta myös Pacanat. Ja P. Raamattu caicki Inhimiset iaca cahteen Osan/ Jwttain ia Pacanoihin: Ja cosca Jumala ne cutzupi/ Nimittäin Jwttat ia Pacanat / nijn hän caicki cutzupi. Ja osotta meidän HErra Christus sen cansa sen syyn/ mingätähden eij caicki Inhimiset tule autuaxi/ nimitäin sentähden/ ettei caicki Jumalan sana sydämestä wastan ota/ eikä usco. Jumala anda caikille saarnatta Evangeliumin/ ia tahto että caicki pidäis autuaxi tuleman: Mutta caicki eij tahdo sitä cwlla eikä wastan otta. Sentähden eij ole Jumalan sithen syytä/ ettei caicki tule autuaxi / mutta Inhimisten oma syy/ että he ylöncatzowat Jumalan sanan / ia eij tahdo usco HErran Christuxen päälle.

Opetuxet toisesta Osasta.

Loci Com: 2æ Partis. Deũ transferre suũ verbum ex una gente in aliam propter ingratitudinem auditorum.

I. Opeme tästä/ että cosca yxi Cansa eli Maacunda ylöncatzo Jumalan sanan / eij tahdo sydämestä sitä wastan otta / nijn Jumala otta steldä hänen sanans poies / ia wiepi sen toisen Maacundan/ ia sen stelä anda saarnatta / cusa se sydämestä wastan otetan: Ninquin täsä Evangeliumis seiso/ että cosca Jwttan Cansa ylöncatzoit sen oikian Evangeliumin opin / nijn Jumala otti sen poies-

heildä/

heildå/ ia annoi Pacanoille/ iotca sen mielellåns wastan otit/ låhetti hånen Palwelians heidån tygöns/ annoi heidån edesåns saarnatta sen terwelisen ia lohdulisen Evangeliumin opin. Ninquin myös P. Pawali ia Barnabas sanoi Jwttan Cansan tygö: Teidån edesån ensist piti saarnattaman Jumalan sana/ mutta että te aiatte sen poies tyköänne/ ia pidätte itzenne kelwotoina sijhen ijancaickisen elåmån/ catzo nijn me kåånåmme itzem Pacanoitten tygö/ sillå HErra on meitå nijn kåskenyt. Ja medån HERra Christus JEsus oli uhgannut Jwttan Cansa sanoden: Minå sanon teille/ että Jumalan Waldacunda pitå teildå poisotettaman/ ia pitå annettaman Pacanoille/ iotca tekewåt sen Hedelmån. Ja ninquin Jumala on tehnyt Jwttan Cansal/ ia hånen sanans heildå poisottanut/ nijn hån wielå nyt teke/ että cosca hånen P. Sanans ylöncatzotan/ nijn hån otta sen poies ia anda muille/ iotca sen swreman kijtoxen cansa wastanottawat/ mielellåns sitå cwlewat/ ia sen Hedelmån tekewåt: Ja heidån iotca sen ylöncatzowat pitå etzimån Jumalan sana/ia ett löytåmån. Ninquin seiso Amos Prophetan tykönå/ cusa HErra itze näin sano: Minå tahdon låhettå yhden nålkån Maanpäälle/ ett nålkå Leiwån iälken/ eikä iano Weden iälken/ Mutta Jumalan sanan iälken: Nijn että heidån pitå iuoxeman ymbärins sinne ia tänne/yhdestä Maan ärestä toiseen/Pohiasta Itään/ etzimån HErran sana/ ia ett cuitengan pidå löytåmån. Ja cosca Jumala hånen P. Sanans Inhimisten kijttåmåttömyden tähden

Act. 13.

Matth. 21.

Amos 8.

poisotta / nijn hän sijhen sian lähettä willityxet ia
wäärät opit. Ninquin P. Pawali sano: Sentähden
2. Tess. 2. **den ettei he ottanet rackautta totuteen / että he
olisit taitanet tulla autuaxi / pitä Jumala lähettämän
heille wäkewät willityxet / nijn että heidän
pitä walhetta uscoman / senpäälle että ne
caicki piti Duomittaman / iotca eij ole usconet
totuta.** Sentähden ottacam me myös aicanam waari /
racastacam Jumalan sana / ia mielelläns sitä cwlcamme:
Senpäälle / ettei Jumala hänen sanans
meildä poisotaisi / ia lähetäisi meille näliän hänen P.
Sanans iälken.

Ministros verbi debere obedire legitimæ vocationi. II. Opeme myös tästä / että Saarnamiehet / iotca
owat HErran Palweliat / ulgoslähetetyt saarnaman
Euangeliumi / että heidän pitä seuraman tämän
Cuningan Palweliaitten Esimerckiä / cosca Jumala
cutzupi heitä saarna wircan / lähettä ulgos saarnaman
Evangeliumi / nijn pitä heidän oleman cwliaiset ia uscoliset
heidän wirgasans. Ninquin P. Pawali sano:
2. Tim. 4. **Ole walpas / kärsi / ia tege yhden Evangeliumin
saarnaian työ / ia toimita sinun wircas täydelisestä.**
Eij heidän pidä wetämän heitäns tacaperin /
ninquin **Jonas** teki / cosca Jumala Käski hänen mennä
Niniwen Caupungin saarnaman parannosta:
Mutta pitä oleman cwliaiset ia walmit menemän /
cosca Herra heitä lähettä. Ja ios heidän pitä sentähden
iotakin kärsimän / cuin on wiha ia waino / wastoinkäymisys /
nälkä / hengen waarat ia wahingot / he sitä
eij saa catzoa: Sillä Prophetat / Apostolit ia muut hurscat
2. Cor. 11. Saarnamiehet owat myös kärsinet. Ja P. Pa-

wali itze tunnusta Epistolasans Corintherein tygö/ cuinga palion hän on kärsinyt / usein haawoia saanut/ usein Fangina ollut / ollut Cuoleman hädäsä/ colme kerta witzoilla piesty / yhden kerran kiwitetty/ Yön ia Päiwän on ollut Meren sywydesä. Heidän pitä oleman wiriät ia ahkerat heidän wirgasans / ia uscolisesta saarnaman ia opettaman / sen Jumala caikilda Saarnamiehildä ensistä ia erinomaisesta waati. Ninquin P. Pawali sano: **Me olema Christuxen Palweliat / ia haldiat Jumalan salaisuden ylitzen.** Nyt se waiwoin Palwelioilda etzitän/ että he löytäisin uscolisexi: Lupa myös maxa heidän waiwans caikella hywydellä / ninquin sijtä seiso kirioitettu P. Mattheuxen tykönä/ cusa HErra Christus sano: **Ah sinä hywä ia uscolinen Palwelia / mene sinun Herras ilon.** Ja Daniel Prophetan tykönä seiso / **Että opettaiat pitä paistaman ninquin Taiwan kircaus/ ia ne iotca owat monda opettanet Wanhurscautten/ ninquin tähdet Taiwasa ijancaickisesta.** Mutta nijstä uscottomista Palwelioista seiso Jeremian Prophetan tykönä: **Pahasti kiroittu olcon se / ioca teke HErran työn laiskasti.** Math. 25. 1. Cor. 4. Math. 25. Dan. 12.

III. Opeme / että Jumalan Seuracunnas täsä Maailmas on monda ulcocullatua / ioille eij ole Hääwaateita eli Usco: Ja cuitengin owat sijnä nijnen oikein Christin uscolisten seasa / käywät Kirkosa / cuulewat Jumalan sana / käywät Sacramentillä nijnen uscolisten cansa / owat olewanans Jumaliset / Wanhurscat ia Pyhät. Mutta ettei heille ole Hääwateit/ Se on / yhtä oikiata Usco / nijn caicki se Palwelus

Discimus in Ecclesia esse multos hypocritas, vera fide destitutos.

cuin he tekewät on turha / ia eij taida Jumalalle kelwata / ia owat ne ioista seiso Esaian Prophetan tykönä: Tämä Cansa lähestypi minua huuldeins cansa / mutta heidän sydämens on caucana minusta / ia pelkäwät minua Inhimisten Käskyn iälken / ninquin he opettawat. Ja tämän caltasia Vlcocullattuia ombi aina Jumalan Seuracunnasa Mailman Loppun asti nijnen Vlgoswalittuiden seasa / ninquin ohdakeit nisuin seasa / ia ninquin Pahat Calat owat nuotasa hywäin seasa: Mutta wijmeisnä päiwänä pitä ne eroitettaman / nisut pitä tuotaman Herran Aitaan / waan ohdaket pitä sidottaman lyhtesen ia ylöspoltettaman. Ja täsä Evangeliumis seiso / että nijten Vlcocullatuin Kädet ia Jalgat pitä sidottaman ia heitettämän ulconaisen pimeytteen / cusa pitä oleman itku ia hambain kiristys. Sentähden pitä meidän päällen puketman sen oikian Häawaaten / sen totisen wanhurscauden meidän HErran Jesuxen Chrisuxen oikian uscon cautta / senpäälle / että me mahdaisim löyttä nijnen ulgoswalittuiden seasa / ia rucoileman / että hän meitä wahwistais oikian uscon / että me sijnä mahdaisim caswata ia enätä.

Esa. 29.

IV. Että HErra Christus täsä sano: Monda owat cutzutut / mutta harwat ulgoswalitut: Sijtä me opeme / ettei caicki Inhimiset tule autuaxi / mutta ne waiwoin ioille Häawaatet owat / Se on / iotca uscowat HErran Jesuxen Chrisuxen päälle. Eij sentähden / ettei Jumala tahdoist että heidän pidäisi tuleman Häihin / mutta sen tähden / että he ylöncatzowat Jumalan sanan: Sillä hän lähettä hänen

Palwelians ulgos / anda caicki cutzua Evangeliumin saarnan cautta / taritze heille autuuden / ia wihastupi nijnen päälle iotca eij tahdo tulla / eikä hänen sanans wastan otta. Jumala tahto että caicki pidäisit autuaxi tuleman / ninquin hän sen yhden walan cansa todista / ettei hän tahdo yhdengän Inhimisen Cadotusta. Ja P. Pawali sano: Jumala tahto että caicki tulisit autuaxi. Mutta swrinioucko Inhimisiä eij racasta Jumalan sana / eikä sitä sydämestä cwle / ylönceatzowat sen / eläwät caickinaises synnisä ia saastaisudesa ilman lackamata / ia cosca heitä manatan synnin catumuxen ia elämän parannoxen / nijn eij he tottele / eikä tahdo cwlla heitä / mutta wihawat nijtä iotca heitä manawat ia neuvowat: Ja sentähden he huckuwat ia cadotetan heidän Sydämens cangiuden tähden. Ja heidän oma syyns se on / eij Jumalan sijhen syytä ole / ninquin Osean Prophetan tykönä seiso: Sinun terweydes seiso ainoast minun tykönäni / mutta sinä itze saatat sinus cadotuxen. Ja meidän HErra Christus sano P. Mattheuxen tykönä: Cuinga usein olen minä tahtonut cogota teitä minun sijpein ala / ninquin Cana coco hänen poicans / mutta eij te tahtonet.

Ezech. 33.
2. Timot. 6.
Osee 2.
Math. 23.

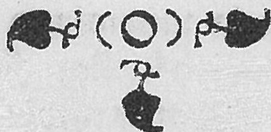

Euangeliumin Kirioitta P. Johannes 4. Lugus.

JA oli yxi Cuningan Mies / ionga Poica sairasti Capernaumis / cosca hän cwli / että Jesus oli tullut Judeasta Galilean / meni hän hänen tygöns / rucoili händä alastuleman / ia parandaman hänen Poicans / sillä että hän oli cuolemallans. Sanoi sis Jesus hänelle: Ellei te näe merkeiä ia ihmeitä / nijn eij te Vsco. Sanoi hänelle se Cuningan mies: HErra / alastule ennein quin minun Poican cuolepi. Jesus sanoi hänelle: Mene / sinun poicas Eläpi. Se mies uscoi sen sanan ionga Jesus sanoi hänelle / ia meni.

Nijn hänen mennesäns cohdaisit hänen Palwelians hänen / ia ilmoitit hänelle ia sanoit: Sinun poicas eläpi. Nijn hän tutkisteli heildä hetken / millä hän parani. Ja he sanoit hänelle: Eilän seitzemennellä hetkellä ylönannoi wilutauti hänen. Nijn Isä sijs ymmärsi / että se hetki oli / iolla Jesus sanoi hänelle / sinun poicas Eläpi. Ja hän uscoi / ia caicki hänen Huonens.

Täsä Evangeliumis meille edespannan yxi merkilinen Historia / yhdestä Cuningan miehestä / ioca on tullut meidän HErran Jesuxen Christuxen tygö / ia rucoilut händä poicans edestä / ioca sairasti rascasta Wilutautia Capernaumis / ia oli io Cuolemallans / että hän tulisi ia parannaisi hänen. Anda myös Evangelista tietä / että waicka meidän HErra Christus on händä cowain sanain cansa wastanut / ia hänen heikon uscons tähden nuhdellut sanoden: **Jollei te näe merkeiä ia ihmeitä / nijn eij te Usco** / ia sen cansa waati häneldä yhtä wahwembata Usco: Nijn quitengin hän cwli hänen rucouxens / ia teki hänen Poicans / ioca hänestä caucana oli / terwexi palian sanan cansa / sanoden: **Mene / sinun poicas Elä.** Ja nijn sekä hänen sanans / että myös tämän Tunnustähden cautta wahwisti hänen heikon Uscons / nijn myös hänen Palwe-

Exordium à summa Evangelij.

liaidens cautta/ iotca tulit händä wastan hänen palatesans/ ia sanoit hänen poicans Eläwän/ niin että hän/ sekä caicki hänen Huonens uscoi. Ja on HErra Christus tämän Tunnustähden cansa osottanut hänen Jumalisen wäkens/ että hän taisi caicki taudit parata ia terwexi tehdä.

Convenientia cum Catechismo.

Tämä Evangelium yhten sopi sen Ensimäisen ia Toisen Käskyn cansa/ cusa Jumala Käske/ että meidän pitä hänen päällens uscoman/ luottaman ia turwaman/ caikesa tuskasa ia hädäsä händä auxihwtaman ia häneldä apua anoman: Ja sen Colmannen cappalen cansa meidän uscon Tunnustoxes/ sentähden että täsä saarnatan meidän HErran Christuxen personasta ia wirgasta/ ia hänen Jumaluden woimastans/ että hän caicki taudit parata taita/ ia tehdä mitä hän tahto.

Propositio continens duas partes.

Ja on meille täsä Evangeliumis caxi Cappaletta.

I. On tästä Tunnustähdestä/ cuin meidän HErra Christus on tehnyt sijnä/ että hän yhden Cuningan miehen poian/ ioca oli Cuolemallans/ on parandanut.

II. On sijtä Hedelmästä/ cuin se on matcan saattanut/ ia sitä Tunnustähtiä on seuranut.

Ensimäinen Osa.

TÄsä ensimäises Osas tästä Tunnustähdestä/ edespane Evangelista meille seitzemen Cappaletta.

I. On tästä Cuningan miehestä:

Ja oli yxi Cuningan mies.

Täsä P. Mattheus kirioitta ia tietä anda / cuca se on ollut / ioca meidän HErran Jesuxen Christuxen tygö on tullut / ia händä rucoillut / ia sano / että se on ollut yxi Cuningan mies: Eij hän nimitä händä / mutta cutzu Cuningan miehexi. Tästä miehestä ia hänen wirgastans Chrysostomus sano: Että hän on ollut Cuningalisesta sugusta / swresa ia corkiasa Ruhtinan wirgasa. Theophilactus sano / että hän on ollut Cuningan Herodexen palwelia / ia sijtä sen Nimen on saanut / että hän cutzutan Cuningan miehexi eli Palweliaxi. Lyra sano / että hän on ollut Ruomarein Keisarin Palwelia / ionga hän oli asettanut Galilean ylitzen hallitzeman. Origenes sano / että hän oli Keisarilda asetettu ainoast ylitzen Capernaumin Caupungin: Mutta P. Lutherus cutzupi hänen Cuningan miehexi eli Palweliaxi. I. Regulus.

II. Tämän Cuningan miehen Poiasta: II. Filij Reguli ægrotatio.

Jonga poica sairasti Capernaumis.

P. Johannes Cahtalaiset asiat täsä edespane.

1. Että hänen poicans on sairastanut / waan mikä tauti hänellä on ollut / saame ewlla Toises osas.

2. Että hän on sairastanut Capernaumis / cusa tämä Cuningan mies hänen Isäns asui. Capernaum oli pää Caupungi Galileas Tyberian Meren tykönä / ioca myös cutzutan Galilean ia Genezaretin Merexi: Täsä Caupungis HErra Christus itze on asundota pitänyt / usein sijnä Saarnanut / ia monda Tunnustähtiä sijnä tehnyt. Infirmabatur Capernaum.

III. Adventus Christi ex Iudæa in Galilæam. III. On HErran Christuxen tulemisesta Galilean:

Cosca hän cwli / että Jesus oli tullut Judeast Galilean / meni hän hänen tygöns / rucoili händä alastuleman ia parandaman hänen poicans / sillä hän oli Cuolemallans.

Näisä sanoisa P. Johannes Colminaiset astat edespane.

1. Accessus ad Christum. 1. Että tämä Cuningan mies meni HErran Christuxen tygö / cosca hän cwli hänen tullen Judeasta Samarian läpitze Galilean / sithen Caupungin ioca cutzutan Cana Galilea / cusa HErra Christus oli mwtanut weden Wijnaxi. Ja waicka hän oli corkiasa Wirgasa / on hän cuitengin nöyryttänyt itzens meidän HErran Christuxen edesä / ia mennyt hänen tygöns Capernaumista Caanan neliä peniculma matca.

2. Petitio Reguli. 2. Että hän rucoili händä alastuleman ia parandaman hänen poicans / ioca Capernaumis sairasti. Ja osotta tämä Cuningan mies / cuinga heicko usco hänelle oli / sen cansa / että hän rucoili HErra Christusta alastuleman / ia parandaman hänen poicans / eikä sitä taitanut usco / että hän pois olles händä taisi parata. Sentähden sano Gregorius: Virtutem ded ?, non maiestati Christi, sed corporali præsentiæ. Se on: Hän annoi sen woiman / eij HErran Christuxen Maiestetille / mutta hänen Ruumillisselle läsnolemisellens / että hän taisi tehdä hänen Poicans terwexi.

3. Että hänen Poicans oli Cuolemallans: Tauti oli nijn swren woiman/ hänen ylitzens saanut/ että hän oli io Cuolemallans/ ia sentähden hän nijn kirutti itzens HErran Christuxen tygö ennein cuin hänen poicans Cuoli: Jotca caicki osottawat tämän Cuningan miehen heikon uscon/ ninquin me edespäin sijtä saame cwlla.

IV. On HErran Christuxen wastauxesta: IV. Responsio Christi cōtinens objurgationem.

Sanoi sijs Jesus hänelle: Ellei te näge merckejä ia ihmeitä/ nijn ell te Vsco.

Meidän HErra Christus nuhtele täsä tätä Cuningan miestä ia coco Jwtan Cansa/ heidän epäuscons tähden/ ettei he tahtonet usco Jumalan sana ia lupauxia/ mutta seisoit Merckein ia Tunnustähtein iälken. Theophilactus ulgostoimitta nämät merkit ia ihmet/ ia anda tietä/ mikä eroitus nijnen wälillä on/ cusa hän sano: Prodigium fit præter naturam, ut aperire oculos cœci nati, & exsuscitare mortuum: Signum autem non præter naturam est, ut sanare infirmum. Se on: Ihmet ia Tunnustähdet owat ne/ iotca tapahtuwat ylitzen luonon/ cuin on/ awata sokian silmät ioca sokiana on syndynyt/ ylösherättä Cuollut: Mutta merckit eij ole ylitzē luonon/ cuin on parata sairaita. Ja sencaltaista merkejä ia ihmeitä/ iotca owat ylitzen luonon/ he tahdoit nähdä/ ia ilman nijtä eij he tahtonet uscoa/ ia sentähden HErra Christus nuhtele heitä/ nijn myös heidän hitaudens tähden/ ettei he ennein ottanut apua/ cuin tusca swrin oli. Cuin hän tahdois sano: Cosca teille on myötäkäymys ilman risti ia tuscata/ nijn eij te pidä

lucu Jumalasta / eikä hänen palwelioistans / mutta cosca wastoinkäymys päälle tule/nijn te tahdotte nähdä merkeiä ia ihmeitä. Nijn sinä myös / cosca sinun poicas wielä oli woimasans/ nijn ett sinä minusta palion lucua pitänyt/ eikä poicas edestä palio murhettinut / mutta nyt cosca hän tuli woimattomaxi / ia on Cuolemallans/ tulet sinä minun tygöni rucoileman poicas edestä/ia ett sitäkän tahdo usco/ että minä woin hänen terwexi tehdä mwtoin / etten minä tule alas hänen tygöns/ näin heicko usco sinulla on.

V. Sollicita Reguli instantia, urgens ut Christus properet & cito secũ descendat.

V. On tämän Cuningan miehen kiruttamisesta.

Sanoi hänelle Cuningan mies: HErra/ tule alas / ennein cuin minun Poicani Cuole.

Tämä Cuningan mies cowin kijrutta / ia rucoile HErra Christusta/ ettei hän wijwytäisi / mutta cohta tulisi alas hänen poicans tygö / ennein cuin hän Cuolisi. Ja sen cansa wielä enämin osotta hänen heikon Vscons / erinomaisesta sijnä/ ettei hän Vsconut HErran Christuxen woiwan eikä taitawan parata hänen poicans palian sanan cansa poies olles: Sitälikin ios hänen poicans Cuolisi / eij sitä usconut/ että hän taidaisi ylösherättä hänen Cuolluista: Ja sentähden kijrutta hän cowin/ että hän tulisi ennein cuin hän Cuole. Ja tahto nijn palio sano: HErra älä wijwytä/ mutta tule nopiasti alas/ennein cuin hän Cuole/ Sijtte eij mitäkän auta: Nyt sinä taidat händä parata/ ios sinä tulet alas hänen tygöns / ia tulet nyt cohta/ nijn cauwan cuin Hengi wielä hänesä on. Hän pane määrän ia muodon HErran Christuxen etteen/ cosca/ ia cuinga hänen pitä auttaman. Ja sijnä määrin

rin teke: Sillä eij yhdengän Inhimisen tule panna Jumalan etteen määrä/ cosca hänen pitä auttaman/ mutta andaman caicki hänen haltuns/ ioca itze parhain tietä/ cosca ia cuinga hän tahto autta. Ja sentähden piti tämän Cuningan miehen näin sanoman: Minä tiedän ia uscon/ että sinä taidat autta caickia / sekä läsnä että poies olles sinun woimalisella sanallans / taidat myös tehdä Eläwäxi ne cuin Cuolluet owat: Tee sis minun poican cansa sinun pyhän tahdos iälken/ sinun haldus annan minä caiken tämän Asian.

VI. On tämän Cuningan Poian ihmelisestä parannoxesta:

VI. Miraculosa filij sanatio

Jesus sanoi hänelle: Mene sinun poicas Eläpi.

Eij HErra Christus hänen anomisens ia tahdons iälken mene alas Capernaumin/ hänen poicans parandaman / mutta sielä Caanas ollesans teki hänen terwexi palian sanan cansa. Eij tämän Cuningan miehen mielen ia tahdon / mutta hänen oman hywän suosions ia tahdons iälkē/ ia nijn paransi sekä hänē poicans taudista/ että wahwisti händä itze uscosa. Ninquin Theophilactus sano: Pueri quidem sanavit febrim, Patris autem incredulitatem. Se on: Hänen Poicans paransi hän taudista / mutta Isän hän autti epäuscosta. Ja Cyrillus sano: Patrem ad fidem adduxit, â corporis morbo filium liberavit. Se on/ Isän hän saatti uscon/ ia poian hän päästi taudista. Ja nijn meidän HErra Christus autti molembita/ sekä Isä oikian uscoon/ ia Poica terweyteen. Ja tosin Isän tauti oli palio swrembi cuin

Poian: Sillä Poian tauti waiwaisi Rumista / mutta Isän tauti Nimittäin Epäusco waiwasi Sielua / Sentähden hän molembita autti. Ja osotta meidän HErra Christus täsä hänen Jumaluden woimans ia wäkens / että hän taita hänen sanans cautta tehdä mitä hän tahto / ia caicki taudit puhdista. Ninquin Psalmisa seiso: Misit verbum suum & sanavit eos, Se on: Hän lähetti hänen sanans / ia teki heitä terweri / ia wapahti heitä / ettei he Cuollet.

Psal. 107.

VII. Obsequium & fides Reguli.

VII. On Cuningan miehen cwliaisudesta ia hänen uscostans:

Se mies uscoi sen sanan / ionga Jesus sanoi hänelle / ia meni.

Täsä P. Johannes osotta / cuinga ihmelisestä ia nopiasta tämän Cuningan miehen usco on enändynyt. Ensist oli hän sangen heicko uscosa / sillä eij hän usconut / että HERRA Christus piti taitaman parata hänen poicans taudista / mwtoin iollei hän tulisi Capernaumin hänen Poicans tygö / eikä sitä usconut / että hän pois olles sanallans taisi händä tehdä terwexi / ia sentähden rucoili että hän tulisi alas: Mutta nyt cosca HErra Christus sanoi / Mene / sinun Poicas Elä / Eij hän sillen enämbi epäile / eikä Käske händä tulla alas / mutta uscoi ia meni Totians. Hän uscoi sen sanan ionga Christus sanoi / senpäälle luotti ia sijtä kijni piti / eikä enämbi sen iälken kysynyt / cuinga sen piti taitaman tapahtua.

Opetu.

Opetuxet ensimäisestä Osasta.

Loci Com: Iæ Partis.

I. OPeme tästä / että waicka Huovis on monda Jumalatoinda / iotca eij pelkä Jumalata eli Inhimisiä / iasijnä tehdän paljo pahutta ia syndiä wäärän walain / kirouxen / ylön Syömisen ia Juomisen / wääryden ia wäkiwallan / coreuden / riettaisen ia saastaisen elämän ia muiden syndein cansa / Ja sijnä on tila palion syndiä tehdä: Nijn quitengin sijnäkin löytän monicahdat hywät ia Jumaliset / iotca racastawat Jumalata ia hänen P. Sanans / ia cunnialisesta itzens käyttäwät. Ninquin meille täsä Evangeliumis on Esimercki täsä Cuningan miehesä / ioca oli myös Huowisa / ia oli cuitengin Jumalinen mies / että cosca hänen poicans oli kipiä / nijn hän turwaisi HErran Christuxen tygö / rucoili häneldä apua. Ja waicka hänen Esiwaldans Keisari Romisa oli pacana / ia eij Jumalasta mitäkän tienyt: Ja Herodes Cuningas oli Jumalatoin / cuitengin eij tämä Cuningan mies ollut heidän caltaisens / mutta oli Jumalinen. Nijn myös Joseph Jacop Patriarchan Poica on ollut Huowisa / ia palwellut Cuningasta Pharao / ia cuitengin on ollut yxi erinomainen Jumalinen Mies / ioca pelkäisi Jumalata / wälti syndiä ia eli Jumalisesta. Daniel myös eli Huowisa / ia hänen cumpanins Sedrach Misach ia Abdenago / ia owat ollet Jumaliset / eikä ole tehnet heidän Cuningans ia Herrans Nebucadnesarin käskyn iälken / mutta owat peliännet Jumalata / pysynet hänen palweluxesans / ia tegit hänen käskyns iälken.

Discimus in aula quoq; reperiri pios inter impios.

Gen. 41.

Dan. 3.

Saulin sen Jumalattoman Cuningan Huowisa oli
myös Jumalista miehiä/ia erinomaisesta ne Drawan-
tit / iotca ei tahtonet Tappa Herran Papeia Cu-
1. Sam. 22. ningan Käskyn iälken. Abdias oli sen Jumalattoman
2. Reg. 18. Cuningan Achabin Huowisa ia oli Jumalinē mies/
ia kätki sen Jumalattoman Cuningan edestä Sata
Prophetat/ia ruocki heitä. Naman oli Huowisa Sy-
rian Cuningan palwelian / ia oli Jumalinen Mies.
Abdemelech oli Huowisa Zedekian Cuningan pal-
welian ia Camareri / ia oli Jumalinen / ia teki pa-
Ier. 38. lion hywä HErrā Prophetalle Jeremialle. Ja monda
mwta Jumalista owat ollet Huowisa / iotca Jumala-
ta owat peliännet ia oickein Palwellet. Näistä Ju-
malisista miehistä/ pitä mwt iotca Huowisa owat otta-
man Esimerckin/ia elämän Jumalan pelgos/ ia teke-
män hänen tahdons iälken / elämän Cunnialisesta/
racastaman Jumalata ia hänen P. Sanans/ia myös
Jumalan sanan Palwelioita / nijn heille tapahtu on-
ni ia hywästistugnaus sildä caikein corkemalda.

II. Monemur crucem esse salutarem. II. Opeme / cuinga palio hywä risti ia wastoin-
käymys matcan saatta: Sillä cosca tusca ia risti tule
Inhimisen päälle/ nijn hän tule cohta Jumalisexi/ia
on ahkera rucouxisa. Ninquin Esaias sano: HEr-
Esa. 26. ra cosca murhe käsisä on/ silloin sinua etzitän/
cosca sinä curitat heitä nijnhe hwtawat surkia-
Ose. 6. sti. Ja Osean tykönä sano Jumala itze näin: Cos-
ca heidän pahoin käypi / nijn pitä heidän etzi-
män minua / ia sanoman: Tulcat/ me tahdom
HErrā tygö iällens/hän on hawoittanut meitä/
hän meitä mös iällēs terwexi tekepi: Hän on ho-

sunut

sunut meitä/hän myös sito meidän haawä ickles. Nijn myös Chrysost: sano: Mala quæ nos hic præmunt, ad Deum nos compellunt. Se on: Ne cuin meitä tääsä waiwawat/ waatiwat meitä Herran tygö menemän. Esimercki tämän päälle on täsä Cuningan miehes/ cuinga terwelinen ia tarpelinen risti ia murhe hänelle on ollut. Sillä cosca hänen Poicans sairasti/ oli hänelle swri murhe ia Sydämelinen kipu: Mutta se sama ylösherätti händä etzimän meidän HErra Christusta Jesusta/ ioca on caickein paras ia ylimäinen Lääkäri/ ia häneldä apua anoman/ ia händä rucoileman/ että hän tekisi hänen poicans terwexi. Mutta ellei tämä risti ia murhe olisi hänen päällens tullut/ ia händä matcan waatinut/ eij hän olisi nijn cowin kijruttanut HErran Christuxen tygö. Ja sentähden oli se risti hänelle terwelinen ia swrexi hyödytyxexi: Sillä eij ainoast hänen Poicans saanut sen cautta hänen terweydens/ mutta hän itze tuli myös meidän HErran Jesuxen oikian tundon/ ia hänen Vsconsa tuli wahwistetuxi. Pitä sijs meidän ottamā hywäxi/ cosca iocu risti ia tusca meidän päälen tulepi/ eij nuriseman eikä napiseman/ waan oleman kärsiwäiset/ ia pakeneman rucouxen cansa Jumalan tygö. Ja sanoman ynnä Dawidin cansa. **Minä tahdon ottaa tämän terwelisen Calkin/ ia tahdon auxi hwta HErran Nimen.** Psal. 116. Jumala tahto käätä nijnen Jumalisten ristin ia murhen hywäxi/ Ninquin P. Pawali sano: Sillä me tiedäm/ että nijlle iotca Jumalata racastawat/ pitä caicki hywäxi käändymän. Rom. 8.

III. Opeme täästä/ että Jhmiset swrembana III.

Homines magis esse sollicitos de corporis incolumitate, quam de animæ salute.

pitäwät tämän Rumilisen taudin cuin Sielun/ ia nijstä aina murhen pitäwät cuinga he sijtä pääsisit/ etziwät ioca paicas neuwo sitä wastan: Mutta Sielun taudit eij he nijn swrena pidä/ eikä nijstä palio murhetta pidä / cuinga he nijstä pääsisit. Ninquin tämä Cuningan mies on tehnyt / ioca hänen Poicans taudin pani Sydämens päälle / sitä murhetti cuinga hänen piti sijtä pääsemän/ ia terweydens iällens saaman. Mutta sitä hengellistä ia Sielun tautia cuin hänelle oli/ nimittäin heicko uscoa eij hän swrna pitänyt / eikä sijtä murhetta pitänyt / cuinga hänen sijtä piti pääsemän ia uscosa wahwistuman: Sencaltaiset me caicki olemma luonosta. Ja ninquin tämä Cuningan mies sangen kijrutti/ ia käski HErran Christuxen cohta tulla alas/ ennein cuin hänen poicans Cuolisi: Nijn myös me ristin ia tuscan alla kijrutamme/ ia soisimme cohta päsewän rististä ia tuscasta. Ja cosca iocu tauti tule meidän päällem/ ia rupe meitä waiwaman/ nijn se on meille sangen rascas ia cowa kärsiä/ ia pydäme cohta sijtä päästä/ ia tulla iällens terwexi / silloin yxi päiwä näky olewan meille pidembi cuin coco Ewcausi: Mutta Sielun taudit ia wigat eij ole meidän mielestäm nijn swret ia cowat kärsiä/ eikä nijstä pydä nijn piain päästä. Ja ninquin tämä Cuningan mies on ollut sangen hidas/ ia eij ole mennyt HErran Christuxen tygö ennein / cuin hänen poicans oli nijn alhalle ioutunut / että hän oli io Cuolemallans: Nijn me olenime sencaltaiset luonosta/ sangen hitaat nijsä hengelisis Asioisa käändämän meitän parannoxen. Cosca meille on onni ia myötäkäymys täsä Maailmas/

silloin me wähän aiattelem lopun päälle / elämme aina synnisä / langeme yhdestä synnistä toiseen / ia eij coscan tee parannosta: Mutta cosca tauti ia tusca päälle tule / ia Cuolema io käsisä on / sillöin me äskein rupeme aiattelemaan parannoxen päälle / ia tahdoisimme sillöin olla Jumaliset ia hywät Christityt / ia moni sen cautta tule petetyxi: Sillä se on tietämätöin / ios se Inhiminen / ioca eläisäns on aina synnis elänyt täsä Maailmas ilman lackamata / taita wijmeisellä hetkelläns oikian parannoxen tehdä / ia käätä itzens Jumalan tygö. Jumala tosin kyllä wastan otta yhden syndisen Inhimisen / cosca ikänäns hän tule ia käändä itzens hänen tygöns / waicka se olisi wijmeisellä hetkelle / ninquin se tapahtui Ryöwärin cansa ristin päälle: Mutta sijtä on kysymys / ios ne / iotca aina eläwät caickinaisisa synneisä / ia ylöncatzowat Jumalan sanan ia Sacramentit / ia aina wijwyttäwät parannoxen cansa / taitawat wijmeisellä Cuoleman hetkellä käätä itzens Jumalan tygö / minä pelkän / että se tule hänelle sangen työläxi. Sentähden eij pidä meidän täsä Maailmas Rumilisten tarpeiten iälken nijn seisoman / että me unhotamme hengeliset ia Sielun tarpet / mutta caickein ensistä ia erinomaisest nijnen iälken seisoman. Sitälikin ettei me wijwytä meidän parannostan / eikä lyckä yhdestä päiwästä toiseen / mutta cohta cosca wielä armon aica käsisä on / tegeme oikian synnin catumuxen ia parannoxen / ia käännäme itzem Herran tygö / ia etzime händä cosca hän wielä taitan löytä / ninquin Esaias Propheta sano: Ja rucoilem händä / cosca hän läsnä on / se Jumalatoin Esa. 55.

ylönandacan hänen tiensä/ ia syndinen hänen ala-
toxens/ ia käätkän itzens Werran tygö/ niin hän
armahta hänen päällens: Ja meidän Jumalan
tygö/ sillä hänen tykönäns on palion synnin an-
dexi andamista.

Monemur hic de vera fide, ejusq; natura ac modo.

IV. Opeme täsä/ sitä oikiasta uscosta / ia mikä
sen luondo on/ nimittäin se/ että hän Jumalan sanan
ia lupauxet usco / sitä kijni pitä/ ia sijhen tyty / eikä
mitäkän sitä epäile/ia waicka Inhiminẽ sitä eij Sil-
mäins cansa näge/ niin hän cuitengin sen usco/ ia sen-
päälle luotta/ ia se on uscon luondo/ ninquin sitä seiso

Heb. 9.

kirioitettu sijnä Epistolas Hebræerein tygö tällä
tawalla: Usco on yxi wissi uscallus senpäälle mitä
toiwotan/ ia eij epäile sitä/ mitä eij nähdä. Ja Au-
gustinus sano: Fides est credere id quod non vi-
des, Se on: Usco on/ cosca me uscome sitä iota
me eij näge. Tämän päälle on meille täsä Esimercki
Cuningan miehes/ ioca uscoi sen sanan cuin HErra
Christus sanoi: Sinun poicas Elä. Ja waicka hä-
nelle ensistä oli sangen heicko usco/ Hän rucoili / että
HErra Christus piti tuleman alas Capernaumin/
cusa hänen Poicans sairasti / ia händä parandaman/
eikä sitä tahtonut usco/ että hän poisolles sanallans
taisi händä parata: Cuitengin cosca HErra Christus
sanoi/ Mene sinun poicas Eläpi / Niin hän cohta
uscoi sen sanan todexi/ että hänen poicans Eli/ eij hän
enämbi epäillyt/eikä käskenyt HErra Christusta tul-
la alas/ mutta tydyi sijhen sanan/ ia uscoi niin tapah-
tuwan cuin HErra Christus sanoi. Ja Mosexen Ki-
rias on meille yxi erinomainen Esimercki sitä P. Pa-

triarchasta Abrahamista / ioca cutzutan caickein uscolisten Isäxi / ionga usco P. Pawali ylistä hänen Epistolasans Romarein tygö / cusa hän sano: Abraham hän uscoi sen toiwon päälle / cusa eij yhtäkän toiwo ollut / että hänen piti tuleman monen Pacanain Isäxi: Ninquin hänelle sanottu oli / niin pitä sinun Siemenes oleman. Ja eij ollut heicko uscosa / eikä myös catzonut hänen puoli cuollun Rumins päälle / sillä hän oli liki Sata aiastaicka Wanha; Eikä myös Saaran puoli cuollun cohdun päälle / Sillä eij hän epäillyt Jumalan lupauxen päälle epäuscon cautta / mutta oli wäkewä uscosa / andaden Jumalalle cunnian / ia oli juri wissi senpäälle / että se sama ioca lupaisi / oli myös woimalinen sitä pitämän / sentähden se myös luetan hänelle wanhurskaudexi. Näinen Esimerkiä pitä meidän seuraman / Se on / meidän pitä uscoman Jumalan sanan lupauxet / ia eij mitäkän sitä epäilemän / mutta sen wahwana ia totena pitämän / mitä hän lupa. *Rom. 4.*

Toinen Osa.

Seura nyt se toinen Osa tämän Tunnustähden lopusta / ionga P. Johannes colmes Cappalesa täsä edes tuota. *Analysis 2æ Partis Tribus membris constans.*

I. On tämän Cuningan miehen palwelioista / iotca händä cohtaisit: *I. Occursus servorum nuntiantiū filium sani-*

Ja hänen mennesäns cohtaisit hänen palwelians / ia ilmoitit hänelle sanoden: Sinun poicas Elä.

tati restitutum. Cahtalaiset asiat Evangelista täsä edespane.

1. Että hänen Palwelians cohtaisit hänen. Nämät Palweliat owat ollet uscoliset heidän Herrallens/ ia racastawat händä / ia ilman epäilemätä on myös tämä Cuningan mies ollut hywä palwelioittens cansa/ sentähden Palweliat olit hywät händä wastan/ ia annoit hänen murhens käydä heidän sydämeens/ ioca hänelle oli hänen poicans tähden. Ja cosca he näit että Poica tuli terwexi/ nijn he cohta iuoxit händä wastan/ tulit suuren ilon cansa saattaman hänelle sitä hywä sanomata.

2. Että he ilmoitit hänelle sanoden: **Sinun poicas Elä**/ cuin he olisit tahtonet sano: **Me** tuomme sinulle hywän ia iloisen sanoman / sinun Poicas ioca sairasti/ ia oli io Cuolemallans / on tullut terwexi iällens sinun poisollesas/ älä sitä enämbi murheti/ ole iloisas/sillä me sinun palwelias olemme myös iloiset sijtä/ että hän on tullut terwexi.

II. *Percontatio Reguli de hora restitutionis seu sanationis.* II. On Cuningan miehen tutkimisesta sijtä hetkestä/ cosca hänen poicans parani:

Nijn hän tutki heildä hetken / cosca hän parannui. He sanoit hänelle: Eilän seitzemennellä hetkellä ylön annoi wilutauti hänē. Nijn Isä ymmärsi/että se hetki oli.

Täsä P. **Johannes** colminaiset asiat edespane.

1. *Ratio percontationis Reguli.* 1. Että hän kysyi sijtä hetkestä. Tämä Cuningan mies eij sentähden sitä kysynyt / että hän epäile HErran Christuxen sanasta / eli hänen woimastans: Mutta hän kysyi suuresta ihmestä / sillä cosca hän läxi

matcan/oli hänen poicans Cuolemallans/ ia nyt niin nopiast oli tullut terwexi/ ia aiatteli niinen sanain päälle/ cuin HErra Christus oli sanonut: **Sinun poicas Elä**/ ia wahwistui uscosa hänen päällens/ ia uscoi/ että hän on HErra ylitzen Elämän ia Cuoleman/ ia woi tehdä mitä hän tahto.

2. He sanoit hänelle: **Eilän seitzemellä hetkellä ylönannoi wilutauti hänen.** Tämä seitzemes hetki/ ionga Palweliat täsä nimittäwät/on meille yhden lyömän aica: Sillä Iwtat he algoit päiwän cosca Auringo ylöskäwi/ia silloin oli heille cwden lyömän aica. Ja cutzuwat Palweliat sen taudin cuin hänelle on ollut wilutaudixi: Græcan Textis seiso se sana πυρετός, ioca on niin palio cuin lämmin eli poltetauti. Mutta Latinam Textis seiso Febris, ioca merkitze molembia sekä wilu että polte tautia / cosca siihen eij toista sana lisätä ioca ne erittä/ niin eij taida iocun hywin ymmärtä/ cumbi se on polte eli wilutauti / Ja sentähden se on käätty wilutaudixi meidän kielellä: Mutta Græcan Texti niin hywin cuin Hebræan Texti osotta/ ettei se ole ollut wilutauti / mutta poltetauti/ioca händä on waiwanut. *2. Servorum relatio de hora restitutionis.*

3. Että Isä ymmärsi olewan sen hetken / cuin Jesus sanoi hänelle / **Sinun poicas Elä**: Sillä hän itze tiesi mikä hetki se oli/ cuin Jesus sen hänelle sanoi. Ja cosca hän cwli palwelioildans / että se oli se sama hetki/ niin hän ymmärsi/ että hänen Poicans HERra Christus palian sanan cautta paransi. Ninquin Chrysostomus sano: Colligit inde, non hic esse valetudinē naturalium, sed Christi operatio- *3. Agnitio horæ.*

nem. Se on: Hän ymmärsi ettei se ollut luonolinen terweys/ mutta Christuxen waicutos.

III. Argumentum fidei in Regulo, & familiæ ad fidem conversio.

III. On tämän Cuningan miehen uscon enändämisestä ia wahwistoxesta:

Ja hän uscoi / ia caicki hänen Huonens.

Täsä taas cahtalaiset Asiat edespannan.

1. Että hän uscoi: Waicka tämä Cuningan mies io ennein uscoi/ ninquin Evangelista todista sanoden/ **Ja mies uscoi sen sanan/ionga Jesus sanoi hänelle** / niin cuitengin hänen uscons tuli täydelisexi sijtä sanomast/cuin palweliat toit hänelle/iotca sanoit hänen poicans eläwän. Beda ulgostoimitta nämät sanat tällä muoto: Fides ejus habuit initium, quando filij sui sanitatem petiit, incrementum quando credidit, perfectionem cum servi clamant, Filius tuus vivit, Se on/hänen uscons silloin algun sai/cosca hän rucoili HErra Christusta alastuleman ia parandaman hänen poicans / uscon wahwistoxen silloin/ cosca hän uscoi sanan/ Täydelisuden silloin/cosca palweliat sanoit/ sinun poicas Elä.

2. **Että caicki hänen Huonens uscoi.** Eij waiwoin hän itze/ mutta caicki hänen Huonens uscoi: Sillä tämä Cuningan mies ilman epäilemätä on sanonut hänen Perhens edesä caiken Asian / cuinga HErra Christus händä nuhteli hänen heikon uscons tähden/ ia sijtte sanoi hänelle/ **Sinun poicas Elä.** Ja ninquin hän sanoi/ niin se on myös tapahtunut/ ia sentähden hän uscoi hänen olewan totisen Messiaxen/ ioca piti tuleman Maailman: Ja manaist hänen

Per-

Perhens / että heidän myös piti tundeman Messiaxen / ia uscoman hänen päällens.

Opetuxet toisesta Osasta.

I. OPeme / cuinga monen wälicappalen cautta Jumala caickiwaldias Inhimisten heikon uscon wahwista / hänen hywän suosions ia tahdons iälken: Ninquin se tapahtui tämän Cuningan miehen cansa / että hänen uscons tuli wahwistetuxi hänen palwelians cautta / iotca tulit tiellä händä wastan / ia sanoit / että hänen poicans Elä / ia oli tullut terwexi: Josta sanomasta sekä hän / että caicki hänen Perhens tulit wahwistetuxi että he Uscoit. Nijn myös se tapahtui sen Synagogin Päämiehen cansa / iosta colmen wijcon perästä saarnatan / iolla myös oli heicko usco: Sillä hän rucoili HErra Christusta / että hän tulisi / ia panisi Kätens hänen cuollen Tyttärens päälle: Hän uscoi hänen taitawan ia woiwan ylösherättä hänen Tyttärens cuolluista / ios hän tulisi ia panisi Kätens hänen päällens / ia eij mutoin. Mutta Jumala sen nijn laitti / että yxi Waimo / ioca oli sairastanut punaista tautia caxitoista kymmendä Wuotta / käwi hänen takanans / ia HErra Christus teki ihmelisestä hänen terwexi: Jonga cautta tämä Päämies tuli swresta uscosa wahwistetuxi ia enätyxi. Samallamuotto myös se tapahtui sen Ethiopian Drotningin Camarerin cansa / että cosca hän palaisi Jerusalemista / cuhunga hän oli mennyt rucoileman / ia istui Wagnuisa / ia luki Esaian Prophetiata / nijn Philippus Engelin käskyn iälken iuoxi tämän

Discimus quomodo Deus per media fidē in hominibus auget.

Matth. 9.

Miehen tygö/ astui Wagnuin hänen tygöns/ puhui hänē cansans/ ia rupeisi saarnaman Evangeliumi hänen edesäns/iosta hän nijn tuli enätyxi ia wahwistetuxi uscosa/ että hän cohta tunnusti hänen uscons / ia sanoi/ että Jesus Christus on Jumalan Poica/ ia cohta astui maahan Wagnuista / ia annoi Casta hänens Philippuxelda. Ja meidän HErra Jesus sen epäuscoisen **Thomā** Apostolin wahwisti ia saatti oikiā uscōsen cautta / että hän osotti hänelle hänen Kätens ia Kylkens: Sillä cosca hän oli Cuolluista ylösnosnut/ ia **Thomas** sitä eij tahtonut mwtoin uscoa/ ellei hän näkisi hänen Kästsäns naulan reikiä/ ia laskisi Kätens hänen kylkens: Nijn HErra Christus tuli **Thoman** tygö / cusa hän ynnä muiden Opetuslasten cansa oli suliettuin owein tacana/ ia Käski catzo hänen kästäns/ ia pistä Kätens hänen kylkensä/ia sen cautta nijn wahwisti hänen uscons / että hän tunnusti HErran Christuxen olewan yhden totisen Jumalan/ sanoden: **Minun HErran ia minun Jumalani.** Ja wielä nyt monein wälicappalitten cautta wahwista nijnen Christilisten Ihmisten uscon/ iotca wälicappalet eij meidän pidä ylöncatzoman / mutta kijtoxen cansa wastan ottaman ia nautitzeman.

Act. 8.

II. Opema tästä / cuinga Palweliat heidän pitä käyttämän itzens heidän Herrans ia Isändäns wastan: Heidän pitä oleman heille uscoliset / racastaman heitä/ia caicki hywä heille suoman. Ja cosca iocuristi ia murhe tulepi heidän päällens / nijn pitä heidän andaman käydä heidän murhens heidän sydämihins/ ia murhettiman ynnä heidän cansans. Ja cosca hei-

Monentur hic servi, quomodo se erga suos Dominos gerere debent.

dån myöden kåypi/ nijn pitå heidån iloitzeman sen ylitzen/ ynnå heidån cansans/ ninquin P. Pawali kåske ia mana sanoden: Iloitcat nijnen iloitzewaisten cansa/ ia itkekåt nijnen itkewåisten cansa. Ja hånen Epistolasans Timotheuxen tygö/ kåske hån Palweliat heidån Herrans caikes cunnias pitåmån. Nijn myös sijnå Epistolas Tituxen tygö sano hån: Että Palweliat pitå oleman Herrallens alamaiset/ ia caikisa Asioisa heille kelwoliset ia otoliset. Esimercki sen påålle on tååså Evangeliumis/ nåisså Cuningan miehen Palwelioisa/ cuinga hywånå he owat pitånet heidån Isåndåns/ ia racastanet håndå/ ia owat murhettinet hånen cansans hånen Poicans tåhden ioca sairasti/ ia cosca hån iållens tuli terwexi/ owat he sywren ilon cansa mennet Isåndåns wastan/ ia ilmoittanet hånelle sen/ senpåålle että he ilautaisit hånen. Nijn myös Abrahamin Patriarchan Palwelia on ollut hånen Herrallens uscolinen Asian toimittaia/ cosca hån låhetti hånē Mesopotamian/ ia on sywresta iloinut/ ia kijttånyt Jumalata sen edest/ että hånen Asians oli hywin menestynyt/ ionga hånen Herrans oli hånelle usconut. Samalla muotto myös Jacob on ollut hånelle iota hån Palweli uscolinen/ ia catzonut hånen pgrastans. Cuinga uscolinen Joseph on ollut hånen Herrallens sekå Potipharille ia Pharao Cuningalle/ ia catzonut heidån parastans/ sen osotta coco hånē Historians. Tåmån caltaiset pidåisi caicki Palweliat oleman heidån Isåndiåns wastan/ cuin nåmåt owat ollet/ ia etzimån heidån Herrans parasta/ cuin nåmåt owat tehnet. Mutta sen pahem-

Rom. 12. 1.Tim. 6. Tit. 2. Gen. 24. Gen. 29. Gen. 39. 41.

bi/

bi/ harwat owat nyt hywät palweliat/ iotca Isändäns parasta catzowat. Enin ioucko ovat pahat ia uscottomat Palweliat / iotca eij catzo Isändäns parasta / mutta oma parastans/ wargastawat heidän Isändäns calun/ ia ios wastoinkäymys tapahtu heille/ nijn he iloitzewat sijtä: Ja ne iotca sencaltaiset owat/ mahtawat odotta Herran rangastosta heidän ylitzens.

Patresfamilias hic admonentur sui officij, ut & ipsi sint pij.

III. On täsä myös yxi sangen tarpelinen opetus caikille Perhen Wanhimille / Isänille ia Emänille/ cuinga heidän pitä itzens käyttämän. Heidän pitä ensistä oleman itze Jumaliset / elämän Jumalan pelgos/ racastaman Jumalata ia hänen P. Sanans: Sitälikin opettaman heidän Perhens ia Lapsens sijnä oikias Christilises opisa/ ia saattaman heitä ynnä heidän cansans Jumalan tundon / ia oikian uscon. Ja caickein ensistä pitä heidän harioittaman heitä Catechismuxen opisa/ että he sen Christilisen opin pääcappalet oikein oppisit sekä lukeman että ymmärtämän/ ia seniälkin heitäns käyttämän. Sillä sen ahkeruden Jumala tahto ia waati caikilda Perhen wanhemilda/ ninquin sinä 5. Mosexen kirias seiso. Nämät sanat iotca minä käsken sinun tänäpäiwän/ pitä sinun paneman sydämes päälle/ ia opettaman sinun Lapsilles / ia nijstä puhuman coscas istut sinun Huonesas / ia tiellä käyt / coscas panet maata / ia nouset / etc. Ja toises paicas seiso: Catzo ia cwle caicki nämät sanat / iotca minä sinun käsken/ että sinun hywin käwisi/ ia sinun Lapsilles sinun iälkes ijancaickisest. Näin on tämä Cuningan mies iosta täsä Evangeliumis seiso tehnyt/

Deut. 5.

Deut. 12.

hän

hän on mennyt meidän HErran Christuxen tygö / ia oppenut händä oikein tundeman / ia hänen päällens uscoman. Ja on myös opettanut hänen Perhens / ia saattanut heitä ynnä hänen cansans hänen tundons / ia oikian uscon hänen päällens. Nijn myös on se P. Patriarcha Abraham tehnyt / ninquin Jumala itze hänestä todista sanoden: Minä tiedän / että hän käske hänen Lapsians / ia hänen Huonens hänen iälkens / että heidän pitä pitämän hänen tiens / ia tekemän mikä oikia on / senpäälle / että HErran pitä andaman tulla Abrahamin ylitze caicki / mitä hän on hänelle luvanut. Näin Hanna Elcanā Waimo on tehnyt hänen poicans Samuelin cansa: Sillä cosca hän oli wieroinut hänen / wei hän cohta hänen Elin HErran Papin tygö oppin. Näitä Esimerckiä pitä caicki Christiliset Inhimiset seuraman / ia sencaltaisen ahkeruden cansa heidän Perhettäns ia Lapsians opettaman / että he oppisit Jumalata oikein tundeman / ia hänen Käskyns iälken Elämän.

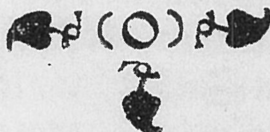

Euangeliumin Kirioitta P. Mattheus 18. Lugus.

SJA sanoi Jesus Opetuslapsillens tämän wertauxen: Taiwan Waldacunda on yhden Cuningan wertainen / ioca tahdoi lucu laske Palwelioittens cansa. Ja cuin hän rupeis lasteman / tuli yxi hänen etteens / ioca oli hänen welca kymmenen tuhatta leiwiskätä. Ja ettei hänelle ollut wara maxa / käski HErra hänen mytä / ia hänen Emändäns / ia Lapsens / ia caiki mitä hänelle oli / ia maxetta. Nijn se Palwelia maahan langeis / ia rucoili händä sanoden: HErra / ole kärsiwäinen minun cansani / ia caiki minä maxan sinulle. Nijn

armahti HErra sen Palwelian påålle / ia pååsti hånen / ia welgan andexi annoi hånelle.

Nijn se Palwelia ulgosmeni / ia löysi yhden hånen cansa palwelioistans / ioca oli hånen welca sata Penningitå. Ja hån rupeis hånen kijni / ia saij hånen caulasta / ia weti sanoden: Maxa welcas. Nijn hånen cansapalwelians maahanlangeisi / ia rucoili håndå sanoden: Ole kårsiwåinen minun cansani / ia caiki minå maxan sinulle. Mutta eij hån tahtonut / waan meni ia heitti hånen Tornijn / sijhenasti ettå hån welgan maxaisi. Cosca nyt mwt hånen cansapalwelians sen någit mitå tehtin / murhetit he sangen / ia tulit / ia ilmoitit heidån Herrallens caiken mitå oli tehty. Silloin cutzui hånen HErrans sen etteens / ia sanoi hånelle: Sinå paha Palwelia / caiken sen welgan minå sinun andexi annoin / ettås minua rucoilit: Eikö myös sinun pitånyt armahtaman sinun cansapalwelias påålle / ninquin minå armahtin sinua? Ja hånen HErrans wihastui / ia ylönannoi hånen Böweleille /

ſijhenaſti / että hän maxais caicki mitä hän o-
li hänelle welca. Nijn myös minun Taiwa-
linen Isän teidän pitä tekemän / ellei te an-
dexi anna / itzecukin teidän ſydämeſtän / tei-
dän weljellen / mitä he rickowat.

Exordium â re ipſa.

äſä Evangeliumis meille edeſ-
pannan / meidän ia caickein Inhimi-
ſten wiheliäiſys ia onnettomus / ia ſitä
waſtan taas meidän caickin ſwrin loh-
dutuxen oſotetan. Meidän onnetto-
muden ſijnä ulgosmaalatan / että me
olemme Jumalalle welca kymmenen tuhatta leiwiſkä-
tä / ia olemme coco Jumalan Lain ia caicki hänen
käſkyns ylitze käynet / ia olemme nijn köyhät ia warat-
tomat / ettei me taida eikä woij yhtäkän pienindä oſa
ſijtä ſwreſta welgaſta maxa / eikä ole meille muta neu-
vo / mutta että me yxi toiſen canſa langemme nöyryt-
ten / ia rucoileme / että Jumala annaiſi meille ſen wel-
gan andexi. Sitä waſtan oſotetan täſä meidän ſwrin
lohdutuxen / että Jumala caickiwaldias ſwreſta ia
mittamattomaſta armoſtans ia laupiudeſtans / anda
ſen ſwren welgan / ia caiken meidän ſyndin andexi / ia
tahto / että meidän Samalmuoto pitä andexi andaman
ſen wähän welgan ia wigan / cuin meidän lähimäiſen
on meille welca / ia meitä waſtan on rickonut : Ja wh-
ka ijancaickiſeſta rangaiſta caickia nijtä / iotca eij ſydä-
meſtä andexi anna heidän lähimäiſellens / mitä he
owat heitä waſtan rickonet. Ja käppi tämä wertaus

caiki

caicki sen päälle / että meidän pitä pois paneman caicki wihat ia wainot ia coston pydön / ia racastaman meidän lähimdistän / ia wigat heille sydämestä andexi andaman: Ninquin meidän Taiwalinen Isän meille swresta armosta caicki synnit ilman meidän ansiotan andexi anda. Tilan tähän saarnan / ionga HErra Christus täsä edespane / on P. Pietari Apostoli andanut / sillä cosca HErra Christus oli andanut heille yhden muodon / cuinga heidän piti tekemän niijnen cansa / iotca heitä wastan on rickonet / cusa hän sano: Jos sinun Welies teke sinua wastan wäärin / niijn nuhtele ia rangaise händä sinun ia hänen wälilles yxinäns: Jos hän sinua cwle / niijn sinä olet woittanut sinun Welies: Mutta iollei hän sinua cwle / niijn ota nyt wielä cansas yxi eli caxi / sen päälle / että caicki Asiat pitä seisoman cahden eli colmen todistoxen swsa: Jollei hän cwle heitä / niijn sano Seuracunnalle: Ellei hän cwle Seuracunda / niijn pidä händä ninquin Pacanata ia Publicani. Ja sano HERra Christus wielä edespäin: Totisesta sanon minä teille / Caiki mitä te sidotta Maan päälle / pitä oleman sidottu Taiwasa: Ja mitä te päästätte Maan päälle / se pitä oleman päästetyn Taiwas. Cosca Petrus sen cwli / astui hän edes Jesuxen tygö ia sanoi / HErra / cuinga wsein minun Welieni minua wastan ricko / ia minun pitä hänelle sen andexi andaman / ongo seitzemen kerta kyllä? Niijn sanoi Jesus hänelle: Minä sanon sinulle / eij seitzemen kerta / mutta seitzemen kymmendä kerta seitzemen / ioca teke yhten neliä sata

Occasio huius parabola.

ia yhdexän kymmendä. Ja tahto HErra Christus nijn palio sano: Että nijn usein cuin hän sinun wastas ricko/ nijn usein pitä sinun hänelle andexi andaman. Mutta että se näky Inhimisen järielle sangen rascas ia työläs olewan/ että hän nijn usein pitä andaman andexi: Sentähden HErra Christus edespane tämän wertauxen/ ia sen cautta tahto meitä caickia yhten Christilisen rackautten ia sowindon toinen toisen cansa wetä ia ylösherättä. Ja yhten sopi tämä Evangelium sen wijdennen rucouxen cansa iocapäiwäises rukouxes/ cusa me sanome: Anna meidän syndin andexi/ nijnquin me andexi annamme meidän welgolisten.

Pertinet hoc Evangelium ad 5 Petitionem.

Tämä Evangelium iaetan cahten Osan.

I. On tämän Cuningan swresta hywydestä/ että hän armosta sen swren welgan andexi annoi hänen Palwelioillens.

II. On tämän Palwelian kijttämättömydestä ia angarudesta/ ettei hän tahtonut anda hänen cansaPalwelians andexi sen wähän cuin hän hänelle welca oli/ waan heitti hänen Tornijn/ sijhen asti että hän welgan maxaisi.

Ensimäinen Osa.

Analysis I. Partis sex membra comprehendens. Rex rationem conferens cum servis suis.

NIjn palio cuin tähän ensimäisen Osan tule/ tästä Cuningasta ioca lucu laski hänen Palwelians cansa/ on täsä cwsi cappaletta.

I. On tästä Personasta:

Taiwan Waldacunda on yhden Cuningan wertainen.

Tämä Cuningas on itze Jumala caickiwaldias/ yxi Herra ia Cuningas ylitzen Taiwan ia Maan/ ia caickein nijden mitä on nijsä / ioca on caickein Cuningain Cuningas / ia caickein Herrain Herra / ninquin P. Pawali sano. Ja Malachian Prophetan tykönä seiso: Minä olen yxi swri Cuningas/sano Herra Zebaoth/ ia minun Nimen on peliättäpä Pacanoitten seasa. Tämän Cuningan wertainen on Taiwan Waldacunda: Taiwan waldacunnan cansa täsä ymmärtetän Jumalan Seuracunda täsä Maailmas/ cusa caiki Taiwaliset lahiat Inhimistlle annetan ia iaetan Evangeliumin saarnä ia Sacramentein cautta. Ja tahto HErra Christus nijn palio sano: Jumalan Seuracunnas täsä Maailmas nijn tapahtu syndisten Inhimisten cansa / iotca seisowat coston pydön iälken/ ninquin se tapahtu yhden Cuningan cansa/ ioca tahto lucua laske hänen Palweliains cansa/ cuinga he owat hänen hywydens edesä seisonet. 1. Tim. 6. Mal. 1.

II. On tämän Cuningan Palwelioista:

Joca tahdoi lucua laske Palwelioittens cansa.

Servi hujus Regis ratione reddentis.

Palweliat ovat caicki Inhimiset Maä päälle/ioille on Jumala andanut moninaiset lahiat / ia asettanut heitä haldiaxi hänen hywydens ylitze: Yhden hän on asettanut yhteen/toisen toiseen wircan. Monicahdat hän on asettanut Esiwallan wircan / monicahdat Cuningaxi ia Ruhtinaxi / mwtamat Saarnamiehixi ia opettaijxi: Mutamat Cauppamiehixi / mwtamat Talonpoijxi / mwtamat Wircamiehixi / itzecungin hänen Wircans: Ja cuitengin caiki owat tämän

Taiwalisen Cuningä Jumalan caickiwaldian Palweliat. Ja tosin tämä meille ia caikille Inhimisille on swri Cunnia / että me oleme Jumalan Palweliat / iosta me taidamme meitäm kerskata: Ninquin me nägemme / cuinga swren Herran Palweliat täsä Maailmas owat Coriat ia ylpiät / ia eij pidä muita wertananas. Mutta cuitengin / waicka me oleme tämän corkian Taiwalisen Cuningan Palweliat / itze cukin hänen säädysäns / nijn cuitengin en me saa Elä täsä oman tahdon iälken / mutta meidän Herran tahdon iälken / ia seisoman edes sen hywyden ia lahian / cuin hän on meille usconut / että me taidaisimme nijstä lugun tehdä / cosca hän cutzu meitä edes lugulla: Sillä että me caicki istumme täsä lugun päälle / ioca meille edesseiso / ia aian päälle meildä waaditan / ioca tapahtu sekä Maailmas eläisäm / sekä wijmeisnä Duomio Päiwänä.

III. Debitum unjus servi decem millium talentorum.

III. On yhden Palwelian welgasta:

Ja cuin hän rupeisi lukua laskeman / tuli yxi edes / ioca oli hänelle welca kymmenen tuhatta leiwiskä.

Tämä on ollut yxi hirmuinen ia swri welca / sillä yxi leiwiskä teke Cwsi sata crwnu Culda / sen leiwiskän iälken cuin sijhen aikan oli / nijn että kymmenen Tuhatta leiwiskä teke yhdesä Summas coco Cwsi kymmendä Tynnyri Culda / Se on / Cwsi kymmendä sata tuhatta Thalari. Ja tahto meidän HErra Christus Jesus osotta ia tietä anda meidän syndin paliouden / cuin me oleme tehnet Jumalata ia hänen kästyiäns wastan aiatoxella / puhella ia työllä / sillä me oleme co-

ko Jumalan Lain ia caicki Käskyt ylitze käynet / ia eij yhtäkän pienindä Käskyä pitänet: Sentähden että Jumalan Laki waati meildä ia caikilda Inhimisildä / yhden täydelisen sekä sisälisen että ulconaisen cwliaisuden / iota eij yxikän Inhiminen Maan päälle taida tehdä. Tämä on se ylenpaldinen swri ia sanomatoin Summa / cuin me oleme Jumalalle welca / nimittäin / kymmenen tuhatta leiwiskätä / Se on / me oleme caicki kymmenen Jumalan Käsky sanat ylitzekäynyt / ia nijtä wastan syndiä tehnet.

IV. On Cuningan Duomiosta ia Käskystä / cuinga ia millä muoto se welca piti maxettaman. IV. *Sententia Regis de modo solutionis.*

Ja ettei hänelle ollut wara maxa / käski HErra hänen myyttä / ia hänen Waimons ia Lapsens / ia caicki mitä hänelle oli / ia maxetta.

Täsä Evangelista cahtalaiset Asiat edespane.

1. Ettei hänelle ollut wara maxa / sillä se welca ionga tämä paha ia uscotoin Palwelia oli tehnyt / oli nijn swri / ettei hänelle ollut wara sitä maxa: Sillä sencaltainen swri summa / nimittäin / cwsi kymmendä tynnyriä Cwlda / eij löytä yhdengän Palwelian taka / eikä muinen yxikertaisten / mutta swrten Monarchain / Keisaritten ia Cuningaitten / ia harwalda nijnengän takana. Estherin kirias seiso / että Haman on tarinut Ahaswerus Cuningalle nijn swren summan / ios hän tahdoisi anda pois hänelle caicki Iwtat. Ja Darius Persian Cuningas on luvannut nijn paljo Alexandro Magno, cosca hän ymmärsi / ettei *Inopia hujus servi.* *Esther. 3.*

hän woinut händä wastan sotia. Nijn monda Tynnyri Culda myös on M. Crassus löytänyt Jerusalemin Templis / ia ne poisottanut 51. Wuotta ennein HErran Christuxen syndymätä. Nijn palio myös Wero Turkin Keisari sanotan ioca Wuosi hänen Alamaistldans ylös candawan.

Näistä me ymmärrämme / ettei yxikän Palwelia woinut sitä Summa maxa / iota swret Monarchat työläst taitawat matcan saatta. Ja tahto meidän HErra Christus Jesus sen cansa tietä anda / että meidän synnit / cuin me oleme Jumalata wastä tehnet / owat nijn monet ia swret / ettei me taida eikä woi nijtä maxa / eikä nijden edestä meidän anstollam eli hywillä töillämt äyttä tehdä: Sillä meidän Anstion ia hywät Työt owat sangen pienet ia wähäiset sitä swrta welka wastan / eikä taida yhtä pienindä Osa nijstä maxa.

Mandatum Regis de solvendo debito, nec non modo solutionis.

2. Että Herra käski hänen myytä / hänen Waimons ia Lapsens / ia caicki mitä hänelle oli ia maxetta: Meidän HErra Christus puhu täsä wertauxes sen tawan ia Lain iälkin / cuin Wanhasta on ollut / että cosca iocun oli nijn swren welgan tehnyt / ettei hän woinut maxa / nijn piti hän / sekä hänen Waimons ia Lapsens myytämän / ia sen cansa welca maxettaman. Basilius kirioitta ia tunnusta / että hän on nähnyt heitä mytäwän / cusa hän sano: Vidi ego miserabile Spectaculum, liberos propter debita paterna in forum protrahi & venundari: Se on: Minä olen nähnyt yhden swrkian menon / että Lapset owat wiedyt Torille myytä Isän wel-

gan

gan tähden. Tämän cansa HErra Christus tahto osotta/ että me ia caicki mitä meille on/ synnin tähden oleme Lain kirouxen alla tullet/ ninquin 5. Mosexen kirias seiso: Jollei sinä cwle sinun HErras Jumalas Ändä/ nijn että sinä pidät ia teet caicki hänen Käskyns/ iotca minä tänäpäiwän käsken sinun/ nijn pitä caicki nämät pahat kirouxet tuleman sinun ylitzes/ ia käsittämän sinun/ etc. Pahasti kirottu pitä oleman sinun Rwmis Hedelmä/ sinun Maas Hedelmä/ sinun Carias Hedelmä. Mutta eij pidä meidän tätä nijn ymmärtämän/ että Lapset Wanhemitten tähden/ eli Waimo Miehen tähden pitä cadotetuxi tuleman/ iollei he itze heidän omain syndeins cansa wedä päällens ijancaickista rangaistosta: Waan tämä pahasti kirous tapahtu/ ia tule heidän päällens Rwmin rangaistoxen puolesta. Deut. 26.

V. On tämän Palwelian nöyrästä rucouxesta. V.

Nijn se Palwelia maahan langeisi/ ia rucoili händä sanoden: HErra/ ole kärsiwäinen minun cansani/ ia caicki minä maxan sinulle. *Depræcatio regiæ sententiæ.*

Näisä sanoisa taas cahtalaiset Asiat owat.

1. Että se Palwelia maahan lange ia rucoele hänen Herrans/ sijnä hän oikein teke: Sillä eij hänelle ollut parembata neuwo/ ioca nijn swren welcan iouttunut oli/ ei hän taitanut kieldä sitä welca wastan hänen oma tundons/ eikä cuhungan paeta taitanut tämän Herran edestä/ sillä hänelle oli pitkät Kädet/ *Humilitas servi procidentis & adorantis.*

ia olisi hänen kyllä kijni saanut / sentähden hän lange rucouxin. Ja tahto HERra Christus tämän cansa meitä opetta / että me samallamuotto rucoilem nöyrästä sydämestä Jumalata / ettei hän käwisi oikiudella meidän cansan / mutta armadaisi meidän päällen / ia annaisi meille caicki meidän syndin andexi / meidän ainoan wälimiehen Jesuxen Christuxen tähden.

Promißio solutionis. 2. Että hän lupa caicki maxa hänelle: Tämä welca oli nijn swri / ettei hän tahtonut eikä rohgennut sitä andexi ano / mutta rucoili / ettei Herra nijn cowin käwisi hänen cansans / eikä annaisi mydä hänen Lapsens ia Waimons / waan olisi kärsiwäinen hänen cansans / hän tahto caicki maxa hänelle / ioca oli cuitengin hänelle mahdotoin. Ja osotta HERra Christus sen cansa / että nijn mahdotoin cuin hänelle oli maxa kymmenen tuhatta leiwiskä / nijn mahdotoin on se caikille Inhimisille maan päälle heidän hywillä töillän tehdä tätä hinda / ia maxa heidän syndeins edestä.

VI. Remißio debiti. VI. On tämän Cuningan laupiudesta / ia welgan andexi andamisesta:

Nijn armahti Herra sen Palwelian päälle / päästi hänen / ia welgan annoi hänelle andexi.

Colme laupiuden työtä täsä ylösluetellan / cuin Herra on tehnyt tämän palwelian cansa.

Clementia Regis erga servum. 1. Että hän armahti hänen päällens / Græcan Textis seiso se sana σπλαγχνισθεὶς, ioca merkitze eij yhtä yxikertaista armahtamista / mutta sitä ioca ulgoskäypi sydämen pohiasta / ia on nijn palio sanottu / että Her-

ra on sisälisestä ia caikesta sydämestä käändynyt armon händä wastan.

2. Että hän päästi hänen/ ioca oli sen swren welgan tähden ansainut / että hänen piti Tornin pohian heitettämän / ia sielä caiken eli aicans istuman: Tämän Herra nyt päästi wallallans hänen hywydestäns ia laupiudestans. *Dimißio ejusdem.*

3. Että hän annoi hänen welgan andexi/ nimitäin ne kymmenen tuhatta leiwiskätä/ioca oli swri ia sanomatoin hywä työ händä wastan. Ja meidän Herra Christus Jesus sen cansa caickia meitä opetta / että ninquin tämä Cuningas on armahtanut hänen Palwelians päälle/ päästänyt hänen / ia caiken welgan andexi annoi: Nijn myös Jumala caickiwaldias se Taiwalinē Cuningas ia Herra armahta meidän päällen/ päästä meitä synnin siteistä / ia hänen sulasta armostans anda caicki meidän syndin andexi/ eij meidän ansiom/ mutta meidän HErran Jesuxen Christuxen pinan ia cuoleman tähden. *Absolutio & debiti remißio.*

Opetuxet ensimäisestä Osasta.

Loci Com: Iæ Partis.

I. OPeme / että me caicki oleme syndiset Jumalan edes/ ia caicki hänen Käskyns ylitzekäynet aiatoxella/puhella ia työllä/ eij ole yhtäkän weri pisarata meisä ioca synnistä on puhdas: Me oleme ne samat Palweliat/ioca oleme kymmenē tuhatta leiwiskätä welca/ ia coco Jumalan Lain ylitze käynet: Me oleme synnis sekä siginnet että syndynet / ia aina ioca hetki syndiä tegem Jumalata *Monemur hic, omnes nos Coram Deo esse peccatores. Psal. 51. Gen. 6.*

ia hänen käskyiäns wastan / ia meidän sydämen on aina walmis pahutten / Ninquin 1. Mosexen kirias
Prov. 20. seiso. Ja Salomon sano: Cuka taita sano / minä olen puhdas minun sydämesäni / ia puhdas minun synnistäni. Nijn myös P. Pawali sano: Caic-
Rom. 3. ki owat syndiset / ia eij ole heille mitän kerskamista Jumalan edes. Samalmuoto P. Johannes
1. Ioh. 1. sano: Jos me sanom / ettei meille ole yhtäkän syndi / nijn me petäm itzem / ia totuus eij pysy meisä. Ja owat meidän syndin nijn swret ia monet / ettei me nijtä taida aiatella eikä ylös lukea. Ninquin
Psal, 19. Dawid sano: Cuka taita ymmärtä / cuinga wsein Inhiminen syndiä teke. Mutta ios me tahdome tietä / cuinga palio me oleme welca / Se on / cuinga palio me oleme syndiä tehnet / nijn ottacam meidän ettem meidän welca Kiriam / nimittäin Jumalan kymmenen käsky sanat / ia catzelcam mitä nijsä seiso / ia mitä Jumala meildä waati ia ano / ne meille osottawat / cuinga palio me oleme syndiä tehnet. Se ensimäinen Taulu meille osotta / ettei me ole Jumalata racastanet Caikesta Sydämestä / caikesta Sielusta / Woimasta ia Wäestä / eij hänen päällens ainoast wscaltanet / luottanet ia turwanet / eij me ole hänen nimens auxi hwtanet ia rucoillet / eikä kijtänet ia ylistänet cuin meidän tulisi: Mutta oleme sen usein wäärin käyttänet / sen cautta wäärin wannonet / walhetellet ia kiroillet / Jumalan sanan ylön catzonet ia laiscasta cwllet / Altarin Sacramentiä harwoin nautinet. Se toinen Taulu meille osotta / ettei me ole cunnioittanet meidän Wanhembitan / eikä racastanet meidän

lähimäistän/ eikä händä holhonet/ mutta enämin wihanet ia wainonet händä/ ia oleme ollet saastaiset aiatoxisa/ puheisa ia töisä. Me oleme wsein walhetellet meidän lähimäisen päälle ia händä panetellet/ me oleme wsein himoinet meidän lähimäisen oma/ Coto/ Cartanota/ Maata ia Mandereta/ hänen Waimons/ Palweliatans/ Carians/ ia mwta cuin hänen omans on. Cosca me näin catzelem/ ia ylitze iuoxeme Jumalan Käsky sanat/ niin me löydäme/ että me olema caicki Käskyt ylitze käynet/ ia meidän synnit owat monet ia sanomattomat/ ia myös meidän oma tundon todista meitä wastan/ ia eij me sitä taida kieldä/ mutta paremin pitä meidän tunnustaman ia sanoman **Dawidin** cansa: **Minä tunnen minun pahateconi/ ia minun syndin owat alati minun edesäui.** Psal. 51.

II. Ettei tällä Palwelialla ollut wara maxa sitä swrta welca/ nimittäin/ kymmendä tuhata leiwiskätä: Siitä me opeme tundeman meidän Köyhyden ia wiheliäisyden/ ia ettei meille ole sitä wara caikesa meidän woimasan ia wäesän/ että me taidamme täyden tehdä meidän welcam ia syndein edestä/ eikä yxikän Ihiminen Maan päälle/ caiken hänen Ansions ia hywäin Töidens cansa/ taida eikä woij yhtä pienindä osa maxa hänen syndeins edestä. Sentähden sano meidän HErra Christus Jesus P. Lucan tykönä: **Cosca te oletta tehnet caicki quin teille on käskettty/ niin sanocat/ me oleme kelwottamat Palweliat: Me oleme tehnet mitä me olemme welcapäät tekemän.** Pitä siis meidän seuraman tämän palwelian Esimerckiä/ langeman maahan/ rucoileman

Discimus neminem posse satisfacere pro peccatis suis.

Luc. 17.

ia sanoman: HErra / ole kärsiwäinen minun can-
Psal. 143. sani. Ja Dawidin cansa: HErra älä oikiudel-
la käy sinun Palwelias cansa / Sillä eij ole sinun
Psal. 130. edesäs yhtäkän wanhurskasta. Item: Jos sinä
tahdot syndiä lukia / cuka taita sinun edesäs py-
sywäinen olla. Näin owat ne caickein pyhimät Inhi-
miset tehnet / he owat tunnustanet heidän ricoxens / ia
Psal. 32. rucoilit syndiäns andexi / ninquin Dawid sano: Caicki
Pyhät pitä rucoeleman syndein andexi saamista.
Dan. 9. Näin Propheta Daniel on tehnyt sanoden: We
olema syndiä tehnet / ia oleme tehnet wäärin / me
olema ollet Jumalattomat / etc. Ja Herra /
me / meidän Cuningat ia Ruhtinat mahdam
häwetä / että me olema syndiä tehnet sinua wa-
stan: Mutta sinun Herra meidän Jumalam on
armo ia syndein andexi andamus. Me olema pois
poikenet / ia en ole cwliaiset ollet meidän HEr-
ran Jumalan änelle / etc. Ah HErra cwle ia
Psal. 51. ole meille armolinen. Nijn myös Dawid on ru-
coellut sanoden: Jumala armada minun päälle-
ni / sinun swren hywydes tähden / ia pois pyhi
minun syndini / sinun swren laupiudes iälken. Ja
näin tällä muoto pitä meidän caicki tunnustamā mei-
dän ricoxen Jumalan edesä / ia anoman synnit ande-
xi meidän HErran Jesuxen tähden / ioca on tehnyt
täyden hinnan ia maxon meidän ia caickein Maailmā
syndein edestä / ia täyttänyt Lain meidän edestäm /
nijn ettei hän meitä sillen saa Duomita ia wahingota
tehdä.

Discimus III. Että tämä Palwelia lupa caicki maxa hä-

nen

nen Herrallens: Sijtä me opeme/ cuinga Inhimiset
owat heicot luonosta/ että cosca iocu risti/ waiwa/ tus-
ka ia ahdistos päälle tule/ nijn he lupawat enämän/
cuin he taitawat pitä ia tehdä. Silloin luvatan laca-
ta pois synnistä/ ia tehdä täysi catumus ia parannos/
piain sanottu/ me lupame olla nijn Jumaliset/ ettei
me ikänäns tahdo sillen pahoin tehdä/ me lupame
aina käydä Kircos/ wsein käydä HErran Ehtolisel-
le/ aina rucoilla Jumalata/ autta Köyhiä Waiwai-
sta/ caiki silloin luvatan: Mutta cosca tuska ia ahdi-
stos on ylitze käynyt/ia meille tule helpo/ nijn swri lu-
paus cohta tyhiän raukene. Nijn myös Israelin
Cansa teki Corwesa/ cosca Moses puhui heidän can-
sans HErran Käskyn iälken/ ia sanoi/ ios he tahdoisi
cwla HErran Änen ia pitä hänen listons/ nijn heidän
piti oleman hänen Cansans. Nijn caicki Cansa wastai-
sit ia sanoit: **Caiki mitä HErra on sanonut/ sen** Exod. 19.
me tahdome tehdä: Mutta eij se lupaus cauvan sei-
sonut/ Sillä cosca Moses ia Joswa wijwyit Wuo-
rella/ nijn he tegit heillens yhden waletun Wasikan/
ia sitä rucoilit/ia tegit sillä Uffria sanoden: **Tämä** Exod. 32.
**on sinun Jumalas Israel/ioca on sinun iohdatta-
nut Egyptin maalda.** Samalmuoto se Jumalatoin
Cuningas Pharaon teki/ että cosca Aron HErran
Käskyn iälken oiensi hänen Kätens weden ylitze E-
gyptis/ ia nijn palio Sammacoita nousi sijtä ylös/ et-
tä se peitti coko Egyptin Maan. Silloin Pharao
cutzui Mosexen ia Aronin tygöns ia sanoi: Rucoel- Exod. 8.
cat HErra minun edestäni/ että hän otais pois
Sammacot minulda ia minun Cansaldani/ nijn

homin̄ in necessitate constitutū, promittere, eaque extra necessitatem servare non potest.

minä tahdon päästä Cansan / että he mahtawat Vffrata HErralle. Mutta eij hän sitä lupausta cauwain pitänyt: Sillä cosca Jumala Mosexen ia Aronin rucouxen iälken otti sen rangaistoxen häneldä poies / niijn hänen Sydämens cowettui ia eij cwlut heitä. Mutta meidän pitä tästä oppeman / että cosca me lupame Jumalalle sitä cuin Jumalan tahdon iälken on / pitä meidän pitämän lupauxen / ia tekemän
Ezech. 38. sen cuin me olema luvanet. Ninquin Ezechias piti hänen lupauxens / sijtte cuin hän oli terwexi tullut hä-
Jon. 3. nen taudistans / teki hän catumuxen. Ja ninquin Jonas Propheta / sijtte cuin Jumala päästi hänen wlgos Walascalan watzasta / oli HErralle cwliainen / ia meni Niniwen Caupungin saarnaman. Ninquin
2. Cor. 33. Cuningas Manasses rangastoxen iälken heitti poies Epäiumalat. Ja ninquin Petrus ia Zachæus heitäns paransit: Niijn pitä myös meidän itzem parandaman.

IV. Opeme tästä / että Jumala caickiwaldias hänen sulasta armostans / meille ia caikille Inhimisille / iotca catuwat heidän syndiäns ia parannoxen tekewät / ia nöyrän rucouxen ia wahwan Vscon cansa pakenewat hänen tygöns / anda synnit andexi hänen poicans Jesuxen Christuxen tähden / ilman meidän ansiotam. Ninquin P. Ramattu on täynnä todistoxia sen päälle: Sinä Toises Mosexen kirias seiso: Että HErra on armolinen / Laupias / pitkämielinen ia wscolinen / ia anda caicki synnit / ricoxet ia ylitzekäymiset andexi. Ja Psalmisa seiso: HErra on armolinen / laupias ia kärsiwäinen ia swresta ar-

Discimus Deum immensa sua misericordia, omnib' pœnitentiã agentibus, & fide ad se confugientibus remittere peccata.

Exod. 31.
Psal. 103.

mosta/ etc. Eij hän tege meidän synnin iälken/ eikä costa meidän pahan tecon iälken. Niin corkiast cuin Taiwas on ylitze Maan/ niin hän anda armons olla woimalisen ylitzen niinen / iotca händä pelkäwät. Niin caucana cuin Itä on Lännestä / anda hän meidän ylitzekäymiset meidän tykön pois olla : Ninquin yxi Isä armahta Lastens päälle/ niin Jumala armahta niinen päälle iotca händä pelkäwät. Item. HErra on armolinen/ Laupias/ kärsiwäinen/ ia swresta armosta anda caicki meidän syndin andexi. Ja Esaian Prophetan tykönä sano Jumala itze näin : Jos teidän syndin olisit weri punaiset / niin pitä heidän cuitengin tuleman lwmi walkiaxi. Nämät ia mwt sencaltaiset todistoxet kyllä osottawat / että Jumala hänen swresta armostans anda caicki meidän syndin andexi ilman meidän ansiotam. Ja on meille senpäälle monda Esimerkiä: Cosca Dawid oli langennut Huorutten Bersabean Wrian Waimon cansa/ Niin Jumala armostans annoi hänen syndins andexi Nathan Prophetan swn cautta / ioca sanoi hänelle : HErra on sinun syndis poisottanut. Manasses Cuningas/ioca oli ollut Epä Jumalan Palwelia / on saanut syndins andexi. Publicanus ioca ylösastui Templin Phariseuxen cansa/ ia rucoili sanoden : Jumala armada minun syndisen päälleni/ saij hänen syndins andexi/ ia meni Cotia wanhurskambana cuin Phariseus. Maria Magdalena/ iosta Jesus wlgos aioi seitzemen Perkelettä/ oli swri syndinen/ saij myös hänen syndins andexi. Petrus Apostoli ioca kielsi

Psal. 145.
Esa. 1.
2. Sam. 12.
2. Cron. 33.
Luc. 18.
Luc. 7.

HErran Christuxen / saij myös hänen syndins andexi. P. Pawali ioca oli wainonut HErra Christusta / ia nijtä iotca hänen tunnustit / saij synnit andexi / ia asetettin Apostolin Wircan. Samalmuoto myös Ryöwäri ristin Hirsi puun päälle / saij ewla sen lohdulisen sanan HErran Christuxen suusta: Tänäpän pitä sinun oleman minun cansani Paradisissa. Tämän cansa pitä caicki syndiset itzens lohduttaman / ia tietämän / että Jumala tahto myös heidän syndins andexi anda. Mutta eij cuitengan pidä meidän Jumalan armon päälle syndiä tekemän / Sillä Jumala rangaise nijtä iotca sen tekewät / ninquin Syrach
Syr. 5. sano: Älä aiattele / Jumala on armolinen / eij hän rangaise minua / minä teen syndi nijn palio cuin minä tahdon. Hän taita olla nijn piain wihainen cuin hän on armolinen / ia hänen wihans nijhinen Jumalattomitten ylitze eij laca.

Toinen Osa.

ENsimäises Osas te saitta ewlla sijtä Palweliasta / ioca oli hänen Herrallens welca kymmenen tuhatta leiwiskätä / ia ettei hänelle ollut wara maxa / annoi HErra hänelle andexi caiken sen welgan: Täsä toises Osas me saamme ewlla / cuinga kijttämätöin se palwelia on ollut / ia cuinga julma ia Jumalatoin hän oli cansa Palweliatans wastä / ioca oli hänel welca sata Penningitä. Ja on meille täsä toises Osas seitzemen cappaletta / ioista meidän pitä waarin ottaman.

I. On

I. On cansa Palwelian löytämisest / ia hänen wähästä welgastans:

Nijn se Palwelia wlgosmeni / ia löysi yhden hänen cansa Palwelioistans / iota oli hänelle welca sata Penningitä.

Tämä sama Palwelia iolle HErra annoi sen swren welgan andexi / löysi yhden hänen cansa Palwelians / ioca oli welca hänelle sata Penningitä. Tämän Palwelian cansa HErra Christus ymmärtä caicki ne Inhimiset / iotca seisowat coston pynön iälken / ia eij tahdo heidän lähimäisellens anda andexi / mitä he owat rickonet heitä wastan. Sadan Penningin cansa hän ymmärtä meidän lähimäisen welgan eli rikoxet / cuin hän meitä wastan teke / iotca owat sangen wähäiset ia pienet / ia nijn wähäiset cuin sata Penningitä owat kymmenen tuhatta leiwiskätä wastan: Sillä sata Penningitä teke liki cwsi toistakymmendä gyllänä.

I. Offensio conservi debitoris.

II. On cansa welien kijni rupemisesta:

Ja hän rupeisi hänen kijni / sai hänen Caulasta / ia weti sanoden: Maxa welcas.

II. Iniectio manuū, & rigida debiti exactio. Tria effecta crudelia hic recitantur.

Näisä sanoisa colminaiset Asiat edespannan.

1. Että hän rupeisi kijni / se on / tartui hänen kijni wihaisten Kättein cansa sangen julmasta / ninquin iocu wihainen metzän Peto / Carhu eli Jalopeura / iotca Inhimisen murtawat ia ricki repiwät.

1. Iniectio manus.

2. Että hän sai hänen Caulasta ia weti hänen. Græcan Textis seiso se sana ἔπνιγε, ioca merkitze nijn palio cuin kiristä eli läkäyttä / ia sen cansa tietä annetan /

2. Suffocatio.

can/ että hän on nijn julmasta händä wetänyt/ että Caula wäärällens oli/ ninquin hän olisi tahtonut kiristä ia läkäyttä händä.

3. Regida debiti exactio

3. Että hän käske hänen welcans maxa. Ninquin hän tahdoisi sano: Eij sinun pidä pääsemän minun käsistäni ennein/ cuin sinä maxat sen cuin sinä olet minun welca. Tämä Palwelia on ollut sangen Jumalatoin/ ioca nijn julmasta teki hänen cansa Palwelians cansa/ ia oli nijn kijttämätöin/ ettei hän sitä aiatellut/ cuinga swren welgan hänen HErrans oli hänelle andexi andanut.

III. Subjectio conservi, & futuræ solutionis promißio.

III. On sen cansaPalwelian nöyrydestä:

Ja hänen cansaPalwelians maahan langeisi/ ia rucoili händä sanoden: Ole kärsiwäinen minun cansani/ ia caicki minä maxan sinulle.

Cahtalaiset Asiat näisä sanoisa owat.

Humilitas conservi.

1. Että hänen cansaPalwelians maahan langeisi hänen etteensä/ waicka hän Palweli samaHErra cuin se toinen/ ia oli hänen cansawelians nijn hywä cuin hän: Nijn cuitengin hän nöyryttä itzens ia maahan langeisi hänen etteens/ ia sen cansa tunnusti/ että hän oli welca/ ia eij taitanut eikä tohtinut händä wastan risdellä.

Depræcatio & promißio solutionis.

2. Että hän rucoili händä/ että hän olisi kärsiwäinen hänen cansans/ ia lupa caicki maxa hänelle. Græcan Textis seiso se sana μακροθύμησον, ka on nijn palio sanottu/ malda/ ole pitkämielinen ia kärsiwäinen/ sijhenasti cuin minä saan coota ia hakia Raha/

minä

minä tahdon mielelläni maxa / mitä minä olen sinulle welca. Tämä oli swri nöyryys / että hän langeisi maahan hänen cansa Weliens etteen / ia näin hartasti händä rucoili.

IV. On tämän Palwelian hirmuisudesta ia julmudesta hänen cansaweliens wastan:

IV. *Summa hujus servi crudelitas & inclemẽtia erga conservum suum.*

Mutta eij hän tahtonut / waan meni ia heitti hänen Tornijn / sijhenasti cuin hän welcans maxaisi.

Tämä Palwelia on ollut sangen cowa ia armotoin / ettei hän tahtonut cwlla hänen nöyrä rucoustans / eikä hänelle nijn palio aica andanut / että hän olisi coonut sen Rahan / cuin hän oli welca: Mutta heitti hänen Tornijn / cuhunga pahantekiät / Murhaiat / Warcat / ia mwt sencaltaiset iotca hengens owat rickonet pannan. Ja sen cansa HErra Christus osotta nijnen Inhimisten luonon / iotca owat wihasa ia wainosa nijn paatunet / ettei he taida andexi anda heidän Lähimäisens / mutta aina eläwät wainosa / ia pytäwät costa: Eikä sitä aiattele / että Jumala anda heille armostans andexi sen swren ia sanomattoman welgan / cuin he owat hänelle welca.

V. On muiden cansa Palwelioitten murhesta ia candesta / tämän pahan Palwelian päälle:

V. *Condolentia aliorum conservorũ, qui crudelitatem hujus ad Dominũ suum detulerunt.*

Cosca nyt mwt hänen cansa Palwelians sen nägit mitä tehtin / murhetit he sangen / tulit ia ilmoitit heidän Herrallens caicki mitä oli tehty.

Täsä cahtalaiset Asiat meidän HErra Christus edespane:

1. Että

1. 1. Että mwt cansa Palweliat murhetit sangen/ cosca he näit mitä tehtin. Nämät cansa Palweliat owat ensistä Jumalan Engelit/ iotca itze cutzuvat heitäns meidän cansa Palwelioixi P. Johannexen ilmestys kirias / *We murhettiwat Inhimisten pa-*

Apoc. 22. *huden ylitze*/ *ia saattawat Jumalan etteen.* Sitä likin sanan Palweliat ia Opettaiat owat cansa Palweliat/ iotca huocawat Jumalan edesä nijnen cowain ia iulmain Inhimisten pahutta / iotca eij tahdo lähimäisens andexi anda: Samalmuoto caicki Jumaliset ia Christiliset Inhimiset / iotca myös huocawat ylös Taiwaisen Jumalan tygö/ nijnen ylitze iotca eij tahdo sopia lähimäisens cansa.

2. 2. Että he ilmoittawat heidän Herrallens / Se on/ he walittawat ia candawat Jumalan edesä nijnen päälle/ iotca owat nijn cowat Sydämestä/ettei he taida eikä tahdo sopia/ mutta aina pytäwät costo/ ia sencaldaiset huocauxet ia candet eij mene tyhiän / mutta tungewat itzens pilwein läpitze Jumalan etteen/ ia ylösherättäwät Jumalā rangaiseman nijtä/ iotca sencaltaiset owat.

VI. Citatio hujus servi, & objurgatio ingratitudinis, nec non ad torturā damnatio.

VI. On tämän Palwelian cutzumisesta/ ia myös rangaistoxesta hänen kijttämättömydens tähden:

Silloin cutzui hänen Herrans sen tygöns/ ia sanoi hänelle: Sinä paha Palwelia/caiken sen welgan minä sinulle andexi annoin/ ettäs rucoilit minua / eikö sinun myös pitänyt armahtaman sinun cansa Palwelias päälle / ninquin minä armadin sinua: Ja

hänen Herrans wihastui / ia ylön annoi Böweleille sijhenasti / että hän maxaisi caicki mitä hän oli hänelle welca.

Näisä sanoisa HErra Christus colminaiset Asiat edespane. *Crudelis servi citatio.*

1. Että HErra cutzui hänen tygöns / eij tahdo rangaista cohta händä / mutta cutzu hänen tygöns / ia tahto ensistä cwlla händä / ios ne olit todet / cuin hänen päällens puhuttin / ia mitä hänen pitä sijhen wastaman.

2. Että hän sano: Sinä paha Palwelia / caiken welgan minä sinulle andexi annoin / että rucoilit minua: Eikö sinun pitänyt armahtaman sinun cansa Welies päälle? Hänen Herrans cowin sanoin puhui hänen tygöns / ia nuhteli händä hänen kijttämättömydens tähden / ettei hän ollut nijn kärsiwäinen ia laupias hänen cansa Palwelians cansa / cuin hän hänen cansans oli ollut / mutta nijn julmasti ia cowin käwi hänen cansans. *Objurgatio & exprobratio ingratitudinis.*

3. Että hänen Herrans wihastui / ia ylönannoi hänen Böweleille sijhenasti / että hän maxaisi caicki mitä hän oli hänelle welca. Cosca hänen Herrans ymmärsi / että se oli tosi cuin hänestä sanottin / ia hän itze eij taitanut sitä kieldä / nijn hän wihastui ia annoi hänen Böweleille / Se on / Perkeleille pijnatta ia waiwatta sijhenasti / että hän caicki maxaisi / Se on / ijancaickisesta: Sillä ettei se Palwelia ikänäns woinut sitä welca maxa / nijn eij hänen myös ikänäns pitänyt wlgospääsemän / mutta pysymän siellä ijancaickisesta *Ira Regis seu excandescentia, nec non ad torturā damnatio.*

ilman loputa. Ja niin Herra mittaisi hänelle iällens sillä mitalla / cuin hän oli mitanut hänen cansa Palweliallens.

Applicatio parabolæ ad vindictæ cupidos, & comminatio similis pœnæ immisericordibus.

VII. On siitä / että HErra Christus sowitta tämän wertauxen niinen päälle / iotca aina lähimäisens wastan wiha candawat.

Niin pitä myös minun Taiwalinen Isän teille tekemän / ellei te andexi anna itzecukin teidän sydämestän teidän Welieillen / mitä he rickowat.

Meidän HErra Jesus Christus sowitta tämän wertauxen niinen päälle / iotca owat niin cowat sydämestä / ettei he tahdo anda andexi heidän lähimäisellens sitä / mitä he rickowat heitä wastan. Ja sano: Että ninquin tämä Cuningas sen pahan ia armottoman Palwelian on rangaisnut / ioca eij tahtonut anda andexi hänen cansa Palweliallens niitä sata Penningitä / cuin hän oli welca hänelle / mutta heitti hänen Tornijn: Niin myös Jumala minun Taiwalinen Isän / pitä andaman Perkeleille piinatta ijancaickisesta caicki ne / iotca eij sydämestäns andexi anna niille / iotca heitä wastan rickowat. Ja tahto HErra Christus tämän cansa meitä caickia manata ia ylös herättä Christilisen rackautteen / ia sowindon keskenäns toinen toisens cansa.

Loci Com: 2æ Partis.

Opetuxet toisesta Osasta.

Discimus nō satis esse inchoari

I. Opeme tästä / ettei siinä kyllä ole / että me hywin algam Jumalan Palweluxen /

mutta

mutta että me myös hywin lopetam / ia siinä loppun asti pysywäiset oleme: Sillä ninquin tämä Palwelia iosta tässä Evangeliumis seiso / on hywin alcanut / cosca hänen Herrans rupeis lucua laskeman hänen cansans / ia ymmärsi että hän oli palio welca / ia ei ollut hänelle wara maxa / niin hän nöyrytti itzens / langeisi maahan hänen Herrans etteen / rucoili ia anoi andexi: HErra myös armahti hänen päällens / ia annoi caiken welgan hänelle andexi / ia tuli niin hywin sowitetuxi hänen cansans. Mutta hän oli sangen kijttämätöin sen hywän työn edest: Sillä cohta cuin hän ulgosläxi hänen Herrans tyköä / ia löysi yhden hänen cansa Palwelioistans / ioca oli hänen wähä welca / ia sangen wähä sen suhten cuin hän saij andexi / otti hänen cohta Caulasta kijni / ia meni pahoin hänen cansans. Ja cosca se toinen langeisi maahan ia rucoili / että hän olis kärsiwäinen hänen cansans / niin ei tahtonut cwlla händä / eikä yhtäkän armo tahtonut tehdä hänen cansans / mutta heitti hänen Tornijn / siihenasti cuin hän caicki maxais / ia sen cautta mistais sen armon cuin hän oli saanut hänen Herraldans: Sillä Herra wihastui sentähden hänen päällens / ia annoi hänen Böwelein käsijn / siihenasti cuin hän caicki maxais. Ja monda muta sencaltaista Esimerckiä owat: Lucifer oli algusta Jumalan P. Engeli / ia hywin rupeis / waan ei siinä pysynyt / langeis pois / ia sentähden alassyöstin Helwettin. Adam ia Ewa myös hywin algoit / mutta ei ollet pysywäiset / ia sentähden langeisit ijancaikisen Cadotuxen. Israelin Cansa hywin algoit / seuraisit Mosesta ulgos Egyptin Maalda /

verum Dei cultum, sed & in eo ad finem usq; perseverare.

mutta eij sijnä pysynet/napisit wsein Jumalata ia Mosesta wastan / ia sentähden rangaistin/ ettei caikesta sijtä ioukosta / nimittäin/ Cwdesta sadasta tuhanesta tullut Canaan Maalle enämbi/ cuin caxi Miestä Joswa ia Caleb. Saul Cuningas / Judas Iscariot/
1. Sam. 15. Hymenæus ia Alexander hywin owat alcanet/mutta eij ole pysywäiset ollet loppun asti. Nämät ylösluetut / ia muut sencaltaiset Esimerkit kyllä osottawat / cuinga nopiasta Inhiminen taita poislangeta sijtä oikiast Jumalan Palweluxesta/ cuin hän ensistä on alcanut. Sentähden tule meidän otta waari näistä/ ia rucoilla Jumalata/ että hän meitä wahwistais oikiä uscon ia caicken Jumalisutten/että me olisime pysywäiset/ ia eij sijtä coscan poislangeisi.

Monemur vindictæ cupiditatē esse perniciosam. II. Opeme/ cuinga wahingolinen ia waaralinen se on/ cosca me oleme Rijdas / Wijhas ia Wainos meidän lähimäisen cansa / ia eij me tahdo sopia hänen cansans/ eikä sydämestä hänelle andexi anda / mutta aina pydäm costa sen/ mitä hän meitä wastan on rickonut: Sillä sen cautta me mistamme Jumalan armon ia ystäwyden / ia wedämme Jumalan wihan meidän ylitzem / nijn että hän cutzu meitä wastawdesta lukua laskeman/ ia caiken sen welgan/ cuin meille ennein oli andexi annettu / meildä waati. Ninquin meidän HErra Christus itze täsä sano: Nijn pitä minun Taiwalinen Isän teille tekemän / ellei te itzecukin sydämestä teidän Welieillen anna andexi/mitä he rickowat. Ja P. Mattheuxen tykönä sano hän: Jollei te andexi anna Inhimisille heidän ricoxitans/
Matth. 7.
nijn eij pidä teidän Taiwalinen Isän teille andexi anda.

xi andaman teidän ricoxitan. Sentähden pitä meidän poispanemã caiken wihan ia wainon/ ia sydämestä caicki ricoxet meidän lähimäisellem andexi andaman: Sen päälle/ettei me ylönannetaisi Böwelin/ sen ruman Hengen Perkelen Käsijn pijnatta ia tapetta. Eij meidän pidä candaman wiha ia waino hänen tygöns/eikä seisoman coston pydön iälken/sillä Jumala sen itze on cowin kieldänyt 3. Mosexen kirias/ cusa hän sano: Eij sinun pidä wihaman sinun Welies/ mutta sinun pitä nuhteleman sinun lähimäistäs/ senpäälle/ ettei sinä saisi nuhdetta hänen tähdens/ eij sinun pidä costaman/ eij myös pitämän wiha sinun Cansas Lasten tygö: Sinun pitä racastamã lähimäistäs ninquin itziäs. Ja P. Pawali sano Romarein tygö. Älkät itze costaco/ hywät ystäwäni/ mutta andacat Jumalan wihan sia saada/sillä se on kirioitettu: Minun on costo/ minä tahdon costa/ sano Herra. Ja Epheserein tygö hän mana/että meidän pitä oleman nijn leppywäiset/ ettei meidän pidä andaman Auringon laske meidän wihan ylitzen. Ja cohta wähä iälken sano hän: Olcat kestenän toinen toistan cohtan ystäwäliset ia laupiat/ ia andacat toinen toisen andexi/ ninquin Jumala Christuxen cautta on teille andexi andanut. Pitä meidän myös catzoman nijnen pyhäin Esimerkein päälle/ cuinga he owat ollet toinen toistans wastan/ ia nijtä seuraman: Moses on nijn racastanut Israelin Cansa/ iotca wsein wihoitit Jumalan/ ia händä aina nurisit ia napisit/ että hän tahdoi heidän tähdens anda hänen Nimens elämän Kiriasta ul-

Lev. 19.

Rom. 12.

Eph. 4.

Num. 16.

gosPyhittä / ia on wsein rucoillut heidän edestäns.
Joseph teki hänen Welicillens caickia hywiä / iotca
händä tahdoit Tappa / ia myit hänen poijes / ia puhui
Gen. 45. ystäwälisestä heidän cansans sanoden: Älkät peliätkö / eikä myös aiatelco / että minä olen wihainen
teidän päällen / sentähden että te oletta minun
mynet tänne: Sillä että teidän terweyden tähden
Gen. 50. on Jumala minun tänne lähettänyt. Ja cosca he
langeisit maahan hänen etteens / ia rucoilit andexi /
nijn hän sanoi: Älkät peliätkö / sillä minä olen
2. Reg. 6. myös Jumalan alla: Te aiattelitta paha minun ylitzen / mutta Jumala on sen käändänyt hywäxi. Elizeus Propheta eij tahtonut costa / eikä pahoin mennä hänen wihamiestens Syrian Sotawäen
Cansa / iotca olit lähetetyt händä kijniottaman ia
Tappaman / mutta käski panna Ruoca heidän etteens /
1. Sam. 24. ia annoi heidän rauhasa Cotians mennä. Dawid
Cuningas eij tahtonut costa eikä surmata Saul: hänen Wihamiestäns / waicka hänelle olisi tila kyllä sijhen
2. Sam. 18. hen ollut. Ja cosca hänen poicans Absalon ioca hänen Rijkistä ulgosaioi oli Tapettu / itki hän hartasti
ia sanoi: Minun Poican Absalon / Jumala tekis
Act. 7. että minä olisin Cuollut sinun edestäs. P. Stephanus rucoili hänen wihamiestens edestä / iotca hänen kiwitit Cuoliaxi ia sanoi: HErra / älä lue
heille sitä syndi. Me luemme / että Pacanat owat
racastanet sowindo ia yximielisyttä: Plinius hän kirioitta / että Trasybalus on andanut yhden Käskyn
Athenis, että caicki wäärydet ia ricoxet piti poisunhotettaman. Samalmuoto hän kirioitta / että Cicero

on swren ahkeruden pannut senpäälle / että hän olisi sowinnon tehnyt Keisarin ia Pompeiuxen wälille. Jos Pacanat / iotca eij Jumalasta mitäkän tietänet / owat sen tehnet / palio enämin pitä meidän iotca olemme Christityt sen tekemän / ia Elämän toinen toisen cansa sowinnos / suosios ia rackaudes / ia ios iocu Eripuraisus osa tulla iongun wälille / niin pitä cohta sopiman / ia anoman toinen toiseldans andexi / Senpäälle / että me mahdaisim hywän oman tunnon cansa Jumalata Palwella / hänen Sanans cwlla / HErran Ehtolista nautita / händä rucoila / kijtä ia ylistä.

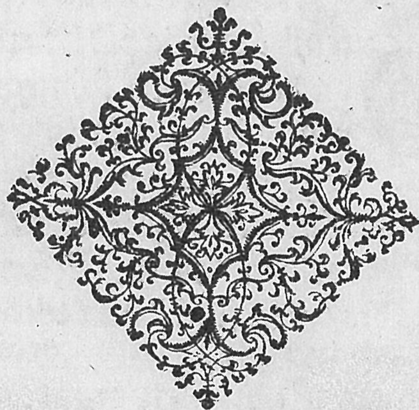

Euangeliumin Kirioitta P. Mattheus 22. Lugus.

SJlloin menit Phariseuxet pois/ ia pidit neuwo/ cuinga heidän piti solmeman Jesuxen puhesa. Ja lähetit hänen tygöns Opetuslapsens Herodianein cansa/ sanoden: Mestari/ me tiedäm/ että sinä olet totinen / ia sinä Jumalan tien opetat totudes/ etkä sinä ketän tottele / sillä ettet sinä catzo Jhmisen muodon iälken: Sano sijs meille cuingas lwlet? Sopico Keisarin anda Weroa taicka eij? Cosca nyt Jesus ymmärsi heidän pahudens/ sanoi hän: Mitä te kiusatte minua wlcocullatut? Osottacat minulle Weromyntti. Niin he annoit

hänelle Werorahan. Ja hän sanoi heille: Kenengä on tämä Cuwa ia päälle kirioitus? He sanoit hänelle / Keisarin. Nijn sanoi hän heille: Andakat sijs ne Keisarin / iotca Keisarin tulewat: Ja ne Jumalalle / iotca Jumalan tulewat. Ja cuin he nämät cuulit / Jhmettelit he / ia ylönannoit hänen / ia poismenit.

Exordium à summa hujus Evangelij.

Tästä Evangeliumis P. Mattheus edespane yhden Historian / cuinga ne Jumalattomat Phariseuxet / yhdestä neuwosta ovat lähettänet meidän HErran Jesuxen tygö heidän Opetuslapsens ynnä Herodianein cansa / kysymän hänelle / ios heidän iotca Jumala oli ulgos walinut hänen omaxi Cansaxens / piti tekemän Keisarille Wero taicka eij / iota kysymys käwi caicki senpäälle / että heidän piti saattaman händä sen cautta / taicka Keisarin taika Jwttan Cansan wihoin. Ja olit he sijnä toiwosa caicki / että hänen piti taicka käskemän anda Wero eli kieldämän: Sentähden myös ne iotca olit ulgoslähetetyt puhuttelit suloisilla ia makioilla sanoilla / senpäälle / että he sitä pikemin olisit hänen saanet sijhen waaran ia wahingon / iohonga he händä pydit. Mutta HERra Christus / iota wastan eij yhdengän neuwo eikä wissaus mitäkän auta / eij wastanut heidän aiatoxens / mutta hänen Jumali-

suden wijsaudens iälken / ia anoi Wero Penningitä catzoxens / ia cuin hän sen näki / kysyi hän heilte / kenen Cuwa ia päälle kirioitus se oli / nijn he sanoit että se oli Keisarin. Nijn hän sanoi: Andacat se Keisarin / cuin Keisarin tule / ia se Jumalan / cuin Jumalalle tulepi. Ja sen wastauxen cansa hän solmei heitä omilla sanoillans / ia pudotti heitä sijhen hauttan / ionga he olit hänen etteens caiwanet / ia poismenit häpiän cansa.

Convenit hoc Evangeliũ cum 1. Tabula Decalogi, nec nõ cum 4° praecepto.

Tämä Evangelium yhtensopi sen ensimäisen Tauluncansa Jumalan kymmenen Käsky sanoisa / sentähden / että HErra Christus käske täsä anda Jumalalle sen cuin Jumalan tulepi. Ja näliännen Käskyn cansa / sentähden että hän käske anda Keisarille / se cuin Keisarin tulepi.

Propositio bimembris.

Ja tämä Evangelium iaetan Cahten osan.

I. On Phariseusten kysymisestä / ionga heidän ulgoslähetetyt Opetuslapsens owat pannet HErran Christuxen etteen.

II. On HErran Christuxen wastauxesta heidän kysymisens päälle.

Ensimäinen Osa.

Analysis I. Partis sex membra comprehendens.

TÄsä ensimäises osas Phariseusten kysymisestä HErran Christuxen tygö / Evangelista Cwsi erinomaista cappaletta edespane.

I. Est circumstantia temporis.

I. On sijtä aiasta cosca tämä Historia on tapahtunut / ia anda P. Mattheus sen tietä / että se tapahtui sijtte / cuin meidän HErra Christus Jesus on tul-

lut Jerusalemin sillä wijmeisellä Pääsiäis Juhlalle/ aiain yhden Asin päälle / ia puhunut Kirianoppenitten ia Cansan Wanhemmitten tygö wertauxen cautta/ ia nuhteli heitä sentähden/ että he ylöin catzoit Jumalan sanan/ ia eij tahtonet sitä wastan otta/ ia ennusti heille sen rangastoxen / ioca heidän ylitzens piti tuleman heidän kijttämättömydens tähden / nimittäin että Jumalan Waldacunda piti heildä poisotettaman/ ia heidän Caupungis ylös poltettaman : Silloin sano Evangelista tämä on tapahtunut.

II. On sijtä neuwosta / cuin Phariseuxet owat keskenäns pitänet:

II. Pharisæorũ consultatio insidiosa de capiendo Christo.

Menit Phariseuxet pois/ ia pidit neuwo.

Eij nämät ole ollet yxikertaiset ia oppemattomat Miehet iotca neuwo pidit/ mutta Phariseuxet/ iotca owat ollet corkiast oppenet Miehet ia Lainpääliset. Nämät owat keskenäns neuwo pitänet / cuinga he parhain saisit HErran Christuxen wahingon : Sillä he olit wsein campailet hänen cansans / ia ymmärtänet sen wijsauden cuin hänesä oli / ia he aina häpiän cansa olit tacaperin käynet. Sentähden he tahtowat nyt itzens hywin warusta ia nijn laijtta / ettei se häpiä heille wsemin tapahtuis / että heidän pidäisi woitettaman/ menewät cokoon / pistäwät pääns yhten ia neuwo keskenäns pitäwät/cuinga ia mingä tilan cautta he taidaisit hänen ylitze woitta.

III. On sijtä syystä/ mingä tähden/ ia mingä päälle he owat neuwo pitänet :

III. Finis consultationis.

Cuinga heidän piti solmeman händä sanoisa.

Pyhä Mattheus anda täsä tietä / että caicki heidän neuwons käywät ulgos senpäälle / että he solmeisit hänen sanoisa / että hän oman sanansa cautta tulisi iohongun waaran ia wahingon.

Græcan Textis on se sana παγιδεύσωσιν, iota merkitze niin palio saatta / ninquin Lindu paulolla kijni otetan / niin he tahdoit hänen kijni otta sanoisa. Waicka he seisoit hänen hengens iälkin / ia caiken ahkerudens sen päälle panit / että he olisit hänen päiwildä pois saanet: Niin cuitengin eij he tahtonet sitä tehdä / niin että he näkyisit olewan sypäät hänen Cuolemans / ia saisit sano ynnä Pilatuxen cansa / wigatoin minä olen tämän Miehen weren: Mutta seisoit sen iälken / että hän omilla sanoilla itzens solmeisi / ia Cuoleman hänens saattaisi. Ja näin cawalasti he keskenäns neuwo pidit / että hän omilla sanoillans kijniotettaisin.

IV. Emißio discipulorum & Herodianorum.

IV. On heidän Opetuslapsistans ia Herodianeista / iotca he matkan lähetit:

Ja he lähetit hänen tygöns Opetuslapsens Herodianein cansa.

Nämät Jumalattomat Phariseuxet caicki wissasti ia cawalasti owat tekewänäns. Eij he itze tahtonet eikä rohgenet mennä HErran Christuxen tygö: Sillä he aiattelit / ios me itze menemme hänen tygöns / ia hän woitta meidän ylitze / niin meille tapahtu swri häpiä / mutta ios me lähetämme meidän Opetuslapsem / ia he tulewat ylitze woitetuxi / eij se niin swri häpiä ole / eikä yxikän taida sitä niin swresta ihmetellä / sillä he owat Opetuslapset. Mutta mingä tähden Hero-

dianit eli Herodexen Palweliat olit ynnä heidän cansans lähetetyt / nimittäin sentähden / että ios hän iotakin puhuisi Esiwalda wastan / ia kieldäisi häneldä hänen oikiudens / niin heidän cohta piti hänen kiiniottaman / ia wiemän händä Herodexen ia Keisarin tygö surmatta ia tapetta / ia eij yxikän olisi sijtte / ioca heitä ia heidän wäärä oppians wastan seisoisi.

V. On sijtä puhesta / iolla he owat puhutellet HErra Christusta: V. *Oratio legatorum ad Christū habita.*

Mestari / me tiedäme / että sinä olet totinen / ia opetat Jumalan tien totudes / eikä sinä ketäkän pelkä: Sillä ett sinä catzo Inhimisen muodon iälken.

Näisä sanoisa he colminaiset Asiat edestuottawat.

1. Että he suloisest terwetit händä / ia cutzuit hänen Mestarixi. cuin he tahdoisit sano: Me tunneme ia tunnustame / että sinä olet Mestari / sekä sinun corkian ia suuren oppis puolesta / sekä sinun sanomattoman wijsaudes ia ymmärryxes puolesta / ia toiwoisimme / että me olisimme mahdoliset oleman sinun Opetuslapses ia cuuleman sinun oppias. Nämät sanat eij käynet ulgos Sydämest / mutta pettäwäisestä Suusta / sillä he pidit hänen yhden wiettelian edest. 1. *Salutatio blanda.*

2. Että he sanoit hänen olewan totisen / ia opettawan Jumalan tien totudesa / ionga Suusa eij yhtäkän wilpiä ole / eikä toista puhu / toista aiattele: Mutta mitä sydämesä on / sen hän julki ulgos puhu / ia osotta caikilla sen oikian tien Taiwan waldacundan. 2. *Commendatio Christi à veritate.*

3. Exaggeration.

3. Ettei hän ketän tottele / eikä catzo Jnhimisen muodon iälken / ioco se on Ylimäinen eli Alimainen/ Köyhä eli Rikas/ caicki hänen edesäns owat yhtäläiset/ eikä hän pelkä ketäkän/ caikille hän totuden sano ilman yhdengän muodon catzomata / yhtäläiset hänen edesäns ovat Keisarit/ Cuningat/ Phariseuxet ia Kirianoppenet. Tämä nyt se puhe on / ionga he puhuit HErran Christuxen tygö / ia sen cansa tahdoit walmista heillens tien sijhen kysymisen/ ionga he olit aikonet panna hänen etteens. Ja waicka ne caiki todet olit/ mitä he hänestä sanoit/ Sillä hän on totisest yxi Mestari/ ioca caicki tietä ia taita/ on myös totinen ia itze totuus/ ia caikille Jnhimisille osotta sen oikian tien autuutten ia ijancaickisehen elämän: Nijn cuitengin eij he sitä Sydämestä sano/ Mutta waiwoin suullans händä ylistäwät/ Senpäälle/ että he sen cautta wietteliset makiain sanain cansa hänen rohkiasti puhuman / ia nijtä sanoia suustans ulgospuhuman / iotca hänen saattaisit pois hengeldäns.

VI. Quaestio Christo proposita.

VI. On sijtä kysymisestä / ionga he panit HErran Christuxen etteen.

Sano sijs meille / cuingas luulet? Sopico Keisarin anda Weroa taicka eij.

Tämä nyt se kysymys on/ ionga Phariseuxet neuwo pitäisäns ylös aiattelit/ pettäxens HErra Christusta ia wahingon saattaxens. Ja tämä sama kysymys oli sijhen aican sangen waaralinē / ettei he soweliamba sijhen asiahan olisi taitanet ylös aiatella: Sillä he aiattelit/ että hänen iommancumman piti wastaman/ taicka käskemän eli kieldämän anda Weroa Keisarille.

Jos hän olis kieldänyt Wero andamast/ nijn hän olisi tullut Keisarin wihoin/ ia Herodexē Palweliat iotca siinä läsnä olit/ olisit hänen ottanet kijni/ ia wienet Herodexen taicka Pilatuxen Waldamiehen tygö / iotca hänen olisit päiwildä pois ottanet. Jos hän taas olisi käskenyt anda Keisarille Wero / nijn hän olisi yllytänyt coko Juttan Cansan/ ia itzens wastan ylösherättänyt/ sentähden että hän puhui heidän wapauttans wastan / ia tahdoi tehdä heitä Oriaxi. Sillä Juttat olit algusta ollet wapaat/ ia eij yhdengän mucalaisen Herran eli Esiwallan alla: Mutta heille oli itze Esiwalda / ioca oli heidän Sugustans / nijnquin Jumala oli luwanut 5. Mosexen kirias / että heidän piti hallitzeman palion Cansan ylitze / waan eij yxikän pitänyt hallitzeman heidän ylitzens. Mutta he sen saman wapauden olit mistannet ia cadottanet/ nijn että he io olit tullet yhden mucalaisen Esiwallan/nimittäin/ Romin Keisarin alla/ ioca oli asettanut heidän ylitzens yhden maan Herran Pontius Pilatuxen/ senpäälle/ että hänen piti heitä pitämän cwliaisudes Keisarin alla/ ia heitä asettaman/ ios heidän piti Keisarita wastan ylösnouseman. Ja ilman sitä oli Herodes Galileasa / cusa myös Juttat asuit. Mutta eij he tahtonet olla Keisarin oriuden alla: Pydit aina kirwotta itzens siitä ulgos / hwtaden sen wapauden päälle/ cuin Jumala oli heille luwanut/ eikä sitä taitanet aiatella/ että he sen olit heidän syndeins ia pahaintecoins tähden mistanet. Ja että nyt sen caldainen eripuraisus oli Keisarin ia Juttan Cansan wälillä: Sentähden panit he tämän waaralisen kysymy- Deut. 15.

xen.

xen HErran Christuxen etteen / ios se piti oleman oikein / että heidän piti andaman Keisarille Wero / sen toiwon cansa / että hän Hengen waaran sen cautta tulisi. Jumala sen ehdomast oli heille luvanut wapautta / ios heidän piti cwleman håndä / mutta ettei he sitä tehnet / nijn he mistaisit sen:

Loci Com: Iæ Partis. Discimus impios, Hæreticos & alios odio prosequi Christum eiusq; Ecclesiam.

Opetuxet ensimäisestä Osasta.

I. OPeme tästä / että ne Jumalattomat Inhimiset / Jumalan ia hänen Seuracundans wihamiehet / wäärät lahcocunnat ia muut iotca yxikerta owat ruwenet totutta wastan sanoman / ia sijhen owat hariandunet / harwoin itzens parandawat / eikä anna itzens neuwoa ia opetitta / mutta tulewat sitä pahemaxi cosca heitä opetetan / ia seisowat nijnen hengen iälken / iotca heitä neuvowat ia pytäwät parannoxen: Ninquin ne Jumalattomat Phariseuxet owat tehnet. Meidän HErra Jesus Christus oli usein ia monaisti heitä neuwonut ia opettanut / ia nyt hänen wijmeisellä aiallans / wähä ennein cuin hänen piti tästä Maailmasta erkaneman / caunein wertausten cansa oli heitä opettanut ia mananut parannoxen / ia pani hänen ahkerudens sen päälle / että hän olisi taitanut heitä käätä: Mutta eij he tahtonet / waan sitä enämin cuin hän heitä neuwoi ia opetti / sitä pahemmaxi ia Jumalattomaxi he tulit / wihaisit ia wainoisit håndä / ia seisoit hänen Hengens iälkin / etzeit caicki tilat / cuinga he olisit sanet hänen päiwildä poisotta / pidit neuwo / cuinga he hänen sanoisa kijniottaisit. Ja silloin ninquin Chrysostomus sano / cuin hei-

dän piti hänen oppins Sydämens päälle paneman/ hänen hywydens sijtä tundeman/ ia händä sijtä kijttämän/ silloin he menit neuwo pitämän händä wastan/ ia nijn hywän pahalla costit. Nijn caicki Jumalattomat tekewät/ että cosca heitä neuwotan ia manatan/ että heidän pitä ylönandaman heidän Jumalattoman Elämäns/ nijn eij he tottele eikä cwle heitä iotca heitä opettawat ia manawat/ mutta cowettawat heidän sydämens/ ia tulewat pahemaxi cosca heitä neuwotan/ tekewät syndi synnin päälle/ ia eij coscan heitäns paranna: Mutta rupewat wihaman ia wainoman nijtä iotca heitä pytäwät parannoxen/ seisowat heidän Hengens iälken. Joca on sangen surkia meno/ että Perkele pitä nijn swren wallan saaman/ ia nijn cowettaman heidän Sydämens/ ettei he anna Jumalan sanan sia/ mutta waeldawat heidän oman himons ia haluns iälkin/ sijhenasti että he tulewat Helwettin ia ijancaickisen Cadotuxen. Mutta Jumaliset Saarnamiehet eij pidä sitä pahaxuman/ eikä sentähden lackaman opettamasta ia manamasta: Sillä että tämä Jumalatoin Maailma aina on yhden caldainen/ ia yhden caltaisen palcan maxa hänen opettaillens. Sencaltaisen palcan ovat Prophetat/ Esaias/ Jeremias/ Micheas ia mwt Prophetat saanet heidän neuwons edestä: Nijn myös Johannes Castaia/ HErra Christus itze/ Apostolit ia mwt hurscat Saarnamiehet/ iotca uscolisesta heidän wircans tekewät owat saanet/ ia wielä nyt Maailman loppun asti saawat. Ja pitä heidän lohduttaman itzens sen cansa/ cuin meidän HErra Christus sano/ P. Mat-

Matth. 5. theuxen tykönä: Autuat oletta te/ cosca Inhimiset pilcavat ia wainovat teitä/ ia puhuvat caickia pahutta teitä wastan/ walhetellen minun tähteni. Iloitcat ia riemuitcat/ sentähden että teidän palcan on swri Taiwasa: Sillä nijn he owat wainonet Prophetaita/ iotca teidän edellän olit.

II. *Discimus hic ingeniū malorum, impiorum & persequētium Christum ejusq; verbum.* II. Opeme/ tämän Jumalattoman Maailman luonon ia tawan/ että cosca Jumala tahto hänen P. Sanans ia sen oikian Evangeliumin opin anda tulla walkeutten/ silloin sitä wastan sanotan/ nijn ne iotca swresa wihasa ia wainosa keskenäns owat/ tulewat ystäwäxi keskenäns/ pistäwät pääns yhten/ newo pitäwät toinen toisens cansa/ cuinga HErra Christus ynnä hänen P. Sanans cansa häwitettäisin ia wlgos swritettäisin/ niquin Psalmisa seiso: *Psal. 2.* Cuningat Maan päällä ylösnousewat/ ia Herrat newwo pitäwät toinen toisens cansa/ Herra ia hänen woideltuans wastan. Ja Täsä Evangeliumis seiso/ että Phariseuxet ia Herodianit/ iotca muutoin olit eripuraiset ia wihaiset keskenäns caikisa Asioisa/ ia eij misäkän Asiasa yhtensopinet/ mutta sijnä/ että Phariseuxet ia Kirianoppenuet asetit itzens HErra Christusta ia hänen Evangeliumitans wastan/ nijn he tulit ystäwäxi keskenäns/ ia yhdestä neuwosta asetit itzens händä wastan/ ia caiken heidän miehudens ia ahkerudens sijhen panit/ että he olisit saanet hänen päiwildä pois otta/ ia Evangeliumin walkeuden ulgossammutta. *Luc. 23.* Nijn myös Pilatus ia Herodes olit wihamiehet keskenäns/ mutta cosca Pilatus lähetti Herran Christuxen Herodexen tygö/ iota cauwain oli hi-

moinut händä nähdäxens / ia Herodes sai ynnä hänen Palweliains cansa händä pilcata ia häwäistä/nijn palio cuin hän tahdoi/lähetti hän iällens hänē Pilatuxen tygö: Ja sen päiwän päälle tulit he ystäwäxi keskenäns. Samalla muotto myös Phariseuxet ia Sadduceuxet olit Eripuraiset keskenäns / ia cuitengin yhdestä neuwosta asetit itzens HErra Christusta wastan/ ia cosca yxi iouckô woitettin ia häpiän cansa tacaperin aiettin/ nijn toinen iällens edesastui kiusaman händä/ ninquin P. Mattheus sijtä kirioitta. Näin ne Jumalattomat meidän HErra Jesusta Christusta ia hänen P. Sanans wihawat/ia caicki iotca keskenäns owat Eripuraiset/ yhdestä neuwosta itzens händä wastā asettawat/ ia sen ylitze ystäwäxi iällens tulewat. Matth. 22.

III. Opeme / cuinga ne Vlcocullatut taitawat heidän pahat ia cawalat iuonens ia edesottamisens peittä makioilla ia suloisilla sanoilla / että he nijnen cautta pettäisit ia wiettelisit ne yxikertaiset Jumaliset Jnhimiset/ ia saisit heitä sijhen paulan / ionga he owat wirittänet heidän etteens. He owat keskenäns swren cunnian heille tekewänäns / andawat heille hywät ia makiat sanat yhdestä myrkylisestä Sydämestä/ swn cansa he heitä ylistäwät / mutta Sydämes on myrcky ia sappi. Ja ninquin Psalmisa seiso / cusa se Cuningalinen Propheta Dawid sano: Hänen swns ombi täynäns toria ia petoxia / hänen kielens waiwa ia työtä matkan saata. Hän istupi ia wartioitze Cartanoisa/ että hän sala murhata saisi sen wigattoman/ hänen Silmäns wartioitzewat sen Köyhän iälkin. Hän wäijypi salaisesta/

III. Hypocritas malitiam suam tegere ad decipiendos pios.

Psal. 10.

ninquin Jalopeura hänen luolasansa / hän wartioitze käsittäxens sitä raadolista / ia käsittä hänen/cosca hän temma hänen wercoins. Hän swl-
Psal. 28. loia alaspolke sen Köyhän wäkiwallala. Ja toises paicas hän sano: He puhuvat ystäwälisestä lähimäisens cansa/ ia heidän sydämesäns on pa-
Psal. 55. hutta. Item: Heidän swns on liuckambi cuin woij/ia sota cuitengin on heidän mielesäns: Heidän sanans owat silliämmät cuin Oliu / ia owat cuitengin awoimet miecat. Esimercki senpäälle on täsä Evangeliumis näisä Phariseuxisa / iotca petoxella lähetit heidän Opetuslapsens HErran Christuxen tygö: Cuinga suloisesta he taisit puhutella händä/ cutzuit hänen Mestarixi / totuden opettaiaxi/ wahvaxi ia luiaxi / ioca eij kenengän muodon iälkin catzonut / ia murha cuitengin oli heidän sydämesäns.
2. Sam. 3. Ja Joab myös petoxella pisti Abnerin Cuoliaxi:
Matth. 24. Nijn myös Jwdas Iscariot swn andamisen cautta petti meidän HErran Christuxen Jesuxen. Tämäncaldaista Jwdaxen Welie wielä nyt on monda maailmas/ iotca owat olewanans ystäwät / puhuttelewat suloisten sanain cansa / mutta heidän sydämesäns on täynnäns wiha ia cateutta/ ia owat ninquin sen Rickan Miehen Coirat / iotca nuolit Lazaruxen haawat/ mutta eij tehnet nistä terwexi. Ja nämät ovat palio pahemat ia wahingolisemat quin iutki murha miehet: sillä ninquin Augustinus sano: Plus nocet lingua adulatoris, quam manus interfectoris. Se on: Enämin yhden Lackarin kieli wahingota teke / cuin Mur-

haian

haian Kädet. Ja murhamieheldä taita ioku waarins pitä/ mutta nijtä eij yxikän taida cawahta.

Toinen Osa.

Analysis IIæ Partis Quinque membra continens.

SJinä ensimäises Osas sanottin/ nijnen Phariseusten neuwosta HErra Christusta wastan/ ia sijtä kysymisestä ionga he panit hänen etteens: Nyt täsä toises saatte cwlla HErran Christuxen wastauxesta / heidän kysymisens päälle. Cusa Evangelista wijsi cappaletta edespane.

I. On Phariseusten ia heidän Opetuslastens petoxen ilmoituxesta:

I. Detectio fraudis legatorum.

Cosca nyt Jesus ymmärsi heidän pahudens/ sanoi hän: Mitä tee kiusatte minua te Ulcocullatut?

Cahtalaiset Asiat P. Mattheus täsä edespane.

1. Että Jesus ymmärsi heidän pahudens/ ia sen cansa osotta hänen Jumalisuden wijsaudens/ että hän caicki tietä/ ymmärtä ia tutkistele/ ia eij mitäkän häneldä ole salattu/ sillä hän ymmärtä Inhimisen aiatoxet/ iotca Sydämesä owat.

1. Agnitio malitiæ Pharisæorum.

2. Että HErra Christus nuhtele heitä/ sanoden: **Mitä te kiusatte minua Ulcocullatut?** Ennein cuin hän wasta heidän kysymiseens / nuhtele hän heitä/ ia cutzu heitä Ulcocullatuxi/ sentähden/ että he makiain sanain cansa tulit kiusaman händä / että he olisit saanet händä sanoisa kijni otta / ia päiwildä pois saatta. Ja tahto nijn palio sano: Te pahanjuoniset tulette minun tygöni makiain sanain cansa / ia pydät-

2. Objurgatio Hypocrisis legatorum.

te minua sen cautta pettä ia wetä teidän paulvin: Te olette Ulcocullatut ia waellatte petoxen cansa/ mutta teidän juonen eij pidä teitä auttaman.

II. Mandatum Christi de demonstrãdo numismate.

II. On HErran Christuxen Käskystä osotta wero Penningitä:

Osottacat minulle Wero Penningi. Nijn he annoit hänelle Wero Rahan.

Täsä P. Mattheus taas cahtalaiset Asiat edespane.

1. Mandatũ.

1. Että hän käske hänellens osotta Wero myndin. Eij hän wasta heitä heidän aiatoxens ia tahdons jälkin: Mutta hän wasta hänen wijsaudens jälkin. He olit sijnä aiatoxes ia toiwosa/ että hänen piti wastaman iommancumman/ taicka käskemän taicka kieldämän/ ia sen cautta kijni otta händä sanoisa. Mutta se toisin käwi cuin he lulit: Sillä eij ollut heidän edesäns iocu palias Inhiminen/ mutta Jumalan poica/ ioca Inhimisen luonon oli päällens ottanut. Ja sentähden heidän cawaluxens händä wastan eij mitäkän auttanut: Sillä HErra Christus heitä nuhteli/ ia käske hänellens osotta Weromyndin. Ninquin hän tahdoisi sano: Että te cummingin tahdotte tietä/ ios teidän pitä andaman Keisarille Wero taicka eij/ nijn osottacat minulle ensin Wero Myntti/ nijn minä tahdon wastata kysymisen päälle.

2. Porrectio denarij.

2. Että he annoit hänelle Werorahan: Ja olit cohta cwliaiset hänelle/ ia annoit hänelle sen/ waicka eij he ymmärtänet eikä taitanet aiatella/ mingä tähden hän sitä anoi/ ia mitä hän sen cansa tahdoi tehdä.

III. On HErran Christuxen kysymisestä:

Ja

Ja hån sanoi heille: Kenengå on tåmå Cuwa ia påållekirioitus? He sanoit/ Keisarin.

III. *Christi interrogatio de imagine & inscriptione numismatis.*

Nåisså sanoissa taas cahtalaiset Asiat edespannan.

1. Ettå HErra Christus kysyi Wero Penningin Cuwasta ia påålle kirioituxesta. Eij hån sitå kysynyt sentåhden/ ettei hån sitå kyllå tietånyt ilman heidån sanomatans/ Sillå cuinga se piti oleman hånelle salattu/ ioca caicki tietå ia ymmårtå: Wan hån teke tåsså itzens yxikertaisexi/ ninquin eij hån olis taitanut lukia eikå kirioitta. Mutta hån kysyi sentåhden/ ettå heidån itze piti wastamå heidån kysymiseens/ ia he omilla sanoillans tulisit woitetuxi.

Quæstio de imagine & inscriptione monetæ.

2. Ettå se oli Keisarin/ ionga alla he olit tullet: Ja sen cansa tunnustit/ ettå Romin Keisari oli heidån Esiwaldans/ ia he olit hånen Alimaisens/ sentåhden ettå heille oli Keisarin Myntti. Sillå sen Wero Rahå påålle oli yhdellå puolella Tyberius Keisarin Cuwa/ tåmån påålle kirioituxen cansa: Tyberius Augustus. Toisella puolella oli yxi sarvi/ iosta caickinaiset wiheriåiset Hedelmåt ulgoscaswoit/ tåmån påålle kirioituxen cansa: Saluti publicæ; Se on/ yhteisexi hywåxi ia terweydexi. Mutta ennein cuin he tulit Romarein Keisarin alla/ oli heille oma myntti ioca cutzuttin Cyclus, ionga påålle oli erinomainen Cuwa ia påålle kirioitus: Yhdellå puolella oli yxi wiheriåinen Aronin Sauva/ ioca merkitzi/ ettå Jumalan sana piti aina cukoistaman. Ja partan ymbårillå oli tåmå kirioitus: Jerusalem Hakadoscha/ Se on:

Imago Cæsaris.

P. Jerusalem. Toisella puolella oli yxi pyhän sauwun astia / tämän kirioituxen cansa ymbäri partaita: Cyclus Israël, Se on: Israëlin Cykel. Ja tämä Myntti heille aina oli ennein ollut: Mutta sijtte cuin he tulit Romin Keisarin alla / nijn eij ollut heille lupa sitä myntti lyödä / waan piti pitämän Keisarin myndin / ia sen cansa tunnustaman / että Keisari oli heidän Estwaldans.

IV. Decisio & conclusio de dando tributo.

IV. On sijtä päätöxestä / ionga hän otti heidän omista sanoistans.

Nijn sanoi hän heille: Andakat sijs Keisarille / ne cuin Keisarin tule. Ja Jumalalle / ne cuin Jumalan tule.

Näillä sanoilla meidän HErra Jesus Christus päättä tämän Asian / ia anda heille wastauxen sen kysymisen päälle / cuin he panit hänen etteens. Ja tahto hän nijn palio sano: Että te nyt oman suwn cansa sen tunnustatte / että tämä Myntti on Keisarin / ia te myös tunnustatte sen cansa / että te oletta Keisarin alla / ia hän on teidän Estwaldan / cosca hänen myntins teille on: Nijn andacat sijs Keisarin se cuin Keisarin tulepi / nimittäin / Wero / Tulli / ia muut oikeudet: Olcatte myös hänelle cwliaiset ia nöyrät / ninquin teidän oikialle Estwallallen: Mutta cuitengin nijn / että te annatte Jumalalle sen cuin Jumalalle tule / Se on / että te Jumalata puhtalla sydämellä palweletta / händä racastatte ia pelkätte / ia hänen sanans cwlette / sen iälken elämänne käytätte / ia sijnä wahwana pysytte. Ja näin meidän HErra Christus Jesus wasta heitä omilla heidän sanoillans / ia saatta

heitä

heitä nijhin pauloin / cuin he hänen etteens olit pannet / ia sijhen hauttan pudotta / ionga he olit caiwannet hänen etteens.

V. On tämän Asian lopusta:

Ja cuin he nämät ewlit / ihmettelit he / ylön annoit hänen / ia menit pois.

V. Eventus hujus legationis.

P. Mattheus cahtalaiset Asiat näisä sanoisa edespane.

1. Että he ihmettelit tämän hänen wastauxens ylitze.

Admiratio legatorum.

P. Lucas kirioitta / ettei he taitanet nuhdella hänen puhettans / mutta ihmettelit hänen wastauxens päälle / ia olit waij: Cosca he ewlit hänen wastauxens / että hän nijn wissasti oli wastanut heitä / nijn he tunnustit / että he olit ylitze woitetut. Ninquin Augustinus sano: Non est captus qui intendebant, sed capti sunt qui intendebant, quia in eum, qui possit eos e laqueis eripere, non credebant. Se on: Eij se saatu pauloin / ionga etteen he sen wiritit / mutta ne itze sijhen tulit / iotca sen wiritit: Sillä ettei he usconet hänen päällens / ioca taisi heitä pauloista ulgos otta eli päästä.

Luc. 20.

2. Että he ylönannoit hänen ia menit pois: Sillä cosca he olit saanet sencaltaisen wastauxen / ia ymmärsit / ettei heille ollut enämbi odottamista / nijn he ylönannoit hänen / ia menit pois siwren häpiän cansa / nijnen tygö iotca heidän olit matcan lähettänet / ia sanoit heille sen wastauxen cuin he olit saanet / iotca myös sijtä tunsit ia ymmärsit / että caicki heidän neuwons ia edesottamisens oli turha ia tyhiä.

Discessus a Christo.

Opetuxet toisesta Osasta.

Loci com: IIæ Partis. Discamus Deum nihil latere,

I. Että HErra Christus ymmärsi heidän aiatoxens: Sijtä me opeme/ ettei hänen edesäns ole mitäkän salattu/ mutta hän caicki tietä ia ymmärtä/ sekä Inhimisen Sydämen aiatoxet/ puhet ia työt. Ja P. Johannes sano: HErra tietä ia tunde caicki/ ia eij tarwitze/ että iocu pitä todistaman Inhimisestä: Sillä hän itze kyllä tietä mitä Inhimises on. Nijn myös P. Pietari Apostoli sano: Sinä Herra ioca tunnet caickein Inhimisten sydämet. Samalmuotto seiso Epistolas Hebreerein tygö: Herra on Duomari ylitze aiatosten ia sydämen aigoitusten/ ia hänen edesäns eij ole yhtäkän Lwondocappaletta näkymätöindä/ mutta caicki owat paliat ia ilmei hänen edesäns. Esimercki senpäälle on täsä Evangeliumis/ että meidän HErra Jesus Christus on tienänyt Phariseusten neuwot ia puhet/ cuin he keskenäns pidit/ ia heidän aigoituxens/ tiesi myös mingä päälle heidän Opetuslapsens tulit hänen tygöns kysymän Wero Penningistä. Ja P. Mattheuxen tykönä seiso/ että hän ymmärsi kirianoppenuitten aiatoxet/ ia sentähden sanoi heille: Mixi te paha aiatteletta teidän sydämisän? Ja monda muuta sencaldaista Esimerckiä owat/ ioista te ymbäri Aiastaian cwletta. Tämä pitä oleman meille sekä manauxexi että lohdutoxexi. Manauxexi sijnä/ että me eläisimme Jumalä pelgosa/ wältäisimme ia cartaisimme syndiä/ senpäälle ettei me hänen mieldäns coscan rickoisi/

Ioh. 2.

Act. 1.

Hebr. 4.

Matth. 9.

ioca caicki näke ia tietä: Mutta lohdutoxexi se on meille sentähden 1. Että hän näke ia tietä caicki meidän ristin/ tuscan ia waiwan/ cuin täsä Maailmas meitä waiwawat/ taita myös meitä niistä ulgosautta/ hänen hywän suosions ia tahdons iälken. 2. Että hän tietä meidän wiholisten neuvot/edesottamiset ia aigoituxet/ ia taita ne särkiä ia tyhiäxi tehdä/ Ninquin hän teki Achitophelin neuwon Dawidi wastan/ ia Philisteerein neuwot Sampsoni wastan tyhiäxi teki. 2.Sam.18. Iud.

II. Että meidän HErra Jesus Christus käske anda Keisarin sen cuin Keisarin tule: Siitä me opeme/ että Esiwallan wirca on Jumalalda säätty ia asetettu. Hänen cauttans Esiwalda myös wallitzepi/ ninquin Salamonin sanalascuis seiso: Minun cauttani hallitzewat Cuningat/ia Raadi Herrat säätäwät oikiutta/ minun cauttani hallitzewat Ruhtinat/ia caicki hallitziat Maan päälle. Ja P. Pawali sano Romarein tygö: Ei ole yhtäkän Esiwalda muutoin cuin Jumalalda. Ne wallat iotca owat/ Jumalalda ne owat. Sentähden iocainen cuin Esiwalda wastan itzens asettapi/ se Jumalan säätyä wastan seiso. Mutta ne iotca sitä wastan seisowat/ ne saawat Heidän päällens yhden Duomion: Sillä että ne iotca wallan päälle owat/ ei ole niinen cuin hywin tekewät/ mutta niinen cuin paha tekewät hirmuxi ia pelgoxi. Jollei sinä tahdo Esiwalda peliätä/ niin tege se quin hywä on/ niin sinä saat kijtoxen häneldä/ sillä että hän on Jumalan Pal- Monemur Magistratũ esse ordinatione Dei. Prov. 8. Rom. 13:

welia/ hänelle yxi costaia rangaistoxexi ioca paha tekepi. Ja sentähden pitä oleman alemaisen/ eij waiwoin nuhten tähden/ waan myös oman tunnon tähden. Sen syyn tähden pitä teidän myös Wero andaman/ sillä että he owat Jumalan Palweliat/ iotca niistä pitä waarin ottaman. Niin andacat nyt iocaitzelle mitä te oletta welcapäät: Nijlle Wero/ ioille Wero tule. Nijlle Tulli/ ioille Tulli tule. Nijlle pelco/ ioille pelco tule. Nijlle Cunnia/ ioille Cunnia tule. Ja että nyt Esiwalda on Jumalalda asetettu ia säätty/ niin pitä hänen caickein ensistä ia caickein enimäst etzimän Jumalan Cunnian iälken/ ia niin laittaman/ että oikia Jumalan Palwelus/ ia hänen P. Sanans hänen Alamaistens seasa/ niin myös Laki ia Oikeus ylhällä pidetäisin. Samalmuotto Alamaiset pitä oleman Esiwallalle cwliaiset/ tekemän heille sen cuin heille tule/ Se on/ Cunnian/ Pelgon/ Weron ia Tullin/ etc. Mutta niin cuitengin/ ettei he sitä anna Esiwallalle cuin Jumalalle tule: Ja aina pelkäwät enämbi Jumalata cuin Inhimistä.

Humana consilia adversus Deũ esse irrita. III. Opeme/ että Inhimisten neuwot ia muut edesottamiset eij auta mitäkän Jumalata wastan. Ninquin Salomon sen todista sanoden: Eij ole yhtäkän wissautta/ eij ymmärröstä/ eikä neuwo/ ioca autta HErra wastan: *Proverb. 21.* Sillä että Jumalane caicki särke ia tyhiäxi teke. Ja Psalmisa seiso: *Psal. 33.* HErra teke pacanoitten neuwot tyhiäxi/ ia käändä Inhimisten aiatoxet. Mutta HErran neuwot pysywät ijancaickisesta/ ia hänen Sydä-

mens

niens aiatoxet ilman loputa. Ja Esaian tykönä Esa. 8.
sano HErra: De pitäwät neuwo / ia eij pidä se tapahtuman / he puhuvat keskenäns / ia eij pidä seisoman: Sillä täsä on Jmmanuel. Senpäälle meille on täsä Esimerki / cuinga meidän HERra Christus Jesus on tehnyt Phariseusten neuwot händä wastan tyhiäxi. Sillä he pidit neuwo keskenäns / cuinga he hänen kijni ottaisit sanoisa / ia tegit caiken heidän ahkerudens sen päälle / että he olisit saanet hänen päiwildä pois otta: Mutta HERra Christus sen toisin käänsi / että heidän neuwons händä wastan eij mitäkän auttanut / waan tulit heidän pääns päälle / ia tulit itze nijhin pauloin / iotca he olit hänen etteens wirittänet / nijn että he ihmettelit sen ylitze / ia swren häpiän cansa menit pois hänen tyköäns. Näin wäkewä on Jumala / ia woimalinen on meidän HErra Christus Jesus / ettei händä wastan auta yhdengän Jnhimisen neuwo / sillä hän särke ia tyhiäxi tekepi ne. Ja sentähden en me mahda peliätä meidän wihamiehiän / iotca meidän wahingon iälkin seisowat: Sillä meille on wäkewä ia woimalinen HErra / ioca taita ia woij meitä autta / ia pudotta heitä sijhen hauttan / ionga he meidän etteen caiwawat.

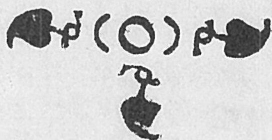

Euangeliumin Kirioitta P. Mattheus 9. Lugus.

COsca Jesus näitä puhui heidän tygöns / tuli yxi Päämies / ia rucoili händä sanoden: HErra / minun Tyttäreni nyt äskein cuoli / mutta tule / ia pane sinun Kätes hänen päällens / nijn hän Eläwäxi tule. Nijn nousi Jesus ylös ia seuraisi händä / ia hänen Opetuslapsens. Ia catzo / yxi Waimo ioca caxitoistakymmendä Wuotta oli punaista tauttia sairastanut / hän käwi hänen tacanans / ia rupeisi hänen Waattens liepeseu / sillä hän oli sanonut itzellens: Jos minä waan rupen hänen Waatteens / nijn minä tulen terwexi.

Mutta nijn Jesus käänsi hänens / ia näki hänen ia sanoi: Ole hywäsä turwasa Tyttäreni / sinun Uscos on sinun terwexi tehnyt. Ja se Waimo tuli terwexi samalla hetkellä.

Ja cosca Jesus tuli Päämiehen Huonesen / ia näki huilun soittaiat / ia Cansan hyminän / sanoi hän heille: Mengät pois / eij ole pijca Cuolut / mutta hän macapi. Ja he nauroit händä. Cosca nyt Cansa oli ulgosaiettu / meni hän sisälle / ia rupeisi hänen Kätens / ia pijca ylösnousi. Ja se sanoma cwlui ylitzen caiken sen Maacunnan.

TÄSÄ Evangeliumis meille on caxi erinomaista ia merkilistä Historiata / yxi on yhdestä Synagogan Päämiehen Tyttärestä / ionga meidän HErra Christus Jesus on Cuolluista ylösherättänyt: Toinen on yhdestä Waimosta / ioca caxitoistakymmendä Wuotta oli sairastanut punaista tautia / ionga HErra Christus on terwexi tehnyt. Ja owat nämät molemat Historiat colmelda Evangelistereildä / P. Mattheuxelda / P. Marcuxelda / ia P. Lucalda wisusti caickein Asian haarain cansa kirioitetut. Ja owat myös molemat täynäns caickinaisia suloisia opetuxia: Sillä ne osottavat ia todistavat / että meidän HErra Jesus

Exordium à summa Evangelij.

Mar. 5. Luc. 8.

Christus on se Vlgosluvattu Messias Maailman Wapahtaia/ ioca meitä taita autta caickinaisesta tuscasta ia hädästä/ ia caickinaisista taudeista puhdista / ia myös ijancaickisesta Cuolemasta Wapahta. Sitälikin on meille täsä yxi Esimerki heicosta Vscosta/ Sillä tämä Päämies on ensistä ollut heiko Vscosa: Mutta HErra Christus yhden erinomaisen tunnustähden cautta tiellä matcustaisans wahwisti hänen Vscons. Ja tämä Evangelium nyt on se wijmeinen nijstä moninaisista taudeista/ cuin Inhimisen päälle täsä Elämäs tule / nijn ettei päälle cahden eli colmen kerran nijstä saarnata ennen toista syystä / sentähden että tähän aikan Wuodesta caickinaiset taudit Inhimisten päälle tulewat/ ia sentähden nyt nijstä saarnatan/ että me oppisimme tietämän / custa meidän pitä apua etzimän/ cosca ne päälle tulewat.

Tämä Evangelium yhtensopi sen Ensimäisen ia Toisen Käskyn cansa/ sentähden että täsä opetetan/ että meidän caikes tuscasa ia hädäsä pitä pakeneman meidän HErran Christuxen Jesuxen tygö / ia häneldä apua anoman. Ja sen Colmannen cappalen cansa meidän Vscon tunnustoxesa/ sentähden/ että täsä saarnatan HErran Christuxen personasta ia wirgasta/ että hän taita autta caickia/ ia caicki taudit parata. Nijn myös sen yhdentoistakymmenenen Vscon Cappalen cansa/ Cuolluitten ylösnousemisesta.

Propositio bimembris. Ja on meille täsä Evangeliumis caxi Cappaletta:

I. On tästä Päämiehestä/ ia hänen Cuolluusta Tyttärestäns/ ionga HErra Christus on ylösherättänyt Cuolluista.

II. On

II. On sijtä sairasta Waimosta / ionga meidän HErra Christus on puhdistanut hänen taudistans.

Ensimäinen Cappale.

Analysis I. Partis, continens septé circumstantias.

NJin palio cuin tähän ensimäisen Cappaleen tule tästä Päämiehestä / ia hänen Tyttärestäns / on meille täsä Seitzemen Asian haara.

I. Circumstantia est temporis.

I. Asian haara on sijtä aiasta / cosca tämä on tapahtunut:

Cosca Jesus näitä puhui heidän tygöns.

Täsä Evangelista tietä anda sen aigan / ia käske meidän catzoa wähä tacaperin / mitä hän täsä samasa yhdexännes lugus / wähä ennen tämän Textin sanoia on kirioittanut / nimittäin / että Johannes Castaian Opetuslapset tulit Jesuxen tygö ia sanoit: Mixi me ia Phariseuxet nijn palio paastome / ia sinun Opetuslapses eij paasto. Nijn sanoi Jesus heille: Cuinga taita Pääwäki murhetti / nijn cauwain cuin Ylkämies on heidän tykönäns: Mutta ne päiwät pitä tuleman / että Ylkä pitä heildä poisotettaman / ia silloin pitä heidän paastoman. Joilla sanoilla HErra Christus tahdoi anda tietä / että nijn cauwain cuin hän / ioca on se oikia Seuracunnan Ylkä / oli näkywäisellä muodolla hänen Opetuslastens tykönä / ia he ewlit hänē Saarnans ia oppinsa / nägit myös hänē ihmelisiä töitäns ia Tunnustähdens cuin hän teki / eij heildä mitäkän puuttunut / eikä he tarwinet paastota: Mutta sijtte / cosca se aica ia hetki ioudui / että hänen

piti ristinnaulittaman / ia Cuoleman kärsimän / silloin piti heidän murhettiman ia paastoman. Ja nuhtele heitä sentähden cahden wertauxen cautta / iotca hän otta wanhasta Wergasta ia wanhasta leilistä / ia nijnen cansa osotta ia tietä anda / että he owat nijden caltaiset / iotca eij wielä ymmärtänet Evangeliumin oppia ia Christilistä wapautta / mutta pidit Phariseusten wäärän opin cansa.

II. II. On sijtä Päämiehestä / ioca tuli JEsuxen tygö:

Circumstantia est persona adorantis.

Ja catzo / nijn tuli yxi Päämies / rucoili händä sanoden: HErra / minun Tyttäreni nyt Cuoli.

Näisä sanoisa P. **Mattheus** cahtalaiset Asiat sisälle sulke.

1. 1. Että yxi Päämies tuli hänen tygöns. Pyhä **Marcus** ia **Lucas** kirioittavat / että se on Ollut Synagogan Päämies / ia sanovat / että hänen Nimens on ollut **Jairus** / ioca on nijn palio cuin yxi ylöswalgaistu Mies / ioca on swrella wijsaudella ia corkialla opilla ylöswalgaistettu Laissa ia Prophetisä / ia eij ole hän ollut iocu yxikertainen Opettaia / mutta yxi corkiasta oppenut Doctor ia Päämies ylitze Synagogan / ionga alla muut opettaiat olit / iotca händä piti cwleman ninquin heidän Ylimäistäns ia Päämiestäns. Tämä sama **Jairus** tuli HERran Christuxen tygö: Ja waicka hän oli corkias Wirgas ia swresa Cunnias / eij cuitengan hän pitänyt itzens sijhen hywänä / että hän meni HERran Christuxen tygö / eikä lähettänyt

Accessus ad Christum.

hänen

hånen Palwelioitans matcan / ninquin nyt tåmån Maailman sangarit ylöncatzesta tekewåt / mutta hån meni itze HErra Christuxen tygö.

2. Että tåmå Pååmies rucoili HErra Christusta. P. Marcus ia Lucas kirioittavat / että hån on maahan langennut Jesuxen ialcain jwren / ia jwresta rucoilut håndå. Nåin jwresta on tåmå Påamies nöyryttånyt hånens HErran Christuxen edeså / että hån on langennut polwillens / ia sanoi: **Minun Tyttåren nyt Cuoli.** Græcan Textis seiso se sana ἐτελεύτησεν, ioca on nijn palio sanottu / hån loppui ia lopetti Elåmåns tåsså Maailmas / ninquin me meidån maan kielellå myös sanomme nijstå iotca Cuolewat / io hån loppui. Ja P. Marcus sano / että hån oli wi meisellåns. Tåstå P. Lucas sano / että hån oli Cuolemallans: Sillå cosca tåmå Påamies låxi ulgos Cotoans / nijn hånen Tyttårens oli wijmeisellåns in Cuolemallans / mutta sijtte / hånen matcustaisans HErran Christuxen tygö / Cuoli. Ja oli tålle Påamiehelle jwri murhe hånen ainoan Tyttårens tåhden / ioca hånen myös ajoi matcan HErran Christuxen tygö.

2. *Narratio mortis filiæ.*

III. On tåmån Påamiehen anomisesta:

Mutta tule / ia pane Kåtes hånen påållens / nijn hån tule Elåwåxi.

III. *Petitio auxilij à Christo.*

Nåinen sanain cansa hån osotta hånen Vscons: sillå hån vsco sen / että hån låsnå ollesaas taidaist ia woisi ylösheråttå hånen Cuolluista / sentåhden että hån oli cwllut / cuinga HErra Christus oli tehnyt monda Tunnuståhtiå / ia oli myös ylösheråttånyt Cuolluista sen

Luc. 7. Lesken poian Nain Caupungista. Ja tahto hän sano nijn palio: HErra/tule minun Huonesen/cusa minun Tyttäreni macapi Cuolluna/ ia pane sinun Kätes hänen päällens/ ia ios sinä sen teget/ nijn tiedän minä wissistä/ että hän tule Eläwäxi iällens. Ja tunnusta sen cansa/ että HErra Christus on yxi HErra ylitze Elämän ia Cuoleman/ ioca taita Cuolluet ylösherättä/ ia saatta heitä iällens Elämän. Mutta että hän käske HErran Christuxen tulla hänen Huonesens/ ia panna hänen Kätens sen Cuolluen piican päälle/ sen cansa hän osotta hänen Vscons heickouden: Sillä eij hän sitä taitanut uscoa/että HErra Christus poisollesans paliã sanan cautta taidaisi ylösherättä hänẽ Tyttärens Cuolluista. Sijnä hän myös wäärin meni/ että hän sano muodon meidän HErran Christuxen etteen/ cuinga ia millä muotto hänen piti ylösherättämän hänen Tyttärens/ nimittäin/ että hänen piti paneman Kätens hänen päällens/ ia sen cautta händä ylösherättämän: Jota eij hänen olisi tullut tehdä/ mutta piti andaman hänen haltuns sen Asian/ ioca parhain tiesi sen muodon/ cuinga hän hänen oman hywän suosions iälken tahdoi händä ylösherättä/ ia sanoman ninquin se Sadan Päämies/ ioca rucoili hänen Palweliansa edestä/ ia sanoi: Sano yxi sana/ Matth. 8. nijn minun Palwelian parane.

IV. Promptitudo Christ surgentis & sequentis eum.

IV. On meidän HErran Jesuxen Christuxen hywydest:

Nijn nousi Jesus ylös/ ia seuraisi händä/ ia hänen Opetuslapsens.

Täsä Evangelista osotta ia tietä anda/ että HErra Chri-

ra Christus cohta cwli tämän Päämiehen rucouxen/ ia oli walmis cohta seuraman händä. Eij hän mitäkän estettä ole wetänyt täsä hänen etteens / eikä lykännyt toisexi hetkexi / mutta cohta nousi ylös ia seuraisi händä/ niin ettei tämä Päämies oikein saanut hänen Asians ulgospuhutuxi / ennein cuin hän ylösnousi. Eij myös meidän HErra Christus närkästynyt sentähden/ että hän tuli ninquin händä estämän silloin/ cosca hän parhallans puhutteli Johannes Castaian Opetuslapsia swrista ia corkeista Asioista. Ja sano Evangelista / että hänen Opetuslapsens myös seuraisit ynnä hänen cansans: Sillä he olit aina HErran Christuxen tykönä / ia eij coscan hänestä erinet/ niin cauwain cuin hän täsä Maailmas näkywäisellä muodolla oli: Senpäälle / että heidän piti cwleman hänen oppins ia saarnans / ia näkemän hänen Tunnustähtens / ia sijtte sitä sama oppia ymbäri caiken Maailman saarnaman ia opettaman/ ionga syyn tähden myös HErra Christus oli heitä cutzunut tygöns/ että hänen piti lähettämän heitä ymbärins saarnaman/ ia hänestä todistaman caickein Cansain edesä. P. Marcus sano/ että palio Cansa on händä myös seuranut/ ia owat ahdistanet händä. Tämä Cansa on myös tahtonut cwlla hänen saarnans / ia nähdä hänen ihmelistä töitäns: Sillä he olit swttunet Phariseusten wäärän oppin/ ia tahdoit cwlla HErran Christuxen suloista Evangeliumin saarna / iosta he tunsit saawans lohdutoxen heidän sydämisäns.

V. On HErran Christuxen tulemisesta Päämiehen Huonesen: V. Accessus Christi ad

domũ primatis.

Ja cosca Jesus tuli Päämiehen Huonesen / ia näki huilun soittaiat ia Cansan hymmnän / sanoi hän heille: Mengät pois / eij ole Pisca Cuollut / mutta hän makapi. Ja he nauroit händä.

Näisä sanoisa Evangelista neliänäiset Asiat edespane.

1. Että HErra Jesus Christus tuli Päämiehen Huonesen sisälle. Sijtte cuin hän oli parandanut tiellä matcustaisans sen Waimon / ioca punaista tauttia sairasti / iosta toises Cappales saatte cwlla: Nijn hän aina matcusti / sijhenasti cuin hän tuli Päämiehen Huonesen. Ja sano P. Marcus ia P. Lucas / että cosca JEsus wielä puhui / nimittäin / sen Waimon cansa / iongä hän terwexi teki / tulit monicahdat Päämiehen Huonesta / ia sanoit: Sinun Tyttäres on Cuollut / mitäs Mestarille enämbi teet waiwa. Ja tahdoit estä / ettei HErra Christus pitänyt käymän edemmä turhan / ninquin he aiattelit: Sillä eij he sitä taitanet Uscoa / että HErra Christus woisi händä Cuolluista ylösherättä: Ja sentähden he sanoit / ettei Päämies heidän Isändäns pitänyt edemmä waiwaman händä. Sen he kyllä uscoit / että HErra Christus taidaisi paranda händä taudista / ios hän wielä Eläisi: Mutta että hänen piti taitaman Cuolluista ylösherättä / sitä eij he usconet. Ja ilman epäilemätä / on hän tullut wielä swrembaan murhesen sijtä / että hän cwli io Tyttärens Cuollexi: Mutta HErra Christus lohdutti händä / ia wahwisti hänen

Vscons/ sanoden hänen tygöns: Älä pelkä/ waan Vsco ainoastans.

2. Että hän näki huilun soittaiat/ ia Cansan hymisewän.

2. Tibicines carmina lugubria canentes.

Sillä cosca meidän HErra Christus tuli Päämiehen Huonesen/ löyti hän siinä edesäns ne iotca huiluia soitit/ sen tawan iälken cuin Jwttan Cansan seas siihen aikan oli/ että he soitit Suruweisuia niinen Cuolluitten hauttamisella. Samallamuotto/ oli siinä myös palio Cansa/ iotca olit tullet seuraman Rwmista hauttaan/ ioista monicahdat itkit/ monicahdat siinä mucoin pidit hyminätä ia pauhinata/ ninquin tapa on. Ja näin Evangelista osotta ia tietä anda/ että Päämiehen Tytär oli totisest Cuollut/ ia nyt piti hauttaan wietämän.

3. Että hän sanoi heille: Mengät pois/ Eij ole Piica Cuollut/ mutta hän macapi. Tämä Inhimisten mielestä on sangen camala/ että hän sano Piican macawan/ ioca wissistä oli Cuollut/ ia hengi oli hänestä ulgoslähtenyt: Mutta HERran Christuxen edesä hän macaist/ ninquin se ioca oli nuckunut ia Vnen langennut. Sillä alkiambi on hänelle ylösherättä Cuollut/ cuin yhdelle Inhimiselle toisen Vnesta herättä.

3. Electio turbæ.

4. On Cansan naurosta. Tämä Cansa eij ymmärtänyt Jumalan woima/ mutta seurast heidän iärkiensä/ ioca eij ymmärrä sitä cuin Jumalan on: Ja sentähden nämät nauroit ia pilkaisit sitä/ että HErra Christus sanoi Piican makawan/ ionga he näit Cuolluna makawan/ ia piti hauttaan wietämän.

4. Turba risus.

VI. Ingressus Christi in domum.

VI. On HErran Christuxen sisälle käymisestä Huonesen.

Cosca nyt Cansa oli Vlgosaietettu / meni hän sisälle / ia rupeisi hänen Käteens / ia Pijca ylösnousi.

P. Mattheus colminaiset Asiat täsä edestuotta.

1. Ingreßio.

1. Että HErra Christus meni Huonen sisälle / cusa se Cuollut macaisi. P. Marcus ia Lucas sanowat / ettei hän sallinut muita cansans sisälle menewän cuin Petruxen / Jacobin ia Johannem: Sillä nämät colme hän enimäst swrisa ia corkeisa Asioisa otti hänen cansans / ninquin erinomaiset ia wahwat todistaiat. Ja eij ainoast ottanut nämät colme cansans / mutta myös Pijcan Isän ia Äitin / että heidän myös piti näkemän / että hän ylösherätti heidän Tyttärens.

2. Apprehensio manus puellæ.

2. Että hän rupeisi häneen / nimittäin Pijcan Käteen. P. Marcus sano / että hän myös puhui Pijcan tygö sanoden: Talitha cumi, Se on nijn palio sanottu / Pijca minä sanon sinulle / nouse ylös. P. Lucas kirioitta / että hän hwsi sanoden: Pijca / nouse ylös. Ja sen saman sanan cautta hän ylösherätti hänē. Nijn wäkewä ia woimalinen on hänen sanans / että mitä hän sano / nijn se tapahtu.

3. Puellæ resuscitatio.

3. Että Pijca ylösnousi. P. Lucas sano / että hänen hengens tuli iällens / ia nousi cohta ylös / ia (ninquin P. Marcus sano) käwi / ia hän käski anda hänelle ruocka. Jotca caicki kyllä osottawat ia todistawat / että tämä Pijca ioca oli Cuollut / on tullut Elämän iällens. Ja osotta meidän HErra Christus Je-

sus tämän Tunnustähden cansa hänen Jumaluden woimans/ että hän palian sanan cansa taita ylösherättä Cuolluita.

VII. On tämän Tunnustähden lopusta eli julgistoxesta:

Ja se sanoma ewllui ylitzen calken sen Maacunnan.

P. Marcus ja Lucas sanowat/ että HErra Christus on kieldänyt/ ettei heidän pitänyt sanoman/ mitä oli tapahtunut. Mutta tämä Tunnustähti/ cuin hän täsä teki/ että hän ylösherätti tämän Päämiehen Tyttären/ oli nijn swri ja corckia/ ettei se taitanut sala olla/ mutta cohta käwi se sanoma ulgos.

VII. Eventus seu divulgatio hujus miraculi.

Opetuxet ensimäisestä Osasta.

I. OPeme/ cuinga walmis meidän HErra Jesus Christus on caickia auttaman/ jotca hänen tygöns turwawat/ ja händä auxens hwtawat. Eij hän kenengän rucousta hyliä eikä ylöncatzo/ jotca oikias Uscos händä rucoilewat/ mutta cwle ja autta heitä. Ninquin Dawid Psalmista sen todista sanoden: HErra on läsnä caickia nijtä/ jotca händä auxihwtavat/ jotca händä totudes auxihwtawat. Hän tekepi mitä ne Jumalata pelkäwäiset anowat/ hän cwle heidän rucouxens/ ja autta heitä. Ja Jumala itze sano Esaian Prophetan tykönä: Ja se pitä tapahtuman/ että ennein cuin he hwtawat/ tahdon minä wastata/ cosca he wielä puhuvat/ tahdon minä cwlla.

Loci Com: Iæ Partis.

Monemur de Christi potentia & promptitudine erga omnes afflictos.

Psal. 145.

Esai. 65.

Nijn myös Hilarius sano: Promptæ semper ad hominum præcationes sunt aures Dei. Se on: Jumalan corwat aina owat walmit Inhimisten rucouxen puolen. Ja Augustinus sano: Oratio justi clavis est cœli, ascendit præcatio, & descendit miseratio. Se on: Sen wanhurscan rucous on Taiwan Awain/ rucous ylösastu/ ia Jumalan armo alasastupi. Esimercki on meille täsä Evangeliumis/ ioca osotta/ että HERra Christus on ollut walmis auttaman tätä Synagogan Päämiestä: Sillä cohta cuin hän rucoili/ että hän tulis ia panis Kätens hänen Tyttärens päälle/ noust hän ylös ia seurast händä. Nijn hän wielä nyt tekepi/ että cosca me tuscasa ia hädäsä hwdamme hänen tygöns/ nijn hän cwle ia autta meitä. Sentähden pitä meidän rohkiasti hwtaman tämän meidän wälimiehen tygö/ händä rucoileman sen Uscaluxen cansa/ että hän tahto myös meidän rucouxen cwlla/ ia meitä autta.

Discimus piorum hominum mortem somnũ esse.

II. Että meidän HERra Christus Jesus täsä sano/ **Eij Pijca ole Cuollut/ mutta macapi:** Sijtä me opeme/ että nijnen Jumalisten ia wanhurscasten Inhimisten Cuolema eij ole muu cuin yxi Uni/ iosa he macawat ninquin yhdesä Unesa wijmeisen Duomio päiwän asti. Ja waicka se Inhimisen mielestä on Cuolema/ia Inhimisen iärki eij sitä taida käsittä/ cuinga se ioca Cuole/ ia tule maaxi ia mullaxi/ ia macapi haudasa monda sata Aiastaicka/ pitä macaman? Taicka cuinga Cuolema pitä Unexi cutzuttaman? Nijn cuitengin hän Jumalan edesä macapi/ ninquin HErra Christus sano/ eij waiwon tästä Pij-

casta:

casta / Hän macapi: Mutta myös hän sano Lazaruxesta ioca Cuollut oli Bethanias / ia macaisi Ioh. 11.
haudasa: Meidän ystäwän Lazarus macapi. Ja
5. Mosexen Kirias seiso / että Jumala sanoi Mosexelle: Sinun pitä poisnuckuman sinun Isädes Deut. 34.
cansa. Nijn myös Dawid Cuningasta seiso kirioitettu: Että hän poisnuckui hänen Isädens can- 1. Reg. 2.
sa. Ja Salomonista hänen poiastans seiso myös 1. Reg. 11.
kirioitettu: Että hän on poisnuckunut hänen J- 1. Reg. 22.
sädens cansa. Samallamuotto Josaphat / Jero- 1. Reg. 14.
boam ia Abiam sanotan poisnuckenexi heidän Isä- 1. Reg. 15.
dens cansa. Stephanuxesta myös seiso kirioitettu
Apostolitten tegois / että hän on cansa poisnuckunut. Nijn myös P. Pawali kirioitta nijstä Cuol- Act. 7.
luista hänen Epistolasans Thessalonicerein tygö / ia 1. Thess. 4.
sano / että he owat poisnuckunet. Item: Että he macawat. Että me sen nyt owlemma sekä HErran
Christuxen omista sanoista / ia P. Ramatun todistoxista / että nijnen Christilisten Inhimisten Cuolema on yxi Uni / sentähden eij pidä meidän pelkämän Cuolemata enämbi cuin Unda / mutta hywällä mielellä tästä surkiasta Elämästä poislähtemän / ninquin me myös hywällä mielellä menemmä maata. Sillä ninquin Unen cautta Inhiminen / ioca caiken päiwän on työtä tehnyt / ia wäsyxisä maata pane / saapi hänen wäkens iällens / ia coco Rwmis on raitis cosca hän ylösnousepi: Nijn myös caicki se pahus ia heickous cuin Inhimises on / syndi ia mwt poiscatopi / ia Inhiminen puhdas / raidis ia wäkewä ylösnouse / ninquin P. Pawali sitä kirioitta Corintherein tygö / cusa hän puhu 1. Cor. 15.

Cuolluitten ylösnousemisesta / sanoden: Se kylwetän catowainen / ia ylösnouse catomatoin. Se kylwetän huonolisudes / ia ylösnousepi Cunnias. Se kylwetän heickoudes / ia ylösnousepi wäkewydesä. Se kylwetän yxi luonolinen Inhiminen / mutta ylösnouse yxi hengelinen Rumis.

Philip. 2. Ja sentähden sano sama P. Apostoli Philipperein tygö: Christus on minun Elämäni / ia Cuolema on minun woittoni. Sillä Cuoleman cautta me pääsemme tämän Elämän surkeudesta / synnistä ia Cuolemasta / ia tulemme ijancaickisehen Elämän.

Christū esse Dominum vitæ ac necis.

III. Opeme / että meidän HErra Jesus Christus on yxi HErra ylitzen Elämän ia Cuoleman / ia taita otta Inhimiseldä hengen pois ia iällens anda / ia meitä Cuolemasta autta. Ninquin se Cuningalinen Propheta Dawid sano: Meille on yxi Jumala ioca autta / ia se HErra ioca Cuolemasta pelasta.

Psal. 68.

Ose. 13. Ja Osean Prophetan tykönä puhu Messias HErra Christus itze / ia sano: Minä tahdon wapahta heitä Helwetistä / ia autta heitä Cuolemasta.

Rom. 8. & 14. Nijn myös P. Pawali sano Romarein tygö: Että HErra Christus teke ne Cuolluet Eläwäxi / ia cutzu ne cappalet iotca eij ole / ninquin ne olisit.

2. Tim. 1. Ja Timotheuxen tygö sano hän: Christus on Cuoleman poisottanut.

Estimercki tämän päälle on meille täsä Evangeliumis / cuinga woimalisesta hän ylösherätti Cuolluista Synagogan Päämiehen Tyttären / hänen woimalisen sanans cautta.

Luc. 7. Ja lesken Waimon Poian Nain

Caupungis. Nijn myös Lazaruxen Bethanias/ ioca io colme yötä oli haudasa maannut. Ja ninquin hän on heitä ylösherättänyt/ nijn hän myös pitä meitä ylösherättämän wijmeisnä päiwänä Cuolluista/ eij tähän catowaisen/ ninquin he silloin haudattin/ mutta sijhen ijancaickisehen Elämän. Iob. 11.

Toinen Osa.

Ensimäinen Osa oli Synagogan Päämiehestä / hänen rucouxestans ia Vscostans/ nijn myös sijtä Ihmeteosta/ cuin meidän HErra Jesus Christus teki hänen Huonesans / että hän ylösherätti hänen Tyttärens Cuolluista: Nyt täsä toisesa Osasa saamme cwlla tästä Waimosta / ioca sairasti punaista tauttia / ia hänen puhdistoxestans/ ionga Historian Evangelista wijdesä Cappalesa edespane. Analysis IIa Partis Quinque membra Comprehendens.

I. On tämän Waimon personasta/ ia hänen taudistans: Mulier profluvio sanguinis laborans.

Ja catzo/ yxi Waimo / ioca caxitoistakymmendä Wuotta oli punaista tauttia Sairastanut.

Mikä Waimo tämä on ollut/ eij Evangelista sijtä mitäkän kirioita: Mutta monicahdat wanhat Kircon Opettaiat sanovat/ että hän on ollut sijtä Caupungista Cæsarea Philippi, ionga Caupungin Herodexen Poica Philippus on andanut ylösraketa Romin Keisarin Cunniaxi. Tämä Waimo on ollut rascan taudin alla/ ioca händä waiwaisi/ eij yxi eli caxi

Aiastaicka/ mutta coco caxitoistakymmendä Wuotta. Ja sekä P. Marcus että Lucas kirioittawat/ että hän oli palio kärsinyt monelda Lääkärildä/ ia caiken hänen saatuns culuttanut hänen päällens/ ia eij yxikän taitanut händä parata. Ja on tämä köyhä Waimo cowin waiwattu täldä taudilda/ ioca caiken hänen wäkens ia woimans oli poisottanut / ia Lääkäritten käsisä palio kipua kärsinyt/ iotca händä moninaisen catkeran iuomisen/ woittein/ Plaastaritten ia muiden wälicappalitten cautta owat waiwanet. Ja wielä päälisexi oli tullut swren Köyhytten / sentähden / että hän caicki hänen saatuns oli culuttanut Lääkäritten päälle/ niin ettei hänellä mitäkän ollut iällens.

II. Attactus fimbriæ vestimenti Christi.

II. On tämän Waimon rupemisesta HErran Christuxen waattesen:

Hän käwi hänen takanans/ ia rupeisi hänen waattens Liepesen/ sillä hän oli sanonut itzellens: Jos minä waan rupen hänen waatteens/ niin minä tulen terwexi.

Täsä Evangelista cahtalaiset Asiat edespane.

1. Accessus à Tergo.

1. Että hän käwi hänen tacanans. Sillä cosca meidän HErra Jesus Christus oli matcasa / ia käwi tiellä tämän Päämiehen ia Opetuslastens cansa/ niin tuli tämä Waimo ia käwi hänen takanans / sentähden ettei hän rohgennut käydä Inhimisten näkywisä. Ja Mosexen Laissa seiso: Että se Waimo ioca oli cauwain punaises taudisa/ piti oleman saastainen/ niin cauwain cuin hän olisi siinä taudisa. (Levit. 15. Num. 5.)

2.

2. Että hän rupeisi HErran Christuxen waat-

ten

ten Liepesen: Sillä hän oli sanonut / ios minä waan saisin ruweta hänen waatesens / nijn minä tulisin terwexi. Tämä Waimo on cwllut HErrasta Christuxesta / ninquin P. Marcus sano / sen hywän ia cwluisan sanoman / cuin hänestä käwi / että hän oli walmis caickia auttaman / ia oli parandanut monda / iotca taudiliset owat ollet / sekä Spitaliset / Rambat / Sokiat / Cwroit ia Halwatut / ia Cuolluita ylösherättänyt: Ja tästä saij hän sen Vscon / että hän myös piti händä parandaman / ninquin hän muita oli parandanut. Ja sentähden otti rohkiuden hänen etteens / ia meni hänen tygöns / ia käwi hänen takanans.

Contrectatio vestimenti Christi.

III. On HErran Christuxen käändämisestä tämän Waimon puolen:

III. Conversio ad mulierẽ & intuitus.

Nijn Jesus käänsi hänens / ia näki hänen.

Ne mwt caxi Evangelisterit sanovat / että Jesus tunsi / että awu oli hänestä ulgoskäynyt / ia käänsi hänens Cansan seasa ia sanoi: **Cuca se on ioca minun rupeisi?** Cosca caicki kielsit / sanoi **Pietari** ia mwt Opetuslapset: **Mestari / Cansa sinua ahdista ia waiwa / ia sinä sanot / cuca minuun rupeisi?** Nijn sanoi Jesus / iocu minun on ruvenut / sillä minä tunsin / että awu minust ulgoskäwi / minä tiedän / että iocu on minun waateiseni ruwenut ia tullut terwexi. Ja hän catzoi ymbärins / sen iälken ioca sen oli tehnyt / cosca Waimo näki / ettei se sala ollut: Mutta Waimo pelkäisi / sillä hän tunsi / mitä hänen cansans oli tapahtunut / ia tuli wapisten / ia langeisi hänen ialcains etteen / ia ilmoitti caikelle Cansalle / mingä syyn tähden hän oli ottanut hänen päällens.

IV. Allocutio & intuitus.

IV. On HErran Christuxen puhesta tämän Waimon tygö:

Ja cuin hän näki hänen / sanoi hän: Ole hywäsä turwasa Tyttäreni / sinun Vscos on sinun terwexi tehnyt.

Näisä sanoisa P. Mattheus cahtalaiset Asiat edespane.

1. Consolatio Christi consolantis mulierem confidentem.

1. Että hän käske hänen olla hywäsä turwasa / ia sen cansa lohdutta händä / sillä hän pelkäisi ia wapisi. Hän luli ia toiwoi saavans sekä ruweta HErran Christuxen waatten Liepesen / ia saada hänen terweydens iällens: Mutta cosca HErra Christus kysyi / cuka häneen rupeisi / niin hän peliäten ia wapisten käwi edes. Sentähden lohdutta HErra Christus händä / ia cutzu hänen Tyttärexens sanoden / **Ole hywäsä turwasa Tyttäreni.** Ninquin hän tahdoisi sano: Älä pelkä sentähden / että minä kysyin / cuca minuun rupeisi? Sillä eij se ole sinun häwäistöxes eikä wahingos / mutta sinun ylistöxes ia Cunnias / senpäälle / että caicki ymmärräisit sinun Vscos / että sinä Vscon cautta minun päälleni sait iällens sinun terweydes.

2. Fidei vis & efficacia.

2. Että hänen Vscons oli hänen terwexi tehnyt. P. Marcus kirioitta / että HErra Christus sanoi tälle Waimolle: **Ole hywäsä turwasa Tyttäreni / sinun Vscos on sinua auttanut / mene rauhan / ia ole terwe sinun witzauxestas.** Täsä nyt HErra Christus ylistä tämän Waimon Vscoa caiken Cansan edesä / cuin händä seuraisi. Ninquin hän tahdoisi sano: Että sinä olet sinun Vscalluxes

minun päälleni pannut / nijn sinä olet sijtä saman sinun Uscos cautta terweydes iällens saanut.

V. On tästä Tunnustähdestä / cuin HErra Christus täsä teki:

V. Miraculum ipsum seu effectum facti.

Ja se Waimo tuli terwexi samalla hetkellä.

P. Marcus sano / että hänen weri lähtens cohta cuiwetui / ia tunsi hänen Ruumisans / että hän oli terwexi tullut sijtä waiwasta. Ja Cohta samalla hetkellä tuli hän terwexi hänen taudistans: Ja osotta meidän HErra Jesus Christus hänen Jumaluden wäkens ia woimans / että hän taita ia woij caicki taudit parata ilman Ulconaista wälicappaletta / ia todista sen cansa / että hän on se Ulgosluwattu Messias Maailman wapahtaia / ioca piti tuleman Maailman: Sillä hän yxinäns taisi sen tehdä / iota eij caicki Lääkärit taitanet tehdä / ioinen päälle hän caicki hänen saatuns oli culuttanut. Ja tämän Tunnustähden cautta on tämän Synagogan Päämiehen Usco swresta wahwistettu: Sillä hän seuraisi ynnä muiden cansa meidän HErra Jesusta Christusta / ia sekä näki että cwli / mitä hän tämän Waimon cansa puhui ia teki. Ja cosca hän näki ia ymmärsi / että se Waimo / ioca nijn swren hetken / nimittäin / caxitoistakymmendä Wuotta oli sairastanut / saij nijn äkistä HErran Christuxen woiman cautta hänen terweydens iällens / nijn hänen Uscons sijtä enättin ia wahwistettin / että sekä hän itze / että coco hänen huonens Uscoi.

Loci Com: IIa Partis.

Opetuxet toisesta Osasta.

Discimus Deum aliquamdiu differre auxilium.

I. OPeme / että Jumala hänen ihmelisestä neuwostans wijwyttä toistnans awun cansa / ia anda Inhimisten hetkens ristin alla olla / senpäälle / että hänen apuns sitä paramin tuttaistn / ia hänen cunnians sitä enämbi ia lawiamalda tulist ymbäri lewitetyxi: Sillä ios Jumala cohta auttaist Ulgos ristin alda / ninquin Inhimiset tahdoisit / iotca ristin alla eij cauwain tahdoist olla / nijn eij hän taidaist aiatella / mistä se apu hänelle tulist / iwlisi sen itzestäns tulewan / eikä sitä taidaist tietä / että se apu tule Jumalalda / ia että Jumala on se ainoa ioca händä autta. Ja sentähden Jumala hetkens anda Inhimisten ristin alla olla / ia eij cohta händä autta / senpäälle / että hän oppist tundeman ia tunnustaman / että Jumala itze händä on auttanut / ia eij yxikän muu / ia pitä sen tietämän / että cosca Inhimisen apu puttu / nijn Jumalan apu alcapi. Ninquin meille on Esimercki täsä Waimosa / ioca caxitoistakymmendä Wuotta sairasti punaista tauttia / ia olist Jumala taitanut händä cohta autta ia terwexi tehdä: Mutta hän annoi hänen sen taudin alla olla nijn cauwain / ia annoi hänen kiusata Läkäreitä / iotca eij cuitengan taitanet caickein heidän neuwoinsa cansa händä terwexi tehdä / ia sijtte äsken / cosca hän caicki wälicappalet oli kiusanut / ia ymmärsi ettei ne händä taitanet autta / Nijn Jumala sijtte tuli awun cansa / ia teki hänen terwexi / että hänen piti sen tietämän ia ymmärtämän / että cosca caicki Inhimisten apu oli alcona /

nijn

nijn Jumala tuli hänen apunsa cansa. Nijn se myös tapahtui Israelin wäen Cansa / cosca he olit tullet Vlgos Egyptistä / ia Pharao Cuningas aioi heitä taka caiken Sotawäkens cansa / nijn he olit caickein swrimasa waarasa: Sillä punainen Meri oli heidän edesäns / wiholinen heidän takanans / Wuoret olit cahden puolen / ettei he cuhungan saanet paeta / mutta piti taicka wiholistlda Cuoliaxi lyötämän / taicka iuoxeman Mereen ia upottaman itzens sijhen: Ja he caicki pelkäisit ia hwsit / sillä eij he nähnet mwta edesäns cuin Cuoleman. Silloin HErra Jumala itze tuli yhden swren / wäkewän ia ihmelisen awun cansa / ia laski heitä läpitze Meren cuiwin Jalgoin ilman mitäkän wahingota: Ja Vpotti sijhen Pharaonin / ynnä caiken hänen Sotawäkensä cansa. Samallamuotto seiso kirioitettu P. Johannexen tykönä / yhdestä sokiasta miehestä / ioca io Äitins cohdusta oli sokiana ollut / tämä myös on ollut swren ristin alla caiken Eliaicans / senpäälle / että (ninquin HErra Christus sano) Jumalan työt piti hänesä ilmoitettaman: Ja meidän HErra Christus autti händä / ia annoi hänen nägyns iällens. Ja monda mwta sencaltaista Esimerkiä ovat sekä Wanhasa että Vdesa Testamentisä / ioista meidän pitä oppiman / että me olemma kärstwäiset ristin alla / ia toiwomme / että Jumala wijmein tule wäkewän awun cansa / ia silloin enimäst / cosca caicki Inhimisen apu on Vlcona. Exod. 14. Ioh. 9.

II. Opeme / että Inhimisten apu on caicki turha / ia eij taida menestyä / iollei Jumala anna sijhen hänen hywästisiugnaustans. Ja ninquin caicki mw Omnẽ medicinam & opem hominum esse ir-

ritam sine benedictione divina. Ihmisen edesottamus/ työ ia teko/ eij taida mitäkän hywä matcan saatta ilman Jumalan awuta/ ninquin *Psal. 127.* Psalmisa seiso: Ellei HErra ylösrakenna Huonetta/ nijn he turhan työtä tekewät/ iotca sitä rakendawat. Jollei HErra wariele Caupungita/ nijn wartiat turhan sen ylitze walwowat: Nijn myös Lääkärin työ ia apu on turha/ eikä taida Ihmistä autta/ iollei Jumala hywästistugna hänen Työtäns/ ia anna sijhen menestystä. Ninquin sen päälle täsä Evangeliumis on Esimercki/ että tämä Waimo/ ioca caxitoistakymmendä Wuotta sairasti punaista tauttia/ ia culutti caicki hänen saatuns Lääkäritten päälle: Mutta ettei Jumalan apu ia hywästistugnaus sijnä cansa ollut/ nijn se caicki oli turha/ ia eij taitanut mitäkän hywä matcan saatta. Lääkärin woittet ia muut luonnoliset wälicappalet owat Jumalan lahiat/ ioca myös ne itze on säätänyt/ ninquin *Syr. 8.* Syrach sano. Nijn eij he cuitengan taida omalla wäelläns ia woimallans ketäkän parata/ ellei Jumala anna sijhen hänen hywästistugnaustans. Sentähden eij pidä Lääkärit luottaman heidän wircans/ työns ia woittens päälle: Mutta rucoileman Jumalata caickein ensistä/ että hän annaisi hywästistugnauxens sijhen/ että se menestyisi. Ja ne iotca sairastawat/ eij pidä cohta Lääkärin tygö etzimän/ mutta ensistä pakeneman Jumalan tygö/ ia häneldä apua anoman: mutta ios Jumala pitä cwleman hänen rucouxens/ nijn caickein ensistä tehkän synnin catumuxen ia Elämän parannoxen/ ia sopican ensin Jumalan cansa/ *Syr. 10.* ninquin Syrach sitä caunista opetta ia mana/ sano-

den: Minun poicani / coscas olet sairas / nijn rucoele HErra / nijn hän tekepi sinun terwexi. Lacka pois syndi tekemäst / ia tee sinun Kätes nuhtettomaxi / ia puhdista sinun Sydämes caikesta pahasta tegosta.

XXV. SVNNVNTAI JÄlken P. Colminaisuden Sunnuntain.

Evangeliumin Kirioitta P. Mattheus 24. Lugus.

JA sanoi Jesus Opetuslapsillens: Cosca te nägettä häwitöxen cauhisturē / iosta sanottu on Daniel Prophetan cautta / seisovan sijnä Pyhäsä siasa / (ioca tämän luke / se ymmärtäkän). Silloin ne

quin Judeas ovat / paetkan Wuortein päälle. Ja iotca Caton päälle ovat / älkän alasastuco ottaman mitäkän Huonestans. Ja ioca Pellolla on / älkän iällens palatco waatteitans ottaman. Mutta wee rascasten ia Imettäwäisten nijllä päiwillä. Mutta rucoilcat / ettei teidän paconna tapahtuisi Talwella / eikä Sabbathin päällä. Sillä että silloin pitä swren waiwan oleman / iongacaltainen eij ole ollut Maailman algusta tähän aikan asti / eikä tästedes ole. Ja ellei ne päiwät lyhetäisi / nijn eij yxikän Liha tulisi wapahdetuxi / mutta Vlgoswalittudē tähden ne päiwät lyhetän. Silloin ios iocu teille sanois: Catzo / täsä on se Christus / taicka siellä / nijn älkät Vscoco. Sillä että Falskit Christuxet / ia Falskit Prophetat ylösnousewat / ia tekewät swret Tunnustähdet ia Ihmeet / nijn että myös / ios taidais olla / nekin Vlgoswalitut exymisen wiettäisin.

Catzo / minä olen teille edellä sanonut. Jos he sijs teille sanowat: Catzo / hän on Corwes / nijn älkät ulgosmengö. Catzo / hän on Camaris / älkät Vscoco. Sillä nin-

quin

quin pitkäisen tuli leimahta Idästä/ ia näkypi haman Ländehen / niin myös ombi Inhimisen poian tulemus. Mutta cusa raato on/ siihen myös Cotcat cocounduwat.

TÄSÄ Evangeliumis meidän HErra Jesus Christus ennusta ia saarna siitä rangaistoxesta / ioca piti käymän Jerusalemin ia myös coco Judean ylitze/ ia siitä merkistä/ ioca sen edellä piti käymän. Niin myös lohdutta hänen Opetuslapsians/ ettei heidän pidä peliästymän sentähden/ mutta rucoileman Jumalata/ ia aicanans pakeneman sen rangaistoxen edestä. Sitälikin ennusta HErra Christus myös täsä Maailman lopusta / ia niistä merkeistä cuin sen edellä pitä käymän / manaten hänen Opetuslapsians ia meitä caickia / että meidän pitä cawahtaman niitä wääriä opettaita/ iotca meitä pyytäwät wietellä / ia saatta wäärän oppin: Lohdutta myös/ että hän itze tahto olla meidän tykönän ia meidän cansan/ ia meidän itze pitä cocounduman hänen tygöns / ninquin Cotcat cocounduwat raadon tygö. Tilan tähän saarnan owat Opetuslapset hänelle andanet/ sillä cosca HErra Christus ulgosmeni Jerusalemin Templistä / niin hänen Opetuslapsens käwit edes/ että he osotaisit hänelle Templin rakennoxen: Niin sanoi Jesus heille / Ettäkö te caickia näitä näge? Totisesta sanon minä teille/ Eij pidä iätettämän täsä kiwiä kiwen päälle / ioca eij mahan

Exordium & summa Evangelij.

Occasio hujus concionis Christi.

cukisteta. Ja cosca he sen cwlit / kysyit he häneltä / sanoden: Sanos meille / cosca tämä tapahtu / ia mikä pitä olemã sinun tulemises mercki? Ja sen cansa ilmoitit ia osotit heidän aiatoxens / että he lwlit Jerusalemin Templin seisowan wijmeisen päiwään asti. Ja sen cuin meidän HErra Christus puhui Templin rakennoxesta / ettei kiwiä pitänyt iäämän kiwẽ päälle / sen he ymmärsit Maailman lopusta / cosca sekä Jerusalemin Templi / ia coco tämä Maailma piti huckuman: Ja käwi nijn heidän kysymisens molembain sekä Templin että Maailman lopun päälle / sentähden myös meidän HErra Christus molembain kysymisen päälle heille wastauxen anda.

Tämä Evangeliumi yhtensopi sen seitzemenen Usconcappalen cansa / cusa me tunnustamme ia sanome: Minä uscon / että meidän HErra Jesus Christus on tulewa Duomitzeman Eläwitä ia Cuolluita. Ja seitzemenen rucouxẽ cansa / cusa me rucoilemme / että Jumala meitä warielisi caikesta pahasta.

Propositio bimembris.

Täsä Evangeliumis on caxi Osa:

I. On Jerusalemin häwitöxestä.

II. On HErran Christuxen wastauxesta hänen Opetuslastens kysymisẽ päälle / ia nijstä merkeistä / iotca pitä edellä käymän wijmeistä Duomiopäiwä:

Ensimäinen Osa.

Analysis I. Partis, quinque membra continens.

NIin pallo cuin tähän Ensimäisen cappalen Jerusalemin häwitöxestä tule / edespäne Evangelista sen wijdesä cappalesa.

I. On sijtä aiasta / cosca tämä häwitös piti tapahtuman.

Ja sanoi Jesus Opetuslapsillens / cosca te saatta nähdä sen häwitöxen julmuden / joca on sanottu Daniel Prophetan cautta / seisowan sijnä pyhäsä siasa / ioca tämän luke se ymmärtäkän.

I. Tempus desolationis.

Täsä meidän HErra Jesus Christus wastapi Opetuslasten kysymiseen Jerusalemin Caupungin ia Templin häwitöxestä. Ja cosca te saatta nähdä häwitöxen julmuden: Græcan Textis seiso se Sana βδέλυγμα, ioca on nijn palio / cuin yxi sangen cauhia ia julma / iota caicki cauhistuwat ninquin yhtä häijyä ia hirmuista cappaletta. Ja anda HErra Christus sen cansa tietä / että sencaltainen julma rangaistos ia häwitös piti käymän ylitze Jerusalemin / että caicki iotca sen näkewät eli cwlewat pitä cauhistuman sen ylitze. Ja että meidän HErra Christus wetäpi tähän sijälle Danielin Prophetan ennustoxen / nijn tule meidän catzo mitä hän sijtä kirioitta ia Prophetera: Sillä hän on io monda sata Aiastaicka ennein sijtä häwitöxen julmudesta ennustanut / Ninquin sijnä yhdexännes lugus seiso / cusa hän näin kirioitta: Ja häwitöxen julmus pitä selsoman Cherubin sijpein wieresä / ia on päätetty / että se pitä loppun asti häwitetyxi tuleman. Tämä Prophetia silloin täytettin / cosca Romin Keisari Cajus Caligula, ioca oli se neliäs Romarein Keisari / annoi panna hänen Cuwans Jerusalemin Templin sijhen caickein pyhimän

Dan. 9.

siaan/ cuhunga eij yxikän tohtinut sisälle mennä/ mutta ylimäinen Pappi yhden kerran Wuodesa/ ia sen cansa swresti turmeli coco Templin ia sen pyhimän sian/ ioca oli yxi julmuus ia Cauhistos caickein edesä/ että sen Jumalattoman Keisarin Cuwan piti sijnä paicasa Cherubin sijpein wieresä seisoman. Ja se oli yxi mercki sijhen/ että pacanat piti sekä Templin/ että coco Jerusalemin Caupungin Maahan cukistaman ia häwittämän/ ia sentähden anda HErra Christus heille sen merkixi/ cosca he näkewät sencaltaisen hirmuisen julmuden sijnä pyhäsä Jerusalemin Templisä/ nijn sen saman Templin häwitös/ Caupungin ia coco sen Maacunnan läsnä ombi.

II. Mandatum Christi de capescenda fuga.

II. On HErran Christuxen manauxesta ia käskystä pacoon:

Silloin ne iotca Judeasa owat/ paetkan Wuortein päällä: Ja iotca Katon päälle owat/ älkän alastulco ottaman mitäkän Huonestans: Ja ne iotca Kedolla ovat/ älkän palatco waatteitansa ottaman.

Täsä meille cahtalaiset edespannan.

I. Että ne iotca Judeasa owat/ pitä pakeneman Wuorttein päällä. Joilla sanoilla HErra Christus neuwo ia mana hänen Opetuslapsians ia muita Christilistä Inhimistä/ että cosca nämät piti tapahtuman/ silloin piti heidän pacoon itzens andaman/ ios he tahdoit hengens pitä: Ja osotta myös heille sen sian cuhunga heidän pakenemä pitä/ nimittäin/ Wuorttein päällä/ cuhunga Sotawäki eij pääse/ eikä taida heille

wahin-

wahingota tehdä. Ja Eusebius kirioitta / että Apostolit ia mwt Jumaliset Inhimiset/owat tämän saman HErran Christuxen käskyn iälken mennyt yhteen Caupungin Pella nimeldä Jordanin wirdan tykönä / ia sijnä owat ollet rauhasa wiholisilda.

2. Että ne iotca olit Caton päälle eli Kedolla/ ei pitänyt palaiaman Huonesen ottaman waatteitansa eli mwta mitäkän: Näillä sanoilla HErra Christus käske kijrutta pacoon/ eikä milläkän muotto wijwyttämän. Cuin hän tahdoisi sanoa: Eij teidän pidä siecaileman eikä wijwyttämän / mutta teidän pitä nopiast pakeneman/ ennein cuin wiholinen teitä käsittä / iättäkät Coton ia caicki sijhen/ ia pyytkät hengen päästä.

III. On HErran Christuxen walitoxesta / rascain Waimoin ia Imettäwäisten waiwasta:

III. *Quærela de misera conditione prægnantium & lactantium.*

Mutta wee nijlle Rascaille ia Imettäwäisille nijnä päiwinä.

Meidän HErra Christus täsä surcuttele nijtä Waimoia/ iotca sijhen aickä owat rascat ia Lasta imettäwät/eij sentähdē/että synnyttä Lapsia erinomaisesta Awioskäskysä/ eli Lapsia imettä on syndi itzestäns/sillä Jumala sen itze nijn säätänyt on / ia se on Waimon erinomainen caunistos: Mutta sentähden/että rascaille Wamoille on työläs paeta ia matcusta heidän cuormans cansa/ cuin he Cohdusans candawat. Nijn myös nijlle ioilla Lapset nisäsä owat / on sangen työläs ia rascas matcusta pienen Lapsen cansa / ia paeta wiholisen edhestä. Ja sentähden sano HErra Chri-

ſtus wee nijlle raſcaille/ ia imettäwäiſille nijnä päiwinä. Ninquin hän oliſt tahtonut ſano: O nijtä Waiwaiſia iotca ſilloin raſcat owat/ia Lapſia imettäwät/ cuinga työläs heidän on ſilloin paeta/ ia waicka he pakenewat/nijn cuitengin wiholiſet ſaawat heidän kijnni/ ia ſurmawat heitä ynnä Laſtens canſa. Tertullianus kirioitta näinen HErran Chriſtuxen ſanain päälle tämän ulgoſtoimituxen: Non autem interjectio Væ eſt vox clamantis & execrantis, ſed commiſerantis & dolentis. Se on: Eij HErra Chriſtus ſen ſanan canſa Wee Duomitze eikä pahasti kiroa/ mutta pitä canſa kärſimystä heidän canſans/ ia armahtele heitä.

I. V. Adhortatio Christi ad preces

IV. On HErran Chriſtuxen manauxeſta rucouxeen:

Mutta rucoelcat/ ettei teidän pacon tapahtuiſi Talwella eikä Sabbatina.

Täſä meidän HErra Chriſtus oſotta ſen oikian muodon/ mitä heidän pitä tekemän ſencaltaiſeſa tuſcaſa ia hädäſä/nimittäin/rucoileman Jumalata/ että hän nijn laittaiſi/ ettei ſe tuſca tuliſi heidän päällens Talwella eikä Sabbatina: Sillä Talwiſen aican owat pacaiſet/ tuiſcut/ ſateet ia muut waaraliſet ilmat/ että ioca ſilloin pitä pakeneman wiholiſten edeſtä/ ſe kärſi wilua/ ia uſein Lumeſa kijni ſaadan coſca iäliet näkywät/ ia päiwä ſilloin on lyhykäinen/ että ſe ioca pagos on eij cauwas kerkiä. Nijn myös Wnorttein päle eij ole hywä olla pacaiſen ia lumen ſiſälle/ eikä myös tohdi tehdä walkiata etteens Wiholiſten tähden/ ioca cohta ſinne mene/ cuſa hän ſaugun ia wal-

kian näkepi/ia löydäisi heitä siellä. Nijn myös Sabbatin päiwänä eij ole hywä paeta / sillä Jwttan Cansa heidän Isädens säädyn iälken olit sijnä lwlosa/ ettei heille ollut luwalinen / waicka cuinga swri-tusca heidän päällens oli / matcusta Sabbatina enämbi cuin tuhanen askelda / ioca cutzutan Sabbatin matcaxi. Tästä HErra Christus täsä puhu/ eij sentähden/ että hän Jwttain Cansa sijnä astasa pitä/ eli sijhen wäärän lwlon heitä wahwista: Mutta hän puhu sen iälken/ cuin he aiattelit. Ja tahto nijn palio sano: Että teille on se aiatos / ettei ole luwalinen Sabbatin päiwän päälle matcusta eli waelda/ enämbi cuin yhden Sabbatin matcan/nijn rucoelcat sijs/ ettei te mahtaisi paeta wiholisten edestä Sabbatina / sillä silloin te eij cauwas saa paeta / ia wiholinen teitä cohta saawuttapi.

V. On sijtä syystä / mingä tähden heidän pitä pakeneman ia rucoileman: V. Ratio capessendæ fugæ & precationis.

Sillä että silloin pitä swren waiwan oleman / ettei sencaltaista ole ollut Maailman algusta tähän Aican asti / eikä edespäin pitä oleman. Ja iollei ne päiwät tulisi lyhetyxi/ nijn eij yxikän Liha tulis wapahdetuxi: mutta Vlgoswalittuiden tähden pitä ne päiwät lyhettämän.

Täsä HERra Christus osotta sen syyn / mingä tähden heidän piti pakeneman ia rucoeleman / nimittäin/ sen swren tuscan ia waiwan tähden/ cuin silloin pitä oleman/ nijn ettei Maailman algusta sencaltaista

ole ollut. Ja mitä meidän HErra Christus täsä ennusta/ se on caicki tullut täytetyxi silloin/ cosca Titus Wespasianus Romarein sotawäen Cansa tuli Jerusalemin/ ia sekä Caupungin että Templin maahan tukisti/ ettei kiwiä iäänyt kiwen päälle/ ninquin Iosephus kirioitta/ ia sen kymmenenen Sunnuntain päälle iälken P. Colminaisuden Sunnuntain ioca Wuosi sijtä saarnatan. Ja se cuin HERra Christus täsä sano/ että ios eij ne päiwät tulisi lyhetyxi/ nijn eij yxikän Liha tulis wapahdetuxi: Sen cansa hän tietä anda/ että iollei Jumala estäisi wiholista ia heidän julmuttans/ia yhtä määrä heidän etteens panisi/ionga ylitzen eij he saa käydä/ nijn eij yxikän Liha/ Se on/ eij yxikän Inhiminen coco Judeasta heidän Käsistäns ia murhasta pääsisi/ mutta caicki surmataisin ia tapetaisin. Mutta että sijnä wielä monicahdat owat Vlgoswalitut/lyhendä Jumala nijnen tähden ne päiwät/ ia wähendä Sotawäen wallan/ nijn ettei he nijtä saa surmata. Ja tähän asti HErra Christus on ennustanut Jerusalemin häwitöxestä.

Loci Com: Iæ Partis.

Opetuxet ensimäisestä Osasta.

Discimus Deum punire regiones, nationes et civitates propter peccata. Prov. 28. Gen. 8.

I. OPeme/ että Jumala caickiwaldias rangaise Maacunnat/ Caupungit ia Kylät synnin tähden/ cuin Inhimiset hänen Käskyäns ia tahtons wastan tekewät/ sekä hänen pyhän sanans ylöncatzen/ ia monen muun synnin tähden/ ninquin Salomon sano. Ja meille on monda Esimerkiä sen päälle/ cuinga Jumala on rangaisnut synnin: Sen ensimäisen Maailman Jumala rangaise Weden

den paisumisen cansa / niin ettei caikista cuin silloin Maanpäälle asuit yxikän idänyt / paitzi Noe itze cahdexandena / ionga Jumala Archisa Jhmelisest warieli / niin monen Aallon ia swren tulispään seasa / niin cauwain cuin Wedenpaisumus ylitzen käwi. Sodoman ia Gomorran Jumala rangaisi heidän syndeins tähden tulen ia tulikiwen cansa / ionga hän annoi sata Taiwasta. Ninquin Jumala itze sistä puhu Abrahamin cansa sanoden: Sodomas ia Gomorras on swri hwto / ia heidän syndins on sangen rascat. Ja HErran Engelit sanoit Lothin tygö / että meidän pitä häwittämän sen paican / sentähden / että heidän hwtons on swri HErran edesä / ioca meitä on ulgoslähettänyt häwittämän heitä. Gen. 19.
Sen Jumalattoman Cuningan Pharaonin Jumala Vpotti punaisen Mereen caiken hänen Sotawäkens cansa. Ja täsä Evangeliumis on meille yxi cauhia Esimercki / cuinga hirmuisesta Jerusalemin ia HErran Tempel rangaistin synnin tähden / niin ettei kiwiä iäänyt kiwen päälle / ninquin Jumala Jeremian cautta oli puhunut sanoden: Minä tahdon Jerusalemin tehdä yhdexi kiwi rouckiaxi ia Cohikärmein asuma siaxi / ia tahdō häwittä Judan Caupungit / niin ettei yxikän niisä pidä Asuman. Ja pane cohta sen syyn / mingä tähden he niin piti rangaistaman / sentähden (Sano hän) Että he ylönandawat minun Lakini / ionga minä olen heille andanut / ia eij cwle minun sanani / eikä Elä sen iälken. Ja ninquin Jumala on nämät rangaisnut synnin tähden / niin hän wielä nyt rangaise Exod. 14. Ierem. 9.

sekä aialisella että ijancaickisella rangaistuxella caickia synnin tähden/ iollei aicanans parannosta ia catumusta tehdä. Sentähden luopucan itzecukin synnistä aicanans/ ennein cuin Jumalan wiha ioca on poltawainen tuli/ ia rangaistus tulepi hänen ylitzens.

Monemur Deum per ministros suos prædicere futuram pænam. II. Opeme tästä ensimäisestä Cappalesta/ että ennein cuin Jumala lähettä iongun rangaistoxen Inhimisten päälle/ niin hän ensistä anda ilmoitta ia julgista sen/ hänen Palweliains ia Saarnamiesten cautta/ ninquin Propheta Amos sano: *Amos 3.* **Eij HErra mitäkän tege/ mutta ilmoitta hänen Palwelioillens Prophetaille hänen salaudens.** Ja osotta Jumala siinä hänen armons/ laupiudens ia pitkämielisydens Inhimistä wastan/ ettei hän cohta hänen hirmuisen wihans iälken rangaise heitä/ ninquin hänen oikeudens waati/ ia Inhimiset synnin tähden ansainnet ovat/ mutta anda ennein tietä ia ilmoitta heille hänen Palweliains cautta sen rangaistoxen/ ennein cuin hän sen lähettä/ senpäälle/ että he wielä nyt ennein cuin rangaistus päälle tule/ käänäisit itzens Jumalan tygö yhden oikian ia wahwan synnin catumuxen ia Elämän parannoxen cansa/ leppytäisit Jumalan wihan/ ia niin estäisit pois sen rangaistoxen ioca heille edes seiso. Ninquin meille sen päälle on monda Esimerckiä P. Raamatusa: Sen Ensimäisen Mailman edesä annoi Jumala hänen Palwelians sen wanhurscan **Noan** ilmoitta heille/ io sata ia caxikymmendä Aiastaicka ennein Weden paisumista/ ioca piti *Gen. 7.* käymän caiken Maailman ylitze synnin tähden/ ioca oli yxi pitkä Aica/ ia olisit kyllä taitanet sillä wälillä

itzens parata / ios he olisit tahtonet. Moses ia Aron owat ilmoittanet sille Egyptin Cuningalle Pharaonille sen rangaistoxen / iolla Jumala händä ia hänen Alimaistans tahdoi rangaista / ia olisi taitanut poisestä sen rangaistoxen / ios hän olisi tahtonut cwlla heitä. Esaian Prophetan cautta Jumala annoi ilmoitta sen rangaistoxen / ioca piti käymän Babelin ylitze sen swren ia ialon Caupungin Caldeasa. Jeremian Prophetan cautta Jumala ilmoitti sen rangaistoxen / cuin piti käymän ylitzen Jerusalemin ia coco Judean Maacunnan. Saman Prophetan cautta myös ilmoitti Jumala sen rangaistoxen ylitzen Edomisteritten ia Damascun. Prophetan Sophonian cautta Jumala ilmoitti / nitä Moabisterein ia Ammonisterein ylitze piti käymän. Nijn myös Niniviterein Caupungin asuwaisille on Jumala Prophetan Jonan cautta ilmoittanut neliä kymmendä päiwä ennein / että hän tahdoi häwittä sen Caupungin / mutta että he cwlit Prophetan saarnan / ia tegit parannoxen / sentähden myös Jumala poisesti sen rangaistoxen heidän päaldäns. Nijn Jumala wielä nyt anda ennein saarnatta parannosta / ia Vhka rangaista Cansa iollei parannosta tehdä: Ja ios me cwlem ia manauxia wastan otamme / nijn Jumala rangaistoxet meidän päaldän poisestä / mutta iollei me tahdo cwlla / nijn hän rangaise sen cowemmin. Ier. 13. 15. Ierem. 49. Dan. 9. Sophon. 7. Iona 1.

III. Opeme / että cosca Jumala rangaise iongun Maacunnan synnin tähden / nijn ei hän silloin unhota nijtä Vlgoswalituita / mutta muista heitä / ia aina aiattele heidän päällens ia heitä wariele / ettei he Discimus Deum in publicis calamitatib' electos conservare.

ynnä nijnen Jumalattomitten canſa poishuckuiſt/
ninquin Jumala warieli Noan wedenpaiſumiſen ai-
cana: Lothin/ Sodoman ia Gomorran häwitö-
xen aicana: Jeremian Prophetan Jeruſalemin hä-
witöxen aicana / ioca tapahtui Cuningalda Nebu-
Ierem. 39. cadnezarilda. Abdemelekin ioſta ſeiſo kirioitettu
Jeremian tykönä/ että Jumala ſanoi häneſtä Jere-
mian tygö: Mene ia ſano Abdemelekin ſen Etio-
pian Miehen tygö: Nain ſano HErra Zebaoth
Jſraelin Jumala/ minä tahdon wapahta ſinun
ſijhen Aican / ia en tahdo anda ſinua heidän Käſijns
ioita ſinä pelkäiſit. Sillä minä tahdon autta ſinua
ſijtä ulgos / nijn ettei ſinun pidä langeman mie-
can cautta/ mutta ſinun pitä käymän ſijtä henge-
ſä/ ninquin yhden ſaalin canſan. Sentähden et-
tä ſinä panit ſinun uſcalluxes minū päälleni/ ſano
HErra. Nijn Baruchin tygö ſanoi Jumala Je-
Ierem. 45. remian cautta: Catzo/ minä tahdon anda tulla
onnettomuden ylitze caiken Lihan / mutta ſinun
Sielüs tahdon minä ſinulle anda yhdexi ſaalixi/
cuhūgas ikänäns menet. Samallamuotto myös Ju-
2. Sam. 24. mala warieli Dawidin Cuningan Ruttotaudin ai-
cana. Ja eij waiwoin Jumala wariele nijtä Vlgos-
walituita Jnhimiſtä hädän ia tuſcan Aicana/ mutta
myös lyhendä ia wähendä Vſein rangaiſtoxet heidän
Gen. 18. tähdens. Ninquin 1. Moſexen Kirias ſeiſo kirioi-
tettu/ cuinga Jumala waſtaiſi Abrahami/ coſca hän
tahdoi rangaiſta Sodoman ia Gomorran/ ſillä A-
braham ſanoi: Tahdockos häwittä ſen Wan-
hurſcan/ynnä ſen Jumalattoman canſa/taita olla

että.

että Caupungis on wijsikymmendä Wanhurscasta/ tahdockos heitä häwittä/ ia eij säästä sitä paica widenkymmenen Wanhurscasten tähden/ iotca owat sijnä sisällä. Nijn wastaisi HErra/ ia sanoi: Jos minä löydän wijsikymmendä Wanhurscasta Sodoman Caupungis/ nijn tahdon minä säästä caickia paicacunda heidän tähtens. Abraham wastaisi/ ios sijnä olisi wijttä waila wijsikymmendä Wanhurscasta/ tahdockos häwittä sen Caupungin nijnen wijden tähden. HErra wastaisi: Jos minä löydän sijnä neliäkymmendä ia neliä/ nijn en minä tahdo häwittä heitä. Abraham sanoi wielä edespäin hänelle: Taita tapahtu/ että sijnä löytän neliäkymmendä. Wastaisi HErra: En tahdo minä häwittä heitä nijnen neliänkymmenen tähden. Ja cosca Abham wielä enämbi puhui sanoden: Jos sijnä löyttäisin colmekymmendä eli caxikymmendä/ taicka wielä kymmenen Wanhurscasta. Nijn wastaisi Jumala: En tahdo minä häwittä heitä nijnen kymmenen tähden. Näistä me nyt ymmärräm ia ewlemme/ cuinga Jumala ne Vlgoswalitut wariele/ ia nijnen tähden usein wähendä rangaistoxet. Ja cosca Jumala ne poisotta taicka Cuoleman cautta/ taicka wetäpi Toiseen paickan/ nijn se nijlle iotca iälkin iäawät eij hywä ennusta: Sillä/cohta sen iälken seura rangaistus ia wastoinkäymys. Nijn se tapahtui Sodoman ia Gomorran cansa/ että cosca Loth läxi ulgos/ nijn cohta sadoi Tulda ia Tulikiwiä sen päälle. Ja cosca Apostolit ia muut Jumaliset Inhimiset läxit Jerusalemist HErran Christuxen manauxen iälken/nijn Cau-

pungi cohta häwitettin Sotawäeldä.

Toinen Osa.

Analysis IIæ Partis, quinque membra comprehendens.

SJinä ensimäises Osas te saitta cwlla sijtä wastauxesta / ionga HERra Christus annoi Opetuslastens kysymisen päälle Jerusalemin Templin häwitöxestä: Seura nyt Toinen Osa sijtä wastauxesta / ionga hän heille on andanut sen toisen kysymisen päälle hänen tulemisestans ia Maailman lopusta / ia myös hänen tulemisens merkeistä. Ja on meille täsä wijsi Cappaletta / ioista meidän tule wisusti waari otta.

I. Admonitio Christi de fugiendis Pseudodoctoribus.

I. On HErran Christuxen manauxesta / iolla hän mana carttaman nijstä wääriä opettaita:

Silloin ios iocu teille sano: Catzo / täsä on se Christus / taicka siellä / nijn älkät Uscoco.

Täsä meidän HERra Jesus Christus tietä anda / että hänen tulemisens edellä pitä tuleman wääriä opettaita / iotca pytäwät wietellä Inhimistä / ia wetä pois hänestä iosa caickein Inhimisten autuus seiso / ia tahtowat osotta muita wääriä teitä autuutteen. Ja mana sentähden hänen Opetuslapsians ia caickia / ettei heidän pidä Uscoman nijstä / iotca sanowat Christuxen olewan siellä taicka täällä / mutta että he pitäwät sijtä oikiasta HErrasta Christuxesta kijnni / ioca on Isän Jumalan caickiwaldian ainoa poica / ia on lunastanut meitä hänen Pijnans ia Cuolemans cautta Synnistä / Perkelestä / ia ijancaickisesta Cuolemasta.

II. On

II. On nijnen wääräin opettaitten merkeistä:
Sillä että Falskit Christuxet ia wäärät Prophetat ylösnousewat / ia tekewät swret Tunnustähdet ia Ihmet / nijn että myös / ios mahdolinen olisi / nekin Vlgoswalitut wietellyxi tulisi. II. Nota Pseudodoctor ũ.

Cahtalaiset merkit meidän HErra Christus täsä osotta / ioista ne wäärät ia Falskit Prophetat taitan tuta.

1. Että he ylösnousewat / ia tulewat itze ilman lähettämätä / ninquin Jumala itze sano nijstä wääristä ia Falskeista Prophetaista Jeremian cautta sanoden: **En minä lähettänyt Prophetaita / cuitengin owat he juosnet: En minä puhunut heidän cansans / cuitengin he Propheteraisit.** Ja owat ne caicki Falskit Prophetat ia wäärät Opettaiat / iotca itze juoxewat / ia andawat itzens ulgos opettaian ia saarnaian edestä ilman Lailista cutzumista / ia nijnen saarna ia oppia eij mahda yxikän cwlla eikä wastanotta. Ierem. 23.

2. Että he tekewät swret Tunnustähdet ia Ihmet / ioinenga cautta he monda wiettelewät / ia ios olisi mahdolinen / ne Vlgoswalitut myös wiettelisit: Mutta ne eij ole oikiat / waan Falskit ia pettäwäiset / sillä ninquin he owat itze Falskit ia wäärät / nijn myös ne Tunnustähdet cuin he tekewät owat Falskit / ioinen cautta he wiettelewät ne yxikertaiset. Ja sentähden HErra Christus myös cutzu ne Tunnustähdet swrexi / että nijnen cautta monda wietellän. Ja puhu mei-

dän HErra Christus täsä erinomaisesta Romin AntiChristuxesta Pawista/ionga tulemus tapahtupi/
2. Thess. 2. ninquin P. Pawali sano/ Perkelen waikutuxen jälken / caickinaisten walhettelewain wäkewyden/ merckein ia ihmetten cansa / ia caickinaisten wietellyxen cansa wäärytten/ nijlle iotca cadotetuxi tulewat. Mutta niin palio cuin nijhin Ulgoswalittuihin tulepi/ ioista HERra Christus täsä puhu / waicka he nijldä Falskeilda Prophetailda kiusatan/ ia tapaturmaisesta toisinans tulewat petetyxi / niin cuitengin eij he siinä pysy/ mutta Jumalan armon ia awun cautta oikialle tielle iällens palaiawat.

III. Prædictio Christi, & repetitio admonitionis.

III. On HERran Christuxen ennustoxesta ia manauxesta:

Catzo/ minä olen sen teille edellä sanonut. Jos he siis teille sanovat: Catzo/ hän on Corwesa/ niin älkät mengö ulgos: Catzo/ hän on Cammiosa/ niin elkät Uscoco.

Täsä meidän HErra Christus wielä toisen kerran neuwo ia mana wältämän ia carttaman wääräin ia Falskein Prophetain oppia/ iotca sanowat Christuxen olevan Corwesa eli Cammiosa. Græcan Textis seiso se sana ταμείοις, ioca merkitze niin palio/cuin yxi sisällinen sala Huone / cusa paras Calu ia Rijsta pidetän. Ja että he sitä paremin mahdaisit cartta sitä / sentähden hän käske heidän muista ia aiatella sen päälle/ että hän itze on heille sen sanonut / ionga puhesa ia sanoisa eij ole yhtäkän wilpiä. Ja puhu hän täsä Pawista ia hänen joucostans / iotca wiettelewät Inhimistä heidän wäärän oppins cansa. He tekewät ia ylösraken-

dawat Cappeleita ia Cluostareita Metzän ia Corwen sisälle / ia Asuvat nijsä erinäns muista Inhimisistä / ia sanowat Christuxen siellä olewan hänen armons cansa / ia ne cuin sinne tulewat heidän tygöns / saavat synnit andexi: Nijn myös ne iotca Cluostareisa asuvat / Mungit ia Nunnat sanovat Christuxen siellä olewan / ia siellä sawan armon ia synnit andexi. Ja tahtowat nijn sito HErran Christuxen yhten wissin paickan / ia sanovat Jumalan nijsä olewan woimalliseman cuin muualla: Ja sencaltaisen heidän wäärän oppins cansa monda wiettelevät. Mutta meidän HErra Jesus Christus kieldä täsä / ettei meidän pidä Uscoman heitä: Sillä eij hän ole sitonut hänens cuhungan paickan / eikä Corpeen eikä Cluostarein / eikä muualla / mutta hän tahto olla sijnä / cusa hänen P. Sanans puhtasti ia selkiästi opetetan / ia Sacramentit hänen säädyns iälken ulgosiaetan ia nautitan.

IV. On meidän HErran Christuxen Jesuxen tulemisesta wijmeisnä päiwänä: *IV. Adventus Christi inopinatus & subitaneus.*

Sillä ninquin pitkäisen Leimaus käypi Idästä / ia näkypi haman Ländeen: Nijn pitä myös oleman Inhimisen poian tulemus.

Näillä sanoilla HErra Christus ennusta hänen Tulemisestans wijmeisnä päiwänä / ia puhu täsä wertauxen cautta / ionga hän otta pitkäisen tulen Leimauxesta / ioca käypi Idästä / ia näky haman Ländeen / ia anda sen cansa tietä / että ninquin pitkäisen tulen Leimaus äkistä ylöswalgaise coco Taiwan ia coco Maan: Nijn myös hänen tulemisens pitä äkistä tapahtuman / ia pitä osottaman caikelle Maalle hänen Maieste-

tins

tins ia Cunnians. Ja tahto HErra Christus sen cansa ylösherättä meitä / ia caickia Christilistä Inhimistä waarin ottaman hänen tulemisestans / ia walmistaman meitäm hänen tulemisens wastan / että me olisimme kelwoliset seisoman hänen edesäns.

Luc. 21.

V. Collectio electorũ ad Christum.

V. On nijnen Vlgoswalituiden Inhimisten cocoundumisesta HErran Christuxen tygö:

Mutta cusa Raato on / sijhen myös Cotcat cocoundawat.

Näillä sanoilla meidän HErra Christus Jesus lohdutta hänen Opetuslapsians / ia caickia Vlgoswalituita / että waicka hänen tulemisens edellä ylösnousewat Falskit Prophetat / iotca heidän walhellans pytäwät pettä ia wietellä monda Inhimistä / ia myös ne Vlgoswalitut / ios mahdolinen olisi: Nijn cuitengin hän tahto heitä wariella / ia cogota iällens hänē tygöns. Ja P. Mies Lutherus nämät HErran Christuxen sanat näin ulgostoimitta ia sano / se on yxi puhen parsi / Ja tahto HErra Christus nijn palio sano: Kyllä me toinen toisem löydämme / ia iällens yhteen tulemme / ia cusa minä olen / pitä teidän cansa oleman / ninquin Raato ia Cotcat yhteen tulewat. Yxi wanha Kirckon opettaia Gregorius nimeldä samat sanat tällä muotto ulgostoimitta: Christus cutzu itzens Raadoxi hänen Pijnans ia Cuolemans tähden / Sillä hän on andanut hänens Tappa ia Cuoletetta meidän syndein edestä. Ja ne Wanhurscat ia Vlgoswalitut owat Cotcat / heille on teräwä näky / catzowat paistawaisen Auringon päälle / lendäwät corkialla / ia tappelewat Lohikärmen cansa: Nijn on myös nijlle

Wanhurscaille Inhimisille yxi wahwa Hengelinen näky / ionga he asettawat Wanhurscauden Auringon Jesuxen Christuxen päälle / ia hänen ainoan päällens catzowat: He lendäwät corkiasta heidän aiatoxens cansa Taiwasa / ia sotiwat ioca culmalda sitä Helwetin Lohikärmettä Perkelettä wastan. Ja Theophilactus sano: Ubi filius est, ibi & Sancti ejus, leves & in sublime volantes. Se on / Cusa Inhimisen poica on / siellä owat myös hänen pyhäns kewikäiset ia lendäwät ylös.

Opetuxet toisesta Osasta.

Loci Com: IIæ Partis. Discimus Hæreticos & Pseudo-doctores omnibus temporibus Christo ejusq; verbo sese opponere.

1. Että meidän HErra Jesus Christus tässä Evangeliumisa sano / Että Falskit Christuxet ia Falskit Prophetat pitä ylösnouseman: Sijtä me opeme / että monda Lahkocunda ia wäärät opettaiat pitä ylösnouseman ioca Aica / iotca asettavat itzens HERra Christusta ia sitä oikiata Evangeliumita wastan / ia tahtovat Inhimisiä wetä pois Jumalan selkiästä sanasta / ioca on perustettu Prophetain ia Apostolitten kirioituxis: Ja sitä enämbi cuin iouttu Maailman loppu / sitä enämbi heitä ylösnouse. Ja io Apostolitten aicana ylösnousit monicahdat wäärät opettaiat / iotca heitä ia heidän oppians wastan itzens asetit. Ja sijtte heidän iälkens / cosca Apostolit olit HErrasa poisnuckunet / ia Tyranneilda totuden Tunnustoxen tähden päiwildä poisotetut / monda Lahkocunda ylösnousit / iotca seisoit sitä oikiata oppia wastan / ia tahdoit ulgossammutta sen Kyntilän ia Evangeliumin walkeuden /

ionga Jumala oli ylössytyttänyt / ia ovat sitä wastan heillens yhden wäärän Jumalan Palweluxen ylösaiatellet: Erinomaisesta ovat Juttain Rabbit eli Mestarit sata ia caxikymmendä Aiastaicka cogonnet ia tehnet yhden Kirian/ionga he cutzuwat Thalmud/ ioca merkitze yhtä oppia / ioca on Ulgosotettu puolittain P. Ramatusta / puolittain nijnen Wanhain säädyistä/puolittain myös heidän omasta Järiestäns/iota he nyt seurawat/ia sijtä heidän oppins Ulgosottavat. Ja että he ovat poishyliännet sen oikian Evangelium-min/ ia myös sen oikean ia totisen Messtaxen meidän HERran Jesuxen Christuxen / nijn on caicki heidän oppins ia Jumalan Palweluxens wäärä / ia eij taida olla Jumalalle kelwolinen. Sitälikin on Mahomet/ ionga Turkit ylimäisen Prophetan edestä pitäwät/ kirioittanut Alcoranin / iohonga hän on cogonnut Wanhasta ia Udesta Testamentistä mitä hän on tahtonut/ ia monicahdat itzestäns ylösaiatellut / ia asettanut yhden Jumalan Palweluxen/ia sitä caicki Turkit nyt seurawat/ ia sen iälken heidän Jumalan Palweluxens pitäwät: Joca cuitengin on yxi wäärä Palwelus/ Sillä eij he tunne HERra Christusta ia hänen wircans oikein. Samallamuotto myös Pawi se Romin AntiChristus / sijtte cuin hän sekä petoxella että wäkiwallalla omisti hänellens Herrauden ia wallan Jumalan Seuracunnasa/ on ylösaiatellut ia ylösottanut yhden erinomaisen Jumalan Palweluxen / ionga he ovat ottanet eij ainoast Prophetain ia Apostolitten kirioituxista / mutta myös Ihmisten säädyistä/ ia sen iälken caicki Palwelewat Jumalata.

Joca

Joca cummingin on wäärä / ia täynä Epä Jumalan Palwelusta: Sillä he Palwelewat ia rucoelevat eij ainoast Jumalata / mutta myös pyhiä Miehiä ia Waimoia / ia ne myös asettavat heidän wälimiehixensä Jumalan ia heidän wälillläns / ia poishyliäwät sen totisen ia oikean wälimiehen meidän HErran Jesuxen Christuxen: Tahtowat tulla wanhurscaxi heidän omain töidens ia Ansioins cautta / ia nijnen päälle rakendawat heidän autuudens / enämin cuin HERran Christuxen ansion päälle: Ja monda muuta erhetystä heille on / ioita täsä olisi pitkä caickia ylösluetella / Ja cuitengin sanovat / että Pawin Seuracunda se on oikia / ioca eij ikänäns taida erhettyä. Ja nämät ovat ne erinomaiset Lahkocunnat ia Falskit Prophetat / ioista HERra Christus puhu täsä Evangeliumisa. Ja ilman näitä on muita erhetyxiä / iotca wäärät opettaiat yxi toisens iälken ylösaiattelewat ia ylösottawat wastoin Jumalan P. Sana. Näitä meidän pitä cawahtaman / ettei me tulisi wietellyxi / ninquin HErra Christus itze mana P. Mattheuxen tykönä sanoden: Cawahtacat teitän nijstä Falskeista Prophetaista / iotca tulewat teidän tygön Lammasten waatteisa / mutta sisäldä he ovat Raatelewaiset Sudet. *Matth. 7.*

II. Opeme / että Jumala tahto ia taita wariella ne Vlgoswalitut / ettei he nijldä Falskeilda Prophetailda / ia heidän wäärän oppinsa cautta wietellä ia hucutella. Ja ios he iollakin muotto Lihan heikoudesta tulewat petetyxi / nijn Jumala cuitengin heitä iällens ylösoijenda / ettei he sijnä ole pysywäiset / erin-

omaisesta cosca he rucoelevat Jumalata/ Nijnquin
Psal. 37. Psalmisa seiso: Että ios se wanhurscas langepi/ eij hän poisheitetä/ Sillä HErra ylhällä pitä hänen Kädestä. Ja HErra Christus itze sano P.
Joh. 10. Johannexen tykönä: Minun Lambani cwlevat minun Äneni/ minä tunnen heitä/ ia he seurawat minua/ ia minä annan heille ijancaickisen Elämän/ ia eij pidä heidän huckuman ijancaickisesta/ ia eij yxikän pidä ottaman heitä minun Kädestäni. Senpäälle on meille monda Esimerckiä: Aron langeist Epä Jumalan Palweluxen/ ia HErra ylösoijensi
Exod. 32. hänen. Dawid Cuningas langeisi Miestappon ia
2. Sam. 11. Huorutten/ ia Jumala hänen myös Nathan Pro-
Matth. 26. phetan cautta ylösoijensi. Pietari Apostoli kielsi hänen Mestarins HErran Christuxen/ ia HErra hänen ylösoijensi: Samallamuotto caicki Apostolit olit swres erhetyxes HErran Christuxen waldacunnasta/ hänen Pijnastans/ Cuolemastans ia ylösnousemisestans/ ia tulit cuitengin ylösoijetuxi. Ja on tämä meille ia caikille Christityille swrexi lohdutoxexi/ iotca Jumalata pelkäwät ia racastawat/ hänen sanans sydämens käthewät/ ia hänen päällens Vscowat/ että Jumala heitä wariele ia ylhällä pitä/ ettei heidän pidä huckuman ijancaickisesta. Mutta eij cuitengan yxikän pidä tästä tila ottaman synnisä Elä/ ia tekemän mitä he itze tahtovat/ eikä näin aiatteleman: Jos minä olen nijnen Vlgoswalittuiden ioucosta/ nijn minä tulen Autuaxi/ waicka mitä paha minä tekisin/ kyllä Jumala minun ylösoijenda iällens: Mutta iollen minä ole nijnen Vlgoswalittuiden ioucosta/ nijn en

minä

minä tule autuaxi / waicka cuinga palio hywä minä tekisin. Ja on se yxi wäärä aiatos / ia sinä petät itzes: Sillä eij Jumala tege ketäkän autuaxi / iota Eläpi ilman lackamata caickinaisis synneisä / eikä ole myös Vlgoswalinnut nijtä. Mutta ne hän on Vlgoswalinnut / iotca hän tiesi ia näki io ennein algusta / että heidän piti Elämän Jumalisesta hänen pelgosans ia oikiasa Vscosa / ia loppun asti sijnä wahwana pysymän. Sentähdē tule meidän nijn Elä / cuin Jumalā Vlgoswalittuin Lasten tule / pyhydes ia wanhurscaudesa / ios me tahdomme tulla autuaxi ia ijancaickisen Elämän perilisexi.

III. Että HERra Christus täsä sano / **Cusa Raato on / sijhen myös coconduwat Cotcat:** sijtä me opeme / että ne Christityt ia Vlgoswalitut Jnhimiset wijmeisnä Duomiopäiwänä pitä cogottaman meidän HErran Jesuxen tygö / että cusa hän on / siellä pitä heidän cansa oleman / ia yhdesä pysymän ijancaickisesta / ninquin HErra Christus täsä sen todista. Ja P. Johannexen tykönä sano hän: **Cusa minä olen / sijnä pitä myös minun Palweliani oleman.** Ja toises paicas sano hän: **Minä tahdon otta teitä minun tygöni / että cusa minä olen / sijnä pitä teidän cansa oleman.** Ja wielä edespäin sano: **Isä / minä tahdon / että cusa minä olen / sijnä pitä heidän cansa oleman minun cansani iotcas minulle olet andanut / ia heidän pitä näkemän minun Cunniani cuin sinä olet minulle andanut.** Ja on tästä myös meille swri lohdutos / että waicka me täsä olemma monen Ristin / Tuscan ia Wastoin-

Discimus electos extremo die ad Christũ congregandos.

Ioh. 12.

Ioh. 14.

Ioh. 17.

käymisen alla / ia tämän Maailman edesä näky olewan niinquin haiotetut Lambat / Jumalalda poishyljätyt: Niin cuitengin meidän HErra Jesus Christus ia ylimäinen Paimen tahto meitä wijmeisnä Duomiopäiwänä otta hänen tygöns. Täsä Elämäs hän ruocki ia rawitze meitä hänen pyhällä ia terwelisellä sanallans ia Sacramentellä / ia täyttä meitä caikilla Taiwalisilla Lahioilla: Mutta wijmeisnä päiwänä otta hän meitä hänen tygöns ijancaickisen Iloon ia Riemun / cusa me olemma ilman loppumata / Niinquin
1. Thess. 4. P. Pawali sijtä puhu / cusa hän sano: Ja HErra itze pitä alasastuman Taiwasta / sworen humun cansa / ylimäisen Engelin Änen / ia Jumalan Basunan cansa / ia ne Cuolluet pitä ensistä ylösnouseman: Senjälkin me / iotca Elämme / ia jälkin jäämme / otetamme ynnä pilwijn HErra wastan Ilmaan / ia nijn pitä meidän sitte aina oleman HErran tykönä.

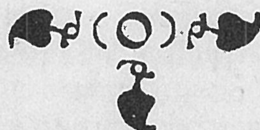

Evangeliumin Kirioitta P. Mattheus 25. Lugus.

JA sanoi Jesus Opetuslapsillens: Cosca Inhimisen poica tulepi hänen Cunniasans / ia caicki Pyhät Engelit hänen cansans / Silloin hän istupi hänen Cunnian Stuolins päälle / ia cogotan hänen etteens caicki Cansat. Ja hän eroittapi heidän toiset toisistans / nijnquin Paimen eroitta Lambat Wuohista: Ja nijn hän asettapi Lambat oikialle puolellens/mutta ne Wuohet wasemallens. Silloin sanopi Kuningas nijlle / iotca hänen oi-

kialla

kialla puolellans owat: Tulcat minun Isäni hywästisiugnatut/ ia omistacat se Waldacunda / ioca teille on walmistettu Maailman algusta. Sillä / minä Isoisin / ia te minun Ruokitte. Minä Janoisin / ia te minun Juotitte. Minä olin Outo / ia te minun Huonesen otitte. Minä olin Alaisti/ia te Waatteititta minun. Sairas/ia te Opitte minua. Minä olin Fangina/ ia te tulitta minun tygöni.

Silloin ne Wanhurscat händä wastawat/ia sanowat: HErra/cosca me näqimme sinun Isowan/ia Ruokimme sinun: Taicka Janovan / ia annoime sinun Juoma? Cosca me näqimme sinun Outona / ia Huonesen otimme sinun: Taicka Alaistoina / ia Waatteitim sinua: Eli cosca me näqimme sinun Sairasna/taicka Fangina / ia tulimme sinun tygös? Nijn wastapi Kuningas/ ia sanopi heille: Totisesta sanon minä teille/ sen quin te oletta tehnet yhdelle näistä wähimmistä minun Weljeistäni/sen te minulle tegitte.

Silloin hän myös sanopi nijlle / iotca

hänen wasemallens ovat: Mengät pois minusta te pahasti kiroitut ijancaickisen tulehen/ ioca walmistettu on Perkelelle ia hänen Engeleillens. Sillä minä Isoisin/ ia ettei te minua Ruockineet. Minä Janoisin/ ia ette minua Juottaneet. Minä olin Outo/ ia ette minua Huonesen ottaneet. Alaistoin/ ia ette minua Vaateittanet. Minä olin Sairas ia Fangina/ ia ette minua oppineet. Silloin myös nekin händä wastawat/ sanoden: HErra/ cosca me näim sinun Isovan/ taicka Janovan/ taicka Outona/ eli Alaistoina/ eli Sairasna/ taicka Fangina/ ia en me sinua palwelluet? Nijn hän wastapi heitä sanoden: Totisesta sanon minä teille/ mitä te ette tehnet yhden näistä wähimistä/ sitä ette te tehneet minulle. Ja näinen pitä silloin menemän ijancaickisen Piinaan: Mutta ne Wanhurscat ijancaickisehen Elämän.

TÄSÄ Evangeliumis meldän HErran Jesus Christus Saarna ia Puhupi sijtä wimeisestä Duomiopäiwästä/ ia anda tietä sen muodon/ cuinga ia millä muotto se Duomio silloin

Exordium & summa Evangelij.

pitä käymän ylitzen Eläwitten ia Cuolluitten / Nimittäin / että hän ioca on se ylimäinen ia oikia Duomari / silloin istupi Maiestetin Stuolin päälle / ia cocopi hänen etteens caicki cansat / iotca Maan päälle owat Asunett hamasta ensimäisestä Inhimisestä Adamista / nijn wijmeisen Inhimisen asti: Ja cuin hän on heitä cogonnut / eroittapi hän heitä toiset toisistans / ia asettapi Lambat / ne wanhurscat Inhimiset oikialle puolellens: Mutta Wuohet / ne Jumalattomat asettapi hän wasemalle puolellens. Sitälikin hän puhu sijtä Duomiosta / ionga hän silloin on sanowa sekä nijnen wanhurscasten / että nijnen Jumalattomiten ylitze: Ne wanhurscat hän käske tulla ia omista sen Waldacunnan / ioca heille on walmistettu Maailman algusta: Mutta ne Jumalattomat hän käske mennä ijancaickisen Tuleen / ioca on walmistettu Perkelelle ia hänen Engeleillens. Wijmein osotta hän / mikä loppu pitä tällä Duomiolla oleman: Ne wanhurscat pitä silloin cohta menemän ijancaickiseen elämän: Mutta ne Jumalattomat ijancaickisen Pijnaan. Ja on tämä Evangelium sekä lohdulinen / että cauhia ia hirmulinen: Lohdulinen on caikille Jumalisille / sen tähden / että he silloin saawat heidän Uscons lopun / ia tulevat ijancaickiseen Elämän: Mutta nijlle Jumalattomille sangen cauhia / sentähden / että he menewät silloin ijancaickisen Helwetin Tuleen. Ja yhtensopi tämä Evangelium sen Seitzemennen Uscon cappalen cansa / cusa me Uscomme ia sanomme: Sieldä on tulewa **Duomitzeman Eläwitä ia Cuolluita.**

Tämä Evangelium iaetan cahten Osaan:

I. On meidän HErran Jesuxen Christuxen tulemisesta wijmeisnä päiwänä/ swresa Cunniasa ia Maijestetis.

II. On sijtä Duomiosta/ ionga hän sano ylitze Hywäin ia Pahain/ nijn myös sen Duomion lopusta.

Ensimäinen Osa.

NIjn palio cuin tähän Ensimä'sen osan HErran Christuxen tulemisesta wijmeisnä päiwänä tule/ on meille täsä wijsi Cappaletta/ ioista meidän pitä waarin ottaman.

I. On meidän HERran Christuxen tulemisesta Duomiolla: I. Adventus Ch. isti ad judicium.

Cosca Inhimisen poica tule hänen Cunniasans/ ia caicki Pyhät Engelit hänen cansans.

Näisä sanoisa HErra Christus meille colminaiset Asiat edespane.

1. Että Inhimisen poica tulepi: Täsä HErra Christus cutzu itzens Inhimisen poiaxi P. Ramatun tawan iälken/ cusa hän Inhimisen poiaxi cutzutan/ Ninquin seiso sekä Psalmeisa/ että Daniel Prophetan tykönä/ ia P. Johannexen ilmeistys kiriasa. Ja cutzupi HErra Christus itzens Inhimisen poiaxi sen Inhimisen luonnon tähden/ ionga hän otti Neitzen Marian cohdusa personalisen yhteyteen Jumalisuden luonnon cansa. Anda myös sen cansa tietä/ että hän on tulewa wijmeisnä päiwänä näkywäisellä muo-

Psal. 8.
Daniel. 7.
Apoc. 1.

dolla / ninquin Engelit sanoit Opetuslasten tygö / cosca he seisoit ia catzoit HErran Christuxen iälken / silloin cuin hän ylösastui Taiwasen: Te Galilean Miehet / mitä te seisotta ia catzotta ylhälle Taiwasen: Tämä Jesus ioca teildä ylösotettin Taiwasen / hän on nijn tuleva / quin te nägitte hänen ylösmenewän Taiwasen.

Act. 1.

2. Että hän tulepi hänen Cunniasans / ioca ylitze käypi caickein Monarchain / Keisaritten ia Cuningasten Cunnian: Joca hänelle itzestäns on ollut Ijancaickisesta ynnä Isän cansa / ionga hän myös Inhimisen luonon puolesta on saanut personalisen yhteyden tähden.

3. Että caicki P. Engelit tulewat hänen cansans. Eij HErra Christus tule silloin yxinäns / taicka cahden eli colmen Engelin cansa: Mutta caickein Engeleittein cansa / ia Taiwalisen Sotawäen / ioista Daniel Prophetan tykönä seiso / cusa hän sano: Tuhatta kerta tuhannen Palwelit händä / ia kymmenen sata tuhatta seisoit hänen edesäns.

Sessio Christi super sedem Majestatis suæ.

II. On HErran Istumisesta hänen Cunnian Stuolins päälle:

Silloin hän istupi hänen Maiestetins Stuolin päälle.

Eij meidän HErra Christus täsä puhu Maailmalisista Stuoleista / sencaldaisista cuisa Keisarit / Cuningat ia muut swret Maailmaliset Herrat istuvat / cosca he Duomitzevat: Mutta hän puhu täsä hänen swresta ia mittamattomasta Jumalisuden woimastans. Ninquin hän itze sen ulgos toimitta toisesa pai-

casa /

casa/ cusa hän sano: Tästä edes pitä teidän näkemän Inhimisen poian istuvan Jumalan awuiden woiman oikialla puolella / ia tulewan Taiwan Pilwisä. Tämä se Maiestetin ia Cunnian istuin on/ iosta hän täsä puhupi / ia täsä hän wijmeisnä päiwänä hänens osotta/ia Duomitze caicki sekä Eläwät ia Cuolluet/hänē swresa ia sanomattomasa woimasasa. Ja tästä Cunniä eli Maiestetin Istuimesta puhu P. Ramattu: Dawid se Cuningalinen Propheta sano: Sinä istut Stuolilla / ia Duomitzet oikein. Item: HErra on walmistanut hänen Istuimens Duomiosa. Ja P. Johannexen ilmeistys kiriasa seisopi: Ja minä näin swren walkian Stuolin / ia sen päällä istuvan / ionga edes pakeni Maa ia Taiwas/ ia eij ollut hänelle sia löytty. Eij meidän pidä tästä Stuolista tutkisteleman/ eijkä kyselemän/ mutta sijhen tytymän/ mitä P. Ramattu sijtä puhu/ ia rucoilcam Jumalata/ että me ilman pelkämätä tämän Stuolin edesä mahdaisimma seisoa.

Matth 26. Luc. 22.

Psal. 9.

Apoc. 20.

III. On caickein Cansain cocomisesta hänen etteens:

III. Congregatio ante eū omnium gentium.

Ja cogotan hänen etteens caicki Cansat.

Eij täsä yhtäkän eroiteta/mutta caicki tähän cogotan/ iotca täsä Maailmas owat Eläneet Adamista sijtä ensimäisestä Inhimisestä wijmeisen asti/ Köyhät ia Rickaat/Swret ia Pienet/Ylimmäiset ia Alimmaiset/ nijn Waimot cuin Miehet/ Lapset cuin Wanhat/ ilman yhtäkän eroitusta / caicki silloin pitä edeskäymän yxi toisens cansa. Ja nijnquin P. Pawali sano: Caicki me silloin asetetan Christuxen

Rom. 14.

2. Cor. 5. Duomiostuolin etteen. Ja Corintherein tygö sano hän: Me caicki pitä ilmestymän Christuxen Duomiostuolin edesä/ senpäälle/ että iocaitzen pitä saaman sen iälkin quin hän Eläisäns on tehnyt/ se olcon Hywä eli Paha. Ja eij waivoin me/ iotca silloin Christuxen tulemisen aicana Elämme Maan päälle/ Mutta myös ne/ iotca owat io Maailman algusta Cuolluet ia Haudoisa maannet/ pitä silloin HErran Jesuxen Christuxen Änen cautta ylösherätettämän/ ia cogottaman hänen etteens/ Niinquin HErra Christus itze sen todista P. Johan-

Ioh. 5. nexen tykönä/ cusa hän sano: Petki tulepi/ iona caicki ne iotca Haudois owat pitä hänen Änens

1. Cor. 15. cwleman/ ia pitä edeskäymän/ iotca hywä tehnet owat Elämän ylösnousemiseen/ mutta ne iotca paha tehnet owat Duomion ylösnousemiseen. Ja P. Pawali Corintherein tygö sanopi: Basuna soipi/ ia ne Cuolluet pitä turmelemattoinna ylösnouseman. Niijn hän myös sano hänen Epistolasans

1. Tessal. 4. Tessalonicerein tygö: Ne Cuolluet Christuxes pitä ensistä ylösnouseman: Sen iälkin me iotca Elämme/ ia iälkinjäämme/ ynnä heidän cansans ylöstemmatame pilwijn.

IV. Separatio eorum ab invicem.

IV. On sijtä eroittamisesta/ cuin HErra Christus silloin heitä eroittapi toiset toisistans:

Ja hän eroittapi heitä toiset toisistans/ niinquin Paimen eroitta Lambat Wuohista.

Täsä Elämäs ovat aina yhdesä Hywät ia Pahat/ ia ohdaket casvavat nisuin seasa eloon asti: Mutta wijmeisnä päiwänä se oikia Duomari meidän HErra

Jesus

Jesus Christus eroittapi ne toiset toisistans / hywät pahoista / nisut ohdakeista: Sillä hän parhain tunde ne Hywät ia Pahat / ionga silmäin edestä eij ole mitäkän salattu eli peitetty. Ja otta HErra Christus yhden wertauxen yhdestä Paimenesta / ioca eroitta Lambat Wuohista / ia sano / että hän tahto nijn eroitta hywät pahoista. Ne wanhurscat ia Jumaliset Inhimiset hän cutzu Lambaixi / sentähden / että he ovat cwllet täsä elämäs hänen P. Sanans / usconet hänen päällens / Christilisestä ia Jumalisesta elänet / ia loppuhun asti wahvana pysynet: Mutta Jumalattomat hän cutzupi Wuohixi / sen syyn tähden / että / ettei he ole tahtonet cwlla hänen sanans eikä sitä wastanotta / mutta ovat ylöncatzonet sen / eikä usconet hänen päällens / elänet caickinaistsa synneisä ilman parannoxeta / ia ovat nijnquin haisevaiset Wuohet.

V. On Lambain ia Wohten asetoxesta oikialle ia wasemalle puolelle: V.

Ja nijn hän asettapi Lambat oikialle puolellens / mutta Wuohet wasemallens.

Nijnquin oikia puoli aina ia ioca paicas täsä Maailmas / pidetän parembana ia corkiambana cuin wasein puoli / ia me näemme / että Maailmaliset Herrat asettavat heidän oikialle puolellens ne / cuin ovat swremmat ia korckeimat taicka Sugun taicka wirgan puolesta / ia ne iotca nöyremmät ovat / wasemalle puolellens: Nijn myös meidän HErran Jesus Christus wijmeisnä Duomio päiwänä asetta Lambat / Se on / ne Wanhurscat ia Ulgoswalitut hänen oikialle puolellens: Mutta Wuohet ia Jumalattomat hänen

wase-

wasemalle puolellens / nijn että caicki taitavat silloin nähdä / ia tietä saavat / cutca Lambat ia cutka Wuohet ovat / iotca täsä Elämäs ovat peitetyt olluet caickein Inhimisten silmäin edestä. Ja tahto HErra Christus sen cansa tietä anda / että ne Vlgoswalitut / iotca oikialle puolelle asetetan / pitä tuleman ijancaickisehen cunniahan: Mutta ne Jumalattomat / iotca asetetan wasemalle puolelle / tulevat ijancaickisehen häpiähän.

Opetuxet ensimäisestä Osasta.

Discimus diem extremi judicij hanc vitam certo secuturam.

I. ETtä se wijmeinen Duomio päiwä pitä wisistä tuleman tämän elämän iälkin. Ja waicka emme sitä aicka / päiwä eli hetkiä tiedä / eikä myös Engelit Taiwas sitä tiedä: Nijn quitengin se on tuleva / ionga päiwän päälle meidän HErra Jesus Christus teke yhden lopun tämän nykyisen elämän päälle / ia Duomitze caicki sekä Eläwät että Cuolluet / ninquin hän itze sen todista täsä Evangeliumis / että hän wisist on tuleva hänen Cunniasans / ia caicki P. Engelit hänen cansans / ia anda tietä / cuinga hänen tulemisens pitä tapahtuman / ia cuinga hänen pitä silloin Duomitzeman. Mutta että hän hänen tulemisens cansa wiwyttä / sen hän teke sen tähden / nijnquin P. Pietari Apostoli sano / että hän on kärsiwäinen meidän cohtam / ia eij tahdo / että iocu pidäis huckuman / mutta että iocainen hänens parannoxen käännäisi. Ninquin hän myös osotti hänen kärsimisens sijnä / että hän odotti sen Ensimäisen Maail-

2. Pet. 3.

man parannoxen iälkin. Sata ia coxikymmendä Aiastaicka ennein cuin Wedenpaisumus tuli / ia Vpotti sen ensimäisen Maailman. Jerusalemin Caupungin parannoxen iälken hän odotti neliäkymmendä Wuotta/ennein cuin/hän sen annoi hävitettä. Niniven Caupungin Asuwaisille hän annoi neliäkymmendä päiwä / ia annoi parata heitäns. Nijn Jumala wielä nyt odotta meidän parannoxem iälkin: Mutta cosca Inhimiset eij ota hywäxi / waan sen wäärin käyttäwät / ia eikä tahdo heitäns parata / nijn hän sitä covemmin heitä rangaise: Nijnquin Valerius Maximus sano: Tarditatem supplicij, gravitate vindictæ compensat, Se on: Jumala hänen wijwyttämisens/swremmalla rangaistoxella costa / cosca eij Inhimiset tahdo parannosta tehdä. Ja silloin saavat myös ne heidän palkans nähdä / iotca eij tahdo Vsco hänen tulemistans / mutta nauravat ia pilkavat sitä / Nijnquin P. Pietari on sijtä ennustanut sanoden: Ja ensistä tietkä / että wijmeisinä päiwinä tulevat 2. Pet. 3. pilckalat / iotca oman himonsa iälkin waeldavat / ia sanovat / cusa nyt on se lupaus hänen tulemisestansa: Sillä sijtä päiwästä / cuin Isät ovat nuckuneet / nijn caicki iäävät nijnquin algusta ovat ollet. Mutta tietensä eij he tahdo tietä / että Taiwas myös muinen oli / ia Maa Wedestä / ia Wedesä seisoden Jumalan sanan cautta: Cuitengin oli sihen Aican se Maailma / nijtten sanain cautta Wedenpaisumisen cansa häwitetty. Samallamuoto myös ne Taiwat ia Maat quin nyt ovat / tulevat hänen sanansa cautta sää-

stetyxi / että ne pitä Tulen waraxi säästettämän Duomio päiwään / coscane Jumalattomat pitä cadotettaman. Mutta tämä yxi eij pidä teildä salattu oleman / minun rackani / että yxi päiwä HErran edesä on nijnquin tuhat Aiastaicka / ia tuhat Aiastaicka nijnquin yxi päiwä. Eij HErra wijwytä hänen lupaustans / nijnquin mwtamat sen wijwytöxexi lwlevat / waan hän on kärsiwäinen meidän cohtan. Joilla sanoilla P. Pietari osotta / että wacka Jumalattomat lwlevat sen olevan wijwytöxen / ia eij lwle sen wijmeisen Duomio päiwän tulevan: Nijn cuitengin eij ole se Jumalan edes wijwytös / ionga edesä yxi päiwä on nijnquin tuhat Aiastaika / ia tuhat Aiastaicka nijnquin yxi päiwä. Tämän caltaisita pilcaita wielä nyt monda on / iotca sanovat: Papit palion hwtavat ia sanovat Duomio päiwän tulemisesta: Mutta he mahtavat hwta / eij heille mwta tekemistä ole / turha se cummingin racki on: Jos meille olisi nijn palio Wijna ia Mettä / cuin me sillä wälillä juoda ehdeisim / taicka nijn palion Raha / cuin me ehdeisim sillä wälillä lukia / kyllä meille sijtte olisi hywiä päiwiä. Mutta sencaldaisten Jumalattomain pitä löytämän todexi sen / että Duomio päiwä tulepi / cosca heille sanotan: Mengät pois te pahasti kiroitut ijancaickisen Tuleen / ioca on walmistettu Perkelelle ia hänen Engeleillens.

Christū ad extremum judicium in Majestate

II. Että HErra Christus täsä sano / Inhimisen poican tulevan hänen Cunniasans: Sijtä me opema / että meidän HErra Jesus Christus on tulewa wijmeisellä Duomiolla swres Maijestetis / woimes ia

wäesä.

wäeſä. Eij hän tule nijn nöyrällä ia ylöncaʒotulla & gloria
muodolla / cuin hän oli täſä Maailmaſa hänen alen- venturum.
damiſens aicana / coſca hän ſwreſa Köyhydes ſyndyi
Bethlehemis / Eli ia waelſi täſä Maailmas nijn
ylönpaldiſeſa Köyhydes / ettei hänelle oma maia cu-
ſan ollut / nijnquin hän itʒe walitta ia tunnuſta. P.
Matthæuxen tykönä ſanoden: **Ketuilla ovat luo-** Matth. 8.
lat / ia Linnuilla peſät: Mutta Inhimiſen poial-
la eij ole cuhunga hän Päänſ callista. Ja wijmein
coſca hän tahdoi itʒens anda Vffratta riſtin päälle cai-
ken Maailman ſyndein edeſt / aioi hän Jeruſalemin
Caupungin ſangen ylöncaʒotulla muodolla yhden A-
ſin päällä. Sencaldaiſella muodolla eij hän tule wij-
meiſellä Duomiolla / mutta ſwreſa ia ſanomattomaſa
Maijeſtetis / Cunnias ia Herraudes / woimas ia wä-
kewydes / eij waiwoin hänen Jumaluden luonnons
puoleſta / ioca aina ijancaickiſeſta hänelle on ollut / yn-
nä hänen Taiwaliſen Iſäns canſa ſamas Maijeſtetis
ia Herraudes: Mutta myös hänen Inhimiliſen
luonnons puoleſta / ionga hän otti Neitʒen Marian
Cohduſa / ionga luonnon puoleſta hän on iſtutettu I-
ſän Jumalan oikialle Kädelle / ia ſaanut caiken woi-
man Taiwaſa ia Maaſa perſonaliſen yhteyden täh-
den / nijnquin hän itʒe ſano ia todiſta: **Minulle on** Matth. 28.
annettu caicki woima Taiwaſa ia Maaſa. Tä-
män woiman canſa hän on tuleva wijmeiſnä päiwänä /
ia pitä ylösherättämän Cuolluet / ia he hänen Änens
cwlewat / ia ylösnouſewat ſilloin / nijnquin hän itʒe P.
Johannexen tykönä todiſta / cuſa hän ſano: **Toti-**
tiſeſta totiſeſta ſanon minä teille / että heiki tule- Iohan. 5.

pi / nyt io on / että ne Cuolluet pitä cwleman Jumalan poian Änen / ia ne iotca sen cwlewat / pitä Elämän. Silloin pitä caicki Cansa hänen näkemän: Sillä nijnquin hän näkywäisellä muodolla ylösastui Taiwasen / nijn myös näkywäisellä muodolla hän on tuleva wijmeisnä päiwänä / nijnquin Engelit sanoit

Act. 1. Opetuslapsille: Te Galilean miehet / mitä te seisotta ia catzotta Taiwasen / tämä Jesus / ioca teildä ylösotettin / hänen pitä nijn tuleman / cuin

Zach. 12. te näette hänen Taiwasen menewän. Ja Zacharias Propheta sano: Että ne pitä hänen näkemän / iotca häneen ovat pistänet / ne ia caicki Jumalattomat pitä silloin swresta pelkämän ia wapiseman tämän Duomarin edesä. Ja P. Johannexen

Apoc. 6. ilmestys Kiriasa seiso: Weidän pitä kätkemän itzens luolijn / ia sanoman Wuorille ia Callioille: Langetca meidän päällen / ia peittäkät meitä sen Casuon edestä ioca Stuolin päälle istupi / ia Caritzan wihasta. Sillä hänen swrin wihans päiwä on tullut / ia cuca woipi seisoa. Joca nyt eij tahdo peliätä HERran Christuxen tulemista / se täsä Maailmas ewlcan hartahasta hänen P. Sanans eläkän Jumalan pelgosa / tehkän oikian synnin catumuxen ia elämän parannoxen / ia rucoilcan Jumalata / että hän wahwistais händä oikian Uscoon / ia annais hänen loppun asti wahwana pysyä / senpäälle / että hän mahdaisi rohkiasti ia ilman pelkämätä meidän HERran Jesuxen Christuxen Duomiostuolin edesä seiso.

Discimus III. Opeme / että Hywät ia Pahat / Jumaliset

ia Ju-

ia Jumalattomat / iotca täsä Maailmas ovat aina yhdesä ilman eroitamata ollet Jumalan sallimisen cautta / ioca salli caswata ohdakeet nisuin seasa elon alcan asti / Se on / Maailman lopun asti: Wijmeisnä päivänä ne pitä toinen toisestans eroitettaman / nijnquin Lambat eroitetan Wuohista. Silloin pitä elomiehet / Se on / HErran Engelit cocoman / nijnquin P. Mattheus samasa lugusa kirioitta / caicki pahoitoxet ia pahan tekiät hänen waldacunnastans / ia heittävät heitä Tulisen Wnijn / siellä pitä oleman idku ia hammasten kiristys. Ja sen eroituxen iälkin cuin silloin tapahtupi / eij pidä ne Hywät ia Pahat ikänäns yhten enä tuleman: Mutta pitä oleman siellä swri Juopa heidän wälillens / nijn ettei he taida tulla toinen toisens tygö. Nijn myös Johannes Castaia on sijtä puhunut sanoden: Wiskin on hänen Kädesäns / ia hänen pitä percaman hänen luvansa / Nisut pitä hänen Aittans cocoman: Mutta Acanat pitä hänen polttaman ijancaickises Tulesa: Tämä on se surkia ia cauhia eroitus / cuin silloin tapahtupi. Täsä elämäs ne Jumalattomat usein cucoistawat nijnquin cuckaiset Kedolla / täynäns Rickautta ia elämän Hekumata / nijn että caicki heidän päällens catzelevat / lwlevat heidän olevan autuaxi: Mutta se oikia Duomari meidän HErra Jesus Christus / ioca caicki tietä ia tunde / hän toisin aiattele ia Duomitze / Sillä eij catzo hän sen iälken / cuin silmäin edesä on / mutta sydämen iälkin / ia osotta silloin caikelle Maailmalle ne Jumalattomat / cosca hän eroitta heitä nijstä Jumalisista ia wanhurscaista / nijn

bonos & malos extremo die separari.

Matth. 13.

Matth. 3.

että caicki taitawat silloin heidän tuta/ iotca täsä ovat heidän edesäns salatut olleet/ cosca he swresa ia sanomattomas janosa/ ia määrättömäsä palavudesa seisowat wasemalla puolella/ ioinen ioucosta meitä Jumala caickiwaldias armolisesta warielcon.

Toinen Osa.

Analysis secundæ partis septem membra continens.

SIinä ensimäises Osas te saitta cwlla meidän HErran Jesuxen Christuxen tulemisesta/ hänen Cunniasans wijmeisnä päiwänä/ ia sijtä eroittamisesta/ cuin pitä silloin tapahtuman nijnen Hywäin ia Pahain wälillä: Seura nyt se toinen Osa sijtä Duomiosta/ ionga silloin pitä käymän sekä Hywäin että Pahain ylitze/ Josa meille on Seitzemen cappaletta.

I. On sijtä Duomiosta/ cuin sanotan nijnen wanhurscasten ylitze:

Decisiva sententia de damnatis & electis.

Silloin sano Cuningas nijlle iotca hänen oikialla puolellans owat: Tulcatte minun Isäni hywästisiugnatut/ ia omistacat se waldacunda/ ioca teille on walmistettu Maailman algusta.

Näisä sanoisa meille neliänlaiset Asiat edespannan.

1. Että hän cutzu itzens Cuningaxi: Tämä Cuningas on meiden HErran Jesus Christus/ ioca on HErra ylitzen Taiwan ia Maan/ ia Cuningas ylitzen caickein Cuningain/ ia HErra ylitzen caickein HErrain: Hän on se Duomari ioca silloin pitä Duomitze-

man sekä Eläwät että Cuolluet. Ja ninquin hän ennein cutzui itzens Inhimisen poiaxi / hänen Inhimillisen luondons puolesta: Nijn hän nyt cutzu itzens swremmalla ia corkiammalla nimellä Cuningaxi / Sillä että hän on se totinen Cuningas / ioca hallitzepi sekä Taiwan että Maan / ia caicki mitä nijssä on / hänen Jumaluden woimallans. Tämä sama HErra Jesus Christus on se oikia ia totinen Duomari / ioca silloin pitä Duomitzeman sekä Eläwät että Cuolluet / ninquin hän itze sen todista P. Johannexen tykönä sanoden: Eij Isä Duomitze / mutta annoi caiken Duomion Poialle: Senpäälle että Caicki pitä cunnioittaman Poica / nijnquin he Isä cunnioittawat. Isä on andanut Poialle woiman Duomita / sentähden / että hän on Inhimisen Poica. Ja P. Petari Apostoli sano: Hän ombi se / ioca on Jumalalda säätty Eläwitten ia Cuolluittē Duomarixi. Nijn myös P. Pawali sano: Jumala on yhden päiwän säätänyt / ionga päällä hän Maan pijrin tahto oikeuden canssa Duomita / sen yhden Inhimisen cautta / iosa hän on sen päättänyt. Samalmuotto myös sano Timotheuxen tygön: Nijn minä nyt todistan Jumalan edes / ia HErran Jesuxen Christuxen / ioca on Duomitzepa ne Eläwät ia Cuolluet hänen ilmestyxesäns. Item: Edespäin ombi minulle kätketty se wanhurscauden Crwnu / ionga minulle HErra se wanhurscas Duomari sinä päiwänä andapi.

Ioh. 5.
Act. 10.
Act. 17.
2. Tim. 4.

2. Että hän sanopi nijlle / iotca hänen oikialla puolellans owat / Se on / nijlle wanhurscaille ia Vlgoswa-

Alloquium Christi ad stantes à dextris.

gosWalituille/ joinnen tygö hän ensin puhens käändä/ sanoden: Että he owat Vlgoswalitut sijhen ijancaickisehen Elämän / ia saavat sen cattomattoman cunnian Crwnun/ ioca heille on walmistettu.

3. Että hän cutzu heitä hänen Isäns hywästisiugnatuixi/ sentähden / että he owat lunastetut sen hywästisiugnatun siemenen cautta/ hänen pijnans ia cuolemans cautta: Ja hänen Taiwalinen Isäns on ottanut heitä ia omistanut Lapsixens/ ioita hän racasta nijnquin Lapsians. Tämä on sangen lohdulinen Nimi / ionga pitä ylösherättämän caicki Inhimiset ahkeroitzeman sencaldaisen iälkin täsä elämäsä / cosca wielä armon aica on/ että he mahdaisit cwlla wijmeisnä paiwänä sen lohdulisen ia suloisen Nimen.

Soleunis ad vitam æternam vocatio.

4. Että hän cutzupi heitä omistaman sitä waldacunda/ ioca heille on walmistettu Maailman algusta: Cusa HErra Christus eij mwta waldacūda ymmerrä/ cuin Taiwan Waldacunda/ ia ijancaickisen Elämän. Tähän waldacundan hän heitä cutzupi/ia käske heidän sen omista/ nijnquin Græcan Textis seiso se sana κληρονομήσατε, Se on/ ottacat Taiwan waldacunda perimisen cautta/ eli perikät se waldacunda. Ja tahto HErra Christus nijn palio sano: Te minun Isäni hywästisiugnatut/ tulcat nyt/ ia omistacat teidän perimisen/ nimittäin/ se ijancaickinen Elämä/ ioca teille eij teidän Ansiostan / mutta Jumalan armosta Vsconcautta minun päälleni annetan / iotca hän Lapsixens on omistanut: Sillä teille se on io Maailman algusta walmistettu minun Taiwaliselda Isäldäni/ io-

ca tei-

ca keitä on Vlgoswalinnut / ennein cuin Maailman perustos laskettu oli.

II. On niistä laupiuden Töistä / cuin HErra Christus täsä ylösluke:

Sillä / minä Isoisin / ia te minua Ruockitta: Minä Janosin / ia te minua Juotitte: Minä olin Outo / ia te minun Huonesen otitta / Minä olin Alaisti / ia te Waateitta minua: Sairas / ia Opitta minua: Minä olin Fangina / ia te tulitta minun tygöni.

Opera misericordiæ quæ hic à Christo recitantur.

Ewsi erinomaista awua / eli hywä työtä HErra Christus täsä ylösluke / iotca owat Vscon hedelmät / ioilla ne wanhurscat osottavat heidän Vscons / ia todistawat / että he owat Isän hywästisiugnatut: Sillä he owat ruockinet ne Isovaiset / Juottanet ne Janovaiset / Oudot ia wierat Huonesenottanet / Alastomat Waateittanet / Sairat Oppinet / ia Fangit etzinet / iotca caicki ovat laupiuden ia Christilisen rackauden työt / ioita Jumala caikilda Inhimisildä waati / iotca ovat Vscon hedelmät. Ja tule meidän täsä tietä / ettei HErra Christus sentähden näitä awuia eli hywiä töitä täsä ylösluge / että iocu Inhiminen niijnen cansa ansaitze Taivan waldacunnan ia ijancaickisen elämän / Sillä niijnquin P. Pawali sano ia todista sen / että ijancaickinen elämä on Jumalan Lahia / Christuxesa Jesuxesa meidän HErrasam / annettu meille / eij meidän ansiom / eikä hywäijn töiden tähden / mutta Jumalan sulasta armosta HErran Christuxen ainoan ansion tähden Vscon cautta: Mutta Rom. 6.

hän ylösluke ne / ia edesmaala nijnquin yhdet todistaiat / iotca osottavat ia todistavat / että ne wanhurscat ia Vlgoswalitut Inhimiset / iotca hän silloin cutzupi ijancaickiseen elämän / ovat Isän hywästi siugnatut / ia Vscon cautta wanhurscautetut / sillä he ovat tehneet Vscon hedelmät / ioilla he ovat osottanet heidän Vscons.

Responsio electorum. III. On nijnnen wanhurscasten wastauxesta:

Silloin ne Wanhurscat händä wastavat / sanoden: HErra / cosca me näimme sinun Isovan / ia me Ruokima sinua? Taicka Janovan / ia Juotime sinua? Cosca me nägimme sinun Outona / ia Huonesen otime sinun? Taicka Alaistoina / ia Waatteilim sinua? Eli cosca me nägimme sinun Sairasna eli Fangina / ia tulime sinun tygös. Nijn wastapi Cuningas / ia sanopi heille: Totisesta sanon minä teille: Sen cuin te olette tehnet yhden näistä wähimistä Welieistäni / sen te minulle teitte.

Cahtalaiset Astat meille täsä edespannan:

1. Että ne Wanhurscat händä wastavat sanoden / HErra / cosca me nägime sinun etc. Cusa ne wanhurscat ia Vlgoswalitut osottavat ia tunnustavat / että heidän Ansions ia hyvät työns / eij mitäkän ole sen cunnian ia autuuden ehtoon / cuin heille tapahtupi: Tunnustavat myös etteij he nijden päälle taida / eikä tahdo luotta eli uscalda / eikä tahdo nijstä mi-

täkän

täkän tietä / iotca ovat palio wähemmät / cuin että heidän nijnnen päälle luottaman pidäis / taicka nijnnen cansa ansaitzeman sitä waldacunda / ioca heille on walmistettu. Ja tahtovat nijn palio sano: O HErra / sinä ylistät meidän töitän / eij meidän Ansion tähden: Mutta swresta ia sanomattomasta armostas ia laupiudestas. Sillä meidän työm ovat sangen pienet ia wähäiset / ia palio wähemät cuin me olem olluet welcapäät tekemän sinun Käskys iälken: Me tunnustamme meidän epäkelvattomuden / ettei me nijnen cansa ole ansainnuet mitäkän hywä / palio wähemin tätä Taiwan waldacunnan Ilo ia Riemu / iohonga sinä meitä nyt cutzut: Mutta tämä caiki tapahtu sinun sulasta armostas / ia laupiudestas / ia eij meidän ansiostam / ioca eij mitäkän ole.

2. Cuningas wastapi / ia sano: Totisesta sanon minä teille / sen cuin te oletta tehnet yhden näistä wähimistä / sen te oletta minulle tehnet. Näillä sanoilla HERra Christus osotta / että ne laupiuden työt / iotca he ovat tehnet / ne owat he hänelle tehnet / iotca caicki tulevat hänen cunniaxens. Sen tähden sano Ambrosius: In quovis minimo Christus aut leditur, aut honoratur. Se on / HERra Christus iocaitzes pienimäsä taicka hänen mielens rikotan / taicka hän cunnioitetan. Ja ovat ne lohduliset sanat / että HErra Christus cutzu ne pienimmät hänen Weliexens / ia nijn corkiasti heitä ylistä / että caicki mitä heille tehdän / sen hän luke hänellens tehdyxi.

IV. On nijnnen Jumalattomitten Duomiosta: Silloin hän myös sanopi nijlle / iotca hä- *Iudicium damnatorũ horrendũ.*

nen wasemallens ovat: Mengät pois minusta te pahasti kirotut ijancaickisen Tuleen/ ioca on walmistettu Perkelelle ia hänen Engeleillens.

Tämä on yxi cauhia ia hirmuinen Duomio nijnnen Jumalattomitten cohtan / iotca wasemalla puolel ovat/ että he cutzutan pahasti kirotuixi/ ia käsketän mennä ijancaickisen Tuleen ynnä Perkelen ia hänen Engelittens cansa. Ja nijnquin suloinen ia iloinen Duomio se on / cuin sanotan nijnnen wanhurscasten ylitze / iotca oikial puolel ovat: Nijn hirmuinen ia cauhia on tämä Duomio / ioca nijnnen Jumalattomitten ylitze sanotan. Sillä ne wanhurscat silloin cutzutan Isän hywästi siugnatuixi / ia cutzutan ijancaickiseen Elämähän: Mutta he cutzutan pahasti kirotuixi/ ia käsketän mennä ijancaickisen Helwetin tuleen. Nijnquin meidän HErran Jesus Christus / se ylimäinen Cuiningas ia wanhurscas Duomari tahdoist silloin sano: Te pahasti kiroitut/ iotca eij ole tahtonet cwlla minun sanani/ eikä Usco minun päälleni/ mutta oletta ylöncatzonet sen/ Elänet synnisä ilman lackamata/ eij coscan parannosta tehnet / cuinga usein te oletta cutzutut minun Äneni cautta / mutta ette te ole tahtonet tulla: Cuinga usein minä olen teitä tahtonut cogota minun sijpeini ala/ nijnquin Cana coco poikians/ mutta ette te ole tahtoneet. Sentähden mengät nyt pois minun tyköäni ijancaickisen Tuleen / ioca walmistettu on Perkelelle ia hänen Engeleillens. Tähän asti te oletta yhdesä nijnnen Jumalisten ia wanhurscasten cansa ollet/ nijnquin ohdaket nisuin seasa:

Minä olen odottanut teidän parannoxen iälken/ mutta teidän sydämen on ollut caicki coconans paatunut/ nijn että enämmän te oletta cwllet Perkelettä/ cuin minua/ ia hänen tahtons seurannet: Nijn mengät sijs nyt Helwettin Tuleen/ ia olcat siellä ynnä hänen cansans ijancaickisesta/ ia se on teidän Duomion.

V. On nijstä töistä/ iotca todistavat/ ettei heille ole yhtäkän oikia Usco ollut: *Testimonia infideliū & impiorum.*

Sillä minä Isoisin/ ia eij te minua Ruockinet: Minä Janoisin/ ia eij te minua Juottanet: Minä olin Outo/ ia eij te minua Huonesen ottanet: Minä olin Alastoin/ ia eij te minua Waateittaneet: Minä olin Saicas ia Fangina/ ia eij te minua Oppinet.

Tämän cansa tämä Taiwalinen Cuningas osotta/ ettei heille ole ollut yhtäkän Usco: Sillä ettei he ole osottanet laupiuden töitä heidän lähimäisillens/ iotca owat Uscon hedelmät/ ia oikiasta Uscosta ulgoskäywät. Ja ios ne Jumalattomat tahdoisit sano/ että heille on ollut Usco. Nijn Cuningas sano sitä wastan/ ia todista/ ettei heille ole ollut Usco: Sentähden ettei heille ole ollut yhtäkän Uscon hedelmätä/ iolla he todista ia osotta taidaisit heidän Uscons. Ja ios heille olisi ollut Usco/ nijn he tosin olisit tehneet laupiuden töitä/ iotca Uscosta ulgoskäywät ia owat sen hedelmät.

VI. On nijnen Jumalattomitten wastaudesta: *Responsio impiorum.*

Silloin pitä nekin händä wastaman/ sa-

noden: HErra/ cosca me nägimme sinun Isovan/ taicka Janovan/ taicka Outona/ eli Alaistoina/ eli Sairasna/ taicka Fangina/ ta eij me sinua Palwelleet? Nijn hän wastapi heitä sanoden: Totlsesta sanon minä teille/ mitä te eij ole tehnet yhdelle näistä/ sitä eij te ole tehnet minulle.

Täsä taas cahtalaiset Astat edespannan:

1. Että ne Jumalattomat wastawat sanoden: HErra/ cosca me nägimme sinun Isovan eli Janovan etc. Ja tahtovat sen cansa tehdä heidän estens/ ettei he ole sihen sypäät: Sentähden ettei he sano nähnens hänen Isovan eli Janovan/ taicka Outona eli Alaistoina. Ja tahtowat he nijn palio sano: HErra/ sinä sanot meille/ ettei me ole sinua Ruockinet/ eikä Juottanet/ eli waatteitanet/ eikä Huonesen ottanet/ eikä misäkän sinua Palwellet: Sillä eij ikänäns me ole sinua nähnet eikä Isowan/ eikä Janowan/ eikä Alaistoina/ eikä Outona/ eikä Sairasa eli Fangina: Cuinga meidän piti sinua Ruockiman/ eli Juottaman/ taicka waateittaman/ eli muuta Palwelusta tekemän. Mutta ios me olisimma nähneet sinun olevan josacusa waivasa eli puuttumises: Nijn me olisim ollet ne Ensimäiset/ iotca sinua oliste auttanet/ ia enneia olisim itze ilman ollet/ cuin sinun unhottanet. Cusa he tahtovat tehdä heidän estens/ mutta se on caicki turha: Sillä ios he olisit käynet usein heidän eläisäns Kircosa/ ia wisusta cwllet Jumalan sana/ nijn he olisit myös oppinet tekemän laupiuden töitä/ iotca olisit

heille Vscon todistaiat / ioista myös he taidaisit osotta heidän Vscons:

2. Että HErra Christus wastapi heitä sanoden: Mitä te eij tehneet yhdelle näistä wähimmistä/ sitä te eij tehnet minulle. Nijnquin hän tahdoisi sanoa: Eij teidän esten ia wastauxen mitäkän auta: Sillä ios teille olisi ollut yxi oikia Vsco/ nijn te olisitta sen osattanect / ia tehneet Vscon hedelmitä / ia auttanet nijtä Köyhiä ia taruitzepiä / ia minun sanani olisi teitä kyllä opettanut/ ios te olisitta tahtonet cwlla sitä/ että mitä nijlle pienimille tehdän minun Nimeni/ se minulle tehdän.

VII. On tämän wijmeisen Duomion lopusta: *Eventus judicij.*

Ja näinen pitä silloin menemän ijancaickisen pijnaan: Mutta ne Wanhurscat ijancaickisen Elämän.

Tämä on sen wijmeisen Duomion loppu: Että cosca tämä Cuningas meidän HERra Jesus Christus sano Duomion molemitten ylitze / sekä nijnnen iotca oikialle puolella ovat: Nijn cohta tulepi täytetyxi. Eij täsä auta lykämän toiseen takijn/ eikä corkiamman Duomion alla / nijnquin täsä Maailmas tapahtu monelle: Mutta cohta tapahtu ilman mitäkän wijwytyxetä se mitä hän sanopi. Ne Jumalattomat silloin heitetän ijancaickisen Tuleen: Mutta ne Wanhurscat tulevat ijancaickisen Elämän. Ja tämä nyt on se loppu sen Duomion päälle / cuin pitä tapahtuman wijmeisnä päivänä/ cosca meidän HErra Jesus Christus on tulewa Duomitzeman Elävitä ia Cuolluita: Jota eij yxikän Inhiminen/ mutta itze

Jumalan poica anda meille tietä / hänen swrestä hywydestäns ia laupiudestans / senpäälle / että iocainen mahtaisi sitä paremmin / walmista itzens wielä Eläisäns tälle Duomiolle / ia wältä sitä ijancaikista Cuolemata.

Opetuxet toisesta Osasta.

I. ETtä meidän HErran Jesus Christu se ylimäinen Cuningas ia Duomari sano täsä: **Tulkat ia omistacat eli perikät se waldacunda / ioca teille on walmistettu Maailman algusta:** Sijtä me opeme / että se ijancaickinen Elämä eij anneta meille meidän Ansiom eli hywäntöiden tähden: Mutta Jumalan sulasta armosta ia laupiudesta. Sillä nijnquin yxi Lapsi saapi perimyxen eij ansiosta / Mutta sentähden / että hän on Lapsi ia Isäns perillinen: Nijn ne wanhurscat ia Jumalan Vlgoswalitut periwät Jumalan waldacunnan / eij heidän ansiostans / mutta Jumalan armosta / sentähden / että he owat tullet Jumalan Lapsixi Vscon cautta / nijnquin P. Pawali sano Romarein tygö: **De tulewat ilman ansiotans wanhurscaxi Jumalan armosta / sen lunastuxen cautta / cuin on tapahtunut Christuxesa Jesuxesa / ionga Jumala on asettanut armonistuolixi sen Vscon cautta hänen weresäns.** Ja Epheserein tygö sano hän: **Armon cautta te oletta autuaxi tullet.** Item: **Armosta te oletta wapahdetut Vscon cautta / ia eij se sama ole teistä / mutta Jumalan lahia se ombi / eij töistä / senpäälle / ettei yxikän**

Rom. 3.

Ephes. 2.

itzensä kerscaisi / nijn hän myös sano Romarein tygö toises paicas: Jumalan lahia ombi se ijancaickinen elämä Jesuxesa Christuxesa meidän HErrasan: Jos nyt se ijancaickinen elämä on Jumalan lahia / nijn sijtä sewra / ettei se yhdengän Inhimisen ansiosta anneta / mutta Jumalä swresta armosta ia laupiudesta. Sentähden myös HErra Christus täsä sano: Että se waldacunda ionga ne wanhurscat pitä perimän / on heille walmistettu Maailman algusta / ennein cuin yxikän Inhiminen oli syndynyt: Joca myös kyllä osotta / ettei se ole ansiosta / mutta Jumalan armosta / ioca sen on walmistanut. Ja tämän cansa nyt tacaperin aietan Pawin ia caicki sen Lahcocunnan wäärät opetuxet / iotca sanovat / ettei Inhiminen ainoast Uscon cautta autuaxi tule / mutta myös hywäin töiden cautta / ia tahtovat / että Inhimisen pitä omain ansioinsa cansa ansaitzeman sen ijancaickisen elämän. Ja sen tähden ovat he ylösaiatellet monda turha työtä ia jaaritusta / moninaiset paastot / Pilagrimein reisut / ia monda muta sencaldaista / ioita Jumala itze eij ole kästenyt / ia nijnen cansa tahtovat Jumalata Palwella / ia ansaita Taivan waldacunnan / ioca cuitengin caicki turha on / nijnquin HErra Christus itze sen todista P. Mattheuxen tykönä sanoden: Turhan he minua Palwelevat / opettaden sitä opetusta iotca ovat Inhimistē käskyt. Tämä meille olcon sanottu opixi ia ojennoxexi / ettei meidän pidä luottaman hywäin töiden / eikä meidän töidem ansioin päälle: Hywiä töitä tosin meidän tekemän pitä / mutta sen tähden / nimittäin / Jumalan kä-

Rom. 6.

Matth. 15.

skyn ia lupauxen tähden nijn myös sen tähden / että me wäldäisim Jumalan wihan ia rangaistoxen / ia ijancaickisen Cuoleman / ia että me saisimma nautita sen P. Hengen / ioca synnin ia pahain töiden cansa poiscarcotetan / ia pidäisimmä Uscon ia yhden hywän oman tunnon.

II. Opime tästä / cuinga meidän HErra Christus waati meildä laupiuden töijtä / ia tahto / että meidän pitä osottaman meidän Uscon nijden cansa: Sillä laupiuden ia caicki muut hywät työt owat Uscon hedelmät / iotca yhdestä oikiasta Uscosta ulgoskäywät: Sillä cusa yxi oikia Usco on / sijnä myös ovat laupiuden työt / ia caicki muut hywät awut: Mutta cusa eij ole laupiuden töitä / sijnä myös eij ole yhtäkän oikiata ia eläwätä Usco. Ja waicka Inhiminen paljon tahdois kerskata hänen uscostans / ia sanois hänellans olewan yhden wahwan uscon / ia eij hänellä olisi uscon Hedelmitä / nijn hänen kerskamisens olis turha: Sillä nijnquin yxi hywä Puu eij taida olla ilman hedelmitä: Nijn myös eij taida yxi eläwäinen usco olla ilman hedelmitä. Ja sentähden se oikia Duomari HErra Christus Jesus wijmeisnä Duomio päiwänä waati itzeculdakin uscon hedelmitä / ioilla he osotaisit heidän uscons: Ja sen iälken tahto caickia silloin Duomita. Sillä nijnquin nyt sanottin / että cusa yxi eläwäinen usco on / sijnä ovat myös sen hedelmät: Ja sitä wastan / cusa eij ole uscon Hedelmitä / sijnä eij taida olla oikea usco. Ja sen syn tähden ylösluettele täsä laupiuden töitä nijnquin hedelmitä / iotca uscosta ulgoskäywät / ia ne ioilla oikia usco on / ia sen hedelmät /

ne hän

ne hän cutzupi silloin ijancaickisen elämän: Mutta toiset/ iotca ilman vscota ia sen hedelmitä ovat/ käske hän mennä ijancaickisen Tuleen. Sillä ioca vsco/ (nijnquin HErra Christus itze sano) Se tule autuaxi: Mutta ioca eij Vsco/ se tule cadotetuxi. Jos me sijs tahdomme cwlla wijmeisnä päiwänä tämän suloisen Änen: Tulcat minun Isäni hywästi siugnatut/ ia omistacat se waldacunda/ ioca teille on walmistettu Maailman algusta: Nijn pitä meidän osottaman meidän vscon laupiuden työt meidän lähimäisen cohtan/ Se on/ meidän pitä ruockiman ne Isovaiset/ ia Juottaman ne Janovaiset/ meidän pitä Waateittaman ne Alaistomat/ ne Oudot pitä meidän Huonesen ottaman/ Sairaita ia Fangeia Oppiman ia etzimän: Sillä mitä me nijlle wähimmille tegem/ sen me tegem itze HErralle Jesuxelle Christuxelle. Mutta ioca eij sitä tahdo tehdä eikä osotta nijlle Waiwaisille laupiuden töitä/ nijn hän saapi cwlla sen hirmuisen Duomion: Mengät te pahasti kiroitut ijancaickisen Tuleen. Eij silloin auta mitäkän kerscata vscosta Swn cansa/ mutta pitä sen osottaman töiden cansa iotca vscosta ulgoskäywät: Sillä tämä Duomari catzo vscon perän/ ia sen vscon iälkin ioca on eläwäinen/ iolla owat oikiat hedelmät ia laupiuden työt/ iotca HErra Christus täsä ylösluke. Mar. 16.

III. Että meidän HErra Jesus Christus cutzune Christiliset ia Jumaliset Inhimiset hänen weliexens: Sitä me opeme/ cuinga swresa cunniasa he ovat Jumalan tykönä/ nimittäin/ että hän nijn corkiasti heitä racasta ia hywänä pitä/ cuin omia Lap-

sians/ iotca hän omistanut on hänen lapsixens HErrasa Christuxesa Jesuxesa: Sillä ios he ovat HErran Christuxen Weliet/ nijn he ovat Jumalan Lapset ia hänen cansa perilisens. Ja waicka he täsä Maailmas ovat Köyhät/ Waiwaiset/ Alaistomat ia ylöncatzotut/ nijn cuitengin eij he ole sentähden Jumalalda
Act. 10. ylöncatzotut eiskä hyliätyt: Sillä eij Jumala catzo ulconaisen muodon iälken/ ioco se olis Rikas eli Köyhä/ Mies eli Waimo/ Ylimäinen eli Alimainen/ mutta hän catzo Vscon iälken/ ia sen iälken ioca tekepi hänen Isäns tahdon/ nijnquin HErra Christus sano P. Mattheuxen tykönä: Jocainen cuin teke minun Isäni tahdon ioca on Taiwais/ se on minun Welien/ Sisaren ia Äitin. Nämät ovat ne/ ioita hän cutzupi hänen Welieixens/ ia tahto/ että meidän pitä osottaman heille laupiuden töitä cosca he tarwitzewat/ ia caicki mitä me näille tegemme/ sen hän luke itzellens tehdyxi/ Nijnquin hän sano täsä: Mitä te olette tehnet nijlle wähimille minun Welieistäni/ sen te oletta minulle tehnet. Catzo/ näin swresta HErra Christus heitä ylöscorgotta/ että hän cutzu heitä hänen Welieixens/ ia luke hänellens tehdyxi caiken sen hywän työn/ cuin nijlle tehdän.

IV. Opime/ cuinga wastahacoinen Duomio wijmeisnä päiwänä sanotan ylitze Hywäin ia Pahain/ ia cuinga wastahacoinen loppu nijlle molemmil on: Sillä ne Pahat silloin heitetän ijancaickisen Tuleen/
Dan. 12. ioca eij ikänäns sammuteta/ nijnquin Daniel Pro-
Matth. 24. phetan tykön seiso: Että mwtamat ylösherätetän ijancaickisen Elämän/ mwtamat ijancaickisehen pil-

cahan

cahan ia häpiähän. Nijn myös Esaian Prophetan Esa. 66.
tykönä seiso: Heidän Matons eij pidä Cuoleman/ia heidän Tulens eij pidä sammutettaman/ia heidän pitä oleman yxi cauhistus caikille Inhimisille. Eij yxikän taida sitä pijna täydellisesti vlgossanoa/ cuin nijlle Jumalattomille siellä pitä oleman: Siellä on ijancaickinen pimeys ilman walkeutta/catkera pijna ia Cuolema lackamata/ia eij cuitengan taida Cuolla/ nijnquin P. Johannexen ilmestys kirias seiso: Heidän pitä etzimän Cuolemata/ ia eij Apo. 9.
he löydä/ pytäwät myös Cuolla/ mutta Cuolema poispakene heistä. Item: Siellä pitä oleman itku ia hambain kiristys/ hwto/ waiva ia tusca caickein Perkelcitten cansa. Mutta ne hywät silloin menevät ijancaickisen elämän/ cusa pitä oleman ilo ia riemu/ ia ijancaickisesta elämän ilman murheta/
ia Jumalan pitä pois pyhkimän caicki kyynelet heidän Apoc. 20.
Silmistäns/ ia Cuoleman eij pidä sillen oleman/ sillä että ne ensimäiset poismenit/ nijnquin P. Johannexen ilmestys kirias seiso: Silloin pitä ne Wanhurscat kyldämän nijnquin Auringon heidän Isänsä waldacunnas: Eij he siellä Iso/ eikä Jano/ eikä myös Auringo lange heidän päällens/ Apoc. 7.
eikä myös yxikän prvtumus: Sillä että Caritza ioca Stuolin keskellä ombi hallitze heitä/ ia iohdatta sen elämän west Lähteen tygö: Ja Jumala pois kuiwapi caicki kyynelet heidän silmistäns: Yhdesä summasa sanottu/ Siellä pitä oleman sencaldainen ilo ia Esai. 64.
riemu/ iota eij yxikän Silmä ole nähnyt/ eij yxikän 1.Cor. 2.
Corva cwllut/ ia eij yhdengän sydämeen astunut. Tä-

hän Ilon ia Riemun meitä caickia auttacon ia iohdattacon Jumala caickiwaldias/hänen rackan poicans Jesuxen Christuxen tähden.

AMEN.

Saarnan jelken/ taita Christilinē Oppettaia/ tämän Rucouxen pitä.

O Caickiwaldias Jumala ia laupias Isä/ me sinua kijtem caickesta sydämest/ caickein sinun nijn monen sanomattomain hywäin töidens edest/ ia erinomaisest sen edest/ että sinä sulasta armostas/ sinun ainocaisen poias Jesuxen Christuxen cautta meitä lunastanut olet/ ia sinun pyhän sanans cautta/ meitä ylöswalgaisnut/ ia tähän tundon andanut tulla. Ja rucoeleme sinua nöyresti/ ettäs Pyhän Hengens cautta armolisesta meitä aina nijn lohdutaisit/ wahwistaisit ia warielisit/ että me loppun asti täsä wahwana pysyisime ia sijtte ijancaickisesta autuaxi tulisime.

Sijttä me sinua rucoelema racas taiwalinen Isä/ sinun Pyhän Seuracunnas edhest/ caickesa Mailmasa/ wapahta ia wariele händä caickesta pahasta/ ota hänelde pois/ caicki vscottomat paimenet/ ia wäärät opettaiat/ iotca tämen sinun wähän laumas/ ninquin raatelewaiset Sudet ia kiliwat Jalopeurat/ surkiasta haiotawat ia ratelewat/ lähetä ia anna vscolisia Paimeneita/ ia

hywisä toimelisia Työmiehiä sinun Elohos. Anna ia lisä sinun Pyhän Henges armo / caickein Christilisten Paimenein ia Kircon Palwelicin sydämihin / erinomaisesta nijnen / iotca tällä Maalla / sinun Lammas / Sanallas ruockiman / ia sinun Seuracundas hallidzeman pitä / että he mahdaisit heidän Wircans nijn edhes seisoa / että cosca se ylimäinen Paimen / sinun racas poicas JEsus Christus / on iällens tulewa / lucua laskeman caikein hänen Palwelainsa cansa / mahdaisit silloin löyttä / nijnen seas / iotca vscolisesta Palwellet owat / ia sadha hänen Suustansa / temän suloisen Änen cuulla. Ah sinä hywä Palwelia / sinä wähäsä olet Vscolinen ollut / mene sinun HERRAS Ilonsiselle.

Edhespäin rucoeleme myös sinua racas taiwalinen Isä / caickein sinun palwelias edhest / iotcas Esiwallan wircaan cudzunut / ia Mailmalisen Miecan andanut olet / ia erinomaisest rucoelema sinua / meiden oman maan Herran ia Cuningan edhest. R. G. ynnä caicken hänen armons huonē / Newon andaiain / ia Räskyläisten / Macunnan ia Cansā edhest / wariele heitä armolisesta caickista pahoista. Anna ia lisä sinun Pyhä Henges heidän sydämihins / että he sen taiwalisen Cuningā / meidän HERRAN Jesuxen Christuxen / ionga woimā cautta caiki Cuningat hallidzewat / oikein tuta mahdaisit / hänē waldacundans holho ia auta / ia alamaisia sinū köyhä Cansas / nijn halli-

ta/että sinun Jumalinen ylystös ia cunnias/ hywät cunnialiset tawat/ yhteinen maan rauha/ laki ia oikeus/ ia sijtte caicki hywys wahwistetuxi ia ylöspidetyxi tulisi: Mutta sitä wastan Sota ia weren wuodatus/ capina/ eripuraisus/ wäärys/ wäkiwalda ia caicki pahus estetyxi tulisi.

Me rucoelem mös/ että sinä racas taiwalinen Isä/ armolisesta cadzoisit caickein inhimistē päälle/ joco ne olisit omaiset taicka mucalaiset/ tutut eli tundemattomat/ ystäwät taicka wihamiehet. Erinomaisest cuitengin nijnen/ iotca owat meidän weliet ia sisaret uscosa/ ia liatekin ninen iotca jossa cussa tuscasa ia hädhäsä ovat/ Wengē eli sielun puolest/ exyxisä/ rascaisa synnisä/ perkelē waiwas ia kiusauxes/ epäilyxes/ hämmästyxes eli kärsimättömydes/ waiwaisudes ia köyhydes/ taudhis ia kivus/ surusa ia murhes/ fangiudesa/ meren hädäsä/ etc. Ja että cadzoisit caickein köyhein Leskein puolehen/ orvoilasten/ rascasten Waimoin ia lapsen synnyttäiden/ ia sijtte caickein tygö/ iotca jossacussa tuscas owat/ ia sinun Isälistä apuas tarwidzewat ia pytäwät/ nijn että caickein näinen päälle armahdaisit/ heitä autaisit/ wahwistaisit ia lohdutaisit: Senpäälle/ että caicki Inhimiset nyt ia ijancaickisesta sinua kijttä ia ylistä mahdaisit/

Amen.

Sell-

Seurawat Ewangeliumit erinomaisten Pyhä päiwäin päälle.

Ewangeliumin Kirioitta P. Johannes 14. Lugus.

JA JEsus sanoi hänen Opetuslapsillens: Alkän teidän Sydämen wawahtuco. Uscottaco Jumalan päälle: Nijn te myös Uscot minun päälleni. Minun Isäni Huones owat monda Asuinsia. Ellei nijn olis/ nijn minä sanoisin teille: Minä menen walmistaman teille sia. Ja waicka minä poismenen/ walmistaman teille sia/ Quitengin minä jällens tulen/ ia otan teidän minun tygöni/ Että cusa minä olen/ siellä myös pitä teidän ole-

man. Ja cuhunga minä menen / te tiedätte / ia sen tien te tiedätte. Sanoi hänelle Thomas / HErra / emme me tiedä cuhungas menet / ia cuinga me taidam tien tietä? Jesus sanoi hänelle: Minä olen Tie / ia Totuus / ia Elämä. Eij kengän tule Isän tygö / waan minun cauttani. Jos te minun tundisitte / nijn te tosin myös tundisitte minun Isäni: Ja nyt te tunnetta hänen / ia te näit hänen. Philippus sanoi hänelle: HErra / osota meille Isä / ia me tydymme. Jesus sanoi hänelle: Minä olen nijn cauwan teidän tykönän / Ja et sinä tunne minua? Philippe / ioca minun näke / hän myös Isän näke / ia cuingas sanot / osota meille Isä? Etkös vsco / että minä olen Isäsä / ia Isä minusa? Ne sanat iotca minä teille puhun / en minä itzestäni puhu / mutta Isä ioca minusa on / hän työt teke. Vscocat minua / että minä olen Isäsä / ia Isä minusa: Eli vscocat minua nijden töiden tähden / iotca minä teen. Totisest Totisest sanon minä teille / ioca Vsco minun päälleni / ne työt iot-

ca minä teen / hänen pitä myös tekemän / ia wielä swrembita hän tekepi / sillä että minä menen Isän tygö. Ja mitä te rucoiletta Isä minun nimeeni / sen minä teen / Senpäälle / että Isä pitä Cunnioitettaman poian cautta. Mitä te anotta minun nimeni cautta sen minä teen.

Tämän Päiwän päälle Jumalan Seuracunda muisto pitä meidän HERran Christuxen Jesuxen cahdesta Apostolista / Philippuxesta ia Jacobuxesta. Tämä Philippus ionga Pyhä Johannes täsä ensin Nimittä / oli Bethsaidassa Syndynyt / nijnquin P. Johannes todista. Ja HERralda Christuxelda oli cutzuttu Apostolin wirgan toisen päiwän iälkin / sijtte cuin Petrus ia Andreas olit samaan wirkan cutzutut / nijnquin Evangelista samasa lugusa kirioitta. Tästä samasta Philippuxesta seiso usein kirioitettu P. Johannexen tykönä. Sabellicus ia monicahdat muut hänestä kirioittawat / että hän on saarnanut Evangeliumin Scytias ia wähäsä Asias caxikymmendä Aiastaicka / ia monda käändänyt HERran Christuxen tundon ia oikian Uscon. Ja sijtte on sildä Lahcokunnalda ioca cutzutan Ebionitæ Ristin naulittu / ia sijnä kiwillä Cuoliaxi lyöty / nijnquin Polycrates kirioitta. On myös ollut yxi toinen Philippus / iosta seiso kirioitettu Apostolitten tegois. Ja on

Exordium à memoria Apostolorũ Philippi & Iacobi.

Ioh. 16. 12. 14.

Act. 6.

ollut yxi nijstä seitzemestä Seuracunnan Palwelioista/ iotca Apostoleilda sijhen Vlgosvalittin/ ia on sijtte saarnanut Samarias/ ia käändänyt monda oikean Vscon/ ia teki monda Tunnustähteiä/ vlgos ajoi Perkelet monesta/ ne Halwatut ia Sairat terwexi teki. Tämä Philippus myös oli se/ ioca HErran Engelin käskyn iälkin/ meni tiellä sen Ethiopian Drotningin Camarerarin wagnun tygö/ ia ulgostoimitti hänen edesäns kirioituxet Esaiasta Prophe-
Act. 8. tasta/ ionga hän myös cohta Castoi wedellä tiellä matcustais/ nijnquin sijtä seiso kirioitettu Apostolitten tegois. Mutta nijn palio cuin Jacobuxen tulestosta myös nyt muisto pidetän/ on hän myös ollut HErran Christuxen Apostoli/ ia cutzuttin Iacobus minor, eli se wähembi/ sen toisen Jacobuxen tähden/ ioca cutzutan Iacobus maior, eli se swrembi/ ioca oli Zebedeuxen poica ia Johannes Evangelistan Weli. Tämä Iacobus minor, oli Alpheuxen ia Marian Cleophe poica/ ioca oli Neitzen Marian HErran Christuxen Äitin Sisär. Mutta coska hän Apostolin wirkan cutzuttin/ eij sijtä ole kirioitettu/ Mutta cuitengin ynnä muiden Apostolitten cansa sijhen wirkan HErralda Christuxelda on cutzuttu: Ja Helluntai Päiwän päälle on saanut sen Pyhän Hengen ynnä muiden cansa/ ia puhui wsilla Kielillä. Ja iälkin HErran Christuxen ylösastumisen Taiwasen/ on hän Jerusalemis saarnanut Evangeliumi/ ia oli ensimäinen Pispa samasa Kaupungisa/ ia sen wirgan uscolisesta colme Kymmendä Aiastaica edes seisoi: Ja wijmein on surmattu ia tapettu. Josephus kirioitta/

että

että hän oli kiwillä Cuoliaxi lyöty: Mutta Eusebius kirioitta/ että hän on Templin harialda maahan syösty/ ia eis cuitengan juuri Cuoliaxi langenut/ waan costa hän itzens rupeisi ylösoiendaman Rucouxeen Jumalan tygö/ on hän kiwillä Cuoliaxi lyöty/ costa hän oli ydexän kymmendä ia cwsi Wuotta wanha.

Nijn palio cuin tämän päiwäisen Evangeliumin tule/ on tämä myös yxi Osa sijtä wijmeisestä saarnasta/ cuin meidän HErra Christus piti hänen Opetuslastens edesä/ wähä ennein hänen Cuolematans/ cusa hän opetti ia manaisi heitä/ ettei he pahenisi hänen Pijnans ia Cuolemans ylitze/ ionga hänen piti kärsimän caiken Maailman syndein edestä/ ia meille sen cautta ansaitzeman ijancaikisen Asumastan taiwan waldacunnasa. Anda myös tietä sijnä puhesa/ cuin hän on pitänyt näinen cahden Apostolitten Philippuxen ia Jacobuxen cansa/ että hän on tie/ Totuus ia Elämä. Jonga cautta meidän pitä tuleman Isän tygö/ ionga olewainen jwri Cuwa hän on/ että joca tunde hänen/ nijn hän myös tunde Isän/ sillä hän on Isäsä/ ia Isä hänesä. Anda myös heille ia meille caikille yhden suloisen ia lohdulisen lupauxen/ että caicki mitä he rucoelewat hänen Nimeens/ sen hän tahto heille anda/ Senpäälle/ että Isä pitä Cunnioitettaman hänen cauttans. Tila tähän HErran Christuxen saarnan/ ionga hän täsä piti/ on se ollut/ että costa hän oli muistuttanut hänen opetuslapsillens hänen Pijnastans ia Cuolemastans/ sanoi hän/ että yxi heistä piti hänen pettämän. Ja sangen suloisesta heitä pu-

Summa Evangelij.

tä puhuteli sanoden: Rackat Lapset / minä olen nyt wähän hetken teidän tykönän / ia teidän pitä etzimän minua / sillä sinne cuhunga minä menen / eij te taida tulla. Nijn Petrus kysypi hänelle / cuhunga hän tahdoi mennä. Mutta hän wastaisi / ia sanoi: Cuhunga minä menen / ett sinä taida minua seurata / waan tästedes pitä sinun minua seuraman. Wastaisi Petrus: Mixengä minä taida sinua seurata / minun hengen tahdon minä panna sinun edestäs. Nijn wastaisi Jesus: Pidäiskö sinun paneman henges minun edestäni? Totisest sanon minä sinulle / ettei Cuckoi pidä ennen laulaman / cuin sinä Colme kerta olet minun kieldänyt.

Pertinet hoc Evangelium ad primũ præceptum Decalogi, & Tertium Articulum Symboli.

Tämä Evangelium yhtensopi sen Ensimäisen käskyn cansa / cusa seiso / että meidän pitä caicki / meidän uscalluxem ia turwam paneman HErran Jumalan päälle. Ja sen colmannen Cappalen cansa meidän Uscon tunnustoxes / cusa seiso meidän HErran Christuxen personasta ia wirgasta / että hän on Jumalan ia Marian poica / joca on lähetetty sen päälle / että hän meille piti andaman sen ijancaickisen Elämän.

Propositio continens Tres Partes.

Ja on meille täsä Evangeliumisa colme Pää Cappaletta.

I. On sijtä Lohdutuxesta / iolla HErra Christus hänen Opetuslapsians lohdutta / ia wahwista heitä / ettei heidän pidäis murhettiman ia peliästymän hänen Pijnans ia Cuolemans ylitzen.

II. On sijtä puhesta / cuin on ollut meidän HErran Christuxen ia Thoman wälillä.

III. On Philippuxen kysymisestä Jumalan oikiasta Tunnosta / ia HErran Christuxen wastauxesta sen päälle.

Ensimäinen Osa.

TÄSÄ ensimäises Osas / cusa meidän HErra Christus lohdutta hänen Opetuslapsians / tule meidän cahdesta Cappalesta waari otta.

Analysis I. Partis. Duo membra continens.

I. Ensimäises hän kieldä heidän murhettimasta / ia sano:

Propositio consolatoria Prohibens ne discipulorum corda turbentur.

Älkän teidän Sydämen murhettico eikä pelkästykö.

Tämä on se lohdutos / ionga meidän HErra Christus pane hänen Opetuslastens etteen / että hän kieltä heitä murhettimasta hänen pois menemisens tähden / Nijnquin hän tahtoist sano: Minun rackat Opetus-Lapseni / waicka se on tosi / että minä pois menen minun Pijnan ia Cuolemani cautta / ionga minun pitä kärsimän teidän ia caiken Maailman syndein edestä: Eij teidän sen tähden pidä murhettiman eikä pelkämän. Täsä HErra Christus eij kiellä caickinaista murhetta / mutta kieldä sen ylönpaldisen murhen ia surun / ioca Inhimistä pyytä wäätä epäilyxen. Ja tämä lohdutus eij tule ainoastans näille Opetuslapsille / mutta myös meille ia caickille Christityille Inhimisille / iotca myös olemme monen Ristin ia Wastoinkäymisen alla annetut. Ja sentähden coska murhe ia suru vsein päällem tule / että me silloin taidosimme mei-

täm lohduta näillä HErran Christuxen suloisilla sanoilla.

II. Ratio cur discipulorū corda non debeant turbari.

II. Toises hän osotta ne syyt / mingä tähden hän kieldä murhetimast / ia wetä HErra Christus tähän Colme syytä.

1. A fide Apostolorum in Deum.

1. Hän otta OpetusLasten uscosta Jumalan päälle:

Jos te Uscotta Jumalan päälle / nijn Uscocat myös minun päälleni.

Nijnquin hän tahdoisi sano: Te minun Opetuslapseni uscokatte Jumalan minun taiwalisen Isäni päälle / että hän on andanut teille Sielun ia Rwmin / Järien / ia Taidon / Ja wielä nyt teitä ylhällä pitä / wariele ia suoiele / tahto anda teille caicki / mitä te tarwitzette / Sielun ia Ruumin puolesta. Ja nijnquin te uskotta minun Isäni päälle / nijn uskocatte myös minun päälleni: Sillä minä olen hänen racas Poicans yhdes olemises ynnä hänen cansans / nijnquin te itze sen olette Tunnustanet. Ja sentähden myös olen yxi totinen Jumala / ia olen caickiwaldias / iolla on caicki woima Taiwasa ia Maasa. Ja sentähden eij Cuolema taida minua ylitze woitta / mutta minä tahdō teitä iällens nähdä / teidän cansanne olla / teitä suoiella ia wariella / eij waiwō teitä / mutta mōs caickia nijtä iotca minun päälleni Uscovat / wastan caickia wiholista. Ja tämä on se Ensimäinen syy mingä tähden hän kieldä hänen OpetusLapsians murhettimasta ia pelkämästä.

2. A mansionibus in do-

2. On / ionga hän otta sijtä hyödytyxestä ia hedelmästä / ioca seura hänen poismenemistäns Pijnans

ia Cuo-

ia Cuolematans/ nimittäin/ niistä Asumasioista cuin hänen Isäns huonesa owat:

Minun Isäni Huones on monda Asumasia/ ellei nijn olis / nijn minä sanoisin teille: Minä menen walmistaman teille sia.

mo Patris sui.

Täsä HErra Christus eij. puhu Maailmalisista huoneista ia Asumasioista / iotca Kiwistä eli Puista tehdyt owat/ ia owat catowaiset: Mutta hän puhu täsä Taiwalisista ia catomattomista Asumasioista / eij nijn että siellä on sen caltasia Rwmilisia Asumasioita/ Tupia / Cammioita / ia Camareita / cuin täällä on: Mutta että hän yhden wertauxē cautta iollakin muotto osotaisi sen tulewaisen Elämän menon. Että nijnquin täsä Maailmasa swrilla HErroilla Keisareille ia Cuningaille owat swret ia ialost ylösraketut Tuat/ia caunistetut Huonet ia Asumasiat: Nijn palio swremat ia kirckamat Asumasiat owat siellä caikille Vlgoswalituille walmistetut/ioita eij yxikän Silmä nähnyt ole / eikä Corwat cuullut eikä yhdengän Sydämen astunut. Cutzu myös HErra Christus sen Asumasiaxi sentähden/ että siinä on meille wahwa ia pysywäinen Maja/ cusa meidän pitä alati ia ijancaickisesta Asuman/ nijnquin meidän omalla Isän Maalla/ ioca meille eij ole täsä Elämäsä: Sillä täsä me olemma mwcalaiset/ eikä ole yhtäkän wahwa Asumasia: Mutta ylhällä Taiwas on meidän Asumasiam/ nijnquin P. Pawali sano: Samallamuoto sano HErra Christus/ että siellä on monda Asumasia / eij sentähden/ että siellä on erinomaiset siat ia Camarit cusa itzecukin pitä Asuman sen iälkin/ cuin he täsä Maailma-

Philip. 3.

sa owat olluet Rickas eli Köyhä/ Ylimäinen taicka Alimainen: Mutta sen Asumasian swruden tähden/ cusa on kyllä sia/ eij waiwon Engeleille/ mutta myös caikeille Ulgoswalituille. Ja tahto HErra Christus täsä nijn palio sano: Jos tämä paha ia Jumalatoin Maailma teitä täsä wiha ia waino/ ia aiapi teidän ulgos Huonesta ia Cartanosta/ nijn että te tulette maan Kulkiaxi/ Nijn lohdutacat teitän sen cansa/ että te näitten catovaisten Huonetten ia Cartanoiten edest/ saatte paremat ia ijancaickiset Asumasiat iällens. Ja ne owat teille io aica ennen walmistetut/ ia ellei nijn olisi/ nijn en minä sitä teildä tahdoisi salata/ mutta sanoisin teille sen/ että minä menen walmistaman teille sia/ ia te tiedätte/ että minun sanani owat todet ia wahvat/ ia eij yhtäkän wilpiä ole nijsä.

3. *A suo ad Apostolos reditu.* 3. Syy on ionga HERra Christus otta hänen iällens tulemisestans.

Ja waicka minä pois menen teille walmistaman sia. Cuitengin minä iällens tulen/ ia otan teitä minun tygöni/ että cusa minä olen/ siellä myös pitä teidän oleman.

Nijnquin hän tahdoisi sano: Minä tosin pois menen wähäxi hetkexi/ minun Pijnan ia Cuoleman cautta/ mutta että minä pois menen/ eij ole teille se wahingoxi/ mutta swrexi hywäxi ia hyödytyxexi: Sillä sen cautta/ Se on/ minun Pijnan ia Cuoleman cautta/ minä teille sen ansaitzen/ ionga cautta teidän myös pitä sinne tuleman. Ja waicka minä menen hetkexi pois/ en minä cuitengan teitä peräti ylön anna:

Mutta

Mutta minä tahdon iällens teitä wijmeisnä päiwänä tygöni otta ijancaickisen Elämän/ ia teidän pitä oleman minun tykönäni ijancaickisesa Ilosa ia Riemusa. Ja sillä wälillä tahdon minä olla teidän tykönän ioca päiwä/ Maailman loppun asti näkymättömällä muodolla. Ja tule meidän täsä nämät HErran Christuxen sanat oikein ymmärtä/ että hän wähä ennen sanoi: **Minun Isäni Huonesa ombi monda Asumasia/** nijnquin hän P. **Mattheuxen** tykönä sano: Ja nyt sano/ että hän tahto pois mennä walmistaman heille sia. Ne sanat eij ole toinen toistans wastan/ sillä ne Asumasiat io algusta ia ijancaickisesta owat meille walmistetut: Mutta HERra Christus on ne hänen Pijnans ia Cuolemans cautta meille ansainut/ että me nijhin walmistettuin Asumastoin taidaisimme tulla. Ja sen tähden hän sano P. Johannexen tykönä: **Se on tarpelinen teille/ että minä pois menen.** Matth. 25. Ioh. 16.

4. On ionga HErra Christus otta sijtä tiestä/ iota hänen pitä waeldaman:

4. *A noticia viæ Christo conficiendæ.*

Ja cuhunga minä menen te tiedätte/ ia tien te tiedätte.

Ja tahto HErra Christus nijn palio sano: Jos te oletta minun Saarnani pannut teidän sydämenne/ nijn te tiedätte/ että se Pijna ia Cuolema/ ionga minun pitä kärsimän/ eij ole teille/ eikä minulle wahingoxi: Sillä sen cautta minä käyn minun Isäni Cunnian/ ia te myös tulette Lunastetuxi ijancaickisest Cuolemast/ ia saatte ijancaickisen Elämän perimisen. Sentähden eij teidän pidä murhettiman eikä pelkämän/ mutta oleman Iloisans/ ia mitä Risti ia Wa-

stoinkäymistä teidän päällen täsä Maailmas taita tulla / ne caicki käätän teille ijancaickisexi Iloxi ia Riemuxi Taiwan waldacunnasa. Ja nämät owat ne neliä syytä / mingätähden HErra Christus kieldä hänen Opetuslapsians murhettimasta.

Loci Com: Iæ Partis. Pios non debere metuere pericula & calamitates hujus vitæ.

Opetuxet ensimäisestä Cappalesta.

I. EEttä meidän HErra Christus sano Opetuslapsillens: Älkän teidän sydämen peliästykö: Sijtä me opemme / ettei meidän täsä Maailmasa pidä pelkämän Risti / Tuska eli Wastoinkäymistä / cuin meidän päällen taita tulla / eikä myös Cuolemata: Sillä että HERra Christus on meidän cansamme / ia taita caikista nijstä wapahta meitä. Nijnquin hän sen itze lupa Esaian Prophetan tykönä / cusa hän sano: Älä pelkä / minä olen sinun cansas / älä poicke pois / sillä minä olen sinun Jumalas / minä autan sinua: Ja minä pidän sinun woimas / minun Wanhurskauden oikean Kädhen cautta. Catzo ne iotca sinua wastan owat / Pitä häpiän ala Ja tyhiäxi tuleman. Ja toises paicas sano Jumala: Älä pelkä / sillä minä olen sinun wapahtanut minä olen sinun nimeldäs cutzunut: Ja sinä olet minun / sillä ios sinä käyt wetten läpitzen / tahdon minä olla sinun tykönäs / ettei wirrat pidä sinua Upottaman: Jos sinä käyt tulesa / nijn ei sinun pidä polttaman sinus / ia Liecki ei pidä pystymän sinuhun / sillä

Esa. 41.

Esa. 43.

minä

minä olen HErra sinun Jumalas / ia pyhä Israelis sinun wapahtaias. Niin myös Psalmisa seiso: Hän turwa minuun / sentähden tahdon minä autta händä. Hän hywä minun tykönni / sentähden tahdon minä Cuulla händä. Minä tahdon olla hänen cansans tuscasa / minä tahdon autta händä siitä ulgos / ia annan hänen tulla Cunnian. Minä tahdon händä Rawita pitkällä Jiällä / ia osotta hänelle minun terweydeni. Samalmuotto sano myös HErra Christus P. Lucan tykönä: Älä pelkä sinä wähä Lauma / sillä teidän Isän hywä tahto on / että hän tahto anda teille waldacunnan. Tämän päälle on meille monda Estmerckiä Pyhäsä Raamatusa / cuinga Jumala on Jhmelisestä auttanut hänen omiansa: Sen wanhurscan Noah Jumala warieli Archisa weden Aldoin keskellä / ettei ne händä Upottanet: Lothin Jumala autti ulgos Sodomasta / ettei hän ynnä muinen cansa siinä huckunut. Ne colme Miestä Zadrach / Mesach / ia Abednego / Jumala / warieli tulisesa Ugnisa / ettei Tuli heitä poltanut / eikä Liecki heidän wanhingota tehnyt. Daniel Prophetan hän warieli Jalopeuran luolasa / ettei ne taitanet hänen wahingota tehdä. Jonan Prophetan hän autti ulgos Walaskalan watzasta / P. Pietarin Apostolin hän Engelins cautta iohdatti ulgos Fangiuxesta / P. Pawalin hän autti ia pelasti haaxi Rikosta: Niin Jumala wariele wielä nyt niitä / iotca hänen päällens uscaltawat. Ja sentähden eij meidän pidä pelkämän mitäkän waara eli wahingota / sillä Jumala taita autta

Psal. 91.
Luc. 12.
Gen. 8.
Gen. 19.
Dan. 3.
Dan. 6.
Act. 12.

meitä/ia wariella/nijn ettei mitäkän wahingota meille tapahdu.

II. Opeme/ettei meille täsä Maailmasa ole yhtäkän wahva Asumasta/mutta Taiwasa: Nijnquin sijnä Epistolas Ebreerein tygö seiso: Eij ole meille täsä yhtäkän wahva Asumista/mutta etzikäm sitä tulewaista. Sen tunnusta myös Dawid ia sano: Minä olen yxi mucalainen sinun edesäs/ia wieras/nijnquin caicki minun Esi Isäni. Sen pitä myös caicki tunnustaman/että me täsä Maailmasa oleme Mucalaiset/Oudot ia Wierat/ioille täsä eij yhtäkän wahwa Asumasia ole/Mutta ylhälle Taiwas/siellä on meidän oikean Isän Maa ia Asumastam/iotca owat siellä io walmistetut/nijnquin HErra Christus täsä Evangeliumis sano. Ja P. Pawali Corintherein tygö sano: Me tiedämme/että ios tämä Masa/meidän Maailmalinen Huone maahan lyödän/nijn meille on yxi Rakennus Jumalalda ylösrakettu/yxi Huone eij Käsillä tehty/ioca on ijancaickinen Taiwasa: Ja sen saman iälkin me huokamme/odottamme ia ikäwöitzemme/että me sen cansa tulisimme puetetuxi. Nijn hän myös sano Philipperein tygö: Meidän menom on Taiwasa/custa me odotamme Wapahtaia HErra Jesusta Christusta/ioca meidän turmellun Ruumim pitä kircastaman/Senpäälle/että hän sen tekisi hänen kirkastetun Rwmins caltaisexi. Että me nyt sen tiedämme/ettei meille ole täsä yhtäkän wahwa Asumista/ia me täsä olemme mucalaiset ia wierat/ia että Taiwas on mei-

Veram nostram mansionem non esse in hoc mundo, sed in cœlis.

Psal. 39.

2. Cor. 5.

Philip. 3.

dän oikea Isän Maa ia Asumasta / iota me myös odotamme: Nijn eij pidä meidän paneman sydändem tämän Maailman catowaisen menon päälle / ioca meille wähäxi hetkexi on annettu / mutta meidän pitä etzimän sen ijancaickisen Asumastan iälkin / ioca meille on Taiwasa walmistettu. Ja tule meidän seurata Matcamiesten esimerckiä: Sillä coska he matcasa owat / nijn he aina aiattelewat heidän Cotons päälle / ia waicka cuinga ialon Maian he matkasa tulewat / nijn he cuitengin aiattelewat ia muistawat heidän oman Maians päälle / waicka cuinga nöyrä se ombi / ia sinne ikäwöitzewät: Nijn myös me / Jotca täsä Maailmasa matca miehet olemma / pitä aina aiatteleman ia muistaman meidän Isän Maan päälle / ia sen Asumasian ioca meille siellä on walmistettu / ia sen iälken ikäwöitzemän / sinne toewoman / ia odotaman sitä terwelistä päiwä / ionga päälle meidän HErra Jesus Christus on tulewa / ia otta meitä hänen tygöns: Ja cusa hän on / pitä myös meidän oleman / ia nijn alati pysymän hänen tykönäns. Mutta nijn cauwan cuin me täsä surkiasa Elämäs olemme / nijn pitä meidän täsä oleman / nijnquin eij me olisickan / nijnquin P. Pawali sano: Jolla on Waimo / olcan nijnquin hänelle eij yhtäkän Waimo olisi. Ja ne iotca Itkewät / nijnquin ne iotca eij Itke / ia ne iotca Iloisewat / nijnquin he eij Iloitzisi. Ja ne / iotca Ostavat / nijnquin he eij mitäkän Ostaisi / ia ne cuin Nautitzewat tätä Maailma / nijnquin he eij Nautitzisi: Sillä että tämän Maailman meno pois huckupi. 1. Thes. 4.

Vitä æternam nobis dari propter Christum.

III. Opeme/ että se ijancaickinen Elämä meille annetan meidän HErran Christuxen tähden/ ionga hän on meille ansainut hänen Piinans ia Cuolemans cautta. Ja waicka se on walmistettu/ ennen cuin Maailma oli perustettu / cuitengin HERra Christus sen meille on yxinäns ansainut/ ia tien sinne walmistanut/ nijn että caicki ne iotca Uscowat hänen päällens/ pitä sen perimän/ ia siellä Elämän ijancackisesta hänen tykönäns: Nijnquin hän täsä Evangeliumis sano/ **Että cusa hän on/ siellä myös pitä meidän oleman.** Ja se pitä silloin tapahtuman/ coska hän wijmeisnä päiwänä tule Duomitzeman Eläwitä ia Cuolluita/ silloin Sielu yhdistetän Rwmin cansa / ia pitä nijn yhdesä oleman Taiwan Ilosa ia Riemusa ijancaickisesta. Silloin tämä Catowainen pitä päällens (1. Cor. 15.) pukeman sen Catomattomuden / ia tämä Cuolewainen pitä päällens pukeman Cuolemattomuden. Sil- (Phil. 3.) loin meidän Rwmin pitä kircastettaman ia tuleman HERran Christuxen kircastetun Rwmin caltaisexi. (1. Cor. 15.) Silloin me saamme nähdä Jumalan Caswosta nijn Caswoon. Silloin Jumalan pitä pyhkimän caicki kynelet meidän Silmistäm/ silloin meidän pitä tuleman Jumalan Engelein caltaisexi / ia ynnä heidän ia caikein pyhäin cansa ylistämän ia kijttämän Jumalata/ ia Weisaman hänelle kijtoswirsiä sanoden: Pyhä/ Pyhä/ Pyhä HErra Jumala Zebaoth / täydet owat Taiwat ia Maat sinun Herrauttas. Tähän Ilon ia Riemun pitä meidän täsä Elämäsä wielä ollesam meitäm walmistaman Elämän parannoxen/ ia wahwan Rucouxen cansa / että me sijhen tulla mahdaisimme meidän HErran Jesuxen Christuxen cautta.

1. Cor. 15. Phil. 3. 1. Cor. 15. Apoc. 7. Matth. 24.

Toinen Osa.

SIinä Ensimäises Osas saarnattin/ cuinga meidän HErra Christus lohdutta hänen Opetuslapsians: Täsä toises me saamme cuulla sijtä puhesta/ cuin on ollut meidän HErran Christuxen ia Thoman wälille. Josa meille on caxi Cappaletta.

Analysis IIæ Partis. Duo membra continens.

I. On Thoman puhesta:

Sanoi hänelle Thomas: HErra/ emme me tiedä cuhunga menet/ ia cuinga me taidamme tien tietä?

I. Alloquium Thomæ.

Näisä sanoisa meille on cahtalaiset Asiat:

1. On sijtä tilasta/ mistä Thomas puhen on ottanut/ nimittäin HErran Christuxen sanasta/ cusa hän sano: **Cuhunga minä menen te tiedätte/ ia tien te tiedätte.** Tämän tien iälkin hän nyt kysy/ ia tahto tietä cuka se tie on/ ia cuhunga HErra Christus pitä menemän.

1. Occasio.

2. On Thoman Tunnustoxesta/ iolla hän osotta hänen tyhmydens ia epätaitons/ ettei hän ymmärtänyt HErran Christuxen puhetta: Sillä mitä HErra Christus oli puhunut hänen menemisestäns Pijnans ia Cuolemans cautta/ sen hän ia muut Opetuslapset ymmärsit ulconaisesta matkustamisesta yhdestä paicasta nijn toiseen/ ia sentähden tahdoi tietä/ cuhunga hänen piti menemän/ ia cuca se tie oli. Että hän tunnusti hänen tyhmydens sen hän oikein teki: Mutta että hän oli nijn taitamatoin/ ettei hän paremin käsittänyt

2. Cæcitas Thomæ.

tänyt mitä HErra Christus sanoi / se oli swri wica ia heickous hänesä / ioca oli io neliättä aiastaicka ollut meidän HErran Christuxen Schoulusa ia Opisa / ia eij wielä nyt taitanut ymmärtä eikä käsittä hänen puhettans.

II. Responsio Christi. II. On HErran Christuxen wastauxesta:

Jesus sanoi hänelle: Minä olen tie ia Totuus / ia Elämä / eij yxikän tule Isän tygö / mutta minun cauttani. Jos te minun tundisitte / niin te tosin tundisitte minun Isäni.

Tämän wastauxen cansa meidän HErra Christus ylösoienda ia opetta händä / ia wetä hänen oikealla tiellä iällens. Ja edespane täsä wijsi todistosta.

1. Christus est via. 1. Että hän on Tie / ia se sama Tie / ionga cautta caicki pitä tuleman Taiwan waldacundan ia ijancaickisen Elämän. Ja paitzi händä eij ole yhtäkän tietä / ioca meitä sinne iohdatta. Ja tahto HErra Christus niin palio sano: Sinä tunnustat Thoma / ia sanot / ettet sinä taida tietä sitä tietä / ioca on sangen camala / mutta minä sanon sinulle: Että Minä olen se Tie iosta minä puhuin / ia paitzi minua eij ole yhtätäkän muuta tietä / ioca iohdatta Taiwan Waldacundan.

2. Veritas. Esa. 53. 2. Että hän on Totuus / ioca eij taida walhetella / eikä pettä / eikä ketäkän wäärälle tielle iohdatta: Sillä nijnquin Esaias Propheta todista: **Ettei hänen Suusans ikänäns ole petosta löytty.** Caicki Inhimiset Maanpäälle owat walhetteliat: Mutta HErra Christus on itze totinen.

3. Että hän Elämä on: Joca on sen ijancaickisen Elämän matcan saattanut/ ia hänen Pijnans ia Cuolemans cautta on ansainut/ ia anda sen caikille nijlle/ iotca hänen päällens Uscovat. 3. *Vita.*

4. Ettei yxikän taida tulla Isän tygö mutta hänen cauttans/ sillä nijnquin hän on Tie/ ionga cautta caicki pitä vaeldaman iotca tahtovat tulla Taiwan waldacundan/ nijn myös eij yxikän taida tulla Isän tygö mutta hänen cauttans: Ja ioca muita teitä etzipi Taiwan waldacundan/ se exypi/ ia tule ijancaickisen Cadotuxen. 4. *Accessus ad Patrē absq; Christo impoßibilis.*

5. Että ios he tundisit hänen/ nijn he myös tundisit hänen Isäns. Nijnquin hän tahdoisi sano: Jos te olisitte visusti ia ahkerasti cuullet minun sanani/ ia sydämenne kätkenet/ ia minun oikein tundisitte/ nijn te myös minun Isäni ia hänen hywän tahdons teitä vastan tundisitte: Sillä yhteinē ia yxi tahto on minulle ia minun Isälläni. Mutta että HErra Christus täsä sano: **Ja nyt te tunnetta hänen/ ia te näette hänen.** Eij hän ymmärrä täydelistä tundemista ia näkemistä/ mutta waivon yhtä aliettu tundemista ia näkemistä/ nijn että he olit yhden Osan saanet sijtä tunnosta. Ja tahto HErra Christus lohdutta hänen Opetuslapsians/ ettei he epäilyxen langeisi/ nijnquin he Jumalasta eij mitäkän tiedäisi. Nijnquin hän tahdoisi sano: Olcatte hywäsä turwasa/ waicka eij te vielä nyt täydelisestä minua ia minun Isäni tunne: Cuitengin swrembi tundo teille hänestä on cuin Mailmalle/ ia paremin tunnette hänen/ cuin ne Jumalattomat Jwtat/ Phariseuxet ia Kirian oppenuet/ 5. *Agnitio Patris eadem est quæ filii, sunt enim ejusdē substantiæ.*

iotca eij woij minua cuulla / eikä nähdä / ia edespäin vielä paramin tunnette hänen.

Opetuxet toisesta Osasta.

Loci Com: IIæ Partis, Ingenij humani in rebus spiritualibus cœcitas.

I. OPeme täsä Inhimisen luonnon heickoudesta Hengelisisä asioisa / ettei hän nijtä taida käsittä eli ymmärtä / eikä myös muista: Nijnquin meille täsä on esimercki P. Thomas / ioca eij taitanut ymmärtä meidän HERran Christuxen sana ia puhetta / nijnquin hän itze täsä tunnusta: Nijn myös Philippuxesa / iosta me colmannes Osas saamme cuulla. Samalmuoto myös muisa HErrä Opetuslapsisa / iotca owat ollet nijn heikot / että waicka cuinga usein HErra Christus oli heitä oppettanut / ia heidän edesäns Saarnanut nijstä Taiwalisista ia Hengelisistä Asioista / eij he cuitengan ole taitanet nijtä ymmärtä eikä käsittä. Ja sen caltaiset owat caicki Inhimiset luonosta heickot ia hitaat. Ja waicka heidän edesäns aina Saarnatan Jumalan sana / heitä opetetan ia nevotan / nijn eij he sitä nijn ahkerasti ota wastan / cuin heidän tulisi: Ja waicka he Corvain cansa cuulevat / nijn Sydän cuitengin on sijtä caucana / nijn ettei Jumalan sana taida sijnä Hedelmätä tehdä. Ja sentähden / coska heille kysytän iocu Cappale saarnasta eli Catechismuxesta / nijn eij he taida wastata / mutta seisovat äneti cuin kiwi / eikä tiedä mitä heidän pitä vastaman / ia osottavat sen cansa cuinga laiscasti he owat cuulluet Jumalan sana. Ne myös eij taida ikänäns saada sitä Hedelmätä ioca seu-

ra Jumalan sana/ nimittäin/ sitä ijancaickista autuutta: Sillä siinä seiso caicki meidän autuuden/ että me Jumalan sana cuulemme ia kätkemme/ nijnquin meidän HERra Christus sen itze todista sanoden: Autuas on se ioca cwle ia kätke Jumalan sanan. Ja cosca eij hän sijtä Hedelmätä kästä/ nijn hän tule ijancaikisesta Cadotuxi/ ioca on sangen swri ia hirmulinen Rangastos/ iota caicki pidäisi cartaman/ ia sitä swreman ahkeruden cansa cwleman Jumalan sana/ eij vaivoin ulconaisten-Corvain/ mutta myös Sydämen cansa: Senpäälle/ että he vältäisit sitä ijancaickista Rangastusta/ ia saisit sen ijancaickisen Autuden ia Elämän Jumalan tykönä. Luc. 11.

II. Että HErra Christus täsä sano/ Minä olen Tie/ totuus/ ia Elämä/ opeme sijtä: Cuca se oikia Tie on ioca meitä iohdatta ijancaickisen Elämän/ nimittäin/ meidän HERra Jesus Christus/ ia paitzi händä eij ole yhtäkän mwta oikiata Tietä ioca sinne iohdatta/ eikä yxikän taida sinne tulla/ mutta ne iotca tätä tietä waeldavat: Sillä caicki Prophetat hänestä todistavat. Että iocainen cuin Usco hänen päällens/ pitä saaman syndein andexi saamisen hänen nimens cautta. Tämän yhden ainoan Tien cautta Patriarchat/ Prophetat/ Cuningat/ ia caicki Ulgosvalitut Inhimiset/ sekä Wanhas että Udes Testamentis ovat waeldanet/ ia vielä nyt vaeldaman pitä ne iotca Autuaxi tahtovat tulla. Mutta ne iotca muita teitä etzivät ia waeldavat/ ne tulevat ijancaickisen cadotuxen. Mutta tämä oikea Tie on sangen caita ia soucka: Ja se wäärä Tie sitä vastan on leviä/ nijnquin

Monemur Christum solum esse verā viam, qui ducit nos ad vitā aeternam.

Act. 10.

Matth. 7. HErra Christus sano P. Mattheuxen tykönä: Käykätte sen ahtan Portin läpitze: Sillä se toinen Porti on lawia ia wie Cahdotuxen: Ja nijtä on monda iotca sitä vaeldavat: Mutta sangen harvat ovat ne iotca sitä caita tietä waeldavat. Ja se Wanha kirkon opetaia Basilius sano: Caxi on tietä iotca keskenäns ovat toinen toistans vastan: Yxi on lavia ia siliä tie/ ioca iohdatta Hekuman cautta cadotuxen: Toinen on carhia ia caita/ ioca iohdatta Elämän. Syndisen tie osotta täsä Mailmas caicki olevan iloiset ia suloiset: Mutta wanhurscasten tie ainostans osotta tulevaisen Elämän. Sentähden pitä meidän täsä Maailmas oppeman tundeman sen oikean tien/ ioca on caita ia ahdas/ että me sen osaisimme: Ja ettei me tulisi sillä lawialla ia wäärällä tielle/ cuin iohdatta Cadotuxen. Ja pitä meidän rucoileman/ että Jumala weisi meitä oikealla tiellä/ ia meitä sijnä cohdalla ia tallella pidäisi/ että me sijnä pysyisimme/ ia sitä vaellaisimme tästä Elämästä meidän oikealle Isän Maalle/ Taivan Waldacundan Iloon ia Riemun.

Colmas Osa.

Analysis IIIæ Partis duo membra complectitur.

NJin paljo cuin tähän colmanden Osan tule/ on täsä myös caxi Cappaletta.

I. Interrogatio Philippi.

I. On Philippuxesta ia hänen kysymisestäns:

Philippus sanoi hänelle: HErra/ osota meille Isä/ nijn meille on kyllä.

Näisä Philippuxen sanoisa tule meidän cahtalaisesta Asiasta waari otta.

I. Tilasta tähän Philippuxen anomisen / ionga hän otti niistä sanoista / cuin HErra Christus oli puhunut Thoman tygö sanoden: Jos te minun tundisitte / nijn te tundisitte Isän / ia nyt te tunnette hänen. Sillä cosca Philippus sen cwli / mitä HErra Christus sanoi Thoman tygö / rupeisi hän aiattelemaan / cuka se Isä piti oleman iosta hän puhui / ia olisi tahtonut nähdä hänen Rwmilisten Silmäins cansa / nijnquin hän näki HErran Christuxen: Ja mitä HErra Christus täsä puhui Hengelisestä näkemisestä ioca uscon cautta tapahtu / sen hän ymmärsi ulconaisesta ia Rwmilisesta näkemisestä. I. Occasio petitionis.

On Philippuxen anomisesta: HErra osota meille Isä / nijn meille kyllä on. Nijnquin hän tahdoisi sano: Me olemme usein cuullet sinun puhuvan sinun Isästäs / ia emme me ole händä nähnet. Sinun me näemme ia tunnemme / nijnquin me sen ennen olema tunnustanet: Osota siis meille HErra sinun Isäs / ia cuin me saamme hänen nähdä / nijn cuin me sinun näemme / nijn meille on kyllä / ia tydymme sijhen. Ja andoi sen cansa tietä hänen heickoudens / nijnquin Augustinus sijtä kirioitta sanoden: In Philippo erat quidem bona concupiscentia & bonum desiderium, sed parvus intellectus. Se on: Philippuxesa oli hywä halu ia pyyndö / mutta wähä ymmärrystä: Sillä Jumala on Hengi / ia ei taita Rwmilisten Silmäin cansa nähtä. Petitio ipsa.

II. On meidän HErran Christuxen wastauxesta / cusa wijdenäiset Asiat edes pannan. II. Responsio Christi.

1. Objurgatio. 1. HErra Christus nuhtele **Philippusta** hänen heickoudens tähden / Jesus sanoi hänelle: **Minä olen nijn cawan teidän tykönän / ia ett sinä minua tunne.** Joca nijn cauvan oli hänen opisansa ollut / ia eij vielä nijn palio oppenut / ettei Jumala Rumilisten / mutta Hengelisten ia uscon Silmäin cansa nähdä. Ja tahto HErra Christus nijn palio sano: **Philippe** / se mahta olla jhme / että sinä ioca olet minun Opetuslapseni / ia cwlet minun saarnan ia oppin / olet myös nähnyt minū tunnustähteni / ett ole paremin oppenut / ia osotat sen cansa / että sinä sangen laiscasti olet cwllut minun oppini: Sillä ios sinä olisit paremin ottanut waarin minun sanastani / nijn ett sinä nijn tyhmästi wastaisit.

2. Vera noticia Patris. 2. Hen opetta **Philippusta** / cuinga hänen pitä oikein tundeman Isän.

Philippe / ioca minun näke / se näke myös Isän / ia cuinga sinä sanot / Osota meille Isä? Etkö sinä Usco / että minä olen Isäsä / ia Isä minusa.

Nijnquin HErra Christus tahdoist sano: Sinä **Philippe** sanot / osota meille Isä / ia cuitengin olet nähnyt Isän sijtä hetkestä ia aiasta / cuin sinä minun tygön tulit / ia minua olet seuranut: Sillä minun Isän ia minun wälillen on sencaltainen yhdistös / että ioca näke minun se näke myös Isän: Sentähden että minä olen minun Isän Cunnian Paiste / ia hänen olemisens oikea Cuwa. Mutta eij nijn / että minä olen Isä taicka Isä on Poica: Mutta nijn että mi-

Heb. 1.

Col. 1.

nä olen

nä olen Isäsä ia Isä minusa / nimitäin olemisen puolesta / ia eij Personan puolesta. Nyt sinä Philippe taidat ymmärtä nämät sanat / ioca näke minun / se näke myös Isän: Sillä vaicka Isä on erinomainen ia se ensimäinen Persona Jumaludesa / ia minä olen toinen Persona samasa Jumaludesa / cuitengin oleme me yhdes olemisesa / ia meille on yxi olemus / niin että ioca minun näke / se näke myös Isän.

Ratione essentiæ non personæ.

3. Että HErra Christus todista hänens olevan yhdes olemises hänen Taiwalisen Isäns cansa / ia vetä tähän cahtalaiset todistoxet.

3. Testimonia Christi de unitate essentiæ suæ cum Patre.

Ensimäisen hän otta hänen opistansa / cusa hän sano:

Ne sanat iotca minä puhun / em minä itze stäni puhu.

Se on: Se oppi ionga minä opetan / todista sen: Sillä eij se ole ioldaculda Inhimiseldä ylösaiateldu / mutta se on minun Taiwalisen Isän / ionga minä olen hänen helmastans alastuonut / ia sen ilmoittanut teille.

Joh. 1.

Toisen hän otta hänen työstäns ia wirgastansa:

2. Ab operibus.

Mutta Isä ioca on minusa / hän työt teke.

Se on: Ne työt ia Tunnustähdet iotca minä teen / en minä yxinän teghe / mutta Isä ioca on yhdes olemises minun cansani teke ne / ia mitä minä teghen / sen teke Isä / ia minun työni owat hänen työns.

4. Hän mana Opetuslapstans Uscoon:

4. Exhortatio Christi ad fidem.

Uscocatte minua / että minä olen Isäsä / ia Isä minusa / eli Uscocatte minua niiden töiden tähden / iotca minä teghen.

Nijnquin hän tahdoisi sano: Jos te iotakin epäelette minusta eli minun opistani / minun ulconaisen nöyrän ia Köyhän menon tähden / nijn te mahdatte muista nijnen töiden ia Tunnustähtein päälle / iotca minä olen tehnyt: Ja uscocatte nijnen töiden tähden / että minä olen Isäsä ia Isä minusa / ia me oleme yhdesä olemisesa / ia minun työni ovat Isän työt.

5. *Consolatio.* 5. Hän lohdutta hänen Opetuslapsians: Ja edespane täsä Cahtalaiset Lohdutuxet. Ensistä hän Lohdutta heitä sen cansa / että ioca Usco hänen päällens / hänen pitä tekemän ne työt cuin hän teke:

1. *Præstantia fidei.* **Totisest totisest sanon minä teille: Jota Usco minun päällen / ne työt iotca minä teghen / pitä myös hänen tekemän / ia vielä swremat hän tekepi / sillä että minä menen Isäni tygö.**

Ja tahto HErra Christus nijn palio sano: Lohduttacat itzen sen cansa / että nijnquin minä olen tehnyt Tunnustähtiä: Nijn pitä myös teidän minun Apostolin iotca uscotta minun päälleni tekemän nijtä / senpäälle / että teidän saarnan ia oppinne sitä swreman Hedelmän tekisi. Ja wielä swrembita Tunnustähtiä teidän pitä tekemän: Sillä minä minun Cuoleman ia ylösnousemisen cautta / menen Taivaliseen Cuniaan sijalle / ia istun Isän oikealla Kädellä / ia tahdon lähettä teille sen Pyhän Hengen / ioca teisä waicutta moninaiset Lahiat. Ja tämä mitä HErra Christus täsä sanoi / tuli caicki täytetyxi / sillä ilman nijtä muita Tunnustähtiä cuin Apostolit teghit / puhuit he myös mw-

calai-

calaisilla kielillä iota HErra Christus eij tehnyt / eij sentähden ettei hän olisi taitanut / mutta eij hän tahtonut. Nijn myös HERra Christus Jwttan Cansasta harvat käänsi oikean Vscon / heidän Sydämens cangiuden tähden: Mutta Apostolit ia erinomaisest P. Pietari Welundai päiwän päälle yhdellä saarnalla käänsi colme tuhatta Sielu. HERra Christus saarnaisi Evangeliumin ainoast Judeas ia Galileas: Mutta Apostolit saarnaisit ymbäri caiken Mailman.

Sitälikin lohdutta HERra Christus heitä että heidän Rucouxens piti cwltaman. 2. Promissio exauditionis.

Ja mitä te Rucoelette Isäldä minun Nimeeni / sen minä tegen / senpäälle että Isä pitä Cunnioitettaman Poian cautta / mitä te anotte minun Nimeni cautta / sen minä tegen.

Tämä on se toinen lohdutus / iolla HErra Christus lohdutta eij waivoin Apostoleita / mutta myös caickia Christilisiä Inhimisiä / että caicki mitä he rucoelevat Isäldä hänen Nimeens / sen hän tahto tehdä. Ja osotta sen cansa / että hän on yxi totinen Jumala ynnä Isän cansa yhdencaltaises Voimas / Cunnias ia Maiestetis / sentähden / että mitä he anovat Isäldä hänen Nimeens / sen hän tahto tehdä: Jota eij yxikän taida tehdä / paitzi Jumalata.

Opetuxet colmanesta Osasta.

I. Opeme / että meidän HErra Christus Christū esse verum Deū ejusdem es.

sentiæ cum patre. Jesus on yxi totinen Jumala / yhdes olemises ynnä Isän cansa. Niinquin hän itze täsä sano: **Minä olen Isäsä ia Isä minusa.** Ja wähä ennen hän sanoi: Ioh. 10. **Minä ia Isä yxi olem.** Nijn myös toises paicasa sano hän: **En minä Rucoele ainoastans heidän edestäns / mutta myös nijnen edestä / iotca hänen sanans cautta pitä Uscoman minun päälleni: Ettähe olisit yhtä / Nijnquin sinä Isä minusa / ia minä sinusa.** Ja waicka HErra Christus on yxi eri Persona / nijn cuitengin hän on yhdes olemises ynnä Isan cansa / ia hän on syndynyt Isästä ijancaickisesta / ia on Isän olevainen Cuva / ia sentähden hän täsä sano: **Minä olen Isäsä / ia Isä minusa.** Tästä yhdestä olemisesta Hilarius näin kirioitta: Est Pater in Filio, & Filius in Patre per naturæ unitatem, per virtutis potestatem, per honoris æqualitatem. Se on: Isä on Poiasa / ia Poica on Isäsä luonon yhteyden cautta / avun woiman cautta / ia Cunnian yhdencaltaisuden cautta. Ja tämä on meidän Christittyin Inhimisten Uscom / että me uscomme ia tunnustamme meidän HErran Christuxen Jesuxen olevan ynnä Isän cansa yhdes olemises / yhden caltaises Cunniasa ia Herraudesa / ia sen cansa eritäm meitäm **Turkeista / Arrianeista** / ia muista sencaltaisista wääristä Laheocunnista / iotca kieldäwät / ettei Isä ole Poiasa eikä Poica Isäsä. Eij nijn / että me täsä Elämäs täydelisestä taidamme tämän suuren salaisuden oppia / nijn cauvan cuin me olemme täsä Elämäs: Mutta sijnä tulevaises Elämäs me

Ioh. 17.

taidam-

taidamme täydelisestä tuta Jumalan/ ia nähdä hänen Casvosta niin Casvoon.

II. Opeme/ cuinga woimalinen on yxi oikea rucous ioca Uscosta ulgos käypi/ nimittäin/ että se meille saattapi caickia / mitä me anomme Isäldä Poian nimeen. Sillä HErra Christus itze täsä sanopi: Mitä te Rucoelette Isäldä minun Nimeeni/ sen minä tegen. Ja toises paicas hän sano: Caickia mitä te Rucoelette Isäldä minun Nimeeni/ sen hän andapi teille. Niin on myös Jumala itze käskenyt/ että meidän pitä hänen Nimeens Rucoeleman / sanoden: Auxi huuda minua tuskan aicana etc. Ja P. Mattheuxen tykönä sano HErra Christus: Anocatte niin teille Annetan/ etzikät niin te Löydätte/ colcuttakat niin teille Awatan. On myös luvanut meille Anda mitä me häneldä anome/ niinquin täsä Evangeliumis seiso. Ja Dawid sano: HErra on läsnä caickia niitä / iotca händä auxens huutavat/ caickein niinen tykönä/ iotca totudesa händä Rucoelevat / hän näke mitä ne Jumaliset anovat/ cwle heidän Rucouxens ia auttapi heitä. Samallamuotto seiso Esaian tykönä: Ja se pitä tapahtuman/ että ennen cuin he Rucoelevat / tahdon minä vastata/ ia vielä heidän puhuisans tahdon minä cwlla. Ja se wanha Kirckon opettaia Gregorius sano: Deus offert quod rogari debuerat, non rogatus dare vult, quod vix credi poterat.

Monemur de vi & efficatia precationis.

Psal. 50.

Matth. 7.

Psal. 115.

Esa. 65.

Se on: Jumala taritze sitä iota häneldä pitä anottaman / ilman Rucoelemat hän tahto anda / iota

eij olisi taittu Vscotta. Mutta ios meidän Rucouxen Jumalalle pitä oleman otolinen / ia iongun Hedelmän tekemän / nijn se pitä yhdestä wahvasta Vscosta vlgos käymän: Sillä ilman Vscota eij taida
Ebr. 11. Jumalalle mitäkän kelvata. Ja caicki mitä eij Vscosta tapahdu / se on Syndi.

Pyhän Johannes Castaian Päiwänä.

Evangeliumin Kirioitta P. Lucas I. Lugus.

NIjn tuli Elizabetin aica täytetyxi / että hänen piti Synnyttämän / ia hän Synnytti poian. Cosca hänen Naburins ia Langons cwlit / että HERra oli tehnyt swren laupiuden hänen cansans / ia he iloitzit hänen cansans. Ja se tapahtui cadexandena päiwänä / tulit he Pilti ymbärins leikaman / ia cutzuit hänen Zachariam hänen Isäns nimellä. Nijn

wastaisi hänen Äitins / ia sanoi: Eij millän muoto / waan hän pitä cutzuttaman Johannes. Ja he sanoit / hänen tyköns: Eij ole yhtäkän sinun Sugusas / ioca cutzutan sillä nimellä. Nijn he wijtaisit hänen Isällens / cuinga hän tahdoi händä cutzua. Ja hän anoi Taulua / kirioitti sanoden: Johannes on hänen nimens. Ja iocainen sitä ihmetteli. Nijn cohta aukeni hänen Suns ia hänen Kielens / ia puhui kijttäden Jumalata. Ja suri pelko tuli caickein heidän Naburittens päälle. Ja tämä sanoma käwi ylitze caiken Judean mäki Cansan. Ja caicki iotca sen cwlit / panit heidän Sydämihins ia sanoit: Mitäs lwlet tästä Lapsesta tulewan? Sillä että HERran Käsi oli hänen cansans.

Ja hänen Isäns Zacharias täytettin Pyhällä Hengellä / ia Propheteraisi sanoden:

Kijtetty olcon HErra Israelin Jumala / sillä että hän on etzinyt ia Lunastanut hänen Cansans. Ja ombi ylös corgottanut meille terwepden Sarwen / Dawidin hänen

Palwelians Huonesa. Nijnquin hän on muinen puhunut/ hänen Pyhäin Prophetains Suun cautta. Että hän meitä wapahtais meidän wiholisildam/ ia caickein nijden Kädestä iotca meitä wihawat. Ja osottaman laupiuden meidän Isillem/ ia muistaman hänen Pyhän lijttons päälle. Ja sen Walan päälle/ ionga hän wannoi Abrahamille meidän Isällem/ meille andaxens. Että me lunastetut meidän wiholisten Kädestä/ händä Palwelisim ilman pelkämätä/ Pyhydesä ia Wanhurscaudesa hänen edesäns/ caikena meidän Elinaicanam. Ja sinä Wilti pitä cutzuttaman sen ylimäisen Prophetaxi/ sillä sinun pitä käymän HErran Caswon edesä/ walmistaman hänen teitäns. Ja andaman terweyden tunnon hänen Cansallens/ heidän Syndeins andexi andamisexi. Meidän Jumalan sydämelisen laupiuden cautta/ iolla meitä on etzinyt coito ylhäldä. Walistamã nijtä iotca pimeydesä ia Cuolon wariosa istuwat/ ia oiendaman meidän Jalcan rauhan tielle. Ja Lapsi caswoi/ ia wah-

vistui Hengesä. Ja asui Corwesa / sijhen päiwän asti / cuin hänen piti ilmestymen Israelin Cansan edes.

OUmalan Seuracunda ymbäri coco Christicunnan pitä tämän päiwän päälle ioca Wuosi Juhla P. Johannes Castaiasta / ioca on käynyt meidän HErran Jesuxen Christuxen edellä / walmistaman hänen teitäns / ia on ollut se hwtavainen Äni Corwesa / iosta Propheta Esaias oli ennustanut. Ja meidän HErra Christus itze hänestä todista / P. Mattheuxen tykönä sanoden: Tämä ombi swrembi cuin yxi Propheta / Sillä hän ombi se iosta kirioitettu on: Catzo minä lähetän minun Engelin sinun Casvos eteen / ioca on valmistapa sinun Ties sinun etees. Totisesta sanon minä teille / ettei caickein niijnen seasa / iotca Waimosta syndynet owat / ole yxikän swrembi ylös tullut cuin Johannes Castaia. Tämän saman Johannes Castaian Siijkimisestä ia syndymästä / on Jumala itze hänen Engelins Gabrielin cautta ilmoittanut hänen Isällens Zacharialle / cosca hän seisoi Altarin edesä hänen wuorollans / ia teki Papin virca Templisä / ioca sanoi: Sinun Waimos Elisabeth synnyttäpi sinulle Poian / ionga Nimen sinun pitä cutzuman Johannes / ia sinulla pitä oleman Ilo ia Riemu / ia monda pitä iloitzeman ylitze hänen Syndymisens / hän tulepi

Exordium à divina Memoria D. Iohannis Baptistæ.

Malach. 3.

Matth. 11.

swrexi HErran edesä / wijna ia wäkewätä suo-
ma ei pidä hänen suoman. Hänen pitä täytettä-
män Pyhällä Hengellä / hamast hänen Äitins
Cohdusta. Ja Israelin Lapsista pitä hänen
käändämän monda HERran Jumalan tygö:
Ja käymän Jumalan edellä Elian Hengen ia
woiman cansa. Ja nijnquin HERran Engeli ia
Prophetat hänestä ovat ennustanet / nijn ne ovat
caicki tullet täytetyxi hänesä: Sillä hän on käynyt
meidän HERran Jesuxen Christuxen edellä / ia saar-
Luc. 3. nanut parannosta / sanoden: Tehkät parannost/
Kirwes on pandu Puun swren / iocainen Puu/
cuin eij tee hywä Hedelmätä: Pitä maahan
hacatcaman / ia heitettämän Tuleen. Hän on
nuhdellut caickia ilman yhtäkän eroitusta / ia on ollut se
ensimäinen Evangeliumin saarnaia ia opettaia Wdes
Testamentis / ia alcanut Casten Sacramentin HEr-
ran käskyn iälkin / ia on Castanut Wedellä nijtä / iot-
ca hänen tygöns tulit / ia pydit Castetta / iosta hän
myös sen Nimen on saanut / että hän cutzutan Casta-
iaxi. Hän on todistanut meidän HErrasta Christu-
Ioh. 2. xesta Jesuxesta sanoden: Catzo Jumalan Caritza/
ioca pois otta Mailman synnit. Tämä ombi se
iosta minä sanon: Minun iälkin pitä tuleman yxi
Mies / ioca ennen minua on ollut / ia minä Castan
Wedellä / mutta teidän keskellän seiso / iota te eij
Ioh. 1. tunne / Sillä se ombi / ioca minun iälken tylepi /
ioca minun edelläni on ollut / ionga kengän rih-
moia minä en ole mahdolinen päästämän. Ja on
tämä P. Johannes ollut nijn palio swrembi cuin

Prophe-

Prophetat Wanhasa Testamentisä / sentähden / että he ovat saarnanet sijtä tulevaisesta Mesiaxesta / mutta hän on saarnanut ia todistanut / että se totinen Messias / meidän HErra Jesus Christus oli io syndynyt Maailman / ioca pois otta Maailman synnit. Nijn palio cuin hänen elämä kertans tule / on se ollut sangen cova / sillä että hän asui Corwesa / ia hänen waatensa olit Camelin carvoista / ia hihnainen Vyö hänen suolisans / hänen ruocans oli metzä Hunaia ia Kimalaiset : Ja on / sekä hänen corkian oppins ia luian Saarnans / että myös hänen Pyhän Elämä kerrans tähden caikilda pidetty swresa Cunniasa / ia mwtamat olit sijnä aiatoxes / että hänen piti oleman Messiaxen / nijnquin myös Jwtat lähetit Jerusalemista Papit ia Lewitit hänen tygöns / tarizeman hänelle Mesiaxen cunniata. Mutta nijnquin se Jumalatoin Maailma aina pahalla costa / nijten hurscasten Saarnamiesten waivan ia opetuxen : Nijn hän myös on tehnyt tämän P. Johannes Castaian cansa / ia on hänen päiwildä pois ottanut. Sillä cosca Johannes nuhteli ia rangaisi sitä Jumalatoinda Herodes Cuningasta / ioca cutzutan Antipas / sentähden että hän oli ottanut Herodiaxen hänen weliens Philippuxen Emänän hänen Waimoxens / heitti hän hänen Fangiutteen / ia annoi leicata stellä hänen Caulans. Ja tämän caltaisen surkian lopun on tämä Pyhä ia corkia Mies Johannes Castia saanut totuden tunnnstoxen tähden / ioca olisi ansainut caiken kijtoxen ia cunnian / hänen oppins ia swren waivans edestä : Ja olis ollut mahdolinen enämän heiken elämän.

Matth. 13.

Mar. 1.

Ioh. 1.

Summa Evangelij. Nijn palio cuin tähän Evangeliumin tulepi/ edespane P. Lucas täsä P. Johannes Castaian syndymän Historian/ ia sano/ että hän on syndynyt yhdestä wanhasta hedelmättömästä Waimosta Elizabetistä Zacharian Emänästä / ia puhu myös sijtä Ilosta ia Riemusta / ioca on ollut hänen Naburillens ia Langoillens ylitze hänen syndymäns/ nijnquin Engeli Gabriel oli sijtä ennustanut. Sitälikin kirioitta Evangelista P. Johannexen ymbärileickauxesta / ia sijtä rijdasta ia eripuraisudesta / cuin on ollut hänen Äitins Elizabethin/ ia hänen Langoins wälille / iotca cutzuit hänen Zachariaxen hänen Isäns nimellä. Ja cuinga Zacharias ioca silloin wielä myckä oli/ kirioitti Taulun sanoden: Johannes on hänen nimens. Ja että hänen Kielens cohta aukeni / puhui ia kijtti Jumalata sanoden: Kijtetty olcon HErra Israelin Jumala.

Ja yhten sopi tämä Evangeliumi sen colmanen Käskyn cansa/ sentähden/ että täsä puhutan ia saarnatan Johannes Castaiasta / ioca on ollut yxi erinomainen corkiast ylösvalaistu Saarnamies / ioca on Todistanut/ ia sanonut meidän HErrasta Jesuxesta Christuxesta/ Että hän on Jumalan Caritza/ ioca pois otta Maailman synnit. Ja sen toisen rucouxen cansa iocapäiwäises rucouxes/ ioca meitä opetta/ että Jumalan waldacunda tule meidän tygön saarna wirgan cautta / ia caicki Taiwaliset lahiat sen cautta meille annetan.

Tämä Evangeliumi iaetan colmen Osan.

I. On Johannes Castaian syndymästä / ia hänen ymbärileickauxestans.

II. On Zacharian kijtos wirdestä.
III. On Johannexen ylös casvamisesta.

Ensimäinen Osa.

Analysis Iæ Partis.

NIin palio cuin tähän Ensimäisen Osan tule/ Johannes Castaian syndymästä/ edespane P. Lucas sen seitzemesä Cappalesa.

I. On Elitzabethin synnyttämisen aiasta.

Tempus pariendi.

Ja Elizabethin synnyttämisen aica täytettin.

Näisä sanoisa Evangelista tietä anda / että Elizabethin synnyttämisen aigan cansa on nijn tapahtunut/ cuin muidengin Waimoin aigan: Sillä cosca hän oli käynyt kymmenen Cwcautta Hedelmän cansa/ nijn synnyttämisen aica täytettin. Se Nimi Elizabeth on sangen suloinen Nimi / ia on nijn palio cuin HErran lepo/ sillä Jumala tahto nijten uscolisten sydämesä pitä hänen lepons ia Asuma sians. Tämä Elizabeth on ollut Levin Sucucunnasta. Nijnquin P. Lucas hän sano/ että hän oli Aronin Tyttäristä/ waicka Aron Mosexen weli ioca oli HErran Pappi/ io palio aica ennen cuin Elizabeth synnyikän/ Israelin cansan seas oli eläinyt/ ia hänen Miehens Zacharias on ollut yxi HErran Pappi Abian Wuoresta. Ja että Elizabethin synnyttämisen aica täytettin/ nimittäin/ sijtä hetkestä / cuin Gabriel Engeli oli hänen Miehellens Zacharialle ilmoittanut/ että hänen piti synnyttämän yhden Poian. Ja anda P. Lucas sen cansa tietä / että hän on oikialla Luc. 1.

aialla muinen Waimoin tavan iälken synnyttänyt hänen poicans Johannexen / kymmenenä Cwcautena / nijnquin P. Lucas sen kyllä osotta.

Nativitas Iohannis.

II On Elizabethin synnyttämisest:

Ja hän synnytti Poian.

Näillä sanoilla Evangelista todista / että Engelin sanat ovat tullet täytetyxi / ioca oli sanonut Zacharialle / että hänen Waimons **Elizabeth** / piti synnyttämän hänelle yhden Poian: Sillä **Elizabeth** synnytti sen saman / iosta Engeli oli sanonut / nimittäin / **Johannes** Castaian. Joca on ollut yxi erinomainen Pyhä ia Jumalalda Vlgoswalittu Mies / iosta Prophetat wanhasa Testamentisä olit Propheteranet ia ennustanet / että hänen piti käymän HErran edellä / **Elian** hengen ia woiman cansa / ia on ollut nijn swri HErran Christuxen oman todistoxen iälkin / ettei yxikän nijtten seasa / iotca Waimosta ovat syndynet / ole swrembi ylösnosnut cuin Johannes Castaia: Tämän saman Poian Johannes Castaian on **Elizabeth** synnyttänyt.

Gaudium & gratulatio amicorũ & cognatorum.

III. On Naburitten ia Langoin Ilosta ia Riemusta ylitze Johannexen syndymisen:

Cosca hänen Naaburins ia Langons cwlit / että HErra oli tehnyt swren laupiuden hänen cansans / ia he iloitzit hänen cansans.

1. Vicini.

Cahtalaiset Ihmiset P. Lucas täsä nimittä / Naaburit ia Langot: Ensistä Naburit iotca händä läsnä owat Asunet samasa paickacunnasa. Eij he ole cadehtinet sitä / että Jumala annoi hänelle Poian /

nijnquin

nijnquin nyt Naburit ia Kylämiehet tekewät / iotca sitä cadehtiwat cosca toisella iocu myötä käymys tapahtupi / mutta he iloitzit sen ylitze / että Jumala oli hywästi siugnanut heidän Naburins Awmin Hedelmän cansa.

Sitälikin Langot / iotca olit Elizabetin Heimalaiset ia Sugut / nämät myös owat Iloinet sen ylitze / että heidän Langons oli synnyttänyt Poian / ia eij iongun yxikertaisen / mutta yhden erinomaisen poian / ioca io hänen Äitins cohdusa täytettin pyhällä Hengellä / ia oli swrembi cuin iocu Propheta. Ja on täsä tullut täytetyxi se cuin Engeli Gabriell oli sanonut Zacharian tygö / että monda pitä iloitzeman ylitze hänen syndymisens: Sillä sekä Naburit että Langot / cosca he cwlit / että Jumala oli tehnyt laupiuden hänen cansans / iloitzit swresti ia riemuitzit sen ylitze ynnä Zacharian ia Elizabetin cansa / iotca ennen olit surusa ia murhes ollet / sentähden ettei heille yhtäkän Hedelmät ollut. Sillä nijnquin Augustinus sano: Matrimonium absq; prole, est quasi mundus sine sole. Se on: Awioskäsky ilman Lapsita / on nijnquin Maailma olisi ilman Auringota. Ja erinomaisesta Jwttan Cansan seasa luettin se häpiäxi / cosca iocu oli ilman Lapsita. Sentähden myös Zacharias on rucoellut Jumalata / että hän sen häpiän pois ottaisi häneldä / ia awaisi hänen Waimons Elizabethin cohdun: Ja Jumala cwli hänen rucouxens / nijnquin Engeli sanoi hänelle: Sinun Rucouxes on cwltu / ia sinun Waimos Elizabeth synnyttä Poian. Ja sentähden sekä Zacharias / että hänen

2. Cognati.

Waimons/ että Naburit ia Langot owat iloinet/ että HErra on cwllut heidän rucouxens ia andanut heille Poian.

Circumcicio Iohannis. IV. On sijtä aiasta cosca Johannes ymbärins Leicattin:

Ja tapahtui cahdexandena Päiwänä/ tulit he Pilti ymbärins Leikaman.

P. Lucas täsä Cahtalaiset edespane.

Tempus circumcicionis. 1. Että se tapahtui cahdexandena Päiwänä/ ionga Päiwän Jumala itze oli säätänyt ia päälle pannut/ nijnquin sijtä seiso 1. Mosexen Kirias: *Gen. 17.* **Jocainen pilti Lapsi/ cosca hän on cahdexan Päiwä wanha/ pitä ymbärileicattaman hänen iälkin tulewaisisansa.** Ja ylitze sen Päiwän eij yxikän wijwyttämän pitänyt/ sen saman säädyn ia käskyn iälkin Zacharias ia Elizabeth/ nijnquin myös caicki Jwttat annoit heidän poicans ymbäri Leicatta/ eij waremin eikä hilicmin.

Accessus vicinorum ad circumcidendum puerum. 2. Että he cokon tulit piltiä ymbärins Leickaman: Eij he tullet wieras pitoa pitämän/ eikä Syömän ia Juoman/ eli tyhiä juttuia pitämän/ ia muutoin aika culuttaman/ mutta Pilti ymbärins Leickaman. Ja sen he tegit HErran käskyn iälken/ ioca sanoi: **Caicki Miehenpuoli cuin teidän seasan on pitä ymbäri Leikattamā. Ja ios iocu pilti Lapsi eli ymbärins Leikata hänē Lihans esinahasa/ hänen Sieluns pitä ulgos iwritettaman hänen Cansastans/ sentähden ettei hän minun lijtoni ole pitänyt.** *Gen. 17.* Tämän saman HErran käskyn iälkin/ owat he tullet cocon Pilti ymbärins Leickaman/ senpäälle että hän sen

saman

saman ymbärins Leickauxen Sacramentin cautta otetaisin sijhen lijton cuin Jumala oli tehnyt hänen ia Abrahamin siemenen wälille.

V. On sijtä Nimestä / ionga he owat Piltille andanet. *Impositio Nominis.*

Ja cutzuit hänen Zacharian hänen Isäns nimellä. Nijn wastaisi hänen Äitins ia sanoi: Eij millän muoto / waan hänen Nimens pitä cutzuttaman Johannes / ia he sanoit hänen tygöns: Eij ole yhtäkän sinun Sugusas ioca cutzutan sillä Nimellä.

Näisä sanoisa P. Lucas colminaiset Asiat edes tuotta.

1. Että he cutzuit hänen Zacharian hänen Isäns Nimellä / Wanhas Testamentisä on se tapa ollut / että cosca Lapsi ymbärins Leikattin / nijn hänelle silloin Nimi annettin / nijnquin myös Vdes Testamentisä wielä nyt Castesa Lapsille annetan Nimi: Ja enimästä on nimitetyt Sugun iälkin / sentähden myös nämät ovat tahtonet cutzua tämän Piltin Zacharian hänen Isäns Nimellä / toivottaden sen cansa / että hän astuisi Isäns Zacharian jälgeille / ia piti tuleman sixi miehexi cuin hänen Isäns oli / nimittäin / HErran Papixi. Ja ne Nimet muistutta Lapsille heidän Wanhembains monet swret auut / nijnquin Chrysostomus sano: Nomina sunt monumenta maximarum rerum, Se on: Nimet muistuttavat Inhimisille swret ia corkiat Asiat. 1.

2. Että hänen Äitins wastaisi ia sanoi: Eij mil- 2. *Disputatio*

& contentio inter Elizabetham & vicinos de nomine Iohannis.

län muoto/ mutta hänen Nimens pitä cutzuttaman Johannes / ia asetti itzens nijstä wastan iotca tahdoit cutzua hänen Zacharian / ia hänen / nimittä Johannem HErran Engelin käskyn iälkin / ioca sanoi Zacharialle: Sinun Waimos Elisabeth synnyttäpi sinulle Poian/ ionga Nimen sinun pitä cutzuman Johannes. Tämän Engelin käskyn Elizabeth piti swrembana cuin Wanhan tawan/ ia enämin catzoi sen päälle/ cuin sen / mitä wanhasta oli ollut. Mutta mistä Elizabeth sen on tietänyt/ mitä Engeli oli puhunut Templisä hänen Miehens Zacharian tygö: Sillä Zacharias siitä hetkestä oli ollut myckä? Wastaus sen pällä on tämä: Että taicka hänen Miehens Zacharias iongun merkin eli kirioituxen cautta on ilmoittanut hänelle Engelin puhen ia käskyn: Taicka hän P. Hengen ylöswalistoxen cautta sen tiesi/ nijnquin hän myös saman Hengen cautta sen ymmärsi/ että se puhdas Neidzy Maria cannoi Cohdusans HErran Christuxen Jesuxen ilman yhdengän Inhimisen ilmoittamata / cosca hän sanoi Marian tygö: Custa se minulle tulepi / että minun HErrani Äiti minun tygöni tule.

3. *Instantia vicinorum.*

3. Että he sanoit hänen tygöns: Eij ole yhtäkän sinun Sugusas/ ioca cutzutan sillä Nimellä. Nämät ihmettelevät sen mwcalaisen Nimen ylitze/ cuin Elizabeth nimitti hänen Poicans / ioca eij ikänäns hänen Sugusans ennen ole ollut. Nijnquin he tahdoisit sano: Se on camala Asia / että sinä tahdot anda sinun poialles yhden Oudon Nimen / ioca sinun Sugusas eij ole yhdelläkän ennen ollut: Mahdat

sinä

sinä myös itze sen aiatella / cuinga oikein se on / hyliätä Isän nimi / ia otta wsta ia mwcalaista nimiä / ia wetä sen stan / en me taida hywällä omalla tunnolla siihen meidän suoston anda.

VI. On siitä Zacharian wastauxesta / ionga Zacharias sen päälle annoi ia heidän riitans Ratcaisi.

Sententia decisionis Zachariæ.

Niin he wiitaisit hänen Isällens / cuinga hän tahdoi händä Nimittä / ia hän ano Taulun / kirioitti sanoden: Johannes on hänen Nimens.

Cosca tämä eripuraisus ia riita oli tullut Elizabetin ia Naaburitten wälille siitä nimestä / cuin tällä piltillä piti annettaman / että he tahdoit cutzua hänen Zacharian / ia Äiti nimittä hänen Johannem / ia eij taitanut sopia keskenäns siitä nimestä: Niin he otit Zacharian Lapsen Isän Duomarixi heidän wälillens / että hänen piti sen riidan Ratcaiseman / ia sen tahdoit tietä häneldä / cuinga hän tahdoi Poicans nimittä. Mutta Zacharias ioca oli myckä / ia eij saanut puhua / anoi yhden Taulun ia kirioitti siihen: Johannes ombi hänen Nimens. Sillä Zacharias ionga tygö Engeli Gabriel oli puhunut / muisti ia aiatteli sen käskyn päälle / cuin Engeli oli hänelle andanut / sanoden: Sinun pitä cutzuman hänen Nimens Johannes: Ja sen saman käskyn iälken Nimitti poicans Johannes / ia seisoi wahwasti sen päälle ynnä hänen Waimons Elizabetin cansa / ettei hänelle pitänyt mwta Nimiä annettaman cuin Johan-

nes/ ionga HErran Engeli oli hänelle andanut. Ja on Jumala tahtonut anda hänelle sen Nimen Johannes/ (ioca merkitze nijn palio cuin Jumalan armo) Sentähden/ että hänen piti Saarnaman Jumalan armosta Ihmisten cohtan/ wälimiehen HErran Christuxen Jesuxen tähden.

Eventus hujus rei Quadruplex.

VII. On sijtä lopusta/ cuin on sen iälkin seuranut:

Ja iocainen sitä Ihmetteli. Nijn cohta aukeni hänen Suns ia hänen Kielens/ ia puhui kijttäden Jumalata. Ja suri pelko tuli caickein heidän Naaburittens päälle. Ja tämä sanoma käwi ylitze calken Judean. Ja caicki iotca sen cwlit/ panit heidän Sydämeens ia sanoit: Mitäs lwlet tästä Lapsesta tulewan? Sillä HErran Käsi oli hänen cansans.

Näisä sanoisa P. Lucas Neliänäiset loput edespane.

1. *Admiratio omnium.*

1. On se/ cuin on tapahtunut nijnen cansa/ iotca sijnä läsnä olit/ ia sen piltin ymbärileicaisit/ nimittäin/ että he sitä ihmettelit/ mitä oli tapahtunut/ että se Wanha Elizabeth vastan luondo hänen corkialla ijällens synnytti Lapsia/ ia että hänelle annettin yxi Outo ia mwcalainen Nimi ulgos sugusta/ sekä Lapsen Isäldä että Äitildä/ caickia nijtä vastoin iotca sijnä olit.

2.

2. On se/ cuin tapahtui Zacharian cansa/ että

hänen Swns ia Kielens aukeni / ia puhui kijttäden Jumalata. Sillä hän yhdexän Cwcautta oli myckä ollut / ia eij taitanut puhua / sen iälken / cuin Gabriel Engel oli hänelle sanonut: Ja catzo / sinä kieletöinäxi tulet / ia ett saa puhua haman sijhen Päiwän asti / cuin nämät tapahtuwat. Sentähden ettei sinä Vsconut minun sanoiani / iotca aiallans täytetän.

Apertio oris & linguæ Zachariæ.

3. On se / ioca tapahtui nijnen Naaburitten cansa iotca sijnä olit / että swri pelko tuli heidän päällens / ia se sanoma käwi ylitze caiken mäki Cansan: Sillä cosca he sait cwlla nijtä / mitä tapahtunut oli / cuinga HErran Engeli oli ilmoittanut Zacharialle / että Elizabethin piti synnyttämän Poian / ia andanut hänelle Nimen / ia että Zacharias oli tullut mykäxi / ia sijtte iällens rupeisi puhuman / nijn heidän päällens tuli pelco Jumalan swrista ia ihmelisistä töistä / cuin olit tapahtunut. Ja eij waiwoin heidän päällens tullut pelco / mutta ymbäri caiken Jwdean mäkicunnan käwi se sanoma / ia caicki iotca sen cwlit / panit heidän Sydämeens sanoden: Mitäs lwlet tästä Lapsesta tulevan? Cuin he olisit tahtonet sano / nämät caicki cuin me cwlema owat sangen ihmeliset / ia osottavat / että tästä poiasta / ioca Zacharialle on syndynyt sijtä wanhasta Elizabethistä / tulepi yxi erinomainen swri Mies / ionga syndymys on nijn ihmelisestä tapahtunut.

3. *Timor vicinorum & divulgatio.*

4. On se / ioca tapahtui tämän Lapsen cansa / että HErran Käsi oli hänen cansans / Se on / että Jumalan armo erinomaisest oli hänesä ia händä hallitzi /

4. *Divulgatio.*

ia erinomaiset P. Hengen lahiat hänesä nähtin ia ymmärtettin / että Jumala iotakin erinomaista hänen cauttans tahdoi tehdä ia matcan saatta.

Loci Com: 1a Partis.

Opetuxet ensimäisestä Osasta.

Discimus liberos esse donum Dei.

I. OPeme tästä / että Lapset owat Jumalan lahiat / ia tulevat Jumalan kädestä / ioca ne armostans anda kenellä hän tahto / niinquin Psalmisa seiso: **Lapset owat Jumalan lahiat / ia Kwmin Hedelmä on ando.** Ja täsä Evangeliumis seiso / että Jumala on tehnyt swren laupiuden **Elizabetin** cansa / cosca hän synnytti Pojan. Sentähden myös se tapa wanhasta on ollut / että cosca iocu synnytti Lapsen / niin heidän tuttavans menit hänen tykons ia etzit händä / owat iloinet ia kijttänet Jumalata / tunnustaden sen cansa / että se Lapsi ionga hän on saanut / on Jumalan lahia ia hywästi siugnaus / ionga Jumala hänelle on andanut. Sentähden pitä myös meidän tundeman ia tunnustaman / että Lapset tulewat meille Jumalan kädestä: Sillä eij se seiso Inhimisten woimasa / synnyttä Lapsia: Mutta Jumalan caickiwaldian / ioca on andanut heidän ylitzens sen hywästisiugnauxen / että he owat saanet Lapsia / heidän pitä caswaman ia enändymän. Niinquin myös Jacob Patriarcha sen tunnusti / cosca hänen Waimons Rachel puhui cowilla ia rascailla sanoilla hänen tygöns sanoden: **Anna minulle Lapsia / taicka minä cuolen.** Mutta ettei se hänen woimasans seisonut anda Lapsia / ia sentähden wiha-

Psal. 127.

Gen. 30.

stui

stui ia sanoi: **En minä ole Jumala / ioca sinulda kieldä sinun Rwmis Wedelmätä.** Mutta monicahdat Ihhimiset owat nijn kijttämättömät / ettei he taida / eikä tahdo tuta / että Lapset ovat Jumalan lahiat / lwlevat sen seisovan heidän omasa woimasans ia wäesänsä kerscavat heidän wäestäns / että he taitavat palio Lapsia matcan saatta. Mwtamat nurisevat / cosca Jumala heille Lapsia anda / ia puhuvat pilca sanoia / kyllä meille (Sanovat he) Lapsia saadan enämbi cuin Wasicoita: Sencaltaiset Jumalattomat ia hävättömät Ihhimiset / eij ole mahdoliset saaman Jumalalda Lapsia / iotca eij swrembana pidä Jumalan lahia. Monicahdat taas eij tahdo sijhen tyytyä mitä Jumala anda / tahtovat enämän taicka wähemän: Jos Jumala anda heille Poikia / nijn he tahtovat Tyttäritä / ios he taas saavat Tyttäritä / nijn he tahtovat Poikia: Tämäncaltaiset kijttämättömät ia Jumalattomat Ihhimiset löytän / sitäpahembi / Mailmasa / iotca Jumalan lahia eij taida tuta / eikä tydy sijhen mitä Jumala anda / nijnquin eij Jumala tiedäisi mitä hän teke / ia mikä cungin sopi. Oppecam sijs tundeman Jumalan lahia / ia sijhen tytymän / ia sen edestä Jumalata Sydämellä ia Swlla kijttämän ia Cunnioitaman.

II. Opeme tästä / että meidän pitä oleman soveliat ia yximieliset meidän Naaburitten / ia kylän Miesten cansa / ia caickia hywä heille suoman ia tekemän / cosca heidän wastoinkäyppi / andaman käydä meidän Sydämin / ia murhettiman sitä / ia cosca heille myöden käyppi / iloitzeman sen ylitze / nijnquin P. Pawali *Monemur nos debere esse unanimes & concordes cum vicinis nostris.*

hänen

Rom. 12. hänen Epistolasans Romarein tygö neuvo ia mana
sanoden: Se welielinen rackaus olcon Sydämelinen meidän keskenän. Ennättäkät toinen toisensa Cunniata tekemän. Iloitcat Iloisten cansa: Itkekät nijnen Itkäwäisten cansa: Olcat keskenän yximieliset. Näin Elizabethin Naaburit owat tehnet/ cosca Jumala annoi hänelle Poian/ nijn he iloitzit ynnä hänen cansans/ kijttäden Jumalata sen edestä. Nijn myös ne Waimot tegit Noemin
Ruth. 4. cansa/ cosca Ruth hänen Miniäns/ ionga Boos sijtte iälkin hänen Poicans Cuoleman otti Waimoxens/ oli synnyttänyt poian/ iloitzit he sen ylitze ia sanoit: Kijtetty olcon Jumala/ ioca eij andanut sinulda pwttu perillistä tähän aican/ että hänen Nimens mahta pysyä Israelis. Hänen pitä saattaman sinun iällens elämään/ ia murhettiman sinun edestäs sinun wanhudesas. Sillä sinun Miniäs ioca sinua on racastanut/ on synnyttänyt sen/ ioca sinulle on parembi cuin Seitzemän Poica. Näitten Jumalisten Inhimisten esimerki pitä myös meidän sewraman/ ia iloitzeman meidän lähimäisen myötäkäymisen ylitzen/ ia murhettiman heidän wastoinkäimisens ylitze/ ia nijn täyttäisimme Jumalan Lain iaca sano: Racasta sinun Lähimäistäs/ nijnquin itze sinuas: Ja seuraisim P. Apostolin neuvoa/ ioca käske Iloita nijnen Iloisten cansa/ ia Itke nijnen Itkeväisten cansa. Ja sitä wastan cartaman viha ia cateutta/ ia cavahtakan itzecukin/ ettei hän cadehdi sitä/ että cosca hänen
Gen. 26. lähimäisens myöden käypi/ nijnquin Philisterit tegit/ että cosca he näit/ että Jumala hywästi siugnast

Isa-

Isachin Patriarchan Pellon casvon ia oli hänelle palio tavarata ia palcolist ia tuli swrexi/ nijn cadetit he sitä/ menit ia tukitzit lähtet / iotca Abraham hänen Isäns oli andanut caiva / ia täytit ne mullalla. Nijn eij meidän tekemän pidä/ sillä wiha ia cateus eij sille tee wahingota iota hän cadehti / mutta sille ioca cadehti / ia cuiva coco hänen Rwmins/ Ydymens ia Jäsenens.

III. Opeme/ että nijnquin Zacharias ia Elizabeth/ ovat andanet heidän Poicans Johannexen ymbärins Leicatta / cahdexandena päiwänä HErran käskyn iälken: Nijn pitä myös caicki Christityt Inhimiset / cosca Jumala anda heille Lapsia / saattaman heitä Casten Sacramenttin / ionga meidän HErra Christus on säätänyt ia asettanut ymbärileicauxen staan/ senpäälle / että he Casten Sacramentisä otetaisin Jumalan armon lijton/ ia puhdistetaisin heidän synnistäns HErrā Christuxē weren cautta. Ja eij pidä yxikän sen cansa wijvyttämän/ mutta cohta andaman Lapsen tulla Casten Sacramentin / ennen cuin iocu tauti Lapsen päälle tule/ nijnquin usein tapahtu/ että monda sentähden cuolevat ilman Casteta / iosta vanhemmat pitä tekemän Jumalalle rascan lugun wijmeisnä päiwänä. Nijnquin mutamat ovat sen tavan ylösottanet/ että he wijwyttävät coco Wuoden/ caxi/ colme/ ia wielä neliä/ ennen cuin he andavat Ristittä heidän Lapsens/ ia waativat heidän Papeians / että heidän pitä Castaman Lapsen / ia sijtte Ristitzemän/ cosca he itze tahtovat. Ja nijn tahtovat tehdä yhden eron Casten ia Ristimisen wälillä / ioinen wälillä eij

Monemur exemplo Zachariæ & Elizabethæ nostros infantes ad Baptismum adducendos.

cuitengan yhtän eroitusta ole: Sillä ne rucouxet iotca Castesa luetan/ sentähden sijhen ovat lisätyt/ että ne iotca sijnä läsnä owat/ cosca Lapsi Castetan/ rucoilisit/ että Jumala ottaisi sen Lapsen hänen armoons/ ia annaisi caicki hänen syndins andexi/ ia sentähden pitä ne rucouxet luettaman/ silloin cosca Lapsi Castetā/ ia eij sijtä eritettämän. Mutta sen he tekevät sentähdē/ että he saisit tehdä swria Lapsen ristiäisiä/ ia cogota sijhen swria Faddereita ia Cummia/ ioita cuitengin eij sijhen tarwita/ sijtte cuin Lapsi on Castettu. Ja ne Papit iotca heidän mielens iälkin sen tekevät/ että he Castavat/ ia eij cohta Ristitze/ ne eij ole mahdoliset Papin wirgasa oleman. Mutta cuitengin tule itzecukin se tietä/ että cosca iocu mw Jumalinē Inhiminen Mies eli Waimo Lapsen swresa heickoudesa Casta/ ia eij ole Pappi silloin saapuille: Nijn mahtavat he sijtte lukia ne rucouxet cuin käsi Kiriasa seiso/ Oppican sijs iocainen andaman tulla heidän Lapsens Casten ilman wijvyttämätä/ sillä HErra Christus itze sano: Ellei iocu tule wastwdesta syndynexi wedestä ia hengestä/ eij hän taida Jumalan waldacundan sisälle käydä: Ja ne iotca tahtovat cohua ia coreilla/ nijn corelcan muisa Maailmalisis asioisa/ ia tehkän mwloisin swria Wieraspitoia/ nijnquin usein kyllä tila ombi.

Joh. 3.

Discimus infantibus nostris in Baptismo honesta nomina esse imponenda.

IV. Opeme täsä nijstä nimeistä cuin Lapsilla Castesa annetan. Ja waicka me eij ole sidotut sijhen/ mitkä nimet heille pitä annettaman/ sillä se seiso itzecungin omasa ehdosa ia tahdosa/ cuinga ia millä Nimellä hän tahto heitä nimittä: Nijn cuitengin pitä

heidän

heidän andaman heille cunnialiset Nimet / ia sencaltaiset Nimet / iotca merkitzevät iotakin hywä / senpäälle että Wanhemat ia muut Jumaliset Inhimiset mahtaisit heille muistutta / ia sijtte sen iälkin elämäns käyttämän. Ja he itze myös tulisit sen cautta ylösherätetyxi caicken Cunnialisuteen ia Jumalisuteen. Sillä nijnquin sanotan: Bonum nomen, bonum omen. Se on: Yxi hywä ia cunnialinen Nimi / tuotta hyvät menot cansans / ia sitä wastan / pahat ia ilkiät Nimet saattawat pahat menot cansans. Ja pitä itzecungin Christilisen wanheman andaman lapsille sencaldaiset nimet / cuin on ollut **Patriarchille / Prophetaille / Apostoleille / Martyreille** ia muilla jumalisilla ia wanhurscailla Inhimisillä: Senpäälle / että he tulisit sen cautta ylösherätetyxi seuramā heidän esimerkiensä uscosa / totudē tunnustoxes / ia rackaudes Jumalata ia Lähimäistä wastan / ia elämän pyhydes ia wanhurscaudes caiken heidän elinaicanans. Ja on Christilisille Inhimisille swri lohdutus sijtä nimestä / cuin he Castesa saavat: Sillä se muistutta heille / että he ovat puhdistetut synnistä meidän HERran Jesuxen Christuxen weren cautta / ia myös hänen Cuolemahans ovat Castetut. Ja että heille on yxi laupias ia armolinen Jumala / ioca on heitä Castesa ottanut hänen Lapsixens ia Perilisexens / ia tahto heitä suoiella ia wariella / ia olla heidän racas Isäns / ia wijmein iohdatta heitä tästä surkiasta elämästä Taiwan ilon ia riemun hänen tygöns. On myös se swrexi lohdutoxexi / että meidän nimen / cuin me Castesa olema saanet / owat kirioitetut Taivasa / nijnquin meidän HERra Chri- *Rom. 6.*

Luc. 10. stus sano P. Lucan tykönä: Iloitcat että teidän
Esa. 43. Nimen on kirioitettut Taivasa. Ja Esaian Prophetan tykönä seiso/ cusa Jumala näin sano: Älä pelkä/ sillä minä olen sinun Wapahtanut / minä olen cutzunut sinun nimelläs sinä olet minun: Josta me ymmärräm/ mikä swri lohdutus meille ia caikille Christilisille Inhimisille on sijtä nimestä/ ioca Castesa annetan. Ja sen syyn tähden pitä lapsille annettaman Cunnialiset nimet/ ia cartaman/ ettei he pacanalist nimiä heille anna/ nijnquin monicahdat Jumalattomat tekevät/ sillä Lapset muutoin ilman Pacanoitten nimie luonosta owat walmit pahuten ia Pacanalisen elämään/ ia ne iotca sen muotoista nimiä heille andavat/ swren tilan heille sijhen andavat/ ia pahoin wastavat sen Jumalan edes.

Toinen Osa.

Analysis 2a Partis.

SJinä Ensimäises Osas te ewlitta P. Johannes Castaian syndymästä/ ia hänen ymbärins leicauxestans / ia sijtä nimestä/ ioca hänelle Engelin Gabrielin käskyn iälkin / ymbärileicauxesa annetin: Seura nyt se Toinen Osa Zacharian kijtos wirdestä / iosa on erinomaista colme Cappaletta.

I. On sijtä kijtoxesta / cuin hän anda Jumalalle sen lunastoxen edestä/ synnistä ia cuolemasta/ ioca on tapahtunut Israelis/ Messiaxen meidän HErran Jesuxen Christuxen cautta/ ionga edellä tämä hänen Poicans piti käymän / ia walmistaman hänen Tietäns.

täns. Täsä ensimäises Cappalesa on meille cahtalaiset Asiat.

1. Kenen cautta Zacharias on puhunut ia kijttänyt Jumalata:

Ja hänen Isäns Zacharias täytettin Pyhällä Hengellä / ia Propheteraisi sanoden: Kijtetty olcon HErra Israelin Jumala.

Täsä P. Lucas osotta / että hän on puhunut P. Hengen cautta / sillä nijnquin täsä seiso / **Että hän täytettin P. Hengellä / kijtti Jumalata / ia Propheteraisi sanoden: Kijtetty olcon HERRA Israelin Jumala.** Ja cutzu Zacharias Jumalan caickiwaldian Israelin Jumalaxi: Israel on Jacob Patriarcha: Ja sen Nimen annoi hänelle Jumalan Poica meidän HERra Christus / cosca hän painiskeli hänen cansans Tiellä / io ennen cuin hän Inhimisen luonon otti hänen päällens. Ja että Iwttan Cansa tämän saman Jacobin eli Israelin cautta on enätyxi ia lisätyxi tullut / sentähden owat he hänen Nimens iälkin cutzutut Israelitixi eli Israelin Cansaxi. Ja sijtä on tämä Nimi tullut / että Jumala cutzutin Israelin Jumalaxi. Gen. 32.

2. On sijtä syystä mingä tähden hän kijtti Jumalata / nimittäin / hänen swrten ia sanomattomain hywäin töidens edestä Inhimisen Sucucunda wastan. Ja caxi syytä Zacharias täsä ylösluke.

Ensimäinen on / että Jumala on etzinyt ia lunastanut hänen Cansans. **Sillä että hän on etzinyt ia lunastanut hänen Cansans / ia ombi ylöscor-** *Visitatio & Redemptio plebis.*

gottanut meille terweyden Sarwen / Dawidin hänen Palweliansa Huonesa.

Näinen sanain cansa hän tietä anda / että Jumala on armahtanut Ihmisten päälle / heidän caiken swrimasa tuskasans / ia waiwasans / iohonga he synnin cautta olit tullet / etzinyt heitä ia lunastanut Cuolemasta ia ijancaickisesta cadotuxesta. Ja waicka Messias meidän HErra Jesus Christus eij silloin wielä ollut syndynyt Maailman: Nijn cuitengin Zacharias täsä puhu / nijnquin hän io olisi syndynyt Maailman / ia lunastanut hänen Cansans: Sillä hän P. Hengen cautta sen tiesi / että hänen tulemisens läsnä oli / sentähden että Johannes / ioca hänen edelläns piti käymän / io oli syndynyt.

Erectio cornu salutis.

Toinen on / **Että hän on ylöscorgottanut terweyden Sarwen:**

Sarwen cansa hän ymmärtä Messiaxen HErrän Jesuxen Christuxen / ioca Dawidin siemenestä piti syndymän / ia terweyden sarwexi hän cutzu hänen sentähden / että hän hänen woimans ia wäkens cansa Perkelen ia hänen waldacundans piti alas cukistaman / synnin ia Cuoleman ylitze woittaman. Sillä ninquin sarwet Naudoisa ia Eläimisä on caiken wäkewämmät Cappalet / ionga cansa he puskevat: Nijn myös meidän terweyden Sarwi HErra Jesus Christus ioca Dawidin Huonesta piti tuleman / hänen woimallans piti wiholiset ylitze woittaman.

II. On sijtä syystä / mikä Jumalan on ylös herättänyt / ia matcan saattanut hywä työtä meidän cohtan tekemän. Ja luke Zacharias tähän Colme syytä.

1. On Jumalan totuus:

Nijnquin hän on muinen puhunut hänen Pyhäin Prophetains Swn cautta/ että hän meitä wapahtaisi meidän wiholisildam/ ia caickein kädestä iotca meitä wihavat.

Näisä sanoisa meille cahtalaiset edespannan:

1. Että Jumala on muinen puhunut Prophetain cautta. Ja anda Zacharias sen cansa tietä/ ettei mitäkän ole tapahtunut tietämätä ia tapaturmast/ mutta Jumala io aica ennen Prophetain Swn cautta on puhunut / että hän tahdoi lähettä Messiaxen tähän Maailman/ ia mitä hän oli puhunut Prophetain cautta/ sen hän on myös täyttänyt / ia lähettänyt hänen Poicans tähän Maailman: Ja tämä sama puhe/ cuin Jumala on puhunut Prophetain cautta/ on matcan saattanut / että hän on sen lähettänyt/ sillä Jumala on totinen/ ia pitä mitä hän puhu. — 1. *Veritas promißionis divinæ.*

2. Että hän wapahtaisi meitä meidän wiholisten kädestä. Wiholisten cansa hän täsä ymmärtä sen ruman Hengen/ Perkelen/ Synnin/ Cuoleman/ ia Helvetin/ näistä wiholisista Jumala on meitä wapahtanut hänen poicans Messiaxen cautta: Sentähden Zacharias kiittä Jumalata / että hän on pitänyt lupauxens / on lähettänyt Johannes Castaian/ ioca piti käymän Messiaxen edellä walmistamann hänen tietäns. — 2. *Redemptio generis humani.*

2. On Jumalan armo ia laupius ia myös hänen walans: — *Misericordia & jusjurandum Dei.*

Ja osottaman laupiuden meidän Isillem/

ia muista-

ia muistaman hänen Pyhän lijtons päälle. Ja sen walan päälle / ionga hän wannoi Abrahamille meidän Isällem meille andaxens.

Näiden sanain cansa **Zacharias** tietä anda / että Jumala on tahtonut osotta hänen sanomattoman laupiudens meidän cohtan / muistaden hänen pyhän lijtons päälle / ia sen walan päälle / ionga hän on wannonut **Abrahamille** / nimittäin / että hänen siemenesäns piti caicki Cansa tulemã hywästistugnatuxi / ia tahto **Zacharias** nijn palio sano: Ettei me meidän hywyden / eikä ansion cansa / (iotca luonosta olem̃a wihã Lapset /) ole sitä matcan saattanet / mutta Jumalan armo ia laupius / ia hänen walans owat sen tehnyt / että me olemma meidän wiholisten käsistä lunastetut.

3. Syy on / että me händä palwelisim pyhydesä ia wanhurscaudesa:

Cultus Dei. **Että me lunastetut meidän wiholisten kädestä / händä palwelisimme ilman pelkämätä Pyhydesä ia wanhurscaudesa / caicken meidän elinaicanam.**

Tämä on colmas ia wijmeinen syy / mingätähden Jumala on lunastanut Inhimisen / nimittäin / että hän cocoisi hänellens yhden Christilisen Seuracunnan / ioca händä ilman pelkämätä pyhydesä ia wanhurscaudesa palwelisi: Sillä cosca Inhiminen tietä / että hänelle on yxi laupias ia armolinen Jumala / ioca hänen on lunastanut / nijn hän ilman pelkämätä taita händä palwella. Ja se palwelus pitä tapahtu-

man pyhydes ia wanhurscaudes: Sillä eij me sentähden ole lunastetut että meidän pitä Elämän/ synnisä/ mutta senpälle/ että me pyhydesä ia wanhurscaudesa palwelisimme händä/ ia se palwelus pitä tapahtuman caicken meidän elinaicanam ilman lackamata.

III. Ja wijmeinen Cappale on Zacharian kijtoswirrestä/ ioca on yxi ennustos hänen poiastans ia hänen wirgastans: Sillä sijtte cuin hän oli puhunut Jumalan swrista ia ihmelisistä hywistä töistä/ nijn hän nyt käändä itzens poicans päin/ ia rupe hänestä ia hänen wirgastans Propheteraman/ ia edestuotta täsä neliä erinomaista asiata.

1. On Johannexen wirgasta: *Officium Johannis.*

Ja sinä pilti pitä cutzuttaman sen ylimeisen Prophetaxi/ Sillä sinun pitä käymän HErran Casuon edesä/ walmistaman hänen teitäns.

Täsä Zacharias nyt ennusta/ että hänen piti cutzuttaman sen ylimäisen Prophetaxi/ eij sentähden/ että hänen pitä ennustaman ia Propheteraman sijtä tulevaisest Messiaxesta/ nijnquin Prophetat Wanhas Testamentis owat tehnet/ mutta että hänen piti oleman yxi wäkewä opettaia ia saarnamies/ ioca piti todistaman/ että Messias io oli tullut Maailman. Anda hän myös tietä sen syyn/ mingätähden hänen piti cutzuttaman Prophetaxi/ sentähden sano hän/ että hänen HErran Casvon edellä pitä käymän/ walmistaman hänen tietäns: Se on/ hänen pitä saarnaman parannosta ia syndein andexisamista/ piti myös Mes-

siaxesta HErrasta Christuxesta opettaman ia Cansa niijn ylös walistaman/ että he olisit taitanet händä wastan otta.

Fructus officij ejus.

2. On Johannexen wirgan Hedelmästä:

Ja andaman terweyden tunnon hänen Cansallens/ heidän syndeins andexi saamisexi.

Se on: Hänen pitä sattaman hänen saarnans cautta Inhimiset Jumalan oikian tundon/ ia oikian uscoon käändämän. Ja waicka Jumala itze anda terweyden tunnon/niijn cuitengin hän Johannexen saarnan cautta tahdoi ylöswalista Inhimisten mielet/ että he oppisit händä oikein tundeman / ia terweyden tundo seiso eij meidän ansiosam/ mutta syndein andexi samises.

Remißio Peccatorũ à gratia divina.

3. On siitä / custa syndein andexi andamus tulepi.

Meidän Jumalan sydämelisen laupiuden cautta/ tolla meitä on etzinyt coitto ylhäldä.

Näillä sanoilla Zacharias tietä andä / että syndein andex andamus eij tule Inhimisen woimasta eikä ansiosta/mutta Jumalan sydämelisestä laupiudesta HErran Jesuxen Christuxen wälimiehen tähden/ioca meille sen Pijnans ia Cuolemans cautta on ansainut/ ioca täsä cutzutan Coitto ylhäldä/ ia on se totinen wanhurscauden Auringo/ioca on alastullut Taiwasta/ meidän autuuden ia terweyden tähden.

Finis visitationis ex alto.

4. On siitä syystä/ mingätähden Coitto ylhäldä on meitä etzinyt:

Walgistaman nijtä iotca pimeydesä ia Cuolon warjosa istuvat / ia ohiendaman meidän ialcam rauhan tiellä.

Cahtalaiset syyt Zacharias tähän sisälle wetä: Ensimäinen on / että hän walista nijtä iotca pimeydesä ia Cuoleman warjosa istuvat / Se on / se sama Coitto ia wanhurscauden Auringo Jumalan poica / ioca hänē Evangeliumins cautta ylöswalgaise ia wirgotta Inhimisten sydämet / iotca luonosta ovat pahudesa ia Cuoleman warjosa synnin tähden.

Toinen on oman tunnon rauha / että hän Evangeliumin saarnan cautta osotta tien ia muodon / cuinga me saame oman tunnon rauhan ia tien / nimittein / yhden oikian ia wahvan Uscon cautta hänen päällens.

Opetuxet toisesta Osasta.

I. Opeme tästä / että mitä Patriarchat / Prophetat / Apostolit / ia muut Jumaliset / hurscat ia oikiat Kircon opettaiat ovat puhunuet ia kirioittanuet / sen ovat he tehnet P. Hengen ylös walistuxen cautta / ioca heidän Suuns cautta on puhunut / ia andanut heille lahian P. Raamattua ulgostoimitta / nijnquin senpäälle on monda todistosta. Dawid Propheta ia Cuningas puhu itzestäns sanoden: HErran hengi on puhunut minun cauttani / ia hänen sanans on tapahtunut minun Kieleni cautta. Ja meidän HErra Christus itze sen todista sanoden: Ette ole iotca puhutta / mutta se on

Loci Com: IIæ Partis. Discimus Prophetas, Apostolos & cæteros Ecclesiæ Doctores per Spiritũ sanctũ locutos.

2. Sam. 23.

minun Isäni hengi ioca puhupi teisä: Nijn myös
2. Pet. 1. P. Pietari sanopi: Se tulepi teidän ensin tietä/ ettei yxikän Prophetia Ramatusa tapahdu omasta wlgostoimitoxesta: Sillä ettei wielä yxiken Prophetia ole edestuotu Inhimisen tahdosta: Waan ne pyhet Jumalan Inhimiset owat puhunet waicutetut Pyhästä Hengestä. Sentähden eij pidä yxikän pitämän Prophetain ia Apostoleitten kirioituxia turhan iaritoxen edestä/ nijnquin ne Inhimisildä heidän iärkens ia toimens cautta oliset tehdyt/ mutta Jumalan oman sanan edestä. Ja cosca he cwlevat sanan/ nijn eij pidä heidän cwleman sitä nijnquin Inhimisten juttua/ mutta nijnquin elävän Jumalan sana/ ioca on woimalinen saataman autuaxi caickia nijtä/ iotca sen wahwan Vscon cansa wastan ottavat/ nijnquin P. Pawali sen todista Romarein tygö sanoden: Evangelium on Jumalan woima/ caikille nijlle autuudexi iotca uscovat.

Rom. 1.

II. Opeme täsä/ custa Inhimisen wanhurscaus ia autuus tule/ nimittäin/ eij Inhimisen omasta ansiosta/ mutta ainoasta Jumalan sulasta armosta ia laupiudesta/ nijnquin Zacharias täsä hänen kijtoswirdesäns sano: Jumalan sydämelisen laupiuden cautta/ on Coitto meitä etzinyt ylhäldä. Ja P. Pawali sen todista Epistolasans Romarein tygö sanoden: Eij täsä ole yhtäkän eroitusta/ he ovat caicki syndiset/ ia eij ole heille mitäkän kerskamista Jumalan edesä. Ja tulevat ilman ansiota wanhurscaxi hänen armostans/ sen lunastuxen cautta/ ioca on tapahtunut Christuxes Jesuxe-

Discimus homines justificari nō propriis operibus sed sola misericordia Dei.

sa:

sa: Jonga Jumala on asettanut armon Stolixi/ sen uscon cautta hänen weresäns. Joille hän sen wanhurscauden ioca hänen edesäns kelpa osottapi siinä/ että hän synnit andexi anda. Ja Epheserein tygö sano hän: Armon cautta te oletta cutzutuxi tullet/ Item: Armosta te oletta wapadetut uscon cautta/ ia se sama eij teistä/ Jumalan lahia se on/ eij töistä/ senpäälle/ ettei yxikän itzensä kerscaisi. Näille sanoilla P. Pawali iulkisesta todista ia sano/ ettei yxikän Inhiminen taida tulla wanhurscaxi omasta ansiosta/ sillä caicki ouat syndiset: Mutta Jumalan suresta armosta ia laupiudesta/ uscon cautta Jesuxen Christuxen päälle. Sillä Inhimisen oma ansio/ ia hänen hywät työns/ peräti ulgossuliettan wanhurscauden menosta/ ia eij mitäkän siihen tule. Nijnquin P. Pawali sen osotta Romarein tygö sanoden: Nijn me nyt siis sen wahwana ia todena pidämme/ että Inhiminen tulepi wanhurscaxi ilman lain töitä uscon cautta. Nijn hän myös sano Galaterein tygö: We tiedämme / ettei Inhiminen tule wanhurscaxi Lain töiden cautta waan uscon cautta Jesuxen Christuxen päälle. Nijn me myös uscom Jesuxen Christuxen päälle/ että hän meidän wanhurscaxi tekepi uscon cautta hänen päällens/ ia eij Lain töiden cautta. Ja cohta sano hän: Sillä ios wanhurscaus tule Laista/ nijn on Christus turhan cuollut. Näistä me cwlema ia ymmärämme / ettei yxikän Inhiminen hänen ansions ia hywäin töidens cautta taida tulla autuaxi Jumalan tykönä/ waan ainoast Jumalan

Ephes. 2.

Rom. 3.

Gal. 2.

sulasta armosta uscon cautta Jesuxē Christuxen päälle. Mutta cuitengin eij meidän sentähden pidä lackaman hywiä töitä tekemästä / waan alati itzem nijsä harioittaman: Sillä waicka eij me nijden cautta tule wanhurscaxi ia autuaxi/ nijn cuitengin pitä meidän nijtä tekemän/ sekä Jumalan käskyn tähden / ioca käske meitä nijtä tehdä/että oman hywän tunnon tähdē: Nijn myös sentähden / että P. Hengi pysyist meidän tykönäm/ ia eij händä iongun synnin eli pahan tegon cansa meidän tyköäm pois carkotaisi: Wijmein myös sentähden/ että me wältäisim Jumalan wihan ia rangaistoxen/ ioca tahto rangaista caickia nijtä iotca paha tekevät / sekä nykyisellä että ijancaikisella rangaistoxella. Mutta cuitengin eij pidä meidän luottaman hywäin töiden päälle/ eikä kerscaman meitäm nijstä/ senpäälle/ ettei me tulisi ulgossulietuxi Jumalan armosta. Sillä nijnquin Augustinus sano: Si vis esse alienus à gratia, iacta tua merita. Se on: Jos sinä tahdot vlgossulietta Jumalan armosta/ nijn kersca sinun hywiä töitäs. Sentähden sano meidän
Luc. 17. HErra Christus P. Lucan tykönä: Coscate oletta caiki tehnet/ mitä teille käsketty on / nijn sanocat/ me olema kelwottomat Palweliat / me olema tehnet sitä/ mitä me olema welcapät tekemän.

Analysis IIIæ Partis.

Colmas Osa.

SInä Ensimäises Osas te cwlitta P. Johannes Castaian syndymästä ia ymbäri leicauxesta / nijn myös sijtä nimestä/ ioca hänelle

annet-

annetin: Sijnä Toises saaitte cwlla Zacharian kijtoswirrestä: Seurapi nyt se Colmas osa P. Johannes Castaian ylöscasvamisesta ia hänen elämästäns/ ionga Historian P. Lucas täsä Colmesa cappalesa edespane.

I. On P. Johannexen castamisesta:

Ja Lapsi casvoi.

Incrementum Iohannis.

Näillä sanoilla P. Lucas tietä anda/ että Johannes on casvanut nijnquin muutkin Lapset pitudella ia paxudella/ ia on tullut swremaxi ia swremaxi/ seniälkin/ cuin hän on tullut wanhemaxi/ sijhenasti että hän tuli täydelisexi Inhimisexi caickein jäsenitten cansa. Ja waicka hänen syndymisens on ollut sangen ihmelinen/ sentähden/ että hän on syndynyt yhdestä wanhasta Waimosta/ ioca eij ikänäns ennen ole lasta saanut/ ia cosca hän oli syndynyt/ annetin hänelle/ Nimi/ eij Inhimisen tahdon waan Engelin käskyn iälkin: Nijn myös hänen Isäns Zacharias/ ioca Myckä ia Kieletöin oli ollut/ rupeisi puhuman silloin/ cosca Lapsi ymbärins Leicattin/ on myös täytetty P. Hengellä hänen Äitins cohdusa: Nijn quitengin hän on Rwmin puolesta casuanut muinen Inhimisten tawan iälkin.

II. On hänen wahvistoxestans:

Ja wahvistui Hengesä:

Corroboratio Iohannis.

Täsä Evangelista tietä anda/ ettei P. Johannes ole ainnoast Rwmin puolesta casvanut ia vahvistunut/ mutta myös Hengesä/ Se on/ P. Hengen lahiat ovat enändynet ia lisändynet hänesä/ enämin cuin muisa yhteisisä Inhimisisä/ että sitä wanhemaxi

cuin

cuin hän tuli / sitä enämin myös P. Hengen lahiat hänesä casuoit ia lisändyit / nijn että caicki taisi nähdä ia ymmärtä / että hänestä piti tuleman iocu erinomainen swri Mies: Sillä P. Hengi iolla hän lahioitettin hänen Äitins cohdusa / eij ollut hänesä ioutilasa / mutta waicutti caicki hywät lahiat hänesä / pyhän ia Jumalisen Elämän / wissauden / ymmärdyxen ia toimen cansa / nijn että / hän muinen Lasten ylitze caickinaisten P. Hengen lahiain cansa cauwas ylitze käwi.

Habitatio ejus in deserto.

III. On hänen asumisestans:

Ja asui Corvesa sijhen päiwän asti / cuin hänen piti ilmestymän Israelin Cansan edes.

Nicephorus kirioitta hänestä / että cosca hän oli puoli colmatta Wuotta wanha / on hän ynnä hänen Äitins Elizabetin cansa paenut sen Jumalattoman Cuningan Herodexen edestä / ia kätkenyt itzens yhten Luolan / ia sielä ollet ia rawinnet heitäns: Ja cosca hän on tullut iotakin wanhemaxi / on hän andanut itzens sen Lahcocunnan oppin / iotca cutzutan Essei / iotca asuit Corvesa erinänsä muista Inhimisistä / ia sielä pidit cowa Elämä kerta Ruan ia Juoman cansa / ia muisa harioituxisa. Heidän tykönäns ia heidän opisans Johannes hetkens oli / ia sielä Kiria oppi heidän Schoulusans: Ja on nijn enimäst Corvesa ylös casuanut. Hänen waatteistans ia Ruastans kirioitta P. Mattheus ia Marcus sanoden: Hän oli puetettu Camelin karwoilla / ia hänen suolins ymbärins hihnainen wyö / ia Söi kimalaisia ia

Matth. 3. Mar. 1.

metzä

metzä huwaiata. Ja nijnquin P. Lucas täsä sano: On hän Corvesa asunut sijhen päjwän asti / cuin hänen piti ilmestymän Jsraelin Cansan edesä / Ja rupeisi saarnaman HErran käskyn iälkin / iosta seiso kirioitettu P. Lucan tykönä / cusa hän sano: Että HErran käsky tapahtui Johannexen Zacharian poian tygö Corvesa: Ja hän tuli caickijn maan paickoin Jordanin ymbärins / ia saarnaisi parannoxen Castesta syndein andexi saamisexi. Luc. 3.

Opetuxet colmanesta Cappalesta.

Loci Com: III^a Partis.

I. OPeme täsä Johannes Castaian elämä kerrasta / että meidän pitä Elämän cohtulisesta sekä Rwmin werhan ia Rwan cansa. Ja waicka eij me taida sijnä Asiasa seurata hänen Esimerkiens / eikä myös Jumala sitä meildä waadhi / että meidän pitä casvaman Corvesa / ia nijn cova elämä kerta pitämän / cuin hän on pitänyt: Nijn cuitengin hän tahto / että meidän pitä Elämän raitista Wateisa / Ruasa ia Juomasa. Ja sitä wastan pitä meidän wälttämän coreutta waateisa / ia myös ylön Syömistä ia Juomista: Sillä Jumala eij woij nijtä kärsiä / mutta rangaise Jnhimistä nijden tähden. Nijnquin hän rangaisi sen rickan Miehen ioca waateitti hänens Purpuralla / ia eli iocapäiwä herculisesta / iosta seiso kirioitettu / P. Lucan tykönä. Ja Herodexesta seiso kirioitettu / että HErran Engeli löij hänen ia madoilda ylös syötin coreuden ia ylpeyden

Monemur ad moderatum usum vestitus & potus.

Luc. 16.

Act. 12.

1.Cor. 6. tähden. Ja P. Pawali sano Juomarista / ettei hei-
Gal. 5. dän pidä Jumalan waldacunda perimän. Eij Juma-
la kiellä cohtulisia ia cunnialisia waatteita itzecungin
Gen. 41. sädyn ia wirgä iälkin: Sillä Joseph on myös canda-
nut ne waattet cuin Pharao Cuningas hänelle annoi
tehdä walkiasta Silkistä / ia sen Culda kädyn / cuin
Esther 5. hän ripusti hänen Caulans. Esther myös on puetta-
nut päällens Drotningin Waattet / ia Culda kädyt
hänen Caulans / ia caunistanut händäns cosca hän
tahdoi mennä hänen Miehens Cuningas Asueruxen
tygö / senpäälle / että hän olis hänen Silmäins edesä
otolinen. Baltatzar Caldean Cuningas annoi
Dan. 5. Daniel Prophetalle Purpurawaattet / ia Culda kä-
dyt hänen Caulans. Mutta cosca iocu Waateitta
itzens ylitze hänen wircans ia sädyns / ia coreile sen
cansa / eij Jumala sitä woi kärsiä. Sentähden mana
Syr. 10. Syrach sanoden: Älä coreile sinun Waateistas /
ia älä ole ylpiä sinun Cunniastas / sillä HErra
on ihmelinen hänen töisäns / ia eij yxikän tiedä
mitä hän tahto. Jos Inhimiset tätä aiattelisit / niin
he wähemän corelisit ia cohuisit heidän Waattens
cansa / cuin nyt tehdän: Sentähden mahta itzecukin
otta tästä opetusta / että hän pois pane coreuden. Sa-
malmuoto ylönsyömisen ia Juomisen ioca on saanut
nyt wallan ioca paicas: Sillä niinquin Augustinus
sano: Bibunt mensuram sine mensura. Se on:
He juowat mitan ilman mitata. Tämän caltasta Juo-
mareit ia Olucoria on meidän seasam / sekä Caupun-
geisa että Maankylisä / iotca ilman lackamata täyttä-
wät itzens Oluella / ia wetäwät heidän ylitzens Juma-
lan rangaistoxen.

II. Opeme tåsä / ettei yxikän pidä itzens andaman saarna wircan / ennen cuin hän Lailisesta sijhen cutzutan / mutta odottaman sitä aika ia hetki / cosca Jumala tahto hänen sijhen cutzua. Ja waicka hän olisi nijn swrella opilla / ia wijsaudella lahioitettu / että hän taidais Saarnawirgan edesseiso: Eij hän cuitengan pidä andaman hänens sijhen / ennen cuin hän cutzutan. Sillä Johannes Castaia oli myös lahioitettu Jumalalda swren wijsauden ia corkian opin cansa / ia oli täytetty pyhällä Hengellä hamast hänen Aitins cohdusta / ia oli io colmekymmenen Aiastaicka wanha / eij cuitengan hän sentähden mennyt Saarnaman / ennen cuin hän Lailisesta cutzutin / ia saij Jumalan käskyn sen päälle / että hänen piti Saarnaman. Mutta sijtte cuin hän on saanut HErran käskyn saarnata / nijn hän cohta meni Saarnaman parannoxe Casteen syndein andexisamisexi. Tätä P. Johañexen esimerkiä pitä caicki seuraman / ia odottaman sijhen asti / cuin Jumala tahto heitä cutzua saarna wircan. Sillä nijstä cuin itze sijhen menevät / sano Jumala Prophetan Jeremian tykönä: **En minä lähdettänyt Prophetaita / ia cuitengin he iuoxit / en minä puhunut heidän cansans / cuitengin he Prophetaisit.** Ja ios iocu ottais sen rohkeuden etteens / ia rupiais Saarnaman ilman cutzumata / nijn eij hän sais yhtäkän hywästisiugnausta Jumalalda / eikä menestöstä / mutta pahasti kirouxen ia rangaistoxen. Ier. 23.

Evangeliumin Kirioitta P. Mattheus 16. Lugus.

SIlloin tuli Jesus Cæsarean Maan ären/ ioca cutzutan Philippi/ ia kysyi Opetuslapsillens ia sanoi: Kenengä sanowat Inhimiset minun Inhimisen poian olewan? Nijn he sanoit: Monicahdat Johannem Castaian: Mutta muutamat Eliam: Muutamat taas Jeremiam/ taicka yhden Prophetaista. Sanoi hän heille: Mutta kenengä te sanotta minun olewan? Nijn wastaisi Simon Petari/ ia sanoi: Sinä olet Christus Eläwän Jumalan Poica. Ja Jesus wastaten sanoi hänelle: Autuas olet sinä Simon Jonan poica/ sillä että Liha ia Weri eij ilmoittanut sinulle/ mutta minun Isän ioca on Taiwasa. Mutta minä wuoroin sanon sinulle/ että sinä olet Petari/ ia tämän Callion päälle tahdon minä Rakenda minun

Seura-

Sewracundani / ia Helwetin Portit eij pidä händä ylitzewoittaman. Ja minä annan sinulle Taiwan waldacunnan Awaimet / ia caicki mitä sinä maan päälle sidhot / pitä sidotun oleman Taiwaisa: Ja caicki cuin sinä päästät maan päällä / pitä myös päästetyt oleman Taiwaisa.

Sinä Epistolas Hebrereiln tygö seiso näin kirioitettu: Muistakat teidän Opettaiainne päälle / iotca teille owat puhunet Jumalan sanan / seuratcat heidän Vscons / ia ottacat waari / mikä loppu heidän menollans on ollut: Jotca sanat meitä manawat ia neuwowat / ettei meidän pidä unhottaman / mutta pitämän muistos nijtä / iotca Jumalan Seuracunnasa owat työtä tehnet / ia saarnanet P. Evangeliumin opin Vscolisesta / ia mondasen cautta käändänet Vscoon / ovat myös sentähden täsä Maailmas palio kärsinet / ia wijmein werens cansa sen todistanet / ia hengens sentähden ulgosandanet / ia että meidän pitä seuraman heidän Vscoans ia totuden tunnustaman. Sentähden myös Jumalan Seuracunnasa pidetän muisto cahdesta erinomaisesta opettaiasta ia saarnaiasta / nimittäin P. Petarista ia P. Pawalista / iotca owat ollet meidän HErran Jesuxen Christuxen Vlgosvalitut Apostolit ia nijnquin Pilarit Jumalan Seuracunnasa / iotca pa-

Exordium à dicto Epistolæ ad Ebræos Cap. 13.

lio owat työtä tehnet/ HErran Wijnatarhasa / saarnan/ opetuxen ia kirioituxen cansa/ P. Petari Juuttan Cansan / mutta P. Pawali Pacanoitten seasa. Ja nijn palio cuin P. Petarin Apostolin tule / oli hän syndynyt Bethsaidas Galilean Meren tykönä/ hänen Isäns Nimi oli Jonas/ ia sentähden meidän HErra Christus cutzu hänen täsä Evangeliumisa Simon Jonan poiaxi. Ja oli hän/ sekä hänen Isäns Jonas/ ia Andreas hänen weliens ollet Calamiehet/ sijhen asti cuin HErra Christus cutzui heitä
Matth. 4. Apostolin wircan. Nijnquin sijtä seiso P. Mattheuxen tykönä kirioitettu. Tällä P. Petarille HErra
1. Cor. 15. Christus ilmoitti hänen ylösnousemisens erinens. Ja iälken hänen Taiwasen astumisens on P. Petari saarnanut Samarias/ Joppes/ Cæsareas/ Pontos/ Galatias/ Cappadocias/ Asias/ ia Bithynias: Ja wijmein on HErran Christuxen tähden Ristin päälle naulittu / nijnquin meidän HErra Christus
Ioh. 21. sijtä ennusti ia hänelle sanoi. Mitä P. Pawalin Historian tule / saarnatan hänestä ioca Wuosi P. Pawalin päiwänä.

Mitä nyt tämän päiwäisen Evangeliumin tule/ edespane P. Mattheus täsä yhden erinomaisen Historian/ ioca on tapahtunut Cæsarean Philippi Maan ääresä / cusa meidän HErra Christus Jesus edespane yhden kysymisen hänen Opetuslastens eteen hänen personastans ia wirgastans / mitä Inhimiset sijtä aiattelit ia puhuit. Ja cosca Petrus caickein puolesta oli wastanut/ että monicahdat luulit hänen olewan Johannes Castaian/ monicahdat E-

liam/

liam/ monicahdat Jeremiam taicka yhden Prophetaista/ nijn hän kysyi/ kenengä he sanoit hänen olevan. Nijn wastaisi Petrus sanoden: Sinä olet Christus eläwän Jumalan poica. Tämän wastauxen HErra Christus wahwisti sanoden: Autuas olet sinä Simon Jonan poica: Sillä että Liha ia Weri ei sinulle sitä ilmoittanut/ mutta minun Isän ioca on Taiwasa: Ja annoi hänelle Taiwan waldacunnan Awaimet/ Että caicki mitä hän sidotsi maan päälle/ se pitä oleman sidotun Taiwaisa/ ia mitä hän päästäisi maan päälle/ se pitä oleman päästetyn Taiwaisa.

Tämä Evangelium yhtensopi sen toisen Uscon cappalen cansa/ sentähden että täsä saarnatan meidän HErran Christuxen personasta ia wirgasta: Ja sen yhdexännen Cappalen cansa/ cusa me tunnustamme yhden Christilisen Seuracunnan. Nijn myös sen widenen Catechismuxen Cappalen cansa/ Ripistä eli Taiwan waldacunnan Awaimista.

Ja on meille täsä Evangeliumis Texi erinomaista Cappaletta. *Propositio bimembris.*

I. On meidän HErran Christuxen kysymisestä hänen Opetuslastens tygö/ mitä sekä he/ että muut Inhimiset pidit hänestä/ ia P. Petarin wastauxest senpäälle.

II. On HErran Christuxen ylistös P. Petarista ia hänen tunnustoxestans/ ia sijtä woimasta cuin HErra Christus annoi hänelle/ sekä että sitoa ia päästä syndiä.

Ensimäi-

Analysis Iæ Partis continens quinque membra.

Ensimäinen Osa.

Täsä Ensimäises osas meidän HErran Cristuxen kysymisestä / on meille wijsi Cappaletta.

Circumstantia est Loci.

I. On sijtä paicasta / cusa tämä Historia on tapahtunut.

Silloin tuli Jesus Cæsarean maan ären / ioca cutzutan Philippi.

Se Caupungi Cæsarea Philippi / ioca wanhast oli cutzuttu Trachonitis / ia oli sijnä Maacunnasa ioca cutzutan Iturea eli Phenicia Libanin Wuoren tykönä / caxikymmendä ia cuusi penicwlma Jerusalemista. Tämän saman Caupungin annoi Herodexen sen enämän poica Philippus ialosta ylösrakesta Tyberius Keisarin cunniaxi / ia cutzui sen Cæsarea / ia sai sijtte nijldä molomilda nimen / nijn että se cutzutan Cæsarea Philippi.

Interrogatio seu Forma interrogationis Christi, Discipulis proposita.

II. On HErran Christuxen kysymisestä hänen Opetuslastens tygö:

Ja kysyi OpetusLapsillens sanoden: Kenengä sanowat Ihmiset minun Ihmisen poian olewan?

Luc. 9. Mar. 8.

P. Marcus ia Lucas tästä kysymisestä näin kirioittavat: Kenengä sano Cansa minun olevan? P. Mattheus täsä kirioitta / että hän kysyi: Kenengä sanovat Ihmiset minun Ihmisen poian olevan: Cutzu hänens Ihmisen poiaxi sentähden / että hän on ottanut totisen Ihmisen luonon

päällens

päällens Neitzen Marian cohdusta ia tuli Inhimisexi. Tätä meidän HErra Christus eij sentähden kysynyt/ ettei hän ilman kysymätä itze tietänyt / mitä Inhimiset häneſtä sanoit taicka aiattelit / sillä nijn P. Johannes sano: Hän tunsi caicki / eikä sitä tarwinnut että iocu piti todistaman Inhimisestä/ sentähden että hän itze kyllä tiesi / mitä Inhimises oli. Eij hän myös sentähden sitä kysynyt / että hän etzi tämän Maailman turhan cunnian ia ylistören iälkin/ että hän tahdois tietä ios Inhimiset palio hänestä pidit / nijnquin coriat Inhimiset / iotca seisovat turhan cunnian iälkin / täsä Maailmas tekevät/ ia tahtovat anda itzens ylistä: Mutta hän sitä kysyi hänen wircans puolesta / ia tahdoi coetella hänen Opetulapstans/mitä he olit oppenet hänen Schoulusans hänen Personastans ia wirgastans / ia sentähden ensistä kysy muista/ mitä muut hänestä sanoit/ senpäälle/että hän sijtä olisi saanut tilan kysyä heidän opistansa ia Vscostansa/ia opetta heitä. *Joh. 2.*

III. On Opetuslasten wastauxesta:

Nijn he sanoit: Monicahdat Johannem Castaian / monicahdat Eliam / muutamat Jeremian/ taicka yhden Prophetaista. *Diversa vulgi opinio de Christo.*

1. Että monicahdat sanoit hänen olevan Johannes Castaian / ionga Caulan Herodes oli andanut poisleicata / ia nyt iällens Cuolluista oli ylösnosnut/ ia erinomaisesta oli Herodes sijnä aiatoxes/ nijnquin P. Marcus sijtä todista sanoden: Cosca **Herodes neliäs Ruchtinas cwli Jesuxen sanoman/ sanoi hän Palwelioillens: Tämä on Jo-** *Iohannem Baptistam.*

hannes Castaja / hän on ylösnosnut Cuolluista / sentähden hän teke sencaltaiset awut.

Eliam 2. Että monicahdat sanoit hänen olevan Eliam
1. Reg. 18. sen Thesbijtem / ioca Achab Cuningan ia Jesabellan
2. Reg. 2. aicana oli elänyt ia Propheterannut / ia tapoi Neliä sata ia wijsikymmendä Baalin Prophetat / ia monda mwta tunnustähtiä teki / ia wijmein ylösotettin Tulisten wagnuin cansa Taiwasen. Ja Jwtan cansa oli si nåluulosa / että Elias piti tuleman ennein wijmeis-
Malach. 4. stä Duomio päiwä / sentähden että Malachian Prophetan tykönä seiso / cusa Jumala näin sano: Catzo minä tahdon teille lähettä Prophetan Eliam / ennein cuin se swri ia hirmuinen HErran päiwä tule: Mutta meidän HERra Christus P. Mat-
Matth. 11. theuxen tykönä sano ia todista / että se Prophetia Eliasta / on täytetty Johannes Castaiasa / cusa hän sano: Jos te tahdotta wastanotta / hän on se Elias ioca oli tulepa.

3. Että mwtamat ovat sanonet hänen olevan
Ieremian. Jeremiam / iosta seiso kirioitettu: HErra oli Ulgosvalinut hänen Prophetaxi / ennein cuin hän syndyi Äitins cohdusta / ia oli saarnanut Jerusale-
Ierem. 1. mis neliäkymmendä Wuotta. Ja että Jeremias Propheta oli usein saarnanut Jerusalemin Caupungin ia Templin häwitöxestä / iosta myös HErra Christus oli Jwttain tygö puhunut / sentähden olit he sijnä aiatoxes / että hän oli Jeremias ioca oli Cuolluista ylösnosnut.

Vel vnum ex Prophetis. 4. Että hän oli yxi Prophetaista / ioca erinomaisilla lahioilla oli lahioitettu Jumalalda ia lähetetty

saarnaman: Nijnquin myös Cansa sanoi. Silloin/ coska HErra Christus oli ylösherättänyt yhden Lesken poian: Swri Propheta on ylösnosnut meidän secam. Tämän caltaiset moninaiset aiatoxet ia puhet ovat olleet sijhen Aican Cansan seasa HErrasta Christuxesta/ iotca caicki olit wäärät lwlot/ waicka cuinga hywin he aiattelit ia puhuit henestä: Sillä eij he oikein tundenut HErra Christusta/ eikä hänen personans eikä wircans. *Luc. 7.*

IV. On se Toinen HErran Christuxen kysymys/ Opetuslasten aiatoxesta hänestä. *Secunda Interrogatio Christi de Discipulorum fide.*

Sanoi hän heille: Mutta kenengä te sanotte minun olevan?

Sijtte cuin hän Opetuslastens suusta cwli/ mitä yhteinen Cansa hänestä aiatteli ia puhui/ ia eij wielä händä tundenut: Nijn hän nyt tahto cwlla/ mitä Opetuslapset lwlit/ iotca aina hänen tykönäns olit/ hänen Saarnans cwlit/ ia ne Ihmeitähdet cuin hän teki nägit/ ia tahtoi tietä/ mitä he hänest aiattelit/ ios he olit samasa luulos nijnquin ne mwt/ ia sentähden kysypi ia tutkistele heilde sanoden: Kenengä te sanotta minun olevan? Nijnquin hän tahdoisi sano: Minä olen teildä cwllut/ mitä Ihmiset minusta aiattelevat ia puhuvat/ että monicahdat sanovat minun olevan Johannes Castaian/ monicahdat Eliam/ mwtamat Jeremiam/ taicka yhden Prophetaista: Mutta eij yxikän nijstä caickista minua wielä oikein tunne. Nyt minun hywät Opetuslapseni sanocat/ mitä te minusta aiatteletta. Te iotca minä olen ottanut/ ia Vlgosvalinnut minun Opetuslap-

sixin/ että teidän pitä oleman minun todistaiani/ ongo teille se aiatus/ cuin muille on/ waij olettaco te paramin oppenut tundeman minun cuin he.

V. On Opetuslasten wastauxesta HErran Christuxen kysymyxen päälle:

Confeßio Petri. **Nijn wastaisi Simon Petari ia sanoi: Sinä olet Christus eläwän Jumalan poica.**

Cuca Opetuslapsista sijhen ensimäisen HErran Christuxen kysymyxen on wastanut/ eij Evangelista sijtä mitäkän kirioita/ ios yxi/ taicka ios monicahdat ovat wastanet. Mutta nyt coska hän kysyi Opetuslasten tunnustoxen iälkin/ wasta P. Petari caickein Suusta/ nijnquin Augustinus sano: Unus ex multis dedit responsum, Se on: Yxi wastaisi caickein edestä. Ja Cyrillus sano: Quod Petrus hic respondet, communi reliquorum Discipulorum nomine respondet. Se on: Mitä Petrus täsä wasta/ sen hän wasta caickein Opetuslasten puolesta. Cuinga hän sijs wastaisi? **Sinä olet Christus eläwän Jumalan poica.** Täsä Petari tunnusta hänen Uscons HErrasta Christuxesta/ sekä hänen personastans/ että hänen wirgastans.

Filius Dei vivi. 1. Nijn palio cuin hänen personans tule/ tunnusta hän täsä/ ettei hän ole palias Inhiminen/ mutta myös eläwän Jumalan poica/ joca on Isästä ijancaickisesta syndynyt/ ia myös ottanut Inhimisen luonon hänen päällens ia tullut Inhimisexi.

Christus. 2. Että hän cutzu hänen Christus/ sen cansa hän osottapi hänen wircans/ että hän on woideltu Cuningaxi ia ylimäisexi Papixi/ ia on nyt meidän Cunin-

gam/

gam/ioca meitä coco hänen Seuracundans täsä Mailmasa hallitze/ ia wastan Helwetin portia ia caickia wiholista suoiele ia wariele: Ja myös on se ylimäinen Pappi/ ioca on itzens Uffranut täydelisexi hinnaxi ia maxoxi/ caiken Maailman syndein edestä. Ja tahto P. Petari nijn palio sano: Racas HErra ia Mestari/ ettäs meille kysyt/kenengä me sinun sanomme olevan/ia tahdot cwlla meidän tunnustoxem: Nijn me uscome/ ia sen tunnustamme / että sinä olet se totinen Vlgosluvattu Messias/Christus elävän Jumalan poica / ioca olet tullut Maailman wapahtaman syndistä/ ia täsä tunnustoxes me tahdom Elä ia Cuolla. Nijn myös Petari silloin/ cosca monicahdat Opetuslapset poismenit ia ylönannoit HErran Christuxen/ ia hän kysyi nijlle cahdeltoista kymmenellä. Tahdottaco te myös poismennä / wastaisi Petrus sanoden: HErra/ cuhunga me menemme / sinulle ovat sen ijancaickisen elämän sanat. Ja me uscom / ia oleme ymmärtänet / että sinä olet Christus se eläwän Jumalan poica. *Ioh. 6.*

Opetuxet ensimäisestä Osasta.

Loci Com: Iæ Partis.

I. ME opeme täsä / cuinga moninaiset erhetyxet ovat aina ollet Maailmas sijnä Christilises opisa / ia erinomaisest meidän HErran Jesuxen personasta/ iotca se saastainen hengi Perkele/ Jumalan ia hänen Seuracundans wihamies/ hänen Palwelioitens wääräin opettaitten cautta ylösherättä: Sillä hän kyllä sen tietä/ että

I. Varias semper fuisse opiniones & dissentiones in mundo de persona Christi.

sijtä opin cappalesa HErran Christuxen personasta ia wirgasta / seiso caickein Inhimisten autuus ia Elämä / että he hänen oikein tundisit. Nijnquin meidän HErra Christus sano P. Johannexen tykönä : Tämä on se ijancaickinen Elämä / että he tundevat sinun ainoan totisen Jumalan / ia iongas lähetit Jesuxen Christuxen. Ja sentähden hän ioca hetki ylösherättä Falskit Prophetat / iotca sitä wastan sanovat / ia pyytävät wetä Inhimisiä HErran Christuxen oikiasta tunnosta, sijhen ijancaickisen Cadhotuxen: Nijnquin meidän HErra Christus itze P. Mattheuxen tykönä puhupi nijstä ia sano : Että monda Falski Prophetat pitä ylösnouseman / ia wiettelevät monda. Tämän päälle on meille monda Esimerckiä / että sekä meidän HErran Christuxen aicana / että sijtte ovat ollet swret erhetyxet sijtä. Ja täsä Evangeliumis seiso : Exinga moninaiset aiatoxet ia puhet owat ollet sijhen aican HErrasta Christuxesta / monicahdat ovat sanonet hänen olevan Johannes Castaian / monicahdat Eliam / muutamat Jeremiã / eli iongun Prophetaista / ia caikista nijstä eij yxikän ole händä oikein tundenut / mutta pitänyt hänen yhden palian Inhimisen edestä. Ja cohta sijtte iälkin HErran Christuxen Taivasen astumisen / on monda Falski Prophetat ia lahcocunda ylösnosnut / cuin on : Cerinthus, Ebion, Arrius, Pelagius, Manichæus, Valentinianus, Marcion, Samosatenianus Nestorius etc. Joista monicahdat kielsit HErran Christuxen Jumalan luonon / monicahdat kielsit Inhimisen luonon / muutamat ne caxi luondo hänesä

Ioh. 17.

Matth. 24.

tahdoit

cahdsit toinen toisestans eroitta. Ja itzecullekin on ollut hänen erhetyxens / yxi yhdellä toinen toisella muoto. Ja sencaltaista wääriä opettaita on aina ollut ioca hetki / ia wielä nyt on loppun asti: Sillä Sathanas eij lepä / mutta aina yhden toisen iälkin ylösherättä / iotca totutta wastan sanovat / ia caaickinaista erhetyxiä ylösnostavat nijnquin Chrysostomus sano: Sicut sunt Serpentes varii in corporibus, sic hæretici etiam varii in erroribus, Se on / nijnquin Kärmet owat kiriawat heidän Rwmisans: Nijn myös väärät opettaiat kiriavat ovat heidän wääräsä opisansa: Näistä eij meidän pidä pahenosta ottaman / eikä stjtä oikiasta opista sentähden epäelemän / mutta stjnä loppun asti wahvana pysymän.

II. Opeme / että nijnquin meidän HErra Jesus Christus on kysynyt hänen Opetuslapsillens / mitä he hänen personastans aiattelit / ia kenengä he sanoit hänen olevan: Nijn pitä caicki opettaiat ia saarnamiehet cwleman heidän cwliaitans / mitä he ovat oppenet heidän saarnoistans / ia erinomaisesta pitä usein cwleman heitä Catechismuxes / cuinga he sen taitavat luke ia oikein ymmärtä. Sillä ios HErra Christus sen on tehnyt / ia sen waivan päällens ottanut / palio enämmin pitä hänen palvelians sen tekemän: Sillä sen ahkeruden hän heiltä waati. Ja sencaltaiset harioituxet ia kysymiset saattavat swren Hedelmän / sillä se ylösherättä sanan cwliat wisusti ia ahkerasti cwleman saarna / ia oppeman ne Christilisen opin Pääcappalet: Sille cosca he sen tietävät / että heitä pitä cwltaman ia kyseltämän / nijn he pare-

Auditores subinde esse examinandos & audiendos quid & quantum profecerũt in doctrina Christiana.

min

min ia pikemin oppevat. Ja sijnä Astasa pitä saarnamiehet oleman wiriät / ia cwleman Cansa sekä iulkisesta Kircosa / että Ripeillä käydes / ia muulloisin coscа he pitäillä käyvät / eikä coscan heitäns säästämän. Nijnquin (sen pahembi) monicahdat ovat sangen hitat sijnä Astasa / ia lukewat sen työläxi / ios heidän pitä heitä cwleman / ia sen cansa osottavat / ettei he ole oikiat Paimenet / eikä murhetti heidän cwliains Sielun ylitze. Ne iotca sencaltaiset ovat / eij ole mahdoliset sijnä wirgasa oleman / ia HErran Palweliaxi cutzuttaman. Perhen wanhimat pitä myös heidän Lapsens ia Perhens harioittaman Catechismuxen / ia heille usein opettaman / ia sitte iällens kysymän / senpäälle / että he sitä paramin muistaisit ia oppisit. Samalmuoto cosca he Kircosta Cotia tulevat / ottaman Lapsens ia Perhens etteens / ia kysymän heille / mitä he Kircosa saarnasta cuullet ia oppenet ovat / ia mitä eij he tiedä nijn pitä Perhen Wanhimat heitä opettaman ia heille muistuttaman. Ja sencaltaisen harioituxen cautta he saattavat Jumalan P. Sanan Juurtuman ia Hedelmätä tekemän sekä itze heisä / että heidän Lapsisans ia Perhesäns / ia nijn molemin puolin tapahtu swri hyödytys Jumalan P. Sanasta.

Nos debere semper paratos esse ad respondendum.

III. Opeme / että meidän ia caicki Christiliset Ihmiset pitä oleman walmit wastaman caickille iotca meille kysyvät meidän Uscostä / ninquin P. Petari Apostoli mana sanoden: **Olcatte aina walmit wastaman iocaista cuin tutkistelevat sitä toivosta cuin teisä on / hiliaisuden ia cunnialisuden cansa.**

1. Pet. 3.

Nijn P. Petari Apostoli oli walmis wastaman mei-

dän

dän HErra Jesusta Christusta / cosca hän kysyi Opetuslapsillens / kenengä he sanoit hänen olevan? Ja tunnusta rohkiasti sanoden: Sinä olet Christus elävän Jumalan poica. Nijn myös P. Johannes Castaia wastaist ia todisti / cosca Juuttat lähetit Jerusalemista Papit ia Lewitit kysymän / cucas olet? Hän todisti ia eij kieldänyt. Heidän esimerkiäns pitä caicki seuraman / ia oleman walmit wastaman ia tunnustaman totuden / cosca heille kysytän Jumalan sanasta ia meidän Vscon tunnustoxesta / ia eij waij oleman / eikä wilpistelemän / eikä hälymän sinne tänne taicka iongun pelgon tähden / taicka ystäwyden / eli iongun muun syyn tähden. Ja erinomaisesta saarnamiehet / iotca Jumala on asettanut Paimenexi hänen laumans ylitze / pitä aina walmit oleman wastaman / ia totuden tunnustaman ioca aica / ia lijatengin wainon aicana / cosca iocu waara edesseiso taicka calun / taicka Hengen puolesta. Sillä nijnquin Ambrosius sano: Nihil in Sacerdote tam periculosum apud Deum, tam turpe apud homines, quam quod sentiat, non liberè pronunciare. Se on: Eij ole ikänäns nijn waaralista asiata Jumalan edesä / eikä nijn häpiälistä Inhimisten edesä cuin se on / että yxi Pappi eij tunnusta totutta. Pitä siis caicki sekä opettaiat / että sanan cwliat totuden tunnustaman / silwaicka Cuolema edesseiso / ia eij waij oleman: Sillä meidän HErra Christus itze sano P. Mattheuxen tykönä: Jocainen cuin minun tunnusta Inhimisten edesä / sen tahdon minä myös tunnusta minun Isäni edesä / ioca on Taiwasa: Mutta ioca Matth. 10.

minun kieldä Inhimisten edesä / sen tahdon minä myös kieldä / minun Isän edesä ioca on Taiwasa.

Monemur Christum non nedum hominem esse, sed etjam verum Deum.

IV. Että Petrus täsä sano: **Sinä olet Christus eläwän Jumalan poica** / siitä me opeme / että meidän HErra Jesus Christus eij ole iocu palias Inhiminen / niinquin Juuttan Cansa hänestä aiattelit ia puhuit / mutta että hän on sekä Jumala että Inhiminen / Jumalan luonon puolesta hän on syndynyt Isästä Jumalasta ijancaickisesta: Ja Inhimisen luonon puolesta hän on Neitzestä Mariasta syndynyt. Niin että hänesä nyt on caxi luondo / Jumaludē luondo ia Inhimilinē luondo / ia ne caxi luondo owat yhdistetyt hänesä / se on / yhdesä personasa Christuxesa. Sillä hän otti Inhimisen luonō personans yhteyttē ynnä Jumaluden luonon cansa / ia owat ne molemat luonot nyt yhdistetyt siinä samasa yhdesä personasa / ettei ne ikänäns eriä toinen toisestans / ia pysywät aina yhdesä: Ja sen personalisen yhteyden tähden on Inhimisen luondo saanut caicken wijsauden / ioca paicas läsäolemisen / ia caiken woiman Taiwas ia Maasa / niinquin HErra

Matth. 28.

Christus itze sen todista P. Mattheuxen tykönä sanoden: **Minulle on annettu caicki woima Taiwasa ia Maasa**: Minulle sano hän / Marian poialle / ioca **Mariasta** olen syndynyt yxi totinen Inhiminen / on annettu caiki woima / sillä Jumaluden luonolla / iolla caicki woima on itzestäns io ijancaickisesta ollut / Eij taita mitäkän annetta wan Inhimiselle luonolle. Sen luonon puolesta myös hän on ylöscorgotettu hänen Taiwalisen Isäns oikialle Kädellä / ia

ynnä

ynnä Jumaluden luonon cansa / yhdencaltaisesa woimasa / Cunniasa ia Herraudesa hallitze caicki Cappalet / nijn että hän nyt molembain luonoin puolesta on yxi caickiwaldias HErra / on läsoleva ioca paicas Taiwasa ia Maasa / caicki tietä / caicki näke ia ymmärtä / ia teke caicki mitä hän tahto / hallitze Taivan ia Maan ia mitä nijsä on. Näitä caickia P. Petari Apostoli hänen tunnustoxensa cansa todisti / cuin hän sanoi: **Sinä olet Christus eläwän Jumalan poica.** Ja tämän opin meidän HErran Christuxen Jesuxen personasta tule meidän mielen panna / sillä sijnä seiso caicki meidän autuuden / että me hänen oikein tunneme ia tiedämme.

Toinen Osa.

ENsimäises Osas on sanottu meidän HErran Christuxen kysymisestä / ia Opetuslasten wastauxesta / ionga Petrus annoi caickein puolesta hänen personastansa: Seura nyt Toinen Osa HErran Christuxen wastauxesta / iolla hän wahvista sen tunnustoxen / cuin P. Petari caickein Opetuslasten puolesta teki / cusa meille on Neliä Cappaletta.

I. On sijtä autuudesta / cuin seura sitä tunnustosta.

I. Commendatio fidei ac confessionis Petri.

Ja Jesus wastaten sanoi hänelle: Autuas olet sinä Simon Jonan poica.

Täsä meidän HErra Jesus Christus ylistä P. Petari sen tunnustoxen tähden / cuin hän täsä teki / ia

todista sen olevan oikian tunnustoxen iosa hänen ia caickein Inhimisten autuus seiso / ia sentähden cutzupi hänen autuuaxi/ sen saman hänen Uscons ia tunnustoxens tähden. Ja nimittä hänen Simon Jonan poiaxi: Sillä Simonin nimi hänelle ymbäri Leickauxes oli annettu / ia on niin palio cuin wiriä ia ahkera cwlia. Ja hänen Isäns nimi oli Jonas / ioca merkitze niin palio cuin yxi Mettinen / ioca on yxikertainen Lindu ia Luondocappale / ia sentähden cutzupi hänen Jonan poiaxi / andaden sen cansa tietä / että hänen tunnustoxens on yxikertainen ia oikia tunnustos. Ja HErra Christus tahto niin palio sano: Simon/ sinun nimes osotta / ettäs olet oikein ia wisust käynyt minun Schoulusan io neliättä Aiastaicka / ia oikein oppenut minun tundeman ia tunnustaman: Ja autuas olet sinä ioca uscot / ia tunnustat minun olevan Christuxen eläwän Jumalan poian / Maailman wapahtaian / sinä olet ollut yxi uscolinen Opetuslapsi/ ia wisusti cuullut minun oppini ia saarnani / ettäs sen uscot ia tiedät: Että minä olen Eläwän Jumalan poica / ioca pois otta Maailman synnit: Ja caicki ne iotca autuaxi tahtowat tulla / heille pitä oleman sama usco ia tunnustos / cuin sinulla on.

II. Caussa efficiens confeßionis.

II. On sijtä / ioca sen tunnustoxen on matcan saattanut:

Sillä Liha ia Weri eij ilmoittanut sinulle sitä / mutta minun Isäni ioca on Taiwasa.

Lihan ia weren cansa HErra Christus täsä ymmärtä Inhimisen Järien ia Toimen / ia sen luonolisen Inhimisen / ioca eij mitäkän Hengelisisä Asioisa

1. Cor. 2.

ymmärä. Ja sentähden sano HErra Christus / että Liha ia Weri eij sinulle sitä ilmoittanut / mutta minun Isäni ioca on Taivas / on sinulle sen ilmoittanut. Ja tahto HERra Christus niijn palio sano: Se tunnustos ionga sinä Simon Jonan poica nyt tegit / että minä olen eläwän Jumalan poica / eij se tullut Inhimisen iäriestä eikä Lihalisesta wijsaudesta / sillä se on peräti sokia Hengelisissä asioisa: Mutta minun Taivalinen Isän sinulle ilmoitti sen / iolda caicki hywät lahiat tulewat. Cyrillus se wanha Kircon opettaia ulgostoimitta nämät HErran Christuxen sanat tällä muoto: Petri fides in filium non inconsideratè fiebat. nec ex humana natura affluebat: Sed ex infallibili eruditione superna, Deo ac Patre manifestè Filium suum indicante. Se on: Petruxen usco Jumalan poian päälle / eij se tapahtunut ilman aiattelemat / eikä Inhimisen mielestä ia taidosta ulgoswuotanut / mutta sijtä wilpitömästä Tawalisesta opista / ionga Jumala itze on hänen poiastans iulkisesta tietäwäxi tehnyt. Ja toisen kerran sano hän: Beatus hic ultra humanos oculos & intendisse & vidisse laudatus est. Non id, quod ex carne & Sanguine est, contuens, sed Dei filium cœlestis Patris revelatione conspiciens. P. Petrus täsä autuaxi nimitetän sentähden / että hän catzoi edemmä / cuin Ihmiliset silmät myötä annoit / eij hän catzonut sen iälken cuin Lihasta ia werestä on / mutta Jumalan poian iälken / ionga Taivalinen Isä hänelle ilmoitti.

III. On Petruxen tunnustoxen wahwudest: III. Constantia

ac firmitas confeßionis Petri.

Mutta minä taas sanon sinulle: Että sinä olet Petrus / ia tämän Callion päälle tahdon minä rakenda minun Seuracundani / ia Helwetin Portit eij pidä händä ylitzewoittaman.

Tämä on se colmas wahvistos P. Petarin tunnustoxen päälle / ia osotta HErra Christus tämän P. Petarin / (ioca on nijn palio cuin yxi Kiwi eli Callio) tunnustoxen yhdex wahvaxi perustoxexi / ionga päälle hän tahto raketa hänen Seuracundans / ia anda hänelle yhden wdhen nimen / cuin on Petrus / sanoden: Sinä olet Petari: Sentähden että hän vscoi hänen päällens ioca on se oikia Callio / ia tunnusti hänen olevan elävän Jumalan poian Maailman wapahtaian. Tämän saman tunnustoxen tähden HErra Christus cutzu hänen Petarixi / sillä että hän sen cansa osotta sen oikian meidän autuuden perustoxen / nimittäin HErran Jesuxen Christuxen. Ja tämän tunnustoxen päälle cuin Petrus teki / nimittäin / että Christus hän on elävän Jumalan poica / tahto hän rakenda hänen Seuracundans / ia Helwetin Portit / Se on: Helwetin woima ia wäki eij pidä händä ylitze woittaman / ia iotca tämän tunnustoxen oikian vscon cansa käsittävät / ne pitä warieldaman caickia wiholista wastan / ia saaman sen ijancaickisen elämän. Nämät meidän HErran Christuxen sanat Pawin ioucko on toisin heidän mielens iälken käändänet / ia sanovat että P. Petari Apostoli on ollut se Callio / ionga päälle HErra Christus on rakendanut hänen Seura-

cundans:

cundans: Ja Pawi yxi toisens iälkin / iotca P. Petarin (ionga he sanovat ollen Roomisa Pijspana caxikymmendä ia wijsi Aiastaicka) tälkin ovat tullet / owat sijnä Pijspat eli Pawit ollet / ia wielä nyt / ne iotca edespäin taitavat tulla / ovat Seuracunnan perustoxet / ionga päälle se on rakettu / ia taitavat tehdä mitä he tahtovat. Mutta tämä on heidän ylösaiateldu wäärä oppinsa: Sillä eij HErra Christus sanonut / että hän P. Petarin päälle / mutta sen tunnustoxen päälle / ionga hän täsä teki / tahdoi raketa hänen seuracundans. Ja ios Jumalan Seuracunda olis rakettu hänen päällens / nijn se olisi yxi heicko perustos / ioca eij taidaisi pysyväinen olla / mutta se on rakettu eij Petruxen personan / mutta hänen tunnustoxens päälle. Sillä nijnquin P. Pawali sano: **Eij yxikän taida muuta perustosta panna / cuin se ioca pandu on Jesus Christus.** Ja Chrysostomus sano: Non super hominem, sed super fidem & confessionem Petri ædificavit Ecclesiam suam. Quæ autem erat fides & confessio? Tu es Christus filius Dei vivi. Se on / eij HErra Christus rakendanut hänen Seuracundans Jhimisen päälle / mutta P. Petarin uscon ia tunnustoxen päälle. Cuca se usco ia tunnustos on? **Sinä olet Christus eläwän Jumalan poica.** Nijn myös Hilarius sano: Petro revelavit Pater, ut diceret: Tu es Christus filius Dei vivi, super hanc igitur confessionis Petram Ecclesia ædificata est. Et hæc fides Ecclesiæ fundamentum est, Se on / Isä Jumala ilmoitti Petarille / että hän sanoi: **Sinä olet Christus** 1. Cor. 3.

eläwän

eläwän Jumalan poica: Ja tämän tunnustoxen päälle Seuracunnan rakennus seiso / ia tämä vsco on Seuracunnan perustos.

Forma ædificationis Ecclesiæ seu potestas clavium.

IV. On sijtä muodosta / cuinga HErra Christus rakenda hänen Seuracundans:

Ja minä annan sinulle Taiwan waldacunnan Awaimet / ia caicki cuin sinä sidot Maan päälle / pitä oleman sidotun Taiwasa: Ja caicki mitä sinä päästät Maan päälle / pitä oleman päästettyn Taiwasa.

Täsä meidän HErra Jesus Christus osotta sen muodon cuinga ia mingä wälicappalen cautta hän tahto rakenda hänen Seuracundans / nimittäin / saarna wirgan ia Sacramentein cautta: Sillä Taiwan waldacunnan Awaimitten cautta hän ymmärtä saarnawirgan / ionga cautta Inhimiset sidotan heidän syndeins / taicka synneistä päästetän. Ja otta HErra Christus täsä wertauxen Awaimista / sentähden / että nijnquin awaimilla Huonet awatan ia kijni sulietan / nijn myös Taiwan waldacunda Jumalan sanan ia saarna wirgan cautta awatan ia kijni sulietan. Cutca sijs ne owat iotca pitä sidottaman ia päästettämän: Caicki Jumalattomat / iotca eij cadu heidän syndiäns / eikä tahdo itzens parata / ne pitä sidottaman heidän syndijns / ia Taiwan waldacunda heidän edestäns kijni sulietaman: Mutta ne iotca catuwat heidän syndiäns / ia oikias vscos parannoxen tekewät / ne pitä päästettämän heidän synneistäns / ia Taiwan waldacunda heidän etteens awattaman. Ja se Awain iolla Tai-

wos kijni suljetan/ on Jumalan Laki / sillä Lain saarnan cautta nijlle catumattomille julgistetan Jumalan wiha/ ia ijancaickinen cadotus. Mutta se toinen Awain iolla synnistä päästetän / ia Taiwan waldacunda awatan/ on Evangelium / iolla heille sen suloisen ia lohdulisen Evangeliumin saarnan cautta / Jumalan armo ia ystäwys julgistetan / synnit andexi annetan. Ja tämä walda ia woima eij ole ainoasta P. Petarille annettu/ mutta myös caikille Apostoleille ia saarnamiehille. Nijnquin myös HErra Christus caickein tygö toises paicas sano: **Mitä ikänäns te sidotte Maan päälle/ pitä oleman sidottu Taiwasa/ ia mitä te päästättä Maan päälle pitä oleman päästetty Taiwasa.** Ja Augustinus sano: Quod Petro dictum est. Tibi dabo claves regni cœlorum: Universam significat Ecclesiam, Se on: Cosca Petarille sanottin. **Minä annan sinulle Taiwan waldacunnan Awaimet** coco Seuracunda sen cansa ymmärretän. Nijn myös Basilius sano: Christus omnibus Pastoribus, eandem tribuit potestatem, Se on: HErra Christus caikille Saarnamiehille ia Opettaille yhdencaltaisen woiman annoi. *Matth. 28.*

Opetuxet toisesta Osasta.

Loci Com: IIæ Partis.

I. **O**Peme tästä/ että Jumalan oikia tundo eij tule Inhimisen iäriestä ia luonosta/ mutta Jumalasta caickiwaldiasta/ ioca hänen P. Sanans cautta meille ilmoitta / nijnquin *Discimus veram Dei notitiā non ex ratione humana,*

sed ex verbo Dei profiscisci.
1. Cor. 2.

HErra Christus tåsså sano: Liha ia Weri ei ilmoitanut sinulle sitå / mutta minun Isån ioca on Taiwas. Ja P. Pawali sano Corintherein tygö: Se luonnolinen Inhiminen ei ymmårdå sitå / mikå Jumalan hengen on / sillå se on hånelle yxi hulluus / ia ei taida sitå kåsittå / sillå sen pitå hengelisestå Duomittaman. Inhimisen iårki on tosin swri Jumalan lahia ia walkeus / iolla hån eroitta hywån pahasta / ia pahan hywåstå / taita aiatella ia tutkistella monet swret ia corkiat Asiat tåsså Maailmas: Mutta hengelisis asioisa / ne cuin Jumalan owat / on hån peråti pimiå ia sokia / ia nijnquin P. Pawali sano: Yxi hulluus ia ei mihingån kelpa / eikå mitåkån taida autta Jumalan tundon / mutta waiwon Jumalan sana / ioca yxi Lyhty on meidån Jalkain edesså. Tåmån

Psal. 119.

kyllå osotta todexi Sacramenterarit / Calvinisterit ia mwt sijtå Lahcocunnasta / iotca seurawat heidån oma iårkiåns / cuinga sokiat he owat Hengelisis Asioisa: Sillå ei he edemmå taida vscoa cuin Inhimisen iårki myötå anda / ia sentåhden myös ei taida eikå tahdo vsco / että HErra Christus on Altarin Sacramentis hånen P. Rwmins ia Werens cansa / ia sen peråti kieldåwåt / sentåhden ettei he taida iårkens cansa sitå kåsittå / että hånen totinen Rwmins ia Werens pitå sijnå oleman / Syötåmån ia Juotaman / ia kysywåt aina / cuinga se taita olla ia tapahtu / ia sanowat / ettei Altarin Sacramentis ole mw cuin palias Leipå ia Wijna / ia ne samat Elementit merkitzewåt HErran Christuxen Rwmin ia Weren / ia ne samat Elementit / Leiwån ia Wijnan he tåsså Syöwåt ia Juowat /

mutta

mutta HErran Christuxen Rwmin ia Weren he vscon cansa nautitzevat: Ja sanovat / että hänen Rwmins ia Werens ovat nijn caucan Altarin Sacramentistä / cuin Taivas on Maasta. Ja tämän wäärän opin / ia mwt sencaltaiset / he ottavat heidän omasta iäriestäns / ia pysyvät sijnä nijncauvan cuin he seuravat oma iärkiäns. Mutta meidän pitä ottaman meidän iärken Fangixi Christuxen cuuliaisuden alla / nijnquin P. Pawali sano: Ja rucoeleman Jumalata / että hän P. Hengens lahialla meitä ylösvalgaists / että me hänen P. Sanans oikein ymmärräisim ia vscoisimme. 2. Cor. 10.

II. Opeme että Jumala itze tahto wariella hänen Seuracundans täsä Maailmas wastoin caicki wiholista / ia nijn wäkeväst / että caicki helwetin Portit eij taida sitä wastan seiso / nijnquin meidän HErra Christus Jesus täsä Evangeliumis sano. Ja Psalmisa seiso: Catzo / ioca Jsraelin warjele / eij hän ole vnelias / eikä maka. HErra wariele sinun / HErra on sinun warios sinun oikiä kätes ylitze / ettei Auringo sinun tege wahingota Päiwällä / taicka Cw Yöllä. Item: HErra wariele caickia nijtä / iotca händä racastavat / ia pitä häwittämän caicki Jumalattomat. Nämät sanat ia lupauxet ovat wissit / wahvat ia todet. Ja waicka se ruma hengi Perkele caiken hänen woimans cansa / asetta hänens Jumalan Seuracunda wastan / ia pyytä sen aina mureta ia häwittä: Nijn Jumala cuitengin hänen swren ia wäkevän woimans cansa wariele sen ia yhällä pitä / ettei caicki helwetin Portit taida sitä yli-

Monemur Deum velle servare suā Ecclesiam contra portas inferorum.

Psal. 121.

Psal. 145.

ze woitta / mutta se pysypi wahwana haman Maailman loppun asti. Ja tämä on meidän lohdutuxem täsä Maailmasa / iolla me taidam meitäm lohdutta wastan Pawin iouckoo / ia caickia Jumalan Seuracunnan wihamiehiä / iotca lackamat wihawat ia wainowat sitä ia sen iäsenitä / pytäwät surmata Miecalla ia Tulella / ia ulgos sammutta sen oikian Evangeliumin / senpäälle / että he saisit wetä heitä iällens Pawin iken ia oriuden alla / iosta meitä Jumala warielcon / ia pitäkön meitä ylhällä hänen P. Sanans totudesa / ettei me ikänäns sijtä pois luopuisi.

Discimus hic de summa illa potestate, à Christo data ministris verbi.

III. Opeme / sijtä swresta woimasta cuin meidän HErra Christus Jesus on andanut eij waiwoin Apostoleille / mutta myös caikille Saarnamiehille / ioca seiso synnin sitomises ia päästämises. Nijnquin hän itze täsä sano: **Minä annan sinulle Taiwan waldacunnan Awaimet / caiki mitäs sidot Maan päälle / se pitä oleman sidotun Taiwasa / ia caiki mitä sinä päästät Maan päällä / se on päästetty Taiwasa.** Ja mitä HErra Christus täsä sano P. Petarille / sen hän sijtte iälken hänen ylösnousemisens sanoi caikille Opetuslapsille: **Ottacat se Pyhä Hengi / ioille te synnit andexi annatte / nijlle ne andexi annetan: Ja ioille te ne pidätte / nijlle owat ne pidetyt.** Ja eij waiwon Apostoleille HErra Christus näitä Taiwan waldacunnan Awaimita ole andanut / mutta myös caikille Saarnamiehille / ia käske caickein päästä ia sito Maan päälle. Tämä woima ia walda ylitze käypi caickein Inhimisten Keisaritten / Cuningasten / ia Ruhtinain wallan. Ja waicka

Ioh. 20.

heillä

heillä on swri walda täsä Maailmas / nijn cuitengin eij yhdelläkän nijstä ole se woima ia walda annettu eikä heille sanottu: **Minä annan teille Taiwan waldacunnan Awaimet:** Mutta ainoasta nijlle iotca Saarna wirgas owat / nijlle on annettu woima sitä ia päästä synnit / nimittäin / nijlle iotca tunnustawat syndins / parannoxen tekewät / ia anowat syndins andexi / ne pitä heidän synnistä päästämän: Mutta Jumalattomat / iotca eij cadu heidän syndiens / eikä parannosta tahdo tehdä / pitä sidottaman heidän syndijnsä. Ja on tämä sangen lohdulinen caikille catuwaisille synnisille / että he täsä saawat syndins andexi / ia tulewat sowitetuxi Jumalan cansa. Ja pitä caicki oleman wissit ia wahwat senpäälle / että cosca Jumalan sanan palwelia heille HErran Christuxen käskyn iälken synnit andexi anda / nijn se on nijn wahwa ia luia / cuin hän itze olisi heille synnit andexi andanut: Ja sitä wastan / cosca he sitowat iongun Inhimisen syndijn / nijn se on nijn wahwa / cuin HErra Christus itze olisi sen sitonut.

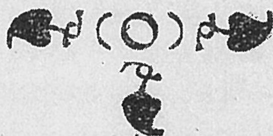

Evangeliumin Kirioitta P. Lucas I. Lugus.

NJinä Päiwinä nousi Maria ylös / ia meni mäkikylijn kijrusta ylös Judan Caupungin / ia sisälle kävi Zacharian Huonesen / ia tervetti Elizabethi. Ja se tapahtui / sijtte cuin Elizabeth cwli Mariā terwetyxen/hyppäisi Lapsi hänen Cohdusans. Ja Elisabeth täytettin Pyhällä Hengellä / ia hwsi swrella Änellä / ia sanoi: Hywästisiugnattu olet sinä Waimoden seas / ia hywästisiugnattu on sinun Cohdus hedelmä. Ja custa se tule minulle / että minun HErrani Äiti minun tygöni tule? Sillä catzo / että sijttä quin sinun terwetyxes Äni tuli minun Corwihin/ hyppäisi Lapsi ilosta minun Cohdusani. Ja autuas olet sinä ioca Uscoit / sillä että ne

täytetän

täytetän / iotca sinulle ovat sanotut HErralda. Ja Maria sanoi:

Minun Sielun ylistäpi HErra / ia minun Hengeni iloitze Jumalasa minun Wapahtaiasani. Että hän catzoi Pijcans nöyryden puolen / catzo stjs nyt tästälähin pitäpi caicki Sucucunnat minua Pyhäxi cutzuman. Sillä se ombi swria minun cohtani tehnyt ioca wäkevä on / ia hänen Nimens ombi Pyhä. Ja hänen laupiudens on Sugusta Sucuun / ylitze caickein iotca händä pelkäwät. Hän teki wäen käsiwarrellans / ia haiotti ne Coriat heidän sydämens mielestä. Ne woimaliset ombi hän cukistanut istumelda / ia corgotti ne nöyrät. Isovaiset täytti hän hywydellä / ia Rickat lasti tyhiäxi. Hän coriaist Israelin hänen Palwelians / muistaden oman laupiudens päälle. Nijnquin hän on puhunut meidän Isäden tygö / Abrahamil ia hänen Siemenellens ijancaickisesta. Ja Maria jäi hänen tygöns lähes colmexi Cwcaudexi / ia palaist Cotians jällens.

Exordium à diei appellatione.

Tåmå Påiwå cutzutan Marian Etziko Påiwåxi / ioca on saanut sen Nimen sijtå / että Maria on etzinyt hånen Langons Elizabethi / ia mennyt ylös måkikylijn hånen tygöns / tutkistelemå sijtå asiata / cuin Engeli Gabriel oli hånelle sanonut Elizabetistå / että hån wanhalla ijållens sijtti Poian. Ja pidetån tåmå Påiwå Jumalan Seuracunnasa pyhånå / eij sentåhden / että meidån pitå tekemån Marialle Epå Jumalan palwelusta / håndå rucoeleman ia auxihutaman / nijnquin Pawin ioucko teke / sen iålkin cuin Urbanus VI. Joca sen ensistå ylösotti / ia påålle pani 1432. Wuona iålkin Christuxen syndymån: Mutta sen ilmestyxen tåhden / meidån HErran JEsuxen Christuxen sikimisestå / ioca on tapahtunut silloin / cosca Maria oli Elizabethin tykönå / Zachariaxen hånen Miehens Huonesa. Ensistå Johannes Castaian cautta / ioca Äitins Elizabethin cohdusa Pyhån Hengen waicutuxen cautta hyppåist ilon tåhden / ia ilmoitti Messiaxen olevan sijnå låsnå / ionga Maria cannoi cohdusans. Sitålikin Elizabethin cautta / ioca tunnusti Marian olevan HErran Christuxen Äitin sanoden: Custa se minulle tulepi / että HErran Äiti minun tygön tulepi. Colmanen kerran Marian cautta / ioca hånen kijtoswirdens cansa / sen caunin Magnificat, tunnusti / että hån Messiaxen meidån HErran Jesuxen Christuxen cannoi hånen Cohdusans. Tåmån colminaisen ilmoituxen tåhden / meidån HErran Christuxen sikimisestå /

ioca eij taitanut eikä pitänyt sala oleman / me tämän Juhlan nyt pidämme.

Ja niin palio cuin tähän Evangeliumin tule / edespane P. Lucas täsä sen puhen / cuin on ollut Marian ia Elizabethin wälille swrista ia corkeista Asioista / nimittäin meidän HErran Jesuxen Christuxen sikimisestä. Sillä se oli salattu caikilda Inhimisildä maan päällä / eikä yxikän sitä tietänyt / että Messias HErra Christus on siinyt / paitzi Maria / ioca hänen cannoi cohdusans / ia hänen langons Elizabeth / ne caxi sen tiesit / ia myös siitä puhuit / keskenäns: Sillä Engel Gabriel oli ilmoittanut Marialle / että hänen piti siittämän hänen cohdusans Jumalan poian / sen Ulgosluvatun Messiaxen: Elizabeth sen ymmärsi ia tiesi P. Hengen ylöswalistoxen cautta / iolla hän täytettin. Nämät caxi sen tiesit ia puhuit sijtä keskenäns ia sen ilmoitit: Elizabeth hwti swrella Änellä ia sanoi: Hywästisiugnattu olet sinä Waimoden seas / ia hywästisiugnattu on sinun Rwmis hedelmä: Maria taas kijtti Jumalata yhden erinomaisen kijtoswirden cansa / että hän on catzonut hänen piicans nöyryden puolen / ia muisti oman lupauxens päälle / ionga hän on puhunut Abrahamille ia hänen siemenellens ijancaickisesta.

Summa Evangelij.

Ja yhtensopi tämä Evangelium sen colmanen Cappalen cansa meidän uscon tunnustoxes / cusa me sanomme: Minä uscon Jesuxen Christuxen päälle / ioca siikisi pyhästä Hengestä / syndyi Neitzestä Mariasta.

Tämä Evangelium iactan Colmen Cappalen.

Propositio continens Tres partes.

I. On Marian matcustoxesta mäkikylijn / Elizabetin hänen Langons tygö / ia sijtä puhesta cuin heidän wälillens ollut on.

II. On Marian kijtoswirdestä / iolla hän ylistä ia kijttä Jumalata / ioca on swria töitä hänen cohtans tehnyt.

III. On hänen wijpymisestäns Mäkikylisä Elizabethin tykönä.

Analysis Iæ Partis.

Ensimäinen Osa.

Constans sex membris.

TÄsä Ensimäises Osas on meille Cwsi Cappaletta / ioista meidän tule waari otta.

I. On Marian matcustoxesta Nazaretistä nijn mäkikylijn:

Profectio Mariæ ad Montana.

Nijnä Päiwinä nousi Maria ylös / ia meni mäkikylijn kijrust Judan Caupungin.

Täsä P. Lucas neliänäiset Asiat edespane.

Circumstantia temporis profectionis Mariæ.

1. Sen aian cosca Maria on matcustanut / ia sano / Nijnä päiwinä nimittäin / sijtte cuin Engeli Gabriel oli ilmoittanut Marialle / että hänen piti sijttämän hänen cohdusans / ia synnyttämän Jumalan poian / sen Ylgosluvatun Messiaxen / ia wetänyt hänen etteens sen wanhan ia hedelmättömän Elizabethin Esimerkin / ioca myös sijtti poian hänen wanhalla ijällens / nijnä päiwinä cohta nousi hän ylös matcustaman / ia eij wijwytellyt.

Circumstantia loci.

2. Asian haara on sijtä paicasta / cuhunga Maria mennyt on / nimittäin / Mäkikylijn Judan Caupungin. Mutta mikä Caupungi se on ollut eij Evan-

gelista tåså nimitå / eikå sen påålle mitåkån seiso: Mwtamat Kircon opettaiat sanovat / että se on ollut Hebron cusa Papit ovat asunet / ia oli Jerusalemista wijsi penicwlma Lånden påin. Ja sijnå samasa paicasa oli Patriarcha Abraham ia hånen poicans Isaach / ia Jacob asunet / ia on sijhen aican cuzuttu Mamre. Ja on tåmå matca ollut Marialle (ioca sikloin oli sangen nuori) pitkå ia työlås / sillå Nazarethin cusa hån sikloin asui / ia sen Caupungin wålille oli Caxikymmendå Peniculma / ia oli måkinen matca enimåst cuin Maria kåwei.

3. On sijtå muodosta / cuinga hån on matcustanut / nimittåin kijrusta / Græcan Textis seiso μετὰ σπουδῆς ioca merkitze erinomaista ia swrta kijruhtamista / cosca iocu kijrusta waelda iongun swren ia corkian Asian tåhden / nijnquin Maria on kijrusta matcustanut / eij Maria siecaillut menesåns / eikå seisattanut iocaista puhutteleman nijtå cuin håndå wastan tulit / eikå curkistellut ioca paican sinne ia tånne / mutta meni kijruhtaden swresta halusta etzimån Elizabethi ia håndå tutkisteleman. *Forma seu modus profectionis.*

4. Että hån sisålle kåwi Zachariaxen Huonesen / ia terwetti Elizabethi. Eij Maria ole waij seisonut / cosca hån tuli Huonesen / mutta cohta puhui ia terwetti hånen Langons Elizabethi / ia toiwotti hånelle ia hånen Huonens ylitze Jumalan hywåstisiugnausta / onne ia myötåkåymistå. *Salutatio Mariæ.*

II. On Johannexen ilosta Aitins cohdusa: *Exultatio infantis in utero Ma-*

Ja tapahtui / sittå cuin Elizabeth cwli

tris præ gaudio.

Marian terwetyxen / hyppäist Lapsi hänen Cohdusans.

Græcan Textis seiso se sana / ἐσκίρτησεν, ioca eij merkitze yxikertaista yhteistä lijcumista / mutta sitä / ioca tapahtu ylös hyppämisen cansa. Ja osotta P. Lucas sen cansa / että cosca Elizabeth cwli Marian terwetyxen / ia se tuli hänen corwijns / nijn Johannes ioca oli Äitins cohdusa cohta hyppäist ylös / ioca eij ollut iocu luonolinen hyppämys eli lijcumus / nijnquin Lapset / cosca he puoli eräiset ovat / rupewat lijcuman Äitins cohdusa / mutta ylönluonolinen / ioca on tapahtunut Pyhän Hengen erinomaisen waicutuxen cautta / iolla hän täytettin hänen Äitins cohdusa / nijnquin Engeli Gabriel oli Zacharialle hänen Isällens sanonut. Sillä Johannes saman Pyhän Hengen / ylösvalistuxen cautta ymmärsi ia tiesi / että se oli se totinen Vlgosluvattu Messias / ionga Maria cannoi cohdusans / ia sentähden hän hyppäisi Elizabethin cohdusa ilosta / ia sen cansa ilmoitti ia todisti / että se sama Lapsi ioca Marian cohdusa oli / oli totinen Jumalan poica / se Vlgosluvattu Messias / ionga edellä hänen piti käymän walmistaman hänen teitäns. Tämä on suuri / corkia ia ihmelinen Asia / että Jumala yhden Lapsen cautta / ioca wielä macaisi äitins cohdusa / tahdoi ilmoitta sen / että hänen poicans Messias oli io sijginyt Marian cohdusa.

Alloquium Elizabethæ ad Mariam.

III. On Elizabethin puhesta Marian tygö:

Ja Elizabeth täytettin Pyhällä Hengellä / ia hwsi swrella änellä ia sanoi: Hywästi siugnattu olet sinä Waimoden seas.

Näisä sanoisa Evangelista Cahtalaiset Asiat edespane.

1. Että Elizabeth täytettin Pyhällä Hengellä: Sillä cosca hän cwli Marian terwetyxen / hyppäisi Lapsi hänen cohdusans / ia hänen äitins täytettin Pyhällä Hengellä / ioca hänen ylöswalgaisi / hallitzi hänen Kielens ia Mielens puhuman swresta ia sorkiasta asiasta / ylitze Inhimisen järien ia aiatoxen.

2. Että hän hwsi swrella änellä ia sanoi: Hywästisiugnattu olet sinä waimoden seas. Nijnquin hän tahdoisi sano: O sinä autuas ia onnelinen Neitzy Maria / minun racas ia hywä Langon / cuinga swresta sinä olet ylösotettu Jumalan tykönä / ia ylöscorgotettu ylitze caickein Waimoin maan päällä: Sillä eij yhdelläkän heistä ole tapahtunut se armo ia Lahia / cuin Jumala on sinun cohtas tehnyt / waicka cuinga swresta he owat himoinet ia toiwonet sitä.

IV. On Elizabethin tunnustos Messiaxesta HErrasta Christuxesta: Confeßio Elizabethæ de Messia Christo.

Ja hywästisiugnattu on sinun Rwmis Hedelmä / ia custa se tule minulle / että minun HErrani Äiti tulepi minun tygöni.

Täsä nyt Elizabeth tunnusta hänen uscons tästä Lapsesta / ioca oli Marian cohdusa: Ensistä hän cutzu sen Marian cohdun Hedelmäxi / ia sen cansa tunnusta hänen olevan yhden totisen Inhimisen / ioca oli päällens ottanut Inhimisen luonon Neitzen Marian cohdussa: Sitälikin hän cutzui sen hänen Herraxens / sanoden: Minun HErrani äiti / ia sen cansa tunnusta / että se sama Lapsi oli myös totinen Jumala ia

Messias / ioca piti tuleman Maailman. Ja tämä Usco ia tunnustos eij ollut Lihasta ia Werestä / eli Inhimisen iäriestä / ioca nijstä Taiwalisista ia corkeista astoista eij mitäkän tiedä eikä ymmärdä: Mutta sen Pyhän Hengen ylöswalistoxesta / iolla hän oli täytetty / ia ioca hänelle ilmoitti sen salaisuden / cuin oli tapahtunut Marian cansa / että hän cannoi hänen cohdusans sekä Jumalan että Inhimisen. Ja osotta **Elizabeth hänen nöyrydens näillä sanoilla: Custa se tule minulle / että minun HErrani äiti tule minun tygöni.** Nijnquin hän tahdoisi sano: En ole minä mahdolinen tätä Cunniata cuin minulle nyt tapahtu / että sinä Maria ionga Jumala on nijn swresta ylöscorgottanut / että hän on sinun caickein Waimoden seasa Ulgosvalinnut hänen poicans äitixi / tulet nijn pitkän matcan taka minun tygöni / engä minä olisi taitanut toiwo / että minulle piti se Cunnia tapahtuman / engä lwlut sitä näkewäni.

Narratio miraculi in utero suo editi.

V. On sijtä ihmestä / iotca tapahtui **Elizabetisä.**

Sillä catzo / että sijttä cuin sinun terwetyxes Äni tuli minun Corwijn / hyppäsi Lapsi minun Cohdusani.

Elizabeth ymmärsi ia tiesi sen ylönluonolisen lijcumisen cuin hänesä tapahtui / että Lapsi hyppäisi hänen cohdusans / ia sentähden sanoi Marialle swresta ihmestä / **Lapsi hyppäis minun cohdusani.** Hän sen kyllä oli cwllut / että Lapset lijcuwat äitins cohdusa / sijttä cuin he rupewat elämän: Mutta eij nijn sillä muoto / cuin hänen poicans Johannes / ioca

hyppäi-

hyppäisi ilon tähden hänen cohdusans/ sijtä että Messias oli läsnä/ ioca macaist Marian cohdusa. Ja tahto Elizabeth nijn palio sano: O Maria minun hywä ia racas Langoni/ cuinga ihmelinen Asia tapahtui minusa/ että cosca sinä terwetit minua/ ia se tuli minun Corwijn/ nijn cohta Lapsi hyppäisi minun cohdusani swresta ilosta/ia minä tiedän sen/ettei se tapahtunut luonolisesta/mutta Jumalan erinomaisesta neuwosta/ia sen P. Hengen waicutuxesta/ nijnquin HErran Engeli ilmoitti Zacharialle minun Michelleni/ että hänen pitä täytettämän P. Hengellä haman hänen äitins cohdusta/ ia näin on Jumala tehnyt tämän swren armon ia laupiuden meidän molembain cansan/ että sinun pitä synnyttämän Messiaxen Jumalan poian/ ia minun taas pitä synnyttämän sen/ ioca hänen edelläns pitä käymän/ walmistaman hänen Tietäns.

VI. On Marian uscon ylistöxestä:

Ja autuas olet sinä ioca uscoit/ sillä että ne täytetän/ iotca sinulle ovat sanotut HErralda. Commendatio fidei Mariæ.

Elizabeth swresta täsä ylistäpi Marian uscosentähden/ ettei hän epäilyt sijtä/ mitä Engeli Gabriel oli hänelle ilmoittanut ia sanonut/ mutta uscoi sen/ että ne caicki piti tapahtuman ia täytettämän hänesä/ mitä hän oli hänelle sanonut/ nimittäin/ että hänen piti sijttämän cohdusans/ ia synnyttämän Jumalan poian. Ja cutzui Marian autuaxi/ ei sentähden/ että hän cannoi Messiaxen hänen Cohdusans/ ia piti sen synnyttämän Maailman/ mutta hänen

uscons

uscons tähden / että hän uscoi sen sanan cuin Engeli oli hänelle sanonut / ia eij mitäkän sijtä epäelyt. Ja cahto Elizabeth nijn palio sano: O sinua autuasta Neitzyttä / ioca ett epäelyt Engelin sanoista / mutta uscoit sen todexi / ioca on Jumalan swri lahia / että sinä ioca olet yxi nuori Neitzykäinen uscoit: Ja minä tiedän sen wissixi todexi / että ne caicki pitä täytettämän / mitä sinulle on HErralda Engelin cautta sanottu / ia eij yhtäkän sana pidä huckan langeman. Ja tämä nyt on se ensimäinen Cappale eli Osa / Marian matcustoxesta hänen Langons tygö / ia sijtä puhesta cuin hän on puhunut.

Opetuxet ensimäisestä Osasta.

Loci Com: Iæ Partis.

Monentur mulieres, ne temerè, nec sine causa exeant, huc illuc, sed domi se cötineant. Tit. 2. Gen. 34. 2. Sam. 11.

I. PItä caicki Waimot / Neitzet ia Piicat oppeman / ettei he ilman syytä ia swrta asiata / iuoxendele vlgos sinne ia tänne / mutta cotonans pysywät / sillä eij mitäkän Waimoisia Inhimistä nijn caunista / cuin heidän Huonens ia Cotons: Sentähden P. Hengi cutzu Waimot huonen caunistoxexi. Ja P. Pawali mana / että heidän pitä oleman huonen wartiat. Me luemme myös / cuinga ne iotca owat iuosnet vlgos uscin / owat tullet häpiän alla: Nijnquin Dina Jacob Patriarchan Tytär meni vlgos catzeleman sen Maacunnan Inhimisten Tyttärittä / ia sen Maan HErra Sichem näki hänen / otti ia macaist hänen. Ja Bersabea langeisi huoruteen / cosca hän meni ulgos peseman hänens palian Taivan alla. Mutta cosca tarve ia Asia nijn waati / että heidän pitä huonesta ulgosmenemän heidän asioitans

toimitteleman / nijn heidän pitä wältämän ia cartaman pahoia ia häwättömiä Inihimistä / eikä nijnen cansa pitämän yhtäkän cansa käymist / mutta Jumalisten ia Cunnialisten Inhimisten cansa / nijnquin Maria teki / ioca meni Zachariaxen huonesen Elizabethin tygö. Eij heidän pidä iuoxeman ioca paican ymbärins / eikä curkisteleman ia catzeleman sinne ia tänne / mutta kijrusta menemän / nijnquin Maria on tehnyt / caicken Cunnialisuden cansa. Ja cosca he owat astans toimittanet / nijn eij heidän pidä wijvyttelemän / eikä pitkiä iuttuia pitämän / mutta cotians cohta iällens palaman: Sillä se seiso hywin / ia caunista yhden Waimoisen Inhimisen / että hän on Cunnialinen ia toimelinen caickisa hänen menoisans ia käyttämisisäns. Sitä wastan on se swri häpiä ia seiso pahoin / cosca he juoxevat ioca Catuin haroille / catzelevat tagansa ia ymbärillens sinne ia tänne / seisovat ia puhuttelevat caickia cuin heitä wastan tulevat: Nijnquin nytkin wielä sencaltaisia Inhimistä löytän / ioilla eij yhtäkän häpyä ole eikä yhdesä / eikä toises asiasa / iotca ovat ulgos erotetut hyvistä ia Cunnialisista Inhimisistä / ia mahtavat canda sen kijtoxen ia Cunnian / ionga he sen cansa ansaitzevat.

II. Opeme tästä / että cosca me tulemma iongun Huonesen / eli toista Inhimistä wastan / taicka ohitzen käymme / nijn pitä meidän terwettämän händä / ia suloisesta händä puhutteleman: Nijnquin meidän HErra Christus on itse opettanut ia käskenyt hänen opetuslapstans sanoden: Cosca te iohungun Huonesen sisälle menettä / nijn tervettäkä händä ia sanocat: *Discimus homines amicè esse salutendos* *Matth. 10.*

Rauha olcon tähän Huonesen. Ja hän itze/ cosca
hän oli Cuoluista ylösnosnut/ ia cohdaist ne Waimot
iotca haudan tyködä palaisit/ terwetti heitä sanoden:
Rauha olcon teille. Nijn hän myös terwetti hänen
Ioh. 20. Opetuslapsians/ cosca hän tuli heidän tygöns suliet-
tuiden owein läpitze/ sanoden: Rauha olcon teille.
Luc. 24. Samalmuoto myös ovat HErran Engelit terwettä-
Iud. 6. net Inhimistä/ cosca Engeli tuli Gedeonin tygö/
nijn hän terwetti händä sanoden: HErra olcon
sinun cansas. Ja cosca Engeli Raphael tuli wan-
Tob. 5. han Tobian tygö/ terwetti hän händä/ ia toivotti
hänelle ilo/ nijn myös Engeli Gabriel/ terwetti Ma-
ria/ cosca hän tuli sisälle hänen tygöns sanoden: Ter-
ve Maria. Ja täsä Evangeliumisa seiso/ että Ma-
ria on terwetänyt Elizabethi/ cosca hän tuli hänen
tygöns P. Pawali hänen Epistolasans aina terwettä
1. Cor. 16. algusa ia lopusa. Ja Epistolas Corintherein tygö/
käske hän terwettä kesckenäns pyhän Swnandamisen
cansa. Samalmuoto P. Petari käske terwettä rac-
kauden Swnandamisen cansa. Sentähden pitä caic-
ki Christiliset Inhimiset mielelläns terwettämän toi-
nen toistans: Sillä Christilisen Inhimisen terwetys
on nijnquin yxi rucous/ iolla he rucoelevat ia toiwotta-
vat lähimäisellens hywästisiugnausta/ ia caicki myötä-
käymistä/ nijnquin Chrysostomus sano: Piorum
salutatio vim benedictionis habet: Nijnen Ju-
malisten Inhimisten terwetys on nijn woimalinen cuin
iocu hywästisiugnaus. Sentähden sano Augustinus:
Qui obvium hominem non salutaverit, aut salu-
tando non reddiderit salutem, non homo, sed

mutus

mutus lapis habebitur. Se on / ioca eij terwetä toista Inhimistä / taicka eij terwetä iällens sitä / ioca händä terwettä / se eij pidetä Inhimisen / mutta yhden mykän kiwen edestä.

III. Opeme / että meidän ia caickein Christilisten Inhimisten pitä usein muistaman / aiatteleman ia puhuman sijtä swresta salaudesta / cuin on tapahtunut Jumalan poian meidän HErran Jesuxen Christuxen cansa / että hän on tullut Inhimisexi / ia ottanut Inhimisen luonon hänen päällens personalisen yhteytteen Jumalan luonon cansa: Nijnquin Maria Elizabeth ovat tehnet / cosca he tulit yhten / eij he ole puhunut turhista Asioista / mutta sijtä corkiasta Asiasta / meille caikille opixi ia hywäxi Esimerkixi. Sillä eij ole yhtäkän swrembata ia corkiambata Asiata / cuin se / että Jumalan poica Isästä ijancaickisesta syndynyt / on ottanut hänen päällens Inhimisen luonon / meidän Weren ia Lihan. Nijnquin P. Johannes Evangelista sano: Sana tuli Lihaxi / ia asui meidän seasam: Eij ole myös yhtäkän lohdulisemba Asiata / cuin se / että HErra Christus on tullut Inhimisexi meidän tähtem / ia meitä lunastanut ijancaickisesta Cuolemasta / hänen Pijnans ia Cuolemans cautta. Ja iollei hän olis armahtanut meidän päällem / ia tullut meidän sian / nijn me caicki olisimme ijancaickisesta Cadotetut. Ja sentähden eij meidän ikänäns pidä sitä unhottaman / mutta aina muistos pitämän ia sijtä puhuman / nijn myös sen edestä kijttämän Swlla ia Sydämellä Jumalata caickiwaldiasta / sillä sijnä seiso meidän ia caickein Inhimisten

Discimus incarnationem Christi sæpè meditandam, & in mentem revocandam esse.

autuus ia terweys. Sitälikin myös Elizabethin tunnustos HErran Christuxen personasta tacaperin aia caicki wäärät Lahcocunnat/ iotca kieldäwät hänesä olevan Jumaluden eli Inhimilisen luonō: Sillä Elizabeth täytetty pyhällä Hengellä tunnusta täsä molemat luonot. Jumaluden luonon hän tunnusta näillä sanoilla: Hywästi siugnattu on sinū Kwmis hedelmä/ ia custa se minulle tulepi/ että minū HErrani Äiti tule minū tygöni: Inhimisen luonō hän tunnusti sen cansa/ että hän cutzui HErran Christuxē Mariā Kwmin Hedelmäxi: Sillä Marian cohdun Hedelmä on totinen Inhiminen Lihasta ia Werestä/ Nijnquin Maria itze on. Ja waicka se tosi on/ että se cuin Mariasta oli sijnyt/ oli Jumalan poica. Nijnquin Engeli hänelle sanoi: Se cuin sinusta syndypi/ pitä cutzuttaman Jumalan poiaxi: Nijn cuitengin sijtte cuin hän otti Neitzen Marian cohdusa hänen päällens Inhimisen luonon/ nijn eij hän ollut ainoast Jumalan poica / mutta myös Inhimisen Kwmin hedelmä. Mutta Jumaluden luonon hän tunnusta sen cansa / että hän cutzui sen / ioca oli Marian cohdus/ hänen Herraxens sanoden: Custa tule se minulle/ että minun HErrani Äiti tule minun tygöni. Ja tämä Elizabethin todistus/ ia tunnustos on nijn wahwa ia luia / että caicki Helwetin Portit eij taida sitä wastan seiso/ sillä eij se tunnstos tullut Inhimisen järiestä/ mutta Pyhästä Hengestä.

Toinen Osa.

Analysis IIæ Partis. SIinä Ensimäises Osas sanottin P. Neitzen Marian matcustoxesta Mäkikylijn/

ia sijtä puhesta / cuin Elizabeth on pitänyt Marian tygö: Seuraa nyt se Toinen Osa tästä Evangeliumista / nimittäin Marian kijtos wirdestä / iolla hän ylistä ia kijttä Jumalata.

Ja on täsä kijtos wirdesä meille neliä erinomaista Cappaletta.

I. On Marian kijtoxesta:

Ja nijn palio cuin sijhen Ensimäisen nimittäin kijtoxen tule / edespane hän sijnä caxi Asian haara. Gratiarum actio Mariæ.

1. On sijtä corkiasta Personasta / ketä hän kijttä:

Minun Sielun ylistäpi Herra / ia minun Hengen iloitze Jumalasa minun Wapahtaiasani.

Nämät sanat osottawat ketä Maria kijttä nimittäin HErra Jumalata / ioca on swria töitä tehnyt hänen cohtans / ia eij waiwoin Swn / muttä myös Sielun ia Hengen cansa. Cuin hän tahdost sano: Caicki mitä minusa on / sekä Sielu että Hengi / Sydän ia Sw ylistäpi HErra. Nijnquin myös Dawid Cuningas ia Propheta on tehnyt Psalmeisa cusa hän sano: **Minä kijtän Jumalata caikesta Sydämestäni** / Græcan Tetis seiso se sana ἠγαλλίασε, ioca merkitze eij yxikertaista iloitzemista / mutta sencaltaista iloitzemista / ioca käypi vlgos Sydämen pohiasta / cosca Ihiminen iloitze änen / sydämen / hengen / ia swn cansa / että caicki taitawat nähdä sen olewan yhden erinomaisen swren ilon. Ja sen cansa osotta Maria sen iloitzemisen / iolla hän iloitze rakackasta Sielusta ia Hengestä / hänen wapahtaiasans: Sentähden että Psal. 111.

Causæ impellentes Mariā ad gratiarum actionem. Quod Deus respexit humilitatē ejus.

hän tiesi ia ymmärsi hänellans olevan yhden armolisen ia laupian Jumalan.

II. On sijttä syystä / mingätähden Maria kijttäpi HErra / ia edespäne hän täsä hänen kijtoswirresäns cahtalaiset syyt.

1. Hän kijttä Jumalata sen suuren hywän työn edestä / cuin hän on tehnyt / että hän on catzonut hänen nöyrydens puolen.

Sillä hän on catzonut hänen Piicans nöyryden tygö / catzo tästälähin pitä caicki Sugut minua Pyhäxi cutzuman.

Maria tunnusta hänen nöyrydens / ia Jumalan suuren armon händä wastan / ia kijttä Jumalata / että hän on niin hänen ylöscorgottanut / ioca oli yxi Köyhä ylöncatzottu Piica Maailman edesä / että hänen piti synnyttämän Messiaxen. Niinquin Maria tahdoisi sano: Minä olen yxi Köyhä ylöncatzottu Piica täsä Maailmasa / ia caickein nöyrin muitten seasa / engä ole mahdolinen sitä pienindä hywä työtä saaman: Ja cuitengin Jumala eij sentähden ole minua ylöncatzonut / mutta armolisesta catzonut minun puoleni / ia suuren ia sanomattomā laupiuden minulle osottanut / että minun pitä synnyttämän hänen ainoan Poicans tähän Maailman / ionga minä cannan minun cohdusani / Ja sentähden pitä caicki Inhimiset minua Pyhäxi sanoman. Theophilactus kirioitta näinen sanain päälle tällä muoto: Ille respexit in me humilem, non ego ad illum respexi, ille me prosecutus est misericordia, ego illum non quæsivi. Se on:

Jumala on catzonut minun nöyrän Piican päälleni/ en minä ole hänen päällens catzonut/ hän on minulle tehnyt laupiuden/ en minä händä ole etzinyt.

2. Sentähden/ että Jumala on tehnyt hänen cohtans swria:

Quod Deus magna sibi fecerit.

Sillä se on swria tehnyt minun cohtani/ ioca wäkewä on. Ja hänen nimens on Pyhä.

Maria cutzu sen hywän työn cuin Jumala händä wastan on tehnyt swrexi / Sentähden/ että se ioca ne hywät työt tehnyt on / on swri ia wäkevä. Ja tahto niin palio sano: Jumala ioca on swri ia wäkevä HErra/ on tehnyt swren ia sanomattoman hywän työn minun cohtani / että hän on minun Köyhän ia ylöncatzotun Piican niin monen tuhanen seasta Ulgosvalinnut Messiaxen Äitixi: Eij se ole tapahtunut minun ansiostani / mutta Jumalan swresta armosta ia laupiudesta / ioca on catzonut minun nöyrydeni puolen/ iota en minä ikänäns taitanut aiatella eikä toiwo.

III. On siitä hywästä työstä / cuin Jumala on tehnyt coco hänen Seuracundans wastan: Cusa Maria cahtalaiset edespane.

Commemoratio beneficiorũ ergà Ecclesiã suam.

1. On Jumalan swresta armosta ia laupiudesta:

Ja hänen laupiudens on Sugusta Sucuun / ylitzen caickia iotca händä pelkäwät. Hän teki woimalliset työt hänen Käsiwarrellans/ ia haiotti ne coriat heidän Sydämens

Misericordia Dei erga omnes generationes.

mieles-

mielestä. Ne woimaliset ombi hän cukistanut istumelda / ia corgotti ne nöyrät. Isovaiset täytti hän hywydellä / ia Rickat annoi hän tyhiäxi tulla.

Sijttä cuin Maria kijtti Jumalata nijnen hywäin töiden edestä / cuin hän erinomattain händä wastan on osottanut / nijn hän nyt kijttä Jumalata sen edestä / että hän on caikille osottanut hänen armons ia laupiudens / ia lähettänyt hänen poicans tähän Mailman / Lunastaman heitä ijancaickisesta Cuolemasta / ia hänen laupiudens eij ole Catovainen / mutta loppumatoin / ia pysy Sugusta Sucuun / ylitze caickein iotca händä pelkäwät. Ja eij ainoasta Maria ylistä täsä Jumalan laupiutta / mutta myös hänen woimans / että hän teke woimaliset työt hänen Käsiwarrellans / ionga hän osotta sijnä / että hän ne Coriat ia Ylpiät / iotca swria ia Corkioita aiattelevat heidän Sydämisäns / hävittä ia häpiään saatta. Nijn myös Jumala ne caicki iotca uscaldavat hänen päällens / andaden itzens hänen hywän tahdons ala / ne hän Corgotta ia ylendä. Samalmuoto myös ne / iotca Isovat sekä Hengelistä että Ruumilista / tahto hän runsasti täyttä ne Isovaiset caickinaisella hyväsitisiugnauxella.

Promissio divina. IV. On sijtä misä tämä hywä työ seiso:

Hän coriaisi Israelin hänen Palwelians / muistaden oman laupiudens päälle. Nijnquin hän on puhunut meidän Isäden tygö / Abrahamil ia hänen Siemenellans ijancaickisesta.

Tähän

Tähän asti Maria ylisti ia kijtti sen swren armon edestä / ionga Jumala on tehnyt händä ia caickia nijtä wastan / iotca händä pelkäwät: Nyt hän osotta / misä tämä hywä työ seiso Nimittäin hänen laupiudesans / nijnquin Jumala on luvanut io algusta meidän Isillem Abrahamille ia hänen Siemenellans ijancaickisesta / että hän tahdoi lähettä sen Waimon Siemenen Messiaxen tähän Maailman / ioca piti ricki musertaman Kärmen pään / senpäälle / että iocainen cuin Usco hänen päällens / eij pidä huckuman / mutta ijancaickisesta elämän.

Opetuxet toisesta Osasta.

I. OPeme / että Jumalan edesä owat yhtäläiset sekä Miehet että Waimot / ia eij Jumala catzo yhdengän Ihmisen muodon iälken. Nijnquin P. Pawali sano: Sillä caicki me olema Jumalan Lapset / sen Uscon cautta Jesuxen Christuxen päälle. Ja nijn monda cuin owat Castetut Herran Christuxen päällens owat pukenet. Eij täsä ole Judeus / eli Greki / eij täsä ole Oria eli Wapah / eij täsä ole Mies eli Waimo: Sillä te oletta caicki yxi Christuxesa Jesuxesa. Sentähden myös Jumala caickiwaldias anda Waimoisillä Ihmisillä nijn swret lahiat cuin Miehille: Nijnquin meille on senpäälle monda Esimerkiä sekä Wanhas että Udes Testamentis. Me lueme 2. Mosexen kirias / cuinga Maria Mosexen ia Aronin Sisar on weisanut HErralle kijtoswirsiä / ia caicki myt weisaisit hänen iälkins

Monemur apud Deum non esse respectum personarũ.

Gal. 3.

Exod. 15.

kijttäden Jumalata / ioca heitä oli wapahtanut Pharaonin Cuningan ia hänen Sotawäens käsistä / ia iohdattanut heitä cuivin ialgoin läpitze punaisen Meren. Ja Duomarin kirias seiso : Että Debora Prophetissa on weisanut kijtos wirstä HErralle / sentähden että Israelin Cansa oli saanut woiton ylitze Jabin Cananean Cuningan. Cuinga Hanna Samuel Prophetan Äiti on rucoellut ia weisanut kijtoswirren HErralle / seiso Samuelin kiriasa. Judith myös on weisanut HErralle kijtos wirstä / sijttä cuin hän oli hacanut Holofernin Caulan poicki. Ja täsä Evangeliumis on yxi erinomainen Esimercki / cuinga Maria ylistäpi Jumalat hänen kijtoswirresäns. Hanna Prophetissa on Jerusalemin Templis iulkisest caickein edesä / iotca odotit Israelin wapautta / todistanut HErrasta Christuxesta. Samalmuoto myös cosca HErra Christus oli ylösnosnut Cuolluista / ovat Waimot ensistä ilmoittanet hänen ylösnousemisens ia sijtä todistanet. Apostolein tegoisa seiso kirioitettu yhdestä Jumalisesta Waimosta Lydia nimeldä / yxi Purpuran Caupitzia / cuinga Jumala hänen Sydämens oli avanut / että hän waarin otti P. Pawalin saarnasta / ia annoi hänens Castetta. Ja monda sencaltaista Esimerkiä olisi / iotca kyllä osottavat / että Jumala eij ainoast Miehille / mutta myös Waimoille on andanut suret lahiat / ia sen cansa osotta / ettei hän pidä yhtäkän eroitusta Miesten ia Waimoin wälille.

Iud. 5.

1. Sam. 2.

Iud. 15.

Luc. 2.

Act. 16.

Discimus beneficia

II. Opeme / että meidän pitä ylistämän Jumalan suria hyviä tekoia / ia nijnen edestä kijttämän Ju-

malata caickiwaldiasta. Nijnquin se P. Neidzy meidän HErran Jesuxen Äiti Maria on tehnyt / ia kijttänyt HErra sanoden: Minun Sielun ylistäpi HErra / ia minun Hengen iloitze Jumalasa meidän wapahtaiasam. Nijn myös Dawid on kijttänyt Jumalata hänen Psameisans. Ja on tehnyt yhden wahwan lupauxen Jumalalle / että hän tahto kijttä händä. Ja P. Pawali mana sanoden: Olcatte täytetyt Pyhällä Hengellä / ia weisatcat toinen toisen cansa / Psalmeista / ia kijtoswirsistä / Hengelisillä lauluilla weisaten ia leikiten HErralle teidän Sydämisänne / aina kijttäden Jumalata ia Isä iocaitzen edestä / meidän HErra Jesuxen Christuxen cautta. Ja näin caicki Pyhät Jnhimiset owat kijttänet ia Cunnioittanet Jumalata / ia waicka caicki Luondo cappalet ioilla hengi on / pitä kijttämän Jumalata / nijn cuitengin owat Jnhimiset erinomaisesta welcapäät kijttämän ia ylistämän Jumalata / ioille hän on andanut järien / mielen ia taidon / ia on lunastanut ijancaickisest Cadotuxest.

Dei esse celebranda, & Deo pro iis gratias agendas. Psal. 56.

Eph. 5.

Psal. 150.

Colmas Osa.

SEura nyt lyhykäisest se Colmas ia wijmeinen Osa / Marian wijpymisestä / cusa meille on Colme erinomaista cappaletta.

Analysis III. Partis Tria membra continens.

I. On Marian iäämisestä ia Elizabethin tykönä wijpymisestä.

Ja Maria iäi hänen tygöns.

Cosca Maria oli tullut Zachariaxen Huone-

sen / ia cwllut hänen Langons **Elizabethin** puhen / ioca todisti / että se Lapsi / ioca oli hänen cohdusans / oli se totinen Messias Jumalan poica / nijnquin Engeli oli hänelle sanonut: Ja **Maria** oli weisanut hänen kijtoswirtens sen caunin Magnificat: Nijn eij hän cohta palainut Cotians **Nazarethin** / mutta iäi sinne **Elizabethin** tygö / ilman epäelemätä on **Elizabeth** / ia hänen Miehens **Zacharias** wijwyttänyt händä ia rucoelet / että hän olisi heidän tykönäns / ia lewättäis itzens sen pitkän matcan iälkin cuin hän oli käynyt / ia ottaisi hywäxi sen köyhyden cuin heille oli. Ja **Maria** itze myös sulasta halusta ia rackaudesta hänen Langons tygö iäi hetkexi sinne.

Tempus Commorationis. II. On sijtä aiasta / cuinga cauvan **Maria** wijpyi hänen tykönäns:

Lähes Colme Cwcautta.

Græcan Textis seiso se sana ὡσεὶ, ioca merkitze nijn palio cuin liki eli lähes / tonga cansa Pyhä **Lucas** osotta / ettei **Maria** ole ollut **Elizabethin** tykönä täyttä colme Cwcautta / mutta cuitengin io lähes eli liki nijn monda Cwcautta / nijn ettei sijtä ole palio puuttunut / eikä sitä sano / cuinga palio ia cuinga monda Päiwä sijtä on puuttunut. Eij myös Evangelista sijtä mitäkän kirioita / mitä hän siellä sen aian sisälle on tehnyt / cuin hän siellä on ollut. Mutta se on kyllä arwattapa / ettei hän ole siellä aica culuttanut turhisa töisä ia leikisä / nijnquin muut nuoret Inhimiset pytäwät tehdä: Mutta on puhellut **Elizabethin** cansa sijtä suresta salaisudesta / nimittäin / Messiaxen Sikimisestä ia Syndymisestä. Ja on **Maria** jutellut ia sanonut hä-

nen edesäns / cuinga HErran Engeli Gabriel / tuli hänen tygöns ia terwetti händä / ia ilmoitti hänelle / että hänen piti sijttämän hänen cohdusans yhden Lapsen / ioca piti cutzuttaman Jumalan poiaxi / ia että Engeli myös oli puhunut hänestä / että myös hän sijtti poian hänen wanhalla ijällens. **Elizabeth** myös saneli hänelle caicki mitä hänen cansans oli tapahtunut / cuinga HErran Engeli oli tullut hänen Miehens Zacharian tygö **Jerusalemin** Templin sisällä / silloin cosca hän seisoi Altarin edesä ia teki Palwelusta / ia sanoi / että hänen piti synnyttämän hänelle yhden poian / ionga Nimi piti oleman **Johannes** / ia että hänen Miehens oli tullut kielettömäxi ia mykäxi sentähden / ettei hän usconut Engelin sana: Näistä he owat puhunet keskenäns. Sitälikin on myös **Maria** sillä wälillä tehnyt hänen Wanhalle Langollans **Elizabetillä** Palwelusta / ioca oli Lapsen cansa / ia eij woinut käydä nijn ioca paicas Huoneisa / cuin hän ennen oli tehnyt.

III. On **Marian** palamisesta Cotia:

Reversio Mariæ.

Ja palaisi Cotians tällens.

Cosca io liki colme Cwcautta oli culunut ia edesmennyt / ia **Elizabethin** synnyttämisen aica lähestyi / läxi **Maria** steldä poies / ia palaisi tacaperin Cotians: Sillä hän myös rupeis tuleman rascaxi ialgoista / ia pelkäisi tulevans wielä rascamaxi / ios hän enämän hetken olis sielä wijpynyt. Nijn eij myös **Maria** tahtonut olla sijnä / cosca **Elizabeth** piti synnyttämän / ioca oli wielä nuori Neidzy / ia ilman händä oli sijnä monda Naburita / iotca taisit sijnä olla / ia autta

händä/ cosca hänen piti synnyttämän: Ja cosca Maria läxi steldä poies/ eij hän mennyt cuhungan mualle/ eli muinen iouckon/ mutta palaist iällens Nazarettin hänen köyhän Maiaans.

Opetuxet colmanesta Osasta.

Loci com: IIIæ Partis. Monentur iuniores, quomodo se erga seniores gerere debeant.

I. Opeme tästä/ cuinga Nuoret Inhimiset pitä itzens käyttämän nijtä wanhoia vastan/ heidän pitä holhoman ia auttaman heitä / ia pitämän heitä Cunniasa / nijnquin Jumala itze käske 3. Mosexen kirias. Yhden harman pään edestä pitä sinun ylösnouseman / ia pitämän ne wanhat Cunnias. Sinun pitä pelkämän sinun Jumalatas/ sillä minä olen HErra. Näin Maria on holhonut hänen wanha Langons Elizabethi/ cosca hän oli Lapsen cansa / ia tehnyt hänelle palwelusta lähes colme Cwcautta. Ja waicka hän oli Cuningalisesta Sugusta vlgostullut/ia cannoi hänen cohdusans Jumalan poian / ia caicki Jumalan Engelit olisi pitänyt händä Palweleman / hänen cohduns hedelmän tähden: Cuitengin hän on hänens alendanut ia nöyränä itzens pitänyt / ia tehnyt sillä wanhalle Elizabetille Palwelusta hänen wanhalla iällens: Nijn pitä myös meidän tekemän/ pitämän ne wanhat Cunniasa/ holhoman heitä / ia oleman nöyrät heitä wastan. Älkän yxikän seniälkin catzoco / että hän on swremasta Sugusta / eli corkiamasa säädysä / älkän myös andaco itzens sijtä estä / mutta olcon sitä nöyrembi/ nijnquin Syrach mana sanoden: Sitä corkiambi cuin sinä olet/ sitä enämbi sinus nöyrytä/

Syr. 3.

nijn Jumala ombi sinulle lanpias. Sillä HErra on se caickein corkein / ia teke swria tekoia nijnen nöyräin cautta. Tätä oppia pitä caicki nuoret Inhimiset seuraman / ia eij ylöncatzoman nijtä wanhoia / nijnquin moni ylpiä teke / iotca eij ketäkän wertanans pidä / mutta pitämän heitä caikes Cunnias.

Discimus peractis negocijs honestè domum redeundum esse.

II. Opeme tästä / että cosca Mies eli Waimo kähte asioillens lähes eli cauvas / nijn pitä hänen sen caunista ia cunnialisesta / nijnquin Christilisten Inhimisten tule / toimittaman / ia sijttä Cotians iällens palaman / nijnquin Maria on tehnyt / ioca palaisi iällens Cotians / sijttä cuin hän oli sen wanhan Elizabethin hänen Langons tykönä Zacharian Huonesa ollut. Nijn myös Abraham Patriarhan Palwelia / cosca hänen HErrans lähetti hänen haman Mesopotamian / ottaman Waimo hänen poiallens Isachille / nijn toimitti hän hänen HErrans asian uscolisesta / ia eij tahtonut otta Ruoca ennen / cuin hän puhui hänen Asians vlgos: Ja cuin hän oli toimittanut hänen Asians / ia saanut hyvän wastauxen / tahdoit he pidättä händä kymmenen päiwä tykönäns / mutta hän eij tahtonut wijpyä / waan palaisi Cotia iällens.

Gen. 25.

Samalmuoto myös ne Miehet tegit / iotca Moses HErran Palwelia lähdetti Canaan Maalle catzoman sitä Maata / ia cuin he uscolisesta olit toimittanet sen Asian / cuin Moses oli heille käskenyt / palaisit he tacaperin iällens Mosexen tygö. Me luemme myös Tobian Historiasa / että cosca hän lähdetti hänen Poicans sen Nuoren Tobian Gabelin tygö Medin sijhen Caupungin Rages / anoman vlgos

Num. 13.

hänen

hänen welcans / nijn hänen Poicans toimitti sen Asian uscolisesta / ia palaist tacaperin iällens hänen Isäns tygö Jumalan Engelin iohdatuxen cautta / ioca hänen seurasans oli / ia teki hänen matcans onnelisexi. Näitä Esimerkiä pitä caickein Seuraman / että cosca he Asians ovat toimittanet / nijn eij pidä heidän menemän muihin turhin menoin / olu Crouvijn ia Juoman / nijnquin moni teke tähän aican / monicahdat myös menevät peräti poies muille Maille / iättävät Waimons ia Lapsens / ia eij ikänäns palaia Cotians iällens : Sencaltaiset ovat pahemat cuin Pacanat ioilla eij yhtäkän Usco ole.

Pyhän Jacobin Päiwänä.

Evangeliumin Kirioitta P. Mattheus XX. Lugus.

SJlloin kävi Jesuxen tygö Zebedeuxen pocain Äiti / hänen poicains cansa / cumartaden ia anoden iotakin häneldä. Ja hän sanoi hänelle: Mitäs tah-

dot? Sanoi hån hånelle: Sanos että nåmåt caxi minun Poicani istuisit / yxi sinun oikial Kådellås / ia toinen sinun wasemallas sinun Waldacunnasas. Nijn Jesus wastaten sanoi: Että te tiedå mitå te anotte / woittaco te juoda sen Calkin / ionga minun juoman pitå? Ja castetta sillå castella / iolla minå castetan? He sanoit hånelle: Me woimme. Mutta hån sanoi heille: Minun Calkin tosin te juotte / ia sillå castella / iolla minå castetan / te castetan. Mutta istua minun oikealla Kådellåni / taicka wasemalla / eij ole minun andaminen / mutta ioille se walmistettu ombi minun Isåldåni.

Tåmå Påiwå on wanhasta cutzuttu P. Jacobin Apostolin påiwåxi / ia wielå nyt aina cutzutan. Ja cutzutan tåmå Apostoli Iacobus Maior eli swrembi / sillå caxi Apostolita on sillå Nimellå ollut: Se toinen cutzuttin Iacobus Minor eli se wåhembi / ioca oli Alpheuxen Poica / mutta tåmå Iacobus Maior oli Zebedeuxen poica Evangelisterin P. Johannexen weli / iosta tåmån Påiwån påålle muisto pidetån / ion- *Exordium ab appellatione hujus diei.*

ga meidän HErra Christus / ynnä hänen weliänsä
Matth. 4. cansa/cutzui Apostolin wirkan Galilean Meren ran-
nas/ cosca he istuit Paatisa ynnä heidän Isänsä Ze-
bedeuxen cansa / ia paransit wercoiansa. Ja nämät
caxi Jacobum ia Johannem ynnä Petarin cansa/
otti meidän HErra Christus aina sijttä cansans/cosca
hän tahdoi iotakin erinomaista Tunnusmerkiä tehdä:
Matth. 17. Sekä cosca hän kircastettin Taborin wuoren päälle/
Matth. 5. että cosca hän ylösherätti Synagogan Päämiehen
Tyttären/ nijn myös silloin/ cosca hän rucoeli Yrtitar-
Matth. 26. hasa/ wähä ennen cuin hän kijni otettin. Ja sijtte cuin
se P. Hengi tuli Apostolitten päälle Heluntaina/
saarnaist tämä Jacobus Apostoli Judeas ia Sa-
Act. 12. marias/ ia sijtte wijmein sildä iulmalda Cuningalda
Herodes Agrippalda miecalla surmattin / nijn-
quin Apostolein tegois seiso.

Tämä Evangelium yhtensopi sen colmanen Käs-
kyn cansa Catechismuxes/ sentähden/ että täsä puhu-
tan saarnan wirgasta/ iohonga meidän HErra Chri-
stus on cutzunut P. Jacobuxen. Ja sen neliänen
Cappalen cansa meidän Uscon tunnustoxes / sentäh-
den / että täsä saarnatan Calkista ia Castesta / Se
on/ hänen Pijnastans ia Cuolemastans.

Propositio duas continens Partes.

Ja on meille täsä Evangeliumisa. Caxi Osa.

I. On Zebedeuxen poicain Äitin anomisesta.

II. On meidän HErran Christuxen wastauxesta
hänen anomisens päälle.

Analysis Iæ Partis quatnor

Ensimäinen Osa.

NJin palio cuin tähän Ensimäisen Osan

tule

tule / nijn täsä meille neliä Astan haara edespannan.

I. On sijtä aiasta / cosca tämä ombi tapahtunut.

circumstantias comprehendens.

I. Circumstantia temporis.

Silloin edeskävi Jesuxen tygö:

P. Mattheus wähä ennen näitä sanoia tiettäväxi teke / että Jesus ylös astui Jerusalemin / ia otti caxitoistakymmendä Opetuslastans erinäns tiellä tygöns / ia sanoi heille: Catzo / me ylös astumma Jerusalemin / ia Inhimisen poica pitä ylön annettaman Pappein Päämiehille ia kirian oppenuille / ia he Duomitzevat hänen Cuoleman / ia he ylönandavat hänen Pacanoille / pilcatta ia ruoskitta ia ristinnaulitta / ia colmandena päiwänä hän ylös nousepi. Tämä on se puhe / cuin HErra Christus puhui Opetuslastens cansa Tiellä käydesäns hänen Pijnastans ia Cuolemastans / ionga hänen piti kärsimän Jerusalemis. Ja silloin coska hän näitä puhui / on tämä Historia tapahtunut.

II. On sijtä personasta ioca edeskävi:

II. Est personarum accedentium Christum.

Zebedeuxen poicain Äiti hänen poicans cansa.

Tämän Zebedeuxen poicain Äitin nimi on ollut Salome / Josephin Marian kihlatun Miehen Sisar: Ja cutzutan Zebedeuxen poicain Äitixi / sentähden / että hän on synnyttänyt hänen Miehellens caxi Poica Jacobum ia Johannem. Tämä Salome edeskävi Jesuxen tygö / näinen hänen cahden poicansa cansa. P. Marcus sano / että Jacobus ia Johannes Zebedeuxen poiat edeskävit Je-

suxen tygö. Sijnä eij mitäkän eroitusta ole / eikä Evangelisterit P. Mattheus ia Marcus ole sentähden toinen toistans wastan: Sillä mitä yxi toisen cautta ano / sen hän itze näky anovan. Chrysostomus sano / että Salome heidän Äitins on mennyt Jesuxen tygö poicains neuvon cautta / sillä eij he rohgenuet itze anoa / toivoden heidän Äitins pikemin saavan sitä cuin he anoit.

III. Gestus Matris filiorum Zebedæi. III. On Zebedeuxen poicain äitin käyttämisestä.

Cumartaden ia anoden iotakin häneldä. Ja hän sanoi hänelle mitäs tahdot.

Näisä sanoisa P. Mattheus cahtalaiset Asiat edespane.

1. Että hän cumartaden anoi iotakin häneldä.

Adoratio. Græcan Textis seiso se sana προσκυνοῦσα, ia osotta / että hän swren nöyryden ia palweluxen hänelle tehnyt on rucoelesans / ia on langenut maahan Christuxen ialcain Jwren / nijnquin nijsä Maacunnisa tapa oli / sekä Miehille että Waimoille / osottaden sen cansa heidän nöyrydensä. Mutta millä sanoilla he ovat heidän anomisens edestuottaneet / eij P. Mattheus

Marc. 10. sijtä mitäkän kirioita. P. Marcus sano / että Jacobus ia Johannes ovat sanonet / Mestari / me tahdomma / ettäs teet mitä me sinulda anomma / ia tahtovat sen cansa walmista heillens Tien sijhen / cuin he tahdoit häneldä rucoella.

Interrogatio Christi de petitione eorũ. 2. Että HErra Christus kysyi / mitä heidän piti tahtoman / eij hän sitä sentähden kysynyt / ettei hän sitä tietänyt ilman heidän sanomatans: Mutta hän tah-

doi/että heidän piti sanoman heidän Astans/senpäälle/ että hän sitä paramin olisi taitanut nuhdella heitä/ ia opetta hänen waldacunnastans.

IV. On Salomen anomisen muodosta: *Forma petitionis.*

Sanoi hän hänelle: Sano että nämät caxi minun poicani istuisit yxi sinun oikialla Kädelläs/ ia töinen sinun Wasemallas sinun waldacunnasas.

Tämän anomisen cansa hän osotta hänen tyhmydens/ ia Lihaliset aiatoxens meidän HErran Jesuxen Christuxen waldacunnasta: Sillä hän luuli sen olewan iongun Maailmalisen waldacunnan/ cusa HErra Christus piti hallitzeman nijnquin iocu Maailmalinen Cuningas eli Monarcha ioca piti wapahtaman Jwtan Cansan Roomin Keisarin oriudesta. Ja oli sijnä aiatoxes/ että Christuxen piti saman hänen waldacundans nyt sisälle ottaman/ ia että he olit hänen Suculaisens Lihan puolesta/ tahdoi hän ennättä hänen anomisens cansa/ ennen cuin muut olisit tullet/ ia ylemä olisit hänen poicans asetetut/ sentähden hän ennätyxellä pytä ia rucoele/ että HErra Christus andaisi yhden hänen poikians istua hänen oikialla Kädelläns/ toisen wasemellans hänen waldacunnasans. Se on/ että hänen poicans olisit händä likin ollet ia hallinuet: Sillä cosca Cuningat he istuvat heidän Cuningalisisa Stoleisans/ nijn ne iotca ovat likin Cuningasta istuvat likinä händä heidän istumeillans/ yxi oikialla/ toinen wasemalla puolella/ ia näin corkiaxi hän pyysi hänen poikians. Ja tahto hän nijn palio sano: Minä tiedän ia tunnustan/ että sinä olet se to-

tinen Messias / ia ymmärrän / ettäs tahdot sinun waldacundas nyt sisälle otta / ia se äitilinen rackaus minua waati / että minä poicani edestä iongun murhen pidäisin / cuinga he taidaisit edescatzotuxi tulla / sentähden rucoelen minä sinua nöyrästi / ettäs tahdoisit ylöscorgotta heitä / ia asetta swren ia corkian wircan / nijn että he hallitzisit likinä sinua: Se olisi minun anomiseni ia nöyrä rucouxeni sinun tygös. Ja tämän cansa Salome osotta / ettei hän wielä oikein ymmärtänyt HERran Christuxen waldacunda / ioca oli yxi Hengelinen ia eij Maailmalinen waldacunda / nijnquin hän ia caicki Jwttan Cansa aiattelit.

Loci Com: Iæ Partis.

Opetuxet ensimäisestä Osasta.

Monemur sanctos quoq; posse errare & labi.

I. OPeme me / että caickein pyhimmät Inhimiset Maan päälle taitavat myös erhettyä ia langeta / sillä he ovat synnisä syndynet ia sijnnet nijnquin mwtkin Inhimiset / ia monen heickouden ala annetut. Nijnquin ensimäises Mosexen kirias seiso: Että caicki Inhimisen Sydämen aiatoxet ovat pahat. Ja Salamon sano: Eij ole yhtäkän Inhimistä ioca eij syndiä tege. Nijn myös se pyhä Mies Job sano: Että nijnen pyhäin seasa eij ole yhtäkän nuhtetoinda. Tämän Astan päälle on meille täsä yxi erinomainen Esimerki / cuinga Salome ia hänen poicans Jacobus ia Johannes meidän HErran Christuxen Apostolit ovat swrest erhettynet ia seisonet turhan cunnian iälken / ia monda mwta sen caltaista Esimerkiä on sekä

Psal. 51.
Gen. 6. 8.
1. Reg. 8.
Iob. 15.

Wanhas

Wanhas että Vdes Testamentis. Se wanhurscas
Mies Loth langeisi Sucurutzan / ia macaisi cahden Gen. 19.
oman Tyttärens cansa / ioca oli sangen cauhia ia hir-
mulinen syndi Jumalan ia Inhimisten edes. Aaron
Mosexen weli / ioca oli HErran Pappi / langeisi sw-
ren syndin / ia teki yhden epäiumalan iota Israelin
Cansa cumarsi ia palweli. Moses HErran palwe- Num. 20.
lia / ionga Jumala itze ylisti ia todisti hänestä / että hän
oli uscolinen Palwelia / langeisi epäilyxen / cosca
HErra käski hänen anda Israelin Cansalle Wettä
Calliosta. Dawid Cuningas oli pyhä ia corkiast 2. Sam. 11.
ylösvalgaistu Mies / langeisi cahten swren ia cauhian
syndin / nimittäin / Mies tappon ia Huorutehen.
Salomon Cuningas hänen Poicans oli wijsas / ia
langeisi portoin cautta epäiumalan palweluxen. P.
Petari ioca oli HErran Christuxen ulgosvalittu
Apostoli / kielsi hänen HErrans ia Mestarins Jesu-
xen Christuxen colme kerta yhtenä yönä. Ja sentäh- Matth. 26.
den pitä itzecungin tundeman hänen heickoudens / eikä
palio itze päällens luottaman / mutta rucoileman Ju-
malata / että hän Pyhän Hengens cansa warielisi ia
hallitzis meitä / etten me iohungun erhetyxen eli syndin
langeisi / ia catzocam nijnen esimerckein päälle / iotca
ovat langennuet. Sillä nijnquin Augustinus sano:
Lapsus majorum est tremor minorum. Se on:
Nijnen swrten Inhimisten langemus on nöyrämbäin
pelko. Muistacam myös P. Pawalin sanain päälle /
ioca hänen Epistolasans Corintherein tygö sano: 1. Cor. 10.
Joca seiso / catzocan ettei hän lange. Discimus,
II. Opeme / cuinga työläs Inhimisen on päästä quam diffi-

cilè sit abijcere, ab infantia conceptã doctrinam.

sydämestä ulgos se oppi ia aiatos/ ia sijtä luopua/ cuin hän nuorna Lasna on oppenut ia saanut/ sillä sijnä hän aina pyytä pysyä/ ia sijnä kijni rippua/ waicka cuinga palio heidän edesäns puhutan. Nijnquin meille täsä on Esimercki Zebedeuxen poicain Äitisä/ ia hänen poisans Jacobuxes ia Johannexes/ cuinga he tahdoit kijni rippua sijnä erhetyxes Messiaxesta ia hänen waldacuñastans/ cuin he nuorna olit saanet/ nimittäin/ että hänen piti oleman yhden Mailmalisen HErrä ia Cuningan/ ioca piti hallitzeman täsä Mailmasa nijnquin muut Maailmaliset Herrat/ ia waicka meidän HErra Christus oli puhunut usein heidän cansans hänen waldacunnastans ia sen menosta/ ia opettanut heitä/ ettei se ollut iocu Maailmalinen/ wan Hengelinen waldacunda: Nijn he cuitengin ynnä muiten Jwttain cansa pysyit sijnä luulos ia aiatoxesa/ cuin he yxi kerta olit saanet/ että HErra Christus piti oleman yxi Maailmalinen Cuningas/ ia hänen waldacundans piti oleman Maailmalisen. Sencaltaisia Esimerkiä muita kyllä on: Jos me rupeme catzeleman Pawin ia hänen Lahcocunnans päälle/ nijn me löydämme/ että he myös pysywät sijnä erhetyxes ia wääräsä oppisa/ iohonga he yxi kerta owat itzens andanet/ ia eij coscan sijtä tahdo pois luopua ia sitä ylön anda/ waicka cuinga palio heitä manatan/ ia Jumalan sanasta heidän wäärä oppins osotetan. Samalmuoto myös Sacramenterarit/ Calvinisterit/ ia muut Lahcocunnat owat nijn paatunet heidän wääräsä opisans/ iohonga he owat yxi kerta erhettynet/ ettei yxikän taida heitä sijtä ulgos wetä/ waicka cuinga pa-

lio he waiva näkisit. Ja nijn se on caickein Inhimisten cansa/ että mitä he Lasna oppevat ia cwlevat/ iocko se on hywä eli paha/ nijn sijnä he wahvast kijni rippuvat. Mutta cuitengin/ pitä meidän caiken ahkeruden sen päälle paneman/ että me mahdaisimme oikean opin ia manauxen cautta heitä vlgos wetä erhetyxestä ia wäärästä opista/ ia saatta oikialla tiellä/ ia rucoeleman heidän edestäns/ että Jumala tahdoist heitä ylösvalgaista/ nijn että he tundisit heidän wäärydens/ ia käännäisit heitäns: Nijnquin myös se rucous sentähden on Litanian sijsälle wedetty/ että Jumala caicki exyväiset/ ia wäärän oppin haucutetut palataisi ia tallella tuottasi.

III. Opeme/ että turhan cunnian pyyndö on suuri syndi/ iota caicki Inhimiset pitä wälttämän ia carttaman. Ja ne iotca seisovat turhan cunnian/ corkian wallan ia wirgan iälken/ ia eij tahdo tytyä sijhen/ iohon Jumala heitä on säättänyt/ ne tekevät suren synnin ia wetävät Jumalan wihan ia rangaistoxen heidän ylitzens/ nijnquin meille on monda Esimerckiä sen päälle. Lucifer oli algusta luotu Jumalalda pyhäxi ia wiattomaxi Engelixi/ mutta eij hän tahtonut sijhen tytyä/ mutta tahdoi wielä corkiamalle/ ia sentähden sekä hän/ että hänen Engelins syöstin alas Taivast Helvettin/ cusa he ovat sidotut ijancaickisen Pimeyden cahleilla. Nijn myös meidän Esiwanhembam/ Adam ia Eva olit Jumalalda luodut hänen oman Cuvans iälken/ pyhäxi/ wanhurscaxi ia Cuolemattomaxi: Mutta eij he tytynet sijhen/ mutta sen ruman Hengen Perkelen haucutuxen ia yllytyxen

Discimus ambitionẽ esse grande peccatum.

Gen. 1.

Gen. 3.

cautta / seisoit swreman ia corkeman Cunnian iälken/ ia tahdoit tulla Jumalan caltaisexi / sentähden he mistaisit Jumalan armon / ia caicki ne lahiat / cuin he Jumalalda olit saanet / ia tulit Jumalan wihan ia ijancaickisen Cuoleman Lapsixi / ynnä caickein heidän iälken tulevaistens cansa / ia olisimme caicki ijancaikisesta sen alla ollet / iollei meidän Lunastaian ia Wapahtaian HErra Jesus Christus / hänen Pijnans ia

Æster. 7. Cuolemans cansa olisi meitä sijtä Lunastanut. Samalmuoto se tapahtui myös **Hamanin** cansa / ioca oli swresa Cunniasa **Persian ia Medin** Cuningan tykönä/ ia eij tahtonut sijhen tytyä / wan tahdoi wielä ylemmä/ia tuli wijmein Hirsipuhun rippuman. Ja täsä Evangeliumisa seiso / cuinga **Zebedeuxen** poiat ovat seisonet tämän Maailman catovaisen Cunnian iälken/ ia eij tahtonet sijhen tytyä/ että he olit meidän HErran Christuxen Opetuslapsexi cutzutut ia vlgosvalitut / mutta tahdoit swrixi Herroxi / ia Ruhtinaxi täsä Maailmasa tulla / ia sentähden covin nuhdellan HErralda Christuxelda. Mingätähden pitä meidän tytymän sijhen/ mitä itze cukin on Jumalalda saanut/ ia eij edemmä eikä ylemmä pyytämän/ eikä sen iälkin seisoman/senpäälle etten me mahdais langeta Jumalan wihan ia rangaistoxen alla.

Quomodo parentes suis liberis rectè prospicere debeant.

IV. Opeme tästä/ cuinga wanhemmat pitä heidän Lapsillens oikein edes catzoman/ ia cuinga heidän pitä oikein murhettiman heidän etteens / monicahdat seisovat sen iälken / että he saattaisit heidän Lapsens täsä Maailmas swren Wircan / monicahdat swren Cunnian/ nijnquin Chrysostomus sijtä kirioitta sa-

noden:

noden: Alij filijs suis militiam comparant, alij divitias, alij honores, nemo filijs suis Deum comparat, perditionem illorum magno precio comparant, salutem autem illorum non dono acciperent. Se on: Monicahdat edes catzovat Lapsillens sodasa corkian Nimen/ mwtamat rickautta/ mwtamat tämän Maailman cunniata/ waan eij yxikän sitä catzo/ cuinga he tulisit oikian Jumalan tundon ia pelkon: Heidän cadotuxens he ostavat swrella Rahalla/ mutta heidän Sieluns autuutta eij he ilman ottaisi. Tämän caltainen Zebedeuxen poicain Aiti on ollut/ ioca on sen iälken seisonut/ että hän saattais poillens hyvät päivät täsä Maailmasa/ swren Cunnian ia corkian Wirgan: Ja sentähden rucoeli HErra Christusta/ että hän yhden poian annaisi istua hänen oikialla Kädelläns/ ia toisen Wasemalla. Ja waicka eij se kielty ole/ että wanhimat mahta murhetti Lastens edestä/ cuinga he tulisit iohungun Cunniatisen wircan/ iosa he elätäisit itzens täsä Maailmasa Cunnialisesta ia Christilisestä/ ia P. Pawali sano: **Että ne iotca eij sitä tege/ ovat pahemat cuin Pacanat/ ia on vscon poiskieldänyet:** Nijn cuitengin pitä heidän ensistä ia erinomaisesta sijtä murhen pitämän/ cuinga he saattaisit heitä oikian Jumalan tundon opetuxen ia manauxen cautta/ nijnquin P. Pawali mana sanoden: **Ylöscasvattacat teidän Lapsen nuhtesa/ ia HErran manauxen canssa.** Ja Jumala itze käske 5 Mosexen kiriasa/ että wanhemat pitä opettaman heidän Lapsians/ cusa hän sano: **Nämät sanat cuin minä käsken tänäpäiwä-**

1. Tim. 5.

Eph. 6.

Deut. 6.

nä/ pitä sinun sydämes päälle paneman / ia Lapsilles opettaman/ia sitä puhuman Cotona istuisas/Tiellä käydesäs/maata pannesas ia ylös noustesas/ ia pitä sitoman ne sinun kätes päälle yhdexi merkixi/ etc. Näitä manauxia pitä caicki Jumaliset wanhimmat seuraman / ia opettaman heidän Lapsens Catechismuxen cappalet lukeman ia oikein ymmärtämän/ ia sijnä heitä harioittaman/ senpäälle/ että he mahdaisit oppia Jumalata oikein tundeman ia händä pelkämän: Ja sijttä äskein catzoman/ että heidän Lapsens tulisit iohungun Cunnialisen Wircaan/ cusa he saisit heidän elatoxens.

Analysis IIæ Partis.

Toinen Osa.

ENsimäises Osas saarnattin Zebedeuxen poicain Äitin anomisesta: Täsä Toises nyt Saarnatan meidän HErran Christuxen wastauxesta heidän anomisens päälle/ cwsa meille on wijsi Cappaletta.

Objurgatio Christi.

I. On sijtä nuhtesta / iolla HErra Christus nuhtele heitä:

Eij te tiedä mitä te anotte.

Näillä sanoilla HErra Christus osotta heidän tyhmydens ia epätaitons/ ettei he itzekän tietänet mitä he anoit/ sen syyn tähden/ ettei he sitä tietänet/ ettei HErran Christuxen waldacunda ollut tästä Maailmasta/ mutta että se oli yxi Hengelinen ia ijancaickinen waldacunda/ionga päälle eij pitänyt yhtäkän loppu oleman. Sitälikin myös sentähden / ettei he ym-

märtä-

märtänet/ mikä hänen wirkans piti oleman/ nimittäin se/ että hänen piti opettaman ia saarnaman/ ia sentähden nuhtele hän heitä täsä/ cuin hän tahdois sano: Teidän puhen ia anomisen on sangen Lapsilinen ia tyhmä/ ia sen cansa osotatte/ cuinga wähän te oletta oppenet minun saarnoistani/ engö minä nijn usein teille ole sanonut/ ettei minun waldacundan ole tästä Mailmasta/ engä ole tullut tähän Maailman sentähden/ että minun pitä Mailmaisten Herrain tavalla hallitzeman/ mutta senpäälle/ että minun pitä kärsimän Pijna ia Cuolemata caicken Mailman syndein tähden/ ia colmanden päiwän iällens ylösnouseman Cuolemasta/ mutta nämät caicki te oletta unhottanet/ ia eij mielenne pannet.

II. On Christuxen kysymisest heidän tygöns:

Woittaco te iuoda sen Calkin/ ionga minun pitä iuoman/ ia castetta sillä castella/ iolla minä Castetan. *Interrogatio Christi.*

Calkin cansa meidän HErra Christus/ ristin/ tuscan/ waivan ia wastoin käymisen täsä Maailmasa ymmärtä/ nijnquin Psalmis seiso: **HErran kädesä on yxi Calki eli Malia/ täynä wäkevätä Wijna.** *Psal. 75.* Ja Toises Psalmis seiso: **Minä tahdon otta tämän terwelisen Calkin.** *Psal. 116.* Ja täsä Calkin cansa eij muta merkitä cuin risti/ tusca ia wastoinkäyminen/ cuin ne Jumaliset Inhimiset pitä täsä Maailmas kärsimän. Samalmuoto myös Casten cansa ymmärtä hän ristin ia tuscan. Ja puhu HErra Christus täsä erinomaisesta hänen Pijnastans ia Cuolemastans/

ionga hänen piti kärsimän caickein Maailman syndien edestä. Ja tahto meidän HErra Christus sen cansa luovutta nämät caxi hänen Opetuslastans ia heidän äitins / sijtä Lihalisesta ia turhasta aiatoxesta / cuin heille oli Messiaxesta ia hänen Waldacunnastans. Ja tahto hän nijn palio sano: Te luuletta Messiaxen waldacunnan olevan aialisen ia Maailmalisen waldacunnan / cusa teidän pitä oleman / swret Herrat ia waldamiehet: Mutta teidän pitä sen tietämän / että minä olen teitä sentähden cutzunut / että teidän pitä opettaman / ia saarnaman Evangelium ymbäri Maailman / ia eij (nijnquin te aiatteletta) Hallitzeman täsä Maailmas: Ja minä sanon teille / että minū waldacundani meno on tämän caltainen / että ennen cuin iocu taita sinne tulla / pitä hänen ensistä risti ia caickinaista waiva swru ia wastoin käymistä kärsimän: Sentähden kysyn minä sijs teille / ios te woitta iuoda sen Calkin cuin minun iuoman pitä / ia kärsiä sen Pijnan / cuin minun kärsimän pitä.

Responsio eorum. III. On Jacobaxen ia Johannexen wastauxesta HErran Christuxen kysymisen päälle.

Me woimme.

Nämät caxi Opetuslasta / wastavat kyllä rohkiasti HErra Christusta / ia sanovat / että he woivat iuoda sen Calkin / ionga hänen iuoman piti / ia sen cansa osottavat heidän tyhmydensä / eikä taida tuta heidän heickouttans / eikä aiatella / cuinga työlläs on iuoda HErran Calki. He ovat nijn sokiat heidän anomisesans / että he caicki lupavat tehdä / ios he waivoin saisit istua yxi oikialla / toinen wasemalla Kädel-

lä hänen waldacunnasans. Nijnquin he tahdoisit sano: HErra/ me olemme walmit kärsimän risti/ tusca ia waiva/ ios sinä waivoin annat meille/ mitä me olemme sinulda anonet/ ia meitä nijn ylöscorgotat/ että me saamme olla sinua lähin sinun waldacunnasas/ caickein swremmasa ia corkemasa wirgasa. Näin he puhuit swresta heickoudesta ia sokeudesta swnsa cansa/ wan sydän eij sijtä mitäkän tietänyt. Jos he olisit tahtonet oikein wastata/ nijn heidän olis tullut näin wastata: HErra/ sinun Calkis on carvas ia catkera iuoda/ iota emme me itze woimastamme woi tehdä/ waan ios sinun hyvä tahtos nijn on/ että meidän pitä risti ia tusca kärsimän/ nijn me tahdomme kärsiä sinun apus ia woimas cautta/ nijn palio cuin meille mahdolinen on/ia sinä HErra meille woima annat.

IV. On sijtä ennustoxesta/ cuin HErra Christus täsä näiden Opetuslasten rististä ennustapi: IV. Prædictio crucis horũ duorum Apostolorũ.

Hän sanoi: Minun Calkin tosin teidän pitä iuoman/ ia castettaman sillä castella/ iolla minä Castetan.

Meidän HErra Jesus Christus eij närkästy heidän päällens heidän ansions iälkin/ mutta kärsi heidän heickouttans/ ia wasta heitä eij heidän tyhmydens/ mutta hänen hyvydens ia laupiudens iälken suloisesta: **Minun Calkin tosin pitä teidän iuoman/ ia castettaman sillä castella/ iolla minä Castetan.** Nijnquin hän tahdois sano: Te minun hyvät Opetuslapseni swresta teitän kerscatta/ että te woitta iuoda sen Calkin ionga minun iuoman pitä/ ia castettaman sillä Castella/ iolla minä Castetahan/ cuitengin

se teidän kerskauxen on tyhiä: Se kyllä tosi on/ ia minä sen myös myötä annan/ että teidän pitä kärsimän risti/ tusca ia wastoinkäymistä täsä Maailmas minun nimeni tähden/ ia eij monen Wuoden perästä saatte sen kiusata ia nähdä todexi/ waan cuitengin sen ristin/ Pijnan ia Cuoleman/ cuin minä kärsin/ ette te woi kärsiä: Sillä se on teille mahdotoin/ ia minun
Esa. 63. yxinäns pitä sen kärsimän/ ia yxinäns pitä minun polkeman wijna Pressin/ ia eij yxikän minun cansani/ ia eij yxikän weli taida toista lunasta/ ia Jumalan cansa
Psal. 69. sovitta. Mutta teille pitä oleman kärsimistä täsä pahasa ia Jumalattomas Maailmasa/ ioca teitä ia caickia minun Opetuslapsiani wiha ia waino/ ia wijmein
2. Tim. 3. surma ia tappa: Ja eij waivoin teitä/ mutta caicki nijtä iotca tahtovat Jumalisesta elä Christuxes Jesuxes/ heidän pitä waiva kärsimän. Nijnquin he myös sen todexi löysit/ cosca Jacobus Miecalla leicattin/ ia Johannes palavasa Öliusa keitettin.

V. Recusatio petitionis horum duorum discipulorum.

V. Ja wijmeinen Cappale on kieldö heidän anomisens päälle.

Mutta istua minun oikialla Kädelläni taicka wasemalla/ eij ole minun andaminen/ mutta ioille se on walmistettu minun Isäldäni.

Näillä sanoilla meidän HErra Jesus Christus hänen Opetuslapsildans Jacobuxelda ia Johannexelda/ ia heidän Äitildäns sen peräti poiskieldä/ ia sano ettei se ole hänen wircans/ eikä sitä waarten ole tullut Maailman/ että iacaman heille Maailmalista

Herrautta / eikä myös hänen wircans ollut se / että hän hänen alendamisens aicana piti Sugun tähden iacaman heidän wälillens istuimita Taiwasa / oikialle taicka wasemalle Kädellä: Mutta se on walmistettu minun taiwaliselda Isäldäni / ioca myös armostans on ne vlgosvalinnut ioille hän sen tahto anda.

Opetuxet toisesta Osasta.

Loci Com: IIæ Partis.

I. Opeme tästä / että Inhimiset owat luonostans nijn heicot / ettei he tiedä mitä he anowat / nijnquin meidän HErra Christus täsä Evangeliumis sano. Ja P. Pawali sano: En me tiedä / mitä meidän rucoleman pitä / mutta itze hengi manapi hywä meidän edestäm sanomattomilla huocauxilla. Ja moni Inhiminen / ano Jumalalda usein sitä / cuin heille on enämin wahingoxi cuin hyödytöxexi: Nijnquin nämät caxi Opetuslasta anoit HErralda Christuxelda swria ia corkeita istuimita täsä Maailmas / ioca cuitengin oli turha ia eij auttanut ijancaickisesta / eikä olis heille ollu hyödytöxexi / waan vahingoxi enämin: Moni on ioca ano Jumalalda swrta tavarata / ioca cuitengin tulist hänelle wahingoxi ia pahoin sen käytäist / hekuman elämän / ylönsyömisen ia iuomisen / coreuden / ia muiden syndein cansa. Ja moni / ioca on iongun ristin / ia rascan taudin taicka muun waiwan alla / ano Jumalalda helpo ia pyytä päästä sijtä / ia eij cuitengan tiedä / ios se on hywäxi hänelle: Sillä monda on nijtä / että cosca he pääsewät sijtä / nijn he tulevat pa-

Monemur homines natura tam stupidos esse, ut ipsi ignorent quid petant Rom. 8.

hemaxi ia Jumalattomaxi / ia olisi se heille parembi/
1. Ioh. 5. että he olisit sen ristin alla. Sentähden pitä meidän
rucouxisamme catzoman / ettei se ole meidän Lihalisen
tahdon/ waan Jumalan tahdon iälkin/ ioca parhain
meidän tarpeem tietä / ia nijn andacam caicki Asiat
hänen halduns/ nijnquin HErra Christus itze on meitä
opettanut rucoeleman/ sanoden: Olkon sinun
tahtos / nijn Maasa cuin Taivasa. Näin se Cuningalinen
Propheta Dawid on rucoellut/cosca hän
pakeni poicans Absolonin edestä/ ia Zadoch ynnä
Leviterein cansa saatoit händä candaden HErran
2. Sam. 15. Archij/ ia sanoi. Jos minä löydän armon HErran
tykönä/ nijn hän anda minun tulla iällens/ ia
anda minun saada nähdä hänen ia hänen Huonens.
Matth. 8. Mutta ios hän sano: Ett sinä ole minulle
otolinen/ täsä minä olen/ tehkän minun cansani/
cuin hänen tahtons ia suosions on. Näin se Spitalinen
Mies myös rucoeli sanoden: HErra ios
sinä tahdot / nijn sinä taidat minun puhdista. Ja
Matth. 26. meidän HErra Christus itze on näin rucoellut: Isä/
ios mahdolinen on / nijn mengän tämä Calki
pois minun tyköäni: Mutta cuitengin / ei nijn
cuin minä tahdon/ waan nijn cuin sinä. Näin pitä
myös meidän andaman itzem Jumalan tahdon
alla.

Discimus quam sint homines audaces & animosi in rebus secundis.

II. Opeme/ cuinga rohkia ia wahwa Inhiminen
on olevanans/ cosca hän wielä on omalla ehdollans/ ia
ei ole yhtäkän tusca wielä kärsinyt / silloin hän caicki
käke tehdä ia woida / nijnquin nämät Zebedeuxen
poiat Jacobus ia Johannes ovat tehnet: Cosca

HEr-

HErra Christus kysyi heille / ios he woit iuoda sen
Calkin / cuin häneu piti iuoman / wastaisit kyllä roh-
kiasti / ia kerscaisit voivans sen iuoda. Nijn myös P.
Petari teki / cosca HErra Christus sanoi: Tänä
yönä te caicki pahennoxen kärsittä minun täh-
ten / wastaisi rohkiasti: Jos caicki mwt pahe-
nnisit / en cuitengan minä ikänäns sinusta pahe-
ne: Ja waicka minun pidäis sinun cansas Cuoleman /
en cuitengan kielläisi minä sinua. Joca kerscaus cui-
tengin cohta turhan raukeis / ia sinä samana yönä
colme kerta kielsi hänen. Ja tämän caltaiset ovat
caicki Inhimiset luonostans / ia ovat myötäkäymises
rohkiat nijnquin Jalopeurat / käkevät caicki tehdä ia
woida / mutta cosca iocu wastoinkäyminen / risti ia tus-
ca päälle tule / nijn caicki se rohkeus poislange ia tyh-
iäxi tule. Sentähdē eij pidä yxikän luottamā itze pääl-
lens / eikä oman wäkens ia woimans päälle / ioca pian
kyllä taita pettä. Ja waicka Hengi walmis on / nijn *Matth. 26.*
Lijha cuitengin on heicko / nijnquin HErra Christus
sen itze todista / mutta meidän pitä rucoeleman Juma-
lata / että hän meille lainaisi woiman: Sillä ilman
hänen aputans / emme mitäkän taida / nijnquin HEr-
ra Christus sano: P. Johannexen tykönä: Ilman *Joh. 15.*
minua että te mitäkän woi tehdä. Ja P. Pawali
sano: Jumala on / ioca teisä waicuttapi sekä tah-
don että myös tiedon / hänen hywän suosions
iälkin. Näitä pitä meidän täsä oppeman ia tietä-
män / ettei me mitän ilman Jumalan armo ia apua
woij eli taida / erinomaisesta Hengelisisä Asioisa. Jos
me iotakin hywä tahdomme tehdä eli matcan saatta /

Iacob. 4. nijn me sijhen Jumalan apua tarvitzemme. Sentähden sano P. Jacobus: Te iotca sanotta / tänäpänä taicka huomena mengäm sijhen eli sijhen Caupungin / ia wiettäkäm sijnä yhden Wuoden / ia cauppa tehkäm / ia woittacam / ia ettei te tiedä mitä huomena tapahtupi. Sillä mikä teidän elämän on: Yxi tomu / Se on: Joca wähän aica pysypi / ia sijtte poiscatopi. Sentähden / pitä teidän sanoman: Jos me elämme ia Jumala tahto / nijn me tahdomme tehdä sitä eli tätä.

Discimus nos cruci & calamitatibus esse subjectos.

III. Että HErra Christus täsä sano: Minun Calkin pitä teidän suoman: Sijtä me opeme / että meidän ia caickein Christilisten Inhimisten pitä kärsimän täsä Maailmasa risti / tusca / ia wastoinkäymistä: Sillä eij se ole sanottu waivoin nijlle cahdelle Opetuslapsille / Jacobuxelle ia Johannexelle / mutta caikille Christityille / iotca HErra Christusta tahtovat seurata. Nijnquin HErra Christus toises paicas sanopi: Joca minua tahto seurata / hän kieldäkän itzens / ia ottakan hänen ristins ia seuratcan minua. Sillä ioca Hengens tallela pitä tahto / hänen pitä sen cadottaman / mutta ioca mista Hengens minun tähteni / hänen pitä sen iällens saaman. Nijn myös P. Pawali sano: Caicki ne iotca tahtovat täsä Jumalisest ia Christilisest elä / pitä kärsimän waiva. Tämä tosin on cova ia cauhia Inhimisten edes / että heidän pitä kärsimän risti ia tusca / ionga päälle eij muuta loppua ole cuin Cuolema täsä Maailmasa: Sillä Inhiminen on nijn luonostans / että hän tahdoisi elä ilosa ia hecumasa /

Luc. 9.

täsä Maailmasa ilman wastoinkäymistä / eikä sitä taida aiatella / mikä wahingo hänelle siitä olisi / nijnquin meidän Esiwanhembamme Adamin ia Evan Esimercki kyllä osotta / iotca langesit rascaan ia Cuolevaisen syndin / ia söit sen pwn Hedelmästä / cuin Jumala oli heille kieldänyt / silloin cuin he wielä olit Paradijsis / Ilosa ia Riemusa. Ja Dawid Cuningan Esimerki sen todista / cuinga walmis Inhiminen on syndin langeman / cosca hän myötäkäymises on: Sillä cosca hänelle oli Sota wiholisten cansa / nijn hän oli Jumalinen / mutta cosca hän oli levosa ia rauhasa / ia eij murhesta mitäkän tietänyt / nijn hän langeisi cohta Cuolevaisen syndin / sekä Mies tappon että Huoruttein. Ja nijn se tapahtu caickein Inhimisten cansa / että cosca myödöin käymys on / nijn he ovat ilman pelgota / ia langevat syndijn: Mutta wastoinkäymises he ovat Jumaliset ia cartavat syndi. Sentähden Jumala ioca caicki parhain tietä / ia ymmärtä myös mikä Inhimisten parhain sopi / anda Inhimisen päälle toisinans tulla ristin / waivan ia wastoinkäymisen. Senpäälle / että hän Eläisi Jumalan pelgosa / wältäisi ia cartaisi syndi. Sentähden tule meidän otta hyväxi mitä Jumala meidän päällem pane / eikä sitä pahaxuman / tieten / että se tapahtu meidän hywäxem / ia Jumala myös sen cansa teke yhden hywän lopun / nijnquin P. Pawali sano: Jumala on waca / ioca eij salli teitä kiusatta ylitze teidän woiman / waan hän tekepi myös ynnä kiusauxen cansa lopun / että te woisitta kärsiä.

Gen. 3.

2. Sam. 11.

1. Cor. 10.

IV. Opeme / että se ijancaickinen Elämä anne- Discimus

tan meille / ia caickille vlgosvalituille / Jumalan sulasta armosta ia laupiudesta: Sillä Jumala on meitä sijhen vlgosvalinnut / ia sen meille walmistanut / ennen cuin Maailman perustos laskettu oli. Eij tähän mitäkän auta Inhimisen ansio / eikä hyvät työt: Mutta se tule Jumalan armosta / meidän HErran Jesuxen Christuxen tähden / ioca hänen Pijnallans ia Cuolemallans on sen meille ansainut. Ja P. Pawali sano: **Että ijancaickinen Elämä on Jumalan lahia Christuxes Jesuxes.** Sentähden myös P. Pawali Apostoli / nijn usein cuin hän puhu sijtä ijancaickisesta Elämästä / ia Inhimisen wanhurscaudesta / ulgos sulke sijtä peräti Inhimisen oman ansion / ia sano / että eij yxikän taida Lain töiden cautta wanhurscaxi tulla / nijnquin hänen Epistolasans Romarein tygö seiso: Cusa hän sano: **Ettei yxikän Lihataida Lain töyden cautta wanhurscaxi tulla Jumalan edesä.** Ja anda myös sijnä samasa lugusa sen tietä / custa ia mingätähden se wanhurscaus tulepi / cusa hän sanopi: **Että Jumalan wanhurscaus tule meidän HErran Jesuxen Christuxen ansiosta / caickein tygö / ia caickein päälle iotca uscovat.** Sillä hän sano: **Eij heille ole yhtäkän eroitusta / he ovat caicki syndiset / ia eij ole heille mitäkän kerscamista Jumalan edes. Ja tulemme ilman ansiota wanhurscaxi / hänen armostans / sen lunastoxen cautta ioca on tapahtunut Christuxes Jesuxes.** Ja päättä P. Pawali tämän opin näiden sanain cansa: **Nijn me sen totena pidämme / että Inhiminen tule wanhurscaxi ilman töi-**

æternam vitam dari nobis ex gratuita misericordia divina.

Eph. 1.
Rom. 6.

Rom. 3.

tä/ ainoasta vscon cautta. Ja Galaterein tygö sano hän: Me tiedämme sen/ ettei Ihiminen tule wanhurscaxi Lain töidē cautta/ waan Vscō cautta Jesuxen Christuxē päälle. Nijn me myös Vscomme Jesuxen Christuxen päälle/ että meidän pitä wanhurscaxi tuleman Vscon cautta Christuxen päälle/ ia eij Lain töyden cautta. Näistä P. Pawalin Apostolin sanoista ia todistoxista me nyt ymmärdämme/ että se wanhurscaus/ ia se ijancaickinen Elämä tule meille Jumalan sulasta armosta ia laupiudesta/ Vscon cautta Jesuxen Christuxen päälle. Jolle ainoalle olcon ylimäinen ylistös/ kijtos ia cunnia ijancaickisesta nijn ijancaickisehen. Amen. Gal. 2.

Pyhän Bartholomeuxen Päiwänä.

Evangeliumin Kirioitta P. Lucas XXII. Lugus.

Nijn tuli rijta heidän wälillens/ cuca heistä piti swrin oleman. Nijn sanoi Jesus heille: Maailmaliset Cuningat wallitzevat/ ia ne Waldamiehet cutzutan Armolisexi Herroixi. Mutta että te nijn/ waan cuca teis-

tä swrin ombi / se olcon nijnquin nuorin: Ja ioca ylimäinen ombi / se olcon nijnquin Palwelia. Sillä cumbi swrembi on / Se ioca Atrioitze / taicka se ioca Palwele? Eikö se ioca Atrioitze? Mutta minä olen teidän keskellän / nijnquin Palwelia. Mutta te oletta ne / iotca minun kiusauxisani pysyitte minun cansan. Ja minä säädän teille waldacunnan / nijnquin minun Isäni sääsi minulle / että teidän pitä Syömän ia Juoman minun Pöytäni päälle / minun waldacunnasani / ia istuman Istuimella / ia Duomitzeman caxitoistakymmendä Israelin Sucucunda.

Exordium à statu discipulorum Christi ignorantium.

COsca me / hywät Christityt / wisusti catzelem HErran Christuxen Opetuslasten ia heidän menons päälle / nijn cauvan cuin he HErran Christuxen tykönä täsä Maailmas ovat olluet / ia cansakäymistä pitänet / nijn me löydämme että heisä on ollut swri heikous / ensistä eij he ole ymmärtänyt HErran Christuxen waldacunnan menoa / luulit sen olevan yhden Maailmalisen waldacunnan / ia olit sijnä erhetyxes aina / eikä sijtä pois luopunet / waicka cuinga usein ia palio HErra Christus heitä sijtä opetti. Sitälikin seisoit he täsä Maailmas swren Cunnian ia corkian Wirgan iälkin/

iocainen

iocainen on tahtonut heistä ylin olla/ia sijtä keskenäns ovat campailet ia rijdellet/ nijnquin P. Lucas tämän päiwäises Evangeliumis sijtä kirioittta: Nijn että HErra Christus heitä sentähden nuhtele/ ia mana heitä nöyrytten/ käske heidän olla alamaiset toinen toisellens hänen Esimerkillräns/ ioca oli heidän keskelläns nijnquin yxi Palwelia. Ja nijn palio/ cuin tähän P. Bartholomeuxen tule/ iosta tämän Päiwän päälle Juhla ia muisto pidetän/ on hän ollut yxi meidän HErran Jesuxen Christuxen Opetuslapsista/ ia cahdesta toistakymmenestä Apostolista/ ia merkitze nijn palio cuin Ptolomeuxen poica: Sillä Bar Debræan kielellä on nijn palio cuin yxi Poica. Mutta mikä Mies se Ptolomæus hänen Isäns on ollut/ eij Evangelisterit sijtä mitäkän tietä anna/ eij myös Wanhat Kirkon Opettaiat yhdellä muoto hänestä kirioita/ monicahdat sanovat/ että hän on ollut yxi Sotamies/ monicahdat sanovat hänen ollen Calamiehen: Muutamat kirioitavat/ että hän on ollut Cuningalisesta Sugusta. Cosca se Pyhä Hengi Deluntain Päiwän päälle oli tullut caickein Apostolitten päälle/ ia muut Apostolit he erisit ymbäri Maailman Saarnaman Evangeliumi: Tuli Bartholomeus Judæan/ ia siälä saarnaisi Evangeliumi/ nijnquin Eusebius sijtä kirioitta cosca hän oli tullut Judæan/ nijn heidän Epäiumalans ionga Nimi oli Astaroth/ ia yxi toinen Epäiumala Berith Nimeldä tulit mykäxi/ ia eij mitäkän wastausta taitanut anda. Tämä sama Bartholomeus Apostoli on aianut ulgos sen saastaisen Hengen Perkelen nijstä/ iotca olit rijwatut/

ia myös Cuningan Astyagin Welien Polynnisn Tyttärestä ioca myös oli rijvattu / ulgos aioi Perkelen. Ja sen tilan cautta sekä Polijmnus / että hänen Waimons/ ia Lapsens tulit kääntyxi oikean Vscon/ ia annoit heidäns Castetta. Cosca nijnen Epäiumalitten Papit sait cwlla mitä tapahtunut oli / menit he Cuningan Astyagin tygö/ ia cannoit P. Bartholomæuxen päälle / ioca annoi hänen pahoin lyödä/ ia wijmein annoi hänen nylkiä/ ia sijtte pään pois hacata/ ioca on tapahtunut cahdexen kymmendenä Wuona iälkin HErran Christuxen syndymän / sijttä cuin hän oli neliä kymmendä ia cwsi Wuotta saarnanut Evangeliumi.

Propositio constat duobus partibus.

Tämä Evangelium iaetan cahten Osan.

I. Same cwlla Opetuslasten rijdasta / cuca heistä swrin piti oleman.

II. Cuinga HErra Christus sen rijdan heidän wälillänsä on ratcaisnut.

Analysis Iæ Partis Tres continens circumstantias.

Ensimäinen Osa.

NIjn palio cuin tähän Ensimäisen Osan tule/ on meille täsä colme Astan haara.

I. Circumstãtia Temporis.

I. On sijtä Asiasta/ cosca tämä on tapahtunut:

Nijn tuli yxi rijta heidän wälillänsä.

P. Lucas kirioitta wähä ennein näitä sanoia/ että sijtte cosca meidän HErra Jesus Christus oli iälkin Ehtolisen säätänyt Altarin Sacramentin/ia puhui Judasta Ischariotista ioca hänen piti pettä-

men/

män/ ia sijtte cuin se aica lähestyi / että hänen piti kijni otettaman: Silloin tämä rijta on nosnut heidän wälillens. Græcan Textis seiso se sana φιλονεικία, ioca merkitze yhtä cova rijta/ ia campausta/ ioca vlgos käypi wihaisesta sydämestä / ia covilla sanoilla puhuvat keskenäns/ sillä iocainen tahdoi heistä ylin olla. Ja on se sangen camala / että silloin cosca HErra Christus aiatteli hänen Pijnans ia Cuolemans päälle / ia sijtä puhui/ että se rijta Herraudesta ia wallasta/ piti silloin tapahtuman.

II. Asian haara on nijstä personaista/ ioinen seasa se rijta on ollut.

II. Circumstantia personarũ litigantiũ.

Heidän wälillans.

Se on / HErran Christuxen Opetuslasten eli Apostolitten wälillä/iotca hän oli ulgoswalinut saarnawircan / nijnen nimittäin Apostolitten wälille on tämä rijta ollut/ ia on heisä ollut swri heickous ia sydämen sokeus/ että he silloin rijtelit/ cosca heidän Herrans ia Mestarins walmisti hänens Cuoleman campauxen/ ionga hänen piti kärsimän caiken Maailman syndein edestä / ia piti eriman pois heistä täsä Maailmas. Silloin olisi heille kyllä mwta ollut tekemistä/ heidän piti aiatteleman nijnen sanain päälle / cuin HErra Christus sanoi heille/ cosca hän oli pesnyt heidän ialcoians/ia oli käskenyt/että heidän piti pesemän keskenäns toinen toisens ialcoia/ ia Palweleman toinen toistans / piti heidän myös aiatteleman sen Pijnan ia Cuoleman päälle / ionga HErra Christus piti kärsimän heidän ia caiken Mailman edestä/ mutta he olit nijn sokiat ia tyhmät/ettei he taitanet sitä tehdä.

III. Objectum contentionis.

III. On sijtä Asiasta / mistä heidän rijtans on ollut.

Cuca heistä piti swrin oleman.

Eij he täsä sijtä puhu / cuinga heidän pitä etzimän Jumalan Cunniata / ia vscolisesta saarnaman Evangeliumi / ia sen cautta monda saattaman Jumalan tundon ia oikian Vscon / ia cuinga heidän piti Palveleman ia racastaman toinen toistans / mutta rijtelevät keskenäns / **Cuca heistä piti swrin oleman HErran Christuxen waldacunnasa** / ionga he luulit olevan Maailmalisen / ia olit sijnä aiatoxes / että hänen piti sen nyt ylösrakendaman / nijnquin Apostoliten tegosa seiso / että cosca HErra Christus oli heitä cogonut iälkin hänen ylösnousemisens / on käskenyt / että heidän piti oleman Jerusalemis / ia odottaman Isän lupausta / nijn he kysyit sanoden : HErra / nytkös ylös rakenat sen Israelin waldacunnan. Jocainen tahdoi olla ylinä / ia eij yxikän tahtonut toinen toisens myötä anda / eikä toisen alla olla / eij he sen päälle aiatellet / että he olit ollet ennein Köyhät Calamiehet / ia Calan pydyxillä itzens elättänet / eikä Herraudesta ia Wallasta mitäkän tietänet : Eij he myös aiatellet nyt sen wirgan päälle / iohonga he olit cutzutut / nimittäin saarna wircan. Mutta caicki heidän aiatoxens kävi sen päälle / cuinga he taisit tulla swren ia corkian wircan täsä Maailmasa / ia itzecukin tahdoi olla HErra Christusta likin hänen waldacunnasans. Ja sijtä he ovat rijdellet keskenäns / ia oli se swri heikous HErran Christuxen Apostoleisa / iotca cui-

Act. 1.

tengin

tengin io neliättä Aiastaicka olit hänen Schoulusans euullet hänen oppians ia saarnoians.

Opetuxet ensimäisestä Osasta.

Loci Com: Iæ Partis. Monemur hic de naturæ humanæ imbecillitate.

I. OPeme täsä Inhimisen luonō heickoudesta/ ioca aina walmis on syndijn ia pahutten/ ia erinomaisesta coreutten / ia seiso tämän Maailmalisen turhan Cunnian iälkin / ia on se syndi nijn swresta Inhimisen sydämen astunut / että myös ne pyhät Inhimiset owat sen cansa saastautetut ia tahratut ollet / nijnquin täsä meille on Esimercki meidän HErran Christuxen Apostoleisa / cuinga coreus oli heidän sydämens sisälle ottanut/ että iocainen tahdoi olla swrin ia ylimäinen HErran Christuxen waldacunnasa/ ia eij pitänyt sitä salaisesta tykönäns/ mutta myös swri rijta nousi ylös heidän wälillens/ cuca heistä piti swriman oleman/ia cuitengin sillä hetkellä olit pitänet HErran Ehtolista/ia nautinet HErran Christuxen pyhän Rwmin ia Weren / ionga hän itze heille oli andanut Leiwäsä ia Wijnasa / ioca heitä olisi pitänyt manaman Christilisen rackautten ia sowindon. Erinomaisesta myös sentähden / että HErra Christus silloin puhui heidän edesäns / hänen Pijnastans ia Cuolemastans/ ioca hänelle edes seisoi Jerusalemin Caupungisa: Ja on sitä swrembi ihme/ että he sen tegit/ iotca olit Köyhät Calamiehet ollet/ ia olit cutzutut saarna wircan/ ia seisoit tämän Mailman Cunnian/ Herrauden ia Wallan iälkin/ ia tahdoit cutzutta Armolisexi Herroixi / ia tahdoit nyt

aia swren Hingistön päälle / iotca ennein olit ialan käynet / ia iotca olit ennein Asunet Calamaioisa / tahtovat nyt suurisa Linnoisa asua. Näin swresti on Coreus heidän sydämeens astunut / iosta me näemme ia ymmärdäm / että ne pyhät Inhimiset myös sen synnin cansa ovat saastautetut. Ja sentähden sano Dawid. Että caicki pyhät Inhimiset pitä rucoileman syndein andexi saamista. Ja toises paicas sano hän: HErra älä käy oikeudella sinun Palwelias cansa / sillä ettei sinun edesäs yxikän Elävä ole wanhurscas.

Psal. 32.

Psal. 143.

Discimus ambitionē infinita mala excitare, cum in rebus politicis, tum Ecclesiasticis.

II. Opeme / cuinga swren wahingon Coreus ia turhan Cunnian pyyndö caickein Inhimisten seasa matcan saatta / sekä Maailmalises että Hengelises säädysä. Maailmalises säädysä se matcan saatta swret rijdat ia tappeluxet / swret ylgostegot / ia wijmein coco Rijkin ia Maacunnan hävitöxen. Sillä cosca yxi Estwalda Coreudesta ia Ahneudesta nosta Sodan toisen päälle: Toinen taas nosta sitä wastan ia tahto wastata edestäns / nijn sijtä seura swri ia merkilinen wahingo molemin puolin / ia tapahtu se usein Jumalan oikean Duomion iälken / että se ioca ilman syytä Coreudesta toisen päälle Sota nosta / ia seiso toisen oman ia Maacunnan iälken / cadotta / ia tule häpiän alla / nijnquin se tapahtui Xerxen Persian Cuningan cansa / ioca ilman syytä ainoasta ylpeydestä nosti Sodan Græcian Maacunda wastan / ia meni sinne swren sanomattoman Sotawäen cansa / sillä toiwolla / että hänen piti woittaman alans sen Maacunnan: Mutta Jumala ioca sano / Eij sinun pidä pyytämän

sinun Cahimmäises Wuonetta / nijn laitti / että hän mistaisi caicki hänen Sotawäkens ia Sota Hahtens/ ia on hän itze wähisä hengisä pääsnyt pakoon/yhdē wähän Wenhen cansa. Ja meille itze Cotona on Esimerkiä sen päälle/cuinga monet sotiwat tämän Ruotzin Rijkin päälle cuin me asume / Juutit yhdeldä puolelda/ Wenäläiset toiselda puolelda / Puolacat colmanelda haralda/ nijn että tämä on pandu nijnquin yhdexi maalixi heidän etteens/ionga päälle he aina ambuat ia pyydäisit Rijki cappaleix alans/ yxi yhdeldä culmalda / toinen toiselda: Sentähden että Jumala on hywästi siugnanut tämän Cuningan Rijkin ensistä hänē Pyhän sanans/ ia sen oikean ia puhtan selkiän Evangeliumin opin cansa / ia sitälikin myös monen Maailmalisen lahian / Dopia Wuorten/ Cupar ia Rauta Wuorten / nijn myös monen mwn Rijstan ia Maan Hedelmän cansa. Mutta meidän tule Jumalata kijttä / ioca tähän asti on coco tämän Cuningan Rijkin / ia caicki sen asuvaiset / hänen woimalisen warieluxens alla pitänyt / että meidän wiholisen ovat häpiän cansa tacaperin mennet: Ja rucoila / että Jumala wielä edespäin warielisi sekä meidän Armolisen HErran ia Cuningan / että hänen armons Alamaiset / ia annais woiman heitä aina wastan seiso. Samalmuoto myös Hengelisisä sädyisä Coreus swren wahingon ia palio pahutta matcan saatta/ sillä cosca opettaiat coreudesta etziwät oma Cunniatans / ia sen iälkin seisovat / nijn Jumalan Cunnia tule unhotetuxi/ ia eij yxikän sen iälkin seiso: Josta nouse swri Rijta ia eripuraisus / nijnquin sano-

tan:

tan: Inter superbos nulla est concordia, Se onnijnen Coreitten wälillä eij taida olla yximielisys. Ja Basilius otta yhden wertauxen Haaxi miehistä/ iotca rijtelevät keskenäns cosca swri ia cova tuulispää tule/ cuca ensin pitä Meren hyppämän/ sillä sen cautta iocainen unhotta hänen cappalens/ iohonga hänen pitä rupeman/ ia sen cautta vpottavat sekä heidäns itze/ että coco Hahden ia Calun Meren pohian: Nijn myös cosca opettaiat ia Saarnamiehet keskenäns rijtelevät/ nijn iocainen vnhotta hänen wirgans/ ia Jumalan seuracunda sen cautta saapi swren wahingon/ nijnquin P. Lutherus sano: Cosca iocu Saarnamies tule corlaxi nijn hän cohta on walmis wäärän oppin langeman. Sentähden pitä caicki sekä Maailmaliset että Hengeliset wälttämän Coreutta ia caickinaista Rijta/ senpäälle/ ettei hän sekä itzens/ sekä muita saattaisi wahingon. Sillä nijnquin se Pacana wijsas Mies Plato sanopi: Maxima mala, non aliundè, quam ex superbia & cupiditate contentionis oriuntur: Caickein swrin wahingo ia pahuus/ tule Coreudesta ia Rijdasta.

Monemur auditores, non debere offendi contentione Ecclesiæ Doctorum.

III. On täsä yxi opetus ia manaus sanan cwliaisille/ että ios iocu rijta ia eripuraisus heidän opettaiaittens wälillä iostacusta Asiasta tulepi/ ettei he sijtä pahennosta ottaisi. Ja waicka seuracunnasa eij tulisi rijdellä eikä eripuraiset keskenäns olla/ mutta cavahta eripuraisutta ia rijta/ ia olla yximieliset ia soveliat keskenäns/ ia nöyryttä toinen toistans wastan HErran Christuxen käskyn iälkin/ senpäälle/ ettei he pahenaisi heidän cwliaitans/ eikä wedäisi heidän ylitzens

sitä

sitä pahasti kiroußta ia Wee/ iosta HErra Christus
sano P. Mattheuxen tykönä: Nijn cuitengin ios Matth. 18.
iocu eripuraisus tulisi heidän lihalisesta heickoudestans/
sillä he owat Lihasta ia Werestä nijnquin mwtkin In-
himiset/ ia se wanhurscas langepi seitzemen kerta Päi-
wäsä/ eij heidän sijtä pidä pahennosta ottaman/ nijn-
quin moni tyhmä teke ia sano: Rijtelewät Papitkin/
mixi en meitin mahda rijdellä cansa: Eikä andaman
syytä Jumalan sanain/ ioita he opettawat ia saarna-
wat/ mutta oman Inhimisen heickouden/ ia saastaisen
Hengen Perkelen ioca ne matcan saatta. Ja eij se ole/
eikä åsken tänäpän ollut/ sillä io wanhasti nijtten py-
häin wälillä eripuraisus on ollut/ me luemme 1. Mo-
sexen kirias/ että Abrahamin ia hänen Weliens Gen. 13.
poian Lothin wälillä/ ia heidän Palwelioittens wälil-
lä on myös rijta ylösnosnut. Josephin Jacob Pa- Gen. 37.
triarchan poian ia hänen Welieins wälille on myös
swri wiha ia waino ylösnosnut / nijn että he tahdoit
surmata hänen ia eij ennen lackanet/ cuin he myit hä-
nen pois wieraille Maille. Isachin Patriarchan
poicain Jacobin ia Esaun wälille on swri wiha ia rij- Gen. 27.
ta ylösnosnut / nijn että Jacobin täydyi paeta pois
matcans muille Maaille palweleman. 2. Mosexen Exod. 4.
kirias seiso: Että Mosexen ia hänen Weliens A-
ronin wälillä on myös rijta ollut. Ja täsä Evange-
liumis seiso/ että HErran Christuxen Apostolit owat
cowin keskenäns rijdellet. Nijn myös P. Pawalin A-
postolin ia Barnaban wälillä on swri rijta ylösnos-
nut/ että he erisit toinen toisestans. Nämät P. In-
himisten esimerckit eij sentähden tähän sisälle ole we-

detyt / että meidän pitä nijtä seuraman / mutta että me nahdan ne tietä / että nijnen pyhäin Ihmisten wälillä on myös rijta ollut / ia sitä wähemän ihmetellä ia pahannoxi ottaman / ios wielä nyt toistnans nijn tapahtu.

Analysis IIa Partis.

Toinen Osa.

SIinä Ensimäises Osas sanottin Apostolitten rijdasta / cuin heidän wälillens on ollut Herraudesta ia wallasta: Seura nyt se Toinen / cuinga meidän HErra Jesus Christus on sen rijdan ratcaisnut heidän wälillens / ia wetä Evangelista tähän sijalle neliä todistosta iolla hän tahto asetta heidän rijtans.

I. Argumentũ sumptũ à distinctione officiorum politicorum & Ecclesiasticorum.

I. On sijtä eroituxesta / cui on Maailmalisen ia Hengelisen Wirgan wälillä:

Ja sanoi hän heille: Mailmaliset Cuningat hallitzevat / ia ne ioilla walda on heidän ylitzens / cutzutan armoliset Herroixi / mutta eij te nijn.

Näisä sanoisa HErra Christus edespane colminaiset Asiat.

Dominium Regum.

1. Että Maailmaliset Cuningat hallitzevat / se on / heille on swri walda täsä Maailmas heidän Alamaistens ylitze / ia hallitzevat heitä Maailmalisen Lain ia oikiuden cansa / rangaisevat ne pahat / ia warielevat ne hyvät ia wigattomat. Ja tahto HErra Christus nijn palio sano: Te seisotte tämän Maailmalisen Cunnian / Herrauden ia wallan iälkin / ia itzecu-

kin

kin teistä tahto swrin ia corkein olla/ ia senpäälle caicki teidän ristan käypi/mutta se on caicki turha/sillä Mailmaliset Cuningat ia Herrat ne hallitzevat täsä Mailmasa/ ia se on heidän wircans/ iohonga he ovat Jumalalda cutzutut/ heidän se tule ia eij muiden tehdä.

2. Että ne/ ioille walda on heidän ylitzens cutzutan armoliseix Herroix/ Se on/ Esiwallan wirgas ovat Keisarit/ Cuningat ia Ruhtinat/ ia candavat sen Nimen/ että he cutzutan armolisex Herroix/ sentähden että heillä on walda ia armot/ ia se Nimi heille tule täsä Maailmas/ ia eij yhdengän Alamaisen tule sen Nimen iälken seiso. *Dominij appellatio.*

3. Että HErra Christus sano: **Mutta eij te nijn**/ ioilla sanoilla hän päänäns heildä pois kieldä Herrauden ia wallan täsä Maailmasa/ nijnquin meidän HErra Christus tahdoisi sano: Jos te minun Opetuslapseni olisitte Esiwallan wirgasa/ nijn te saisitte hallita täsä Maailmasa/ia olisitte armoliset Herrat/ ia saisitte sen Nimen canda: Mutta eij te ole Esiwallan wirgasa/ mutta oletta Köyhät Alamaiset/ ulgosvalitut ia cutzutut Saarna wircan. Ja sentähden eij teidän pidä seisoman sen iälken/eikä ristelemän keskenän Herraudesta ia wallasta/ ioca teidän eij mitäkän tule. *Prohibitio Dominij.*

II. Todistos on/ ionga HErra Christus otti heidän wirgastansa ia sijtä nöyrydestä ioca sitä seura: *II. Argumentum ab officio Apostolorum & adjuncta humilitate.*

Mutta ioca teistä swrin on/ se olcon nijnquin nöyrin/ ia se ioca Ylimäinen on/ olcon nijnquin Palwelia.

Sijttä cuin HErra Christus oli puhunut Esiwal-

lan wirgasta/ ia sanonut / että ne iotca sijnä wirgasa ovat hallitzevat täsä Maailmasa / ia cutzutan armolisixi Herroixi / ia sen heildä pois kieldänyt/ nimittäin/ sencaltaisen hallituxen ia wallan: Nijn hän nyt osotta/ mikä heidän wircans on / ia mitä se heildä waati/ nimittäin/ nöyryttä/ että se ioca heistä on swrin/ se olcon nijnquin nöyrin: Ja se ioca on Ylimäinen/ olcon nijnquin Palwelia / Se on / ioca on swrimat lahiat saanut/ että hän sentähden näky olevan muita ylemmä ia parambi/ se olcon nijnquin nöyrin/ ia älkän iongun lahian taicka ijän / eli iongun mwn syyn tähden itzens ylendäkö eli swrna pitäkö: Mutta olcon nijnquin nöyrin/ ia nijnquin yxi Palwelia muitten seasa/ ia ioca tahto rijdellä ia campailla/ nijn rijdelkän sijtä/ cuinga hän caickein nöyrin taita olla/ ia toista enämin Palwella.

III. *Sumptum ab exemplo Christi.*

III. On ionga HErra Christus otti hänen Esimerkistäns:

Sillä cuca swrembi on/ se ioca Istu/ taicka se ioca Palwele? Eikö se ioca Istu? Mutta minä olen teidän keskellän nijnquin Palwelia.

Meidän HErra Christus wetä tähän colmanden todistoxen/ yhden wertauxen sijtä/ cosca yxi istupi Pöydän tykönä/ ia toinen seiso ia Palwele. Ja otta itze hänestäns Esimerkin/ iolla hän sen wahvista / että se ioca istu on swrembi/ cuin se ioca Palwele/ ia sano: **Minä olen teidän keskellän nijnquin Palwelia.** Nijnquin hän tahdoisi sano: Te tiedättä itze että ioca istupi on swrembi / cuin se ioca Palwele: Tiedette

myös

myös sen / mikä oikius on Isänälle Palwelioitans wastan / nimittäin / että Palwelian pitä oleman nöyrän hänen Isändätäns wastan / ia tekemän mitä hän käske: Tiedätte myös / cuinga minä olen ollut teidän cansan / että waicka minä olen teidän Herran ia Mestarin / cuitengin en ole minä sen edestä itzeni pitänyt / mutta olen ollut niinquin yxi Palwelia teidän seasan / minä olen pesnyt teidän Jalcan ia cuiwanut ne / ia annoin sen cansa teille Esimerkin / että te niin teette toinen toisellan cuin minä olen teillä tehnyt. Ja sentähden pitä teidän poispaneman coreuden / ia Palweleman toinen toistan. *Ioh. 13.*

IV. On siitä lupauxesta / ionga hän annoi heille / ia sen cansa heitä lohdutta. *Promißio Christi data discipulis.*

Mutta te oletta ne / iotca minun kiusauxisan pysyitte minun cansani / ia minä toimitan teille waldacunnan / niinquin minun Isäni toimitti sen minulle / että teidän pitä Syömän ia Juoman minun Pöydälläni minun waldacunnasani / ia Istumā Istuimella / ia Duomitzeman caxitoistakymmendä Israelin Sucucunda.

Näisä sanoisa HErra Christus neliänäiset Asiat edespane.

1. Että hän ylistä hänen Opetuslapsians heidän wahwudens tähden / että he owat pysynet hänen cansans kiusauxes. Niinquin hän tahdoisi sano: Te minun hywät Opetuslapseni oletta minun cansani pysynet kiusauxis / ia palio pahutta minun cansani kärsi- *Commendatio constantiæ discipulorum.*

net / ia cosca Phariseuxet / ylimäiset Papit ia Kirianoppenet wihaisit ia wainoisit minua / ia seisoit minun Hengeni iälken / nijn eij te minua ylönandanut / mutta pysyitte aina minun cansani ia tykönäni.

Dispositio regni cœlorum. 2. Että hän tahto toimitta heille waldacunnan nijnquin hänen Isäns toimitti sen hänelle. Tämä on swri lupaus / että hän tahto heidän wahvudens kiusauxisa caikella hywällä muista / ia toimitta heille waldacunnan / eij Maailmalisen eikä Catowaisen / mutta Taiwalisen ia ijancaickisen / cusa heidän pitä ynnä hänen cansans oleman Ilosa ia Riemusa ijancaickisesta. Ja tahto HErra Christus heitä lohdutta sen cansa / ettei he langeisi epäilyxen / nijnquin heille eij yhtäkän toiwo olisi tulla paraman menon / cuin heille nyt oli: Ja lupa nijn heille toimitta yhden toisen paraman waldacunnan / sen Maailmalisen edestä iota he toiwoit ia anoit / Græcan Textis seiso se sana / διατίθεμαι, ioca merkitze iotakin anda / ia toimitta wissin määrän ia ehdon cansa: Nijn myös HErra Christus lupa toimitta heille waldacunnan / nijnquin hänen Isäns sen hänelle toimitti ia walmisti. Sillä hänen piti ensistä kärsimän Pijnan ia Cuoleman / nijnquin hän itze sano P. Lucan tykönä: **Eikö Christus pitänyt näitä kärsimän / ia hänen Cunniaans sisälle käymän.** Nijn myös hänen Apostolins pitä kärsimän ensistä täsä Maailmasa / ia eij waiwoin he / mutta myös caicki ne / iotca händä tahtowat seurata / nijnquin hän itze sano: **Jos iocu tahtopi minua seurata / hän kieldäkän itzens / ia ottacan ristin päällens / ia seuratcan minua.** Sillä ioca tahto hänen Hengens

Luc. 24. *Matth. 16.*

pitä /

pitä / hän mista sen / mutta ioca hänen hengens mista minun tähten / hänen pitä löytämän sen. Catzo näin HErra Christus lupa walmista heille waldacunnan / ia ijancaickisen elämän / että he ottavat hänen ristins heidän päällens. Ja tahto sano nijn palio: Waicka en minä teille tämän Maailman waldacunda anna / ia tege teitä Maailmalisixi Herroixi ia Ruhtinaxi: Nijn cuitengin minä tahdon teitä tehdä Taiwalisixi Herroixi / että te minun waldacunnasani pitä elämän ia iloitzeman ijancaickisesta: Ja minä tahdon sen teille walmista ia toimitta / nijnquin minun Isän on sen minulle säätänyt / ia eij pidä yhtän rijta oleman teidän wälillen.

3. Että heidän pitä Syömän ia Juoman hänen Pöydällä hänen waldacunnasans. Eij HErra Christus täsä ymmärrä Maailmalista ia Ruumilista syömistä / Mutta hän täsä puhu Maailman tavan iälkin / cusa Pöydän tykönä istutan / Syödän / Juodan ia ilosa ollan: Mutta hän täsä ymmärtä sen cansa / sen ijancaickisen elämän Ilon ia Riemun Taiwan waldacunnasa / ionga hän heille lupa. *Accubitus in regno cœlorum.*

4. Että heidän pitä istuman istumeille / ia Duomitzeman caxitoistakymmendä Israelin Sucucunda. Täsä HErra Christus eij puhu sencaltaisista istuimista / cuin täsä Maailmas ovat: Mutta nijtquin hän Syömisen ia Juomisen cansa ymmärsi Taiwalisen Ilon ia Riemun / nijn hän myös istumeitten cautta ymmärtä Taiwalisen sanomattoman Cunnian / ionga hän lupa heille. Nijn myös eij hän täsä puhu sencaltaisesta Duomiosta / cuin täsä Maailmas pidetän / cusa *Seßio super thronos.*

Duomari ia caxitoistakymmendä Lautamiestä istuvat
käreiä Huonesa ia Duomitzevat: Sillä hän itze yxi-
näns silloin on Duomari / niinquin hän itze sano sen ia
Ioh. 5. todista P. Johannexen tykönä: Niinquin elämä
on Isälle itzesäns / niin hän myös annoi poialle
elämän itzesäns oleman / on myös hänelle woi
man andanut Duomita. Ja Apostoliten tegoisa
Act. 10. seiso: Että hän on Jumalalda säätty eläwitten ia
Cuoluitten Duomarixi. Mutta hän puhu täsä hei-
dän opetuslastans / ionga he ovat täsä Maailmas saarna-
net / ionga iälkin caxitoistakymmendä Israelin Su-
cucunda silloin pitä Duomittaman.

Opetuxet toisesta Osasta.

Discimus Magistratū esse ordinationem divinam. I. Opeme / että Esiwallan säädty on Ju-
malalle kelwolinen / cusa ne iotca Esiwal-
lan wirgas ovat / Keisarit / Cuningat ia
Ruhtinat / taitavat hywällä omalla tunnolla Elä / sillä
Jumala on sen itze säätänyt ia asettanut. Niinquin
Rom. 13. P. Pawali sano: Esiwalda ei ole yhtäkän muu-
toin cuin Jumalalda / ne wallat iotca ovat / ne
ovat Jumalalda säätyt. Item: Esiwalda on
Jumalan Palwelia sinun hywäxes. Ja Esiwallan
wirca on se / että hänen pitä hallitzeman niinquin HEr-
ra Christus itze sano / Maailmaliset Cuningat hal-
litzevat / ia ne ioille walda on / cutzutan armoli-
sixi Herroixi. Ja pitä hänen niin hallitzeman / että
hän ne pahat rangaise / ia niinen hywäin edestä wasta /
Rom. 13. sillä niinquin P. Pawali sano: Ei hän Miecka

huckan canna / hän on Jumalan Palwelia / hänelle yxi costaia rangastoxexi ioca paha teke. Ja P. Petari sano: Että he ovat Jumalalda lähetetyt / nijlle pahoille rangaistoxexi / ia nijlle hyville ylistöxexi. Pitä sentähden heidän rangaiseman pahan tekiät / eikä läpitze sormen catzoman / eikä säästämän nijtä pahoin tekiäitä: Sillä nijnquin Seneca sano: Pinguior victima Deo mactari non potest, quam homo sceleratus, Se on / Eij yxikän lihavambi Vfri taita teuraxi Jumalalle tehtä / cuin yxi pahan tekiä Inhiminen. Mutta iollei hän rangaise nijtä / nijn hän teke itzens osalisexi heidän synneistäns / ia on nijn wicapää sijhen syndijn / cuin se ioca sen tehnyt on / nijnquin Jumala Prophetan cautta sano / Achas Cuningan tygö: Sentähden että sinä päästit sinun käsistäs sen Miehen / ioca Cuoleman oli ansanut / pitä sinun Sielus oleman hänen edestäns / ia sinun Cansas / hänen Cansans edestä. Alamaiset pitä tästä oppeman / että he ovat Esiwallalle Alamaiset / nöyrät ia cwliaiset / nijnquin P. Pawali mana sanoden: Sentähden tule olla Alamaisen / eij ainoast nuhten / mutta myös oman tunnon tähden: Sen syyn tähden pitä teidän weron andaman / sillä että he ovat Jumalan Palweliat / iotca nijstä pitä waarin ottaman / nijn andacat nyt iocaitzelle mitä te welgoliset oletta / nijlle Wero / ioille Wero tule / nijlle Palca / ioille Palca tule / nijlle Cunnia ioille / Cunnia tule. Ja P. Petari sano: Olcat Alamaiset caikille Inhimilisille sädyille HErran tähden / ioco se olisi Cuningaille / nijn-

1. Pet. 2.

1. Reg. 2.

Rom. 13.

1. Pet. 2.

quin sen ylimäisen / taicka Päämiehille / nijnquin ne / iotca häneldä lähetetyt ovat / nijlle pahoin tekiöille tosin rangaistoxexi / ia nijlle hyville kijtoxexi.

Monemur de discrimine inter magistratũ & verbi ministros.

II. Että meidän HErra Christus täsä sano: Maailmaliset Cuningat hallitzevat / ia ne ioille walda on / cutzutan armolisix Herroixi / mutta eij te nijn: Sijtä me opeme / että swri eroitus on Eswallan ia Saarnamiesten wälillä. Sillä Cuningat ia Ruhtinat täsä ovat Maailmaliset Herrat / ia nijn caikilda cutzutan / nijn he myös täsä hallitzevat swren wallan ia woiman cansa / ia heidän Käteens on Miecka Jumalalda annettu / pahoia sen cansa rangaista / ia hyväin edestä wastata. Mutta Saarnamiehet eij nijn / Se on / eij heidän pidä nijn hallitzeman / mutta heidän pitä opettaman ia saarnaman Evangeliumi / Palweleman toinen toistans sillä lahialla / cuin he ovat Jumalalda saanet caiken nöyryden cansa manaman / neuvoman / ia lohduttaman: Sentähden P. Pawali cutzu saarnamiehet Christuxen Palweliaxi / ia haldiaxi Jumalan salaisuden ylitze. Tämä tosin wirca / cuin on Saarnan wirca / on swri ia corkia / ia ylitze käypi caicki Maailmaliset wirgat. Ja waicka eij he täsä hallitze Vlconaisella muoto / nijnquin Maailmaliset Cuningat ia Herrat / eikä canna Maailmalista Miecka: Nijn cuitengin he hallitzevat Hengelisestä / auttawat ylösrakendaman HErran Christuxen waldacunda Evangeliumin saarnan cautta / nijtä Jumalattomia ia covacorvaisia nuhtelevat ia rangaisevat Lain saarnan cansa / ia heitä synnistä päästävät.

Ja

Ja luke meidän HErra Christus heidän wircans ia palweluxens niin corkiaxi / että iotca heitä cwlit / ne cwlit händä / mutta ioca ylöncatzo heitä / hän ylöncatzo hänen. Ja waicka he täsä Jumalattomasa Maailmasa ylöncatzotan heidän vlconaisen nöyrydens tähden / niinquin HErra Christus heille sen on ennustanut / että heillä piti tusca oleman täsä Maailmas: Niin cuitengin tahto Jumala heille caicki ne käätä hywäxi / ia lupa suren palcan Taiwasa / Niinquin HErra Christus sano: Autuat oletta te / cosca Inhimiset pilcawat ia naurawat teitä / ia puhuwat caickinaista pahuta teitä wastan / walhetellen minun tähteni / Iloitcat ia Riemuitcat / sillä teidän Palcan on suuri Taiwasa / sillä niin he wainoisit Prophetait / iotca teidän edellän olit. Tämän cansa pitä Jumaliset Saarnamiehet itzens lohduttaman / ia kärsimän caickia mitä päälle tule: Ei heidän pidä wäsymän heidän wirgasans eikä suuttuman / mutta vscolisesta heidän wircans tekemän caiken rohkeuden cansa. Luc. 4. Ioh. 16. Matth. 5.

III. Opeme tästä / että waicka meidän ia caickein Jumalisten ia wanhurscasten pitä kärsimän täsä Maailmas risti / waiwa ia wastoinkäymistä / ynnä meidän HErran Jesuxen cansa / niin cuitengin ne caicki käätän meille hywäxi / Iloxi ia Riemuxi Taiwan waldacunnas. Sillä HErra Christus täsä sano: Että hän itze tahto meille toimitta ia walmista sen waldacunnan / ia lupa / että meidän pitä Syömän ia Juoman hänen Pöydällläns / ia nautitzeman sitä ijancaickista Ilo ia Elämätä: Mutta niin cuitengin /

ia sen ehdon cansa lupa meille sen tomitta / nijnquin hänen Taiwalinen Isäns on sen hänelle säätänyt / nijn hän tahto sen meille säätä. Että nijnquin hänen piti kärsimän / ia käymän hänen Cunniaans sisälle / nijn pitä myös meidän ia caicki Christiliset inhimiset kärsimän ynnä hänen cansans / ia nijn Cunniaan sisälle
Act. 14. käymän. Ja Apostolitten tegois seiso: **Että meidän pitä monen waiwan läpitze käymän Jumalan waldacundan.** Mutta mitkä nämät nykyiset waiwat owat sen Ilon suhten / cuin meille annetan tämän Elämän perästä? Eij mitäkän / nijnquin P. **Pawali** sen todista sanoden: **Että tämän nykyisen aian waiwat / eij ole yhtä sen Cunnian cansa / ioca meille pitä ilmoitettaman.** Sentähden eij meidän pidä täsä wieroiman risti eli tusca / eij myös pahaxi ottaman / mutta mielelläm kärsimän / tieten / että mitä me täsä kärsimme / ne caicki meille käätän ijancaickisexi Iloxi: Eij meidän täsä Maailmas pidä odottaman hywiä päiwiä / waan risti / murhe / waiwa ia wastoinkäymiset ne owat Jumalisten hercut täällä. Waan iotca eij näihin tahdo tytyä / mutta etziwät täsä hywiä päiwiä / nijn catzocan / ettei he saa cwlla / ynnä Rickan Miehen cansa ioca Helwetis macais / ne sanat
Luc. 16. cuin Abraham hänelle sanoi: **Muista / että sinulle olit hywät päiwät Eläisäs / ia Lazaruxelle sitä wastā pahat / nyt on hänelle Ilo / waan sinulle on Piina.** Josta meitä warielcon Jumala caickiwaldias / ia auttacon meitä sijhen waldacundan / ionga meidän HErra Jesus Christus on meille säätänyt. AMEN.

Evangelium Kirioitta P. Mattheus IX. Lugus.

SIihen aican / cosca Je-
sus sieldä käwi / näki hän yhden
Miehen istuvan Tulli Huo-
nesa / nimeldä Mattheus / ia
hän sanoi hänelle: Seura mi-
nua. Nijn hän ylösnousi / ia seuraisi händä.
Ja tapahtui / että Jesus atrioitzi hänen
Huonesans / ia catzo / monda Publicani ia
Syndistä / iotca olit tullet / ynnä atrioitzit
Jesuxen ia hänen Opetuslastens cansa. Cos-
ca Phariseuxet sen näkit / sanoit he hänen
Opetuslapsillens: Mixi teidän Mestarin
syöpi Publicanein ia Synneisten cansa?
Cosca Jesus sen cwli / sanoi hän heille: Eij
tarwitze ne iotca terwet ovat Läkäritä / mut-
ta ne iotca Sairastavat. Mutta paremin /
mengät ia oppicat mikä se on: Laupiutta

minä tahdon/ ia en Vffria. Sillä en tullut
minä wanhurscaita cutzuman / mutta syndi-
sitä parannoxelle.

Exordium à dicto. Psal. 68.

E Pyhä Cuningalinen Propheta Dawid sano hänen Psalmisans: HErra anda sanan swren Evangelisterein ioucon cansa. Joilla sanoilla Propheta ylistä Jumalan swren Armon ia Laupiuden Inhimisen Sucucunda cohtan / sentähden että hän hänen P. Sanans / iosa caiki meidän Sielun autuus seiso runsasti / andapi myös Evangelisterit ia opettaiat swrisa ioucoisa / iotca hänen P. Sanans iulgistavat ia saarnavat / ia mana meitä ia caickia Christilistä Inhimistä tundeman sitä swrta hyvä työtä / ia Jumalata sen edestä Kijttämän ia Cunnioittaman. sentähden myös Jumalan seuracunda aina pitä iälki muisto meidän HErran Jesuxen Christuxen Apostoleista / iotca tämän saman HErran sanan / ia sen puhtan Evangeliumin opin ovat hänen Käskyns iälkin saarnanet ymbäri caiken Maailman / senpäälle / ettei me vnhotaisi sitä hyvä työtä / mutta aina muistos pidäisimme ia seuraisimme heidän oppians / olisimme myös wahvat uscosa ia tunnustoxesa / nijnquin he ovat olluet. Ja sen saman syyn tähden / me myös tänäpäiwän muisto pidäm P. Mattheuxesta / ioca myös on ollut meidän HErran Jesuxen Christuxen uscolinen Apostoli ia Evangelista / ia eij ainoastans uscolisesta saarnanut Evangeliumita / mutta myös on sen kirioittanut. Tämä Matthæus on ollut Alphein poica / nijn-

quin hän itze sijtä kirioitta/ yxi Weronottaia ia Tullinäri: Mutta meidän HERra Christus on hänen Tulli Huonesta sijhen corkian wircan/ Apostolin wircan cutzunut/ nijnquin täsä Evangeliumisa seiso/ iälken HErran Christuxen Taivasen astumisen. Sijtte cuin hän ynnä muiden Apostolein cansa oli saanut sen Pyhän Hengen/ on hän saarnanut Judeasa/ sieldä hän on mennyt Aethiopiā/ia sielä saarnanut caxikymmendä Aiastaicka/ ia on monda Tunnustähtiä tehnyt/ ia wijmein on hän hänen werens ia Cuolemans cansa wahvistanut hänen oppins.

Nijn palio cuin tämän päiväisen Evangeliumin tule/ on se sangen lohdulinen caikille syndisille Inhimisille: Sillä se osotta/ että meidän HErra Jesus Christus eij ole wieroinut ia ylöncatzonut syndisiä/mutta on Armoinut heidän cansans. Ja cosca Phariseuxet napisit sitä/ että hän söi syndisten cansa/ nijn hän wastaisi ia sanoi: Ettäne terwet eij tarvitze Lääkäritä/ mutta sairat: Ja että hän oli tullut tähän Maailman cutzuman syndistä parannoxen. *Summa Evangelij.*

Ja yhtensopi tämä Evangeliumi sen colmanen Cappalen cansa meidän Uscon tunnustoxes/ sentähden/ että täsä saarnatan meidän HERran Jesuxen Christuxen wirgasta/ ia swresta armosta caickia syndistä wastan/ ia että hän heidän tähdens on tullut/ cutzuman heitä parannoxen.

Tämä Evangelium iaetan cahten Osan: *Propositio bimembris.*

I. On P. Mattheuxen cutzumisest Apostolin wircan.

II. On sijtä puhesta / cuin on ollut HERran Christuxen ia Phariseusten wälille.

Ensimäinen Osa.

Nijn pallio cuin tähän Ensimäisen Osan P. Mattheuxen cutzumisesta tule / edespane Evangelista sen neliän Astan haaran cansa.

I. I. On sijtä Personasta / ioca on cutzunut Pyhän Mattheuxen / ia cusa hän on cutzunut.

Circumstantia est personæ & temporis.

Cosca Jesus sieldä kävi.

Näisä sanoisa Evangelista caxi Astan haara edestuotta.

Circumstantia personæ.

1. Cuca se on ioca cutzunut on / nimittäin / HErra Jesus Christus / ioca on meidän Sielun paimen ia Pispa / ia lähettä aina uscolisia työwäke hänen elohons / ia annoi Jerusalemin saarna miehet. Hän on cutzunut Apostolit saarna wircan / ia lähettänyt heitä ymbäri caiken Maailman saarnaman Evangeliumi / ia wielä nyt lähettä ioca hetki : Sillä eij hän ioutilas istu Taivas Isäns oikialle kädelle / mutta anda ia iacapi Ihmisille hyviä lahioia / mwtamat hän on pannut Apostolixi / mwtamat Prophetaixi / mwtamat Evangelistereixi / mwtamat Paimenixi ia opettaiaxi.

1. Pet. 2. Matth. 9. Esa. 41. Ephes. 4.

Circumstantia temporis.

2. Cosca hän on cutzunut ? Silloin / cosca hän sieldä kävi / nimittäin / Capernaumista / cusa hän oli parandanut yhden Halvatun Miehen ioca Wuotesa macaist / ia Jumalisilda miehildä cannetin hänen tygöns : Silloin tämä tapahtui / nijnquin P. Mar-

Mar. 2.

cus ia Lucas tietä andavat. Ja P. Marcus sano/ että cosca Jesus ulgosläxi/ meni hän Meren puolen/ nimittäin Tyberian Meren ionga rannasa Capernaum macaist/ ia osotta sen cansa/ ettei hän ole cauvain yhdesä paicasa ollut/ eikä coscan itzens säästänyt/ mutta aina waeldanut/ Saarnanut ia Opettanut. *Luc. 5.*

II. On sijtä personasta ioca cutzuttin/ ia cusa hän cutzuttin: *II. Circumstantia personæ vocatæ.*

Näki hän yhden Miehen istuvan Tulli Huonesa Mattheus nimeldä.

Täsä hän taas cahtalaiset Astat edespane.

1. Että Jesus näki yhden Miehen istuvan Tulli Huonesa/ ia osotta Evangelista näillä sanoilla/ misä wirgas tämä Mies on ollut/ nimittäin/ että hän oli yxi **Publicanus** eli Weron ottaia/ ioca istui Tulli Huonesa/ ylöscannoi Tulli/ ia enämbi Tullista ia Werosta/ ia corco rahasta piti/ cuin Mosexen ia Prophetain kirioituxista. Ja waicka se Tullinärin wirca itzestäns eij ollut paha eli luvatoin: Sillä Jumala on itze sen säätänyt ia asettanut/ että Alamaiset pitä Esiwallalle andaman Weron ia Tullin/ nijnquin P. Pawali sijtä kirioitta Romarein tygö: **Että Alamaiset pitä Esiwallalle Tullin andaman/ sillä että hän on Jumalan Palwelia.** Nijn andacat/ sano hän nyt iocaitzellä mitä te welgoliset oletta/ nijlle Wero/ ioille Wero tule/ nijlle Tulli/ ioille Tulli tule. Ja sentähden taitavat myös Palweliat hywän oman tunnon cansa ylöscanda Tulli ia Wero Alimaisilda. Mutta sijhen aican cuin P. Mattheus ylös- *Aspectus Christi.* *Rom. 13.*

cannoi Tullia / se wirca wäärin käytettin: Sillä ne iotca silloin Tullinärit olit / ne Arenderaist ia ostit coco Tullin Romarin Keisarilda / yhden wissin summan Rahä edestä / ionga he sijtte Alimaisilda swren ia ylönmuodottoman casvon cansa ylöscannoit / ia tegit monella wääryttä ia wäkivalda / ia sentähden pidettin caikilda iulkisynnisten edestä / nijn ettei yxikän tahtonut heidän cansans pitä cansakäymistä. Nijnquin

Matth. 4. nijstä sanoista / iotca seisovat P. Mattheuxen tykönä / taitan ymmärtettä / cusa HErra Christus sano. Joca eij cwle Seuracunda / nijn pidä händä nijnquin Pacanata ia Publicania. Tämän caldainen oli tämä Mattheus ioca Tulli Huonesa istui / ia heidän puolestans Tulli ylöscannoi: Cosca HErra Christus sijtä ohitze kävi / nijnquin hän itze tunnusta täsä Evangeliumisa on hän istunut Tulli Huonesa / ia Weroa ylöscandanut / mutta Jumalan swresta armosta cutzuttin Apostolin wircan.

Expreßio nominis. 2. Että sen Miehen Nimi on ollut Matthæus / ioca Nimi nijn palio merkitze cuin Jumalan lahia / ionga Jumala hänen armostans on käändänyt parannoxen / ia teki hänen Apostolixi. P. Marcus nimittä

Mar. 2. Luc. 5. hänen Levin Alphein poiaxi / P. Lucas myös cutzu hänen Levi / mutta ios hän on ollut Levin Sugusta / taicka se on ollut hänen Lijcanimens / sijtä Evangelista eij mitäkän kirioita.

Forma seu modus vocationis. III. On sijtä cutzumisen muodosta cuinga hän on cutzuttu Apostolin wircan.

Ja hän sanoi hänelle: Seura minua.

Näillä sanoilla meidän HErra Jesus Christus

eij ainoasta cutzu ia käändä P. Mattheusta parannoxen sijtä syndisestä elämästä / ia oikian uscon / mutta myös teke hänen Apostolixi / ia käske händäns seurata. Nijnquin hän tahdois sano: Minä näen että sinä olet yhdes syndises elämäs / ia palio wäryttä teget Alimaisilla sen ylönpaldisen Tullin cansa / iongas heildä swren woiton ia ylönpaldisen casvon cansa ylöscannat / ia se tule sinulle swrexi Sielun wahingoxi: Sentähden ylönanna se wirca / ia seura minua / ia ole minun cansani / senpäälle / ettäs mahdaisit tulla minun oppijn / ia nähdä ne Tunnustähdet / cuin minä tegen: Sillä minä tahdon tehdä sinun Apostolixi / että sinun pitä saarnaman Evangeliumi täsä Maailmas / ia sen ulconaisten Tunnustähtein cansa wahvistaman. Näin P. Mattheus ylitze hänen aiatoxens / tuli käätyxi syndisestä elämästä / corkian Apostolin wircan / ia osotta sen cansa HErra Christus / että hän tuli Mailman syndistä cutzuman parannoxen.

IV. On Pyhän Mattheuxen cwliaisudesta: Obedientia Matthæi.

Nijn hän cohta ylösnousi ia seuraisi händä.

Eij hän cauvain aiatellu / ios hänen piti seuraman HErra Christusta taicka eij / eikä myös kysynyt neuvo omalla iäriellans / mutta oli cwliainen / ia cohta seuraisi händä. Nijn wäkevät ia woimaliset olit HERran Christuxen sanat cuin hän sanoi hänen tygöns / että hän cohta käänsi hänen parannoxen ia oikian uscon / ia seuraisi händä / ia annoi itzens hänen tahdons alla / ylönannoi Tulli Huonen cusa hän istui / iätti sijhen Rahan cuin hän oli ylöscandanut / Tulli Kiriat ia caic-

ki/ia sijtä hetkestä oli aina HErran Christuxen cansa/
ia tuli nijn Maailmalisesta wirgasta Hengelisen wircaan. Ja cutzui cohta HErran Christuxen hänen Huonesens/ ia teki yhden swren wieras pidon hänelle/ nijnquin P. Lucas sano: Ja sen cansa tahdoi osotta hänen kijtollisudens HErralle Christuxella/ sen hywän työn edestä/ että hän käänsi hänen sijtä pahasta
Luc. 5. syndisestä elämästä/ ia cutzui hänen sijhen Pyhän Apostolin wircan.

Loci Com: Iæ Partis.

Opetuxet ensimäisestä Osasta.

Monemur hic, exactores nostros esse similes publicanis.

I. OPeme täsä/ että nijnquin tämä Mattheus on istunut Tulli Huonesa/ ia Tullia swren casvon ia woiton cansa ylöscandanut/ nijn ombi ottomiehet enimäst cuin on Foudit/ Skriffvarit/ Nimitösmiehet/ Lucumiehet/ ia muut iotca iongun oton päälle owat (paitzi monicahdoia iotca cuitengin harvat ovat) Weron/ Gärdin/ ia muut päälle panot swren woiton ia casvon cansa ylöscandavat/ ia sen cansa pettävät sekä Eswallan että Alamaiset: Sillä he ylöscandavat wäärällä mitalla ia wäärällä Pundarilla/ swremalla ylösottavat ia wähemäl ulgosandavat/ ia se cuin sijtä iääpi ylitzen/ sen he panevat heidän hyväxens. Monicahdat taas caxi ia wielä colme kertaisesta sen ylöscandavat: Sillä he wijden ia cuuden Wuoden perästä käyvät/ia waativat ulgos sitä/ cuin io ennen ylös cannettu on/ ia teke sijnä Rästi/cusa eij yhtäkän Rästiä ole. Ja waicka köyhä Talonpoica sano caicki maxanens/ nijn eij se

mitä-

mitäkän auta: Sillä he wetäwät edes heidän lucukiriansa/ ia sanovat sijnä seisovan/ ettei hän ole wielä maxanut/ ia käypi hänen päällens nijn covin/ että hänen täyty maxa toisen kerran/ iollei muulla nijn ainoalla Lehmällä ia Häriällä/ ionga he häneldä ottavat/ ioca cuitengin aina Esivallalda kielty on/ ettei pidä ainoa ottaman/ ia nijn nylkewät sen köyhän/ että he häneldä caicki pois ottavat wastoin Laki ia oikiutta/ ia sitä Christilistä rackautta/ ia wiewät hänen paliaxi/ ia hänen Cotons ia Cartanons sen cautta kylmillä iääpi/ nijn että hänen täyty otta sauvan Käteens/ ia käymän keriämän/ mutta itzens he tekewät Rickaxi/ rakendavat ylös swria Cartanoita heillens. Eikö se ole istua Matthæuxen cansa Tulli Huonesa/ ia swren woiton cansa Tullia ylös canda? Eikö se ole pettä Köyhä Lähimäistäns/ ia hänen hikens ia wäkens wäärydellä/ ia pian sanottu/ warcaudella poisotta? Mutta Jumala hänen oikian Duomions cansa sen nijn laitta/ ettei hänen sijtä palio hyvä ia hyödytöstä ole/ sillä se menä nijn cuin tule: Ja nijnquin sanan lascus on: De male quæsitis, nō gaudet tertius hæres, Se on: Sijtä wäärin cocon pannusta Calusta/ colmas perilinen ei palio iloitze. Sentähden cavahtacan heitäns/ ne cuin Matthæuxen cansa Tulli Huonesa istuvat/ ia Wero ylös candavat/ että he wircans vickein tekewät/ ia eij kenengän tege wäärytta/ eikä enämbi ylös canna/ cuin heidän tule. Nijnquin P. Johannes Castaia sanoi Weron ottaiaille/ ettei heidän pidä enämbi waatiman/ cuin heille oli säätty. Sentähden Luc. 3.
myös tehkän parannoxen ia seuracan P. Mattheu-

Matth. 3. xen tykönä seiso: Kirves on pandu puun juren/ iocainen Puu/ cuin eij tege hywä hedelmätä/ se pois hacatan ia heitetän tulen.

Discimus Deum non potentes, sed humiles & contemptos vocare ad ministeriū. 1. Cor. 1.

II. Opeme/ ettei Jumala nijtä cuin swret ia corkiat ovat tässä Mailmasa cutzu saarna wircan/ mutta ne nöyrät ia ylöncatzotut Maailman silmäin edes. Nijnquin P. Pawali kirjoitta hänen Epistolasans Corinthereintygö sanoden. Catzocat rackat weliet/ teidän cutzumisen päälle/ eij monda Lihaliset wissat/ eij monda swresta Sugusta ole cutzutut/ mutta se cuin hullu on/ sen ombi Jumala Vlgoswalinnut/ että hän ne wissat häpiän saattaisi/ ia mitä heicko oli Maailman edes/ sen on Jumala Vlgoswalinnut/ että hän ne wäkevät häpiän saattaisi. Ja se cuin oli wapatoin ia ylöncatzottu/ on Jumala Vlgoswalinnut/ ia se cuin eij mitäkän ole/ että hän tyhiäxi tekisi sen/ ioca iotaki on/ Senpäälle/ ettei yxikän Liha taidais kerscata hänen edesäns. Esimerkiä senpäälle on meille sekä Wanhasa että Vdesa Testamentisä: Sillä Jumala sekä Prophetat että Apostolit on cutzunut ia Vlgoswalinnut köyhästä Sugusta/ Moses oli
Exod. 3. lammasten Paimen/ ia caitzi hänen Appins Jethron Lambaita/ cosca Jumala hänen cutzui sijhen corkiahan Prophetan wirkan/ ia teki hänen Ruhtinaxi Israe-
1. Reg. 19. lin Cansan ylitze. Elizeus oli yxi peldo Mies/ ioca kyndi Härillä peldo/ cosca Jumala hänen cutzui
Amos. 1. saarnaman. Amos Propheta oli yxi Carian paimen Tekoas/ cosca HErra hänen cutzui Prophetan wircan/ nijnquin hän sen tunnusta/ ia toises paicas hän sa-

no: Minä olen yxi Carian Paimen/ mutta HErra otti minun pois Laumasta / ia sanoi minulle/ mene ia Prophetera minun Cansallen Israelis. Amos. 7
Nijn myös mwt Prophetat enimäst ovat köyhästä ia nöyrästä Sugusta vlgostulluet. Samalmuoto myös HErran Christuxen Apostolit ovat köyhästä Sugusta ollet / ia olit monicahdat Calamiehet / monicahdat Weronottaiat/ iotca ovat ollet sangen yxikertaiset ia taitamattomat Miehet / iotca eij ikänäns ole Kiria oppenet / nämät HERra Christus vlgosvalitzi Apostolixi/ ia nijnen cautta annoi saarnata Evangeliumi ymbärins caiken Maailman. Ja wielä nyt cutzu saarna wircan/ eij Engeleitä Taivasta/ eikä swri Heroia maan päälle / mutta köyhiä ia nöyriä Miehiä Maailman edesä: Senpäälle / että he iotca heicot ia syndiset Inhimiset ovat/ mahdaisit sitä paremin nijtä syndistä ylösoienda ia lohdutta.

III. Opeme/ että cosca Jumala cutzu meitä yhteisen cutzumisen cansa parannoxen/ taika iongun erinomaisesta cutzupi iohungun wircan / nijn pitä meidän oleman cwliaiset / ia cohta seuraman händä: Sillä Jumala caickiwaldias cutzu saarnamiestē cautta caickia Inhimistä parannoxen/ ia tahto että caicki pitä käändämän itzens Jumalan tygö / ia tekemän parannoxen/ ia uhca caickia nijtä / sekä nykyisellä että ijancaickisella rangaistoxella rangaista/ iotca eij parannosta tahdo tehdä. Meidän HERra Christus myös cutzu caicki syndistä tykōns P. Mattheuxen tykönä cusa hän sano: Tulcat caicki minun tygöni/ iotca työtä teette/ ia olette synnillä rascautetut / ia minä tahdon

Monemur Deo vocanti obtemperandū esse.

Matth. 11.

teitä

teltä wirgotta. Tällä cutzumisella pitä meidän cwliaiset oleman / ia cohta seurgman / eij meidän pidä wijvyttämän / eikä lyckämän yhdestä aiasta nijn toiseen / mutta cohta lackaman synnistä / ia parannoxen
Psal. 95. itzem käändämän. Nijnquin Psalmija sciso: Tänä päiwän ios te cwletta HErran Änen / nijn älkät covendaco teidän sydämitē / nijnquin se Meribas tapahtui / ia nijnquin se tapahtui Massas Corwesa / cosca teidän Isän kiusasit minua / ymmärsit ia nägit minun työn ia tekoni. Eij Jumala sitä tahdo / että meidän nijn pitä wijvyttämän parannoxen cansa / nijnquin Ambrosius sano: Nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia. Se on / Eij P. Hengen armo tahdo sitä / että iocu wijvyttä taicka lyckä yhdestä hetkestä toiseen. Ja se on sangen waaralinen ia wahingolinen Jnhimisellä / ios hän wijvyttä sen toivon cansa / että hänen pitä wielä cauvain elämän / ia eij cuitengan tiedä cuinga cauvan hän elä: Sillä Cuolema aina tule / ia otta pois ennen cuin hän luulecan / nijnquin meille on monda Esimerkiä sen päälle / cuinga monda äkistä Cuolevat / moni terwenä pane Ehtona maata / ia Huomeneldain löytän Cuoluna / moni Huomenelta terwenä ylösnouse / ia Ehtona Cuoluna macapi. Sentähden eij mahda yxikän wijvytellä / mutta cohta / cosca wielä armon aica käsis on / tehdä parannoxen / senpäälle / että hän olisi walmis / cosca Cuolema päälle tulepi: Samalmuotto myös / cosca Jumala tahto iongun cutzu saarna wircan / nijn eij pidä yxikän händäns tacaperin wetämän / eikä estälemän itzens iongun syyn tähden /

mutta pitä oleman cwliainen/ ia cohta seuraman nijn-quin Matthæus teki.

IV. Opeme tästä/ cuinga wäkewä ia woimalinen on Jumalan sana/ ia mitä se waicutta ia matcan saat-ta/ nimittäin/ autuuden nijsä iotca sen uscon cansa wastan ottavat: Nijnquin P. Pawali sano hänen Epistolasans Romarein tygö/ cusa hän cutzu Juma-lan sanan ia Evangeliumin Jumalan woimaxi/ sano-den: Evangelium on Jumalan woima caikille nijlle autuudexi iotca Vscovat. Ja Apostoleitten tegoisa cutzutan se elämän sanaxi. Nijn myös sijnä Epistolas Hebreerein tygö/ cutzutan se eläväxi ia woimalisexi/ cusa näin seiso: Jumalan sana on elävä ia woima-linen/ ia terävämbi cuin locu caxiteräinen Miec-ka/ ia tungepi läpitze sijhen asti/ että se Sielun ia Hengen eroitta/ nijn myös ytymet ia luut. Ja meille on monda Esimerkiä senpäälle/ cuinga woima-linen Jumalan sana ombi/ nijnquin myös täsä Evan-geliumis seiso/ että cosca meidän HErra Christus Jesus sanoi Mattheuxen tygö/ ioca istui Tulli Huo-nesa/ seura minua/ nijn hän cohta nousi ylös ia seurai-si händä. Nijn myös se tapahtui Zebedeuxen poi-cain/ Jacobuxen ia Johannexen cansa/ että cosca he Isäns cansa istuit Wenhesä/ ia paransit heidän wercoians/ ia HErra cutzui heitä/ nijn he cohta iätit heidän Wenhensä ia Isäns/ ia seuraisit händä. Sa-malmuotto se tapahtui silloin/ cosca Jesus kävi Gali-lean meren tykönä/ ia näki Simonin ia Andream hänen weliens werkoians Meren heittävän/ ia sanoi heille/ seuracat minua/ nijn he cohta iätit wenhensä

Monemur de potentia & efficacia verbi Divini.

Rom. 1.

Heb. 4.

Matth. 4.

Mar. 1.

Act. 9. ia seuraisit händä. Cuinga woimalinen oli se sana
cuin HErra Christus sanoi Sauluxen tygö / cosca
hän tiellä aioi Dammascun: Saul Saul / mixi si-
nä wainot minua. Sillä hän cohta wastaist sanoden:
HErra / mitäs tahdot että minun pitä tekemän.
Cuinga woimalinen oli Jumala P. Petarin Aposto-
Act. 2. lin cansa / cosca hän ensimäisellä saarnalla cuin hän pi-
ti Helluntain päiwän päälle / käänsi colme tuhatta
Act. 4. Inhimistä / iotka cohta annoit heitäns Castetta. Ja
monicahdain päiwäin perästä käänsi hän myös monda /
nijn että mies lucu tuli wijsi tuhatta / iotca sanan cwlit
ia uscoit. Näin wäkewä ia woimalinen on Jumalan
sana ollut P. Petarin swsa. Ja nijnquin silloin Ju-
malan sana on ollut woimalinen / nijn se wielä nyt io-
ca hetki on woimalinen / ia teke swren Hedelmän /
nijnquin Esaian Prophetan tykönä Jumala itze sano:
Esa. 55. Nijnquin sade ia lumi lange Taiwast / ia ei tule
sinne iällens / mutta casta maan ia teke Hedel-
mälisexi / nijn että hän anda siemenen kylwä / ia
Leipä syötä / nijn pitä myös sanan ioca minun
swstani vlogos käypi oleman / ei sen pidä palaa-
man turhan eli huckan minun tygöni iällens /
mutta pitä tekemän sitä cuin minulle on otoli-
nen.

Toinen Osa.

Analysis IIæ Partis Tria membra continens.

SIinä edelmäises osas sanottin / cuinga
meidän HErra Christus Jesus on cutzunut P.
Mattheuxen Apostolin wircan: Seura nyt
se Toinen / sijtä puhesta cuin on ollut Phariseusten ia

hänen

hänen wälillens. Ja edestuotta Evangelista tämän Toisen osan colmesa erinomaisesa Cappalesa.

I. On sijtä tilasta ia syystä tähän puhesen / cuin on ollut heidän wälillens: Occasio colloquij.

Ja tapahtui / että Jesus atrioitzi hänen Huonesans / ia catzo / monda Publicanit ia Syndiset / iotca olit tullet ynnä atrioitzeman / Jesuxen ia hänen Opetuslastens cansa.

Näisä sanoisa Evangelista cahtalaiset Asiat edespane.

1. Että Jesus atrioitzi hänen Huonesans / nimittäin / Mattheuxen Huonesa. P. **Lucas** sano / että hän teki hänelle suuren wieraspidon Huonesans. Tämän wieraspidon cansa hän on tahtonut osotta hänen kijtolisudens HErra Christusta wastan / sentähden / että hän armolisten Silmäinsä cansa catzahti hänen puolens / cosca hän istui Tulli Huonesa syndisesä elämäsä / ia sulasta armosta Cutzui hänen corkian Apostolin wircan. Accubitus Christi.

2. Että monda Publicania ia syndistä / iotca olit tullet / ynnä atrioitzit HErran Christuxen ia hänen Opetuslastens cansa. Täsä hän nimittä / ne wierat iotca sijnä owat olluet / ia ylösluke täsä Colminaiset wierat / ioista meidän HErra Jesus Christus on ollut ensimäinen ia ylimäinen / eij waiwoin sijnä / mutta myös ylitze Taiwan ia Maan / ionga tähden myös se wieraspito oli walmistettu: Sitälikin hänen Opetuslapsens iotca olit hänen seurasans: Colmanet ia wijmeiset wierat olit Publicanit ia syndiset / iotca sijhen suuresa Accubitus peccatorū simul cum Christo.

ioucosa tullet olit. Ja ilman epäelemätä on P. Matthæus heidän sithen cutzunut yhdestä Christilisestä rackaudesta/ Senpäälle/ että he tulisit myös käätyxi HErralda Christuxelda parannoxen ia oikian Vscon: Näitä HErra Christus ei wieroinut eikä ylöncatzonut/ mutta Söi ia Joi heidän Cansans.

II. On Phariseusten napistoxesta:

Calumnia & murmur Pharisæorum.

Cosca Phariseuxet sen nägit/ sanoit he hänen Opetuslapsillens: Mixi teidän Mestarin syöpi Publicanein ia Syndisten cansa?

Täsä ne Vlcocullatut Phariseuxet osottavat heidän Coreudens ia Ylpeydens/ että he pidit itzens ylön pyhänä/ ettei muut Jnhimiset/ erinomaiset syndiset/ ollet mahdoliset oleman heidän seasans/ ia sentähden heitä ylöncatzoit/ ia cosca he nägit/ että HErra Christus piti cansa käymistä Publicanusten ia Syndisten cansa/ ia Atrioitze heidän cansans/ niin he sitä swresta ihmettelit/ napisit ia händä panettelit sentähden/ nijnquin he täsä tegit/ ia sanoit hänen Opetuslapsillens: **Mixi teidän Mestarin syöpi Publicanein ia Syndisten cansa:** Ja tahtovat he nijn palio sano: Teidän Mestarin teke swren Pahennoxen sen cansa/ että hän Atrioitze Publicanein ia iulki synnisten cansa/ ioita muut caicki wieroivat ia ylöncatzovat/ ninquin pahantekiöitä/ eikä yxikän Cunnialinē Mies tahdo puhutella heitä: Jos hän olisit oikia opettaia/ ia nijn pyhä quin hän itzens pitä/ totta hän cartaisi ia wältäisi heitä/ mutta että hän yhteyttä heidän cansans pitä/ osot-

ta hän sen cansa / ettei hän ole parembi cuin he/ mutta on niin swri syndinen cuin he ovat. Näin nämät pahanelkiset ia Viecocullatut Phariseuxet pilcavat ia panettelevat meidän HERra Jesusta Christusta / ia caicki hänen tekonsa ia puhensa pahoin päin käändä=vät/ ia tahtovat hänen sen cansa saatta Inhimisten wi=han ia wainon / että he pidäisit hänen syndisen iapa=hantekiän edestä/ niinquin ne Publicanit ia Syndiset olit/ ioiden cansa hän yhteyttä pitäpi. Mutta nämät Jumalattomat Phariseuxet tekevät hänelle swren wäärryden siinä Asiasa/ ia swresti erhettyvät/ eikä tah=do catzoa sen syyn päälle/ionga tähden hän Söi ia Joi heidän cansans/ nimittäin / eij sentähden että hän oli syndinen/sillä hän on se wiatoin Jumalan Caritza ion=ga swsa / niinquin Esaias sano / eij yhtäkän petosta löytty/ mutta sentähden/että hän käännäisi heitä pois synnistä parannoxen. Esa. 53.

III. On HERran Christuxen wastauxesta/ iol=la hän tacaperin aia heidän pilcans ia panetoxens / ia wetä tähän sijalle Colme perustosta ia todistosta. *Apologia Christi.*

1. On/ ionga HErra Christus otta hänen wir=gastans: 1. *Argumentum sumit ab officio suo.*

Cosca Jesus sen cwli/ sanoi hän heille: Eij tarvitze ne iotca terwet ovat Lääkäritä/ mutta ne iotca sairastavat.

Meidän HErra Christus Jesus täsä wetä hänens yhden Lääkärin werraxi/ ia sano / että hän on se Tai=valinen Lääkäri / iotca lääkitze Sielun havat ia tahto sano niin palio: Te Jumalattomat Phariseuxet pa=netteletta minua sentähden/että minä Syön ia Juon

Publicanein cansa / ia tahdotta minua tehdä syndisexi / nijnquin hekin ovat: Mutta teidän pitä sen tietämän / etten minä sentähden Atrioitze heidän cansans / mutta sentähden / että minä käännäisin heitä parannoxen. Sillä nijnquin yxi Lääkäri eij sentähden käy sairan tykönä / että hän on itze sairas eli kipiä / mutta sentähden / että hän tekisi hänen terverxi / ia parannaisi hänen haavans: Nijn minä myös ioca Sielun Lääkäri olen / syndisten cansa tegen / Syön ia Juon heidän cansans / senpäälle / että minä heidän Sieluns haavat tervexi tekisin ia heitä parannoxen käändäisin / sillä nämät köyhät syndiset ia Publicanit tarvitzevat Lääkäritä / ia sentähden tule minun olla heidän cansans / että minä heitä parannaisin.

2. *Argumentum sumit à testimonio scripturæ, seu mandato divino.* 2. On / ionga hän otta P. Raamatun todistoxesta:

Mutta paremin mengät ia oppicat mikä se on: Laupiutta minä tahdon ia en Uhri.

Ose. 6. Nämät sanat hän otta Osean Prophetiasta / cusa näin seiso: **Minulla on halu rackautten / ia eij Uhrin / ia Jumalan tundon / ia eij polto Uhrin.** Ja sen cansa nuhtele Phariseuxia / iotca luotit caicki Uhrein päälle / ia luulit sijnä caiken Inhimisen autuuden seisovan ia laupiuden työt he unhotit / iotca cuitengin Jumalalle ovat otolisemmat / cuin ne ulconaiset Uhrit cuin he teit.

Argumentum sumit à fine sui in hunc mundũ adventus. 3. On / ionga hän otta sijtä syystä / mingätähden hän tähän Maailman tullut on.

Sillä en minä tullut wanhurscaita cutzuman / mutta syndisiä parannoxen.

Wan-

Wanhurscasten cansa hän täsä ymmärtä ne Ulcocullatut Phariseuxet / eij sentähden / että he olit wanhurscat / mutta että he tegit itzens wanhurscaxi heidän ulconaisen Pyhän elämäns tähden / waan heidän Sydämens oli täynäns saastaisutta ia syndi: Nijnquin HErra Christus tahdoisi sano: Te ulcocullatut Phariseuxet pidät itzen wanhurscana ia pyhänä / ia sentähden eij te lwle tarvitzevan minua / mutta te olette cuitengin täynäns syndiä ia pahutta. Ja en löytänyt minä yhtäkän wanhurscasta täsä Maailmas / mutta syndistä Inhimistä / sencaltaisia cuin te olette. Ja nijden syndisten tähden minä olen tullut Maailman / cutzuman heitä parannoxen: Ja tämän syyn tähden pitä minun oleman syndisten cansa / että minä heitä lohdutaisin ia oikialle tiellä saataisin.

Opetuxet toisesta Osasta.

I. OPeme täsä / mikä nijnen Jumalattomitten Inhimisten / iotca muita panettelevat / luondo on / nimittäin se / että he aina tahtovat heidän lähimäisestäns pahoin puhua / ia heidän hyvän Nimens ia sanomans turmella / eij he sitä tee iulki ia silmäin edesä / eikä sen cwllen / iota he panettelevat / mutta salaisesta takana korvin. Ne iotca sencaltaiset ovat / tekevät swren synnin Jumalata wastan / ia swren wääryden ia wahingon sille / iota he panettelevat: Sillä he pyytävät händä pois hänen Cunnialdans / ia hyvälda sanomaldans heidän pane- *Discimus indolem calumniantium.*

toxens

toxens cansa. Nijnquin nämät Jumalattomat Phariseuxet ovat tehnet / että cosca he nägit HErran Christuxen Acrioitzevan Publicanein ia syneisten cansa / nijn eij he sitä soimanet hänen cwldens / mutta panettelit händä tacana Corvin Apostolein edesä / sanoden: Mixi teidän Mestarin Syöpi ia Juopi synneisten cansa? Jos he olisit ollet Jumaliset ia Cunnialiset Miehet / nijnquin he pidit itzens / nijn piti heidän ystävälisestä sanoman hänelle itze / ia eij tacana Corvin händä panetteleman. Ja nijn caicki Jumalattomat Inhimiset tekevät / ia eij silmäin edesä sano / mutta tacana Corvin toista panettelevat / ia pahoin heistä puhuvat / ia nijnquin Kykärmet taka pistävät. Sentähden se Cuningalinen Propheta David sencaltaisten Inhimisten Kielet wetä terävän
Psal. 120. nuolen werraxi / sanoden: Mitä yxi paha Kieli taita sinun tehdä / ia mitä se taita matcan saatta? Hän on nijnquin yhden wäkevän terävä nuoli / ia nijnquin tuli Catavisa. Ja se Pacanalinen wijsas Mies Plato wetä ne hulluin ia wimmaturin Inhimisten werraxi / iotca taidoldans pois ovat. Diogenes cosca hänelle kysyttin: Cutca pedot myrkylisemmät ia wahingolisemmat ovat / nijn hän wastaist ia sanoi: Että yxi paha Kieli ioca toista tacana Corvin panettele. Nijn myös Herodotus sano / että panetus on yxi wahingolinen cappale / sekä sillä ioca panettele / että sillä ioca sen cwle / ia cohta uscopi: Sillä se ioca panettele / teke Jumalan Käskyä wastan / ia wetä rangastoxen hänen ylitzens: Ja se ioca cohta uscoennen cuin hän hyvin tietä / teke myös swren synnin:

Wijmein sillä Inhimiselle iota panetellan / tapahtu wäärys ia wäkiwalda / sentähden / että hänen Cunnians ia hywä sanomans sen cautta tule turmelluxi. Oppican sijs itzecukin tästä wälttämän panetosta / ia caikista hywin puhuman ia parhain päin käändämän.

II. Että meidän HErra Jesus Christus on se ylimäinen ia paras Sielun Lääkäri / ioca caicki Sielun haawat / ia särietyt Sydämet taita läkitä ia terwexi tehdä / nijnquin hän cutzu hänens täsä Evangeliumis sentähden Lääkärixi / ioca tähän Maailman on tullut / syndisitä cutzuman parannoxen / nijnquin Psalmisa seiso: HErra teke ne terwexi / ioilla on särietyt Sydämet / ia sitopi heidän kipuns. Ja on tämä Taiwalinen Lääkäri sangen ahkera hänen wirgasans. Maailmaliset Lääkärit owat usein laiscat / ia hitat etzimän sairaita / mutta hän eij unhoda nijtä murhelista ia särietyitä Sydämitä / mutta ne aina lohdutta ia wirgotta. Maailmaliset Lääkärit waicka cuinga hywät ia oppinuet he owat / eij taida cuitengan parata caickia tautia / cuin on Spitali / ia muut waaraliset taudit: Mutta HErra Christus caicki paranda ia terwexi teke / nijnquin Propheta Dawid sano: HErra anda sinun caicki synnit andexi / ia caicki sinun wicas terwexi teke. Maailmaliset Lääkärit he secoittawat yhten monda cappaletta heidän Woiteins / ioilla he haawan woitelewat ia eij cuitengan aina menesty: Mutta tämä Taiwalinen Lääkäri / hänen sanans ia Sacramenteins cautta caicki Sielun haawat paranda / nijnquin wijsauden kirias seiso: Eij

Christū esse summum ac optimū animarum medicum.

Psal. 147.

Psal. 103.

Sap. 16. kä Yrtit/ eikä Woitet/ tehnet heitä tervexi/ mutta sinun sanas HErra/ ioca caicki teke tervexi. Tämän Taivalisen Lääkärin meidän HErran Jesuxen tygö pitä meidän pakeneman/ ia hänen tygöns turvaman/ ia häneldä apua anoman/ ia sanoman ynnä Prophetan Jeremian cansa: Paranna minua HErra/ niin minä parannen/ auta minua HErra/ niin minä tulen autetuxi. Jos me rupem etzimän Esimerkiä tämän päälle/ niin on Ramattu täynäns niitä. Cosca meidän Esivanhemmat Adam ia Eva/ olit syndiä tehnet wastan Jumalan käskyä/ ia tulit Cuolemaan ia Cadotuxeen wicapääxi/ niin tämä Taivalinen Lääkäri/ meidän HErra Jesus Christus cohta läkitzi heidän haavans tämän lupauxen cansa:
Gen. 3. Waimon siemen pitä ricki musertaman Kärmen
2. Sam. 11. pään. Cosca Dawid langeisi cahten swren syndin/ Miestappon ia Huorutten/ ia tunnusti syndins/ niin tämä sama Lääkäri/ Nathan Prophetan cautta/ läkitzi hänen haavans/ ia annoi hänen syndins andexi. Manasses Cuningas/ ioca oli palio syndiä tehnyt
2. Cor. 33. Jumalata wastan/ sai caicki syndins andexi. Publicanit ia syndiset/ Maria Magdalena ia muut sait heidän syndins andexi. P. Petari ia Pawali ia muut Apostolit sait heidän syndins andexi. Ryöwäri wiimeisellä hetkelläns/ sais cwilla tämän Lääkärin swsta
Luc. 23. nämät suloiset sanat: Tänä päivän pitä sinun oleman minun cansani Paradisis. Näiden Esimerkein cansa pitä caicki syndiset/ itzens lohduttaman/ ia oleman wissit senpäälle/ että hän myös heidän syndins tahto andexi anda.

Evangeliumin Kirioitta P. Mattheus 18. Lugus.

SIihen aican / edeskävit Opetuslapset Jesuxen tygön ia sanoit: Cuca on sijs se swrin Taivan Waldacunnasa? Ja JEsus cutzui tygöns yhden Lapsen / ia seisatti sen heidän keskelläns / ia sanoi: Totisesta sanon minä teille / ellei te käänny ia tule nijnquin Lapset / nijn eij te sisälle käy Taivan Waldacundan. Joca nyt itzens alenda / nijnquin tämä Lapsi / se ombi swrin Taivan Waldacunnasa. Ja ioca holhopi yhden sencaltaisen minun Nimeeni / hän holho minun: Mutta ioca pahendapi yhden näistä pienimistä / iotca minun päällleni uscovat / parambi hänen olisi / että myllyn kivi ripustettaisin hänen Caulans / ia Upotettaisin Meren sywyten.

Wee Maailman pahannoxen tähden / sillä pahannos cummingin tule: Wee cuitengin sen Inhimisen / ionga cautta pahannos tule. Mutta ios sinun Kätes / taicka sinun Jalcas pahendapi sinun / nijn leicka se pois / ia heitä pois tyköäs: Parambi on sinun Elämään onduvana sisälle käydä / taicka raiarickona / quin sinulla olis / caxi Kättä / ia caxi Jalca / ia heitetäisin sijhen ijancaickiseen tuleen. Ja ios sinun Silmäs pahendapi sinun / nijn puhcais se vlgos / ia heitä pois tyköäs: Parambi on sinun Elämään sisälle käydä silmä puolla / cuin sinulla olis caxi Silmä / ia heitetäisin Helvetin tuleen.

Catzocat / ettei te ylöncatzo yhtäkän näistä pienimistä / sillä minä sanon teille / että heidän Engelins Taivasa aina näkevät minun Isäni Casvon / ioca on Taivasa: Sillä että Inhimisen poica tuli wapauttaman sitä cuin cadonnut oli.

Exordium à memoria Michaelis Archangeli Dan. 12.

TÄmän Päiwän päälle Jumalan Seuracunda pitä Juhla P. Mickelistä / ioca on yxi nijstä Taivalisista Ruhtinaista: Ja Daniel Prophetan tykönä

cutzutan

cutzutan swrexi ia ylimäisexi Engelixi / ioca alati sotipi sitä wanha Lohikärmettä Perkelettä wastan / Jumalan Seuracunnan ia sen iäsenitten edestä/nijnquin sekä Daniel Prophetan tykönä / Judan Epistolasa/ ia P. Johannexen ilmeistys kiriasa sijtä seiso kirioitettu. Ja tämän tilan cautta caikista Jumalan P. Engeleistä nyt saarnatan/ sentähden / että HErra Christus täsä Evangeliumisa puhu Engeleistä/ iotca myös sotivat sitä paha Hengiä wastan / ionga tähden myös tämä Juhla cutzutan Festum Angelorum, Se on/ Engeleitten Juhlaxi / eij sentähden / että meidän pitä palweleman ia auxi hwtaman heitä/nijnquin eij he sitä itzekän tahdo/ mutta kieltävät sen ia seisovat sitä wastan (nijnquin Johannexen ilmestys kiriasa seiso: Että cosca Johannes langeisi Engelin Jalcain etteen cumartaman händä/ nijn Engeli sanoi hänelle/ catzo ettet sinä sitä tege/ sillä minä olen sinun ia sinun welieis cansapalwelia/ ia nisnen / ioilla on Jesuxen Christuxen todistos/ cumarda Jumalata) mutta sentähden me pidäm heistä Juhla/ että meidän pitä muistaman sen swren ia sanomattoman hyvän työn päälle/ cuin Jumala on meitä wastan tehnyt sijnä/ että hän on asettanut hänen P. Engelins meidän wartiaxem / wastan Perkelen päälle carkauxia / ia caickia waaroia ia wahingoita/ sekä Sielun että Rwmin puolesta/ ia sen edestä händä caikesta Sydämestäm kijttämän ia Cunnioittaman.

Apoc. 12.

Apoc. 19.

Nijn palio cuin tähän Evangeliumin tule / edespane P. Mattheus täsä Opetuslasten kysymisen HErran Christuxen tygö / Cuca swrin piti ole-

Summa hujus Evangelij.

man Taivan Waldacunnasa: Ja cuinga Jesus asetti yhden Lapsen heidän keskellens/ heille Esimerkixi ia opixi/ että ioca itzens nijn alenst/ cuin se Lapst/ se oli swrin Taivan Waldacunnasa/ia mana/ettei yxikän pidä pahendaman nijstä. Ja rupe saarnaman pidemäldä pahennoxesta/ ia käske pois leicata sen Jäsenen/ ioca meitä pahenda/ ia heittä pois sen meidän tyköäm. Ja wijmein kieldä/ ettei meidän pidä ylöncatzomā yhteäkän nijstä pienimist/sentähdē/ että heidän Engelins Taivasa aina näkevät hänen Isäns Casvon.

Convenit hoc Evangelium cum primo & secundo praecepto Decalogi. Item. Cum secundo articulo symboli fidei.

Ja yhten sopi tämä Evangelium sen Ensimäisen ia Toisen käskyn cansa/ sentähden/ että se opetta meitä wastan seisoman coreutta ia turha Cunniata/ ia mana meitä nöyrytten. Ja sen Toisen ia Colmanen Uscon cappalen cansa/ sentähden/ että täsä saarnatan HErran Christuxen wirgasta/ että hän on tullut wapahtaman sitä cuin cadhonut oli.

Propositio bimembris.

Tämä Evangelium iaetan cahten Osan:

I. On Opetuslasten kysymisestä HErran Christuxen tygö/ cuca swrin piti oleman Taivan Waldacunnasa.

II. On HErran Christuxen wastauxesta senpäälle.

Analysis Iæ Partis.

Ensimäinen Osa.

Tria membra continens.

Tämän Ensimäisen Osan Opetuslasten kysymisestä/ edespane Evangelista colmen Asian haaran cansa.

I. Circum-

I. On sijtä aiasta/ cosca se kysymys on tapahtunut:

Sithen

Sijhen Aican. stantia est temporis.

P. Matthæus kirioitta sijnä edellises lugusa
lopulla / että cosca he tulit Capernaumin / tulit Weronottaiat P. Petarin tygö kysyden: Jos heidän
Mestarins oli tottunut maxaman Wero Raha / nijn
Jesus käski Petarin mennä Merellä / ia heittä ongens
ulgos / ia avata sen Calan swn / ionga hänen piti saaman / sielä hänen piti löytämän yhden Penningin / ia
sen hänen piti andaman Weron ottaiaille P. Marcus sano / että cosca he tulit Capernaumin Huonen Marc. 9.
sisälle / kysyi Jesus heille / Mitä he tiellä keskenäns
puhuit: Mutta he waikenit / sillä he olit Campailet
keskenäns tiellä / cuca heistä piti swrin oleman. Ja
kirioittavat myös sekä P. Matthæus / että Marcus
ia Lucas / että HErra Christus oli wähä ennen puhunut heidän cansans hänen Pijnastans / Cuolemastans ia Ylösnousemisestans / mutta eij he ymmärtänet sitä cuin hän sanoi / ia he pelkäisit hänelle kysyä:
Sillä samalla hetkellä tämä Historia tapahtui.

II. On nijstä Personaista / iotca ovat täsä edeskäynet HErran Christuxen tygö: 2. Circumstantia est

Edeskävit Opetuslapset Jesuxen tygö. personarũ interrogantium.

P. Matthæus sano / että ne ovat olluet HErran
Christuxen Opetuslapset / iotca edeskävit hänen tygöns / sillä hän oli sanonut heille / että heille oli annettu tietä Taivan Waldacunnan salaisus. Sentähden
olit he sitä rohkiamat käymän hänen tygöns / kysymän
hänelle / nijnquin Opetuslapsille aina ombi swrembi
tila ia wapaus käydä heidän Mestarins tygö cuin
muille: Sillä heidän tuli kysyä ia oppia häneldä / mi-

tä eij he itze tietänet/ mutta nijn cuitengin/ ettei he enämbi pyydä tietä/cuin heidän tule. Eijkä myös sitä ole wahingota/ iollei he caickia nijn tyyni tiedä ia ymmärrä/ nijnquin Varro sano: Non pudor est quædam ignorare, Se on: Eij sitä ole häpiä/ ettei hän caickia tiedä. Eij ole myös yxikän nijn täydelinen täsä Maailmas/ että hän caicki taita tuckistella ia tietä.

3. Forma seu modus quæstionis discipulorum Christo propositæ.

III. On sitä kysymisen muodosta/ ionga he ovat pannet HErran Christuxen etteen:

Ja sanoit: Cuca on swrin Taiwan waldacunnasa?

Taiwan Waldacunnan cautta he ymmärtäwät HErran Christuxen waldacunnan/ ionga hän täsä Maailmas piti alcaman wähän hetken perästä/ia hallitzeman. Ja waicka Opetuslapset cutzuit Christuxen waldacunnan Taiwan waldacunnaxi: Cuitengin he luulit sen olevan Maailmalisen/ nijnquin taitan osotetta heidän puhestans/ sekä Zebedeuxen poicain Äitin/ ia hänen poicains anomisesta/ ia sitä rijdasta/ cuin he usein pidit keskenäns/ cuca heistä swrin ia likin HErra Christusta piti oleman hänen waldacunnasans. Sillä/ eij he sitä campaellet cuca enimän ia ahkeraman piti saarnaman/ ia swreman hedelmän tekemän: Mutta sitä he kysyit/ ia sen iälkin seisoit/ cuca heistä piti ylimäinen/ ia HErra Christusta likin oleman/ monicahdat Sugun tähden/ iotca hänen lähimäiset Sugut olit: Monicahdat ijän tähden/ iotca wanhimat olit: Muutamat lahiain tähden/ iotca swrimat lahiat olit saanuet: Muutamat työn ia waiwan täh-

den/ iotca enimän työtä olit tehnet ia waiwa nähnet: Ja eij yxikän tahtonut olla toista alembana / iocainen tahdoi ylin olla. Näin heikot he ovat olluet / ia näin swren wallan oli corcus ia turhan Cunnian pyyndö heisä saanut / että iocainen tahdoi ylin olla: Ja sijtä he campailit ia rijtelit keskenäns. Ja ettei he itze taitanet sitä rijta ratcaista / eikä itzens sijtä ulgos kirvotta ia selittä / nijn he edesastuit HErran Christuxen tygö / ia häneldä kysyit / **Cuca heistä se oli / ioca swrin hänen waldacunnasans oleman piti** / ia sijhen he tahdoit tytyä / mitä hän sijhen wastaisi / ia kenengä hän heistä tunsi ylimäisexi.

Opetuxet ensimäisestä Osasta.

Loci Com: Iæ Partis

Discimus quam sint homines natura imbecilles, quod semper ad superiora aspirent.

OPewe tästä / cuinga heikot ia kewikäiset Inhimiset ovat luonosta / ettei he taida tytyä sijhen / mitä he Jumalalda ovat saanet / mutta aina pyytäwät enämän / ia tahtovat tulla corkemma ia ylemmä: Nijnquin meille täsä on esimerki meidän HErran Jesuxen Christuxen Opetuslapsisa ia Apostoleisa iotca myös seisoit corkeman wirgan iälken. HErra Christus oli cutzunut heitä Apostolin wircan / ia ulgosvalinnut heitä caikein muitten seasta / että heidän piti saarnaman Evangeliumi ymbäri caiken Maailman / ioca oli yxi swri lahia Jumalalda / että he sijhen pyhän ia Corkian wircan olit tullet / ia tuli heidän kijttä Jumalata sen edestä / ia sijhen tytyä. Waan he pyysit wielä ylemmä / ia seisoit corkeaman wirgan iälkin / tahdoit olla swret Herrat täsä Maail-

mas/ ia sijtä usein rijtelit keskenäns/ cuca heistä swrin ia ylimäinen piti oleman. Ja waiwaisit usein HErra Christusta sen cansa/ että hänelle kyllä oli tekemistä/ että hän asettaisi heitä. Ja sencaltaiset ovat enimäst caicki Inhimiset luonosta/ että he aina pyytävät ylemmä. Sen coreuden se saastainen Hengi Perkele puhalda Inhimisten Sydämihin/ että nijnquin hän itze coreuden cautta on langennut/ ia Taivast alas syöxty Helvettihin/ nijn hän myös muita pyytä wetä sijhen syndin/ ia sen cautta ijancaickisen cadotuxen. Puhalda myös heidän Corvijns ne sanat: Eritis sicut dij, Se on/ **Te tuletta Jumalan caltaisexi**/ nijnquin hän teki meidän Esiwanhembain **Adam** ia **Evan** cansa/ iotca hän myös saatti sijhen syndijn/ ia sen cautta sekä heitä/ että heidän iälkin tulevaisens Jumalan wihan Lapsixi/ ia cadotuxen wicapääxi. Nijn myös hän teki nijnen cansa/ iotca ylösrakensit Babylonian Tornia/ **Pharaonin** Ægyptin Cuningan cansa/ **Saulin** sen ensimäisen **Israelin** Cuningan cansa/ **Amazian**/ **Nebucadnezarin**/ **Holofernin**/ **Hamanin**/ ia monen muun cansa/ iotca hän on wetänyt Coreutten ia turhan Cunnian pyyndöön. Sentähden tule meidän carta ia wälttä tätä cauhiata syndi cuin on Coreus/ iota eikä Jumala eikä Inhimiset woij kärsiä/ ia rucoilla Jumalata/ että hän meitä warielisi sijtä synnistä/ ia tytykän itzecukin sijhen wircan/ cuin hän cutzuttu on/ ia älkän yxikän ylemmä pyytäkö/ senpäälle/ ettei hän tulisi alas cukistetuxi.

Toinen Osa.

Analysis IIæ Partis.

Quinque membra continens.

SIinä ensimäises Osas sanottin Opetuslasten kysymisestä / cuca swrin on Taivan waldacunnasa: Seura nyt se Toinen HErran Christuxen wastauxesta senpäälle / cusa meille on wijsi Cappaletta / ioilla hän tahto heitä pois estä / coreudesta / ia turhan Cunnian pyydöstä / ia heitä mana eij waivoin sanain / mutta myös Esimerkein cansa.

I. On sijtä Esimerkistä yhdestä Lapsesta / ionga hän asetti heidän keskellläns:

Exemplum pueri.

Ja Jesus cutzui tygöns yhden Lapsen / ia asetti sen heidän keskelläns / ia sanoi: Totisesta sanon minä teille / ellei te teitän käännä ia tule nijnquin Lapset / niin eij te taida tulla Taivan waldacundan sisälle: Joca nyt itzens näin alendapi / nijnquin tämä Lapsi / se ombi swrin Taivan waldacunnasa.

Näisä sanoisa meillä ovat cahtalaiset Asiat:

1. On sijtä Lapsesta / ionga HErra Christus cutzui tygöns / ia asetti heidän keskelläns. Evangelisterit eij sijtä mitäkän kirioita / mikä Lapsi se on ollut / mutta Nicephorus kirioitta / että se on ollut Ignatius ioca sijtte oli P. Johannes Evangelistan Opetuslapsi / ia wijmein tuli Pijspaxi Antiochian. Ja cuin hän oli saarnanut ia opettanut / on hän Troianus Keisarin wallan alla heitetty Jalopeurain etteen: Tämän hän asetti heidän keskelläns / että hän piti ole-

Puer quem Christus statuit in medio discipulorum.

man heidän Mestarins / ia heitä opettaman hänen Esimerkillens.

Alloquium Christi ad discipulos. On sijtä puhesta / ionga HErra Christus on pitä nyt Opetuslastens tygö sanoden: Ellei te teitän käännä / ia tule nijnquin Lapset / nijn eij te taida tulla Taivan waldacunnan sisälle. Nijnquin hän tahdoisi sano: Te minun Opetuslapseni tahdotte tietä / ia kysyttä minulle / cuca swrin pitä oleman Taivan waldacunnas. Ja sen cansa osottatte / että coreuden Hengi on täyttänyt teidän sydämen: Mutta minä sanon teille totuden / ioca tahto tulla Taivan waldacundan / nijn hänen pitä käändämän hänens / ia tuleman nijnquin Lapsi. Että nijnquin he ovat yxikertaiset ia nöyrät / eikä seiso swren ia corkian wirgan eli Herrauden iälken: Nijn myös teidän pitä oleman nöyrät ia yxikertaiset / ia eij seisoman iongun Maailmalisen Cunnian ia wallan iälkin. Te näettä / että tämä Lapsi ioca täsä seiso teidän keskellän / ettei se riitele kenengän cansa Herraudesta / eikä seiso sen iälken / mutta on nöyrä ia siviä: Nijn pitä myös teidän oleman / ios te tahdotta sisälle käydä Taivan waldacundan.

Mandatum de recipiendis puellis. II. On HERran Christuxen käskystä holhoman Lapsia:

Ja ioca holho yhden sencaltaisen minun Nimeeni / se holho minun: Mutta ioca pahendapi yhden näistä pienimistä / iotca minun päällen uscovat / parambi olisi hänelle / että myllyn kivi ripustettaisin hänen Caulaans / ia upotettaisin Meren syvyteen.

Täsä taas HErra Christus cahtalaiset Asiat edeskuotta.

1. Että ioca holho yhden sencaltaisen hänen Nimeens/ se holho hänen / ia osotta sen cansa / cuinga swresta Lapset ovat ylös otetut hänen tykönäns / ia cuinga otoliset he ovat hänelle/ että mitä hyvä Lapsille tehdän/ sen hän lukepi nijn swrexi / cuin se hänelle itzelle olisi tehty. Nijnquin hän myös sanopi P. Mattheuxen tykönä : **Sen cuin te oletta tehnyt yhden nijstä pienimistä minun wellieistäni/ sen te oletta minun tehnet.** Ja ymmärtä hän täsä holhomisen cansa caicki hyvät työt / cuin heitä wastan tehdän/ ruockimisen cansa/ opin ia neuvon cansa/ edeswastauxen ia warieluxen cansa/ ia ioca sen tekepi / se on hänelle nijn otolinen ia kelvolinen/cuin se olisi itze hänelle tehty.

Hortatio ad recipiendos parvulos.

Matth. 25.

2. Että ioca pahendapi yhden näistä pienimistä/ iotca hänen päällens uscovat / parambi hänelle olisi/ että yxi myllyn kivi ripustettaisin hänen Caulaans/ ia Upotettaisin meren syvyteen. Pahendamisen HErra Christus täsä cutzupi/ cosca toinen toisen pahan Esimerkin / puhen eli työn cansa pahemmaxi saatta: Nijn myös sen / ioca yhden Lapsen hänen yxikertaisudesans wetä ia pahennuxen saatta/ se olisi parembi/ ettei hän ikänäns olis syndynyt / eli kivi Caulas upotettaisin meren sywytteen: Sentähden/ että hän pahendapi yhden Lapsen / ionga Christus on hänen callilla Werellans lunastanut.

Dehortatur ab offendiculo parvulorũ.

III. On nijden rangastoxesta iotca pahendavat: **Wee Maailman pahannoxen tähden:**

Pœna scandalizantium.

Sillä pahennos cummingin tule. Wee cuitengin sillä Jnhimiselle/ ionga cautta pahennos tulepi.

Täsä HErra Christus hwtapi wee ia pahasti kirouxn Maailman ylitzen pahennoxen tähden / ia caickein nijsnen ylitze/ ioiden cautta pahennos tulepi. Eij sentähden/ että hän mielelläns näkisi eli soisi / että iocu sen rangaistoxen ala tulisi / sillä eij hän tahdo yhdengän Jnhimisen Cuolemata: Waan sentähden/ ioca sen pahannoxen matcan saattanut on. Mutta että HERra Christus täsä sano/ Että pahennos cummingin tulepi / eij pidä meidän ne sanat nijn ymmärtämän/ että Jumala on sen nijn säätänyt / ia tahto että pahennos pitä tuleman/ eli waati Jnhimistä sijhen / sillä hän kieldä pahendamisesta: Mutta Sathanas/ ioca yllyttä Jnhimisen sijhen/ ia Jnhimisen turmeldu luondo / ioca anda itzens sijhen yllyttä/ ia sentähden hän sano / Että pahennos cummingin tule. Sillä Satanas/ioca aina seiso Jnhimisen wahingon iälkin/ sen matcan saatta / senpäälle / että hän sen/ ia muitten syndein cansa saisi heittä cansans ijancaickiseen Cadotuxen.

Ezech. 33.

IV. On sijtä muodosta/ cuinga Jnhiminen taita wälttä ia carta pahennoxet / ia ylös luke HERra Christus täsä erinomaisesta cahtalaisen muodon.

Modus vitandi scandala.

1. Hän nimittä Kädet ia Jalgat:

Mutilatio manuum & pedum.

Mutta ios sinun Kätes/taicka sinun Jalkas pahendapi sinun / nijn leicka se pois / ia heitä pois tyköäs. Parambi on sinun Elä-

mään onduvan taicka raiarickona sisälle käydä/ cuin että sinulla olisi caxi Kättä/ ia caxi Jalca/ ia heitetäisin ijancaickiseen tuleen.

Ennein meidän HErra Christus kielsi/ ettei meidän pidä muita pahendaman puhella eli työllä/ taicka myös pahalla Esimerkillä: Nyt hän täsä kieldä/ ettei meidän pidä muilda pahennosta ottaman. Ja tule meidän tietä/ ettei hän puhu täsä Ruumilisesta leickauxesta/ sillä se olisi wastoin Jumalan käskyä/ ios meidän pidäisi meidän Kätem ia Jalcam poisleickaman/ iotca Jumala on luonut ia andanut: Mutta hän puhupi täsä Hengelisestä leickauxesta/ että ios sinun Kätes tahto wahingota ia syndiä tehdä Jumalan Käskyä wastan/ nijn älä anna hänelle walda/ mutta seiso sitä wastan Jumalan sanan cansa. Samalmuoto/ ios sinun Jalcas tahto mennä harha tiellä syndiä tekemen/ nijn seiso sitä wastan/ nijn ettei sinun Kätes saa Tappa ketäkän/ eli muuta wahingota tehdä/ eikä warasta/ eij myös sinun Jalcas saa iuosta portoin Huonesen/ olu Krouvijn/ wargastaman eli muihin luwattomin Töihin.

2. Nimittä hän Silmät:

Jos sinun Silmäs pahendapi sinun/nijn puhcaise se ulgos/ ia heitä pois tyköäs: Parambi on sinun Elämään sisälle käydä Silmä puolla/cuin että sinulla olis caxi Silmä/ ia heitetäisin Helvetin tuleen.

Täsä taas/ eij HErra Christus puhu Ruumilisesta ulgospuhcaisemisesta/ waan Hengelisestä/ että ios

meidän Silmäm catzo iongun päälle himoitaxens sitä/ cuin on wastan Jumalan käskyä / eli toisen miehen Waimon/Tyttärän eli Piican päälle/eli iongun muun luwattoman cappalen päälle / nijn meidän pitä seisoman sitä wastan/ ia Cuolettaman wanha Adami / ia sitä asettaman/ ettei se walda saist / ios me tahdomme wälttä ijancaikista Helwetin tulda.

Causa vitandi scandala. V. On sijtä syystä / mingätähden meidän pitä cartaman pahennosta:

Cavahtacat ettei te ylöncatzo yhtäkän näistä pienimistä/ sillä minä sanon teille/että heidän Engelins Taiwasz/ aina näkewät minun Isäni Casvon/ ioca on Taivasa. Sillä Inhimisen poica tuli wapahtaman sitä cuin cadonnut oli.

Täsä meidän HErra Christus sijalle wetä cahtalaiset syyt.

1. Causa. 1. Että heidän Engelins Taivasa näkewät hänen Isäns Casvon.

Tämä on se ensimäinen syy / mingätähden meidän eij pidä ylöncatzoman / eikä pahendaman yhtäkän näistä pinimistä: Sentähden/ sano HErra Christus/ ettei Jumala minun Taivalinen Isän ylöncatzo heitä/ mutta racastapi/ ia nijn palio heistä pitä/ että hän on asettanut Engelins heidän wartiaxens/ iotca aina näkewät minun Taivalisen Isäni Casvon: Ja ioca heitä ylöncatzo/ se ylöncatzo eij waivoin Engeleitä / mutta myös minun Isäni/ ioca heitä on säätänyt wartioitzeman heitä.

2. Että

2. Että Inhimisen poica tuli Wapahtaman sitä cuin cadonnut oli: 2. Causa, inquisitio perditi.

Tämä on se Toinen syy / mingätähden eij yxikän pidä ylöncatzoman Lapsia eli pahendaman heitä / sentähden / että HErra Christus on tullut Wapahtaman sekä Lapset / iotca synnisä ovat siginneet että syndyneet / että mwt iotca cadonneet olit. Ja nämät caxi syytä sijhen ovat / mingätähden eij meidän pidä ylöncatzoman nijtä pieniä / eikä pahendaman mutta holhoman heitä / ia caickia hyvä heille tekemän.

Opetuxet toisesta Osasta.

Loci Com: IIa Partis.

1. EТtä HERra Christus täsä sano / Jollei te käännä itzen / ia tule nijnquin tämä Lapsi / nijn eij te taida tulla Taivāwaldacundan: Sijtä me opeme / että meidän pitä Lasten Esimerkiä seuraman / ia heildä oppeman nöyryden / siweyden / ia mwt hyvät avut / eikä meidän pidä sitä häpiämän / eli meitäm sijhen ylön hyväxi lukeman / että Lapset pitä meitä opettaman. Sillä nijnquin P. Pawali sano: Jos iocu teidän keskenän ne hänens lwle wijsaxi / se tulcon hulluxi täsä Maailmasa / että hän mahtaisi wijsas olla: Sillä tämän Maailman wijsaus / ombi hulluus Jumalan tykönä. Ja sentähden tahto HErra Christus / että meidän pitä Lapsista oppeman ia seuraman heidän Esimerkiäns / nijnquin P. Petari Apostoli myös meitä sijhen mana / sanoden: Nijn pois pangat nyt caicki pahuus / ia caicki petos / ia ulcocullai-

Discimus imitanda esse exempla infantium & ab ijs discendā humilitatē.

2. Cor. 3.

1. Pet. 2.

sus/ ia cateus/ ia caicki panetus. Ja halatcat sen iårielisen riescan iålken / nijnquin ne åskein syndynet Lapsucaiset/ senpåålle/ että te sen saman cautta ylöscasvaisitta. Inhimisen mielestå sen luonnolisen iårien iålkin / nåky se olevan sangen camala ia wastahacoinen Asia/ että ijålliset ia wanhemat Inhimiset pitå iotakin hyvå oppeman Lapsista/ ia seuraman heidån Esimerkiåns / iotca eij ole tulleet sillå ijållå/ että he taitavat iotakin ymmårtå: Mutta meidån HErra Christus/ ioca on Tie ia Totuus / tåsså sano: Ellei te kåånnå teitån/ ia tule nijnquin Lapset/ eij te taida tulla Jumalan waldacundan Ja kirioitta Ieronymus yhden selkiån ulgostoimituxen näinen HErran Christuxen sanain påålle/ näillå sanoilla: Non præcipit Apostolis, ut parvuli fiant statura, sed innocentia & simplicitate, Se on/ Eij HErra Christus kåske / että Apostolit piti tuleman Lapsixi coon ia ijån iålkin/ mutta wigattomudesa ia yxikertaisudesa. Sillå eij he ristele keskenåns Herraudesta ia wallasta/ eikå seiso iongun Cunnian iålkin / eij he ole coriat/ eikå ketåkån ylöncazo/ eij he ole ahnet/ eikå seiso kenengån oman iålkin: Mutta he ovat nöyråt / nijn hywin Cuningain cuin Alamaisten Lapset. He ovat yxikertaiset ia wigattomat/ he racastavat heidån Wanhembitans/ uscovat heidån sanans/ ia caicki heidån Ilons ia Riemuns on wanhemisa / he ovat myös cwliaiset heille/ ia tekevåt heidån mielens iålkin: Nijn myös pitå caicki oleman ne iotca tahtovat tulla Taivan waldacundan / ia seuraman heidån Esimerkins. Sentåhden / eij pidå meidån håpiemån sitå/

että pienet Lapset pitä oleman meidän opetus Isäm/ ia opettaman meitä/ mutta sen hywäxi ottaman/ ia seuraman heidän Esimerkiäns nöyrydesä/ wigattomudesa ia hiliaisudesa/ ia sitä wastan wältämän coreuta/ turhan Cunnian pyyndö/ rijta ia eripuraisutta.

II. Opeme/ cuinga swri ia cauhia syndi on pahennos/ cosca iocu toisen pahenda puhen/ työn ia käyttämisen cansa: Sillä HErra Cristus hwta Wee heidän ylitzens. Ja P. Pawali myös mana näin tällä muoto sanoden: Oicatte nijn/ ettei te ketän pahennaisi/ eikä Jwttaita/ eikä Grekiä/ eli Jumalan seuracunda. Ja toises Epistolas Corintherein tygö sano hän: Alkätte kenengän tosa cusa pahennosta andaco/ senpäälle/ ettei meidän wircam pidäisi laitettaman: Waan käyttäkäm meitäm caikisa Asioisa/ nijnquin Jumalan Palweliat. Tätä syndiä tule caickein Inhimisten wältä/ sekä Ylimäiset että Alimaiset/ Nuoret ia Wanhat/ nijn ettei he ketäkän pahenna/ erinomaisesta Lapsia/ iotca cohta ottavat pahennoxen/ ia mitä he näkevät taicka cwlevat/ ioco se on hywä taicka paha/ sitä he seuravat. Ja erinomaisesta tule Saarnamiesten cavahta/ ettei he ketän pahenna. Sillä nijnquin Cato sanopi. Turpè est Doctori, cum cum culpa redarguit ipsum: Se on nijn palio sanottu/ se on opettaialle swri häpiä/ cosca hän itze on wicapää. J P. Pawali sano Romarein tygö: Sinä opetat muita/ ia et sinä itziäs opeta: Ja saarnat/ eij pidä wargastaman/ ia sinä wargastat. Sinä sanot: Eij pidä Huorin

Discimus quod atrox sit peccatum scandalum.

1. Cor. 10.

2. Cor. 6.

Rom. 2.

tekemän / ia sinä teget Huorin. Sentähden sano
1. Cor. 9. hän itzestäns: Minä hillitzen minun Ruomin ia
alaspainan sen / Senpäälle / cosca minä muita
opetan / en mahdaisi olla itze nuhtelinen. Sa-
malmuoto myös ne / iotca Esivallan wirgasa ovat /
pitä cavahtaman / ettei he annaisi pahennosta Ali-
maistlle iosa cusa asiasa. Sillä nijnquin Esiwalda
teke edellä / nijn Alimaiset tekevät enimäst iälkin:
2. Sam. 12 Dawid hänen Huorudens cansa sen pahannoxen
matcan saatti / että Jumalan nimi tuli wiholistilda
2. Reg. 12. häväistyxi. Ja Jeroboam hänen EpäJumalan
Palweluxens cansa saatti swren pahannoxen matcan /
ia Israelin syndiä tekemän. Nijn myös Perhen-
wanhemat cavahtacan / ettei he pahenna heidän Lap-
sians ia Perhettäns: Sillä ios Wanhemmat ovat
Juomarit / Warcat / Huorin tekiät / Pilcaiat ia Pa-
netteleiat / nijn Lapset ia Perhe seuravat heidän Esi-
merkiäns: Nijn myös caicki mwt wältäkän ia
cartakan pahennosta / senpäälle / ettei se
wee / iosta HErra Christus täsä
puhu / tulisi heidän
ylitzens.

Evangeliumin Kirioitta P. Mattheus 10. Lugus.

JA ulgoslähetti JEsus ne caxitoistakymmendä / ia annoi heille käskyn sanoden: Älkät mengö Pacanaiden teille / ia älkät mengö Samaritanein Caupungein / mutta mengät paremin nijnen cadotettuin Lammasten tygö Israelin Huonesta. Nijn mengät ia Saarnacat sanoden: Taivan waldacunda ombi nyt liki lähestynyt / Sairat tehkät Terwexi / Spitaliset puhdistacat / Cuolluet ylösherättäkät. Perkelet ulgosaiacat. Lahiaxi te saitta / nijn myös lahiaxi andacat. Eij teidän pidhä Culda eikä Hopiata / eikä Raha pitämän teidän cuckaroisan / eikä ewäs Säckiä matcasa / eikä cahta hametta / eikä kengiä / eikä

sauva / sillä että Työnties ombi ruocans ansiolinen waan cunga ikänäns Caupungin taicka Kylän te sisälkäytte / nijn kyselkät / cuca sijnä on otolinen / ia olcatte siellä sijhenasti cuin te poislähdette. Mutta cosca te Huonen sisälle menettä / nijn tervettäkät sitä / ia sanocat: Rauhan olcon tähän Huonesen / ia ios se Huone on otolinen / nijn tulcan teidän Rauhan sen päälle. Jollei hän ole otolinen / nijn teidän Rauhan teille palaiapi. Ja cusa eij kengän teitä wastan rupe / eikä cwle teidän sanonian / nijn ulgosmengät nijstä huoneista / taicka sijtä Caupungista / ia puhdistacat tomu teidän Jalgoistanna. Totisesta sanon minä teille / huokiambi pitä oleman Sodoman ia Gomorran maan Duomio päiwänä / quin sillä Caupungille.

Exordium à memoria duorum Apostolorum, Simonis & Iudæ.

Umalan seuracunda tämän Päiwän päälle pitä jälki muisto cahdesta meidän HERran Christuxen Apostoleista / Simonista ia Judaxesta / iotca ovat olluet weliexet / yhdestä Isästä ia Äitistä syndynyt / nimittäin / Cleophasta Josephin Weliestä / ia Mariasta / ioca cutzuttin Maria Cleophe /

ia oli Marian HERran Christuxen Äitin Sisar. Sentähden myös niistä molemista on säätty yhden Päiwän päälle Juhla pidettä / niin myös sentähden / että he yhnä ovat Idäisellä maalla saarnanet Evangeliumia / ia wijmein ovat Persias totuden tunnustoxen tähden Surmatut / niinquin Sabellicus kirioitta: Waicka muut toisin heidän Cuolemastans kirioittavat. Mutta heidän cutzumisestans ia elämäns kerrasta / eij ole kirioitettu Evangelistereildä / mutta että he nimitetän muiden Apostolitten secan. Tämän ensimäisen / nimittäin Simonin cutzu P. Matthus Simon Caanaska / ionga tähden hän myös cutzutan Simon Cananeus / sillä hän oli Caanan Caupungisa syndynyt. Ja P. Lucas nimittä hänen Zelotes / Sentähden / että hän on suuren ahkerudeh ia kijvauxen cansa saarnanut Evangeliumita. Sen toisen nimittäin Judaxen / ionga P. Mattheus nimittä lialda nimeldä Tadeum / osottaden sen cansa / ettei hän ole ollut se Judas Ischariot / ioca petti HErran Christuxen.

Nijn palio cuin tähän Evangeliumin tule / edespane P. Matthæus täsä yhden merkilisen Historian Apostolitten lähetöxestä / ia anda tietä / että meidän HErra Jesus Christus on ulgoslähettänyt ne caxitoistakymmendä Apostolita saarnaman / ia andanut heille woiman tehdä ulconaista Tunnustähtiä / nimittäin / Sairaita terwexi tehdä / Spitalista puhdista / Cuolluita ylösherättä / ia Perkeleitä ulgosaia / ia nijnen samain merkein cansa wahwista heidän Saarnans ia oppinsa. Kieldä myös ettei Apostolit pidäis Culda / *Summa Evangelij.*

eikä Hopiata / eikä Raha heidän Cuckaroisans pitä-
män / eikä evväs Säckiä: Sillä hän sano / että Työ-
mies on ruocansa saaman ansiolinen / anda myös heille
Käskyn / että heidän pitä sijhen Huonesen sisälmene-
män / ioca mahdolinen on. Mutta cusa eij heitä wa-
stan oteta / eikä heitä cuulla / sijtä pitä heidän ulgoslähte-
temän / ia pudistaman tomun Jalgoistansa heidän
kijttämättömydens tähden.

Tämä Evangelium yhtensopi sen Colmannen
Käskyn cansa / sentähden / että täsä puhutan Saar-
namiehistä ia Saarna wirgasta. Ja sen Colmannen
Uscon cappalen cansa / sen syyn tähden / että täsä
Evangeliumisa puhutan HErran Christuxen wir-
gasta.

Propositio constans duabus partibus.

Tämä Evangelium iaetan cahten Osan.

I. On Apostolitten lähetöxestä saarnaman / ia
sijtä Woimasta / ionga HErra Christus on heille an-
danut Tunnustähtiä tehdä.

II. On sijtä käskystä / cuin HErra Christus on
andanut heille.

Ensimäinen Osa.

Niin palio cuin tähän ensimäisen Osan
Apostolitten lähetöxestä tule / on meille täsä
wijsi Astan haara / ioista meidän tule waari ot-
ta.

I. Circumstantia persona

I. On sijtä personasta / ioca on ulgoslähettänyt:
Ja ulgoslähetti Jesus.
P. Mattheus nimittä täsä sen personan / ia sa-

no/ että itze HErra Jesus Christus ulgoslähetti/ ioca eij ole iocu palias Inhiminen/ mutta myös totinen Jumala/ Jumalan ainoa poica/ Isästä ijancaickisesta syndynyt Jumaluden luonon puolesta totinen Jumala/ ia Inhimisen luonon puolesta totinen Inhiminen/ yxi HErra ylitzen caickein HErrain/ Cuningas ylitze caickein Cuningain/ ionga hallus on caickiwalda Taivasa ia Maasa/ ia istupi hänen Isänsä oikialla Kädellä/ ia anda hyviä lahioia/ nijnquin P. Pawali sano: Mwtamat hän on pannut Apostolixi/ mwtamat Prophetixi/ mwtamat Evangelisterixi/ mwtamat Paimenexi ia oppettaiaxi: Tämä sama HErra on se ioca ulgoslähetti. Eph. 4.

II. On nijstä personaista/ iotca ulgoslähetettein: II. Circumstantia est personarũ quas Christus misit.

Ne caxitoista kymmendä.

Se on/ caxitoista kymmendä Apostolita/ iotca hän oli ennein cutzunut ia ulgoswalinnut/ senpäälle/ että heidän piti saarnaman ia todistaman hänestä/ ia tunnustaman hänen Pijnastans/ Cuolemastans/ ia Ylösnousemisestans/ nijn myös hänen Taivasen Astumisestans. Mutta cutca ne caxitoistakymmendä Apostolita ovat olluet/ anda P. Mattheus meille tietäväxi wähä ennen näitä Textin sanoia/ cusa hän sano: Mutta nämät ovat nijden cahdentoistakymmenen Apostolitten nimet: Simon/ ioca cutzuttin Petari/ ia Andreas hänen Weliens/ Jacobus Zebedeuxen poica/ ia Johannes hänen Weliens/ Philippus ia Bartholomæus/ Thomas ia Mattheus/ ioca oli Publicanus ollut. Jacobus Al-

phein poica/ ia Lebbeus lialda nimeldä/ Tadeus/ Simon Cananeus/ ia Judas Ischariot ioca myös hänen petti/ nämät olit ne caxitoistakymmendä/ iotca HErra Christus ulgoslähetti.

III. Mandatum Christi.

III. On sijtä Käskystä/ cuin hän on andanut heille:

Älkätte mengö Pacanoitten teille/ ia älkätte mengö Samaritanein Caupungein: Mutta mengät paremin nijnen cadotettuin Lammasten tygö Israelin Huonesta.

Näisä sanoisa meille cahtalaiset Asiat ovat.

1. Prohibitio ingrediendi iter gentium.

1. Että HErra Christus kieldä heidän menemästä Pacanoitten teille/ ia Samaritanein Caupungein: Eij hän kiellä sitä sentähden/ ettei hän tahtonut/ että Pacanat ia Samarian Caupungin Asuvaiset pitänyt tukeman totuden tundon: Mutta sentähden/ ettei se aica ollut wielä tullut/ että heille piti saarnattaman Evangelium.

2. Mandatum eundi ad perditas oves in Israel.

2. Että hän käske mennä nijden cadotettuin Lammasten tygö Israelin Huonesta. Israelin Lammasten cansa täsä HErra Christus ymmärtä Juttan cansa. Jotca olit Abrahamin siemenestä/ ia Isachin eli Jacobin Patriarchan Sugusta. Näille ensistä piti saarnattaman Evangeliumi/ ioille myös HErra Christus oli luvattu/ sentähden hän myös käski heille ensistä saarnata Evangeliumi/ iotca Phariseusten wäärän opin cautta olit wietellyt/ ia olit nijnquin exywäiset Lambat. Mutta sijtte iälkin hänen Ylösnousemisens Cuolluista/ käski hän Apostolit men-

nä

nä ymbäri caiken Maailman saarnanut Evangeliumia caikille Cansoille.

IV. On sijtä saarnan muodosta / cuinga ia millä sanoilla heidän pitä saarnaman. IV. *Forma & modus concionandi.*

Nijn mengät ia saarnatcat: Taiwan waldacunda on iwri lähestynyt.

Taiwan waldacunnan cansa täsä HErra Christus ymmärtä Messiaxen eli hänen waldacundans / iosta Prophetat olit ennustanet. Tästä Messiaxen waldacunnasta hän käski Apostolitten saarnata / ia sano / että se on iwri lähestynyt: Sillä Messias eij ainoastans ollut io syndynyt ia Maailman tullut / mutta myös io oli astunut hänen saarnawircans / ia nyt coco Iudeassa opetti ia taritzi hänen armons / ia synnit andexi annoit caikille nijlle / iotca synnin catumuxen ia elämän parannoxen tegit ia uscoit.

V. On nijstä merkeistä ia Tunnustähdeistä / cuin Apostolit piti tekemän: V. *Potestas edendi miracula.*

Tehkät ne sairat terwexi / Spitaliset puhdistacat / Cuolluet ylös herättäkät / Perkelet ulgosaiacat / lahiaxi te saitte / lahiaxi andacat.

Näisä sanoisa meille owat cahtalaiset Asiat.

1. Että Apostolit piti tekemän sairat terwexi / Spitaliset puhdistaman / Cuolluit ylösherättämän / ia perkelet ulgosaiaman. Meidän HERra Jesus Christus / eij ainoastans lähettänyt ulgos hänen Opetuslapstans / ia käskenyt heidän saarnata / mutta myös anda heille wäen ia woiman tehdä ulconaisia 1. *Vt infirmos sanarent.*

merkeiä ia Tunnustähdeiä / ia nijnen cansa wahwistaman hänen saarnans / senpäälle / että ne iotca sen cwlit / piti sitä paremin wastan ottaman ia uscoman.

2. *Vt gratis darent.* 2. Että heidän piti lahiaxi andaman / nijnquin he olit lahiaxi saanet. HErra Christus täsä kieldä mitäkän palca ottamasta nijldä / iotca he paransit taudista / taicka muilda ioita he autit / mutta käske ilman ia lahiaxi anda. Nijnquin hän tahdoisi sano: Minä olen andanut teille woiman tehdä Tunnustähtiä / ia terwexi tehdä caickinaiset taudit / ia olen sen woiman teille andanut ilman mitäkän ia lahiaxi / ia tahdon että teidän myös ilman pitä tekemän / ia eij mitäkän ottaman sen edestä.

Loci Com: Iæ Partis.

Opetuxet ensimäisestä Osasta.

Discimus apud Deũ non esse respectum personarũ. I. ETtä meidän HErra Christus ulgoslähetti saarnaman hänẽ Apostolins / iotca olit yxikertaiset Michet / ia köyhästä Sugusta ulgostullet: Sijtä me opeme / ettei Jumala catzo yhdengän Ihmisen muodon iälkin / ioco se on suri taicka pieni / köyhä taicka ricas / caicki owat yhtäläiset hänen edesäns / nijnquin P. Petari Apostoli sen todista *Act. 10.* sanoden: Minä löydän sen todexi / ettei Jumala catzo Ihmisen muodon iälken / waan caickinaises Cansas / ioca händä pelkä / ia teke wanhurscauden / se ombi hänelle otollinen. Sentähden hän myös / cosca hän ulgoslähetti saarnaman / eij hän catzonut yhdengän Ihmisen suruden ia corkeuden iälkin / eikä nijtä lähettänyt / mutta köyhiä ia yxi-

kertai-

kertaista: Hän olisi kyllä taitanut lähettä swret Herrat/ Romin Keisarin/ Herodes Cuningan/ taicka muita sencaltaisita swria Herroia/ ios hän olisi tahtonut/ waan eij hän tahtonut heitä lähettä/ eikä Saarnan wircan asetta/ mutta hän lähetti ulgos yxikertaiset köyhät Calamiehet saarnaman. Ja wielä nyt aina ioca hetki cutzutan saarnaman ne köyhät ia nöyrät tämän Maailman edesä/ nijnquin P. Pawali sijtä kirioitta Corintherein tygö / cusa hän sano: Catzocat teidän cutzumisen päälle/ sillä eij Jumala ole cutzunut monda lihalista wijsasta/ eikä monda swresta Sugusta/ waan se cuin hullu on Maailman edesä/ on Jumala ulgoswalinnut / Senpäälle/ että hän ne wijsat häpiän saattaisi / ia se cuin wapahatoin ia ylöncatzottu on Maailman edesä / on Jumala ulgoswalinnut. Ja waicka he Maailman edesä owat ylöncatzotut / nijn cuitengin he Jumalan edes owat corkiat / ioca heitä on cutzunut saarnaman/ ia on heidän saarnans nijn wäkewä ia woimalinen/ että heidän palweluxens pitä hedelmätä tekemän/ ia sen cansa osotta / ettei se teiso Inhimisen wäesä/ mutta hänen woimasans / ioca heitä asetti ia sääsi. Ja sen syyn tähden eij pidä yxikän catzoman saarnamiesten Ulconaisen muodon iälkin/ eikä sentähden ylöncatzoman heitä/ että he owat nöyrät Maailman edesä/ mutta cwleman heitä/ ia heidän oppians ia saarnansa/ tieten/ ettei se oppi ole heidän ionga he edespanewat / mutta Jumalan/ ioca heidän Suuns cautta puhu. 1. Cor. 1.

II. Että Judas Ischarioth ioca HErran Chri- Verbū Dei

 stuxen

non ideo esse inefficax quia ministri quidã sunt mali, peccati labe contaminati.

stuxen petti / oli nijnen muiden Apostolitten ioucosa: Sijtä me opeme / ettei Jumalan sana ia Evangelium min oppi ole sentähden woimatoin / että monicahdat iotca ovat saarnan wirgasa ovat pahat / ia iongun synnin cansa saastautetut: Sillä Jumalan sanan woima eij seiso iongun Inhimisen woimasa / ioca sen saarna / ioco se on hywä taicka paha / sentähden että he ovat caicki palweliat / nijnquin P. Pawali sano Corintherein tygö: Mikä sijs Pawali on? Ja mikä on Apollo? He ovat Palweliat / ioinen cautta te olette Uscon wastanottanet / ia cuitengin / nijnquin Jumala itze cungin on andanut. Minä olen istuttanut: Apollo on Castanut: Mutta Jumala on casvon andanut. Ja ios Jumalan sanan woima seisoist Inhimisen mahdolisudesa / nijn HErra Christus eij olisi cutzunut Judan saarnawircan / eikä olist händä ynnä muitten Apostolitten cansa lähettänyt saarnaman / sillä hän kyllä tiesi / että hän piti pettämän hänen. Ja tule meidän tätä tietä / nijden wääräin opettaitten Donatistain tähden / iotca iwlit Jumalan sanan woiman Inhimisen mahdolisudesa seisovan / ioca sitä opetti ia saarnaist. On tämä opetus meille myös sijhen tarpelinen etten me ottaist sijtä pahennosta / että monicahdat saarnamiehistä ovat pahat / nijnquin sen pahembi / nijnen seasa löyttän monda paha / eikä sen tähden mitäkän epäelisi Jumalan sanan totudesta. Ja olist kyllä toivottapa / että caicki saarnamiehet olisit puhtat ia wigattomat: Mutta cuitengin / että he ovat Inhimiset / sentähden he myös luonostans ovat langevaiset. Ja Sathanas aina sei-

1. Cor. 3.

na seiso nijnen wahingon iälkin / iotca saarnan wirgasa ovat / enämin cuin muiden / ia erinomaisesta nijnen / iotca Uscolisesta heidän wircans tekevät.

III. Opeme / että ne merkit ia tunnustähdet cuin HErra Christus itze ia Apostolit ovat tehnet / ovat yhdet todistoxet / iotca todistavat / että se Evangeliumin oppi / ionga he ovat saarnanet ia opettanet / on oikia ia totinen oppi itzestäns / ilman mitäkän wilpitä / ia on Jumalan oma sana / ionga meidän HErra Jesus Christus on tuonut Isäns helmasta / ia Ihmisille ilmoittanut / mutta cuitengin on hän tahtonut sekä itze tehdä / sekä andanut hänen Apostoleins woiman tehdä merkiä / ia Tunnustähtiä / senpäälle / että ne / iotca sen cwlit saarnattavan / sitä parammin wastan otaisit ia uscoisit. Ja tosin Esaias Propheta oli io ennen sen ennustanut / että cosca Messias piti tuleman / silloin piti sokiain Silmät aukeneman / ia nijnen cwroin Corvat avattaman / silloin piti ne onduvat hyppämän nijnquin Peurat / ia nijnen myckäin kielet piti kijtosvirsiä weisaman. Tämän Prophetian ia ennustoxen iälkin on hän nijnen sokiain Silmät / avannut / cwroit tehnyt cwleman / onduvat hyppämän / ia mykät puhuman / on myös Spitaliset puhdistanut / ia mwt taudit parandanut / on Perkelet ulgosaianut / ia nijden Tunnustähtein cansa osottanut / että hän oli se totinen Messias / ioca piti tuleman Mailman: Ja hänen oppins iota hän saarnaisi / oli yxi oikia Jumalinen oppi / Sentähden myös HErra Christus sanos pyhän Johannexen tekonä: Jollet te tahdo usco minua / nijn uscocat ne työt cuin minä teen. Ja

Discimus miracula esse testimonia veritatis doctrinæ Cœlestis.

tosin

tosin ne samat työt cuin hän teki / todistavat hänestä. Ja ne työt cuin Apostolit tegit hänen nimens cautta todistavat / että heidän oppins ionga he opetit / ia saarnaisit oli Jumalan sana / sentähden myös palio Cansa iotca sen cwlit wastan otit ia uscoit / sillä eij yxikän Inhiminen nijtä Tunnustähtiä taitanut tehdä / nijnquin Nicodemus sanoi HErran Christuxen tygö: Mestari me tiedämme / että sinä olet tullut opettaiaxi Jumalalda / sillä eij yxikän taida tehdä nijtä tunnustähtiä / iotca sinä teget / ellei Jumala o[l]is hänen cansans. Mutta että nämät ulconaiset merkit ia Tunnustähdet cuin HErra Christus / ia hänen Apostolins hänen woimallans tegit / ovat nyt lakanet / nijn ettei nijtä sillen tehdä / on se syy / että se Evangeliumin oppi / iota he saarnaisit / ia wielä nyt saarnatan / on nijn wahvistettu nijnen Tunnustähtein cansa cuin Apostolit tegit / ia Martyrit ovat heidän werens cansa sen todistanet / nijn ettei nijtä sillen tarvita sillä eij meidän edesäm mwta oppia nyt edespanna / mutta se sama / ionga Prophetat / HErra Christus ia Apostolit ovat opettanet ia saarnanet.

Ioh. 3.

IV. Oppevat saarnamiehet ia Jumalan sanan Palweliat tästä / että nijnquin he ovat lahiaxi saanet HErralda Christuxelda / nijn pitä heidän myös lahiaxi andaman muille / eij heidän pidä maxo eli hinda ottaman Jumalan sanan eli Sacramentin edestä / eikä Rahan edestä kelläkän nijtä myymän: Nijnquin Pawl ia hänen ioucons tekevät / iotca Rahan edestä myvät anettà / andavat Rahan edestä synneit andexi / eij waivon ne iotca tehdyt ovat / mutta myös ne iot-

Monentur ministri verbi, gratis sine aliquo pretio, docere Evangelium, & administrare Sacramenta.

ca he edespäin tekewät/ ia waicka cuinga swret ia cauhiat ne ovat/ cuitengin ne heille andexi andavat / cesca he waivon Rahan saavat. Ja sen cautta he myvät Taivan waldacunnan Rahan edestä / nijlle iotca sen ostavat heildä/ nijnquin Martianus sijtä kiriöitta näillä sanoilla: Venalia nobis, Templa, Sacerdotes, altaria, Sacra corona, ignis, Thura, preces, Deusq;. Se on/ meille on caicki mydä/ Kircot / Papit / Altarit/ Crwnu/ Tuli/ Pyhä Sauwu/ Ruocoupet/ ia itze Jumala meille on mydä. On meille myös Apostolitten tegoisa Esimerki yhdestä Noidasta ionga nimi oli Simon Magus, ioca myös taritzi Apostoleille Rahan/ että he annaisit hänelle woiman anda sen pyhän Hengen nijlle/ ioinenga päälle hän Kätensä panisi: Mutta P. Petari sanoi hänelle/ Olcon sinun Rahas cadotuxes ynnä sinun cansas / että sinä luulet Jumalan lahia Rahalla ostettavan. Mutta cuitengin eij meidän HErra Christus sitä täsä kiellä / ettei saarnamiehet pidä saaman heidän elatoxens ia muut tarpet: Sillä Jumala on nijn itze säätänyt/ että heidän pitä heidän wirgastansa elämän / nijnquin HErra Christus itze sano: **Työmies on welcapää saaman hänen ruocansa.** Nijn myös P. Pawali sano. **Nijn on HErra säätänyt/ että ne iotca saarnavat Evangeliumi / pitä Evangeliumista saaman heidän elatoxens.** Sentähden on myös Christilinen Esivalda ymbäri coco Christicunnan hyvin säätänyt ia asettanut/ saarnan wirgan ylöspitämisexi ia elatoxexi.ia itzecullengin heidän osans andanut/ iolla heidän pitä itzens elättämän: Ja ovat sijnä oikein

1. Cor. 9.

tehnet Jumalan tahdon ia kåskyn iålkin / ia sitå Jumalisembi cuin Esiwalda on / sitå enåmbi hån heille anda / senpåålle / että he sitå paremin ia uscolisemasta heidån wircans tekisit / ia Jumalan sana / heidån Alimaistensa seasa sitå paremin / ia selkiåmåst saarnataisin. Mutta se cuin Jumalatoin on / ia eij racasta Jumalan sana / se myös eij saarnamiesten edestå palio murheti / mutta pikemin heildå poisottavat sen cuin mwt Jumaliset Esiwallat ovat sijhen såâtånet / ia käyttåvåt sen heidån hyvåxens. Samalmuoto myös sanan cwliat ovat welcapååt auttaman saarnamiehiå ia andaman heille oiukiudens / cuin Jumala caickiwaldias ia Maailmalinen Esiwalda on påålle pannut ia

Gal. 6. såâtånyt. Ja P. Pawali Galatterein tygö sano: **Että ne iotca sanalla opetetan / pitå caickia hyvå iacaman hånelle / ioca håndå opetta sanalla.**

Analysis II. Partis, Quinque membra continens.

Toinen Cappale.

ENsimåises Cappalesa te cwlitta / cuinga meidån HErra Jesus Christus låhetti hånen Apostolins ulgos saarnaman / ia nijstå tunnuståhdeistå cuin heidån piti tekemån / ia heidån saarnans nijden cansa wahvistaman: Seura nyt / se Toinen Cappale / nijstå kåskyistå cuin HErra Christus oli andanut heille / ia opettanut cuinga heidån piti käyttåmån itzens / ia mitå heidån piti tekemån tållå matcalla cuin he låhetettin / ia anda hån heille wijsi erinomaista kåskyå.

I. Praeceptum de non pos- I. On sijtå kåskystå / iolla HErra Christus kieldå pitåmåstå Culda eli Hopiata.

Eij teidän pidä Culda / eikä Hopiata / eikä Raha pitämän teidän cuckaroisanne / eikä ewäs Säckiä matcas / eikä cahta hametta / eikä kengiä / eikä sauwa / sillä että Työmies on ruocans mahdolinen. *sidendo auro & argento.*

Täsä ensimäises Käskys owat cahtalaiset Asiat.

1. Ettei Apostolit pitänyt pitämän tällä matcalla eikä Culda / eikä Hopiata / eikä Raha heidän cuckaroisans. Eij HErra Christus täsä peräti kiellä Culda eikä Hopiata / eikä Raha pitämästä / sillä HErralla Christuxella ia myös Apostoleille on ollut Raha cuckarosa / ionga Judas Ischarioth piti tykönäns / ostit sillä samalla Rahalla mitä he tarwitzit: Mutta hän kieldä / ettei heidän pidäis murhetta pitämän Cullasta / eli Hopiasta / eli Rahasta / eli muista tällä heidän matcallens eikä myös waatteista eli Kengistä / nijnquin tämän Maailmaliset Sändäbodit tekewät / cosca he lähetetän cauwas Ulcomaalle / Keisaritten / Cuningain eli Ruhtinain tygö / iotca walmistawat itzens matcan / cocowat heillens Culda / Hopiata ia Raha myötäns / nijn myös ottawat moninaiset waattet cansans. Mutta HErra Christus eij tahdo / että heidän pitä nijstä murhettiman / ia nijtä heillens hakeman / ia sen cansa aica culuttaman: Ensistä sentähden / ettei he nijtä sillä matcalla tarwinet / sillä eij se matca pitänyt oleman cauwaxi / mutta wähäxi hetkexi / ia heidän piti cohta ennen palion aica iällens palaiaman / ia Jumala piti heille edescatzoman heidän rawinnons / ia muta mitä he tarwitzit. Ja sentähden

eij pitänyt heidän wijvyttämän/ Raha ia Hopiata/ eikä Sauva/ eikä mwita aseita hakeisans/ mutta piti cohta hänen käskyns iälkin matcan lähtemän/ ia ottaman Sauvan tiellä mennesänsä custa he löysit. Ja tahto HErra Christus näin sano: Eij teidän pidä wijvyttämän hakeisanne Raha/ ia Watteita/ niinquin Maailmaliset Inhimiset tekevät/ sillä toinen on heidän wircans/ toinen teidän/ teidän wircan eij seiso Rahasa ia coreisa waatteisa/ mutta saarnasa ia oppisa/ että te niistä pidättä waarin caiken ahkeruden cansa.

2. Että Työmies on ruocans mahdolinen: Joinenga sanain cansa HErra Christus/ osotta/ custa saarnamiehet pitä elatoxens saaman/ nimittäin/ heidän wirgastans/ ia että he olit HErran Palweliat ia elomiehet/ niin piti heidän siitä heidän elatoxens saaman: Ja ne Jumaliset Inhimiset ioinen edesä he saarnaisit/ ia opetuxen cansa työtä tegit/ piti heitä ruockiman. Ja tahto HErra Christus sen cansa heitä lohdutta/ Senpäälle/ ettei heidän pitänyt murhettiman/ custa heidän piti elatoxens saaman/ eikä pelkämän/ että heidän piti keriämän muitten waiwaisten tavalla ruocans/ ia käske/ että heidän piti uscolisesta heidän wirgasans työtä tekemän/ heidän ruocans edestä/ hän tahdoi murhettia ia niin kaitta/ että cusa he työtä tegit/ piti heidän myös Ruan saaman/ sillä työmies ansaitze hänen ruocans.

Secundum præceptum de inquirendo & detinendo hospitio.

II. Käsky on niistä paicoista/ cusa heidän piti maia etzimän:

Mutta cuhunga Caupungin eli Kylän te sisälle menettä/ niin kysykät cuca siinä on

mahdo-

mahdolinen / ia olcat siinä siihenasti / cuin te pois lähdette.

Täsä HErra Christus taas cahtalaiset heille edespane.

1. Että heidän piti kysymän / cuhunga Caupungin eli Kylän he sisälle menit cuin siinä oli mahdolinen / sen cansa HErra Christus tahto / ettei Apostolit pitänyt nijden pahoin Inhimisten / ia Jumalattomiten tygö menemän / iotca eij ollut mahdoliset siselmendä / senpäälle / ettei se oikia Evangeliumin oppi iota heidän piti saarnaman / sen cautta tulisi ylöncatzotuxi / ia he / ia heidän wircans tulisi heille häwäistyxi nijnen pahain tähden / ioinenga tykönä he maia pitäwät / ia ettei lwlisi heidän olevan sencaltaiset / cuin ne ovat / ioinen Huonesa he ovat. *Inquisitio hospitij.*

2. Että he ovat siinä siihenasti / cuin he poislähtewät: Sen cansa HErra Christus ymmärtä / ettei Apostolit pitänyt oleman nijnen kevikäisten Inhimisten tavalla iotca aina muttavat sia / mutta oleman siinä yhdesä paicasa siihenasti / cuin he ovat heidän Astans toimittanet / ia sieldä pois lähtenet. Sillä iotca aina sia muuttavat / menewät yhdestä paicasta toiseen / ia eij siihen tahdo tytyä cuin heille on / ne luetan kevikäisixi Inhimisixi: Sitä wica HErra Christus eij tahdo / että hänen Apostolittens tykönä pitä se löyttämän. *Commoratio in hospitiis.*

III. Käsky on sijtä muodosta / cuinga heidän pitä terwettämän:

Mutta cosca te Huonesen sisälle tuletta / nijn ter vettäkät heitä ia sanocat: Rauha ol-

con tähän Huonesen. Jos se Huone on mahdolinen/ niin tulcan teidän rauhan sen ylitze: Jollet se ole mahdolinen / niin teidän rauhan tule teidän tygön tällens.

Täsä nyt HErra Christus osotta ia tietä andacutca heitä mahdoliset olit wastan ottaman / nimittäin/ ne iotca sydämestäns oikias uscosa heidän terwetyxens wastan otit. Ja edespäne hän näisä sanoisa cahtalaiset Asiat.

1. 1. Että he terwettäwät nijtä / iotca siinä Huonesa owat / cuhunga he sisälle menit / Se on / että he toiwottawat heille caikille hywä onne / rauha ia Jumalan hywästisiugnausta / niinquin P. Lucan tykönä seiso/ mille sanoilla heidän pitä terwettämän / cusa HErra

Luc. 10. Christus sano: Cuhunga Huonesen te sisälle menettä/ niin sanocat: Rauha olcon tällä Huonelle / cusa hän rauhan cansa ymmärtä caiken onnen/ myötäkäymisen ia hywästisiugnauxen: Joista ne iotca siinä Huonesa olit/ taisit ymmärtä/ että Apostolit iotca heitä terwetit/ iotakin wtta hywä sanomata heille toit/ sentähden että he terwetit heitä/ wähä toisilla sanoilla cuin Juttain tapa oli/ iotca tällä tawalla terwetit/ Rauha olcon sinulle: Mutta Apostolit terwetit caikia nijtä/ iotca Huonesa olit/ ia sanoit / Rauha olcon tällä Huonelle.

2. Vis & efficacia salutationis Apostolorum. 2. Että heidän rauhans piti tuleman sen Huonen ylitze/ ios se oli mahdolinen. HErra Christus cutzupi sen Apostolitten rauhaxi heidän wircansa puolesta/ ioca cuitengin oli hänen rauhans. Mutta että

he tämän rauhan ilmoitit ia iulgistit / cutzutan se heidän rauhaxensa. Ja sano HErra Christus / että tämän rauhan piti tuleman sen Huonen ylitze / ios se oli mahdolinen / Se on / ios ne iotca sijnä Huonesa Asuit / cundevat heidän heickoudensa ia mahdottomudensa hyvällä mielellä / ia uscolisilla sydämillä heidän tervetyxens wastan otit / nijnen ylitze piti heidän rauhans tuleman / ia caicki se hyvä mitä he heille toivotit. Mutta ne iotca sen rauhan poishyliäisit / ia eij tahtonet sitä wastan otta / eij heidän pitänyt tuleman sijtä osalisexi / waan pahastikirous piti tuleman heidän päällens / ia caicki hyvä mitä he toivotit heille / palapi heidän tygöns iällens iotca tervetit.

IV. On sijtä / mitä Apostolit piti tekemän / cosca eij heitä wastan otettu:

Ja cusa eij yxikän teitä wastan rupe / eikä cwle teidän sanan / nijn mengät ulgos sijtä Huonesta eli Caupungista / ia pudistacat tomu teidän Jalgoistanne.

Täsä HErra Christus käski Apostolit männä ulgos sijtä Huonesta / cusa heidän sanans eij wastan otettu: Sillä eij hän tahdo / että heidän piti tungeman / eli waatiman iongun päälle / iota sitä eij tahdo mielellänsä wastan otta / mutta waivon nijden edes saarnaman / iotca sydämestäns sen cwlevat ia wastan ottavat. Sillä ne cuin ylöncatzovat sen terwelisen ia lohdulisen opin / ne itze tekevät heidäns sijhen mahdottamaxi. Ja nijden tykönä käske HErra Christus pois mennä / pudista temun pois heidän Jalgoistansa

yhdexi todistoxexi/ että heille tarittin Jumalan sana/ mutta eij he tahtonet sitä wastan otta. P. Lucas sano/ että heidän piti pidistäman tomun yhdexi todistoxexi heitä wastan/ että heidän piti näkemän ia ymmärtämän/ ettei tämä ollut iocu leicki/ mutta täyst ia wahwa tost/ ia myös osottaman sen cansa/ että eij heille yhtäkän osalisutta heidän cansans ollut/ eikä sitä tomua cuin heidän ialgoins oli istunut tykönäns pitämän/ mutta sengin pois pudistaman heidän swren kijttämättömydens tähden.

Pœna contemptorum verbi divini.

V. Wijdes ia wijmeinen on sijtä rangaistoxesta/ ioca nijden ylitze piti käymän/ iotca Jumalan sanan ylöncatzoit:

Totisesta sanon minä teille: Huokiambi pitä oleman Sodoman ia Gomorran maan Duomio Päiwänä/ cuin sillä Caupungille.

Täsä HErra Christus osotta ettei se tomun pudistos Apostolitten ialgoista pitänyt turhan eli tuhiän käymän: Sillä nijn swri ia cova piti oleman heidän rangaistoxens wijmeisnä Päiwänä/ että Sodoman ia Gomorran pitä huokiambi oleman/ ioinen ylitze Jumala andoi sata Tulda ia Tuli kiviä/ ia sen cautta hucutti heidän. Waicka Jumala on pitkämielinen/ ia eij cohta rangaise Ansion iälkin/ nijn hän cuitengin wijmein rangaise/ ia sitä enämin cuin hän wijpy/ sitä covemin hän rangaise/ sillä eij Jumala woi kärsiä hänen sanans ylöncatzetta/ mutta hän rangaise sekä nykyisellä että ijancaickisella rangaistoxella. Ja osotta

myös täsä HErra Christus/ että wäli pitä myös Helvetisä oleman rangaistoxilla: Ja cuitengin se wähin rangaistos cuin sielä on/ palio swrembi on tämän Mailman rangastoxia/ eikä taida werraxi wedettä sen wähimmän cansa/ cuin sielä on.

Opetuxet toisesta Cappalesta.

Loci Com: IIa Partis.

1. OPeme täsä/ cwinga swren murhen Jumala pitä nijstä/ iotca heidän wircans oikein ia uscolisesta tekewät/ ia tahto heille edescatzoa mitä täsä Maailmas tarvitzevat/ taicka Rwmin ravinnon eli werhon puolesta/ ia erinomaisesta nijllä/ iotca saarnan ia opetuswirgasa ia sanasa/ uscolisesta työtä tekewät/ ia eij coscan heitä tahdo unhotta. Ja waicka Inhimiset heitä unhottavat/ ia ovat kijttämättömät heitä wastan/ nijn eij Jumala cuitengan tahdo heitä unhotta/ mutta pitä heistä Isälisen murhen/ ia anda heille mitä he tarvitzevat. Sentähden myös meidän HErra Christus kieldä täsä Evangeliumisa/ cosca hän lähetti hänen Apostolins ulgos saarnaman/ ettei heidän pitänyt pitämän Culda/ eikä Hopiata/ eikä Raha/ heidän cuckaroisans/ eikä Evås Säckiä/ eikä nijstä swrta murhetta pitämän/ ia nijnen cansa heidän wircans unhottaman ia tacaperin paneman/ mutta pitämän heidän wirgastans waarin/ ia sen uscolisesta tekemän/ ia paneman heidän uscalluxens Jumalan päälle/ ioca ilman heidän swrta murhettans tahto heistä murhen pitä/ ia heille caickia mi-

Discimus Deum ijs qui officia vocationis recte faciunt, providere victũ & amictũ.

tå he tarvitzit edescatzo. Nijnquin Psalmisa seiso: Heitä sinun murhes HErran päälle / ia hänen pitä sinua ruockiman. Ja on meille monda Esimerkiä sen päälle: Cosca Jeremias Propheta heitettin Fangiuteen / nijn Jumala piti hänestä murhen ia ylösherätti Ebdemelekin / ioca hänen sijtä ulgosautti. Nijn myös Jumala ylösherätti Abdian / ioca
1. Reg. 18. kätki HErran Prophetat silloin / cosca se Jumalatoin Drotningi Jesabella wainoisi heitä. Cosca Ja-
Gen. 29. cob Patriarcha meni Mesopotamian hänen weliensä Esaun edestä palian Sauvan cansa / ia Jumala hänen stelä hywästisiugnaisi / että hän swren Rijstan cansa palaisi iällens tacaperin / sentähden / että hän oli uscolinen hänen wirgasans. Cosca Joseph hänen Poicans oli Welieildäns myytty pois / ia tuli Egyptin Maalle / nijn Jumala piti hänestä murhen / ia waicka hän wäärin candein cautta Tornin heitettin / nijn cuitengin Jumala autti hänen steldä ulgos / ia teki hänen swrexi Herraxi ia Ruhtinaxi caickein ylitze
Exod. 16. Egyptin Maalla. Cosca Israelin Cansa oli Corvesa / ia eij yxikän Inhiminen heitä ruockinut / nijn Jumala itze annoi sata Taivasta Manna / ia sen cansa heitä ruocki / euinga Ihmelisestä Jumala ruocki Elian Prophetan Corvesa / iosta seiso kirioitettu ensi-
1. Reg. 19. mäises Cuningan Kiriasa: Sillä cosca hän caikilda Inhimisildä oli unhotettu / nijn Jumala lähetti hänen
2. Reg. 12. Engelins / ioca cannoi hänelle wettä ia Leipä: Samalmuoto myös Corpit / cannoit hänen tygöns Leipä ia Liha: Ja Jumala wielä nyt tahto pitä murhen nijnen edestä / ia heille edescatzo ravinnon ia muita

tarpeita iotca uscolisesta heidän wircans tekewät / io-
honga Jumala on heitä cutzunut ia säätänyt.

II. Saarnamiehet tästä oppican / että he waa-
rin ottavat / cuhunga Huonesen he sisälle menewät / ia
kenen cansa he cansakäymistä pitäwät / ettei he ilman
eroituxeta ioca paickan mene / ia iocaitzen cansa seura
pidä / mutta niinen Jumalisten ia Cunnialisten In-
himisten tygö pidä heidän poickeman: Ja sitä wastan
cavahtaman niitä pahoia ia Jumalattomita / ia heidän
seuransa / senpäälle / ettei Jumalan sana sen cautta
tulisi ylöncatzotuxi / ia he itze myös tulisi häwäistyxi ia
pilcatuxi ia sencaltaisna cuin ne ovat / ioinen seurasa
he ovat / myös muut heitä pitäwät. Joca hywäin ia
Cunnialisten Inhimisten cansa / pitä cansakäymistä /
niin se myös Cunnialisen Inhimisen edestä pidetän:
Ja ioca pahoin tekiäitten seurasa pyytä olla / niin hän
myös sen edestä pidetän / cuin ne ovat. Ja sentähden
tahto HErra Christus / että eij waivon Apostolit /
mutta caicki Jumalan sanan Palweliat / pitä wisusti
tutkisteleman ia kyseleman ennen cuin he menewät io-
hungun Huonesen / ios siinä ovat Cunnialiset Inhimi-
set / ia siihen sisälle meneman / ia oleman niin cauvan
cuin he Astans toimittavat / eikä nissä cauvain wiipy-
män / niin cuin kevikäisten Inhimisten tapa on / ia iot-
ca niin tekewät / luetan kevikäistxi / ioisa eij mitäkän
wahwutta ole / ia niin tulevat sekä he itze / että heidän
wircans ylöncatzotuxi ia panetelluxi / niin cuin ne ioil-
la eij yhtäkän wahvutta ole. Tätä HErran Christu-
xen käskyä pitä caicki / ia erinomaisesta sanan Palwe-
liat mieleens paneman ia seuraman / ia eij tila anda-

Monentur ministri ne sine discrimine omnes domos ingrediantur, aut omnibus conversentur.

man / että he ia heidän opetuxens tulisi panetelluxi ia ylönccatzotuxi iongun syyn tähden.

III. Opeme tästä / mikä on sen oikian Evangeliumin ia Jumalan sanan hyödytys / ioca sijtä seura / nimittäin / Rauha: Sillä cusa Evangeliumi saarnatan / ia uscon cansa wastan otetan / nijn eij se turhan mene. Muttane iotca sen cwlevat ia sydämen cansa wastan ottavat / ne tulevat uscosta wanhurscautetuxi /
Rom. 5. nijnquin P. Pawali sano: **Ja heille ombi rauha / Jumalan meidän HErran Jesuxen Christuxen cautta** / ia tämä Rauha ylitze käypi caickein ymmär-
Philip. 4. yxen / nijnquin P. Pawali sen todista / ia pysypi wahvana caickinasesa tuscasa ia waivasa. Ja tämä on se sama Rauha ionga HErra Christus käski iulgista ia ilmoitta / ia sano / **Rauha olcon tällä Huonelle** / Se on / caickille nijllä iotca täsä Huonesa asuvat / ia on nijn palio sanottu: Jumalan armo / ystäwys ia hywästisugnaus olcon teidän caickein cansanne. Ja nijnquin Apostolitten terveys oli woimalinen / ia tuli nijnen Jumalisten Ihmisten päälle / iotca sen sydämestä wastan otit: Nijn wielä nyt nijnen Jumalisten Ihmisten terveys eij turhan mene / mutta ne iotca sen oikiasa Uscosa wastan ottavat tulevat sijtä osalisexi. Samalamuoto myös nijnen Jumalisten Ihmisten cova sana / cosca he toiwottavat paha nijlle Jumalattomille / nijn se myös tule heidän ylitzens / nijnquin meille on Esimercki toises Cuningan kiriasa /
2. Reg. 2. että cosca **Elizeus** Propheta hän kiroisi nijtä poikia / iotca pilcaisit ia häväisit händä / nijn tuli caxi Carhua

meze.

metzästä / ia rewäisit cuoliaxi neliäkymmendä ia caxi Poica.

IV. Opeme tästä / cuinga swri syndi se on / cosca Jumalan sana ylöncatzotan / iota Jumala eij woi eikä tahdo kärsiä / mutta rangaise sekä nykyisellä / että ijancaickisella rangaistoxella / nijnquin HErra Christus täsä Evangeliumisa sano / että Sodoman ia Gomorran pitä oleman huokiambi Duomio Päiwänä cuin heille. Ja me luemme ensimäises Mosexen kiriasa / cuinga Jumala on rangaisnut sen ensimäisen Maailman Weden Paisumisen cansa / nijn ettei yxikän sijtä päässyt / waan Noe itze cahdexandena. Nijn on myös Jumala rangaisnut Jwttan cansan / sekä Babylonian Fangiuden / että muiden rangaistoxein cansa / sentähden / että he ylöncatzoit Jumalan sanan / ia wijmein rangaist hän heitä / Roomin Keisarin Sotawäen cautta / iotca coco Jerusalemin Caupungin ia Templin nijn häwitit / ettei kiwiä iäänyt kiwen päälle. Ja cusa HErra Christus itze ia Apostolit olit saarnanet / sijnä owat nyt Turkit ia Pacanat / ia pitä nyt Elweman heidän wäärä oppians sijnä stasa / cusa he ennein Ewlit oikian Evangeliumin opin. Ja wielä nyt rangaise coco Cuningain Rijkit / Maacunnat ia Caupungit / hänen sanans ylöncatzen tähden / ia otta hänen sanans heildä pois / ia lähettä heille sijhen sijan iällens wäärät opetuxet ia willityxet / nijnquin P. Pawali Apostoli sano: Sentähden ettei he ottanet rackautta totuden puolen / että he autuaxi tulisit / pitä Jumala lähettämän heille wäkewät willityxet / nijn että heidän

Gen. 7.

2. Thess. 2.

pitä walhetta uscoman/ Senpäälle/ että ne caicki pitä Duomittaman/ iotca eij totutta usconet/ waan sala wäärytta. Nämät P. Pawalin sanat ovat tullet täytetyxi Jwttain Cansan päälle/ iotca häwäisit Jumalan pyhän sanan/ ia sen lohdulisen Evangeliumin opin/ ia ovat nyt maan Culkiat/ ia wielä nyt toista Messiasta odottavat. Sentähden tule meidän/ ioille Jumala on swresta armostans andanut hänen Pyhän sanans/ kijtoxen cansa sitä nautita/ sitä racasta/ wijsusti Ewlla ia kätke/ että me mahdaisimme saada sen Hedelmän ia hyödytyxen/ ioca sijtä seura/ cuin on/ syndein andexi andamus/ rauha/ wanhurscaus/ ia se ijancaickinen elämä. Jollei me sitä tege nijn Jumala kangaise meitä/ nijnquin hän on rangaisnut sen Ensimäisen Maailman Jwttan Cansan/ ia mwt iotca hänen sanans ylencatzovat/ ensistä Rwmilisella rangaistoxella/ ia wijmein Hengelisellä rangaistoxella/ ottä hänen Pyhän sanans meildä pois/ ia lähettä meillen wäärän opin ia näliän

Amos 8. hänen sanans iälkin/ nijnquin seiso Amos Prophetan tykönä/ cusa Jumala itze näin sano: Se aica tulepi/ että minä lähetän näliän Maan päälle/ eij nälkä Leivän iälkin/ eikä iano Weden iälkin/ mutta HErran sanan iälkin/ nijn että heidän pitä suoxeman ymbärins sinne ia tänne/ yhdestä Merestä toiseen/ Pohiasta nijn Itään/ etzimän HErran sana/ ia eij pidä cuitengan löytämän. Josta näliästä meitä warielcon Jumala caickiwaldias/ ia pitäkön hänen Pyhän sanans woimasa meidän tykönäm/ wahwistacon meitä oikian Vscon/ ia yhten elä-

wän toiwon / ia wijmein iohdattacon meitä tästä surkiasta Elämästä ijancaikisehen Elämän / hänen rackan Poicans meidän HErran ia wälimiehen Jesuxen Christuxen cautta / iolla olcon kijtos ia Cunnia ijancaickisesta.
AMEN.

Pyhäin Miesten Päiwänä.

Evangeliumin Kirioitta P. Mattheus 5. Lugus.

JOsca hän nyt näki Cansan / ylös astui hän Wuorelle / ia cuin hän oli istunut / edeskäwit hänen Opetuslapsens hänen tygöns. Nijn hän awais Suns / opetti heitä / ia sanoi: Autuat owat ne Hengeliset Waiwaiset / sillä heidän ombi Taiwan Waldacunda. Autuat owat ne murheliset / sillä heidän pitä saaman lohdutuxen. Autuat owat ne siwiät / sillä hei-

dän pitä Maan perimän. Autuat ovat ne/ iotca Isovat ia Janovat Wanhurscautta/ sillä he ravitetan. Autuat ovat ne Laupiat/ sillä heidän pitä saaman Laupiuden. Autuat ovat ne puhtat sydämestä / sillä heidän pitä Jumalan näkemän. Autuat ovat ne rauhan tekiät / sillä ne pitä Jumalan poijxi cutzuttaman. Autuat ovat ne / iotca wanhurscauden tähden waiva kärsiwät / sillä heidän ombi Taivan waldacunda. Autuat oletta te / cosca Ihmiset pilcavat ia wainovat teitä / ia puhuvat caickinaista pahutta teitä wastan / walhetellen minun tähteni. Iloitcat ia Riemuitcat / sillä teidän palcan ombi swri Taivasa. Sillä näin he wainoisit Prophetaita/ iotca teidän edellän olit.

Exordium ab appellatione hujus Festi.

TÄmä Päiwä wanhast on cutzuttu Pyhäin Miesten Päiwäxi/ia wielä nyt cutzutan/ sentähden / että tämän Päiwän päälle nyt Jumalan Pyhistä Ihmisistä muisto pidetän/ ia on Pawi se Romin Antichristus tämän Päiwän ensisti ylösottanut / ia asettanut sen Päiwän päälle yhtä erinomaista Juhla pidettä Pyhistä Miehistä/ ia erinomaisesta niistä / ioista ymbäri

Aiastaian erittäin muisto ia Juhla pidetän/ senpäälle/ että he tekisit heille erinomaisen swren Cunnian / ia tulisit osalisexi heidän Pyhydestäns ia Ansiostans / ia että ne Pyhät Inhimiset olisit heidän wälimiehens ia rucoelisit heidän edestäns. Ja Bonifacius sildä nimeldä se neliäs / ioca on ollut Pawi Romisa / on sen ensistä ylösottanut/ ia mwt hänen iälken tulewaisens sen aina pitänet / ia tahtonet Cansa sen cautta ylösherättä Palweleman Pyhiä Miehiä ia Waimoia/ heitä rucoeleman ia auxihwtaman / ia heidän tygöns turvaman: Joca on swri ia iulkinen Epä Jumalan Palwelus/ wastan Jumalan sana ia käskyä/ ioca kieldä/ettei meidän pidä pitämän wieraita Jumaloita. Mutta me nyt pidämme tämän Jwhlan yhdentoisen ia corkeman syyn tähden / nimittäin / että me mahdaisimme seurata nijnen P. Inhimisten Esimerkiä/ sekä oikiasa opisa ia Vscosa,/ että myös Elämä kerrasa/ Pyhydes ia Wanhurscaudes.

Ja nijn palio cuin tähän Evangeliumin tule/ ioca nyt ylösluettin / ia tämän Päiwän päälle Jumalan Seuracunnasa saarnatan / osotta ia ylösluke meidän HErra Jesus Christus täsä ne Awut ia hywät Työt/ iotca caicki Christiliset Inhimiset täsä elämäs pitä tekemän/ia nijsä itzens aina harioittaman/ ia nijnen cansa osottaman/ että he ovat nijnen oikein Christilisten ia Pyhäin Inhimisten ioucosta / iotca tämän Elämän iälkin tahtovat periä Taiwan waldacunnan. Ja ylösluke HErra Christus täsä cahdexan Awua eli hywiä Töitä/ ioilla heidän pitä oleman caunistetut/ cuin on/ että heidän pitä oleman Hengeliset Summa Evangelij.

Waiwaiset / murhelliset / siwiät / Isowaiset ia Janovaiset Wanhurscautta / Laupiat / puhtat sydämestä / Rauhan tekiät / waiva kärsiväiset / ia anda lupauxet nijlle / iotca harioittavat itzens näisä ylösluetuisa Awuisa ia hyvisä Töisä / nijlle Hengellisillä Waiwasille hän lupa Taivan Waldacunnan / nijlle Isovaisille ia Janovaisille Rawinnon / nijlle Laupioille laupiuden / nijlle iotca ovat puhtat sydämestä että heidän pitä Jumalan näkemän / ne Rauhan tekiät pitä Jumalan Poiszi cutzuttaman / nijlle iotca waiwa totuden tähden kärsivät lupa hän Taiwan waldacunnan. Wijmein lohdutta hän caickia nijtä / iotca täsä Maailmas waiva ia pilca hänen nimens tähden kärsivät / ia käske heidän Iloita ia Riemuita / sillä heidän palcans on suuri Taiwasa.

Propositio continens Tria membra.

Ja on meille täsä Evangeliumis colme Osa:

I. On meidän HERran Christuxen Wuorelle astumisesta saarnaman ia opettaman.

II. On nijstä neliästä ensimäisestä Autuuden töistä / iotca Pyhät ia Wanhurscat Inhimiset pitä tekemän / ia nijsä itzens harioittaman heidän itze edestäns.

III. On nijstä hywistä Töistä / iotca meidän pitä meidän lähimäisellem osottaman.

Analysis Iæ Partis. Quatuor membra continens.

Ensimäinen Osa.

NIin pallo cuin tähän ensimäisen Osan tule / on meille täsä neliä Cappaletta:

Occasio hu-

1. On sijtä tilasta / että meidän HERra

Jesus Christus on pitänyt sen pitkän saarnan / iosta tämä Evangelium on yxi Osa. jus concionis.

Costa nyt Jesus näki Cansan.

Tämä Cansa oli saanut swren himon ia halun cwlla HErran Christuxen saarna / sentähden / että he swtuit Phariseusten saarnan ia opetuxen / iosta he eij yhkän lohdutusta saanet / sillä he wäärin saarnaisit ia ulgostoimitit sekä Mosexen että Prophetat. Lain opin he peräti olit turmellet / Messiaxesta HErrasta Christuxesta eij he myös oikein opettanet / waan sanoit / että hänen piti oleman yhden Maailmalisen Herran ia Cuningan / ioca piti Jwttan Cansan Wapahtaman Romin Keisarin Orjudesta / ia saattaman heille iällens heidän endisen Wapaudens / ia oli Cansa sencaltaisen heidän wäärän oppins alla nijnquin ylönannettu / ia haiotettu nijnquin exywäiset Lambat / ioille eij ole Paimenda: Sentähden myös manaisi HERra Christus heitä / että heidän piti cavahtaman Phariseusten ia Sadduceusten hapatoxesta. Mutta meidän HERra Jesus Christus saarnaisi woimalisesta / nijn että Cansa hämmästyit sen ylitze / ia sentähden tulit he suurisa ioucoisa hänen tygöns / cwleman hänen saarnans ia oppians / ia seuraisit händä cuhunga hän meni / senpäälle / että he saisit cwlla hänen lohdulisen Saarnans. Matth. 9. Matth. 16.

II. On sijtä paicasta / cuhunga HErra Christus on mennyt: Circumstantia loci.

Ylös astui hän Wuorelle.

Cosca hän ymmärsi tämän Cansan ahkeruden

cwleman hänen saarnans / nijn hän myös saij halun saarnata heidän edesäns / ia opetti heille sen oikian tien autuutten / eij hän andanut hänen puoleldans myös mitäkän pwttua: Sillä wiriät sanan cwliat tekevät wiriän saarna miehen. Cosca saarna miehet näkevät / että Cansa on wiriä Kircon käymän / nijn he myös tulevat wiriäxi saarnaman ia opettaman. Ja nimittä Evangelista sen paican / cusa HErra Christus on saarnanut / ia sano / että hän ylösastui Wuorelle / senpäälle / että Cansa piti sitä paremin cwleman hänen saarnans / ionga hän sielä piti heidän edesäns: Sillä hän tahdoi pitä yhden erinomaisen pitkän saarnan monesta swresta ia corkiasta Opista / ioca seiso kirioitettu P. Mattheuxen tykönä Wijdennes Cwdennes ia Seitzemennes Lugusa. Ja on alcanut sen saarnan näillä Textin sanoilla / cuin täsä Evangeliumisa seiso. P. Lucas myös kirioitta sen caldaisen

Luc. 6.

saarnan / cuin HErra Christus on pitänyt / ioca eij ole yhdellä hava tapahtunut / nijnquin Astian haarat kyllä sen osottavat: Sillä P. Lucas sano / Että hän seisoi yhdellä lakialla paicalla / mutta P. Mattheus sano / Että hän ylösastui Wuorelle.

Accessus discipulorũ ad Christũ.

III. On Opetuslasten edeskäymisestä HErran Christuxen tygö:

Ja cuin hän oli istunut / edeskävit hänen Opetuslapsens hänen tygöns:

P. Mattheus edestuotta täsä cahtalaiset Asiat.

Situs Christi.

I. Että HErra Christus on istunut / nimittäin / sen Wuoren päälle cuhunga hän oli ylösastunut. Cosca nyt meidän HErra Christus rupeisi saarnaman tä-

män Cansan edesä/ nijn hän istui/ ia opetti heitä istuden / ia sen tawan meidän HERra Christus enimäst on aina pitänyt / että hän on istunut saarnatesans. P.
Lucas kirioitta / että cosca hän oli Synagogan sisälle mennyt Sabbatina tavans iälkin / nousi hän ylös lukeman Esaian Prophetan kirioituxia / ia cuin hän oli lukenut/ pani hän Ramatun kijni ia annoi Palwelialle / ia istui iällens / ia rupeisi puhuman: Joinen cansa Evangelista tietä anda/ että HERra Christus on seisonut nijn cauvain/ cuin hän luki Textin sanat/ia on iällens istunut saarnaman ia Textiä Vlgostoimittaman. Ja taas kirioitta P. Lucas / että cosca hän opetti wenhestä/ nijn hän istui/ ia Cansa seisoi Genezarethin Meren tykönä. Nijn myös P. Johannexen tykönä seiso kirioitettu: Että hän warhain Huomeneltain iällens tuli Templin / ia caicki Cansa tuli hänen tygöns/ ia hän istui/ ia opetti heitä. Ja HERra Christus itze sano P. Mattheuxen tykönä: Jocapäiwä minä istun teidän tykönän / opettaden Templisä. Luc. 4. Luc. 5. Ioh. 8. Matth. 26.

2. Että hänen Opetuslapsens edeskävit hänen tygöns: Sillä heidän piti oleman hänen todistaians/ iotca piti sekä hänen opistans sekä Tunnustähdeistäns todistaman/ia saarnaman iulkisesta/ mitä he cwlit häneldä / nijnquin HErra Christus itze sijtä sano: Ja teidän pitä oleman minun todistaiani / ei ainoastans Jerusalemisa/ mutta caikesa Judeasa ia Samariasa/ ia sijtte haman maan ären. Ja myös Nehemian kiriasa seiso / että coska Esdra HERran Pappi luki HErran Lain cansan edesä / nijn ne yli- Accessus discipulorum. Act. 1. Nehem. 8.

limäiset ia erinomaiset Cansasta seisoit molemin puolin händä/ monicahdat oikialla/ monicahdat wasemalla puolella / ioinen nimi siinä seiso kirioitettu. Niin myös HErran Christuxen Opetuslapset ovat seisonet cahden puolen händä/ monicahdat oikialla/ monicahdat wasemalla.

Apertio oris Christi.

IV. On HErran Christuxen Suun awamisesta:

Niin hän awaisi Suuns ia opetti heitä:

Eij hän puhunut puolella suuta/ mutta hän awaisi Suuns ia puhui selkiäst ia iulkisest / että caicki taisit cuulla/ ia ymmärtä / ia puhui suurista Jumalisista Asioista ia menoista. Ja sen P. Ramattu cutzu avata suuta / cosca iocu puhu suurista ia corkeista Asioista. Niin HErra Christus täsä awaisi hänen suunsa/ ia puhui täyden Suun cansa selkiäst ia ymmärtäväisest caickein cuulden Jumalan Laista / ia sen oikiast ymmärryxestä/ niin myös muista Taiwalisista opista/ caikille saarnamiehille Esimerkixi / että cosca he seisovat Saarnastuolisa ia opettavat / ettei he puolella suuta/ ia niinquin läpitze hambain puhu / mutta awavat heidän suunsa/ ia puhuvat niin / että sanan cuuliat taitavat ymmärtä ia käsittä mitä opetetan.

Loci Com: 1a Partis.

Opetuxet ensimäisestä Osasta.

Summa hominum cura debet esse audire verbum Dei.

I. OPeme tästä/ että Inhimisen aiatus/ murhe ia ahkerus/ pitä caicki sen iälkin seisoman / että hän cuulisi Jumalan pyhän Sanan/ ia sen lohdulisen Evangeliumin opin: Sillä siinä seiso caicki Inhimisten autuus / niinquin meidän

meidän

meidän HErra Jesus Christus itze sen todista P. Lu- Luc. 11.
can tykönä sanoden: Autuat ovat ne / iotca cuule-
vat Jumalan sanan ia kätkevät sen. Ja P. Pa-
wali Apostoli sano hänen Epistolasans Romarein Rom. 1.
tygö: Evangelium on Jumalan woima caikil-
le nijlle autuudexi / iotca uscovat. Ja me tiedäm-
me / ettei ole yhtäkän wäli Cappaletta Jumalalda an-
nettu / ionga cautta hän tahto tehdä meitä autuaxi / ia
caicki Taiwaliset Lahiat anda / mutta hänen sanans ia
Sacramentins cautta. Ja caicki ne iotca tahtovat
saada syndein andexi andamisen / wanhurscauden ia
sen ijancaickisen Elämän / pitä ne samat wälicappa-
let uscon cansa wastanottaman ia nautitzeman. Näin
tämä Cansa on tehnyt / ioca on seuranut HErra Chri-
stusta Corpehen / senpäälle / että he sen puhtan ia loh-
dulisen Evangeliumin opin cuulisit hänen swstans:
He iätit ia unhotit heidän Coto askarens / ia seuraisit
händä cuhunga hän meni / Caupungin / Kylijn / Cor-
peen ia Meren randoin / swresta halusta cuuleman hä-
nen P. Sanans ia oppins / eij he sijhen swttunet eikä
wäsynet / mutta sitä enämin cuin HERra Christus
saarnaisi / sitä enämin he tahdoit händä cuulla. Tä-
män caltainen halu on myös ollut Dawid Cuningal-
la Jumalan Palweluxen / nijnquin hän itze tunnusta
Psalmis cusa hän sano: Yhtä minä anon HEr- Psal. 27.
ralda / ia sen mielelläni ottaisin / että minä cai-
ken elinaicani olisin HErran Huonesa / catzo-
man ia näkemän sitä caunista Jumalan Palwe-
lusta / ia etzimän hänen Templins / Item: Minul-
la on halu sinun tygös / ia en coscan unhoda sinun

sanas

sanas. Sencaltainen halu myös oli Marialle Marthan Sisarella/ Jumalan sanan tygö/ ioca istui HErran Christuxen ialcain iwren cuuleman hänen oppians/ ia sentähden HErra ylistä händä sanoden: Maria on Vlgoswalinnut sen parhan Osan. Sencaltainen halu myös meillä pitä oleman Jumalan sanan tygö/ ia caiken ahkeruden sen päälle paneman/ ia sitä noudattaman/ ios me waivoin tahdomma saada ia käsittä autuuden ia ijancaickisen elämän.

Monemur de officio verbi ministrorum. II. Opeme/ mikä saarnamiesten wirca on/ ia mitä Jumala heildä waati/ nimittäin/ että he ahkerasti ia uscolisesta saarnavat ia opettavat Jumalan sana ia eij coscan sijhen swettuist eikä wäsyst iongun syyn tähden/ tämän Maailman kijttämättömyden/ eli wihan ia wainon tähden: Sillä Jumala waati heildä sen/ että he uscolisesta työtä tekevät Herran Wijnatarhasa/ niinquin P. Pawali sano: Se nyt waivoin haltioilda etzitän/ että he löytäisin uscolisexi. (*1. Cor. 4.*) Tämän päälle on meille täsä Evangeliumis yxi caunis ia merkilinen Esimercki/ cuinga ahkera ia wiriä on se ylimäinen Sielun Paimen ia Seuracunnan Opettaia meidän HErra Jesus Christus ollut/ ioca aina ioca hetki oli walmis saarnaman ia opettaman caickia/ iotca hänen tygöns tulit hänen saarnans cuuleman/ eij hän coscan wäsynyt eikä swettunut/ mutta aina cosca ikänäns tila oli/ opetti ia saarnaist. Nijn caicki Prophetat ia Apostolit ovat Vscolisest heidän wircans tehnet/ ia eij he ole säästänyt itzensä/ eikä peliänet tämän Maailman wiha ia waino/ mutta aina ovat opettanet/ aina mananet swren uscalluxen

ia rohkeuden cansa. Samalmuoto myös mwt Jumaliset ia hurscat Seuracunnan opettaiat ovat tehnet/ ia wielä nyt pitä tekemän / ios he tahtovat olla oikiat HErran Palweliat/ ia eij saatta heidän ylitzens sitä rangaistosta ia pahasti kirousta / iosta seiso Prophetan Jeremian tykönä / cusa Jumala näin sano: Pahasti kirottu olcon iocainen / cuin laiscasta teke HErran työn: Mutta paremin laittacan nijn/ että he saisit sen catomattoman Cunnian Crwnun/iosta P. Petari Apostoli puhu. Ja saisit cuulla ne lohdulliset ia suloiset sanat wijmeisnä päiwänä: Jos sinä hywä ia uscolinen Palwelia wähän päälle olit uscolinen/ minä tahdon panna sinun palion päälle/ sisälle mene sinun HErras Iloon. Jerem. 48. 1. Pet. 5. Matth. 25.

Toinen Osa.

Analysis IIæ Partis. Quatuor membra comprehendens.

SJinä Ensimäises Osas sanottin / että HErra Christus on ylösastunut Wuoren päälle saarnaman/ ia opettaman tätä Cansa/ ioca tuli hänen tygöns? Seura nyt se Toinen Osa nijstä neliästä Autuista ia hyvistä töistä/ cuin itzecukin Christitty Inhiminen on welcapää itze edestäns tekemän.

I. On nijstä Hengelisistä Waiwaisista: 1. Pauperes spiritu.

Autuvat ovat ne Hengeliset Waiwaiset/ sillä että heidän on Taivan Waldacunda.

Täsä meidän HErra Christus cahtalaiset eedespane.

1. Että ne Hengeliset Waiwaiset ovat Autuat. Hengelisten Waiwaisten cansa hän täsä ymmärtä

särietyn sydämen / ia oman tunnon ahdistoxen. Ja waicka eij caicki sitä yhdelmuoto ulgostoimitta: Monicahdat / nijnquin Augustinus ia Chrysostomus ymmärtäwät sen Inhimisen mielen nöyrydestä / cosca Inhiminen ylönanda caiken coreuden ia ylpeyden / on nöyrä / ia eij palio itzestäns pidä. Basilius ymmärtä sencaltaiset Waiwaiset / iotca ylönandavat heidän saatuns ia tavarans / ia omalla hywällä mielelläns ia ehdollans ottavat köyhyden ia Waiwaisuden heidän päällens: Mutta meidän HErra Christus täsä eij ymmärrä sencaltaista Wawaistta / waan nijtä / ioilla on särietty sydän ia oman tunnon ahdistos: Nijnquin monda sijhengin aican oli / ioilla olit särietyt sydämet / ia eij cuitengan Phariseusten opetuxista / yhtäkän oikiat ia wahva lohdutusta saanet. Tämän caltaista HErra Christus täsä puhu / ia cutzu ne autuaxi / sanoden: Autuat ovat ne Hengeliset Waiwaiset: Täsä meidän taas tule tietä / ettei HErra Christus täsä Evangeliumis puhu / cuinga yxi syndinen Inhiminen pitä tuleman wanhurscaxi ia autuaxi Jumalan tykönä / saaman Jumalan armon / syndein andexi saamisen / ia ijancaickisen elämän / eikä hän sijtä opeta / että Inhiminen tule autuaxi hywäin töiden tähden / sillä se caicki tule Jumalan sulasta armosta / meidän HErran Jesuxen tähden / uscon cautta hänen päällens: Mutta hän puhu sijtä autuudesta / cuin nijlle wanhurscaille täsä Elämäsä pitä oleman.

Regnum cœlorum. 2. Että heidän on Jumala waldacunda / Se on / waicka heille täsä Elämäsä on yxi särietty Sydän ia ahdistos / ia Inhimisten mielestä nijnquin he olisit Ju-

malal-

malalda unhotetut / ia poishyliätyt / nijn cuitengin Jumala Evangeliumin cautta pitä heitä ylösoiendaman ia lohduttaman / että he saavat yhden hywän ia levolisen oman tunnon / ia wijmein uscon cautta ijancaickisen elämän perimisen.

II. On nijstä murhelisista:

Autuat ovat ne murheliset / sillä heidän pitä saaman lohdutuxen. Lugentes & gementes.

Meidän HErra Christus täsä eij ymmärrä yhtä yxikertaista taicka keviätä murhetta / mutta sencaltaista suru / ia sydämen kipua / ioca itkun cautta ulgospacahtu iongun swren wastoinkäymisen tähden. Nijnquin hän sencaltaisista murheista puhu. P. Johannexen tykönä Opetuslastens tygö / cusa hän sano: Ioh. 16. Teidän pitä itkemän ia murhettiman mutta Mailma sitä wastan iloitze. Mutta Jumala heitä iällens lohdutta Evangeliumin saarnan cautta / ioca meitä opetta / että meille on HErran Christuxen tähden yxi armolinen ia laupias Jumala / ia me Vscon cautta tulemme autuaxi / ia meidän nimen on kirioitettu Elämän kirian / waicka cuinga palio murhetta täsä Maailmas meidän päällen tule. Ja sentähden HErra Christus cutzu ne autuaxi ia onnelisexi / että he täsä Maailmasa kärsiwät waiwa ia wastoin käymistä / surua ia murhetta / mutta cuitengin heidän pitä saaman lohdutuxen / ia heidän murhens pitä käättämän Ioh. 16. iloxi / ia eij yxikän pidä sitä heildä poisottaman.

III. On nijstä Sijweistä:

Autuat ovat ne Siwiät / sillä heidän pitä maan perimän. Mites.

Siwiät ovat ne/ iotca hiliasudes caiken siweyden cansa eläwät lähimäisens cansa ilman rijdata/ ovat kärsiwäiset ia pitkämieliset/ eij anna wihan sia/ eikä costa paha pahalla/ mutta andavat myötä yhteisen Rauhan tähden/ ia ios heille iotakin wäärytta tapahtu/ nijn he andavat Jumalan haldun heidän Asians: Yhdes summas/ HErra Christus ymmärtä täsä sencaltaisita siweitä/ iotca seuravat hänen Esimerkiänsä/
Matth. 11. nijnquin hän sano P. Mattheuxen tykönä: **Oppicat minusta/ sillä minä olen siwiä ia nöyrä sydämestä.** Nämät ovat ne siwiät/ iotca HErra Christus täsä cutzupi autuaxi ia onnelisexi/ ia lupa heille/ että heidän pitä Maan perimän/ Se on/ heidän pitä levosa ia rauhasa/ia hywän oman tunnon cansa Maasa asuman/ ia sen hyvydet nautitzeman sijnä/ cusa ne eripuraiset ia rijtaiset levottomast ia pahan oman tunnon cansa eläwät/ ia wijmein pitä hävitettämän/ nijn-
Psal. 37. quin Psalmisa seiso: **Ne pahat pitä ulgoswijtettaman/ mutta iotca odottavat HErran perän/ pitä maan perimän.** Ja cohta sen iälkin sano: **Ne siwiät pitä maan perimän/ ia iloitzeman suresa rauhasa ia levosa.**

Esurientes & sitientes iusticiam. IV. On nijstä Isowaisista ia Janowaisista wanhurscautta:

Autuat ovat ne/ iotca Isovat ia Janovat wanhurscautta/ sillä he ravitan.

Täsä HErra Christus puhu sijtä Isomisesta ia Janomisesta/ cosca iocu ikävöitze Jumalan ia hänen sanans/ armons ia wanhurscaudens iälkin/ nijnquin Psalmisa seiso: **Sinun iälkes HErra minä**

toi-

toivon / sinun tygös minun Jumalan / älä minua anna tulla häpiään / minun Sielun walvo aina / HErran tygö ia ikävöitze hänen wanhurscaudens iälkin. Ja sentähden cutzutan autuaxi / että heidän pitä tuleman ravitetuxi. Ja waicka he täsä Maailmas Risti ia Wastoinkäymistä / Nälkä ia Jano kärsiwät / nijn heille pitä Christuxest yldäkyllä oleman / ia pitä Rawitettaman.

Opetuxet toisesta Osasta.

Loci Com: IIa Partis.

I. OPeme / cutca ovat ne oikiat Pyhät Miehet / eli Pyhät Inhimiset täsä Maailmas / nimittäin / ne iotca oikias uscosa harioittavat itzens caickinaisisa awuisa ia hywisä töisä / ioista meidän HErra Christus Jesus täsä Evangeliumisa cahdexan ylösluke / ia nijnen cansa osottavat heidän uscons / että heille on / yxi eläwä Usco / ioilla on oikiat uscon Hedelmät. Sillä nijnquin yhdestä hywästä Puusta ulgos käyvät hywät hedelmät / iotca osottavat sen Puun olevan hyvän / custa he ulgostulevat: Nijn myös yhdestä eläwästä Uscosta ulgoskäyvät hyvät Hedelmät. Ja se Inhiminen iolla on yxi oikia Usco / on nijnquin yxi Puu / ioca on istutettu wesi oian wieren / ioca Hedelmäns canda oikialla aialla / ia hänen lehtens eij wärise / nijnquin Psalmis seiso. Joca nyt sijs tahto olla nijtten Pyhäin ia Wanhurscasten ioucosta / ioilla yxi eläwä ia oikia Usco on / nijn pitä heille oleman oikiat Uscon Hedelmät / Se on / heidän pitä tekemän hywiä töitä / ia nijsä itzens

Discimus eos esse sanctos in hac vita, qui in vera fide exercent se in bonis operibus, qui sunt fructus fidei.

Psal. 1.

aina harioittaman/ ia osottaman heidän uscons nijnen cansa: Sillä tyhiä kerscaus eij mitäkän auta/ nijnquin ne Vlcocullatut tekevät/ iotca palio kerskavat heidän uscostans/ ia cuitengin eij tege yhtäkän uscon hedelmätä. Ja meidän HErra Christus itze waati wijmeisnä Päiwänä caikilda uscon hedelmitä/ Se on/ tahto että itzecukin pitä osottaman nijnen cansa hänen uscons/ sanoden: Minä Isoisin/ ia te minun ruokitta/ minä Janoisin/ ia te minun Juotitta/ minä olin Outo/ ia te minun Huonesen otitta. Joca ne uscon Hedelmät löyttän tehnexi/ ne saavat cuulla ne suloiset sanat: Tulkat te minun Isäni hyväxsiugnatut/ ia perikät se waldacunda/ ioca teille on walmistettu Maailman algusta. Mutta ne/ ioilla eij ole ollut uscon Hedelmitä/ ioilla he taitavat osotta heidän uscons/ käsketän silloin menemän ijancaickisen Tuleen/ ioca on walmistettu Perkeleillä ia hänen Engeleillens. Näitä tule meidän aiatella/ cosca armon aica wielä käsisä on/ ia nijn laitta/ että meille olisi yxi eläwä usco/ iolla ovat hyvät hedelmät/ ioilla me taidaisimme osotta meidän uscom. Ja sentähden me olemma Jumalalda luodut/ että meidän pitä tekemän hyviä töitä/ nijnquin P. Pawali sen todista
Eph. 2. sanoden: Me olema hänen teconsa/ luodut Christuxesa Jesuxesa hyvin töihin/ ioihinga Jumala meitä io ennen walmistanut on/ että me nijsä waeldaman pitä. Mutta cuitengin eij pidä meidän luottaman nijnen päälle/ mutta Jumalan laupiuden päälle/ ioca meitä sulasta armostans teke wanhurscaxi uscon cautta.

II. Opeme / että risti ia wastoinkäymys täsä Maailmasa eij ole Jumalan wihan / mutta armon merckj / ne wanhurscat ia Jumaliset Inhimiset / iotca täsä Maailmasa kärsiwät risti / waiwa ia wastoinkäymistä / eij ole unhotetut / eikä myös ole Jumalalda pois hyliätyt / eikä ylönannetut / nijnquin P. Pawali sen todista sanoden: Me tiedämme / että nijllen iotca Jumalata racastavat / caicki tulevat hyväxi / nimittäin / nijlle iotca aigotuxen iälkin ovat cutzutut. Ja Jumalan hyvä tahto ia suosio nijn on / että ne Jumaliset ia wanhurscat täsä Maailmas pitä kärsimän risti / waiwa ia wastoinkäymistä / senpäälle / ettei he tämän elämän hecuman cautta / Jumalan mieldä iongun synnin cansa rickoisi / ia tämän Jumalattoman Maailman cansa poishuckuisi. Ja wastoinkäymiset täsä Maailmasa opettavat Inhimisen rucoleman Jumalata / nijnquin Esaias Propheta sano: HErra cosca suru ia murhe käsisä on / nijn sinu etzitän / cosca sinä curitat heitä / nijn he huocauxen cansa hwtavat: Nijnquin yxi rascas Waimo / cosca hänen syndymisens aica lähestypi / nijn hänelle on kipu / ia hwta hänen kiwusans nijn myös se meidän cansam käypi sinun Casvos edesä. Ja sentähden risti ia wastoinkäymiset täsä Maailmas eij taida olla hänelle wahingoxi / mutta hyväxi. Ja waicka Inhiminen luonosta cauhistupi ia wieroipi ristiä / ia otta sen pahaxens cosca wastoinkäyminen päälle tule / ia tahdoisi ennein pitä hywiä päiwiä / nijnquin meidän HErran Christuxen Opetuslapset myös olit sijnä toiwosa / että heidän piti oleman Ilosa ia

Discimus crucem & calamitates non esse signa iræ, sed misericordia divina.

Rom. 8.

Esa. 26.

Riemusa heidän Herrans ia Mestarins tykönä/ ia tulevan swren ia corkian Cunniaan: Mutta HERra Christus sano sitä wastan että heidän pitä täsä itkemän ia murhettiman/ eij waivon heidän/ mutta caicki Jumaliset Inhimiset/ iotca händä tahtovat seurata. Ja ettei yxikän pidäisi sitä pahoxens ottaman/ eikä wahingoxi lukeman/ lupa hän heille/ että heidän murhens pitä iloxi käändymän/ ia sentähden cutzu heitä täsä Evangeliumisa autuaxi/ ia onnelisexi täsä Maailmasa/ sanoden: Autuat ovat ne Hengelliset Waiwaiset/ Murhelliset/ Isowaiset ia Janowaiset. Ja wijmein sano: Autuat oletta te/ cosca Inhimiset pilcavat ia wainovat teitä/ ia puhuvat caickinaista pahutta teitä wastan/ walhetellen minun tähteni: Iloitcat ia Riemuitcat/ sillä teidän palcan on swri Taiwaisa. Sentähden pitä meidän hyväxi ottaman/ mitä täsä elämäsä
Psal. 116. meidän päällem tulepi/ ia sanoman ynnä Dawidin cansa: Minä tahdon otta tämän terwelisen Calkin/ ia Jumalan nimiä auxi hwta.

Colmas Osa.

SJinä Toises Osas te saitte cuulla/ nijstä neliästä ensimäisestä Awuista ia hywistä töistä/ cuin itzecukin pitä itze edestäns tekemän; Seura nyt nijstä wijmeisistä Awuista ia hywistä töistä/ cuin meidän pitä tekemän meidän lähimäistäm wastan.

I. Misericordes. I. On nijstä Laupioista:

Autuat ovat ne laupiat sillä heidän pitä saaman laupiuden.

Laupiat ovat ne/ iotca heidän lähimäisens päälle muistavat/ andavat heidän waivansa ia tuscans käydä heidän sydämins/ holhovat ia auttavat heitä/ nijn palio cuin heille on mahdolinen. Tähän meitä mana itze HErra Christus P. Lucan tykönä/ sanoden: Olcat laupiat/ nijnquin teidän Isän on laupias. Ja P. Pawali käske meidän nijn laupiat olla / että cosca iocu itke/ nijn meidän pitä itkemän hänen cansans. Iloitcat (sano hän) Nijnen iloisten cansa / ia itkekät nijnen itkeväisten cansa. Ja lupa HErra Christus/ että heidän pitä saaman laupiuden.

Luc. 6. *Rom. 12.*

II. On nijstä/ iotca ovat puhtat Sydämestä: *II. Mundi corde.*

Autuat ovat ne puhtat Sydämestä/ sillä heidän pitä Jumalan näkemän:

Puhtat Sydämestä ovat ensistä/ ne iotca sijnä oikiasa Christilises opisa / ia oikiasa uscosa Jumalan päälle ovat puhtat/ wahvat ia pysyväiset / Jumalata sydämestä racastavat ia pelkävät. Sitälikin ne / iotca pitävät itzens puhtana pahoista haluista / wältävät ia cartavat syndiä: Nijn myös ne / ioilla eij ole petosta Sydämesä heidän lähimäistäns wastan / eij toista puhu silmäin edesä/ toista aiattele sydämesäns: Nämät HErra Christus cutzupi täsä Autuaxi ia onnelisexi. Ja waicka eij yxikän täsä elämäs taida olla täydelisestä puhdas sydämestä/ nijn cuitengin pitä itzecukin paneman ahkerudens sen päälle / että he taidaisit puhtat olla/ nijn palio cuin täsä elämäsä on mah-

dolinen. Ja sano HErra Christus / että ne iotca ovat puhtat Sydämestä pitä näkemän Jumalan / Se on / heidän pitä Jumalata oikein tundeman täsä elämäsä / ia wijmein sijnä ijancaickisesa elämäsä pitä heidän täydelisestä hänen näkemän.

III. Pacifici. III. On Rauhan tekijstä:

Autuat ovat ne Rauhan tekiät / sillä heidän pitä Jumalan poijxi cutzuttaman.

Rauhan tekiäxi cutzutan ne / iotca eij ainoast itze elä Rausa ia sovinnosa muiden cansa / mutta myös caickinaiset Rijdat ia Capinat asettavat ia sovittavat / Basilius ymmärtä ne Rauhan tekiät / iotca pyytävät sovitta Jumalan cansa ne iotca hänestä poispoickevat. Chrysostomus ymmärtä ne / iotca eij waivoin itze Elä risdasa / mutta myös alati rijta cartavat ia wälttävät / ia caickein cansa pitävät sowinnon. Mutta että ne rauhan tekiät enimäst wihan woittavat molemilda / ioita he pyytävät sovita: Sentähden meidän HErra Christus lohdutta täsä heitä ia sano: Autuat ovat ne rauhan tekiät / sillä heidän pitä Jumalan poijxi cutzuttaman / Se on / heidän pitä ylistettämän ia pidettämän Jumalan lasten edestä / iotca seuravat heidän Jumalans Esimerkiä / ioca on Rauhan HErra / ia racasta nijtä / iotca pyytävät sovitta nijtä yhten / iotca rijtaiset keskenäns ovat.

IV. Persecutionem perferentes propter justiciam. IV. On nijstä / iotca waiva kärsiwät:

Autuat ovat ne / iotca wanhurscauden tähden waiva kärsivät / sillä heidän on Taivan Waldacunda.

Täsä

Täsä meidän HErra Christus puhu niistä / iotca täsä Maailmas kärsiwät wiha ia waino / ia mwta tuska ia wastoinkäymistä / Jumalan sanan tunnustoxen tähden / ne HErra Christus cutzu Autuaxi. Ja waicka he tämän Maailman edesä näkywät olewan pahasti kirotut / niin cuitengin owat he Jumalan edesä Autuat: Sillä heidän on Taiwan Waldacunda / eij niinquin heidän ansiostans / mutta Jumalan sulasta armosta / ioca heille armostans sen anda / nimittäin / Taiwan Waldacunnan.

V. On HErran Christuxen puhesta / erittäin Opetuslasten tygö: Alloquium Christi ad discipulos.

Autuat oletta te / cosca Inhimiset pilcawat ia wainowat teitä / ia puhuwat caickinaista pahutta teitä wastan / walhetellen minun tähteni. Iloitcat ia Riemuitcat / sillä teidän palcan on suuri Taiwasa. Sillä näin he wainoisit Prophetaita iotca teidän edellän olit.

Sijtte cuin HErra Christus oli saarnanut niistä cahdexasta Awusta ia hywistä töistä / ia niistä lupauxista iotca niitä seurawat: Niin hän nyt käändä itzens hänen Opetuslastens puolen / ia puhuttele heitä erinäns: Sillä Opetuslapset olit siinä aiatoxes ia toiwosa / että heidän piti tuleman suuren Cunnian ia corkian wircan / palio tawarata ia Rickautta täsä Maailmas saaman. Sentähden hän ilmoitta heille ia tietä anda / mitä heidän pitä täsä Maailmas kärsimän / nimittäin / waiwa ia wastoinkäymistä / wiha ia waino / Senpäälle / ettei he pahenisi sen ylitze / cosca Risti

päälle tule / mutta tietäisit aicanans walmista heitäns wastoinkäymistä wastan / ottaman ne hywällä mielellä ia kärsimän. Ja edespane HErra Christus täsä cahtalaiset Astat:

1. Että Inhimiset pitä teitä pilcaman / nauraman / ia puhuman caickinaista pahutta teitä wastan / walhetellen minun nimeni tähden / Se on / heidän pitä häwäisemän ia wihaman Cuoleman asti / taicka ajavat teitä Maanculkiaxi / ia nostavat teidän päällen soimut ia pahat puhet / iotca eij cuitengan ole todet / mutta walhet / ia nijtä he tekevät eij mwn syyn tähden / mutta minun Nimeni tähden / ia minun oppini tähden ionga teidän pitä saarnaman.

2. Että heidän pitä Iloitzeman ia Riemuitzeman / ionga cansa meidän HErra Christus lohdutta heitä täsä / wastan Maailman wiha ia waino / käske heidän iloita / eikä sentähden murhetti / eikä wircans ylönanda / sillä (sano hän) teidän palcan on swri Taiwasa / Se on / caiken sen pilcan / wihan ia wainon edestä / cuin te täsä elämäsä kärsitte minun tähteni / pitä teidän saaman swren palcan Taiwasa / eij teidän ansion tähden / mutta minun Taiwalisen Isän suloista armosta ia laupiudesta / ioca teidän tuscan ia waiwan / cuin te minun tähteni kärsitte / tahto caikella hywällä muista ia costa Taiwan waldacunnasa. Ja wetä HErra Christus tähän sisälle Prophetain esimerkit / iotca myös ovat wiha ia waiva kärsinet heidän wirgasans täsä Maailmasa heidän edellans / Senpäälle / että he myös paremalla mielellä kärsisit tämän Maailman wiha ia waino.

Opetu-

Opetuxet colmannesta Osasta.

I. Opeme tästä / misä se oikia autuus ia onnelisus täsä seiso / nimittäin / nijsä iotca Laupiuden osottavat heidän lähimäisellans iotca puhtat ovat Sydämestä / Iotca ovat rauhan tekiät / ia iotca wanhurscauden tähden waiva kärsivät. Sillä ne ovat / erinomaiset hyvät työt / cuin itzecukin Christitty pitä tekemän hänen lähimäistäns wastan. Ja meidän HErra Christus waati meildä laupiuden töitä P. Lucan tykönä / cusa hän sano: Olcat laupiat / nijnquin teidän Isän on laupias. Ja tahto / että meidän pitä seuraman hänen Taivalista Isäns / ionga Awun ia laupiuden päälle eij ole yhtän loppua. Ja myös muiden pyhäin Inhimisten esimerkiä / iotca ovat laupiuden töitä osottanet lähimäistens wastan / nijnquin se Jumalinen mies Ebdemelek on tehnyt Jeremias Propheta wastan: Sillä cosca Jeremias wääräin candein cautta pandin Fangiutten / nijn Ebdemelek meni Cuningan tygö / ia rucoili Jeremian edestä / ia eij lacanut ennein cuin hän sai hänen sieldä ulgos. Ja Abdias / Cuningan Achabin aican / cosca Jesabel annoi tappa Herran Prophetat / otti Abdias sata Prophetat / ia kätki ne / ia ruockei heitä. Sitälikin cutzu HERra Christus ne Autuaxi / iotca ovat puhtat sydämestä ilman wilpitä / sekä oikias Jumalan Palweluxes / sekä heidän elämäsäns: Nijnquin Jumala itze Esaian Prophetä tykönä mana sanoden: Peskätte ia tehkätte itzen puhtaxi / pangatte pois teidän paha menon minun sil-

Loci Com: IIIa Partis. Monemur de vera beatitudine in hac vita.

Ier. 38.

1. Reg. 18.

Esa. 1.

mäin edestä/luopucat pahasta/oppicat tekemän hywä/seuratkat sen jälken/cuin oikia on/etc. Olcat pyhät/sillä minä olen Pyhä. Nijn myös Epistolas Hebreerein tygö seiso: Noudattacat pyhyttä/ paitzi iota eij yxikän saa HErra näkyä.
Gen. 39. Esimerki senpäälle on meille Josephisa Jacob Patriarchan poiasa/ ioca piti hänens puhtana ia pyhänä/ eikä tahtonut itzens saastutta hänen Herrans Potipharin Emändän/ waicka cuinga palio hän waadei händä: Samalmuoto luke HERra Christus ne rauhan tekiät onnelisexi ia autuaxi täsä elämäs/ ia nijn swresta ylistäpi nijtä/ että hän cutzu ne Jumalan poijxi/ sentähden/että he seurawat heidän Isäns Esimerkiä. Sentähden mana se Cuningalinen Propheta
Psal. 34. Dawid sanoden: Etzikät rauha ia seisocat sen
Rom. 12. jälkin. Ja P. Pawali sano: Pitäkät caickein Inhimisten cansa Rauha / älkät itze costaco minun rackaani/mutta andacat Jumalan wihan sija
2. Cor. 13. saada. Ja Corintherein tygö sano hän: Olcat rauhaliset / nijn se rackauden ia rauhan Jumala ombi teidän cansan. Joca nyt sijs tahto cutzutta Autuaxi ia onnelisexi/ ia saadha laupiuden / näkemän Jumalan/ ia cutzutta Jumalan poiaxi / nijn pitä hänen oleman laupian/ puhtan sydämestä / ia Rauhan tekiän / ia nijsä Awuisa alati hänens harioittaman.

II. Ja wijmeisen kerran opeme tästä/ mikä nijnen wanhurscasten ia Jumalisten Inhimisten meno täsä Maailmas on/ sekä saarnamiesten / sekä sanan cwliaitten/ nimittäin/ että heidän pitä wanhurscauden

den ia totuden Tunnustoxen tähden kärsimän Wiha
ia Waino / Pilca / Häwäistöstä ia Walhetta meidän
HERran Christuxen tähden / ia sen Palcan tämä
Jumalatoin Maailma maxa ia anda heille / ia erin-
omaisesta nijlle / iotca heitä opettavat Jumalan sa-
nan cansa / nuhtelevat heitä synnin tähden / neu-
vovat ia manavat parannoxen. Sillä se saastainen
Hengi Perkele / ia ne Jumalattomat Ihmiset eij
swrembata hywä työtä heitä wastan taida tehdä / cuin
se on / eikä heidän wihans ia wainons HERra Chri-
stusta wastan taitanut mwtoin sammutetta. Ja Ju-
mala myös sallipi näitä tapahtua/ senpäälle/ että hän
meitä käänäisi pois synnistä parannoxeen / ia nijn si-
sällen käwisim Taiwan waldacundan. Sentähden sa- Act. 14.
no P. Pawali Apostoli: **Monen waiwan ia tus-
can läpitze / pitä meidän Jumalan waldacun-
dan sisälle käymän.** Mutta se on meidän / ia caic-
kein Christilisten Ihmisten lohdutus / että ios me
kärsimme täsä Maailmas Jumalan sanan tunnusto-
xen tähden/ nijn meidän on Taiwan waldacunda / io-
ta wastan tämän Maailman tuscat ia waiwat eij mi-
täkän ole. Nijnquin P. Pawali sano: **Tämän** Rom. 8.
**nykyisen aian waiwat / eij ole yhtäläiset sen Cun-
nian cansa / ioca meille pitä ilmoitettaman.** Ja
sen syyn tähden on itzecukin Christitty welcapää kär-
simän täsä Maailmasa totuden tunnustoxen tähden/
ia ennein mistaman Hengens / caicki tavarat / cuin
hän Jumalan ia hänen Pyhän sanans kieldä. Sil-
lä HERra Christus itze sano P. Mattheuxen ty- Matth. 10.

könä: Jocainen cuin minun tunnusta Inhimi-
sten edes / sen tunnustan minä myös minun I-
säni edes / ioca on Taivasa: Mutta iocainen cuin
minun kieldä Inhimisten edes / sen kiellän minä
myös minun Isäni edes / ioca on Taiwasa. Ja
Luc. 9. P. Lucan tykönä hän sano: Jocainen cuin häpiä
minua / ia minun sanoiani / sitä pitä myös In-
himisen poica häpiämän / cosca hän tulepi hä-
nen Cunniasans. Mutta että me täsä Maailmas
mahdaisimme niin elä / ettei me ikänäns hänen Py-
hiä sanoians häpiäist / waan niisä loppun asti wahvana
pysyisimme / ia niiden cautta wijmein ijancaickisen
autuuden perisimme / ionga meille caikille armoli-
sesta suocon ia andacon se corkia Pyhä Colmi-
naisus hywästistugnattu ijancaikisesta
niin ijancaickisen Amen
AMEN.

DEo soli pErpEtua gloriA.

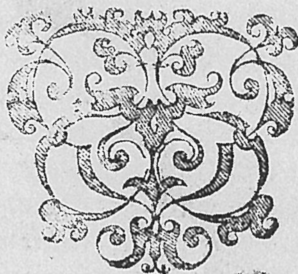

Rucous/ Syndein andexi saamisesta.

Laupias Jumala ia Taiwalinen Isä/ jonga laupiuden päälle eij yhten loppu ole. Sinä ioca olet kärsiweinen/ pitkämielinen/ ia swresta armosta annat caicki wärät tegot/ ricoxet ia synnit andexi/ me olemma (sen pahembi) tehnet syndi meidän Isäden canssa/ me olemma wärin tehnet ia ollet Jumalattomat/ ia sinun mieles rickonet. Sinulle ainoalle olemme syndi tehnet/ ia sinun edhesäs pahoin tehnet. Mutta älä aiattele meidän endisten syndein päälle/ armahda sinuas nopiast meidän päällen. Sillä me olemma sangen wihelieisexi tullet. Auta meitä Jumala meidän Wapahtaiam/ sinun nimes Cunnian tähden/ wapata meitä ia anna meille caicki meidän syndin andexi/ ia anna meille sinun Pyhä Henges armot/ parata meidän syndistä Elämätän/ sinun Rackan Poias

Jesuxen Christuxen meidän HErran cautta/ Amen.

Mahta myös Saarnamies tämän Tunnustoxen jelken/ sano Jumalan Seuracunnalle/ synnin päästön/ näillä Sanoilla.

JUmala olcon teille caickille Armolinen/ ia Laupias/ ia minä sen saman Jumalan ia meidän HErran JEsuxen Christuxen puolesta/ ia hänen Käskyns iälken/ ioca on sanonut/ Joille te Synnit andexi annatte/ nijlle ne andexi annetan/ sanon minä teille tämän Tunnustoxen iälken syndein andexi saamisen/ Nimeen Isän/ Poian ia Pyhän Hengen/ Amen.

Num. 6.

HErra hywästisiugnatcon meitä ia warielcon meitä. Herra walistacon Caswons meidhän päällen / ia olcon meille armolinen. Herra käändäkön Caswons meidhän puolehen / ia andacō meille ijancackisen rauhan / Nimeen Isän / ia Poian / ia Pyhän Hengen / Amen.

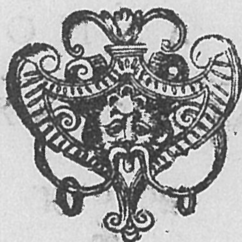

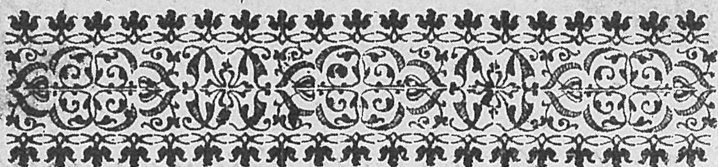

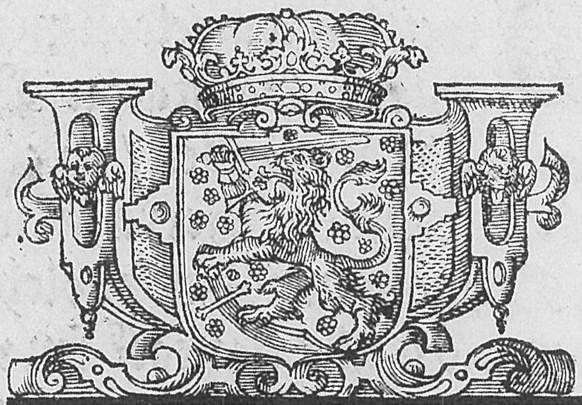

Prántátty Stockhol-
mis Chr. Reusnerild.

ANNO

M. DC. XXV.